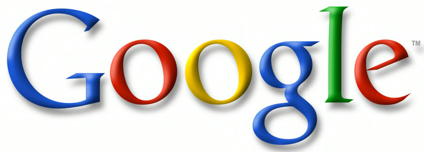
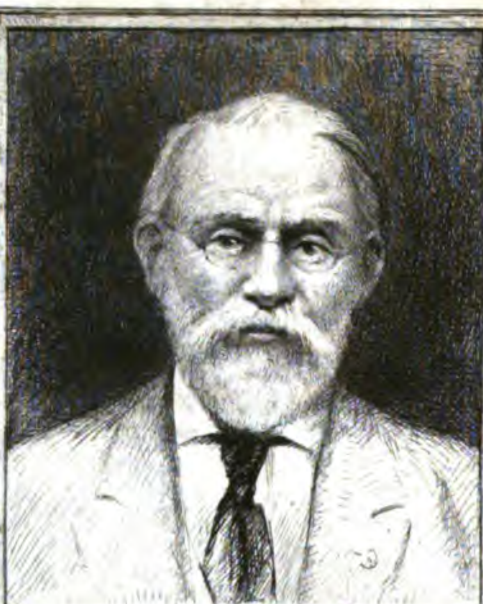

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

EUROPISCHE
MERCURIUS.
Veertiende Stuk
Eerste Deel.

Behelzende
de Ses Eerste
Maanden van
het Jaar
1703.

TOT LEYDEN. By DANIEL VANDEN DALEN. Boekverkopers. T'AMSTERDAM. By ANDRIES VAN DAMME.

[redacted]derlandsch gedenkboek of

EUROPISCHE MERCURIUS,

Behelzende

Al het voornaamste 't geen, zo omtrent de zaaken van Staat als Oorlog, in alle de Koningryken en Landen van Europa, en ook zelfs in verscheidene Gewesten van d'andere Deelen der Wereld, is voorgevallen.

Op een onverwarde en klaare Historische manier beschreeven, en met alle de daar toe noodige Authentyke Stukken en Bewyzen voorzien.

Door E. V. *Philologo-Polit.*

VEERTIENDE STUK, EERSTE DEEL:

Begrypende de zes eerste Maanden van het Jaar 1703.

Vercierd met Kopere Plaaten.

Tot *LEYDEN*, by DANIEL van den DALEN; en t'*AMSTERDAM*, by ANDRIES van DAMME, Boekverkooper op 't Rokkin, bezyden de Beurs, 1703.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

EUROPISCHE MERCURIUS,

Behelzende

Al het voornaamste 't geen, zo omtrent de zaaken van Staat als Oorlog, in alle de Koningryken en Landen van Europa, en ook zelfs in verscheidene Gewesten van d'andere Deelen der Wereld, is voorgevallen.

VEERTIENDE STUK, EERSTE DEEL.

OEWEL den Oorlog een schrikkelyke geessel zy, zyn 'er echter Oorlogen waar over de Volkeren zich moeten verheugen. Sedert meer als drie duizend jaaren hebben de Staatkundigen deze spreuk, hoe vreemd de zelve ook moge voorkomen, in den mond gehad. En in der daad, zo men 'er maar de minste overdenking op maakt, zyn 'er zekere gesteldheden, waar in het geen, 't welk een groot kwaad uit zyne eigene natuur is, door geval een groot goed word. En hier van daan komt het, dat, volgens het getuigenis van Tacitus, de Romeinen geduurende de wederspannigheid van Sacrovirus zich verheugden wegens Oorlog te hebben, en openlyk uit zeiden, dat ze beter voor hen was als d'elendige Vrede die zy onder de Heerschappy van Tiberius genooten. Daar zyn dan noodzakelyke Oorlogen: en men kan te gelyk zeggen, dat 'er van alle de geenen,

Tegenwoordige staat van Europa, en politique bedachtingen over het gepasseerde in 't voorgaande Jaar.

geenen, welke sedert verscheidene Eeuwen in Europa zyn ontsteeken geworden, niet een eenige is geweest die noodzaakelyker was als den Oorlog die door den Keizer, de Koningin van Groot Britanje, en de Saaten Generaal der Vereenigde Nederlanden in het voorgaande Jaar tegens Vrankryk wierd verklaard.

In de gesteldheid, daar de zaaken zich in bevonden, zouden eenige jaaren stilzittens van de kant der drie genoemde Mogendheden den Allerchristelykſten Koning in staat hebben gesteld om het ontwerp, 't geen hy sedert zo langen tyd heeft geformeerd, van de gantsche Christenheid onder zyn juk te doen buigen, te doen gelukken. Zynde Meester der Monarchie van Spanjen, gelyk hy buiten tegenspreeken was; verzekerd in Duitschland van twee Keurvorsten, die hy in zyne belangen had gewikkeld, mitsgaders van eenige andere Vorsten des Ryks; de voornaamste Plaatsen van het Aertsbisdom van Keulen en van het gantsche Land van Luik in onderpand hebbende; en konnende staat maaken op de talryke Legers, en d'overmaatige Geldsommen, welke zyne Onderzaaten en de Spanjaarden hem konden beschikken, zou die Monarch wel haast tot zyn oogmerk hebben geraakt, indien de Verbondene Mogendheden niet met een wys beraad het besluit hadden genomen van zich aan het lot der wapenen over te geeven. De dringende nood, die geen langer uitstel kon veelen, deed hen hier toe treeden. Zy bliezen den hoorn; doch met meerder moed, als gereede machten om iets uit te rechten: vornaamentlyk in de Vereenigde Provincien, welke het meest bloot lagen, en hun Leger noch niet compleet hadden.

Laat het ons noch een maal zeggen. Nooit is een Oorlog noodzakelyker geweest; dewyl ze het ontwerp, 't geen de Koning van Vrankryk had gemaakt om alle zyne Gebuuren te vermeesteren, of zich in staat te stellen van hen te vermeesteren en zyne slaaven te maaken, indien het zyn believen was geweest, eensslags onder de voet heeft gesmeeten.

Maar dewyl de Hooge Geallieerden noodzaakelyk met dien Monarch in oorlog moesten treeden, zo zeer is die Oorlog tot hier toe hun voordeelig geweest. Alles is hun gelukt volgens hunne begeerte, en boven hunne verhooping. Onaangezien een meenigte van rampspoeden, welke doodelyk voor hen scheenen te moeten weezen, hebben zy progressen gemaakt die de Nakomelingen zullen verbaazen, en niet aangemerkt konnen werden dan als gewisse voortekenen der gerustheid welke zy zich beloofd hebben aan geheel Europa te bezorgen.

De

De voorgaande Oorlogen waren met voor- en nadeelen vermengd geweest. Zo gelukkig als de Geallieerden zich in zekere ontmoetingen bevonden, zo ongelukkig waren zy weder in andere. Zy hadden beproefd, dat de wapenen wisselvallig zyn. Of de Fortuin had zich gantsch en al voor hunne Vyanden verklaard, of zich slechts ten halven aan hen gekketend gehouden: maar nu had zich d'Overwinning voor hen verklaard. Overal zagen zy zich met laurieren gekroond: en zelfs was de Nieuwe Wereld het Tooneel van hunne Togten en Conquesten. Laat ons een aanvang maaken met Italien.

DE Prins Eugenius van Savoyen heeft in dat Land de grootste poogingen der twee Geallieerde Kroonen moeten verduuren. Hy was minder in Troupen, dan zyn Vyand: maar deze minderheid belettede niet, dat hy de glorie heeft gehad van den Slag van Luzzara; na Mirandola ingenomen, Mantua geblokeerd, Cremona overrompeld, en den Maarschalk de Villeroy door eene der stoutste en bestberaamde krygslisten, hoewel ze zo gelukkig niet kwam uit te vallen als die groote Generaal zich wel had beloofd, daar uit gelicht te hebben. In een woord, de genoemde Prins, beroofd van de bystanden die hy verwachtte, ter oorzaak der gesteldheden in 't Noorden, liet echter niet de Vyanden in tegenwigt te houden; 't geen voor een groote overwinning zou konnen gaan, als die van Luzzara niet zo weezendlyk waar gelyk d'uitslag heeft getoond, dewyl hy daar door die diversie der vyandlyke krachten, zo gewigtig voor de zaak der Geallieerden, heeft onderhouden.

Staat van Italien ten opzichte des Keizers.

NIET beter waren de zaaken in het begin der Veldtogt voor den Keizer in Duitschland gesteld, als in Italien. De Keurvorst van Keulen was de eenigste Vorst daar te lande niet, die zich voor Vrankryk had verklaard. De Hertogen van Wolfenbuttel en de Keurvorst van Beyeren rustten zich in 't stille ten oorlog voor die Kroon; en deze laatste Vorst borst eindelyk uit. Hy maakte zich met verrassing meester van de Stad Ulm, ten tyde dat men zich noch vleide met hem in de belangen des Ryks te zullen wikkelen: maar deze diversie verhinderde niet dat de Roomsch Koning zich meester van Landau maakte, en dat de Prins van Baden zich na die verovering in staat zag van de samenvoeging der Fransche en Beyersche Troupen te beletten. De Franschen, om deze samenvoeging te verlichten, namen het Stedetje Nieuburg aan den Ryn in,

Van Duitschland ten zelven opzichte.

in, en waagden een Veldslag. d'Overwinning had zich in 't begin der actie voor hen verklaard: maar het eind was zo voordeelig niet. Hunne mislukte samenvoeging met de Beyerschen heeft het bewaarheid; hoewel zy (volgens de gewoonte van die Natie, altyd, immers men zoekt het den menschen wys te maaken, gewoon te winnen, en nimmer te verliezen) hunnen roem over dezen Slag hebben gedraagen, *Te Deum* laaten zingen, en de lucht niet minder doen wedergalmen door hun vreugdegeschrey over de nederlaag des Prinsen van Baden als over die van den Prins Eugenius.

Van de Nederlanden ten opzichte van Vrankryk.

WANNEER men overdenking maakt op de krachten, welke Vrankryk in de Nederlanden had, moet men zich verwonderen over de groote progressen der Geconfoedereerde Mogendheden aldaar. De Spaansche Plaatsen, en die van het veroverde Land, krielden van Krygsbenden. De Vereenigde Provincien waren van alle kanten als geblokeerd: en d'Allerchristelykste Koning vertrouwde zich zo zeer op zyne talryke Legers, dat hy haare Hoog-Mogenden door zynen Resident in den Haag deed dreigen, dat ze gereed stonden om op d'eerste order in actie te treeden. Wat deeden ondertusschen alle die talryke Legers, zo ontsagchelyk als ze ook mogten weezen? Zy traden in actie; maar het was niet dan om tegenwoordig te zyn by de verovering van alle de Plaatsen, die door de Geallieerden aangetast wierden, welke in geen klein getal waren. Ziet hier een kort, doch heel naauwkeurig, Verhaal van 't geen zich in de Nederlanden toedroeg. 't Komt ook van goeder hand.

Kort verhaal van het gepasseerde in het Jaar 1702.

DE Generaal Kochoorn opende de Veldtogt in Vlaanderen met de verovering van S. Donaas, *gevolgd door de bombardeering van het Fort* Isabelle. *De Generaal en Graaf van Tilly avanceerde met een Corps te Santen, om het beleg van* Keizerswaart, *geformeerd door d'Auxiliaire Troupen, te dekken. 't Overige der Armée kwam zich onder het gebied des Graaven van Athlone by Nimwegen nederslaan, ten einde een waakend oog op die van Vrankryk te houden. De Maarschalk de Bouflers, die alle de Plaatsen van Spaansch Gelderland had doen versterken, hield zich gereed om, zo men voorgaf, op d'aankomst des Hertogs van Bourgondien, tot* Algemeenen Stedehouder der Nederlanden *genoemd, eenigen grooten slag te doen: doch men wist niet, waar dit onweer zou uitbarsten. Het ging voor eerst storten op den Graave van Tilly, die het door een gelukkige en wyze retraite voorkwam, met zich*

weder by het Leger te voegen. Thans vreesde men alles voor Keizerswaart; *doch vervolgens noch meer voor* Nimwegen, *en voor ons Leger. Eenige oogenblikken marcheerens vroeger van de kant der Vyanden, of laater van d'onze, zouden waarschynlyk kwaade gevolgen gehad konnen hebben: maar dit was de paalsteen van onze bekommeringen. Den Vyanden misluktenhun aanslag op* Nimwegen; Keizerswaart *wierd door de Geallieerden, met de krachtige bystanden van Z. M. den Koning van Pruissen en Z. K. D. van de Palts, welke onverwaggelyk in de belangen der Gemeene Zaak bleeven, veroverd;* Landau *formeel belegerd; het Accommodement met den Hertog van Wolfenbuttel gesloten; en het Leger aan de Maas versterkt. In deze gesteldheid van zaaken kwam de Graaf van Marlbouroug aan, om de vereenigde Krygsmagten te commandeeren. Hy toog over de Maas, en deed 'er de Fransche Armée met verhaasting weder over trekken. De Vyanden doen verscheidene marchen en contramarchen, welke niet en dienen dan om hun Leger te verswakken. Zy zien allengs den grond op hen winnen,* Weert *veroverd, en de gebuurige Plaatsen gedreigd. Zy willen een diversie op* Hulst, *d'eenige Plaats welke zy ondernomen hebben aan te tasten, beproeven; doch worden met groot verlies afgeslagen. Alle hunne mesures leggen in 't voetzant; en zy zien zich eindelyk gebragt tot d'aanschouwers te weezen der verovering van alle hunne Plaatsen aan de Maas, van de Graaf af tot aan Luik. Zo veele Belegeringen zo veele Conquesten. 't Fort S.* Michiel *veroverd met den degen in de hand, en zonder bresse; 't Garnisoen van* Stochem *krygsgevangen gemaakt;* Venlo *met capitulatie ingenomen; vervolgens* Stevenswaart, Roermond, *en eindelyk* Luik, *'t geen de Franschen verlaaten om zich in de twee* Citadellen *te retireeren, enz. Maar hier verdubbelt zich de couragie in het gezicht der kinderpaalen. De Troupen der attaque, gecommandeerd door den Erfprins van Hessen-Kassel, overweldigen de Vyanden in eene der* Citadellen *met den degen in de hand, en byna ongeloofelyke dapperheid, hoewel de Buitenwerken altemaal gantsch en gaaf waren, en dat 'er acht van de beste Fransche Bataillons in lagen, welke altesamen krygsgevangenen wierden gemaakt. d'Andere* Citadelle, *bekommerd voor het zelve lot, geeft zich over op d'eerste kanonschooten. Nooit zag men spoediger krygsverrichtingen, en met zo weinig verlies, in de tegenwoordigheid van een Leger 't geen niet en had gestreeden, en zich in het begin der Veldtogt doen vreezen. Men zou niet konnen zeggen, wie van beiden, of de Verwinnaars of de Verwonnenen, met een grooter verwondering, om niet te zeggen verbaasdheid, waren ingenomen.*

Niet minder geluk zyn de geallieerden ter zee, als te land, geweest. Zedert dat de Oorlogen in Europa zyn gevoerd, heeft men nimmer zo veele Pryzen, als die op de Franschen en hunne Koopvaardyschepen zyn gemaakt. Men zagh hunne Havens van Kapers ontbloot, en hunne Commercie t'eenemaal onder de voet geworpen; vermits zy geen Vloot in zee houden hebben, om zich tegens die der Engelschen en Hollanders te stellen; en dat het eenige Esquadre, 't geen zy hadden, 't welk dat van Duinkerken was, gedurende de gansche zomer geblokkeerd is geweest.

Men kan zeggen, dat de Geallieerden maar een eenige tegenspoed te zee hebben gehad, namentlyk d'onderneeming op Cadix; *maar zy is hun dubbeld vergoed door de verovering van* S. Christoffel *in America, door de verwoesting van verscheidene ryke* Colonien *der Franschen daar te lande, en door d'expeditie van* Vigos. *De Vloot van Mexico, die zo lang verwachte Zilvervloot, welke de Graaf van Chateaurenaud eindelyk na zo veel moeite, na zo veel verlies, en na zo veel kosten, had medegebragt, kwam niet in de Haven als om 'er te vergaan; en de Zeemagt der Geallieerden, na de vyandlyke Schepen te hebben zien verbranden, keerde te rug beladen met den ryken buit der Fransche Schepen en Spaansche Gallioenen.*

Aldus eindigde het Jaar 1702. 't Jaar 't geen zyn aanvang had genomen met een gedeelte onderwerp van droefheid, te weten de dood des Konings van Groot Britanje, een onverwachten en schrikkelyke gebeurtenisse, en welke daar uit gevolgde verbaastheden, welke maar al te wel gegrond waren. Die groote Vorst was na Engeland ingegaan in de doornachtigste gesteldheid, daar zich de Vereenigde Provincien, of liever geheel Europa, sedert den Jaare 1672 in bevonden hadden. 't Wierd tyd, dat hy het ontwerp, 't geen hy, gezamenderhand met de Geallieerde Mogendheden, genoodzaakt was geweest tot de gemeene behoudenis in Holland te formeeren, ter uitvoering begonde te stellen. Behalven 't geen de gemelde Mogendheden daar toe konden bybrengen, wierd hy 'er eenparig in geholpen door den yver en de vaardigheid van het Parlement, 't geen hy vergaderd had beroepen. d'Aanspraak die hy aan de beide Huizen deed, en d'Addressen welke aan hem gepresenteerd wierden, zullen voor eeuwig glorieuze gedenktekenen van het eind zyner Regeering wezen; 't geen onmiddelyk na, dat alles betreffende de belangen van Groot Britanje, de orde der Successie, en d'ondersteuning der Gemeene Zaak, voltrokken was, kwam voor te vallen. Engeland en Holland wierden op het gezicht van een zo onverwacht geval

met een onuitspreekelyke verbaasdheid overstelpt. De Franschen leiden het uit een hunnen voordeele. d'Allerchristelykste Koning bestond te zeggen, dat deze dood de gedaante der zaaken zou doen veranderen; en daar was eenige schyn toe. Maar de geen, die de herten der Koningen in zyne handen heeft, heeft de twee bedrukte Natien doen beproeven, dat, gelyk hy zich van den Koning van Engeland had bediend om hen te verlossen, hy hen ook zonder den zelven kon ondersteunen. Hy heeft hen tot nu toe ondersteund: en indien het Jaar 1702. aanving met Geschrey, het eindigde met Zegenzangen. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.

JANUARY.

1703. *January.*

ITALIEN. Gerucht wegens een Reis van devotie van den H. Vader.

STERK wierd 'er gesproken wegens een Reis van devotie, welke de Paus in d'aanstaande Lente na Loretto zou doen; mogelyk om 'er van God en de Gelukzalige Maagd de herstelling der Vrede onder de *Katholyke* Vorsten af te bidden: en zelfs wist men al te zeggen, hoe zyne Stoet geregeld zou weezen, en welke somme hy tot de kosten zyner Reis had verordend, op dat hy niet tot last zoude zyn van de Plaatsen daar hy moest doortrekken; gelyk ook, dat de bestiering van het Gouvernement geduurende zyn afweezen gesteld zou worden in de handen van den Kardinaal Acciajoli, Vice-Deken van het H. Collegie. Maar niettegenstaande alle die byzonderheden, waren 'er noch veele lieden, welke twyfelden of deze Reis wel voortgang zou neemen; 't zy ter oorzaak van de weinige noodzaakelykheid die zy 'er in zagen, en der kosten daar ze den H. Vader in zou wikkelen; of ten opzichte zyner kwaade gesteldheden, welke zich scheenen te vernieuwen. Ondertusschen bleef de Paus gestadig even zeer by het voorneemen van de Vrede tusschen den Keizer en de Koningen van Vrankryk en Spanjen te weeg te brengen: en onaangezien het weinig gevolg 't geen hy 'er zich af kon belooven, wilde hy het echter geensins laaten vaaren. Hy

Zyne zucht om de vrede tusschen de Christene Mogendheden te weeg te brengen.

 sprak

1703. January. sprak 'er op den elfden der voorgaande Maand December met schreijende oogen af tegen den Kardinaal Grimani, in een Audientie welke die Prelaat had verzocht om afscheid van hem te neemen, zo als hy na Weenen meende te vertrekken. De goede Vader omhelsde hem tot drie maalen, en belastte hem zeer uitdrukkelyk den Keizer te beweegen tot het oor te leenen aan de voorstellingen, welke hy hem zou konnen doen, om eenminnelyk vergelyk uit te werken; verzekerende hem, dat hy in dat geval gereed was aan de drie Kroonen niet alleen extraordinaire Nunciën, maar ook Legaaten à latere, te zenden. 't Antwoord van den Kardinaal is onbekend; maar hy vertrok des anderendaags te post: te meer voldaan van den Heiligen Vader vermits hy hem by die gelegentheid verlof had gegeeven om drie duizend maaten Graan, en een zekere menigte van Voeragie, uit Ferrare te doen haalen, 't geen hy hem altyd voorheen had geweigerd.

Geschil tusschen den Ambassadeur van Spanjen, ten opzichte van zyne Gemalinne, en den Kardinaal Grimani beslecht. (a) Zie het voorgaande Deel, pag. 282. Omtrent ter zelve tyd maakte den Hertog van Uceda, Ambassadeur van Spanjen, aan den Heiligen Vader bekend, dat hy door den Koning, zynen Meester, was herroepen, en de Marquis de los Balbases genoemd om in d'Ambassade op hem te volgen. Kort te vooren had deze Minister de voldoening gehad van het (a) geschil tusschen de Hertogin, zyne Gemalinne, en den Kardinaal Grimani, op een gelukkige en aangenaame wyze geëindigd te zien door de bemiddeling des Ambassadeurs van Venetien. 't Vergelyk droeg zich aldus toe. De Kardinaal, verstendigd dat twee à drie Domestiquen der Ambassadrice in de gelegentheid, daar in het voorgaande Deel af is gesproken, gekwetst, in gevaar van de dood waren, liet haar zeggen, dat hy zeer moeijelyk over dat geval was, hoewel hy niet geloofde haar beleedigd te hebben; weetende heel wel, wat men verschuldigd was aan een Persoon van haare sexe en qualiteit. De Hertogin antwoordde, dat zy van zyne Eminentie, voor de welke zy groote achting en eerbiedigheid had, geene beleediging had ontfangen; maar wel van drie zyner Domestiquen, die zy aanwees. Hier op gaf de Kardinaal aan alle drie hun afscheid, ten weeten den Koetsier en twee andere Dienaars. Vervolgens stelde men dag en uur om de zaak te beslechten. De Kardinaal en de Hertogin ontmoetten malkander op nieuws ter zelve plaatse daar het geschil was voorgevallen. Zyn' Eminentie liet stil houden, en de Karos van de Dame met haar gantsche Gevolg voorby ryden; waar na hy mede voortreed, en zynen weg vervolgde.

Mid-

Midlerwyl hield de Paus van tyd tot tyd eenige Congregatien van Staat, alzo de moeijelykheden der tegenwoordige zaaken hem 'er gelegentheid genoeg toe beschikten. In eene der geenen, welke op het eind der Maand December wierd gehouden, besloot men, na een rype overweeging, het verlof van een zekere quantiteit graanen en voeragie uit den Kerkelyken Staat aan de Franschen, gelyk men alreedts aan de Keizerschen had gedaan, tot onderhoud van hun Leger te vergunnen, en zulks op voorwaarde dat de Partyen zich van wederzyde zouden bedwingen, en geene strooperyen meer in het Boulonnois noch in het Ferrarois aanrechten. De Heilige Vader had een uitsteekend goed genoegen over dit besluit, en voegde zich 'er t'eenemaal na: maar naauwelyks drie of vier dagen daar na verstond hy, dat Monsr. d'Albergotti met een Detachement van vier duizend Franschen een schrikkelyke verwoesting in het Land van Boulogne was komen uitvoeren. Dit speet hem geweldig; en in d'eerste beweeging zyner gramschap liet hy den Kardinaal de *Fourbin* by hem komen, en klaagde bitterlyk over dit gedrag; verwytende hem, dat hy de belofte, welke aan hem voorheen was gedaan, gantsch kwalyk volvoerde. Hy schreef 'er ook over aan den Allerchristelykshen Koning, en stuurde order aan den Kardinaal-Legaat van Ferrare dat hy d'oevers van de Po wel met geregelde Krygsbenden en Militie zou doen bezetten, ten einde dat Landschap voor de strooperyen der Keizerschen en Franschen in veiligheid te stellen, en hen te beletten de dyken aldaar te komen doorsteeken.

1703. *January.*

Paus toont zich verstoord over het gedrag der Fransche Krygsbenden.

Ondertusschen deed de Gouverneur van Civita-Vecchia een Zeeuwschen Kaaper, voerende des Keizers Vlag, en hebbende een Scheepje met Koorn van de Franschen genomen, op het verzoek van den Franschen Consul met zyne Prys arresteeren; waar op de Keizerlyke Ambassadeur een zyner Edellieden aan den Kardinaal Paulucci, Eersten Minister en Secretaris van Staat, afvaardigde, om hem te vertoonen, dat, dewyl men had geleeden dat de Franschen niet alleen de Pryzen, gemaakt op de Keizerschen in d'Adriatische Zee, te Ancona waren gaan verkoopen, maar ook den Buit van eenige Dorpen op de Kust van Croatien, zelfs tot de geheiligde Vaten en de Kerk- en Altaarcieraaden, het billyk was dat de Schepen, welke met Commissie van den Keizer, zynen Meester, voorzien waren, de zelve vryheid hadden; en dat hy derhalven zyne Heiligheid verzocht den Kaaper, welke in faveur der Franschen met zyne Prys gearresteerd was, in vryheid te doen stellen. Hoe-

Voorval met een Zeeuwschen Kaaper.

1703. January.

wel dit verzoek zeer wettig was, maakte men echter in 't eerst eenige swarigheid om het toe te staan; vermits de Kaaper een Zeeuw en een Protestant was: maar den Ambassadeur vervolgens te kennen hebbende gegeeven, dat, zo men hem niet en slaakte, hy genoodzaakt zou weezen aan den Graaf van Starremberg te schryven, op dat hy tot de waarde van de gemelde Schepen represaille in het Ferrarees wilde gebruiken, besloot de Pauselyke Raad dit uiterste niet af te wachten, en in alle spoed ordert aan den Gouverneur van Civita-Vecchia te stuuren om den Kaaper en zyne Prys te slaaken, op voorwaarde dat zy 'er Quarantaine zouden houden.

Kardinaal de Medicis Beschermer der Zaaken van Vrankryk verklaard.

Byna ter zelve tyd wierd de Kardinaal de Medicis door den Allerchristelyksten Koning Beschermer der Zaaken van Vrankryk verklaard, en zyne Majesteit deed hem, behalven het Pensioen van twaalf duizend ryksdaalders gehegt aan die Post, Beneficien in zyn Koningryk tot de waarde van honderd duizend guldens inkomen verhoopen, behoudens dat hy getrouwelyk aan zyne belangen verknogt bleeve, en 'er den Groot-Hertog, zynen Broeder, in wikkelde; of ten minsten belettede tot die van den Keizer over te vallen. Gelyk de genoemde Kardinaal ook Beschermer der Zaaken van Spanjen was, had hy de Wapenen der twee Kroonen boven de Poort van zyn Paleis doen zetten, dat van Vrankryk ter rechter, en dat van Spanjen ter slinker hand: maar de Graaf van Lamberg, Ambassadeur zyner Keizerlyke Majesteit, was 'er niet zo haast af verwittigd, of hy protesteerde door het volgende Geschrift uit den naam des Keizers daar tegen.

L*Eopold Joseph, Grave van Lamberg, Ambassadeur des Keizers, aan Clemens den XI*[den]*, Paus.* Nadien 'et een generaal gerugt loopt, dat het Wapen van Vrankryk ter regter zyde van dat van Spanjen voor het Paleis van Medicis op de Markt *Madama* sal werden opgeregt, en men geensins wil dat zodanige zaak tot een voorbeeld doorgaa, hoewel dat van Madame Orsini niet aanstootelyk is opgenomen, alzo die Dame een particulier is, die geen Staat in de Ryken heeft: Zo is 't dat, indien het God den Heere t'eeniger tyd mogte believen de Monarchie te doen keeren aan desselfs wettigen Successeur in het Allerdoorlugtigste Huis, het zelve zig in geenen deele benadeeld acht; en daarom protesteeren [illegible] in den [illegible] van zyne Keizerlyke Majt., door de hand van den Notaris en d'ongeschreevene Getuigen, den 3[den]. January, dat het altyd zal moeten blyven by desselfs eerste voorregten en voorrang, gelyk als het geweest is ten tyde van den laatsten Koning Karel den Tweeden, van glorieuzer gedagtenis.

De-

Dewyl nu dit Geschrift van hand tot hand door de gantsche Stad Romen liep, wierd het ook wel haast aan den Kardinaal de Medicis te Florence gestuurd: en terstond liet zyne Doorluchtigste Hoogheid aan den Abt Staffa order afvaardigen om de Wapenen van Vrankryk en Spanjen van de Poort van zyn Paleis te doen afneemen, en er niet anders als dat van den Paus te laaten; 't geen straks ter uitvoering wierd gesteld. 1703. *January.*

De gestadige Regenen, welke deze winter te Romen en daar om heen, waren voorgevallen, hadden twee onderscheidentlyke overstroomingen van den Tyber veroorzaakt, die de gantsche Neder-Stad onder water zetteden, zulks dat men 'er op veele plaatsen met schuiten moest vaaren. Ettelyke Huizen wierden over hoop gesmeeten; en de benedenste Vertrekken van de meesten der andere Gebouwen stonden dras, en waren vervuld met slyk en zand, gelyk ook de Putten en Fonteinen. De schade was zeer groot, en wel het meest op d'Armen aangekomen: maar de goede Vader droeg zorg om hun onderstand te doen, met hun in vaartuigen, welke van huis tot huis voeren, brood toe te zenden. Overstroomingen van den Tyber.

Geen mindere overstroomingen verstond men dat 'er ook elders waren geweest. De Rivier de Secchia was veranderd van kil; en de Po had vervaarlyke verwoestingen aangerecht, hebbende meer dan veertig zo Vlekken als Dorpen onder water gezet, en den Prins Eugenius van Savoyen, tot nadeel van des Keizers zaaken, ongemeen gehinderd. Zyne Quartieren bevonden zich daar door verdeeld, en afgescheiden; zulks dat de geenen, welke na de kant van Mirandola lagen, geen gemeenschap meer met het overige van het Keizerlyke Leger konden houden. Ook ging de spraak, dat de genoemde Generaal by dit jammerlyk voorval een meenigte van Menschen, Krygsrustingen, en Paarden had verlooren: immers, den Hertog van Vendôme trachtte zich van deze wanorder te bedienen. Gelyk ook van andere Rivieren.

LOMBARDYEN.

DE verovering van (a) Borgoforte wierd gevolgd door die van Governolo, een Plaatsje gelegen in Seraglio, 't geen de Prins Eugenius had begonnen te sterken. Den Hertog van Vendôme rukte 'er voor op den 16den. December met negen duizend Man, zestien stukken Kanon, en zes Mortieren. Den 17den. opende hy de Trenchée, en begon eenige loopgraaven van communicatie te doen maaken. Den 18den. had Governolo door de Franschen veroverd.

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 284.

1703. January. had de Graaf van Thessé, zynde met Monsr. de Prâlin langs de Po gegaan om den mond van de Mincio te bezichtigen, een harde schermutseling over de Rivier met een Corps Keizerlyke Infantery; voor de welke hy, alzo hy niet dan Cavallery en Dragonders by hem had, genoodzaakt was met eenig verlies te wyken. Den 19den., met het krieken van den dag, begon het Kanon te speelen op de Cassinen en de Brug van de Mincio, met zo veel werking dat de Keizerschen de Cassinen moesten verlaaten, en in de gebuurige Retrenchementen wyken. Den 20sten. attaqueerde de Ridder de Maulevrier, aan het hoofd der Granadiers, de Cassinen, en veroverde ze zoer gelukkiglyk: waar op de Bezetting, ziende dat alles tot den storm wierd gereed gemaakt, en het ontzet gantsch onzeker was, t besluit nam van haar heil in den aftogt te verzekeren; 't welk zy met groot geluk ter uitvoering stelde des nachts tusschen den 21 en 22sten. over de Brug van de Mincio, na alvoorens de Logementen in den brand gestoken te hebben: maar de Franschen kwamen tydts genoeg om het vuur te blusschen.

De bemagtiging van dit Plaatsje verloste Mantua van de strooperyen der Keizerschen, en maakte de Franschen vreedsaame meesters van de Mincio; stellende hen noch mede in staat om hunne Partyen tot in het Land van Trente uit te stuuren, en de gemeenschap van het Keizerlyk Leger met Tirol te stooren; zulks dat voortaan de Duitschers, welke van d'eene na d'andere plaats wilden gaan, een grooter omweg zouden moeten neemen. 't Was ook niet buiten schyn, dat de Franschen met het eerste goede weêr Ostiglio of Final in het Modenees zouden aantasten: en in die gedachte deed de Graaf van Starremberg, welke tegenwoordig het gebied over het Keizerlyke Leger voerde, twee Regimenten in de laatste der twee genoemde Plaatsen treeden. Wat den Prins Eugenius van Savoyen belangt, hy vertrok uit het Leger op den 27 of 28sten. der Maand December, om zich te Weenen te vervoegen, alwaar hy een Grooten Krygsraad moest bywoonen, en met de Ministers van den Keizer de noodzaakelyke schikkingen tot d'aanstaande Veldtogt neemen. Den 29sten. kwam hy te Venetien, en nam huisvesting by den Graave van Berka; doch bleef 'er maar eenen dag, en toog aanstondts weder voort om zynen weg te vervolgen. Midlerwyl hadden de Franschen de Vesting Bersello drie dagen lang gebombardeerd, doch zonder groote schade te veroorzaaken; zynde 'er maar zes Huizen verbrand, en een Vrouwenklooster een weinig over hoop gesmeeten.

Prins Eugenius vertrekt uit het Leger na Weenen.

Bersello gebombardeerd.

breeken. Ondertusschen, terwyl zy gestadig deze Vesting dreigden te belegeren, deeden ze een uitloop op het Lac de la Garde ten getale van omtrent duizend Man, om het Land van Trente onder contributie te stellen; welk voorneemen niet en kwam te gelukken: want zynde te Torbolo, by Riva, gekomen, vonden ze d'Inwoonders op hunne hoede, en wierden zo kwalyk gehandeld van der zelver musketery, gelyk ook van het kanon der twee genoemde Plaatsen, dat Monsr. de Medawi, Bevelhebber van het Detachement, genoodzaakt was zonder iets uit te rechten weder te rug te keeren. Sedert stuurde de Graaf van Starremberg eenige Troupen na die kant: de Boeren wierden 'er ten getale van vier of vyf duizend met wapenen voorzien: de Wegen verhouwen, en verscheidene kleine Forten opgeworpen: kort om, men stelde order op alles; en geloofde, na die voorzorgen, tegens alle overrompeling verzekerd te weezen. 1703. January.

ONVERWACHT, en niet minder vreemd, kwam de volgende Brief, door den Franschen Ambassadeur aan het Canton van Zurich geschreeven, het zelve voor; en was een iegelyk over des zelfs zeldsaame en harde expressien zeer verwonderd.

SWITSERLAND. Fransche Ambassadeur schryft aan het Canton van Zurich, enz.

Voortreffelyke Heeren,

IK weet niet, of het niet een overvloedige zaak is aan U L. voor te dragen *hoe zeer de* Koning, myn Meester, de rust van het Land altyd ter herte heeft genomen. Alle de instantien van deszelfs glorieuze Regeering verstrekken *U L.* tot irreprochabele getuigen van deze waarheid. Ik kan ook niet twyfelen, of de gedurige ondervinding van zyner Majts. goede intentien heeft U L aangewend hem aan te merken als dien Geallieerden, op welken Gy U L. meest kunt verzeekeren, voor al wanneer het 'er op aan zal komen om uwe voorregten en de rufle en uwe vryheid te maintineeren. Gy L. weet daar-enboven, Voortreffelyke Heeren, wat nieuwe verzeekeringen Ik U L. onlangs van zynen wege gegeeven hebbe. Hy belooft niet alleen, zonder eenige conditie, geene Post of Passagie op uwen bodem in te nemen; maar uit enkele confidentie voor uwe begeertens, en om die ruste, welke Gy L. met zo veel glorie conserveert, bestendiger te maken, belooft Hy de twee Woudsteden, aan deze zyde des Ryks gelegen, niet te zullen aantasten; als mede niet Frickstall noch Costentz: met die billyke voorwaarde, dat de Steden en Landen een naauwkeurige Neutraliteit jegens Vrankryk zullen onderhouden, en niets doen dat tegen de ruste van 't Loffelyk Switsersche Eedgenootschap strydig is. Van een andere kant heeft d'Ambassadeur des Keizers U L. wegens zynen Meester op de

in, en waagden een Veldslag. d'Overwinning had zich in 't begin der actie voor hen verklaard: maar het eind was zo voordeelig niet. Hunne mislukte samenvoeging met de Beyerschen heeft het bewaarheid; hoewel zy (volgens de gewoonte van die Natie, altyd, immers men zoekt het den menschen wys te maken, gewoon te winnen, en nimmer te verliezen) hunnen roem over dezen Slag hebben gedraagen, *Te Deum* laaten zingen, en de lucht niet minder doen wedergalmen door hun vreugdegeschrey over de nederlaag des Prinsen van Baden als over die van den Prins Eugenius.

Van de Nederlanden ten opzichte van Vrankryk.

WANNEER men overdenking maakt op de krachten, welke Vrankryk in de Nederlanden had, moet men zich verwonderen over de groote progressen der Geconfoedereerde Mogendheden aldaar. De Spaansche Plaatsen, en die van het veroverde Land, krielden van Krygsbenden. De Vereenigde Provincien waren van alle kanten als geblokeerd: en d'Allerchristelykste Koning vertrouwde zich zo zeer op zyne talryke Legers, dat hy haare Hoog-Mogenden door zynen Resident in den Haag deed dreigen, dat ze gereed stonden om op d'eerste order in actie te treeden. Wat deeden ondertusschen alle die talryke Legers, zo ontsagchelyk als ze ook mogten weezen? Zy traden in actie; maar het was niet dan om tegenwoordig te zyn by de verovering van alle de Plaatsen, die door de Geallieerden aangetast wierden, welke in geen klein getal waren. Ziet hier een kort, doch heel naauwkeurig, Verhaal van 't geen zich in de Nederlanden toedroeg. 't Komt ook van goeder hand.

Kort verhaal van het gepasseerde in het Jaar 1702.

DE Generaal Kochoorn opende de Veldtogt in Vlaanderen met de verovering van S. Donaas, *gevolgd door de bombardeering van het Fort* Isabelle. *De Generaal en Graaf van Tilly avanceerde met een Corps te Santen, om het beleg van* Keizerswaart, *geformeerd door d'Auxiliaire Troupen, te dekken. 't Overige der Armée kwam zich onder het gebied des Graaven van Athlone by Nimwegen nederslaan, ten einde een waakend oog op die van Vrankryk te houden. De Maarschalk de Bouflers, die alle de Plaatsen van Spaansch Gelderland had doen versterken, hield zich gereed om, zo men voorgaf, op d'aankomst des Hertogs van Bourgondien, tot* Algemeenen Stedehouder der Nederlanden *genoemd, eenigen grooten slag te doen: doch men wist niet, waar dit onweer zou uitbarsten. Het ging voor eerst storten op den Graave van Tilly, die het door een gelukkige en wyze retraite voorkwam, met zich*

weder

weder by het Leger te voegen. Thans vreesde men alles voor Keizerswaart; *doch vervolgens noch meer voor* Nimwegen, *en voor ons Leger. Eenige oogenblikken marcheerens vroeger van de kant der Vyanden, of laater van d'onze, zouden waarschynlyk kwaade gevolgen gehad konnen hebben: maar dit was de paalsteen van onze bekommeringen. Den Vyanden mislukten hun aanslag op* Nimwegen; Keizerswaart *wierd door de Geallieerden, met de krachtige bystanden van Z. M. den Koning van Pruissen en Z. K. D. van de Palts, welke onverwaggelyk in de belangen der Gemeene Zaak bleeven, verovert;* Landau *formeel belegerd; het Accommodement met den Hertog van Wolfenbuttel geslooten; en het Leger aan de Maas versterkt. In deze gesteldheid van zaaken kwam de Graaf van Marlbouroug aan, om de vereenigde Krygsmagten te commandeeren. Hy toog over de Maas, en deed 'er de Fransche Armée met verhaasting weder over trekken. De Vyanden doen verscheidene marchen en contramarchen, welke niet en dienen dan om hun Leger te verswakken. Zy zien allengs den grond op hen winnen,* Weert *veroverd, en de gebuurige Plaatsen gedreigd. Zy willen een diversie op* Hulst, *d'eenige Plaats welke zy ondernomen hebben aan te tasten, beproeven; doch worden met groot verlies afgeslagen. Alle hunne mesures leggen in 't voetzant; en zy zien zich eindelyk gebragt tot d'aanschouwers te weezen der verovering van alle hunne Plaatsen aan de Maas, van de Graaf af tot aan Luik. Zo veele Belegeringen zo veele Conquesten. 't Fort* S. Michiel *veroverd met den degen in de hand, en zonder bresse; 't Garnisoen van* Stochem *krygsgevangen gemaakt;* Venlo *met capitulatie ingenomen; vervolgens* Stevenswaart, Roermond, *en eindelyk* Luik, *'t geen de Franschen verlaaten om zich in de twee* Citadellen *te retireeren, enz. Maar hier verdubbelt zich de couragie in het gezicht der hinderpaalen. De Troupen der attaque, gecommandeerd door den Erfprins van Hessen-Kassel, overweldigen de Vyanden in eene der* Citadellen *met den degen in de hand, en byna ongeloofelyke dapperheid, hoewel de Buitenwerken altemaal gantsch en gaaf waren, en dat 'er acht van de beste Fransche Bataillons in lagen, welke altesamen krygsgevangenen wierden gemaakt. d'Andere* Citadelle, *bekommerd voor het zelve lot, geeft zich over op d'eerste kanonschooten. Nooit zag men spoediger krygsverrichtingen, en met zo weinig verlies, in de tegenwoordigheid van een Leger 't geen niet en had gestreeden, en zich in het begin der Veldtogt doen vreezen. Men zou niet konnen zeggen, wie van beiden, of de Verswinnaars of de Verwonnenen, met een grooter verwondering, om niet te zeggen verbaasdheid, waren ingenomen.*

Niet minder gunstig zyn de gevolgen ter zee, als te land, geweest. Zo lang als'er Oorlogen in Europa zyn geweest, hoorde men nimmer van zo veele Pryssen, als die op de Franschen en hunne Koopvaardyschepen zyn gemaakt. Men heeft hunne Havenen van Kaapers ontbloot, en hunne Commercie t'eenemaal onder de voet gesmeten; vermits zy geen Vloot in zee houden konden, om zich tegens die der Engelschen en Hollanders te stellen; en dat het eenige Esquadre, 't geen zy hadden, 't welk dat van Duinkerken was, gedurende de gantsche zomer geblokkeerd is geweest.

Men kan zeggen, dat de Geallieerden maar een eenige tegenspoed te zee hebben gehad, naamentlyk d'onderneeming op Cadix; *maar zy is hun dubbeld vergoed door de verovering van* S. Christoffel *in America, door de verwoesting van verscheidene ryke* Colonien *der Franschen daar te lande, en door d'expeditie van* Vigos. *De Vloot van Mexico, die zo lang verwachte Zilvervloot, welke de Graaf van Chateaurenaud eindelyk na zo veel moeite, na zo veel verlies, en na zo veel kosten, had medegebragt, kwam niet in de Haven als om'er te vergaan; en de Zeemagt der Geallieerden, na de vyandlyke Schepen te hebben zien verbranden, keerde te rug beladen met den ryken buit der Fransche Schepen en Spaansche Gallioenen.*

Aldus eindigde het Jaar 1702, 't Jaar 't geen zyn aanvang had genomen met een gedenklyk onderwerp van droefheid, te weeten de dood des Konings van Groot Britanje, voornaamste en ontsterffelykste gebeurtenisse, en maakte daar uit gevolgde verbaasdheden, welke maar al te wel gegrond waren. Die groote Vorst was na Engeland overgegaan in de doornachtigste gesteldheid, daar zich de Vereenigde Provincien, of liever geheel Europa, sedert den Jaare 1672 in hadden bevonden. 't Wierd tyd, dat hy het ontwerp, 't geen hy, gezamenerhand met de Geallieerde Mogendheden, genoodzaakt was geweest tot de gemeene behoudenis in Holland te formeeren, ter uitvoering begonde te stellen. Behalven 't geen de gemelde Mogendheden daar toe konden bybrengen, wierd hy'er eenpaariglyk in geholpen door den yver en de naarstigheid van het Parlement, 't geen hy terstond had beroepen. d'Aanspraak die hy aan de beide Huizen deed, en d'Adressen welke aan hem gepresenteerd wierden, zullen voor eeuwig glorieuze gedenktekenen van het eind zyner Regeering weezen; 't geen onmiddelyk na dat alles betreffende de belangen van Groot Britanje, d'orde der Successie, en d'ondersteuning der Gemeene Zaak, voltrokken was, kwam voor te vallen. Engeland en Holland wierden op het gezicht van een zo onverwacht groot

met een onuitspreekelyke verbaasdheid overstelpt. De Franschen leiden het uit ten hunnen voordeele. d'Allerchristelykste Koning bestond te zeggen, dat deze dood de gedaante der zaaken zou doen veranderen; en daar was eenige schyn toe. Maar de geen, die de herten der Koningen in zyne handen heeft; heeft de twee bedrukte Natien doen beproeven, dat, gelyk hy zich van den Koning van Engeland had bediend om hen te verlossen, hy hen ook zonder den zelven kon ondersteunen. Hy heeft hen tot nu toe ondersteund: en indien het Jaar 1702. aanving met Geschrey, het eindigde met Zegenzangen. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.

JANUARY.

STERK wierd 'er gesproken wegens een Reis van devotie, welke de Paus in d'aanstaande Lente na Loretto zou doen; mogelyk om 'er van God en de Gelukzalige Maagd de herstelling der Vrede onder de Katholyke Vorsten af te bidden: en zelfs wist men al te zeggen, hoe zyne Stoet geregeld zou weezen, en welke somme hy tot de kosten zyner Reis had verordend, op dat hy niet tot last zoude zyn van de Plaatsen daar hy moest doortrekken; gelyk ook, dat de bestiering van het Gouvernement geduurende zyn afweezen gesteld zou worden in de handen van den Kardinaal Acciajoli, Vice-Deken van het H. Collegie. Maar niettegenstaande alle die byzonderheden, waren 'er noch veele lieden, welke twyfelden of deze Reis wel voortgang zou neemen; 't zy ter oorzaak van de weinige noodzaakelykheid die zy 'er in zagen, en der kosten daar ze den H. Vader in zou wikkelen; of ten opzichte zyner kwaade gesteldheden, welke zich scheenen te vernieuwen. Ondertusschen bleef de Paus gestadig even zeer by het voorneemen van de Vrede tusschen den Keizer en de Koningen van Vrankryk en Spanjen te weeg te brengen: en onaangezien het weinig gevolg 't geen hy 'er zich af kon belooven, wilde hy het echter geensins laaten vaaren. Hy

1703. *January.*

ITALIEN. Gerucht wegens een Reis van devotie van den H. Vader.

Zyne zucht om de vrede tusschen de Christene Mogendheden te weeg te brengen.

1703. gaande Maand een grouwelyk Roofnest t'ontdekken, waar aan een ge-
Janua y. heel Dorp vast was, uit het welk terstond alle d'Inwoonders, die zeer veele Menschen, altemaal Vreemdelingen, vermoord hadden, weg vluchtten; behalven de geenen die, straks na dat men kennis van de zaak had gekreegen, by de kop waren gevat, en, ten getale van negentien levendig gerabraakt, langs het Lac ten toon gesteld. De volgende Brief, gedateerd uit Basel den 23sten. der genoemde Maand, behelst de verdere byzonderheden.

BY het geene in mynen laatsten wegens de Moordenaars gemeld is, kan nog dit volgende gevoegd worden: Dat het Dorp, waar in zy woonden, leggende niet verre van Morges, nu lang ledig is; zynde 60 van die Schelmen gevangen, en de rest met de Vrouwen en Kinderen gevlugt: Dat zy hunne Moorderyen veele jaren gepleegd hebben: Dat zy, op dat het niet uit mogt komen, geene Ingezetenen, maar altoos vreemde Reizigers, hebben gedood; uitgenomen een Student van Lauzanne, en een Maagd, die eerst door twaalf van deze Booswigten geschonden was: En dat hunne gruwelen op deze volgende wyze ontdekt zyn. Zeker oud Man, in hunne handen vervallen, bad zeer om zyn leven; zeggende, dat hy Vader van 15 levendige Kinderen was, welke, indien zy hem doodden, van honger moesten vergaan, en dat hy hen uit goeder herte 30 Rykdaalders, die hy by zig had, wilde geven, met zynen Rok. Dit bragt zo veel by deze Moordenaars te weeg, dat zy hem zonder rok en geld lieten gaan: dog de donker hem overvallende, eer hy by een Stad of Dorp kon komen, begaf hy zig in een Schuur, die op 't midden van een veld stond. In den nagt quam het gansche Rot der Moordenaren daar aan; en hy hoorde, datze malkanderen verweeten, dat men hem had laten loopen, en dat het te bevreezen stond dat hy hen zou beklappen. Voorts hoorde hy uit hunne vertellingen hunne andere schelmstukken: dog 't geluk wilde, dat zy, eer het dag was, op weg peurden, om te zien of zy hem konden agterhalen. Hier door had hy gelegentheid om de vlugt te nemen, en quam behouden te Morges, alwaar hy de zaak aan de Overigheid te kennen gaf, welke daar op dit Moordnest stoorde. Men heeft in den tyd van 6 weeken al 40 van deze Booswigten door 't Vuur en het Rad ter dood gebragt: maar, 't geen iets ongemeens is, zy zyn doorgaans alle zo verstokt, dat ze zonder eenig berouw sterven. Een daar van, wanneer hy ter executie uitgeleid wierd, begon in 't passeeren van zekeren heuvel luydts keels te lagchen; en vertelde daar op, dat hy op die plaats eens een Ketellapper slapende had gevonden, met een vuurtje aan zyne zyde, en een lepel met gesmolte lood: Dat hy dit lood den Ketellapper in den mond had gegooten; en dat die daar op zulke klugtige cabriolen had gemaakt, dat hy, t'elkens als hy daar aan dagt, zig niet onthouden kon van lagchen. Zy worden alle op Raders langs het Lac van Lausanne gezet; en die gerabraakt werden, toonen zich ongelooffelyk hardvogtig: ja, op 't Rad zittende, roepen zy malkanderen nog toe,

toe, of de zon niet al aan 't ondergaan is, om dat men ze dan de rest komt geven. Daar zitten nu nog 20 van deze Schelmen gevangen, welker proces men voor eenigen tyd heeft uitgesteld.

DUITSCHLAND. Tyding aan het Keizerlyk Hof gebragt wegens het overweldigen van de Hoofdstad van Lotharingen door de Franschen.

ZIET hier een nieuw staal der trouw van Vrankryk, en hoe veel men zich op de *Belosten*, en ook plechtige Onderhandelingen en Vredeverbonden van des zelfs Vorst, kan verlaaten. Omtrent het eind der Maand December vervoegde zich een Afgezant des Hertogs van Lotharingen te Weenen, ten einde aan het Keizerlyk Hof bekend te maaken, dat den Hertog, zyn Meester, genoodzaakt was geworden zyne Hoofdstad aan de Franschen over te laaten, en hunne Troupen in zyne Staaten t'ontfangen, zonder meer als vier-en-twintig uuren tydts gehad te hebben om daar toe te besluiten; zulks dat hy zich met de Hertogin, zyne Gemalinne, te Luneville had moeten vertrekken. Op wat wyze nu deze zaak zich kwam toe te draagen, zal d'onderstaande Brief, geschreeven uit Nancy den 15den. December 1702., aantoonen.

Wy leefden in een diepe rust op het Tractaat van Ryswyk, 't geen men van deze kant gantsch niet had verbroken; mitsgaders op de Neutraliteit welke de Keizer en d'Allerchristelykste Koning aan ons hadden vergund, en geduurende den gantschen loop der voorgaande Veldtogt naauwkeurig genoeg onderhouden; gelyk ook op de verzekeringen die d'Allerchristelykste Koning aan zyne Koninglyke Hoogheid had gegeeven, dat hy zeer wel wegens des zelfs gedrag was voldoen: wanneer men ons eensslags op den 1sten. der tegenwoordige Maand December kwam verwittigen, dat Monsr. de Tallard met een kloek Corps, en een trein Artillery welke hem in vaartuigen langs de Moesel volgde, recht na Nancy marcheerde, en 'er maar drie uuren wegs van af was. Men kon zich in de groote schrik, daar wy ons in bevonden, een zo verwoeden storm, noch een donderslag zonder eenige voor afgegaane blixem, niet inbeelden; maar wierd 'er wel haast af verlicht door de komst van Monsr. de Callieres, die den zelven dag te post van Versailles aankwam, om met zyne Koninglyke Hoogheid te handelen wegens het invoeren van een Fransch Garnisoen in zyne Hoofdstad; met aanbieding dat, zo het hem beliefde, hy in deze zyne Residentieplaats kon blyven; dat hy 'er d'orders zou geeven, en gerespecteerd worden even als van zyne eigene Onderzaaten; of dat, zo hy wilde, men alle de minen van een Beleg zou maaken, om wat schyn aan de zaak te geeven, en vervolgens capituleeren. Den Hertog antwoordde, dat, wat Tractaaten belangde, hy 'er gantsch geen begeerde: en wat middel was 'er om nieuwe te maaken in een tyd dat het Tractaat van Ryswyk ten zynen opzichte noch niet en was voltrokken! En noopende het Beleg, dat hy de wereld niet en wilde bedriegen met belagchelyke grimassen, angezien den staat van Nancy, waar af de Nieuwe Stad maar met een

bloote

1703. bloote Muur, en die noch niet voltooid, omwrongen was, en d'Oude zonder
January. Buitenwerken en Graften; dat het ligchaam van die Plaats in een zeer kwaaden staat was, en zonder genoegsaame Krygsbenden, om dezelve te verdeedigen; en dat, wat betrefte met een Fransch Garnisoen te blyven, hy zulks met geene waardigheid zou konnen doen in een Stad welke hem toebehoorde; dan hy de meester niet af nu ware. En gelyk Monsr. de Callieres hem te gemoet voerde, dat 'er precise orders van den Koning waren om 'er binnen vier-en-twintig uuren, met of tegens wil, in te treeden, antwoordde zyne Koninglyke Hoogheid, dat zy 'er nimmermeer met zyne wil zouden intreeden; maar dat, indien zy geweld wilden gebruiken, hy 'er niets tegen had te stellen als de nouwe der Tractaaten, de beloofde Neutraliteit, en de voldoening welke zyne Allerchristelykste Majesteit altyd had gehad wegens de rechtmaatigheid van zyn gedrag. Men vertoonde de swangerheid van Mevrouw de Hertogin in haare achtste maand, en de gevaarlyke vrees welke haar een zo weinig verwacht geweld zou baaren, van een Oord daar ze allerhande bescherming af verhoopte. Alles, 't geen men kon verwerven, was een uitstel van vier-en-twintig uuren langer, om haar het beschouwen van d'intrede der Franschen, welke zy vreesde als de dood, te bespaaren, en de noodzaakelyke dispositien tot haare verhuizing na Luneville, met de Princes haare Dochter van twee jaaren, te maaken. Nooit heeft men iets zo beweegelyk gezien als d'uittogt der Hertogin uit haare Hoofdstad. Zy smolt in traanen; 't gantsche Hof was in geween: en de geheele Stad maakte een gekerm, bekwaam om de herten der allerhardsten te vermurwen. Den Hertog reed eenige uuren daar na uit door een afgelegene Poort, om zich aan de tederheid des Volks t'onttrekken, en ook zich zelven een zo beweegelyk schouwspel te bespaaren. Den 3den. der zelve Maand December, 's anderendaags na d'uittogt van haare Koninglyke Hoogheden, vertoonde zich Monsr. de Tallard, verwittigd door Monsr. de Callieres dat hy geene wederstand vond, met een Detachement van omtrent drie duizend Man voor de Stad. Hy trad 'er op een vreedsaame wyze in, en maakte zich meester van alle de Posten welke voorheen door het Regiment Gardes van zyne Koninglyke Hoogheid bewaard waren geweest. Na deze expeditie is Monsr. de Tallard weder na Mets gekeerd, en heeft Monsr. Hautefort tot Commandant te Nancy gelaaten. Men doet 'er een menigte van schoppen en spaden en Pionniers komen, om terstond aan de fortificatien t'arbeiden; en zy geeven voor, dat ze daar toe genoodzaakt zyn, ten einde de Geallieerden, welke van meening waren zich 'er in de Lente meester af te maaken, te voorkomen.

Komst van den Kardinaal Grimani aan het Keizerlyk Hof.

Omtrent den aanvang van het Jaar kwam de Kardinaal Grimani te post aan het Keizerlyk Hof. Straks liep het gerucht, dat zyne Eminentie order had om uit den naam van den Paus een wapenschorssing in Italien aan den Keizer voor te stellen; welke ondertusschen terstond aan de Ministers van Engeland en Holland liet verklaaren, dat de komst

van

van dien Kardinaal niet aangemerkt moest worden als nadeelig voor de gemeene zaak. 1703. January.

Den 8sten. January verscheen ook de Prins Eugenius van Savoyen aan het zelve Hof; en men verstond in 't algemeen, hoewel het verhandelde in de Conferentien met de Ministers zyner Keizerlyke Majesteit geheim wierd gehouden, dat hy expresselyk uit Italien was gekomen om een magtige versterking van Krygsbenden, Artillery, Munitien, en Geld te verzoeken.

Gelyk ook van den Prins Eugenius van Savoyen. (a) Ziet pag. 16.

Wat belangt de Finantien, welke in alle Landen het weezendlyk punt, en het groot beweegmiddel der dingen maaken, men arbeidde met alle mogelyke zorgvuldigheid om ze in een goeden staat te stellen; ten welken einde de Keizer geen spoediger noch zekerder middel had gevonden, dan een algemeene Taxe te zetten op alle de Goederen, Bezittingen, en Inkomsten zyner Onderdaanen. d'Agenten der Standen van Oostenryk, Silesien, en Bohemen, vindende deze Schatting al te swaar, hadden zyne Keizerlyke Majesteit wel gebeden hen daar af te willen ontlasten, en een vrywillige Gift in de plaats aan te neemen; maar die Vorst hunne bede niet konnen toestaan, ter oorzaak dat de gesteldheid der zaaken het niet kon lyden.

Staat der Finantien.

Sedert wierden, volgens de gewoonte, de Standen van Neder-Oostenryk over den jaarlykschen Onderstand te Weenen beroepen; en zyne Keizerlyke Majesteit zich in der zelver Vergadering vervoegd en op den Troon geplaatst hebbende, deed 'er de Graave Buccellini, Groot-Kancelier, d'opening af met een Aanspraak behelzende in substantie:

Vergadering der Standen van Oostenryk.

„ DAt, dewyl het zyner Keizerlyke Majesteits interest vereischte, dat zy in een „ aanzienlyk getal verscheenen, dezelve niet twyffelde, of zy zouden de „ noodwendigheid daar van zelve genoegsaam erkennen, en na behooren overweegen, hoe de Koning van Vrankryk zich bediende van zynen Zoons-Zoon, „ den Hertog van Anjou, om alles te beheerschen, de Spaansche met de Franschen Monarchie te vereenigen, en daar door tot de zo lang 'gezochte Universeele Monarchie te geraken; tot welken einde hy onder anderen de Keurvorsten van Keulen en Beyeren door zyne pernitieuse Maximen zodanig had „ vervoerd, dat zy, zonder eenige acht voor zyne Keizerlyke Majesteit, als Opperheer des Ryks, en het Nabloedverwantschap, waar mede zy Hem bestaan, „ te geeven, zig in hoogst schadelyke Handelingen tegens het gemeene best hadden ingelaten; naamentlyk, d'eerste door het overgeven van het Land, hem „ van God en zyne Keizerlyke Majesteit toevertrouwd, aan den Franschen Koning; en d'ander niet alleen door het schielyk overvallen van de Ryksstad

 Ulm,

1703. January. „ Ulm, maar ook van het grootste gedeelte der Swabische Kreits, en het zodanig beswaren van zyner Keizerl. Majesteits eigene Erflanden, dat zy ter naauwer nood die winter zouden konnen bestaan; ook met verscheidene Regimenten na het Graafschap Tyrol, het Aerts-Sticht Saltzburg, ja geheel tot aan het Land op der Ens in aantogt was; en zulks alles om die Landen zodanig onbequaam te maken, dat zy buiten vermogen zouden wezen om het indisputabel Regt van zyne Keizerlyke Majesteit op de Spaansche Monarchie t'ondersteunen: Dat het aan zyne Keizerlyke Majesteit volgens zyn Ampt vry stond zig tegens zulke gevaarlyke en ten hoogsten strafbare Attentaten met alle macht te stellen; en dat God Almachtig zodanigen regtvaardigen tegenweer buiten twyffel zoude begunstigen; gelyk reedts daar van tekenen gegeven waren, niet alleenlyk door het inneemen van de sterke Stad Landau; maar ook met de hulp van de Kroon Engeland, haare Hoog-Mog., eenige Keurvorsten en andere Ryksvorsten en Standen, door het veroveren van de Stad en de Citadellen van Luik, en andere voornaame Vestingen daar omtrent; gelyk ook van eenige aan den Ryn; en laatst ter Zee by Vigos in Galicien door de gecombineerde Engelsche en Hollantsche Oorlogsvlooten, met de voortreffelyke Victorie op de Fransche Oorlogschepen en Spaansche Gallioenen, met een groote Schat uit West-Indien gekomen; als mede de heerlyke Zegen, door den Prince Eugenius van Savoyen in Italien in het Jaar 1701 by Chiary, 1702 by Luzzara, en in andere Action tegens de Vyanden, schoon zy twee maal sterker waren, bevogten: dog dat zulke en diergelyke Voordeelen meer tot het voortzetten der Progressen nuttelyk dienden aangelegt te werden, alzo dat oogmerk zonder het aanwenden der uiterste kragten niet konde werden bereikt, nog de Legers zonder een extraordinair Secours geconserveerd: Weshalven zyne Keizerlyke Majesteit, om de securiteit van het Ryk en d'Erf-Koningryken en Landen, hem van God gegeven, te bezorgen, genoodzaakt was wegens de swaare Oorlogskosten voor dit Jaar zyne Eisschen, tegens zyne wil en gewoonte, grooter als in andere Jaren te maken, alzo de publyke Nood zulks vereischte; het welk zyne Majesteit aan de trouwe en gehoorzame Standen stelde te considereeren, met verzoek, dat zy het zelve zonder tydverlies gelieften t'overweegen, en zig zodanig te verklaren, als de tegenwoordige Nood, de Trouwe voor hunnen Erf-Heer, en de conservatie van het Vaderland vereischte; met belofte, dat zyne Keizerlyke Majesteit het zelve altyd aan hun gedagtig zou zyn, en erkennen, &c.

Deze Propositie wierd vervolgens schriftelyk overgeleverd aan den Graave van Abensberg, Maarschalk der Provincie; en de Keizer ondersteunde ze door een kleine Aanspraak, over de welke hy door de Vergadering wierd bedankt: waar na zyne Keizerlyke Majesteit heen ging, en de Gedeputeerden der Standen een aanvang van hunne deliberatien maakten. Behalven de gewoonlyke Subsidie, bedraagende vyf honderd duizend florynen, verzocht de Keizer aan de Standen een andere

dere extraordinaire Subsidie van een Millioen florynen, en een byzondere somme tot de Veldtogt van den Roomsch-Koning: maar hoewel alle de Leden der Vergadering zich zeer wel tot des Keizers dienst genegen betoonden, konden ze echter niet gebragt worden tot alles te doen 't geen men van hen begeerde, enz. 1703. *January.*

TERWYL men aldus aan het Hof te Weenen bezig was met de middelen tot het bekomen van de noodzaakelyke geldsommen uit te vinden, wierd aan de Ryksvergadering te Regensburg de Keizerlyke approbatie, bekomen op het Ryksbesluit van den 13den. December, ter hand gesteld, zynde van den volgenden inhoud. REGENSBURG. Verrichtingen der Ryksvergadering.

OP het afgegane bevel van den 22sten. voorleden, door zyne Roomsch-Keizerlyke Majesteit afgevaardigd, heeft de op den Ryksdag Gevolmagtigde hoog-aanzienelyke principale Commissaris, de hoogwaardige Vorst en Heer, Hr. *Joan Philip*, Kardinaal van Lamberg, Bisschop te Passau, Vorst van het H. *Roomsche Ryk en zyner* Keizerlyke Majesteits werkelyke Geheime Raad, enz. des H. Ryks Keurvorsten, Vorsten en Standen, aanwezende voortreffelyke Raaden, Boodschappers en Gezanten, mede te deelen, in welker voege zyne Keizerlyke Majest. gaarne vernomen heeft de heilzame besluiten, op den 13den. December in de drie Ryks Collegien genomen, en genadiglyk voor goed aangezien, dat het zelve in zynen hoogen naam door een Keizerlyk Commissions Decreet, als hier mede geschied, zonder verwylen werde bekragtigd, en betuigd hoedanig zyne Keiz. Majest. zig door haare eenmoedige, dappere, heilzame, en wel overdagte trouwe Raadslagen zeer vertroost bevind, en dezelve, wanneer ze regtschapen agtervolgd en in het werk gesteld werden, voor het beste en eenigste middel hond om het H. Roomsche Ryk in zynen Stand, Waardigheit en Aanzien, zo wel by Uitheemschen als tegens de inwendige Verstoorders, te behouden, en weder in bloey en aanzien te brengen: weshalven dan zyne Keizerlyke Majesteit ook de aangeraadene erinnering zo wel aan de Vorsten der gewapende Kreitsen, als de in andere Kreitsen gewapende Standen in het byzonder (niet tegenstaande dezelve door vooraf gegaane Schryvens daar toe reedts zyn verzogt) wel andermaal spoedig heeft willen laaten afzenden, op dat vast vertrouwen, dat een ieder zig loffelyk zal verklaaren, en, om zyne schuldige Pligt zonder uitzonderig en uitstel werkelyk gestand te doen, daar aan laaten aangelegen zyn; en derzelver inkomende Antwoorden wil zyne Keizerlyke Majesteit, tot hunne grooter Lof, niet nalaaten aan de loffelyke Ryksvergadering mede te deelen.

Zyne Keizerlyke Majesteit laat wyders op het besluit, den 4den. December genomen, genadiglyk weeten, dat, gelykerwys dezelve tot nu toe niet van meening is geweest tegens het goed vinden van de Ryksvergadering Bezetting in zyne en des H. Roomschen Ryks Stad Regensburg te leggen, Hy ook nu, dewyl het tot meerder rust en zekerheid van de Ryksvergadering by dezen toestand werd

 dien-

1703. January. dienstig geagt, niet denkt te doen; maar gemelde Stad in dat geval in *statu quo*, en in het overige onverhinderd by de besluyten van het Ryk te laaten. Waar mede dan zyne Hoogvorstelyke Eminentie den Raaden, Boodschappers en Gezanten, met vriendelyke genegene en genadige wille, mitsgaders alles Goedts wenschende, blyft,

Regensburg den 29sten. December, 1702.
(L. S.)

JOANN. PHILIP, Kardinaal van Lamberg, Bisschop en Vorst te Passau.

Ter oorzaak van dit Keizerlyk Commissions Decreet wierd op den 29sten. December de Raad extraordinair beroepen, en, na het verschynen van de Gezanten, wegens het Keur-Mentsische Directorium voorgesteld, dat nu uit last der hoog-aanzienlyke Keizerlyke Commissie aan het RyksConvent wierd voorgedraagen, dat men op middelen bedacht moest weezen hoe men zich op de beste wyze tegens den Keurvorst van Beyeren zou konnen verzekeren; waar op in alle de drie RyksCollegien wierd geresolveerd, de Stad aan te zeggen dat zy zonder tydverzuim den genoemden Keurvorst schriftelyk zou verzekeren, dat zy, in gevolge der Keizerlyke approbatie en zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheidts intentie, geene vreemde Troupen zou inneemen; en derhalven hoopte, dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid, gelyk alreedts door deszelfs Gezant was aangebooden, schriftelyk een gunstige verklaaring dienaangaande aan de Stad zou geeven: waar by dan mede wierd goedgevonden, dat, hoewel het RyksConvent zich tot noch toe met nadruk aan de Stad had laaten gelegen zyn, zulks echter inzonderheid ook om hunne eigene veiligheid te doen was geweest; en dat men daarom den Keur-Beyerschen Gezant door het Keur-Mentsische Directorium het zelve mede zou laaten voorstellen, enz.

Eenige dagen daar na wierd het onderstaande, aan den Keur-Beyerschen Gezant overgeleverd.

Mercurii die 17den. January.

NAdemaal men klaarlyk bespeurd heeft, dat zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid van Beyeren eenige reflexie scheen te maken op het geene van zynen wege in het Ryksbesluit, noopende de verklaring van Oorlog, met een goede meening gereserveerd was, en vermoedelyk daar over wel met het Ryk in gesprek zoude willen komen, en zich nader verklaren; maakt men van wegen het

het gezamentlyk Ryks-Convent geen swarigheid om van den Keur-Beyerschen Gezant een vernoegelyke Keurvorstelyke verklaring, *salvis tamen per omnia conclusis Imperii*, aan te hooren: en mag hier van aan den gemelden Keur-Beyerschen Gezant, na dat men alvoorens communicatie daar af aan den Hoog-aanzienlyken Keizerlyken Commissaris zal gedaan hebben, zonder uitstel narigt gegeven werden. 1703. *January.*

MIDLERWYL wierden te Frankfoort de Conferentien van het Over-Rynsche Kreits-Convent zeer yverig voortgezet, om middelen uit te vinden niet alleenlyk tot het recruteeren der op de been zynde Kreits-Troupen, maar ook om die noch met eenige nieuwe te versterken: en leverde de Graaf van Lowenstein, Keizerlyke Afgezant, op den 23sten. der Maand een Memorie aan het gemelde Kreits-Convent over, van inhoud:

FRANKFOORT. Conferentien van het Over-Rynsche Kreits-Convent.

„ DAt de Keizer de hulpe, die de Over-Rynsche Kreits in de voorledene
„ *Campagne tot het bemagtigen van* Landau had verleend, met een gunstig
„ welgevallen had aangezien, en groot vergenoegen daar in geschept: Dat on-
„ dertusschen de onverwagte Keur-Beyersche beweegingen hem zeer ter herte
„ waren gegaan: Dat hem Gezant belast was voor 't eerst de behoorlyke dank-
„ zegging af te leggen: Dat buiten twyfel de Vorsten en Standen der Loffely-
„ ke Kreits uit de onderschepte Brieven het gevaarlyk desslein des Keurvorsts van
„ Beyeren genoegsaam zouden gezien, en de nietigheid der pretexten, uit het
„ schryven van dien Keurvorst aan de Frankische en Swabische Kreitsen, aange-
„ *merkt hebben*, en daar uit wel konnen afmeeten hoe onverdraagelyk het was
„ dat de gemelde Keurvorst zich in een Alliantie met de Vyanden des Ryks had
„ begeven: Dat derhalven de Keizer de Vorsten en Standen der Kreits van zyne
„ assistentie en protectie verzekerde; en niet twyfelde, of zy zouden in hun-
„ nen aangevangen yver volharden: Eindelyk, dat hun in bedenken gegeeven
„ wierd, of het tot spoedige dempinge van het uitgebrooke vuur niet dienstig
„ zoude zyn de tegenwoordige Armature merkelyk te versterken.

SEDERT den kwaaden uitslag, dien de Franschen voor het (a) Slot Heitersheim hadden gehad, alwaar zy, volgens de naaste berichten, by de vier honderd Man, behalven vyf Majoors, vier Lieutenants, en andere Officieren hadden vorlooren, mislukte hun noch een aanslag op de Stad Brisak, welke van een veel grooter gevolg zou zyn geweest. Twee daar toe omgekochte Mannen, ondernomen hebbende het Kruidmagazyn van de gemelde Plaats tusschen den 18 en 19den. der Maand December in den brand te steeken, en zich ten dien einde daar omtrent ver-

OPPER-ELSAS. Aanslag op het Kruidmagazyn van Brisak mislukt.

(a) Zie het voorgaande Deel, pag. 91.

1703. January. vervoegd, riep de Schildwagt van het Regiment van Baretih *wie daar?* waar op een van beiden antwoordde, dat hy order had om kruid te gaan haalen. De Schildwacht zei, dat hy aanstonds zou vertrekken: dat het geen tyd was om in het Magazyn te gaan. Hier op greep de Brandstichter den Wacht by de keel; welke zich, na het ontfangen van eenige wonden, van hem hebbende ontslagen, om hulp riep. De twede, die zich met het zelve inzicht aan d'andere kant van het Magazyn had vervoegd, kon mede niet tot zyn voorneemen geraken, en nam de vlugt, even als zyn Makker. Ter zelve tyd hoorde men drie kanonschooten te Nieuburg lossen, en zag de Vesting gantsch verlicht met toortsen, mitsgaders verscheidene vaartuigen gereed om Troupen aan d'andere zyde van den Ryn te land te zetten, ten einde de Plaats geduurende d'eerste verbaasdheid t'overrompelen. De zelve onderneeming had men ook op de Kruidmagazynen van Philipsburg geformeerd; doch ze wierd tydiglyk ontdekt.

LUIKERLAND. Verandering der zaken na de verovering van de Stad Luik.

DE verovering van de (a) Stad en de Citadellen van Luik veroorzaakte daar alle de verandering, die men zich zou konnen inbeelden. Gelyk voormaals de Fransche Party de Keizerlyke, benevens de vryheid des Landts, onderdrukte, speelde nu de laatstgenoemde den baas; de vryheid begon weder te bloeijen; en de Fransche Party lag in 't voetzand. Eenige Persoonen, die zich, toen de Keurvorst van Keulen de Stad aan den Koning van Vrankryk overleverde, in vreemde Landen vertrokken, kwamen weder zo haast als de Geallieerden zich 'er meester af hadden gemaakt; en eenige anderen in tegendeel (te weeten, de Graaf van Portier, de Graaf van Tilli, de Marquis van Lestre, enz.) vertrokken heimelyk, en metter haast, uit vrees van de straffe, begreepen in de Keizerlyke Avocatoria, t'ondergaan. Ter zelve tyd liet de Graaf van Sinsendorf, Keizerlyke Minister, aan den Geheimen Raad weeten, dat, terwyl men particulierder orders van zyne Keizerlyke Majesteit verwachtte, men geene Acte noch Ordonnantie meer in den naam van den Keurvorst zou hebben te vervaardigen, maar zich bedienen van deze expressie: *Word geordonneerd, enz.*: Dat men niets in dien Raad moest onderneemen zonder hem 'er kennis af te geeven, als zynde Minister van zyne Keizerlyke Majesteit: Dat de Domainen van den Keurvorst, daar onder begreepen de Bisschoplyke Tafel, gesequestreerd, en ten voordeele van

(a) *Zie het voorgaande Deel, pag.* 295.

van het Gemeen geadministreerd moesten worden: Dat men zich moest verzekeren van alle de Geschriften, en zich daar toe bedienen van twee getrouwe Persoonen: Dat, dewyl men noch niet en wist op wat manier men zich zou hebben te gedraagen ten opzichte der Avocatoria, en het ondertusschen noodzaakelyk was de Fransche Party te vervaaren, en het gezag zyner Keizerlyke Majesteit te doen kennen, de Graaf van Sinsendorf raadsaam had gevonden onderzoek te laaten doen in het huis van den Heer Malthe, welke voormaals op een beleedigende wyze tegens zyne Keizerlyke Majesteit en des zelfs Rechten had geschreeven, en om die reden zich in Vrankryk vertrokken, en zyne twee Zoonen te houden; gelyk ook uit de Stad te doen gaan den Heer Brassine, Bailjuw en Raadtsheer van de Rekenkamer; mitsgaders den Baron Schlus, Raadtsheer van den Geheimen Raad, Boezemvriend van den Heer Karrig, die tegens alle recht en billykheid door den Keurvorst als verspieder in des zelfs Staaten was gezonden; als mede te verbannen den Heer Belvo, Postmeester van Vrankryk, en de Burgemeesters Cartier, Hillair, en Herst. d'Aankondiging, aan ieder der gemelde Heeren gedaan, wierd in deze termen opgesteld. *Het is noodig ten dienste van zyne Keizerlyke Majesteit, en van de gemeene zaak, dat N.... zich hebbe te vertrekken binnen den tyd van vier-en-twintig uuren, zonder nader aan deze Stad te mogen komen als op drie uuren, noch eenigen handel van brieven of andersins te hebben buiten verlof des Graaven van Sinsendorf.* Deze order wierd hun schriftelyk aangekondigd; doch ook ter zelve tyd mondelyk tegen hen gezegt, dat het zekerste middel om weder te keeren voor hen zou weezen de vryheid van den Baron de Mean, Groot-Deken van het Capittel, die niet kwalyk gehandeld was dan om dat hy zyne Keizerlyke Majesteit en de gemeene zaak te veel aankleefde, te bezorgen. 1703. January.

Hier na stelde de Graaf van Sinsendorf aan het Capittel der Cathedraale Kerk van S. Lambrecht voor, een algemeene Vergadering van de Staaten des Landts te beroepen, om de zaaken op een beter voet te brengen, doch vond volkomene tegenstelling in verscheidene Leden van dat Ligchaam; welke heimelyke Aanhangers van den Keurvorst zynde, vertoonden, dat zulks niet aan hen behoorde, en dat de Vorst maar alleen het recht had om de Staaten te vergaderen. Ondertusschen gelyk deze Byeenkomst in de tegenwoordige gesteldheid zeer noodzaakelyk was, liet de Graaf niet de zelve in den naam van zyne Keizerlyke Majesteit

1703. January. jesteit te beroepen; en d'opening 'er af geschiedde op den 28sten. November: by welke gelegentheid de Graaf van Sinsendorf, in qualiteit van zyner Keizerlyke Majesteits Commissaris, de volgende propositie deed.

MESSIEURS,

IK hadde wel gewenscht de eere te mogen hebben van u te begroeten in alle andere occasien als deze, waar in ik verpligt ben U te doen vergaderen in den Naam van zyne Keizerl. Maj. onzen zeer Doorluchtigen Meester, welke niets meer ter herte neemt, als U te maintineeren in den staat waar toe gy sedert eenige jaaren door het Capittel zyt verkoozen; hebbende ten dien einde zyne Keizerl. Maj. alle wegen in 't werk gesteld die Hem zyne genereusheid, goedertierenheid, en zachtmoedigheid hebben kunnen inspireeren. Maar in plaatse van het oor te verleenen aan zodanige salutaire advysen, gegeven tot den welstand van het Keizerryk, en particuliere conservatie van dezen Staat, heeft men een conduite gehouden, niet over een komende met de Wetten en fondamenteele Constitutien van het Keizerryk, zig verwyderende wel verre van haar devoir en verplichtingen, aan welke alle de Princen van dat Doorluchtig Corps verbonden en subject zyn, met zig te begeeven in zodanige contrarie engagementen tegens de gerechtigheid aanloopende, ja zelfs tegens de devoiren der conscientie, dat het zelve is geworden een publique argernis van het geheele Keizerryk, zodanig dat zyne Keizerl. Maj. zig verplicht heeft gevonden de *Avocatorien*, gegeven den 9den. January 1702. te doen afkondigen aan zig houdende de zelve particulierder ter executie te stellen, volgens de besluiten van 't Keizerryk genomen op den 30sten. September van dit loopende Jaar. Maar alzo het Capittel en deze Staat en corps zig niet hebben begeven in dat verderffelyk dessein, vind zig zyne Keizerl. Maj. gepersuadeerd dezelve te houden als getrouw aan haren rechten Heer, gelyk het in deze tegenwoordige Conjuncture word vereischt als zynde nu bevryd door de *Avocatorien* en Declaratie van het gemelde Keizerryk van den Eed dien Gy gedaan hebt aan den Prince, zo dat men niet en wil twyffelen, of Gy zult U geheel begeven in 't Interest van zyne Keizerl. Majt. En op dit fondament, Messieurs, wil ik niet twyffelen of Gy zult U promptelyk daar in begeeven tot de zekerheid en de conservatie van dezen Staat; 't geen niet kan geëffectueert worden, zonder dat een noodzaakelyke Fonds op nieuws tot gebruik van 't Gemeen werd uitgevonden: 't welk wy willen hoopen dat door een rype deliberatie in 't kort door U werkstellig gemaakt zal worden, alzo de oude Subsidien eerlang staan te eindigen, tot de onvermydelyke onkosten die deze Staat genoodzaakt is te dragen, zo in 't repareeren en fortificeeren der Citadellen, onderhoud en formeeren van de Krygsbenden, het betalen van uwe Jaarlyksche Renten, Schulden, en andere Lasten. Ik verhoope, dat men zal zien, door de middelen die Gy zult toebrengen tot alle het geene nut en aangenaam tot de gemeene zaake kan zyn, uwen yver, getrouwheid en atachement die Gy verschuldigt aan zyne Keizerl. Majt. en het Keizerryk, en de begeerte die Gy hebt om daar door te

te verkrygen de welwilligheid van alle de Hooge Geallieerden t'Uwaarts, en particulierlyk die van de Heeren Staaten Generaal, welke zig zo genereuselyk hebben laten employeeren tot het recouvrement van uwe Rechten en Vryheid, met U te redden uit den ongelukkigen staat, waar in de verderffelyke Desseinen der Qualyk-geintentioneerden U ingeworpen hadden. Wat my in 't byzonder aangaat, Messieurs, ik zal trachten, geduurende myn verblyf alhier, door myne zorge U te procureeren, niet alleenlyk de conservatie en handhaving van uwe Rechten en Privilegien, maar ook toe te treden in alles wat dezelve kan vast stellen, en vermeerderen, en 't is door die conduite dat ik hoope my d'eere te conserveeren van uwe *Vriendschap*. Gedaan in Luik, den 28sten. November 1702. 1703. *January*.

PHILIPPE LOUIS, *Grave van Sinsendorff*.

Een dag later was gedateerd het volgende Mandaat, 't geen de Graaf van Sinsendorf liet uitgeeven, om de bekommering, door de te Luik gestrooide Briefjes wegens den Keurvorst, behelzende swaare dreigementen tegens de geenen welke zich op den uit den naam van den *Keizer* beroepenen Landdag zouden laaten vinden, weg te neemen.

ZYnde tot onze kennisse gekomen, dat sedert ettelyke dagen eenige Briefjens en Verklaaringen tegens den uit den naam van den Keizer beroepenen Landdag zyn gestrooid en vertierd; zo beveelen wy aan alle de Onderdaanen en Inwoonders van het Land van Luik, van wat staat of stand zy mogen weezen, ons de voornoemde Briefjes of Declaratien, welke hun in handen komen, zonder tydverzuim te brengen, op dat Crimineel tegens de Schryvers of Uitgevers daar van, volgens de Wetten van het Keizerryk, moge geprocedeerd werden: Verbiedende wel uitdrukkelyk aan alle Onderdaanen en Inwoonders van deze Provincie dezelve, of eenige andere Memorien van die natuur, tegens de Eerbied en Agtbaarheid van zyne Keizerlyke Majest. en het gemeene Best, uit te geeven of te ontfangen, op pœne van als Vyanden en Verstoorders der gemeene rust gestraft te zullen worden; en verklaarende, dat, die het bekend maaken, als getrouwe Onderdaanen zullen beloond, en hunne naamen verswegen worden. *Gedaan tot Luik, den 29sten. November 1702.*

Ondertusschen zig men wegens den Keurvorst, die zich sedert eenigen tyd te Namen onthield, het volgende Mandaat.

1703. Januay.

JOSEPH CLEMENS, door Godts genade Aertsbisschop van Keulen; Keurvorst van 't H. Roomsche Ryk; Aertskanселier in Italien; geboren Legaat van den H. Apostolischen Stoel; Bisschop en Prins van Hildesheim, Regensburg, en Luik; Administrateur van Berchtesgaden; Hertog van de twee Beyeren, den Opper Palts, Westfalen, Engeren, en Bouillon; Paltsgraaf van den Ryn; Landgraaf van Lugtenberg; Marquis van Franchimont; Graaf van Looz en Horn.

WY hebben met groote verwondering gezien door een beroeping der Staten van ons Prinsdom van Luik en 't Graafschap van Looz, gedaan door den Graaf van Sinzendorf den 17den. dezer, dat men tegen alle regt en billikheid zig aanmatigt ons Gezag te vermeesteren, en ons te sluiten buiten de regeeringe van de Kerk en 't Land, welke God en de H. Stoel onder deze gehoorzaamheid gesteld hebben. Van hoedanig een pretext men zich in de gepretendeerde Brieven van uitschryvinge bedient, en onder welke coleuren men deze usurpatie tracht te vermommen, is het echter gemakkelyk de onbillykheid daar van te bemerken. En gelyk wy nooit gemanqueerd hebben aan 't respect en de getrouwheid, welke wy aan zyne Keizerlyke Majt., als Keizer, en aan 't Ryk schuldig zyn, weet al de wereld wel, dat deze vervolging, die men ons aandoet, niet voortkomt dan uit het Doorlugtigste Huis van Oostenryk in 't byzonder, het welk, om zyn eigen interest, alle de fondamenteele Wetten van het Ryk om verre stoot, zonder te letten op de Constitutien van 't gemelde Ryk, nog op de Vredes-tractaten, nog ook op de Capitulatie welke de Keizer beswooren heeft toen hy tot de Keizerlyke Waardigheid verheven wierd; gelyk ook dat het ons gemakkelyk zoude geweest zyn onze conduite te justificeeren, indien men ons, gelyk wy dikwils gepresenteerd hebben, had willen hooren volgens de voorschrevene forme, op zodanig een wyze als met ons bloed en waardigheid over een komt: maar ziende dat het geweld al een plaats heeft in de zaak die men dryft, en dat men naar reden nog billikheid, nog naar de Keizerlyke Constitutien luistert; dat men zonder swaarigheid alles, het welk door het Tractaat van Munster gestipuleerd, en door die van Nimegen en Ryswyk bekragtigd is, onder de voet stoot; in een woord, dat men alle de Keurvorsten en Vorsten van 't Ryk, die niet blindelings de interessen van 't gemelde Doorlugtigste Huis van Oostenryk willen omhelzen, (het welk men genoeg agt om gehandeld te worden gelyk of men de misdaad van Eedbreuk begaan had) tot slaven wil maken, zyn wy genoodzaakt ons tegen dien stroom, en tegen de steek welke men daar door aan de Duitsche Vryheid poogt te geven, aan te kanten, en alles, wat in ons vermoogen is, te doen om ons Gezag te handhaven, en onze Regten en die van onze Successeurs, zo wettelyk verkreegen, te bewaren. Weshalven de gemelde Brieven van uitschryvinge uit zig zelve nul en van geene waarde zynde, wy uitdrukkelyk aan alle onze Onderdanen, van wat staat of qualiteit zy ook zouden mogen zyn, verbieden daar aan eenigsins te gehoorzamen,

en, op pene van gehandeld te worden als Rebellen, hunne Goederen geconfisqueerd te zien, en in hunne Persoonen de straffen te lyden welke zulk een ongehoorzaamheid tegens hunnen wettigen Vorst verdient. Ons Cathedraal Capittel heeft de invaliditeit van de gemelde gewaande Convocatie wel bemerkt; dewyl de Graaf van Sinzendorf zelf in die Brieven bekent, dat hy verscheide malen te vergeefs met het gemelde Capittel hadde geconfereerd. Dies hoopen wy, dat het zelve, als een Kerkelyk Lighaam, 't welk wel weet wat zyne pligt in die qualiteit is, geen agt zal geven op een usurpatie der Leken omtrent de Regten en Authoriteit van hunnen Bisschop en Prins, op een canonyke wyze verkoozen, en door den H. Stoel bekragtigd. Wy vermanen ter zelve tyd onze getrouwe Onderdanen, dat zy niet afwyken van de gehoorzaamheid, welke zy ons schuldig zyn. En om hun nadere blyken te geven van de Vaderlyke genegenheid, welke wy hun toedragen, zullen wy ons aanstondts na ons Prinsdom Luik begeven, om door onze tegenwoordigheid ordre te stellen op alles, 't welk wy agten te konnen contribueeren ten beste van 't Land. En op dat niemand eenige ignorantie pretendeere, hebben wy dezen Tegenwoordige willen publyk maken. Gedaan den 27sten. November 1702. 1703. January.

JOSEPH CLEMENS, *Keurvorst.*

F. Passerat.

Terwyl de zaken in deze verwarring waren, en het zich hoe langer hoe arger liet aanzien, stuurde de Keurvorst op den 29sten. der Maand December zynen Geheimen Raad, onlangs door hem opgerecht, mitsgaders negen Persoonen die de Vergadering der Staaten zouden representeeren, na Dinant, om aldaar zitting te neemen. De Luikenaars bragten daar tegen in, dat Dinant een Plaats was daar de Staaten niet mogten vergaderen, en dat negen Persoonen geen Staatsche Vergadering konden uitmaaken. Echter kwamen zy den 30sten. December te samen; en de Graaf van Potieres, nieuwe Groot-Kancelier, deed d'onderstaande Keurvorstelyke Aanspraak.

JOSEPH CLEMENS.

Zeer aanzienlyke Heeren, &c.

DE toegenegenheid, welke wy onzen Onderdanen toedragen, is, gelyk gylieden weet, in alle voorvallen gebleecken. Wy quamen wederom, om aan hun door onze tegenwoordigheid nieuwe betuigingen daar van te doen, wanneer vreemde Mogendheden onze Stad Luik, en eenige andere Plaatsen van ons Gebied, onregtvaardiglyk hebben ingenomen. Deze geweldige, zo wel als onvoorziene slag, heeft het voornemen van onze reize maar doen uitstellen; welke reize

1703. January. wy met veele moeijelykheid hebben volbragt, zo om onze getrouwe Onderdanen te troosten, als om de spoedigste middelen te vinden tot de Usurpateurs te verdryven, welke onze goede Onderdanen ruineeren, en onze Princelyke Voorrechten, mitsgaders den teugel der Regeering van den Staat na zig genomen hebbende, op een onwettige wyze leen Staatsvergadering hebben beroepen tegens onze wil, tegens de wetten van 't Land, en tegens d'algemeene rust: Weshalven wy uliedden hebben doen vergaderen, op dat gylieden door uwen getrouwen yver tot onzen dienst, en tot het welwezen van uw Vaderland, nu zoud delibereeren over de middelen die tot uwe conservatie noodig zyn, onafhangelyk van die vreemde Mogendheden die het geweld der wapenen gebruiken voor een titel van hare usurpatien. En nadien zulks niet kan geschieden als door het uitvinden van genoegsame geldsommen, dewyl de consenten van de voorledene Vergadering met dit jaar komen te eindigen, zo vermanen wy uliedden, dat gy al het geen, 't welk op de pretense onwettige Vergadering tot Luik, door onze Vyanden te samen geroepen, zoude geschied zyn, of nog zoude mogen geschieden, voor nietig en van geener waarde houdende, goede en vaste resolutien zult nemen tot het welwezen en de behoudenis van den Staat, en voor de eere van onzen dienst, conform de conjuncturen des tegenwoordigen tydts, midtsgaders uwe getrouwheid en yver, als mede de respectueuse liefde welke gylieden ons, als uwen wettigen Prins, toedraagt.

BRANDENBURG. Keizerlyke Avocatoris en Declaratie van Oorlog afgekondigd.

DEN 30sten. der Maand December wierden d'Avocatoria en de Declaratie van Oorlog des Keizers tegens Vrankryk en Spanjen te Berlyn afgekondigd; gelyk ook mede door order des Konings van Pruissen Verheugingen in de zelve Stad aangesteld wegens de voordeelen, geduurende het laatste Jaar door de Geallieerden behaald.

Prins van Anhalt en Groot-Maarschalk in de Ridder-order aangenomen.

Eenige dagen daar na, te weeten den 17den. January, vereerde de gemelde Majesteit den Prince van Anhalt en den Groot-Maarschalk met het Halscieraad zyner Ridderorder; met welke plechtigheid het zich aldus toedroeg.

HET was den 17den. deses wanneer de Koning van Pruissen de Ridder-Ciraden van zyne Order aan den Prince van Anhalt en den Groot-Maarschalk gaf. Den 18den. wierd de verjaaring van de Krooning met groote pragt gevierd. Zyn' Majesteit at in het openbaar met de Koninginne, de Princen en Princessen van de Koninglyke Familie, en de Hertoginne van Courland. Het geschut wierd voor en geduurende de Maaltyd meermaalen gelost. Het Hof was dien dag uitermaaten kostelyk; en des avondts waren door de Stad schoone Illuminatien, of ontsteekene Ligten, met Zinnebeelden te zien. Den 19den. wierden de Plegtigheden van de Ridders der Order te installeeren in het Kasteel verrigt; en men hield 'er voor de eerste maal Capittel. Men had daar een Troon opgeregt, waar in de Koning, het Hoofd der Order, zig plaatste; hebbende ter regter en slinker zyde de Ridders staan, alhoewel zy Stoelen hadden om te konnen zitten. Zy

wa-

waren in hunne Pleggewaden gekleed, welke bestonden in een Mantel van rood 1703.
Fluweel, met blaauw Taf gevoerd, met een Starre op de regter Schouder en in *January.*
het midden een swarten Arend, met deeze woorden, SUUM CUIQUE; een Vest van blaauw Fluweel, met rood Taf gevoerd; een Muts van swart Fluweel, voorzien met witte Pluimen, en over den Mantel een groote Hals-keten van geëmalieerd Goud, met swarte Arenden, en by wyze van een Schild met F. en R., bediedende FREDERICUS REX, te samen gesteld. Aan het einde van de *Hals-keten* hing een Kruis, op de wyze als dat van Malta, van blaauw geëmalieerd met een F. en R. in het midden, en swarte Arenden tusschen beide. *Den Hr.* Groot-Kamerling stond, als Kancelier der Order, aan de regter hand van den Koning op de zoldering boven de vloer, met een Beurs waar in de *Zegels* waren; en agter hem den Hr. Stocsius, Thesaurier van de Order. De *Hr.* Ilgen, Minister van Staat, als Secretaris der Order, en den Hr. Besser, Meester der Ceremonien, stonden afzonderlyk, en byna in het midden van de Kapelle. Deze drie laatsten hadden over hunne gewoonlyke Kleederen niet als een rood Fluweele Mantel met oranje Taf gevoerd. Regt tegen den Koning over stonden tusschen twee Herauten van Wapenen de Prins van Anhalt en de *Groot-Maarschalk*, welke moesten geinstalleerd werden, en in deze Plegtigheid den *Ridderlyken Hals-keten* ontfangen. Na dat de Koning met zyn gantsche *Gevolg*, onder het geschal van Trompetten en Schalmeyen ingetreden, was geplaatst, deed den Hr. Ursinus, onlangs door zyne Majest. met den tytel van Bisschop begiftigd, een Gebed, om van God zynen zegen over deze Plegtigheid te verzoeken; waar na den Heer Ilgen de Instelling en Inzettingen van de Order las, en waar uit men haren regten naam te weeten kwam, zynde die van den SWARTEN AREND, in de plaats dat men de zelve tot nu toe niet als de *Groote Order* had genoemd. Deze Statuiten of Inzettingen zyn nog niet gemeen gemaakt; maar men weet, dat het getal der Ridders op dartig is vast gesteld, zonder de Princen van de Koninglyke Familie mede te tellen: dat niemand deze Order moet verzoeken, maar afwagten wanneer het den Groot-Meester geraaden vind die te geeven: dat men blyken van de zestien Adelyke Quartieren moet geven: en dat een der Geloften van deze Ridders is, Regtvaardig en Billik, volgens der zelver Zinspreuk, SUUM CUIQUE, *Ieder het zyne*, te zullen weezen, en elk in het byzonder de Weduwen en Weezen te zullen beschermen. Na het leezen der Inzettingen of Statuiten, trad den Hr. Besser uit zyne plaats, om den Prince van Anhalt by den Koning te doen komen; wordende door de twee eerste Ridders der Order, namelyk den Koninglyke Prince en den Markgrave Philip, tot aan den voet van des Konings Troon gebragt: en nedergeknield zynde, zei de Kancelier der Order, dat zyne Majesteit van meening was hem onder het getal der Ridders te ontfangen, mits dat hy swoere de Statuiten, die hy had hooren leezen, te zullen onderhouden: waar op antwoordende, bereid te weezen om het zelve te doen, herhaalde de Prins den Eed welke, hem door den Hr. Ilgen wierd voorgeleezen, met zyne twee vingeren op het Boek der Inzettingen te leggen. De Kancelier der Order nam de Ridder-keten uit handen van den Thesaurier, en bood ze den Koning aan, die dezelve om den hals van

 den

1703. January.

den nieuwen Ridder hing, hem aan de slinker wang een kus gaf, en hem zyne hand liet kussen; waar na de Prins onder de andere Ridders de plaats nam, welke hem de Ceremoniemeester aanwees. Met den Groot-Maarschalk wierd even eens gehandeld, en hy door twee andere Ridders by den Koning gebragt. Men heeft ook waargenomen, dat zyne Majesteit en de Princen hunne Bonnetten anders als de Ridders droegen, namelyk met witte Pluimen, en daar onder een swarte Reigers veder voor op het hoofd, en die van de Ridders de hunne zonder Reigers-veder omtrent het slinker oor. De Installatie gedaan zynde, gaf de Bisschop zynen zegen aan de nieuwe Ridders, en deed vervolgens een Gebed, om God te danken: waar na de Koning en de Ridders, den een na den anderen, ten Offer gingen; ieder ettelyke Stukken Goud in een Bekken wierp; en ter Kapelle uit traden, om zich in het Gemak van zyne Majesteit te vervoegen. Deze Plegtigheid was met een keurlyk Muzyk vergezeld. Middag geworden zynde, traden de Koning en de Ridders in een groote Zaal, waar in men twee Tafels had gedekt; eene onder een Gehemelte, waar aan zig de Koning alleen vervoegde; en de andere in het midden van de Zaal, waar aan zich de Ridders volgens hunne Rang plaatsten. De Koning dronk op hunne gezondheid, en zylieden op die van zyne Majest., zo onder het lossen van het Geschut, als geschal van Schalmeyen en Trompetten. De Koningin, de Koninglyke Prins, met de Hertoginne van Courland en de Princesse haare Dogter te Hanover wel aangekomen, wierden aldaar alle bedenkelyke Vermaakelykheden aangedaan, enz.

VRANKRYK. Vermeerdering der Krygsbenden.

TOT noch toe was 'er in de Wervingen, welke uit hoofde der orders van zyne Majesteit door het gantsche Koningryk wierden gedaan, geene vermeerdering van Troupen te voorschyn gekomen, uitgezondert maar alleenlyk twee duizend Man van de Marine: doch de Koning deelde kort daar na Commissien uit voor drie Regimenten Dragonders en elf Regimenten Infantery; behalven een Regiment Hussaaren 't geen te Straatsburg wierd geworven, twee Regimenten Infantery die de Provincie van Normandyen ten haaren kosten oprechtte, en een ander Regiment t' welk Fransch Vlaanderen insgelyks ten haaren kosten moest oprechten en onderhouden: zulks dat 'er nu een vermeerdering was van achtien Regimenten, waar af 'er drie zyne Majesteit niets en zouden kosten. Men oordeelde, dat 'er ook Commissien uitgedeeld zouden worden om Cavallery na proportie te werven: maar de swaarigheid was, waar men de Manschap zou vinden; want ze begon van dag tot dag schaarser te worden: en men had alreedts zo veel Volk, zelfs onder de Handwerkslieden en Boeren, met geweld tot den dienst gedwongen, dat deze bron byna uitgedroogd was. Dit noodzaakte het Hof de Recruten

voor

voor het Leger in Italien uit te stellen ; wel oordeelende, dat het onmogelyk zou weezen alles te gelyk te doen: maar wat belangt de geenen voor de Legers in Duitschland en Vlaanderen, gelyk ze t'eenemaal noodzaakelyk waren, wierden ze ook eerst gemaakt, en, om 'er het gevolg niet af te beletten, de Commissien tot de nieuwe Wervingen zo laat vervaardigd; *waar* uit veele dan twyfelden of 'er de Koning geduurende dit Jaar, *en in* de Garnisoenen, en elders, wel grooten dienst af zou konnen trekken. Ondertusschen sprak men niet dan van groote krygsverrichtingen, die men besloten had in 't werk te stellen: en men wilde zelfs, dat zyne Majesteit tegen den Nuncius van den Paus gezegt zou hebben, *dat zyne Vyanden hem het voorgaande Jaar den Oorlog hadden aangedaan; maar dat hy ze hun dit Jaar zou aandoen.* Waar by ook noch wierd gevoegd, dat het hevigst van den Oorlog in de Nederlanden zou weezen: dat 'er de Koning twee Legers zou hebben; het een op de Kusten van Vlaanderen, onder den Maarschalk de Boufflers; en het ander, *grooter en considerabelder*, onder den Hertog van Bourgondien, welke den Maarschalk de Villeroy onder hem zou hebben: Dat de Maarschalk de Villars het algemeen gebied over het Leger in Duitschland zou voeren; en dat de Graaf van Tallard een afgezonderd Ligchaam, 't geen *maar een vliegend* Leger, hoewel aanmerkelyk genoeg, moest weezen, aan de Moesel zou commandeeren. Wat den Maarschalk de Catinat belangt, hy had, ten inzicht zyner hooge jaaren en swakheden, het verlof verkreegen van den dienst te verlaaten, en zyne Equipagien verkocht. Zo men het gemeen gerucht wilde gelooven, zouden de achtien Regimenten, daar zo even af gesproken is, maar het minste gedeelte der vermeerdering van de Troupen, welke de Koning had besloten, maaken; want men rekende tot honderd en zeven Regimenten Infantery en zes Regimenten Dragonders: Dat de twee Legers in Nederland zouden bestaan uit twee honderd zeven Bataillons, benevens Cavallery en Dragonders na proportie. Doch het een scheen zo waarschynlyk als het ander. Ondertusschen ziet hier de Lyst van een Promotie van Generaalspersoonen, door zyne Majesteit op den 23sten. der voorgaande Maand December gedaan.

1703. January.

Promotie van Generaalspersoonen.

Pro-

1703. January.

Promotie van Generaalspersoonen, gedaan door zyn Majesteit op den 23 sten. December 1702.

Vier-en-twintig Lieutenants Generaal.

DE Grave van *Nassau*, de Marquis de *Clerambault*, de Grave de *Lomont*, de Grave *Caulus*, de Marquis de *Grammont*, de Grave de *Caveux*, Mr. de *Maynac*, de Marquis du *Rosel*, Mr. *Renold*, de Marquis de St. *Mauris*, de Grave van *Hautefort*, de Marquis de *Courtebonne*, de Marquis de *Riganville*, de Grave de *Druy*, de Graave de *Montgon*, Mr. *Philippeaux*, de Grave d'*Artagnan* van de Mousquetaires, de Marquis de *Caraman*, de Grave *Roucy*, de Marquis de *Surville*, den Hertog van *Charost*, de Marquis *d'Antin*, de Marquis de *Liancourt*, en de Marquis de *Chemerault*.

Vyf-en-twintig Veldmaarschalken.

De Grave de *Chamilly*, de Grave de *Bissi*, M. *des Alleurs*, de Ridder *d'Asfeld*, Mr. *Dorsat*, Mylord *Galmoy*, Mr. *Vandrey*, de Marquis de *Goitbriant*, de Marquis de *Vebray*, de Marquis de *Berulle*, Mr. *Lee*, Mr. *Dorington*, Mr. *Julien*, de Marquis de *Moncault*, de Marquis de St. *Hermine*, de Grave van *Horn*, de Grave de *Nogent*, de Grave van *Manderscheid*, de Grave van *Vaillac*, de Marquis de *Valsome*, Mr. de *Gevaudan*, de Marquis de *Vivans*, de Marquis de *Châtelet*, de Marquis de *Joffreville*, en de Prince van *Birkenfeld*.

Een-en-dartig Brigadiers.

Den Hertog de *Lesdiguieres*, Mr. de *Connelaye*, de Marquis de *Montegeorge*, de Marquis *du Heron*, de *Marquis de Rassetot*, Mr. de *Chepy*, Mr. de *Tournon*, de Marquis de *Ranne*, de Grave de *Choiseul* van het Regiment der Koningin, de Grave de *Tilliers*, de Marquis de *Hautefeuille*, Mr. du *Bourdet*; de Grave de *Choiseul-Beaupré*, de Marquis de *Hauteford* van de Musquetaires, de Ridder de *Sully*, de Marquis de *St. Second*, de Marquis de *Calvo*, de Ridder de *Balivieres*, de Marquis *d'Immecourt* Lieutenant van de Guardes du Corps, Mr. *l'Isle* du *Vigier*, de Marquis de *Grancy*, Mr. *Branneau* de *Rivau* van de Gens d'Armerie, de Grave de *Montbron*, de Marquis de *Marquesat* de *Hautefort*, de Marquis de *Broglio* van het Regiment Cavallery des Konings, den Hertog van *Brissac*, de Grave van *Egmont*, Mr. de *Chamillart*, Mr. *Clodoré*, Mr. de *Montviel*, en de Ridder de *Hautefort* Colonel van de Dragonders.

Promotie van Zee-Officieren. De Koning deed ook een promotie van zes-en-dartig Scheepscapiteinen, tachtig Lieutenants, honderd dartig Vaandrigs, en twee honderd Gardes Marines. Door deze Promotie bevonden zich de Zee-Officiers een

ten getale van duizend, te weeten honderd vyftig Scheepscapiteinen, honderd Capiteinen van Branders en lichte Fregatten, twee honderd vyftig Lieutenants, en vyf honderd Vaandrigs. 1703. January.

't Was nu acht of negen maanden dat de Venetiaanen twee Banditen, welke, hoewel ze alreedts veroordeeld waren, weder te Venetien waren gekomen, *by* nacht hadden doen wurgen. Hunne voorwending was, dat *ze* Commissien van den Koning van Spanjen hadden, den een van *Capitein* en den ander van Lieutenant. De Koning van Vrankryk *gevoelde* zich hier door uitsteekend beleedigd, en vernoegde zich niet alleenlyk met 'er zyne klagten over te laaten doen aan de Republyk, maar *stond* met alle kracht op een behoorlyke vergoeding; hoewel de Senaat *twee* brieven hier over aan hem had geschreeven. Den Heer Gualteri, Pauselyke Nuncius, bemoeide zich met de zaak by te leggen, hebbende daar order van het Roomsche Hof toe gekreegen. Eindelyk kwam men over een, dat de Republyk van Venetien door een Extraordinaris *Ambassadeur* een openbaare voldoening aan zyne Allerchristelykste Majesteit zou geeven; in gevolg van het welk de Nuncius op den 29sten. December in een publique Audientie een Brevet aan den Koning presenteerde, waar in de Paus aan hem schreef, *dat, dewyl hy verzekerd was, dat de Republyk van Venetien nooit het voorneemen had gehad van zyne Majesteit te mishaagen, hy hoopte, dat de verzekeringen, die d'Ambassadeur der gemelde Republyk daar af moest geeven, op een gunstige wyze door zyne Majesteit ontfangen zouden worden; en dat, vergeetende eenige redenen, welke zyne Majesteit zou mogen gehad hebben om te klaagen, de zelve zyne oude genegentheid aan de Republyk wilde wedergeeven.* Den 30sten. wierd den Heer Pisani, Ordinaris Ambassadeur van Venetien, doch die ten dezen opzichte de qualiteit van Extraordinaris Ambassadeur had gekreegen, ter Audientie geleid door den Bailjuw van Lotharingen, die hem met de gewoonlyke plechtigheden in de Karossen des Konings te Parys was gaan afhaalen. Hy presenteerde een Brief van de Republyk aan den Koning, vervuld *met de krachtigste verzekeringen van haare begeerte om de continuatie van des Konings genegentheid te verdienen, waar af zy geduurende den loop zyner glorieuze Regeering onderscheidentlyke blyken had ontfangen; betuigende met eenen haare ongeneugte wegens dat eenige Gerechtsproceduuren, welke zy genoodsaakt had te moeten doen, zyne Majesteit hadden mishaagd*: voegende daar by, *dat zy aan den Heer Pisani de karakter van Extraordinaris Ambassadeur had gegeeven, alleenlyk om met meerder luister te doen kennen, dat*

Voldoening, door de Republyk van Venetien aan den Koning gedaan over het ombrengen van twee Banditen.

1703. January. *zt alles, 't geen aan zyne Majesteit reden mogt hebben gegeeven om te klaagen, wraakte; en dat, zo men iets kon voegen by 't geen zy wegens haare gevoelens uitte, zy haare Majesteit bad tot zyne volkomene vernoeging te vervullen 't geen aan de kracht der uitdrukselen van haaren Brief ontbrak.* Thans deed den Ambassadeur in de tegenwoordigheid van alle de vreemde Ministers een Aanspraak aan den Koning, overeenkomende met d'expressien van den gemelden Brief; waar na hy met de zelve eerbewyzingen, welke in het heen voeren aan hem waren betoond, weder te Parys wierd gebragt.

Promotie van Maarschalken van Vrankryk en Ridders der Order van St. Louis.

Omtrent het begin des Jaars deed de Koning drie considerabele Promotien onder de Krygslieden, d'eene van Maarschalken van Vrankryk, en de twee andere van Ridders der Order van St. Louis. De Maarschalken van Vrankryk waren de Marquis *de Chamilli*, de Marquis *d'Uxelles*, de Graaf van *Montrevel*, den Hertog van *Harcourt*, de Graaf van *Thessé*, de Graaf van *Tallard*, de Graaf van *Estrée*, de Graaf van *Châteaurenaud*, Monsr. *Rosen*, Duitsche Generaal, en Monsr. *de Vauban*, Ingenieur Generaal. Door deze Promotie bevonden zich de Maarschalken van Vrankryk tegenwoordig ten getale van negentien: en hoewel men niet en had verwacht zo veel'er te gelyk te zien maaken, waren 'er echter noch misnoegden; onder dewelke men telde den Hertog van *Vendôme*, Monsr. *de Melac*, en den Graave van *Marsin*. Men pretendeerde, dat d'eerste den Maarschalksstok had verdiend door zyne krygsverrichtingen in Italien; de twede, door de verdeediging van Landau tegens den Roomsch-Koning; en de darde, door de byzondere gehegtheid, welke hy had laaten blyken voor de Kroon van Vrankryk, met de waardigheid van Grande, welke de Koning van Spanjen hem had aangebooden, te weigeren. Maar wanneer die Heeren den Maarschalksstok al hadden gekreegen, benevens noch tien anderen; moet men daarom niet gelooven, dat alle de Pretendenten voorzien zouden zyn geweest. 't Is niet gemeen, dat een groote uitdeeling van gunsten al de wereld vernoegd laat. De twee Promotien der Ridders van S. Louis, die de Koning kwam te doen, gaven 'er een baarblykelyk bewys af. d'Eerste, bestaande t'eenemaal uit Zee-Officiers, begreep een Lieutenant Generaal, een Hoofd van een Esquadre, dartien Scheepscapiteinen, acht Capiteinen van Fregatten, veertien Scheepslieutenants, een Capitein van een Brander, en twee Scheepsvaandrigs: en de twede, gedaan in faveur der Land-Officiers, steeg tot vyf honderd en dartig Persoonen. Ondertusschen

verze-

verzekerde men, dat de geenen, welke na de de zelve eer stonden, en ze niet hadden konnen verkrygen, niet minder in getal waren als die ze verkreegen hadden. 1703. January.

Gelyk men nu met ernst op de dispositien der aanstaande Veldtogt begon te denken, wierd op den 18den. der Maand in des Konings tegenwoordigheid *een* groote Krygsraad gehouden, welke duurde van des namiddags *ten* drie tot des avondts ten tien uuren; en zag men kort *daar* na de volgende Lyst van de Generaalspersoonen, welke *over* zyner Majesteits Legers stonden te commandeeren. Dispositien tot d'aanstaande Veldtogt.

IN DE NEDERLANDEN.

DEn Hertog van *Bourgondien*, als Generalissimus: onder hem de Mareschal *de Villeroy*, de Mareschal de *Bouflers* en 27 Lieutenants Generaal, als Messrs. *de Ximenes*, *de Busca*, *de Gacé*, *de Cogny*, *de Guiscar*, *de Berwyk*, *d'Usson*, *d'Artagnan*, *Roquelaure*, *Gassion*, *la Motte*, *Solrs*, *Pracontal*, *d'Alegre*, *Luxemburg*, *Blainville*, *Villeroy*, *Kelus*, *Renol*, *Courtebonne*, *Rigouille*, *Artagnan des Mousquetais*, *Caraman*, *Surville*, *Charost*, *Dantain en Liancourt*: en 25 Mareschals de Camp, als Messrs. *Tony*, *Surbec*, *la Chatres*, *Lestrades*, *d'Imecourt*, *Saillant*, *Montesson*, *Sonternan*, *Labadie*, *Guiches*, *Biron*, *Mornay*, *Rohan*, *du Rosel*, *d'Epinoy*, *Courcelles*, *Puisegur*, *Montfort*, *la Feuillade*, *Essie*, *d'Asfeld*, *Vibray*, *de Horne*, *Geofreville* en *Birkenfelt*.

IN DUITSCHLAND.

De Mareschal *de Villars*: 12 Lieutenants Generaal, als *Marsin*, *Lanion*, *Loëmaria*, *de Bourg*, *Clerenbauld*, de Marquis *de Grammont*, *Magnac*, *du Rosel*, *St. Maurice*, de Grave *de Hautefort*, *Dray* en *Roucy*: 25 Mareschals de Camp, *St. Laurent*, de Grave *de Grammont*, *Sailly*, *Marmault*, *Flammanville*, *Blansac*, *Chamarante*, *Segal*, *Thiange*, *d'Estaing*, *Cheladet*, *d'Humieres*, de Prince *Camille*, *Forlat*, *Lée*, *Dorington*, *St. Hermines*, *Noyen*, *Manderschit*, *Vaillac*, *Volsemey*, *Gevandari*, *Vivans*, *du Chastel* en *Chamilly*.

IN ITALIEN.

Den Hertog van *Vendôme*: 10 Lieutenants Generaal, als Messrs. *de Vaubecourt*, *de Besons*, *St. Fremont*, *Medavi*, *Albergotti*, *Praslin*, *Zurlaube*, *Montgon*, *Chemerauld* en *Barbesieres*: 11 Mareschals de Camp, *Messrs. de Langallerie*, *Bulligneux*, *Chartoigne*, *Maré*, *d'Aubeterre*, *Narbonne*, *d'Arennes*, *Galmoy*, *Cendray*, *Guebriant* en *Berulle*.

1703. January.

Orders om alle bedriegeryen noopende den handel met Hollandsche Koopmanschappen te weeren.

Om alle bedriegeryen noopende den handel met Hollandsche Koopmanschappen te weeren, wierd d'onderstaande Copye van een Brief, geschreeven door den Heer de Chamillard aan de Generaale Pachters, en gedagtekend te Versailles den 9den. January, met den druk gemeen gemaakt.

Op het advys, 't welk ik van verscheidene Plaatsen hebbe ontfangen, dat de Hollandsche Koopmanschappen, na dat de zelve onder het beneficie van Paspoorten, of anders, zyn ingekomen, tot Gent en andere Plaatsen van 't Spaansch Vlaanderen, niettegenstaande het Verbod des Koophandels met de Hollanders, verder na Vrankryk werden gevoerd: zo heeft zyne Majt. my geordonneerd Ul. te schryven, dat zyne intentie is, dat de Verboden, van allerhande Koopmanschappen in Vrankryk te ontfangen, exactelyk werden geobserveerd, en dat Gylieden serieuselyk de hand zult leenen om zyne wille ten dezen opzigte te doen executeeren, ten ware Gylieden van zynen wege contrarie orders kreegt. Dit is het, 't welk ik niet twyffele of Gylieden zult naauwkeuriglyk daar op letten.

Getekend *Chamillard.*

Mitsgaders ook de Copye van een Brief der Generaale Pachters aan Monsr. de la Live, Directeur Generaal, gedateerd tot Parys den 15den. January, van den volgenden inhoud.

Wy zenden Ul. hier boven, Monsieur, Copye eener Ordre van den Heer Chamillard, ten einde Gy die door uw geheel District punctueelyk doet uitvoeren. U E. zult niet nalaten aanstondts Copyen van de zelve te zenden na alle de Comptoiren der Havenen en der Grensplaatsen van uw Bewind; en aan de Commisen recommandeeren, zich exactelyk met dezelve te conformeeren. Wy zyn, Monsieur, uwe zeer ootmoedige en gehoorzame Dienaars. Getekend *Le Tellier Daverley, St. Amant, Nivelle de La Chausse, Desessepoisses, Le Norman, en Poullesier.*

Achtervolgens d'ordres, die ik van de Maatschappy hadde ontfangen, hebbe aan U E., Monsieur, door mynen Brief van den elfden dezes verwittigd, dat Gy, zonder acht te geven op het Tarif van 1699. ten voordeele van Holland gearresteerd, tegenwoordig van alle Goederen van het Gewas, Visschery of Maaksel van de Hollanders, moet doen betalen de Regten van het Tarif van 1671, en van de Arresten niederhand ingevoerd.

Maar

1703. *January.*

Maar ziet hier een andere Order van den Heer de Chamillard, behelzende:

DAt zyner Majesteits intentie was, dat de Verboden, van allerhande Hollandsche Koopmanschappen in Vrankryk t'ontfangen, naauwkeuriglyk zouden worden in agt genomen. Derhalven komt het 'er nu niet op aan, Regten daar van t'ontfangen; en Gy moet 'er geene expedieeren, onder wat voorwendsel het ook zy, genomen dat 'er zich eenige aan uw Comptoir presenteerden, die verzeld waren met Paspoorten van 't Hof of van de Maatschappy. Gy en zult 'er geene laten volgen, zonder my alvoorens kennisse daar van te geven; en wanneer gy orders zult ontfangen, om 'er eenige, uit kragt van de gezeide Paspoorten, t'expedieeren, zult Gy in agt nemen dat de Regten, achtervolgens het Tarif van 1671; en de Arresten naderhand geëmaneerd, daar van werden betaald, zonder u voortaan te houden aan het Tarif van 1699.

Gy moet niet twyffelen of dit Verbod, 't welk zonder eenige exceptien is, zal aanleiding geven tot veele Vrugten en Koopmanschappen door bedrog in te brengen, en byzonder in den beginne: waarom ik u bidde uwe zorg te verdubbelen, en de Brigades en Commisen, tot uw Comptoir behoorende, te doen bezig zyn om 'tgeene daar omtrent zoude mogen in swang gaan te beletten, of de geenen, die zich met dezen Koophandel bemoeijen, te verrassen. Gy zult my, indien 't u belieft, aanstondts van den ontfangst dezer Tegenwoordige en de Bovenstaande advys zenden; alzo de ordres, daar in vervat, geen uitstel moeten lyden. Ik ben geheel en al, Monsieur, uw zeer ootmoedige en zeer gehoorzame Dienaar.

Ryssel, *den* 20sten. *January* 1703.

In Italien begonden sedert een wyl de zaaken ten opzichte der Franschen wat voorspoediger te gaan. Den 22sten. der Maand, 's avondts, arriveerde aan het Hof een Courier van den Hertog van Vendôme, medebrengende den onderstaanden Brief, door den Graave van Vaubecourt, Lieutenant Generaal, op den 13den. der Maand uit de Post van Bondanella aan den genoemden Veldheer geschreeven.

Tyding wegens de vermeestering der Post van Bondanella gekreegen.

IK hebbe de eere van aan uwe Hoogheid te laaten weeten, dat wy heden de Vyanden in hunne Verschansinge te Bondanella tusschen 3 en 4 uuren na den middag hebben aangetast, en dat dezelve in minder dan een half uur zyn overmeesterd geweest. Ik had hen van drie kanten laaten aangrypen. De Ridder de Luxemburg had den aanval aan de slinker zyde, die de voornaamste was, met den Grave van Agennes en M. de Tricoult, Lt. Colonel van het Regiment Lionnois. Ter regter zyde was M. de Beaulieu met den Marquis van Chaumont,

 en

1703. en den Ridder de Mons; en M. de Guerchois was in het midden met M. de
January. Aubarede. Alle de Krygsbenden zyn op een zelven tyd, volgens het bevel dat ik hun had gegeeven, aangevallen, en wel met zo grooten geweld, dat, al waren de Vyanden in stede van 400 Man duizend, en hunne Werken meerder versterkt geweest, zy zouden hebben moeten wyken, en wy, 1500 sterk, overwinnaars zyn gebleeven. Ook zyn wy in minder als een halfuur daar van meester geworden. Den Hr. de Barneval, die in den hoek aan de andere kant van de Parmegiana was, heeft grooten dienst gedaan, met van ter zyde op de Vyanden te doen schieten. Dezelve had even voor den aanval zig meester van de Sluis gemaakt: en ook heeft men een Molen, maar een schoot van dezelve, bemagtigd. De Grave van Ostain had ter slinker zyde het opzigt van de attaque, langs welke de Vyanden de wyk namen. Wy hebben hunnen Commandant, nevens een Luitenant en 40 Gemeenen, gevangen bekomen. d'Overigen zyn dood, gekwetst, of ontvlugt; doch daar van, volgens het zeggen der Boeren, 200 verdronken, en geen 25 het ontsnapt. Den Overste Lt. van het Regiment van Bagni, welken deze Post was toevertrouwd, had zig een vierendeel uurs voor den aanval over de Rivier begeven, onder voorwendsel van Secours te haalen. Van onze kant zyn in deze gelegentheid gekwetst M. du Buisson, Lt. van de Granadiers des Marines, M. de Courcelles, de la Motte en Maisons, en la Parre, de laatste doodelyk, en de Messieurs de St. Remi en Cahors, van het Regiment Soissons. Ik kan uwe Hoogheid verzekeren, dat deze 3 Detachementen al het vuur van de Vyanden uitgestaan hebben, tot op een Musketschoot aan de Retrenchementen, welke in het midden zo hoog waren, dat niet als der zelver kloekmoedigheid uitgevoerd heeft 't geen zy gedaan hebben. Ik laat tegenwoordig aan de Post arbeiden en meen dezelve te bewaren; hebbe tot ondersteuning twee Battaillons te Vallo, twee andere te Novi, en 6 Compagnien Granadiers te Reggiolo doen komen; gaa een Brugge te Borgoforte maaken; en zal mogelyk daar na de Post van St. Benedetto bemagtigen. Ik zal de Vyanden ook, zo veel als doenlyk is, tragten in te sluiten; dog men heeft sedert 3 dagen kwaad weer gehad. Ondertusschen verblyve enz.

Opstand in de Sevennes. Den opstand in de Sevennes, daar zich sedert een wyl een considerabele Party had geformeerd, bestaande uit Lieden van d'eene en andere Religie, welke het Hoofdgeld niet hebbende konnen betaalen, de wapenen tegens d'Invorderaars hadden opgevat, en vervolgens in de Gebergtens waren geweeken, om zich aldaar te verdeedigen, veroorzaakte een groote ongerustheid aan het Hof; te meer, dewyl in deze gesteldheid van zaaken Vrankryk, van buiten reedts genoeg benard, hier door in het hert zou konnen aangetast worden; alzo hun getal van dag tot dag merkelyk aangroeide; en dat zy het sterke en swakke der plaatsen kennende, gestadig d'overhand hadden gehad op de Militie welke men hun had tegen gezonden. Ziet hier een Brief van den 6den. January, waar uit men eenige byzonderheden aangaande deze zaak kan begrypen.

1703. January

HIER te Lande is een soort van Volk opgestaan, welke zich in de Gebergtens en Bosschen onthouden; en daar gaat noch nacht noch dag door dat ze niet eenige wanorders aanrechten. Men noemt ze *Camisards*. Zy hebben gisteren avond de Kerk van Bernis, anderhalve myl van Nimes, verbrand, en den Priester gedood. Omtrent acht dagen geleeden vertoonden ze zich op den klaaren middag omtrent *Sauve*. Zy traden in de Stad, en vervolgens in het Huis van Monsr. de *Sauve*; plonderende alles, 't geen ze konden medevoeren. Monsr. Bimart van *Nimes*, Capitein der Burgery, wilde hun tegen trekken. Hy vond ze in *den gebede*, houdende zich zeer aandachtig: maar niet zo haast wierden ze gewaar dat 'er onraad was, of ze stonden op, en schooten den gemelden Monsr. Bimart, benevens vyf-en-twintig Man van zyne Compagnie, onder de voet. d'Executien, gedaan tegens eenigen van hen, die men heeft gehangen en gerabraakt, hebben hen bloeddorstiger gemaakt, voornaamentlyk tegens de Geestelyken. Men rekent, dat, sedert dat ze by malkander zyn gerot, zy 'er meer als vyftig om 't leven hebben gebragt. 't Is niet uit te drukken, wat kwaad zy dagelyks aanrechten. Alle de Priesters der Dorpen zyn binnen Nimes gevlugt, enz.

Sedert dezen, en meer diergelyke Brieven, verstond men, dat het voordeel altyd aan hen was gebleeven in d'ontmoetingen, die zy met des Konings Krygsbenden hadden gehad: en ging ook zelfs de spraak, dat de Graaf van Broglio, Lieutenant Generaal (by wien zich *Monsr.* Julien, Veldmaarschalk, met eenige Regimenten geregelde Troupen moest voegen, om hen te verstrooijen) handgemeen met hen was geweest, doch dat de nederlaag aan zyne zyde was gevallen: dat drie Bisschoppen zich genoodzaakt hadden gevoeden de vlugt te neemen: en dat het weinig had gescheeld, of die van Nimes zou gevangen zyn geworden. Doch, 't ware hier mee zo 't wilde: altoos de Koning, zeer bekommerd voor de gevolgen van dit werk, noemde den Maarschalk de Montrevel om zich in dat Gewest te vervoegen, en gaf hem twaalf duizend ponden tot zyne uitrusting.

Schatting der schade door de Franschen wegens d'uitrusting der Esquadres tot het afhaalen van de Zilvervloot, en te Vigos, geleeden.

Eindelyk moet men hier ook niet vergeeten te zeggen, dat 'er verzekerd wierd, dat op het verzoek, 't geen de Raad van Spanjen aan zyne Majesteit had gedaan, noopende het geeven van een staat der kosten welke in Vrankryk waren gemaakt, zo tot d'uitrusting der Esquadres gedestineerd om de Vloot van Mexico te rug te brengen, als wegens de waardy der Schepen welke te Vigos waren verbrand, de Koning het gantsche verlies liet reguleeren op veertien Millioenen, te weeten tien Millioenen voor alle de kosten der drie Esquadres van de Marquisen de Coëtlogon en de Nesmond en den Graave de Chateaurenaud, en vier Millioe-

nen

1703. January. nen voor het verlies van de verbrande Schepen; 't geen men aanmerkte als een zeer geringe somme ten opzichte van zyne Majesteit. Doch men bragt niet in rekening het verlies der Effecten, welke ten behoeve der Particulieren in de gemelde Schepen waren; 't geen men zeker genoeg wist heel considerabel te weezen.

ENGELAND. Parlement vergaderd. DEN 31sten. van de Maand October des voorgaanden Jaars, tot aan welken tyd wy noopende de gewigtigste verrichtingen dezes Koningryks genoodzaakt zyn weder te rug te keeren, vergaderde het Parlement van Engeland; en de Koningin zich met de gewoonlyke plechtigheden daar in vervoegd hebbende, beval aan de Gemeentens een Spreeker te verkiezen, en den zelven des anderendaags aan haar te komen presenteeren. De Commons keerden dan weder na hun Huis; en hunne keur viel op den Heer Thomas Harley. Den volgenden dag, zynde d'eerste van November, keerde haare Majesteit weder in het Hooger Huis; alwaar de Heeren van het Laager zynde ontbooden, keurde de Koningin hunne verkiezing goed, en deed wyders d'onderstaande Aanspraak aan de beide Huizen.

MYLORDS en EDELLIEDEN,

HEt is met groot genoegen dat ik dit Parlement ontmoete, het welk ik ontbooden hebbe om my in 't voortzetten van eenen billyken en noodwendigen Oorlog, waarin wy getreeden zyn, by te staan. Ik heb Uliedén by een geroepen zo dra als uwe gelegentheid het eenigsins kon toelaten uit uwe verscheidene Provincien herwaarts te komen; en ik verzeker my zelve van zulke blyken uwer toegenegenheid tot my, en van uwen yver voor onze gemeene zaak, dat onze eigene toebereidselen daar door niet alleen zullen opgewakkerd en bevoorderd, maar ook zulk een exempel en aanmoediging aan onze Geallieerden zal gegeeven worden, dat ons onder Godts zegen een goeden uitslag, ten voordeele van het gantsche Bondgenootschap, niet zal konnen missen.

In alle de Landstreeken, welke ik onlangs doorgereisd ben, zyn my zo veele uitdrukselen van blydschap en genoegen te vooren gekomen, dat ik die niet anders kan aanzien dan als een maat waar by men de gehoorzaamheid en toegenegenheid myner overige Onderdanen kan afneemen.

Messieurs van 't Laager Huis,

IK moet Uliéden verzoeken my zodanige Onderstandgelden toe te staan, die my in staat konnen stellen om zo wel onze byzondere Tractaten en Verbintenissen welke reedts gemaakt zyn, als andere die men nog zou mogen noodig vinden

den tot aanmoedigiinge onzer Bondgenooten te maken, na te komen, en alzo den Oorlog voort te zetten daar die onze Vyanden gevoeligst zal treffen, en meest van kracht zal zyn om de onbepaalde staatzugt van Vrankryk te verydelen. 1703. January.

En ten einde myne Onderdanen de noodige Schattingen te blymoediger mogen dragen, verzoek ik, *dat* Gylieden de Rekeningen van alle publyke Ontfangsten en Uitgaven nazier; *en* indien 'er eenige misslagen of wanbestieringen daar ontrent begaan zyn, *hoop* ik dat Gy die zult ontdekken, op dat de Overtreeders gestraft, en *andere door* zulk een voorbeeld van diergelyke practyken afgeschrikt mogen *werden*.

Ik moet U met eenige aangelegenheid bekend maken, dat de Fondsen, door het laatste Parlement gegeeven, eenigsins te kort geschooten zyn om die sommen op te brengen, welke men zich daar uit toegelegt had; en hoewel ik de 100000 ponden, welke ik aan 't laatste Parlement beloofde, reedts betaald, en tot den gemeenen dienst verordineerd hebbe, echter heeft dat het gebrek niet konnen vervullen.

Mylords en Edellieden,

IK kan niet zonder groote ontroerdheid van onzen mislukten aanslag op Cadix tot Uliedeu spreeken. Ik heb van die onderneeminge, en van alle de andere moeijelykheden welke onze Troupen daar ontmoet hebben, nog geen omstandig verhaal ontfangen; maar men heeft my van de wanorde en ongeregeldheden, te Port St. Maria geplee d, zulk een vertoog gedaan, dat het my verpligt heeft ordre te geven om die zaak op 't naauwst te onderzoeken.

Ik wensch ernstig om onzen wille, dat deze zitting kort moge zyn. Echter hoop ik, dat Gylieden tyd zult vinden om te beraadslagen over eenig beter en kragtiger middel, om den uitvoer van Wolle te beletten, en die Manufactuure, welke van groot belang voor het gantsche Koningryk is, te bevoorderen. Van myne kant zal 'er niets tot aanmoediginge daar van verzuimd worden.

Ik houd my verzekerd, dat de liefde en goede genegenheid myner Onderdanen het zekerste onderpand van hunne pligt en gehoorzaamheid, en de waarachtigste en rechtmatigste steun van den Throon is: en gelyk ik geresolveerd ben de Kerk van Engeland, zo als die door de Wet bevestigd is, voor te staan en te handhaven, en Ulieden in het volkomen genot van alle uwe Voorrechten en Vryheden te beschermen, verlaat ik my op uwe zorgdragendheid ten mynen opsigte. Myne belangen en de uwe zyn onscheidelyk; en myne poogingen zullen nooit in gebreeke blyven om Ulieden veilig en gelukkig te maken.

Na dat de Koningin uit het Parlement was gegaan, begon men in het Lager Huis de Gedeputeerden den eed te doen afleggen; waar mede de gantsche zitting van den 2den. wierd toegebragt. Den volgenden dag

 stelde

1703. stelde men een Committé aan, om een Adres gereed te maaken: en
January. wierd besloten, haare Majesteit byzonderlyk te bedanken wegens 't geen zy in haare Aanspraak ter zaake der Engelsche Kerk had gezegt; mitsgaders zich kragtiglyk aan haare Majesteit te hegten, en haar tegens alle haare Vyanden by te staan. Den zelven dag presenteerden de Lords hun Addres, vervangen in deze termen.

WY, Uwer Majesteits zeer dienstplichtige en getrouwe Onderdaanen, de geestelyke en wereldlyke Lords in het Parlement vergaderd, geven uwe Majesteit met alle onderdanige erkentenisse onze zeer ootmoedige dankzegginge voor uwe genadige Aanspraak aan beide de Huizen des Parlements; en nemen de vryheid om by deze gelegentheid U geluk te wenschen over 't voorspoedig en heerlyk succes, waar mede het God belieft heeft uwer Majesteits wapenen, met uwe Geallieerden geconjungeerd, onder het commando des Graaven van Marlboroug, te zegenen; als mede over de andere successen van uwer Majesteits Geallieerden in Duitsland en Italien, en over den voorspoedigen staat; waar in de Koophandel der Natie tegenwoordig is: 't welk wy erkennen, dat men voornamelyk verschuldigd is aan uwer Majesteits groote wysheid en beleid. Wy verzoeken met nederigheid verlof om uwe Majesteit te verzekeren, dat wy altoos gereed zullen zyn om U naar ons uiterste vermogen in dezen rechtmatigen en noodigen Oorlog by te staan.

Wy geven insgelyks aan uwe Majesteit onze zeer ootmoedig dankzegginge voor de resolutie, welk het U beliefd heeft bekend te maaken, van de Kerk, zo als die door de Wet is vastgesteld, te handhaven en beschermen, en ons in de volkomene genietinge van onze Rechten en Vryheden te beschutten. Voorts vermeeten wy ons, uwe Majesteit te verzekeren, dat wy op alle voorvallen gereed zullen zyn om uwe Koninglyke Persoon en Regeering met alle mogelyke yver en pligt te ondersteunen en te beschermen.

Hier op beliefde het haare Majesteit t'antwoorden.

Mylords,

U Lieden Addres is my zeer aangenaam. Ik bedank u vriendelyk voor uwe gelukwenschingen; en ik hoop, dat gy lieden dikwils gelegentheid zult hebben om die te vernieuwen.

Saturdag, den 4[den]. November, ontfing het Huis der Gemeentens verscheidene Requesten ter zaake der Verkiezingen; en beval vervolgens, dat, zo eenige Pair des Ryks zich met de zelve bemoeide, hy voor een verbreeker der Privilegien van het Huis gehouden zou worden: Dat,

al

1703. January.

die zich door omkooping, of andere onwettige middelen, tot Gedeputeerden in het Parlement hadde doen verkiezen, volgens de strengheid van het Huis vervolgd zou werden: Dat de geenen, welke op een onbehoorlyke wyze Verzoekschriften noopende de Verkiezingen hadden ingeleverd, alle de kosten daar af zouden betaalen, en de Getuigen, welke zy ten dien einde in de Stad hadden doen komen, op hunne beurs onderhouden: Dat, zo iemand wierd bevonden eenige Getuigen te hebben willen omkoopen, of verhinderen de waarheid te verklaaren, zulks voor een swaare misdaad van kwaadaardig gedrag genomen, en met d'uiterste strengheid daar tegen zou worden geprocedeerd: Dat men het zelfde mede zou doen tegens de zodanigen, welke het Huis, of eenig Committé van hetzelve, door valsche getuigenissen kwamen te misleiden, enz.

Maandag, den 6den., wierd het Adres, om haare Majesteit wegens haare Aanspraak te bedanken, geleezen, en na weinige verandering goedgekeurd.

Den 7den. arbeidde men in een Committé aan de zaak der Subsidies, en wierd beslooten, 'er eene aan de Koningin te geeven. Men stelde ook een Committé aan, om de prys van de Koolen, welke tot een overmaatige hoogte was gesteegen, te reguleeren. 's Namiddags presenteerden de Gemeentens het volgende Adres aan haare Majesteit.

Genadigste Souvereine,

WY, uwer Majesteits zeer gehoorzame en getrouwe Onderdanen, de Leden der Gemeentens in het Parlement vergaderd, verzoeken verlof om uwe Majesteit onze zeer ootmoedige en hertelyke dankzeggingen aan te bieden voor uwe genadigste Aanspraak van den Throon; welke ons zulke krachtige blyken van uwer Majesteits tedere aangelegenheid omtrent uw Volk, en van uw volkomen vertrouwen op hunne genegentheid geeft, dat men daar door noodzakelyk word verpligt uwe Majesteit met alle gehoorzaamheid en dankbaarheid te vergelden.

Het is een groote condescentie in uwe Majesteit, op zulk een publyke wyze te gewagen van de betooningen van blydschap en genoegen, waar mede uwe Majesteit is ontfangen geweest in alle de Landstreeken, welke zy onlangs heeft doorgereisd. Alle uwe Onderdaanen hebben reeds zo veele voordeelen onder den invloed van uwer Majesteits gelukkige Regeeringe genooten, dat uwe Majesteit het zelfde onthaal zoude bejegend zyn, indien Gy eenig ander gedeelte uwer Heerschappyen met uwe Koninglyke tegenwoordigheid had believen te vereeren.

1703. *January.* De onlangs mislukte aanslag op Cadix gaat ons te meer ter herte, om dat die aan uwe Majesteit zo veel ontsteltenis veroorzaakt: maar dit ongeluk kan ons niet doen vergeten, dat de bescherming en veiligheid van onzen Koophandel; de dappere onderschraaging van uwer Majesteits Geallieerden; en de wonderbaare voortgang van uwer Majesteits wapenen, onder 't beleid des Graaven van Marlboroug, de oude eere en glorie der Engelsche Natie gered hebben.

Na uwer Majesteits verdubbelde verzekeringen, twyfelen wy niet aan het volkomen genot van alle onze Rechten en Vryheden, gelyk ook niet aan uwer Majesteits beschermінge en handhavinge van de Kerk, zo als die door de Wet is vast gesteld Uwe Majesteit is altoos een doorluchtig Cieraad van deze Kerk geweest, en heeft daarom voor groote gevaaren bloot gestaan: weshalven wy ons zelven belooven, dat wy onder uwer Majesteits Regeeringe dezelve volkomentlyk in haare Voorrechten hersteld, en daar in voor de Nakomelingen verzekerd zullen zien; 't geen alleenlyk geschieden kan door die Menschen, welke getoond hebben dat het hun niet aan de wille ontbreekt om deze Kerk te vernietigen, van magt te ontblooten.

Het aanschouwen dezer zegeningen, en uwer Majesteits begeerte dat de Rekeningen van 's Landts Ontfangsten en Uitgiften nagezien, en de misbruiken en wanbestieringen daar van gestraft zouden worden, zal uwe Majesteit by haar Volk zeer bemind maaken, en ons aanmoedigen om uwe Majesteit blymoediglyk met zodanige Onderstandgelden by te staan, die uwe Majesteit effectueelyk in staat konnen stellen om zulke Alliantien na te komen welke noodig zullen zyn tot voortzettinge van den Oorlog, daar het uwe Vyanden gevoeligst zal treffen, om alzo de onbepaalde staatzugt van Vrankryk te verydelen.

Uwe Majesteit mag zich veiliglyk op de zorg van uwe getrouwe Leden der Gemeentens verlaaten. En dat het U belieft de genegentheid en liefde uwer Onderdaanen zo hoog te waardeeren, is de grootste verpligting die men hun kan opleggen, om aan uwe Majesteit onderpanden van hunne onderdanigheid en gehoorzaamheid te geeven. Zy zyn en zullen altoos gevoelig wezen, dat uwer Majesteits belangen en de hunne onscheidelyk zyn: en gelyk zy uwer Majesteits voorneemen, om hen veilig en gelukkig te maaken, dankbaarlyk erkennen; zo zullen hunne gebeden en oprechte poogingen nooit manqueeren, om uwer Majesteits Regeering voorspoediger en glorieuzer te maaken, dan die van eenige uwer Majesteits Koninglyke Voorzaaten.

'T Antwoord, 't geen de Spreeker van het Huis uit order van haare Majesteit aan het zelve bragt, was vervangen in deze termen.

Edellieden,

IK bedank U L. zeer vriendelyk voor de groote tekenen van uwe pligt en genegentheid, in uw Adres uitgedrukt: en geen ding kan My een grooter vergenoegen veroorzaaken, als een volkomen vertrouwen en goed verstand tusschen My en myne Onderdaanen.

Na

Na 't geen men in het bovenstaande Adres heeft gezien, behoeft men niet te zeggen, dat de Koningin van Bath, werwaarts zy met den Prince George, haaren Gemaal, die 'er de wateren moest gebruiken, was getoogen, weder te rug was gekomen. 1703. January.

Den 10[den]. kwam het Lager Huis in een Committé by malkander over d'Onderstandpenningen, en resolveerde dat 'er 40000 Man tot den Zeedienst voor het toekomende Jaar zou werden gebruikt: Dat tot onderhoud van die Manschap voor dartien maanden 4 ponden sterlings voor ieder Man zou worden toegestaan: En dat de somme van 129314 ponden sterlings, 18 schellingen en 3 pens tot het gewoonlyke van de Vloot voor het Jaar 1703 zou worden toegelegt, enz.

Den volgenden dag bragten de Lord Schannon en Capitein Hardy aan de Koningin de tyding van het ongemeen groot voordeel, door de (a) gecombineerde Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot op de Franschen en Spanjaarden te Vigos behaald. Straks liet haare Majesteit vyf Expressen afvaardigen, om deze gezegende maar insgelyks te gaan brengen aan den Keizer, de Staaten Generaal, den Koning van Pruissen, en de Keurvorsten van Hanover en de Palts. Haare Majesteit deed een geschenk van duizend guinées aan den Lord Shannon, en van een gelyke somme aan den Capitein Hardy, zynde de gene die de kondschappen tot deze groote Onderneeming had gegeeven; maakende hem ook noch daar en boven, tot vergeldinge zyner diensten, Ridder. 't Was d'Engelsche Consul te Lagos, welke aan den genoemden Capitein had bekend gemaakt, dat de Galioenen te Vigos waren.

(a) Zie het voorgaande Deel, pag. 310.

Den 14[den]. liet haare Majesteit de volgende Proclamatie afkondigen, om een Dankdag door het gantsche Koningryk te houden, wegens de groote en overtreffelyke successen, welke God dit Jaar aan de Wapenen van haare Majesteit en der zelver Geallieerden had vergund.

ANNA REGINA.

WY erkennen met alle devotie en nederigheid de groote goedheid en barmhertigheid Godts; waar over wy ootmoediglyk dankbaarheid betoonen wegens zyne Goddelyke bescherminge en assistentie in onzen regtvaardigen Oorlog, in den welken wy tegenwoordig gewikkeld zyn, tot verzekerdheid van ons Koningryk, en tot vernederinge van de onbepaalde Ambitie van *Vrankryk*: Als mede dat hy aan onze Wapenen, gevoegd benevens die der Geallieerden, gecommandeerd door den Grave van *Marlborough*, Capitein Generaal van onze Landmagt, een miraculeus en glorieus Succes verleend heeft op onze Vyanden; veroverende op de

1703. zelve verscheidene sterke Steden, en een groote uitgestrektheid van Landen in de *Nederlanden*. Ook heeft den Almagtigen boven dien onze Vloot gezegend, en de Troupen, die wy gezamentlyk met onze Geallieerden hebben na *Spanjen* gezonden, onder het commando van den Hertog van *Ormond*, Generaal van onze Magt op de Vloot geëmbarqueerd, die de Ridder *Rook* commandeert in qualiteit van Admiraal, door het nemen en destrueeren van verscheidene Oorlogschepen, en een quantiteit Rykdommen toebehoorende aan onze Vyanden in de Haven van *Vigos* in *Spanjen*: Als mede ons verleenende verscheidene voordeelen in de *West-Indien*, in 't verzekeren van onze Commercie ter Zee, boven 't geene men zoude konnen verwagten in tyd van Oorlog. d'Almogende hebbende door deze goede Successen het begin van onze Regeering gelukkig en florisant voor ons en ons Volk gemaakt, gevende ook groote Successen aan de Wapenen van onze Geallieerden in *Duitschland* en in *Italien*; en considereerende, dat deze groote Voordeelen en generaale Zegeningen publyk Dankbaarheden vereischen: zo hebben wy geraaden gevonden, (met het Advys van onzen Secreeten Raad) te doen publiceeren deze onze tegenwoordige Koninglyke Proclamatie; by welke wy beveelen en ordonneeren een Dankdag publyk te celebreeren in onze Steden *Londen* en *Westmunster*, en in de omleggende Uitstrekken, om God te danken voor alle zyne Weldaden en Barmhertigheden, op Donderdag den 12. dezer, O. St en in alle de andere Steden en Plaatsen van ons Koningryk *Engeland* en Prinsdom van *Walles*, als ook tot *Berwyk* op de *Tweed*, op Donderdag den 22den. December O. St. En om dezen Dag met meer ordre en devotie te celebreeren, zo hebben wy aan de Aerts-bisschoppen en Bisschoppen van dit Koningryk geordonneerd te composeeren een Formulier van Gebeden, ten dien einde dienende, welke in alle Kerken, Kapellen, en andere plaatsen waar Godtsdienst geschied, gebruikt zullen werden, dat ze zorge draagen dezelve tydelyk te zenden in haare Bisdommen. Wy ordonneeren en commandeeren expresselyk aan alle onze Onderdaanen, dezen Dankdag religieusselyk en devotelyk te observeeren, om God te behagen, op straffe die men geregtelyk haar zal opleggen welke dezelve mispryzen of negligeeren, als zynde een zaake zo religieus en nodig tot de gemeene zaake. *Gegeven in ons Hof te* St. James, *den* 13den. *November* 1702, *van onze Regeering het eerste Jaar.*

God bewaare de Koninginne.

Den 16den. vierde men de verjaardag der ontdekking van het Buspoederverraad; en den 17den. presenteerde de vergaderde Convocatie van de Geestelykheid der Provincie van Kantelberg het volgende Adres aan haare Majesteit, wegens dat gedeelte van der zelver Aanspraak waar in zy de Kerk van Engeland van haare bescherming verzekert.

ME-

1703.
January.

MEVROUWE,

WY, uwe zeer getrouwe Onderdanen, den Aertsbisschop, Bisschoppen, en het overige van de Geestelykheid der Provincie van Kantelberg, zynde tegenwoordig in een Convocatie vergaderd, neemen deze gelegentheid met vreugde en erkentenisse waar, om met alle ootmoedigheid uit te drukken het groot gevoelen, 't geen wy hebben van de gunste en goedheid Godts jegens ons, stellende uwe Majesteit op den Troon van uwe Voorouderen, en U maakende de Beschermster van deze Kerk, van de welke gy een glorieus Ornament van Godtsdienstigheid en yver zyt geweest voor onze H. Religie, zelfs in de swaarste tyden. Wy bedanken ook zeer ootmoedig uwe Majesteit, gelyk wy schuldig zyn, voor alle de gunstige verzekeringen die Gy ons gegeeven hebt wegens uwe vaste resolutie van te willen continueeren in de toekomende Eeuwen in 't maintineeren der Successie van de Kroon in de Protestantsche Linie. En wy verzoeken ootmoedig permissie om uwe Majesteit te verzekeren, dat wy ons zullen appliceeren met alle getrouwheid en mogelyken yver, om alles te doen wat in onze magt en rang is, zo in 't conserveeren van uwer Majesteits geheiligde Persoon en Gouvernement, als ook tot het bevoorderen van uwe glorieuse Desseinen voor de vrede en zekerheid van Europa; in welke Gevolgen God baarblykelyk den Raad en Wapenen van uwe Majesteit heeft gezegend, zo te Water als te Lande. Permitteert ons, zo 't U belieft, nog te spreeken van een anderen Zegen, te weeten, de yverige Affectie die de twee Huizen des Parlements uitgedrukt hebben in haar laatste Adres aan uwe Majesteit wegens de Kerk, 't welk uwe Majesteit heeft ontfangen en zo favorabel beantwoord; 't geen ons aanmoedigt en belooft een geheele herstelling der Kerk in alle des zelfs Regten en Privilegien, waar van uwe Majesteit glorie zal dragen zulks te weeg gebragt te hebben, en voor de Nakomelingen te verzekeren. Het gevoelen van alle deze Zegeningen zyn wy (naast God) verschuldigd aan het wys en gelukkig beleid van het Gouvernement uwer Majesteit; 't geen ons kragtiglyk engageert onze toevlugt te neemen door vuurige en gedurige Gebeden tot God Almagtig, dat die U believe door zyne Genade te zegenen in alle uwe Onderneemingen, en uwe Regeeringe over ons lang, gelukkig, en glorieus wille maken.

Hier op beliefde het haare Majesteit t'antwoorden.

MYlords, en gy de Geestelykheid der Convocatie, uw yver voor de Engelsche Kerk, zo als die door de wet is gestabileerd, is my zeer aangenaam. Ik zal altyd tragten de zelve in haar Leere en Discipline te conserveeren, en zorge draagen voor alle uw waare Regten en Privilegien. Ik hoope, dat uwe eenigheid in dit getrouw Adres een goede voorzegginge is van uwe unie in alle de andere Materien; 't geen voor myn om hiest zeer is te wenschen, als ook voor het welweezen der Kerke.

Den

1703. January. Den zelven dag leverden de Lord Renelaug en de Colonel Granville een Lyst over van de Landmilitie, mitsgaders een Rekening betreffende d'Artillery; en wierden door den Ridder Hedges de vertaalde Afschriften van verscheidene Tractaaten, door den overleedenen Koning gemaakt, aan het Parlement gepresenteerd: naamentlyk, een Tractaat van den 15den. Juny 1702 met wylen den Koning van Deenmarken en de Staaten Generaal; het Tractaat tusschen zyne Majesteit den Koning William, de Staaten Generaal, en den Koning van Pruissen; de heimelyke Artykelen, den 15den. Juny 1701 met Deenmarken gesllooten; het Tractaat tusschen den Keizer, den overleedenen Koning, en de Staaten Generaal, van den 7den. September 1701; het Verdrag met den Koning van Pruissen wegens het overdoen van de Troupen in dienst van wylen den Koning en de Staaten Generaal; de Conventie met den Landgraave van Hessen-Kassel wegens het overlaaten van negen duizend Man in dienst van zyne overleedene Majesteit en haare Hoog-Mogenden; de heimelyke Artykelen, met den Koning van Pruissen gemaakt; d'Overeenkomst, op den 21sten. July 1702 tusschen haare Majesteit en het Huis van Lunenburg getroffen, enz.

Den 18den. kwam den Admiraal Rook met de groote Schepen van de Vloot, en een der Spaansche Galjoenen, in Duins; zynde het overige onder 't gebied van den Ridder Showel te Vigos gebleeven. Den Hertog van Ormond landde te Deale, vervoegde zich des anderendaags avondts te Londen; en ging de Koningin en den Prince van Deenmarken in 't Paleis van S. James begroeten: doende ter zelve tyd rekenschap van zyne Expeditie aan haare Majesteit, welke hem met groote betuigingen van genoegen ontfing.

Den zelven dag arbeidde men in het Huis der Gemeentens aan verscheidene zaaken; en den Heer Conyers berigt gedaan hebbende van de volgende resolutien wegens het Committé tot de Subsidie, wierden ze aanstondts geleezen, en zonder tegenspraak van iemand in deze termen goedgekeurd. 1. Dat het aandeel der Landtroupen van dit Koningryk, om het toekomende Jaar 1703 gezamentlyk met dat der Geallieerden tot d'uitvoering der Alliantien t'ageeren, zou bestaan in 40000 Man, te weeten 33000 Man Infantery en 7000 Man Cavallery en Dragonders. 2. Dat men aan haare Majesteit zou toestaan 252000 ponden sterlings tot het onderhoud der Gardes en Garnisoenen geduurende het Jaar 1703, daar onder begreepen 5000 Man om op de Vloot te dienen. 3. Dat men ook aan haare Majesteit zou geeven de somme van 70973 ponden sterlings 13 schellingen en 8 stuivers tot d'Artillery der Landmagt.

Den

Den 20sten. bedankten de Lords by Adres haare Majesteit voor het bloot leggen van alle de Tractaaten, met de Geallieerden gemaakt; feliciteerende haar met eenen over de gelukkige herstelling des Prinsen van Deenmarken, en d'overwinning te Vigos behaald. Het Huis der Gemeentens besloot mede een diergelyk Adres aan de Koningin te presenteeren, en een ander aan den Hertog van Ormond, om hem te bedanken voor de groote diensten die hy aan de Natie had gedaan. Vervolgens arbeidde het Huis in een groot Committé op nieuws aan de zaak der Subsidie, en nam noch de volgende resolutien. Dat men aan de Koningin zou toestaan 832828 pond, sterl, 9 schell. en 2 stuiv. tot het onderhoud van de 4000 Man, daar hier voor af is gesprooken: En dat men mede aan haare Majesteit zou geeven 51843 ponden sterlings voor de portie der onderstandgelden welke de Koningin aan haare Bondgenooten moest beschikken. 1703. January.

Den 22sten. berichtte de Colonel Granville aan het Huis der Gemeentens, dat hun Adres, om de Koningin te feliciteeren, daags te vooren aan haare Majesteit was gepresenteerd: Dat haare Majesteit het zeer gunstiglyk had ontfangen, en hen bedankt voor hunne getrouwheid: Dat de Gedeputeerden van het Huis insgelyks den Prince hadden gefeliciteerd, en dat hy hen zeer minnelyk had bejegend. Vervolgens raporteerde de Kancelier van d'Exchequer, dat hy hun Adres van dankzegging aan den Hertog van Ormond wegens zyne Expeditie te Vigos had gepresenteerd, en dat de zelve had geantwoord: *Dat het de grootste eer was, welke men aan een Onderdaan kon doen, zodanig een Adres aan hem te presenteeren: Dat, wat hem belangde, hy zich maar van zyne plicht had gekweeten; maar dat de Troupen, welke onder zyn gebied waren, zich met groote courage en onversaagdheid hadden gedraagen: En dat hy het Huis zeer ootmoediglyk bedankte voor de eer, welke het hem aandeed.* Na dit raport wierd verordend, dat het Huis desanderendaags *en corps* den plechtigen Dienst, welke in de Cathedraale Kerk van S. Paulus gedaan moest worden, zou bywoonen: Dat het zich ten dien einde des morgens ten acht uuren gezamenerhand op weg zou begeeven, om plaats in het Koor van de genoemde Kerk te gaan neemen: Dat de Spreeker in zyne karos voor uit zou ryden: En dat ieder Gedeputeerde gehouden zou weezen hem in zyne eigene karos met twee paarden te volgen, zonder dat zy zich van huurkoetsen zouden mogen bedienen. Hier op berichtte den Heer Bertie uit den naam van het Committé aangesteld om de plaatsen, die men in de Cathedraale Kerk van

1703. S. Paulus voor het Huis gereed maakte, te gaan bezichtigen, dat men
January. 'er vier honderd aan beide de zyden van het Koor op zeer gemakkelyke Galderyen, hoewel wat hoog, had gereed gemaakt; waar mede het Huis verklaarde vernoegd te weezen.

Den 23sten., zynde de dag bepaald om God openbaarlyk te danken wegens de gelukkige gevolgen van de Veldtogt, vervoegde de Koningin zich 's namiddags ten een uur in de Cathedraale Kerk van S. Paulus, met de twee Huizen des Parlements. De Spreeker van het Huis der Gemeentens begon de marsch in zyne karos, gevolgd door alle d'andere Leden ten getale van omtrent vier honderd, achter malkander, en ieder in zyne eigene karos. Thans verscheen het Hooger Huis, welkers marsch aanving met de Barons, gevolgd door de Burggraaven, Graaven, Hertogen, Bisschoppen en Aertsbisschoppen, altemaal in hunne Tabbaarden van ceremonie. De gantsche Straat van de Poort genaamd Temple-Barre tot aan de Cathedraale Kerk was ter wederzyde bezet met de blaauwe en groene Regimenten der Militie van Londen; en de marsch ging voort op de volgende wyze. Voor eerst een Detachement van de Lyfwacht te paard, gecommandeerd door den Graave van Rivers, met de Compagnie Granadiers. Hier na den Hertog van Ormond met den Hertog van Sommerset, in een zelve karos met zes paarden. Vervolgens drie andere karossen met zes paarden, gevuld met Dames en Dochters van Eer der Koningin; en na deze drie karossen die van haare Majesteit met acht paarden, verzeld door de Graavinnen van Marlboroug en Sunderland. De Lord-Major, de Sheriffs, en de Schepenen van Londen gezamenerhand de Koningin aan de Poort van Temple-Barre te gemoet zynde gekomen, steeg d'eerste van 't paard, om haare Majesteit te groeten, en haar het Swaard der Stad te presenteeren, 't geen de Vorstin ontfing, en terstond weder aan hem overgaf; waar na hy het blootshoofdts voor haar droeg tot aan de Westdeur van S. Pauluskerk, alwaar de twee Huizen des Parlements *in corps* haare Majesteit aan het uittreeden uit de karos kwamen ontfangen. Thans deeden de Hertogen van Ormond en Sommerset een zeer diepe groetenis; en de laatste, als Groot-Schildknaap van haare Majesteit, presenteerde haar de hand, en leidde haar tot aan den Troon, welke in het Koor der Kerk voor haar gereed was gemaakt. Haare Majesteit aldaar geplaatst zynde, wierden 'er de Gebeden en Dankzeggingen in forme van *Te Deum* in musyk gezongen; 't geen na de dood der Koninginne Elisabeth niet en was geschied. De Bisschop van Exceter deed een zeer schoon

Sera

Sermoen; en geduurende den Dienst wierd al het kanon van den Tour en van S. James tot drie maalen gelost. Vervolgens wierd haare Majesteit door den Lord Major en de Schepenen met de zelve ceremonien weder tot aan Temple-Barre te rug geleid, onder de toejuigchingen des Volks, 't geen in 't heen en weder ryden onophoudelyk riep, *leeve de Koningin*, *leeve den Hertog van Ormond*. 's Avondts waaren 'er Illuminatien en Vreugdevuuren door de gantsche Stad, en een Baal aan het Hof. 1703. Januarii

Daags te vooren had men tyding met een Expresse gekreegen, dat de *Ridder Showel*, den 6den. der Maand met het overige der Vloot, en de veroverde *Fransche* Oorlogschepen en Spaansche Galjoenen, maakende *in 't geheel* seventig Zeilen, van Vigos zynde vertrokken, te Wigt was ingevallen, en dat hy een considerabele buit medebragt, zonder eenig verlies te hebben geleeden; 't geen de vreugde van het Feest verdubbelde.

Den 24sten. verscheen den Hertog van Ormond in het Hooger Huis, en lei 'er terstond de gewoonlyke eeden af; waar na men hem bedankte voor de groote diensten, die hy in d'Expeditie van Vigos aan den Staat had gedaan. Vervolgens resolveerden de Lords een Adres aan de Koningin te presenteeren, om haare Majesteit te bidden, te beveelen dat den Hertog van Ormond en de Ridder Rook aan hen mogten mededeelen een Staat van 't geen zich voor Cadix en te Vigos had toegedraagen. En de Gemeentens besllooten in een groot Committé, dat, om de Subsidie, aan haare Majesteit toegestaan, te lichten, men een Taxe van vier schellingen per pond zou stellen op de Landeryen, Erfenissen, enz. en een andere van twee en een half ten honderd op alle de Fondsen.

Den 26sten. wierd deze Resolutie op de volgende wyze goedgekeurd, dat men een Recht van vier schellingen per pond zou stellen op de Landeryen; een van twee en een half op de Fondsen; een van vyf-en-twintig schellingen per honderd pond op het Geld op interest; een van vyf schellingen per pond op alle de Salarissen, Rechten en Emolumenten der Officianten en Bedienden; een van vier schellingen per pond op alle de Lyfrenten, Pensioenen, en jaarlyksche Gagien; en eindelyk, dat alle Persoonen, maakende professie van het Burgerlyk of Gewoonlyk Recht; de Geestelyken; de Predikanten; de geenen, welke in de Vergaderingen zitting hebben; die de Geneeskunde, of de Chirurgyn, oeffenen; de Makelaars, Factoors, en Persoonen van allerhande professien, hoedanige

1703. Januarij. de zelve ook zouden mogen weezen, belaaden zouden worden met een Recht van vier schellingen per pond op 't geen zy jaarlyks konden winnen: alles voor den tyd van een jaar.

Den 27sten. arbeidde het Huis noch al aan de Subsidie voor het Jaar 1703. en besloot, dat de Steden Londen en Westmunster, mitsgaders de Provincie van Middelsex, belaaden zouden worden als in het Jaar 1697. Den zelven dag lei den Hertog van Ormond voor de Lords den Staat, dien zy verzogt hadden, wegens 't geen zich voor Cadix, te Port S. Maria, en te Vigos had toegedraagen.

Den 28sten. examineerde het Huis der Gemeentens zekere klagten, ingebragt door den Ridder Pakkington tegens den Bisschop van Worchester en zynen Zoon Mr. Loyd; en de Getuigen voor de Baar gehoord zynde, wierd zonder tegenspraak van iemand besllooten: Dat de Ridder Pakkington zyne aanklagten ten vollen had beweezen, en gestadigd: Dat het bleek, dat de proceduuren van den Bisschop van Worchester, zynen Zoon, en der zelver Agenten, gehouden om het verkiezen van een Gedeputeerden voor het Graafschap Worchester te beletten, boosaardig, onchristelyk, en eigenwillig waren, strekkende tot schendinge van de Vryheden en Privilegien der Gemeentens van Engeland: Dat men derhalven de Koningin by Adres zou verzoeken, den gemelden Bisschop zyn Ampt van Groot-Aalmoessenier t'ontneemen, enz. Wyders wierd geordonneerd, dat de Procureur Generaal Mr. Loyd in Rechten zou betrekken, zo haast zyn Privilegie als Lid van het Laager Huis der Geestelykheid geëindigd zou weezen.

Den 29sten. wierd het Adres van het Laager Huis aan de Koningin gepresenteerd, en door haare Majesteit geantwoord:

HEt moeit my geweldig, dat 'er oorzaak gegeeven is, tot dit Adres tegen den Bisschop van Worchester. Ik zal ordonneeren en beschikken, dat hy niet langer zal continueeren de plaats van Aalmoessenier te bekleeden; maar ik zal een ander in zyne stede stellen, om dat Ampt waar te neemen.

Daar het Huis, wanneer men 'er dit raport aan bragt, zodanig over vernoegd was, dat het beval, dat haare Majesteit door een ander Adres bedankt zou worden.

Den 30sten. deed de Graaf van Burlington een vertoog in het Hooger Huis tegens het Adres der Gemeentens, *om de Koningin te bidden den Bisschop van Worchester het Ampt van haaren Groot-Aalmoessenier te benemen*: en

en wierd, zonder iemandts tegenspraak, beslooten, dat het volgende Adres door de Hertogen van Sommerset en Devonshire aan de Koningin gepresenteerd zou worden. 1703. *January.*

Wy, uwer Majesteits zeer gehoorzaame en getrouwe Onderdaanen, de Geestelyke en Wereldlyke Lords in het Parlement vergaderd, nemen ootmoediglyk de vryheid om aan Uwe Majesteit te vertoonen, dat het de onbetwistelyke vryheid van ieder *Lord* in 't Parlement, en van elken Onderdaan van Engeland is, gelegentheid *te hebben* om zyne defensie te doen, aleer hem eenige straffe opgelegt werd. *Hierom is het*, dat wy Uwe Majesteit ootmoediglyk bidden, de goedheid te hebben van den Bisschop van Worchester, die een heerlyk verçierzel der Kerk van Engeland *is*, zyn Ampt van Groot-Aalmoessenier niet te ontneemen, noch hem eenig blyk van uwe ongenade te geeven, voor dat hy door 't Geregt schuldig aan eenige misdaad zal bevonden zyn.

Maar dewyl die van 't Laager Huis met hun Adres in de voorbaat weeren geweest, had de Koningin het Aalmoessenierschap daags te vooren aan *den Bisschop van Londen* gegeeven, en deze reedts den zelven avond den eed deswegen afgelegt.

Ter zelve tyd als het bovenstaande Adres wegens het Hooger Huis gepresenteerd was, beslooten de Lords, dat geen Pair des Ryks door de Resolutien van het Huis der Gemeentens zou konnen lyden, dan volgens d'oude gewoonten des Parlements; en dat hun Adres noopende den Bisschop van Worchester met het Antwoord van haare Majesteit, vervangen in de volgende termen, gedrukt zou worden.

Ik sta toe, dat een ygelyk Pair en Lord van 't Parlement, ja alle andere Persoonen, gelegentheid behooren te hebben om gehoord te worden op zaaken, die men ten hunnen laste brengt, eer zy gestraft werden. Ik heb tot noch toe geene klagte wegens den Bisschop van Worchester ontfangen: maar ik merk het aan als myn onbetwistelyk regt, eenigen Dienaar, die myn eigen Persoon opwagt, in dienst te houden, of af te zetten, als ik 't goed zal vinden.

Saturdag, den 2den. December, gaf de Spreeker van 't Laager Huis aan het zelve te verstaan, dat de Deken van Kantelberg, den Aertsdiaken Ottley, en Mr. Moor hem de volgende Ordre van 't Laager Huis der Convocatie, op den 1sten. der genoemde Maand genomen, hadden gebragt.

1703. January.

IS geordonneerd, dat de Præses, de Deken van Kantelberg, den Aertsdiaken Ottley, en Mr. Moor, den Spreeker van 't eerwaardig Huis der Gemeentens zullen opwagten, en onze ootmoedige dankzegging aan hem en dat eerwaardig Huis doen, voor de groote gunst welke het hun beliefd heeft op alle voorvallen aan de Kerk en de Convocatie te betoonen; en inzonderheid voor het laatste inzigt, 't welk zy uit zich zelven, zonder eenige aanleiding of aanzoek, beliefden te neemen op de Voorrechten van 't Huis, in 't geval van eener onzer Leden, die het ongeluk gehad heeft van in hunne ongenade te vervallen.

Hier op wierd geresolveerd, dat het Huis by alle voorvallen de rechtmaatige Voorrechten van het Laager Huis der Convocatie zou voorstaan.

Men heeft vergeeten te zeggen, dat het Esquadre van den Ridder Showel, na dat het van Vigos was vertrokken, door een schrikkelyken storm wierd beloopen, en dat de meeste Schepen, daar het zelve uit bestond, wierden verstrooid; maar tot alle geluk kwam 'er niet een te vergaan, uitgezondert een der Galjoenen 't geen by d'Eilanden van Bayonne tegen de klippen aan stukken stiet. Al het overige arriveerde den 28sten. November, en de volgende dagen, te Spithead, daar onder begreepen de Fransche Oorlogschepen en de Spaansche Galjoenen welke men raadsaam had gevonden te behouden. De Ridder Rook, die tot daar toe te Pleymouth was gebleeven, vervoegde zich den 30sten. te Londen, en ging terstond haare Majesteit begroeten; welke hem niet alleenlyk op een zeer aangename wyze ontfing, maar hem ook noch in haaren Geheimen Raad admitteerde.

Den 3den. December verscheen de genoemde Ridder in het Laager Huis, alwaar de Spreeker hem te gemoet voerde, dat het Huis sedert den 21sten. der voorgaande Maand had beslooten den Hertog van Ormond en hem te bedanken voor de groote diensten, welke zy aan de Natie hadden gedaan; en dat, by gevolg, hy 'er tegenwoordig voor wierd bedankt. Waar op den Admiraal antwoordde: Dat hy zich uitsteekend vereerd achtte door de gunst, welke het Huis hem deed: Dat hy maar zyn devoir had gedaan: En dat hy altyd gereed zou weezen om zyn leven voor den dienst der Natie op te offeren.

Den zelven dag presenteerde de Ridder Hedges, Secretaris van Staat, de volgende Boodschap, getekend door de Koningin, aan het Huis der Gemeentens.

ANNA REGINA,

HAare Majesteit overweegende, dat 'er maar een zeer geringe voorraad verordonneerd is voor den Prins haaren Gemaal, indien hy haare Majesteit mogt komen te overleeven; en dat haare Majesteit door de laatste Acte van het Parlement tot vaststellinge van haare inkomsten wederhouden word die te konnen vermeerderen, agt het noodig te recommandeeren, dat 'er verdere voorzorge voor den Prins moge gedragen werden.

Deze Boodschap wierd geleezen, en besloten, dat het Huis ze daags daaraan volgende zou examineeren.

Den 3 en 4den. las men wyders eenige Bils; en wierd vervolgens de Boodschap der Koningin geëxamineerd. Thans besloot ook het Committé der Subsidie, 175000 ponden sterlings aan haare Majesteit te geeven, om de Briefjes van d'Exchequer te doen circuleeren, en zulks voor een jaar, te beginnen den 13den. April 1703. gelyk ook een somme toe te staan om het Gebouw van S. Paulus Kerk te voltooijen.

Den 5den. deed men het raport der Resolutien, genomen door het Committé der Subsidie; en het Huis keurde ze goed: waar na d'Opene Brieven, het onderhoud van den Prins George van Deenmarken bepaalende, gepresenteerd en geleezen zynde, gelyk het Huis zulks den voorgaanden dag had bevolen, besloot men het Pensioen, aan zyne Koninglyke Hoogheid toegestaan, te vermeerderen.

Ondertusschen had men zich bezig gehouden met twintig Oorlogschepen toe te takelen, om met een Trein Geschut, Ingenieurs, en Busschieters, na de West-Indien, daar den Oorlog mede met alle hevigheid, en geen minder geluk, wierd gevoerd, te gaan: en tot aanmoeding der Officieren en Soldaaten, welke zich derwaarts stonden te vervoegen, was dit volgende in't licht gekomen.

In het Hof te Withal, den 30sten. November 1702.

Der Koninginne allerdoorluchtigste Majesteit in den Raad zynde.

HAare Majesteit, in den Raad zynde, heeft gelieven te verklaaren, dat, tot aanmoediging van zodanige Regimenten, Benden en Compagnien, als gedurende den Oorlog in haaren Dienst en Soldy na de *West-Indiën* zyn gezonden, of het zullen gedaan worden, haare Koninglyke meening is, dat zodanige Bevelhebbers en gemeene Soldaten, als verzoeken zullen afgelost te worden,

zulks

1703. *January.* zulks door andere Krygsbenden van haare Majesteit, eens om de drie jaaren derwaarts te zenden, zal worden gedaan; en dat der zelver Soldy, geduurende hun verblyf in de *West-Indiën*, alle weeken, of eerder, ten vollen zal werden voldaan met Geld of Mondkost; mitsgaders dat de Bevelhebberen alsdan niet alleen de betalinge van hun gewoonlyk onderhoud zullen ontfangen, maar volle Soldy volgens hunne aanstelling, met aftrekking alleen van het geene men gewoon is voor de Kleeding, het Pondgeld, een Dag Soldy voor het Koninglyk Gasthuis te Chelsea, en zodanige andere als hen lieden zelfs zal believen: zynde wyders haarer Majesteit geliefte, dat deze Verklaaring in de Gazette zal gesteld werden.

WILLIAM BLATWAYT.

Midlerwyl wierd ook door byzondere tydingen bewaarheid, dat Capitein Laken, met een Smaldeel Schepen na Terraneuf gezonden, de Fransche Visscheryen aldaar voor dat Saisoen verwoest, omtrent dartig Schepen genomen, 't Fort S. Pieter veroverd, en andere Progressen uitgevoerd had.

De vreugde wegens alle deze gelukkige succesen, en wegens d'eenigheid der resolutien van het Parlement tot den welstand des Ryks, wierd ook noch vermeerderd door d'aankomst des Graaven van Marlboroug, welke den 6 of 7den. December uit Holland zynde vertrokken, zich op Saturdag, den 9den., te Londen vervoegde. Straks ging hy de Koningin begroeten, die hem ontfing volgens de groote diensten welke hy aan de gemeene zaak had gedaan. Den zelven dag kwam Sr. Thomas Hobson, Vice-Admiraal van de Roode Vlag, hebbende de groote Schepen van Vigos te Blakstakes gebragt, mede te Londen, en ging des anderendaags morgens zyne eerbiedigheid aan den Prince van Deenmarken bewyzen, die hem by de Koningin bragt, daar hy zeer wel af wierd ontfangen. Haare Majesteit maakte hem ook zelfs Ridder, en gaf hem duizend Guinées, tot vergelding dat hy d'eerste door d'Estacade van Vigos was gebroken.

Den 10den. deed den Heer Aluisio Mocenigo, Ambassadeur van Venetien, zyne openbaare Intreede met de gewoone plechtigheden, en had den 13den. publique Audientie. Zyn' Excellentie wierd uit zyn Huis afgehaald door den Graaf van Derby, en den Ridder Charles Cotterel, Ceremoniemeester, nevens zes Edellieden van de Geheime Kamer, in de Koets der Koningin, gevolgd door die van haaren Gemaal den Prince van Deenmarken, en veele Koetsen van den Adel, altemaal met zes paarden bespannen; wyders aan de poort van 't Paleis door den Ridder-Maarschalk, by de deur der Wachtkamer door den Marquis van Hartington en den Hertog

van

van S. Albans, en aan de deur der Audientiezaal door den Graave van Jersey ontfangen. Zyn Excellentie had daar na ook gehoor by zyne Koninglyke Hoogheid, den Prince van Deenmarken; wordende aan de deur van de Slaapkamer ontfangen door den Lord Delawar: waar na zyn Excellentie op gelyke wyze, als hy afgehaald was, weder na zyn Logement wierd gebragt. 1703. January.

Den zelven 10den. wierd in het Huis der Gemeentens besloten, dat men *den Graave* van Marlboroug zou bedanken wegens de groote en uitsteekende diensten welke hy in deze Veldtogt had gedaan; 't geen door een *Committé*, ten dien einde aangesteld, zynde verricht, raporteerde de *Ridder Seymour* des anderendaags wegens het zelve Committé, dat de Graaf van Marlboroug had geantwoord, dat de voldoening, die hy had wegens dat het de Koningin believde zynen opregten yver voor den dienst van het Gemeen goed te keuren, noch vermeerderd wierd door de verpligtende en gunstige gevoelens welke het Huis daar af betuigde te hebben: Dat men niet gevoeliger kon weezen, als hy was, voor de eer, die het zelve hem deed: En dat men de successen der Natie voornaamentlyk verschuldigd was aan den zegen Godts, aan het gelukkig beleid haarer Majesteit, en aan de dapperheid van haare en haarer Geallieerden Krygsbenden.

Vervolgens besloot ook het Huis, de Subsidie voor den Prince van Deenmarken met honderd duizend ponden te vermeerderen; en Mr. Conyers op Donderdag, den 14den., aan het zelve een nieuwe Resolutie van het Committé wegens die zaak medegedeeld hebbende, wierd ze in deze termen goed gekeurd: Dat de honderd duizend ponden sterlings, toegestaan aan zyne Koninglyke Hoogheid, geheven zouden worden op d'inkomsten van d'Accysen en de Postery: Dat hy daarenboven de Paleizen van Kensington en Winchester zou hebben: En dat men een Bil, overeenkomende met deze Resolutie, zou opstellen.

Omtrent dezen tyd sprak de Koningin, bevindende zich in den Raad, wegens den *Graave* van Marlboroug aldus.

IK ben zo wel voldaan wegens de uitmuntende diensten van Mylord Marlboroug voor het Gemeen en voor My zelven, zo in zyn commando van de Armée, als omtrent het volkomen vertrouwen dat hy tusschen My en de Staaten Generaal heeft vastgesteld, dat Ik van voorneemen ben hem Hertog te maken.

1703. January. Hier op volgde den 21sten. dat de Ridder Hedges een Boodschap wegens de Koningin aan het Huis bragt; welke kort te vooren den Graave van Marlboroug tot Hertog van den zelven naam, voor hem en zyne manlyke Nakomelingen, verheven hebbende, begeerde dat het Huis hem eenige vaste inkomst zoude betekenen, om hem de luister van die Waardigheid te helpen onderschraagen. De Boodschap was vervangen in de volgende termen.

ANNA R.

DE diensten des Graaven van Marlboroug aan haare Majesteit en het Gemeen zyn zo uitmuntende geweest; zo in zyn commando over de Armée, als in het vaststellen van een volkomen vertrouwen en goede correspondentie tusschen haare Majesteit en de Staaten Generaal, dat zy goed gevonden heeft den Tytel van Hertog van dit Ryk aan hem, en de mannelyke Erfgenamen van zynen lyve, te vergunnen, nevens een Pensioen van vyf duizend ponden sterlings 's jaars, uit de revenuën van het Posthuis, tot het onderhouden van die eere, geduurende haarer Majesteits natuurlyk leven.

Indien het in haarer Majesteits magt hadde gestaan, zy zou aan het Pensioen den zelfden termyn hebben gesteld als aan het Ecrampt; en zy hoopt, dat Gylieden zulks in dit geval zo redelyk zult agten, dat Gy eenig bequaam middel zult uitvinden, om alzo te doen.

St James, den 21sten. December 1702.

Deze Boodschap wierd des anderendaags geëxamineerd; en het Huis beval, dat zulks noch op Dingsdag, den 26sten., gedaan zou worden: maar haare Majesteit liet alstoen aan de Gemeentens zeggen, dat den Hertog van Marlboroug zich had geëxcuseerd van den inhoud der gemelde Boodschap aan te neemen. Ondertusschen deed Mr. Conyers het volgende raport wegens het Committé, 't geen tot die zaak was aangesteld, te weeten: „Dat het Committé van gevoelen was, dat men aan het „Huis zou voorstellen, een zeer ootmoedig Adres aan de Koningin te „presenteeren; te kennen geevende de groote voldoening, welke het „Huis had, wegens dat haare Majesteit zulk een rechtvaardigen behagen in de Diensten des Graaven van Marlboroug, door de welke haare Majesteit en het Gemeen zo veel voordeel hadden genooten, schepte; en aan haare Majesteit ootmoediglyk te vertoonen het groot leedweezen, 't geen het Huis gevoelde, dat het haarer Majesteits begee-

„ zen niet konde voldoen, naamentlyk een exempel te maaken van het 1703.
„ alieneeren der Inkomsten van de Kroon, welke sedert zo weinig tydts January.
„ bepaald, en door de menigvuldige vergunningen onder de voorgaande
„ Regeering zo zeer verminderd waren; mitsgaders haare Majesteit
„ te verzekeren, *dat*, zo zy geraaden vond zulke groote Diensten te
„ vergelden, *het* zelve tot voldoening van haar Volk mogte wee
„ zen.

Den 29sten, keurden de Gemeentens dit Adres goed; en beslooten, *dat het* door het Huis *en corps* aan de Koningin gepresenteerd zou worden.

Den 30sten. wierd het zelve dan aan haare Majesteit ter hand gesteld; zynde van inhoud aldus.

Allergenadigste Souvereyne,

WY, uwer *Majesteits* zeer onderdanige en getrouwe Onderdanen, de Leden der Gemeentens in het Parlement vergaderd, verzoeken ootmoediglyk verlof om onze eendragtige voldoening te verklaaren omtrent de billyke achtinge welke het Uwe Majesteit heeft believd te betoonen ten aanzien van de uitmuntende Diensten gedaan door den Hertog van Marlboroug, die niet alleenlyk door *zyne bestiering* van de Armée de oude eere en glorie der Engelsche Natie heeft gered, maar door zyne negotiatien een volkomen vertrouwen en goede correspondentie tusschen Uwe Majesteit en de Staaten Generaal vastgesteld, en daar in de Edellieden van Engeland verdeedigd, welke door de snoode practyken van quaadstichtende menschen gelasterd, en voordachtelyk als valsch jegens Uwer Majesteits *Geallieerden* waren voorgedragen, om dat zy oprecht voor 't belang van hun Vaderland waren.

Het is tot hunne onuitspreekelyke droefheid, dat Uwer Majesteits onderdaanigste Gemeentslieden een voorval aantreffen, waar in zy onmagtig zyn om in te volgen 't geene Uwe Majesteit aan hen voorstelt: maar zy bidden met nederigheid om permissie, dat zy Uwe Majesteit mogen voorhouden de bekommering die zy hebben, wegens een voorbeeld te geeven tot toekomende vervreemdingen van de Revenuë der Kroon, welke zo zeer is besnoeid geweest door de uitspoorige gifte onder de laatste Regeeringe, en welke zo onlangs door Uwer Majesteits onvergelykelyke genade en goedheid is vastgesteld en verzekerd.

't Behaagt ons oneindiglyk, dat wy uit Uwer Majesteits genadige aanneeminge der Diensten van den Hertog van Marlboroug bespeuren, dat d'eenigste weg, om Uwer Majesteits gunste te verwerven, is zich wel verdiend by 't Gemeen te maaken. En wy verzoeken verlof, om Uwe Majesteit te verzekeren, dat, wanneer het U zoude mogen believen zodanig een Dienst te vergelden, het met volkomen genoegen uws Volks zal zyn.

1703. JanuarY.

't Antwoord van haare Majesteit was:

IK zal 'er my altoos aan gelegen laten zyn om die, welke zig by My en 't Gemeen wel verdiend maken, te beloonen. Uit dezen hoofde heb Ik aan den Hertog van Marlboroug eenige gunsten bewezen; en Ik verheug My, nu ik bevind dat Gylieden die zo wel besteed acht.

Terwyl het Huis met deze zaaken bezig was, wierd op order der Koningin noopende d'aanstelling van Pakketbooten op West-Indien het volgende bekend gemaakt.

AAn alle Gouverneurs, Stedehouders, enz. Haare Majesteit geoordeeld hebbende het van haaren dienst, en voordeelig aan den Koophandel van haare Onderdaanen te zyn, onder haare Regeeringe een regelmaatige Brievenwisseling tusschen *Engeland* en *America* te beraamen, heeft goedgevonden te bevelen, dat ten dien einde vier bekwaame Vaartuigen zullen gebruikt werden, en daar van alle Maandeneen van *Vaalmuiden* na de *Barbados* vertrekken, met bevel dat, aldaar zynde gekomen (ten zy 'er eenig onvermydelyk toeval tusschen beiden kwame) niet langer als 48 dagen zullen mogen vertoeven; dan na *Antegoa* zeilen, en aldaar maar 20 dagen blyven; dan na *Montserat* gaan, en daar 24 dagen stil weezen; het dan na *Nevis* wenden, en zich daar 24 dagen ophouden; dan na *St. Christoffel*, en daar 24 dagen blyven; en eindelyk na *Jamaica*, om na 5 Etmalen, ten spoedigsten doenlyk, na *Engeland* te keeren: zullende gemelde Vaartuigen door niemand, wie hy zy, nog onder generley voorwendsels, mogen opgehouden werden.

Den 14den. December had men aan de Beurs van Londen een Papier aangeplakt, behelzende dat de geenen, welke iets te reclameeren hadden op de Galjoenen te Vigos veroverd, en in dit Koningryk gebragt, aanstondts een Staat van hunne pretentien zouden hebben over te geeven, eer de gemelde Schepen, volgens de gewoonte, als Pryzen der Admiraliteit wierden geconndemneerd; en den 25sten. der zelve Maand publiceerde men d'onderstaande Proclamatie.

ANNA REGINA.

DEWYL in de laatste Expeditie te Cadix een groote menigte van Koopmanschappen en Zilverwerk te Port S. Maria als goede buit veroverd en genomen is, tegens ons uitdrukkelyk bevel en d'orders van den Generaal onzer Krygsmagten, en op verscheidene onzer Oorlogschepen, en andere Vaartuigen, welke in onzen dienst waren, ingescheept; en de Ridder George Rook, Admiraal van onze Vloot, met

en diverse orders, geadresseerd aan de Capiteinen en Bevelhebbers onzer Schepen, 1703.
en aan die der Schepen welke wy gehuurd hadden en aldaar tot onzen dienst gebruikt *January.*
werden, aan de gemelde Officieren geboden hebbende zich van de gezeide Effecten tot ons gebruik en dienst te verzekeren, en niet toe te laaten dat men ze uit de voorschreevene Schepen lichtte of wegname eer ze door een der Officiers van onze Tollen gevisiteerd waren. En zynde aan ons vertoond, dat een groot gedeelte van den Buit genomen te *Port S.* Maria, gelyk ook van d'Effecten gelicht uit de Galjoenen en andere Schepen te Vigos veroverd, afgewend, malitieuselyk versteeken, en verborgen is: HIEROMME, hebbende besloten ons van allerhande wettige middelen te bedienen, om de gemelde Effecten, genomen aan boord der gezeide Galjoenen, t'ontdekken en weder te krygen, in het voorneemen van 'er een rechtmaatige verdeeling af te doen, en aldus de geenen, welke te Vigos in onzen dienst zyn geweest, te vergelden zo als wy het raadsaam zullen oordeelen; gelyk ook om den Buit, gemaakt tot Port S. Maria, t'ontdekken en weder te krygen, gebieden Wy wel uitdrukkelyk door de Tegenwoordigen, met advys van onzen Geheimen Raad, en beveelen aan alle onze Officiers zo te Land als te Water, mitsgaders aan alle Soldaaten en anderen hoedanige die mogen weezen, welke eenig gedeelte van den gemelden Buit, gemaakt te Port S. Maria, hebben, of eenigen der *Effecten gelicht* uit de Galjoenen en andere Schepen te Vigos, en de zelve hebben afgewend en verborgen, gelyk gezegt is, binnen twintig dagen na den datum der tegenwoordige Proclamatie daar af kennisse te geeven, en ze te stellen in de handen van een onzer Commissarissen tot de Pryzen, of te Londen of elders, op straffe van onze grootste indignatie, en na de uiterste strengheid der Wet vervolgd te worden. En om hen aan te moedigen tot zodanig een ontdekking te doen, willen Wy door deze Tegenwoordigen wel verklaaren, dat men geene vervolging zal aanstellen tegens de Persoonen, hoedanige die zouden mogen weezen, wegens eenige Effecten, genomen uit de Galjoenen of eenige andere Schepen te Vigos veroverd, afgewend, te rug gehouden, of verborgen te hebben, indien zy ze, volgens ons Bevel, binnen twintig dagen, te rekenen van den datum der Tegenwoordigen, ontdekken en overleveren; noch tegens iemand beneden den rang van Capitein, wegens eenigen der Effecten, genomen tot Port S. Maria, afgewend, te ruggehouden, of verborgen te hebben, behoudens dat hy ze ontdekke en overlevere, gelyk Wy het Ordonneeren, binnen twintig dagen na den datum der Tegenwoordigen. Wy verklaaren ook noch daar en boven, dat, om alle anderen, welke na de geëxpireerde twintig dagen eenig gedeelte van den gemelden Buit, of van de aldus afgewende en verborgene Effecten, aan de voorschreevene Commissarissen tot de Pryzen zullen ontdekken, aan te moedigen, de geen, die zodanig een ontdekking zal doen, tot vergelding zal genieten een rechtmaatig vyfde gedeelte van 't geen door de gemelde ontdekking wedergekreegen zal weezen. Wy Ordonneeren door de Tegenwoordigen aan onze Commissarissen tot de Pryzen, het gemelde vyfde gedeelte, volgens onze gezeide Order, te betaalen en uit te keeren.

Gegeeven in ons Hof te St. James, den 24den. *December* 1702. *en van onze Regeering het eerste Jaar.*

1703. January. By het geen wy in het (a) voorgaande Deel noopende d'Expeditie op Cadix en Vigos ter neder gesteld hebben, dient ook het volgende omtrent het begin des Jaars met den druk gemeen gemaakt, tot nader verklaring van eenige zaaken aan den Leezer medegedeeld te worden.

(a) Ziet pag. 819.

ONPARTYDIG VERHAAL

van alles wat

Aanmerkelyks is voorgevallen in de Gecombineerde

ENGELSCHE en HOLLANDSCHE VLOOTEN:

Behelzende een Journaal van 't geene in de zelve gepasseerd is, sedert het uitloopen den 30sten. Juny 1702. van Spithead, en 't arrivement in Duins den 18den. November des zelven Jaars.

Waar in gevonden word

Een pertinent Relaas van de Expeditie op Cadix, benevens de glorieuse Victorie tot Vigos bevogten.

Door een Officier gedurende den gantschen tyd tegenwoordig geweest.

Vrydag, den 30sten. Juny 1702., Nieuwe Styl, ligten wy ons anker, en zeilden van *Spithead*: quamen den zelven dag ten anker voor *St. Heleens*. Zyn' Excellentie, den Hertog van *Ormond*, bevond zig aan boord van haarer Majesteits Schip *de Ranelag*, waar op commandeerde Capitein *Fitspatrik*.

Den 3den. July zeilde den Admiraal *Fairborne* met 16. Schepen van Oorlog en twee

twee Branders, nevens een Esquadre *Hollanders*, te samen 30 Zeilen, naar *Portugaal*. 1703. Januarý.

Den 4den. July wierden de Paarden voor de Generaals, Officiers, en Dragonders tot *Cowes* op't Eiland *Wigt* ingescheept, en de Artillery-Paarden ter zelver tyd tot *Portsmuiden*; en zeilde de Prince van *Hessen-Darmstad* met het Schip de *Adventure* naar *Lisbon*.

Den 6den. kwam den Admiraal *Munden* te rug, hebbende met agt van haarer Majesteits Schepen eenigen tyd gekruist.

Den 12den., in den morgenstond, gaf den Admiraal een sein tot beweeginge; en des avondts ontrent 7. uuren deed hy een kanonschoot om't zeil te gaan. De wind Noord Oost, met weinig koelte.

Wy ontmoetten niets buitengewoons tot Zondag, den 16den., wanneer 5. Schepen met ons conjungeerden uit *Pleymuiden*; zynde als toen 160. Zeilen sterk, hebbende aan boord het Regiment van Colonel *Seimour*, en vyf Compagnien van Colonel *Villars*, tot versterking der Fuseliers.

Den 18den. hadden wy de wind tegen. 's Morgens ten agt uuren gaf onzen Admiraal sein om in *Torbay* te loopen: quamen 's avondts ontrent 5 uuren, de wind West-Noord-West, ten anker in *Torbay*, op negen vademen waters. Onze Vloot voorzag zich van versch water, en repareerde het beschadigde: en wierden de Schepen, daar de Paarden in waren, beter voorzien.

Zondag, den 23sten., stierf Colonel *Brown*. Ten 4 uuren in den morgenstond liep de wind Oost-Noord-Oost, met slappe koelte. Onzen Admiraal deed het teken om 't zeil te gaan; gelyk met de geheele Vloot toenmaals geschiedde. Wy waren onder zeil ten 5. uuren, de wind Noord-Oost-ten-Oosten.

Den 27sten. ten 5. uuren, des morgens, conjungeerde een Vloot Transport-schepen, Oostwaart afkomende, en 22. in 't getal, onder haar Convoy, met ons: zo dat de Vloot toenmaals bestond uit 182. Zeilen.

Den 28sten. waren wy genoodzaakt weder te rug naar *Torbay* te wenden, wanneer in den morgenstond een Krygsraad aan Boord van den Admiraal wierd gehouden, wegens muitineering van eenen Luitenant *Harris*, onder Colonel *Fox* zyn Regiment, waar aan hy wierd schuldig bevonden, en ontfing zyne sententie.

Den 29sten. zond den Hertog van *Ormond* een order aan den Cipier der Gevangenis tot *Dartmouth*, om den Capitein *Newey* te verzekeren tot haarer Majesteits ordre, alwaar hy twee dagen te vooren was gebragt, wegens schandeleuze woorden tegens de tegenwoordige Regeeringe en zyne Excellentie gevoerd te hebben; en ging zyne Excellentie toenmaals te land, om de Officiers en Trein, tot de Artillery behoorende, te bezigtigen. Na den middag ten 4. uuren quam haarer Majesteits Schip de *Chattham* by ons ten anker, met 18. Koopvaardyschepen onder zyn Convoy, komende van 't Westen; en zeilden den naasten morgen Oostwaarts. Dezen dag ging Mr. *Methuin*, haarer Majesteits Envoyé, 't zeil naar *Lisbon* met het Schip *Lastaf*.

Den 30sten. 's morgens ten half acht, ging de *Pembroke* t' zeil naar *Jersey*.

Den

1703. January. Den 3den, in den morgenstond, wierden twee Deserteurs van den Lords Douglas Regiment, eenige mylen van 't Strand gekregen, gevangen aan boord gebragt, en in handen van den Provoost gesteld. Den zelven dag ging zyn Excellentie te land, om eenige Mortieren te zien proberen, door den Major der Bombardiers.

De laatste nagt quam de *Terraneuffsche* Vloot, bestaande in 18. Zeilen ten anker by de *Offing*, en zeilde des morgens, den eersten Augusti, met haar Convoy Westwaarts. Den zelven avond, ten half tien, gaf den Admiraal sein om 't zeil te gaan; en wy waren ten 10. uuren onder zeil, tot in den morgenstond, met weinig wind, wanneer wy genoodzaakt waren door de vloed te ankeren op 18. vademen waters, hebbende *Startpunt* Z. W. ten W. en *Berry-Hoofd* Noord-ten-Oosten.

Den 3den. Augusti, twee uuren na den middag, quam het Oorlogschip *Pembroke* weder in de Vloot; en gingen wel eens als de *Norwich* en *Jork*, twee Oorlogschepen, met zeven Zeilen onder haar Convoy naar de *West-Indien* t' zeil, zo dat onze Vloot nu bestond in 179. Zeilen.

Zondag, den 6den., gingen wy weder t' zeil; en onzen Admiraal gaf het teken aan de *West-Indische* Vloot, (die ons eenige dagen te vooren had verlaten, en weder by ons was gekomen) om haare koers te nemen. Onze Kruissers rapporteerden ons dezen morgen, dat zy twee Fransche Kaapers hadden gezien, daar zy jagt op gemaakt hadden; doch de Franschen waren het ontzeild. Van 6. tot 8. uuren in den avond leiden wy by, om onze agterste Schepen in te wachten, zeilende O. Z. Oost.

Den 7den. 's morgens, wierd door de *Lime-Fregat* een Spaansche, *Groenlandtsvaarder* genomen, gelaaden met Traan en Walvisbaarden, gemonteerd met 16 Stukken en 70 Man. Op den middag bevonden wy ons op 46. graaden 50. minuten.

Den 8sten. bracht het *Flamborowg-Fregat* in onze Vloot een *Fransche* Prys, geladen met Suiker en Indigo, komende van *Martinico*.

Den 10den., bevonden wy ons op de hoogte van 44. graaden en 20. minuten, naar gissing omtrent 25. mylen van de Caap *Finisterre*.

Den 11den., ten halfzes in den morgenstond, hadden wy het Eiland *Sezarea* O. ten N. en de Caap *Corunna* Zuid van ons, en ten acht uuren de Caap *Finisterre* in *Gallicia*.

Den 12den., in den morgenstond, gaf onzen Admiraal een sein voor alle de Kruissers, en verscheidene andere, om by malkander te komen. Omtrent ten elf uuren deed het Schip de *Barfleur* een Noodschoot.

Den 13den., 's middags, hadden wy de Caap *Finisterre* Z. O. ten O. en de Caap *Corunna* O. Z. O. hebbende 's morgens bygelegt van 9. tot 12 uuren. Opzeilende N. O. zagen wy toenmaals zeer hoog land. Dezen dag liet onzen Admiraal de Royale Standaard opheissen, en deed een schoot, tot teken dat alle Vlag-Officieren aan zyn Boord zouden komen.

Maandag, den 14den. Augusti, quam de *Lime-Fregat* in den morgenstond weder in de Vloot, voorleden Vrydag uitgezonden naar de *Corunna*, om te vernemen of

af den Admiraal *Fairborne* aldaar was leggende; en raporteerde, dat hy den voorst. 1703.
Admiraal aldaar niet gevonden had; noch geen Schepen van de *Fransche* Vloot: January.
waar op onzen Admiraal weder seinde voor alle Zee-en Generaale Land-Officieren, om Krygsraad te houden; in dewelke de Hollanders van gedagten waren, alhier den Admiraal *Fairborne* af te wachten, om met ons te conjungeeren: doch eindelyk resolveerden zy, met ons gezamentlyk naar *Lissabon* te zeilen, om den Admiraal *Fairborne* te ontmoeten; waar op onzen Admiraal de gewoonlyke seinschoot deed, en derwaarts zeilde. Toenmaals wierden de 6 Lootsluiden, tot *Vaalmuiden* van boord van de Vloot gebracht, gecommandeerd op den Admiraal over te gaan. Wy zagen ter zelve tyd op 't Gebergte langs de Kusten een groote rook opgaan; 't geen wy oordeelden door de Spanjaarden te geschieden om haare Inwoonders van de aankomst onzer Vloot te adverteeren. Ten 2 uuren namiddag quam het Oorlogschip *Pleimouth* in de Vloot; en raporteerde, dat hy meende dat den Admiraal *Fairborne* met zyn Esquadre ontrent 9 mylen Z. W. van ons was. Vorders raporteerde de zelve, dat Capitein *Norris*, voerende het Schip de *Orford*, drie *Fransche* Pryzen had genomen, en de Hollanders twee.

Den 18den., in den morgenstond, gaf onzen Admiraal sein om alle de Kruissers onder de Vlag te doen komen; en zond toenmaals de *Lime-Fregat*, en zyn' Excellentie den Hertog van *Ormond* het Jagt *Isabella* naar *Lissabon*, met ordre om onze Advyzen van daar herwaarts te brengen.

Den 19den., morgens ten 6 uuren, quam het Schip de *Orford* in onze Vloot, van den Admiraal *Fairborne* afgezonden; en ontrent 9 uuren conjungeerde de voorst. Admiraal met zyn Esquadre met ons. Weinig tydts daar na zagen wy de *Klippen* ontrent de Rivier van *Lissabon*. zynde alle zeer hoog land. Ter zelve tyd gaf onzen Admiraal het sein, en zond de *Kent*-en de *Pembroke-Fregats* naar *Lissabon*. Onze Vloot bestond alstoen uit 203. zeilen.

Den 20sten. quamen de *Kent* en *Pembroke* te rug van *Cascais*.

Maandag, den 21sten. Wy observeerden de laatste nagt, dat de Portugeezen langs haare kusten Vierbakens hadden aangestooken, om haar Landvolk te alarmeeren wegens 't aannaderen van onze Vloot. Onze Kruissers maakten jacht op twee Fransche Kapers; en wierden eenige schooten over en weder gedaan: doch door de nagt zyn zy het ontkomen. Dezen dag conjungeerden de *Adventure*, *Lestaff* en *Lime* weder met ons. Aan 't boord van den eersten bevond zich den Prince van *Hessen*, *Darmstad*. en aan 't boord van de *Lestaff* de Zoon van den Heer *Methwin*. Het Fregat de *Lime* raporteerde ons, dat zy het Jagt *Isabella* op de Rivier van *Lissabon* hadden gelaaten. Ook raporteerde ons het Bootsvolk van 't Schip de *Triumphe*, dat zy hadden uit zee opgevist een pyp Fransche Brandewyn, en dat 'er verscheidene van haar Esquadre het zelfde gedaan hadden.

Den 22sten. Dezen morgen stak onzen Admiraal de Vlag op, tot een teeken voor alle Zee-en Land-Officieren om een Krygsraad by te woonen.

Den 23sten. Voorleden nagt wierd een Detachement van onze Granadiers aan boord van 2 of 3. onzer Fregatten gezonden, om te landen na by *Rota*, ten einde het Landt te ontdekken; hebbende aan boord veele gedrukte Declaratien, in de *Spaansche*

1703. *sche* Taale, in faveur van zyne Keizerlyke Majesteit, by zyn' Excellentie den Her-
January. tog van *Ormond* geteekend, om die in alle de *Spaansche* Landen uit te deelen.

Dezen morgen bragten onze Kruissers 3. *Tartanen* in de Vloot, die zy genomen hadden. Ook quam ons Jacht van *Lissabon* terug, met advys dat in die Haven 6 *Fransche* Oorlogschepen en 4. Galeyen zich bevonden. De voorsz. Franschen hadden aan den Gouverneur verzogt, haar te permitteeren onze Schepen de *Adventure* en *Lastaff* in de grond te mogen schieten: doch van den Gouverneur wierd geantwoord, dat hy genoodzaakt was haar te beschermen; dewyl zy onder zyn kanon, en geen vyanden van zyne Portugeesche Majesteit waren.

Wy avanceerden voort na by *Cadix*; en gaf onzen Admiraal ordre om onze Vloot in Linie van Batailje te rangeeren. Tegen den middag hadden wy *Cadix* Oost ten Noorden ontrent 6. mylen van ons. Des namiddags ontrent 5. uuren ankerde onze Vloot in *Buls-Bay* op 21. vademen waters, ontrent 2 mylen van *Cadix*, *Rota* spoelende N. ten O. en *Cadix* O. N. O. Ter zelve tyd zagen wy de *Granadoos*, de wind van W. N. W. tot N. O. met schoon weer. Wy vonden alhier in de *Bay* ten anker een *Genueesch* Schip, wiens Commandeur ons aan boord quam. Zyn' Excellentie examineerde de Meesters van de *Tartanen*, hier vooren verhaald. Dezen morgen ten 3 uuren zonden wy eenigen uit met een Jagt om de Fortificatien van na by te bezigtigen en de diepte alomme langs de kust te peilen; en quam het Detachement Granadiers terug zonder iets te hebben ontdekt, dewyl door de slappe wind de Schepen het land niet genoeg hadden konnen naderen. Het Garnisoen in de omleggende Plaatsen had verscheidene kanonschooten gedaan op het Jacht, uitgezonden ter recognosceering. Voorleden nagt wierden drie Bootsluiden van de *Triumphs* Bood gedood en drie gewond, door een *Spaansche* Sloep die haar ontmoette. Onzen Admiraal beriep dezen dag een generaale Krygsraad, en zond den zelven dag Pardon voor den Luitenant *Harris*, wiens Sententie des doodts reedts was geveld. Ook ordonneerde hy, dat men de procedouren tegens de twee Deserteurs van des Lords *Donegals* Regiment zoude staken. Geheel vroeg in den morgenstond had den Admiraal een Boot naar land gezonden met een Vredevlag, nevens verscheidene Declaratien.

Vrydag, den 25sten., hadden wy 't laatste etmaal een bequaame wind uit den W. N. W. en zeilde onze Vloot des avondts ontrent 5. uuren meer inwaarts. Quamen ten anker op 10 vademen waters, zynde *Rota* N. ten O. en *Sant Sebastiaan* Z. O. ten Z. omtrent 3 mylen van land. Gisteren maakten onzen Admiraal het teeken tot een generaale Krygsraad; en dezen morgen gaf hy het teeken voor de Vlag-Officieren alleen.

Zaturdag, den 26sten., begon onze Landmagt te ageeren; en wierd het volgende gepubliceerd,

INSTRUCTIEN
wegens de
LANDING.

Dat alle de Compagnien Granadiers, die haar Rendevous in haare Booten hebben, zullen maaken zich aldaar te laten vinden voor het aanbreeken van den dag op morgen, den 26sten. Augusty, aan 't hoofd van de Ranelagh, *alwaar dezelve verdere ordres zullen ontfangen van den* Brigadier Palland, *en den Lord* Donegal, *welke geordonneerd zyn het Commando te voeren.*

De Granadiers zullen onderstennd worden door de Guardes en de Regimenten van Bellasis, Seimour, Churchil *en* Forcy; *welke gecommandeerd zullen werden door* St. Henry Bellasis, *Lord* Portmore, *den Baron Spar, en den* Brigadier Mathews.

De Meesters van 't Transport zullen gebonden zyn te geven voor twee volle dagen Provisie van Brood, Kaas, en Bier, voor yder Persoon.

Dat by yder Batailjon zal moeten zyn een Chirurgyn met behoorlyke Medicynen.

Dat een Officier van de Artillery zal moeten weezen aan de agterboede van yder Regiment, voorzien met twintig Vriesche Raiters; en zal yder Quartiermeester gereed moeten zyn om dezelve te ontfangen: zullende zulks voor de Granadiers mede zodanig geobserveerd werden.

Dat geen Trommel geroerd, of Vaandel getoond zal worden, als alleen in de Boot van den Officier Generaal, die zodanige Linie commandeert: en wanneer de Trommel zal gehoord werden, zal de gantsche Linie moeten roeijen: en zo haast het trommelen ophoud, zullen haare riemen niet geroerd mogen werden.

Dat geen Soldaat zal vermogen, zo lang als hy in de Boot is, vuur te geven, of zyn Musquet van de schouder te nemen, ofte, op 't land gekomen zynde, als op commando, op paene des doodts.

Dat geen Soldaat, zo haast hy aan land is, zal vermogen uit zyn rang te gaan, mede op straffe des doods.

Dat de eerste Linie zich zal moeten bevinden aan 't hoofd van de Ranelagh, *ten langsten by het aanbreeken van den dag.*

En dat, zo haast als de tweede Linie (bestaande in de Regimenten van Columbine, Haro, Earl, Hamilton, Fox, *en twee Batailjons van 't Regiment van* Swansbell) *in de respective Boots zal zyn, zy zich aanstondts zullen begeeven naar het Jagt de* Isabella, *goordonneerd om te zyn aan 't hoofd van de Transport-schepen, naby het land, ten einde aldaar te ontfangen de ordres van Sr.* Charles Haro *en den Brigadier* Hamilton.

Dat de derde Linie (bestaande in de Regimenten van Donegal, Charlemont, Shannon, *en twee Batailjons van* St. Amand, *mitsgaders de Pionniers) zich zal moeten bevinden ter zelve verzamelplaatse, om aldaar te ontfangen de ordres van den Brigadier* Loyd, *in absentie van den Brigadier* Seymour.

1703. January. Op onze aankomst voor *Cadix*, na het afzenden van de Vredevlag, zond zyn^e Excellentie den Hertog van *Ormond* een Brief aan den Gouverneur, van wien de zelve beleefdelyk wierd geantwoord, namentlyk, dat hy zeer verpligt was aan zyne Excellentie wegens de goede gedagten die zyne Excellentie voor zyn Persoon hadde, door zyne goeden diensten in Vlaanderen gedaan, by zyne Excellentie bekend; en dat hy zoude tragten zyne Excellentie dezelve ten allen tyden te doen behouden; gelyk ook den Koning, zynen Meester, dien hy altyd blyken daar van dagt te geven.

Onze Landing in dezer voegen vastgesteld zynde, wierden 1200 Granadiers den zelven Saturdag, 26 Augusty, geordonneerd om eerst te landen; gelyk dezelve ontrent 4 uuren des morgens in alle de Boots van onze Vloot wierden overgescheept, nevens het overige onzer Landmagt, om zich op de gestelde Rendevous na by den Oever te begeven. Aldaar gekomen zynde, wierden zy in ordre gerangeerd door zyne Excellentie, tot dien einde in zyne eigene Boot getreeden, waar op de Engelsche Konings-vlag geplant was, nevens de Sloep, waar in den Heer Baron *Spar* zich bevond, aan zyne zyde, met de Keizerlyke Vlagge afwaaijende. Zy beide Generaals namen de voortogt, en landden gezamentlyk in de *Buls-Bay*, tusschen *Rota* en 't Fort *St. Catharina*, in *Andalusien*, doch met groote verhindering, dewyl de wind sterk opkoelende, het water op 't strand zodanig deed opswellen, dat ontrent dertig van onze Boots omsloegen, waar door verscheidene van ons Volk verdronken, en menigte van onze Infantery genoodzaakt wierd door swemmen zich zelfs te salveeren, en anderen tot aan den hals door het water naar land te waaden; 't geen veele ongemakken baarde. Het zelve ongeval trof ontrent 80 onzer Granadiers, gecommandeerd door den Colonel *Pierce*; welke, zo haast als zy op 't strand waren, gechargeerd wierden door een hoop Spaansche Ruiters, gecommandeerd door een Generaalspersoon: doch dezelve wierden zo wel onthaald, dat zy haastelyk retireerden; laatende haaren Generaal nevens vyf Ruiters dood op de plaats, met verscheidene Paarden; gelyk ook een Capitein en een Cornet, gekwetst, nevens haare Paarden, by ons gevangen wierden. In deze Actie kreegen wy alleenlyk een Man gekwetst.

De Vyanden hadden aan strand een Battery met vier stukken Kanon, van waar zy op ons, geduurende onze landing, gestadig kanonneerden, doch met weinig succes: maar zo haast als zy ons zagen naderen, verlieten zy dezelve post, na alvoorens het Geschut vernageld en gedemonteerd te hebben. Van 't Fort *Sant. Catharina* wierd continueel op ons vuur gegegen; waar door wy slechts twee Dooden en drie Gekwetsten bequaamen. Twee van onze Fregats hadden zich zo digt als mogelyk onder 't voorsz. Fort begeven, waar op zy gestadig kanonneerden.

In den avond marcheerden wy na *Rota*, en lagen alle te samen, zo wel als onze Generaals, den gantschen nacht in de wapenen, ontrent twee mylen van de Plaats. Den volgenden morgen contineerden wy onze marsch naar *Rota*, en wierden naby de Stad ontmoet door den Officier, aldaar en chef commandeerende, nevens eenige andere, om ons de Plaats over te geven: waar op aanstondts 200 Granadiers gecommandeerd wierden, en possessie van de Plaats namen.

Zyn^e

Zyn' Excellentie nam zyn Quartier in het Kasteel, en campeerde ons geheele Leger voor *Rota* tot Donderdag den 31sten. Augusty, wanneer onze Dragonders en Train-Paarden, nevens 4 Veld- en 2 Battery-Stukken, vier Mortieren en verdere Ammunitie van Oorlog aan land gezet wierden. Wy decampeerden den zelven avond, en marcheerden naar *Port Sant Maria*, tot ontrent elf uuren in den nagt, wanneer onze geavanceerde Wagt geattaqueerd wierd door een Spaansche hoop Ruiters, op zekere pas in hinderlaage leggende. Zy schooten furieus op ons in den aanvang, doch zonder ons meer schade te doen als alleen Colonel *Core* zyn *Paard*, onder hem te doorschieten. Zy, onze Granadiers ziende naderen, verlieten terstond dezelve post, alwaar wy den gantschen nagt in onze wapenen lagen. Den volgenden dag continueerden wy onze marsch. Geduurende dezelve ontdekten wy verscheidene vyandlyke Esquadrons Paarden, naar gissing in alles 600 Man, die op ons scheenen te willen af komen; doch retireerden zig telkens als zy ons zagen op haar avanceeren. Ten laatsten marcheerden zy landwaard in; en wy continueerden onze marsch in heel goede ordre tot aan *Port Sant Maria*. Wy dachten aldaar tegenstand te vinden; doch bevonden de Plaats van 't meerendeel haarer Inwoonders ontbloot. Alleenlyk vonden wy een Huis, dat eenigsins gefortificeerd was, bezet met 200 Soldaaten, die zich wilden defendeeren: maar zo haast als zy zagen, dat wy het zelve Huis met geweld wilden aantasten, en dat wy daar en boven haar lieten aanzeggen geen quartier aen iemand te zullen geeven, gaven zy zich op discretie over, en wierden verscheidene Gevangenen ingebragt die zich over de Rivier in Boots hadden willen salveeren. Weinig voor dat wy *Rota* verlieten, en naar *Port Sant Maria* marcheerden, had zyn' Excellentie een Brief aan den Gouverneur dier Plaats afgevaardigd, die schimpig wierd beantwoord, zynde het Antwoord ongezegeld, en zonder naam van den Schryver, bestaande in de volgende termen: *Wy Spanjaarden zyn niet gewoon van Koning, veel min ger van Godsdienst, te veranderen; gelyk de Declaratien, ons ter hand gekomen, inhielden, en door uw' Excellentie, zo wel als den Prince van Hessen, hier en tot Cadix, en op andere Plaatsen, zyn uitgestrooid.*

1703. January.

Den 2^den^. September detacheerden wy eenig Volk, gecommandeerd door den Colonel *Pierce*, na 't Fort *Sant Chatarina*, 't geen zich weigerde over te geven. Op onze aankomst gaven die van binnen sterk vuur, waar door alleenlyk een Man gekwetst wierd. Hier op wierd een Trompetter gezonden om het Fort op te eisschen, en haar aan te kondigen, dat men, by langer uitstel, niet alleen den Gouverneur zou doen ophangen, maar ook dat geene Ziel eenig quartier had te verwagten. De Gouverneur antwoordde ons, dat het hem onverschillig was, indien hy moest gehangen worden, door wien zulks geschiede, 't zy door zyn' Excellentie den Hertog van *Ormond*, ofte door den Gouverneur van *Cadix*, onder wiens Commando hy stond. Daar op wierd hem toegestaan iemand naar *Cadix* af te vaardigen, om het goedvinden des Gouverneurs aldaar te verstaan; 't welk geschiedde: die hem ordonneerde, het Fort te defendeeren. Doch de Gouverneur, bevindende zulks onmogelyk, resolveerde het Fort aan ons op discretie over te geeven, en wierd, nevens 40 Soldaten, krygsgevangen. Op deze eerste aankomst alhier campeerden die nacht alleenlyk vier van onze Regimenten buiten die Plaats. Den

1703. naasten morgen marcheerden dezelve in haare quartieren. Wy waren genoodzaakt sterke wachten uit te zetten, en gestadig te patrouilleeren; dewyl de Vyand dapper aangroeide, allarmeerende ons veeltydts, en vertoonende zich t'elkens tusschen ons en *Xeres*: waar op geresolveerd wierd onze Armée te doen uittrekken; gelyk dezelve uittrok uit de voorsz. Plaats den 5den. September, en ging campeeren tot *Sant Victoria*. Zyn' Excellentie nam zyn quartier in een Klooster ter zelve plaats.

January.

Den 6den. wierd niet alleen in 't Fort, maar ook voor 't hoofd van ieder Regiment afgekondigd, dat niemand zich zou onderstaan eenige plondering te doen, op straffe des doodts: en wierd de Provoost met een Detachement Voetvolk en Dragonders afgezonden, om te vernemen of zyner Excellenties ordres wierden geobserveerd.

Particuliere Brieven bekwamen wy, met advys dat zich in *Cadix* bevond een gereguleerd Garnisoen, bestaande uit 5 a 6000. Man Voet- en Paardevolk.

Den 8sten. wierd een Detachement van 2400 Man, onder Commando van den Generaal Baron *Spar*, afgezonden naar *Matagarda*, om het zelve met geweld aan te tasten; en deed zyn' Excellentie de revuë daar over, ontrent een halve myl van ons Campement.

Den 13den. wierd andermaal een Detachement van 800 Man afgezonden, tot versterking van den Generaal Baron *Spar* vóór *Matagarda*. Ten zelven dage ging zyn' Excellentie de Belegering bezigtigen, wanneer onze Ingenieurs een Battery van vier Stukken hadden opgeworpen, waar mede continueel op het Fort wierd geschooten; gelyk ook van onze Scheepsmagt, daar toe geordonneerd. Maar vermits de grond zeer laag en geheel moerassig was, kon men onze Loopgraaven niet genoeg voortzetten, staande ons Volk twee voeten diep in de modder, zo dat onze Battery daar door weg zonk, en onze Ingenieurs niets konden avanceeren. Derhalven wierden wy genoodzaakt het voorsz. Fort te verlaten. Geduurende het Beleg hadden wy niet meer als 32 Dooden en 33 Gekwetsten.

Den 16den. attaqueerde een Spaansche Party te paard een kleine Party van onze Dragonders, die zo wel ontfangen wierd, dat zy genoodzaakt was de vlugt te nemen. Wy bequamen een Officier en twee Man gevangen, nevens haare Paarden. Van onze zyde wierd een Man gedood, een Cornet gekwetst, en een Luitenant by de Vyanden gevangen, die wy naderhand verstonden dat door haar was in stukken gehouwen. Den zelven dag wierd onze Artillery aan die kant weder ingescheept, en weer aan boord gebragt.

Den 17den. quam de Generaal Baron *Spar* met zyn Detachement weder in ons Campement te *Sant Victoria*; hebbende voor zyn aftrek het Magazyn tot *Port Royal* in brand gestooken. Tusschen het *Puntaal* en *Matagarda* hadden de Vyanden drie Galjoenen laten zinken, om ons het inkomen naar *Cadix* te beletten; in welke Haven verscheidene Galjoenen, nevens drie *Fransche* Oorlogschepen, agt Galeyen, en vier *Spaansche* Oorlogschepen lagen.

Geduurende ons verblyf tot *Port Sant Maria* wierden wy dikwils door de Vyanden gealarmeerd, van de welke wy een meenigte Gevangens kregen, daar van wy eenige tegens andere van ons uitwisselden, en de rest eindelyk lieten gaan.

Daar

Daar deserteerden verscheidene van onze Soldaaten: doch wy bequamen 'er niet meer als 3 van de Vyanden, zynde 2 *Ierlanders*, en de ander een *Napolitaan*. 1703. *January*.

De Vyandlyke Armée groeide dagelyks aan; en wierden zy nu met 1000 Man Infantery uit *Ceuta* versterkt. Thans quam een Ambassadeur van den *Alcayde* tot ons van *Tanger*, over zaken van gewigt. Op ons vertrek van *Port St. Maria* staken wy een Schip, nevens eenig klein Vaartuig, aldaar in de Haven leggende, in brand; en ter zelve Plaatse stierf Mr. *Fakkenhoose*, Edelman van zyn' Excellentie.

Saturdag, *den* 23sten. September, pakten wy onze Bagagie, en lagen den gantschen *nagt in* onze wapenen. Tegen den avond maakten de Vyanden mynen of zy ons wilden attaqueeren; doch deeden alleenlyk eenige schooten op ons, waar door des Lords *Schannons* Luitenant Collonel en Capitein *Dovenisth* gekwetst wierden.

Den 24sten., vroeg in den morgenstond, decampeerde onze Armée van *St. Victoria*, en marcheerde naar *Rota*. De Vyanden deeden verscheidene schooten op ons, doch zonder effect: en hoewel zy, behalven haare Infantery, 1200 Ruiters sterk waren, vernoegden zy zig met ons den gantschen weg te vergezelschappen, zonder ons eenigsints te beleedigen; zynde onze Marsch door zyne Excell. zo wel *gereguleerd*, dat onze Vyanden scheenen voor ons te vreezen.

Geduurende onze Marsch, naar het gegeven teken, vloog het Fort *St. Catharina* in de lugt, en wierd daar door gantsch gedemolieerd. In het zelve hadden wy gevonden 30 Stukken Kanon. De Metale Stukken wierden by de onze weggevoerd, en de overige vernageld. Wy quamen met de geheele Armée, ontrent 4 uuren des *namiddags*, naar een sterke Marsch, tot *Rota*, zonder een Man te hebben verlooren; doch ons Volk was zeer vermoeid; en veele waren flaauw geworden, welke aanstondts aan boord gevoerd wierden door Boots die op ons lagen te wagten. Marcheerende langs de strand naar *Rota*, vonden wy den Colonel *Newton*, dien wy aldaar hadden gelaaten om onzen aftogt te begunstigen. Hy had de advenuën vry wel voorzien met eenige Fortificatien; doch was ons Volk dikwils door de Vyanden gealarmeerd.

Den 25. en 26sten. wierden doorgebragt met inscheeping van onze Goederen.

Den 27sten. Den voorigen nagt wierd ordre gegeeven, dat de Boots van de Vloot zig moesten bevinden voor *Rota* met het aanbreeken van den dag, welke tyd het hoog water zoude zyn, om het overige onzer Armée aan boord te brengen; dat het jongste Regiment het eerste zoude marcheeren; dat de Arriergarde geformeerd zou worden door de Engelsche Granadiers, gecommandeerd door den Colonel *Fox*, den Luitenant Colonel *Pierce*, en den Major *Negus*; dat de Compagnie Granadiers van de Garde, die by de Windmolen geposteerd waren, de Agterhoede zou sluiten, en voor haare afmarsch alles in brand steken wat zy zouden vinden, om onze retraite te dekken: gelyk als ordentelyk geschiedde. Tegen den middag was onze Armée meestendeel geëmbarqueerd.

Toenmaals wierd geordonneerd aan den Colonel *Fox*, de Agterhoede te formeeren en te marcheeren; 't geen ten eersten wierd volbracht: maar in 't marcheeren wierden zy genoodzaakt een weinig halte te houden; dewyl

1703. wyl de Colonel *Pierce*, met zyne Troupen buiten de Plaats geposteerd geweest,
January. naderde. Zo haast als dezelve gepasseerd waren, vervolgde de gemelde Colonel met zyne onderhebbende Volkeren zyne marsch tot op de Markt binnen *Rota*, daar zy genoodzaakt waren ontrent een uur te verblyven, tot dat de resteerende Troupen zouden ingescheept zyn.

Geduurende ons verblyf op de Markt bequam de Colonel *Fox* advys, dat de *Spanjaarden* doorgedrongen waren aan een zekere post naby de Haven van *St. Lucar*, alwaar de Colonel *Rook* met een Detachement Voetvolk geposteerd was: doch het was tot onze groote avantage, dat een Detachement *Hollanders*, na by ons zynde om ingescheept te worden, haastig tot onze assistentie marcheerde, alzo de Vyanden ons meenden aan te tasten, zulks dat reedts van beide kanten wierd vuur gegeeven: maar zo haast als de Vyanden vernamen, dat het Detachement, om ons te versterken, naderde, begaven zy zich op de vlugt, en quam de Colonel *Pierce* met zyne Soldaaten ter zelve tyd mede toeschieten; doch de Vyand geretireerd zynde, wierd de Agterhoede weder geformeerd, 't geen haast geeffectueerd was, marcheerende de *Hollanders* na de waterkant, om ingescheept te worden; en wierd aan de overige Troupen geordonneerd den Colonel *Fox* in de Agterhoede te versterken. In dit voorval met den Vyand verlooren wy 5 Soldaaten, en hadden even zo veel Gekwetsten: doch van de Vyanden bleven 6 a 7 Man dood op de plaats. Ook waren eenige Dooden en Gekwetsten door de *Spanjaarden* in de naby staande huizen gesleept, doch hoe veel in 't getal is ons onbekend: maar naderhand verstonden wy, dat een voornaam Officier (die by haar zeer wierd beklaagd) in de actie was dood geschooten. Dit was het alles, 't geen ons in onze retraite wedervoer, door de voorzigtigheid van den Colonel *Fox*, als hebbende het geheele gezag over deze Troupen, volgens ordre van zyne Excellentie. Somtyds vertoonden zich verscheidene Esquadrons Paarden, doch zonder iets te tenteeren. Eenige *Fransche* en *Spaansche* Infantery vergezelschapte onze Troupen geduurende haare inscheeping, en schooten furieus op ons, na dat alle onze Troupen van land en in de Boots waren, zonder eenige schade te doen.

Onze Troupen aan boord zynde, zonden wy nochmaals een Boot met een witte Vlag naar land, nevens alle de *Fransche* en *Spaansche* Gevangenen die wy van de Vyanden bekomen hadden, ontrent 230 in 't getal: doch zy weigerden dezelve aan te neemen, en zonden ze te rug, met dit antwoord: *Dat wy zulke Menschen wel mogten medevoeren, als zynde onnut om den Koning van Spanjen, haaren Heer, te dienen.* Dies zonden wy de voorsz. Gevangenen andermaal naar *Port St. Maria*, daar zy wel ontfangen wierden; en quam ons Volk te rug met 22 onzer Soldaaten, die zy aldaar van ons gevangen hadden.

De Gouverneur van *Rota*, die de Plaats op onze aankomst aan ons had overgegeven, vrezende voor straffe indien hy continueerde in *Spanjen* te blyven, verzogt van zyne Excellentie permissie om met zyn Neef, (die onze Geleidsman op onze marsch van *Rota* naar *Port St. Maria* had geweest) op het Schip van zyne Excellentie ingescheept te mogen werden, om naar Engeland gevoerd te worden; 't geen hem wierd toegestaan.

Wy nu het land geheel verlaten hebbende, en al ons Volk, zo wel de Artillery

als

en Amunitie, die wy op 't land hadden gehad, 't eenemaal aan boord zynde, beriep syn' Excellentie een Krygsraad voor de Generaale Land-Officiers, aan boord van de *Ranelag*; en wierd een Krygsraad aan boord van de *Souverain* door de Vlag-Officieren gehouden, waar in besllooten wierd onze ankers te ligten, en 't zeil te gaan, gelyk onze Admiraal aanstondts het sein gaf om te zeilen. Wy hadden een goede landwind, doch waren genoodzaakt door stilte op den avond weder ten anker te komen op onze voorige plaats. 1703. *January*.

Saturdag, den 30sten. September, 's morgens ten zeven uuren, ligten wy andermaal ons anker, en gingen 't zeil, met weinig koelte, en variabel weer; hebbende *Rota* N ten O. en *Cadix* Oost waarts van ons.

Den 2den. October wierd de ordre voor de Vloot in 't zeilen gereguleerd.

Den 4den. wierd geordonneerd, dat de Schepen van onze Vloot, gedestineerd naar *West-Indien*, zich zouden gereed maken om derwaarts te konnen zeilen.

Den 5den. Onzen Admiraal verstaan hebbende, dat de Schepen, naar *West-Indien* te detacheeren, in staat waren om derwaarts te zeilen, gaf hy het sein dat ze zouden vertrekken; gelyk geschiedde: bestaande dit Detachement uit zes Oorlog- en twaalf Transport-schepen, hebbende Capitein *Walker* op 't Schip de *Burford* het commando over deze Vloot. De volgende Regimenten waren daar op ingescheept, als dat van den Major Generaal *Earle*, Brigadier *Hamilton*, *Doneglas*, en van den Lord *Charlemont*; wordende dit Volk en chef gecommandeerd door den Luitenant Colonel *Bristoe*.

Den 6den. liepen eenige Transportschepen, door gebrek van versch water, in de Baay van *Lagos*, en wierden ter zelve tyd drie Oorlogschepen derwaarts gezonden tot Convoy, om dezelve in veiligheid by de Vloot te geleiden.

Daar passeerde niets van belang, dat gemeld kan worden tot den 12den. October, wanneer onzen Admiraal het Fregat de *Flamboroug* afzond aan de Koningin, met tyding van onze aannadering.

Den 17den. in den morgenstond, ontrent agt uuren, besloot onzen Admiraal Krygsraad te vergaderen, en deed het sein om alle de Vlag-Officieren aan zyn boord, gelyk mede een diergelyk voor de Kruissers, om by te komen. Ten negen uuren leidden wy by, en bequam onzen Admiraal tyding door een onzer Kruissers (Capitein *Hardy*) dat de *Spaansche* Galjoenen, nevens verscheidene *Fransche* Oorlogschepen tot *Vigos* in *Gallicien* waren leggende: waar op andermaal Krygsraad aan boord van onzen Admiraal wierd gehouden, en daar in besllooten het derwaarts te wenden, om onze Vyanden in haare Havenen op te zoeken. En dewyl de *Hollanders* in den voorigen Krygsraad niet hadden geassisteerd, beriep onzen Admiraal den volgenden dag ten derdemaal Krygsraad, waar in alle Vlag-Officieren verscheenen: en wierd toenmaals gezamentlyk besloten onze Cours naar *Gallicien* te zetten, om onze Vyanden te bevegten; gelyk aanstondts geschiedde.

Den 18den. quam het Fregat *Dunwich* in de Vloot uit *Engeland*, met brieven aan onzen Admiraal.

Den 20sten. maakte onzen Admiraal een sein voor de Kruissers, om by de Vloot te komen. Het Schip *Kent* wierd uitgezonden om eenig narigt van de Vyanden te bekomen; gelyk het Fregat *Dunwith* te vooren om dezelve redenen was weggezeild.

1703. January. Den 21sten. bequamen wy door het Fregat *Dunwich*, 't geen dezen morgen weder te rug in de Vloot quam, tyding, dat in de Haven van *Rodondello* zich bevond de *Spaansche* West-Indische Vloot; nevens een Vloot *Fransche* Oorlogschepen. Het zelve wierd door een Oorlogschip uit het Esquadre van Sr. *Cloudesly Schovell*, 't welk dezen morgen in onze Vloot quam, geconfirmeerd; rapporteerende verder, dat het voorsz. Esquadre op de hoogte van *Caap Finisterre* kruiste. Het zelve Schip wierd aanstondts weder afgevaardigd, met ordre aan Sr. *Cloudesly Schovell*, zich met zyn Esquadre by ons te vervoegen. Een *Spaansche* Sloep met eenig Volk (daar onder een Priester) wierd dezen dag door de onzen veroverd.

Den 22sten., in den agtermiddag, quamen wy voor *Vigos* ten anker, en wierden op onze aankomst door de Bezetting met eenige kanonschooten begroet, zonder ons te beschadigen. Een Krygsraad, waar in alle de Vlag-Officieren, nevens alle de Generaale Land-Officieren assisteerden, wierd aan boord van onzen Admiraal gehouden, en daar in besloten vyf-en-twintig Schepen in de Haven te doen inzeilen, na dat de Infantery te vooren zoude geland zyn, tot faciliteering der passagie voor de Schepen, alzo de Haven door een Boom wel voorzien, en van beide zyden met Batteryen en Forten gedekt, was gesloten, waar agter de Vyandlyke Schepen in linie lagen gerangeerd, geheel inwaarts tot aan *Rodondello*. Den volgenden dag, omtrent 10 uuren 's morgens, landden wy in een zandige Baay omtrent 2 mylen van *Vigos*; en marcheerende opwaarts naar het Vyandlyke Forten Battery, gaf zyne Excellentie ordre tot den aanval, daar vigoreuse tegenstand geboden wierd: doch de Vyanden ons meester ziende van haare Battery die op de Boom flanqueerde, verlieten alle haare Beschansingen, en stelden het op een loopen, hoewel zy boven de 10000 Man sterk waren, zo men ons verzekerde. Wy hadden zo haast haare Platteform niet in onze magt, waar op wy 38 Stukken Kanon geplant vonden, of de gedetacheerde Schepen onzer Vloot, tot deze Expeditie geschikt, en uit 15 *Engelsche* en 10 *Hollanders* bestaande, raakten onder zeil. Den Admiraal *Hobson*, op 't Schip de *Torbay* geëmbarqueerd, deed den eersten aanval, verzeld van 't Schip de *Association*; doch zy moesten, geduurende eenigen tyd, verschrikkelyk vuur uitstaan, hebbende de Vyanden aan de andere zyde ook een Battery met 17 Stukken, waar mede zy continueel vuurden: maar eindelyk, naar een schrikkelyk gevegt, geraakten wy meester van de Boom, en staken de Vyanden haare Schepen in de brand, en verlieten de zelve. Eenige boorden zy in de grond, en andere wierden by ons genomen. De Vyanden hadden een Kasteel aan den oever, 't geen door onze Granadiers wierd geattaqueerd, en, na een salvo daar op gedaan te hebben, veroverd. In het zelve bequame wy over de 200 *Fransche* en *Spaansche* Gevangenen, nevens 12 stukken Kanon. Onder de Gevangenen hadden wy eenigen van aanzien, als den Vice-Admiraal van de *Fransche* Vloot, nevens verscheidene haarer Scheeps Capiteinen, gelyk ook den Luitenant Generaal van de *Spaansche* Vloot. De Soldaaten en Matroozen, onder de Gevangenen zynde, wierden in weinige dagen weder los gelaaten. In den aanval was des Admiraals *Hobsons* Schip in groot gevaar, dewyl een *Fransche* Brander hem aan boord quam, die den brand in 't voorsz. Schip stak; en indien het agter eind van 't Schip niet gelukkig was opgesprongen, zoude men het Schip beswaarlyk hebben konnen redden. Den Admiraal *Hobson* was

ge-

genoodzaakt naderhand op het Schip de *Mommouth* over te gaan, dewyl op zyn Schip de *Torbay* de Voortopmast was afgeschooten, en meest alle de Zeilen verbrand, ophebbende 115 Dooden, en 9 Gekwetsten. Het verlies op onze andere Schepen was van weinig belang; en ons verlies te Land bestond alleenlyk in twee Officiers en 40 Soldaaten, nevens 4 Gekwetsten. Het verlies der Vyanden was niet minder als het onze, en bevond zich onder haare Dooden de Gouverneur van 't Fort. Deze Glorieuse Overwinning wierd in 2 uuren tydts behaald, en geheel uitgevoerd. Van 18 capitaale *Fransche* Oorlogschepen, te samen bemand geweest, volgens de *Lyst*, met 5810 Man, nevens 998 stukken Kanon, wierden 6 genomen, 8 verbrand, en 4 van dezelve zyn gezonken. Van de *Spaansche* Gallioenen geraakten 'er 5 in onze handen; en de overige zyn, nevens eenig klein Vaartuig, alle verbrand of geruineerd; gelyk ook 2 *Spaansche* Oorlogschepen, gevoerd door de volgende: Don *Manuel de Velasco*, Generaal, *Jesus Maria Joseph*, gemonteerd met 70 Stukken; Don *Josephus Checon*, Admiraal, *la Buffona*, met 54 Stukken; en Don *Fernando Checon*, *la Capitana de Assogos*, met 45 Stukken, te samen 178 stukken Kanon.

1703. January.

Wy marcheerden dien zelven nagt ontrent drie mylen voort, en lagen den gantschen nagt in onze wapenen. De Stukken, op de brandende Schepen en Galjoenen zynde, zo haast de vlam, tot daar de zelve stonden, quam, salueerden ons met verscheidene schooten geduurende ons verblyf aldaar: en 't was buiten gewoon vermaakelyk eenige der zelve, na dat zy voor 't meeste gedeelte door het vuur verteerd waren, te zien in de lugt vliegen.

Den naasten morgen marcheerden wy naar *Radondello*, daar wy geene Inwoonders vonden; alzo dezelve op onze aankomst naar 't Gebergte waren geweken. Nu en dan quamen eenige Partyen op ons af; doch ziende ons in goed postuur, vonden zy niet geraaden ons te attaqueeren. Ontrent deze Plaats bequamen wy op de Vyanden veele Gevangenen, welke naderhand zonder rantsoen door de onzen wierden losgelaaten: en wierden 2 à 3 van de onzen dood geschooten.

Vrydag, den 27sten. October, conjungeerde met ons Sr. *Cloudesly Shovell*, met ontrent 20 van haarer Majesteits Schepen.

Den 28sten. maarcheerde zyn' Excellentie, den Hertog van *Ormond*, met de Militie, onder zyn Commando, van *Radondello*; en wierden alle onze Troupen dien zelven dag weder ingescheept.

Zondag, den 29sten., vervaardigden wy alles tot ons vertrek; en den volgenden morgen zeilde Sr. *George Rook*, nevens den Vice-Admiraal *Hobson*, met het meeste gedeelte der Vloot uit de Haven, hebbende een voordeelige wind; agterlaatende den Admiraal *Shovell*, nevens de Schouts by Nagt *Graydon* en *Fairborne*, met 27 van haarer Majesteits Schepen, buiten de Branders, Bombardeer- en Hospitaal-Schepen, gelyk ook de *Fransche* en *Spaansche* Pryzen, met ordre, zo haast alles volkomen geruineerd en verdelgd was, ons te volgen. Wy vervolgden onze Reis 't huiswaarts. Geduurende dezelve passeerde niets aanmerkenswaardigs; en quamen wy met onze Vloot den 18den. November behouden in Duins. Zyn' Excellentie gaf aanstondts ordre om de Landmilitie te ontscheepen, en naar haare Quartieren te doen trekken, en begaf zich des namiddags aan land, komende ontrent 4 uuren tot *Deale*.

 Lyst

1703. January.

Lyste der Engelsche en Hollandsche Landmagt, op de Vloot gescheept.

Van de Engelsche in 't geheel met de Officieren.	9663. Man.
Hollanders, buiten de Officieren.	3924. Man.
In 't geheel	13587. Man

Gelukkige Krygsverrichtingen in West-Indien.

Met hoedanig een geluk den Oorlog ook in een ander Gedeelte van de Wereld, te weeten in West-Indien, wierd gevoerd, zal den Leezer blyken uit de volgende Brieven.

CURASSAU, den 1sten. September 1702.

NA dat onze Gouverneur Vrybrieven, om op de Fransche en Spaansche ter Kaap te gaan, had uitgedeeld, zyn zedert 14 dagen wel 10 Barken ten Oorlog uitgerust, en, om zulks te doen, na *Porto Velo*, *Vera Crux*, *Cartagena*, en andere Plaatsen vertrokken, welke van de *Caraquese* Kust reedts verscheidene Spanjaarde, en Negers uit het Land weggehaald, herwaarts gezonden, en den Vyanden groote schade gedaan hebben. Op de tyding, dat van onder *Porto Cabello* twee Spaansche Regist er-Schepen (gemonteerd het een met 12 Stukken en 36 Man, en het ander met 16 Stukken 16 Bassen en 40 Man) en met 700000 ponden Kakau gelaaden, onder het Kasteel van *Guiara* uit vreeze waren gaan leggen, vertrokken voor 8 dagen van hier 3 Barken met 61, 40, en 28 Man, meest Engelschen. Van deze kwam de grootste, de *Goude Berg* genaamd, zo dra niet in het gezigt der Vyandlyke Schepen, of het kleinste liep tegens de wal. Des gebood de Capitein het Geweer, dewyl het tyd van vegten was, boven te brengen, en na den Vyand, vermits het stil was, te roeijen, ten einde den zelven aan boord te klampen. De Spaansche Capitein van het grootste, door zyn Stuurman gezegt dat het hen zou gelden, en geantwoord hebbende met groot opshoeven, deed zyn Geschut lossen, doch te laat, dewyl'er de Bark al onder was, en 50 Man uit dezelve in zyn Schip, die zich daar haast meester van maakten, en de Spaansche Vlaggen in Hollandsche verwisselden. Het kleinste, op strand zittende, is, zo daar door, als om dat het nagt wierd, het gevaar ontkomen: en de Matroozen zyn met den bekomen Buit, 400000 Guldens waardig, den Vyand in het gezigt van een Spaans Oorlogschip met 80 Stukken afgenomen, verblyd weder terug gekeerd. *Willem Siewerts*, nevens de Barken de *Koning William* en *St. Sebastiaan*, op de Kust geweest om te handelen, zyn voor ettelyke dagen wedergekeerd; uit Tessel voor de Compagnie 2 kleine Schepen gearriveerd; en van *Rio de la Hache* een Bark met gewisse tyding, dat, dewyl de Koning van *Vrankryk* het Gouvernement van *St. Domingo*, een der alderbeste in de *Spaansche West-Indien*, aan M. *Lucas* had gegeven, mitsgaders den Hr. *Pimiente*, Gouverneur van *Cartagena* en *Belart*, bevolen zyn bewind over te-

gee-

geeven, en na *Spanjen* te keeren, deze zulks had geweigerd, en verklaard geenen anderen Opper-Heer als den *Keizer* en de *Grandes* van *Spanjen* te erkennen, dewyl hem het Gouvernement van wylen Koning *Karel* voor 10 Jaren was gegeven. Dit voorbeeld hoopt men dat andere Gouverneurs zullen volgen, en wy, als dezelve gerust zyn, vry mogen blyven handelen. In de *Barbados* waren eenige Barken met *Fransch* Krygsvolk opgebragt. P. S. Zo als deze sluite, komen hier 2 Barken nog een *Prys* opbrengen, zonder dat men weet wie of wat voor een het is. 1703. *January.*

PORT-ROYAAL in Jamaica, den 18den. Augusty.

DE Tydingen, welke men hier heeft, zyn dat die van *Antego* den Franschen het gantsche Eiland van *St. Christoffel* hebben afgenomen, en *Guardeloupe* geplonderd: Dat die van *Barbados* 10 à 12 Sloepen ter Kaap uitgerust hebbende, verscheidene Schepen hadden genomen, en voor eenigen tyd met 300 Man en 10 Sloepen na *Porto Belo* waren gezeild: En dat den Admiraal Bembow *Petit Guaves* heeft bemagtigd, en 25 Fransche Koopvaarders, welke men alle uuren hier verwagt, genomen.

BOSTON, den 8sten, October.

SEdert dat alhier den 12den. July laatstleden den Oorlog is afgekondigd, zyn van hier 4 Commissievaarders in zee gegaan, waar van een, zynde een opene Sloep met 40 Riemen, uit *Port Real*, een klein Stedetje op deze Kust, den Franschen toekomende, 5 Sloepen als Pryzen heeft opgebragt. Een twede, het *Zee-Paard* genaamd, door eenen *Thomas Larimer* gevoerd, met 60 Man langs de Fransche Kust zeilende, vond een groot Schip voor *St. Jan*, een ander Frans Vlek, ten anker; deed, dewyl het stil was, de riemen gebruiken; en wierd het (niet tegenstaande dat de Franschman, welke, gezonden om Masten voor zyn Konings rekening te haalen, tot vegten met 14 Stukken, 40 Man en 30 Indiaanen was voorzien, de Sloep, vol roeijende Gasten, zag naderen, en, om dezelve in de grond te helpen, zeer vinnig schood) meester met enteren, en werpen van Granaaden, waar af een, die, door een Man opgenomen, in zyn hand borst, 5 à 6 andere doodde, en welkers brokken in het Kruid vallende, een grooter getal deed in de lucht springen. d'Overgebleevene baden om levensverschooning; en de Indiaanen sprongen over boord, zich met swemmen reddende. Doch zulks koste den Capitein *Larimer*, die sedert nog 2 Schepen verovert heeft, 30 Dooden en 12 Gewonden. De Commandeur van een anderen Kaaper, *Thomas Wherf*, heeft, na de *Terreneuffsche Banken* gezeild, 4 Schepen genomen. En de vierde, zynde een Brigantyn, Capitein *Wanton*, het na de Rivier *Canada* gewend hebbende, vond een Fransch Oorlogschip met 52 Stukken en eenige Koopvaarders (om onder Geleide van het zelve na *Vrankryk* te gaan) leggen; deed zyne steng nederschieten; en ankerde zo digt onder het land, dat men hem niet zien konde: maar des anderendaags vogtig en vuil weder zynde, wierden de Koopvaardyschepen door het Fransch Oorlogschip verlaaten, en door Capitein *Wanton*, na een scherp gevegt, meest door werpen van Granaden, 3 van de-

1703. January. dezelve met 22, 12 en 8 Stukken, zonder een Dooden of Gekwetsten gekregen te hebben, genomen. Meer andere Kapers worden hier uitgerust, om na *Nieuw-Spanjen* te gaan; zulks, dat men een grooten overvloed van Geld verwacht, enz.

JAMAICA, den 20sten. *October*.

AAn dit Eiland is een Duitsche Barkentyn van *Curasson* gearriveerd, die langs de Kust van *Porto Velo* gekruist en een Fransche Bark genomen had, bezig met negotieeren, in dewelke hy veele Goederen en Contanten had gevonden: en zo als hy bezig was herwaarts te zeilen, ontmoette hy ook een Portugees, waar mede hy in gevegt raakte, en dien hy veroverde. Deze had 20 *Spaansche* Passagiers, na *Spanjen* gaande, en, nevens (zo men verzekerde) 300000 *Pesos*, die d'*Assiento* van de Slaven zoude toebehooren, buiten de Buit by de Passagiers gevonden. Door deze Duitsche Barkentyn en Spaansche Passagiers heeft men tyding, dat alle onze uitgeloopene Barken, in een Ligchaam vereenigd, na *Darien* waren gezeild, ter plaatse daar de Schotten voor heen met 600 Man geland waren: Dat zy aldaar 120 Vreemden hadden gevonden, welke onder de Indiaanen van verscheidene Natien waren verdeeld, maar alle onder een Engelsche Vlag: Dat zy gezamentlyk geconjungeerd, met een groot getal Indiaanen 30 uuren Landwaard in na *St. Mary* waren gemarcheerd, alwaar een Goudmyn is, en uit dezelve een groote Schat hadden bekomen: Dat zy verders na *Panama* waren gegaan, alwaar d'Inwoonders, van haare aankomste te vooren verwittigd, na *Porto Velo* om Secours hadden gezonden, maar tot antwoord bekomen, dat zy niet in staat waren om Volk noch Amunitie te konnen stuuren; dewyl zy, van *Bembows* komste verzekerd, niets konden missen, en voor dezelve in groote vreeze waren. Tot *Cartagena* was tyding, dat de onzen deze Entreprise hadden ondernomen; en dewyl onze Barken aldaar niet gedekt lagen voor een aanval, vreest men, dat van daar wel eenige Barken of andere Vaartuigen mogten afgezonden werden, om dezelve te vernielen. Den Admiraal *Bembow* hoopt men dat eenige Schepen af zal stuuren, om die vernieling voor te komen. Zo deze Onderneming gelukt, zal men daar een groote Buit en Schat bekomen; dewyl de Rykdommen van *Peru*, *Porto Velo*, als andere Plaatsen derwaarts zyn gebragt. Morgen verwagten wy een Fransch Schip met 22 Stukken, door een van onze Fregatten, na het Eiland *Cuba* en *Porto Velo* tot uitwisseling van eenige Gevangens vertrokken, onderwegen met 50000 Pesos veroverd.

PORT-ROYAAL op Jamaica den 31sten. *October*.

DE Vice-Admiraal *Bembow*, tyding gekregen hebbende, dat in 't kort den Oorlog tegens *Vrankryk* en *Spanjen* gedeclareerd zou werden, zond den Schout-by-Nagt met 5 Oorlogschepen uit, om na de Zuidzyde van *Hispagnola* te kruissen; welke aldaar een Oorlogschip, genaamd *le Florisant*, veroverde. Zo haast als den Oorlog in 't begin van July gedeclareerd was, stak de Vice Admiraal *Bembow* met de rest van de Vloot in zee, om in de *Pasagie* te kruisen, en vermeesterde in dezelve

92 to Vyandlyke Schepen: waar na hy met 7 Oorlogschepen, als 't zyne *Breda*, *de Defiance*, *Windsor*, *Greenwich*, *Pendennis*, *Vaalmuiden*, en de *Robyn*, na de Spanjaarden zeilde. Onderweeg ontmoette hy Monsr. du *Cassé* met 4 Fransche Oorlogschepen, 1 Brander, 1 genomen Hollandts en 1 dito Engels Schip, en raakte met eenige van zyne Schepen in actie; doch de Commandanten van 4 onzer Schepen deeden hun devoir niet: want de *Robyn* raakte in 't midden van de Franschen, en zodanig ontramponeerd, dat den Admiraal eenige Boten zond, om het zelve af te slepen; en het wierd alzo met een hernomene *Engelsche* Prys hier opgezonden. Den Admiraal *Bembow* vervolgde ondertusschen *du Cassé* met zyne Oorlogschepen, en zou dezelve zekerlyk hebben genomen, of in de grond geschoten, indien onze Capiteins hem trouwelyk bygestaan hadden: maar van zyne byhebbende 6 Schepen hielden maar 2, als de *Breda* en *Vaalmuiden*, het Gevegt gaande; zo dat den Admiraal *Bembow* genoodzaakt wierd te rug te keeren. De Franschen zyn in dit Gevecht zeer ontramponeerd geraakt, en hebben niet tot *Cartagena* konnen komen, maar te *Porto Velo* moeten inloopen. Toen den Admiraal *Bembow*, die swaar aan zyn been gequetst is, weder te rug quam, consineerde hy aanstondts de 4 Capiteins, die hun devoir niet gedaan hebben; waar van 2, namentlyk van de *Defiance* en *Greenwich*, over wandevoir gecondemneerd wierden om gebarquebuseerd te werden; en de Capitein van de *Windsor* moet zo lang gevangen blyven, als het de Koninginne belieft: doch de Capitein van de *Pendennis* quam voor zyne te Regtstelling te sterven.

1703. January.

Maar netter byzonderheden wegens dit Gevecht met Monsr. du Cassé behelst het onderstaande Relaas, gedateerd den zelven dag uit de zelve Plaats.

HET was den twee en-twintigsten July laatstleden, als den Admiraal *Bembow* van hier met agt Oorlogschepen, een Brander, een Bombardeerkits en Sloep vertrok, met oogmerk om zich by den Schout by Nagt *Wetstone* te voegen: doch verstaande den 25sten. dat M. *du Cassé* te *Leogane* wierd verwagt, wendde hy het derwaarts, om den zelven op te zoeken; nam onder weg een *Fransche* Sloep; en trefte te *Leogane* een van der Vyanden Oorlogschepen, 't geen 50 Stukken konde voeren, doch 'er niet meer als 30 op had, aan, maar het wierd door den Capitein daar van, om niet genomen te worden, tegens strand gezet, en in brand gestooken; boorde een ander met 16 Stukken in de grond; en nam 'er drie, met 32, 16 en 6 Stukken. Van hier zeilde hy na *Petite Guave* en de Caap *Dona Maria*; in welke laatste Plaats hy tyding kreeg, dat *du Cassé* na *Cartagena* was gezeild. Dus wendde het den Admiraal den 21sten. Augusty na de Kust van *Santa Martha*, met de *Breda*, Capitein *Fogg*, voerende 70 Stukken, daar hy zich in persoon op bevond; de *Defiance*, door den Colonel *Richard Kirkby* gecommandeerd, met 64; de *Windsor*, Capitein *John Constable*, met 60; de *Greenwig*, Capitein *Cooper Wade*, met 54; de *Ruby*, Capitein *George Walton*, met 48; de *Pendennis*, Capitein *Thomas Hudson*, met 48; en de *Falmouth*, Capitein *Samuel Vincent*, met 48 Stukken. Hy

kwam

1703. kwam den 26sten. in het gezigt van *M. du Casse*, die 4 kloeke Schepen van 66 tot
January. 70 Stukken, een van Hollands Maaksel met 30 a 40 Stukken, een kleinder met Soldaaten, een Sloep, en andere kleine Vaartuigen by zig had. Den Admiraal gaf aanstonds Sein om te vegten; hield 5 dagen na een Schutgevaarte; en zou zekerlyk alle de *Fransche* Schepen genomen en verstrooid hebben, indien hy van de zyne wel was bygestaan geweest. Want het is alnier, volgens den Krygsraad onder Voorzitting van den Schout by Nagt *Wetstone* gehouden, gebleeken, dat de Capitein *Kirkby*, in de voortogt van de Slagorde zynde, van den Admiraal belast meerder zeil te maaken, en op de voorste der Vyanden los te gaan, na maar drie maal de Vlag gegeeven te hebben, een kanonschoot buiten de Linie was gaan leggen, alhoewel niet beschadigd; laatende den Admiraal in gevegt met twee *Fransche* Schepen: Dat hy, bevolen weder in zyne plaats en rang te komen, 2 of 3 mylen agterwaarts was geweeken; den derden dag niet eenen schoot had gedaan, noch daar toe bevel gegeven; en zelfs zyn Bootsman willen dooden, om dat hy hem des Admiraal bevel vernieuwde: Dat de Capiteins *Constable*, *Hudson* en *Wade*, na het voorbeeld van *Kirkby*, mede waren afgeweeken, om, zo het scheen, den Admiraal aan zyne Vyanden op te offeren: Dat zy zich de volgende dagen in diervoegen buiten schoots hadden gehouden: Dat, wanneer den Admiraal een *Fransch* Schip had reddeloos geschooten, en in het Gevegt was gekwetst, Capitein *Kirkby* nevens de andere, na het doen van 12 schooten, waren gaan loopen: Dat dit de drie andere *Fransche* Schepen hadde aangemoedigd om den Admiraal te gelyk aan te tasten, (dewyl hy de *Ruby*, reddeloos geworden, herwaarts had gestuurd) en het tot zyn hulp noch zynde Schip de *Falmouth*, een Engels Schip, door de Vyanden op de hoogte van *Portugaal* veroverd, te hernemen; waar door zyn Been zodanig gewond wierd, dat hy moest gaan leggen; doch beveelende egter met vegten voort te gaan: Dat hier op Capitein *Kirkby* aan boord was gekomen, en den Admiraal, gekwetst in een Krebbe vindende, het verder stryden niet alleen had afgeraaden; maar ook de sterkte van de Franschen vergroot, en van de Engelschen verkleind: Dat daar op door den Admiraal alle de andere Capiteins aan boord van zyn Schip zynde ontboden, *Kirkby* die had bewogen een door hem opgesteld Geschrift, om niet meer te vegten, te ondertekenen: Dat hy daar over van den Admiraal zynde berispt, was vertrokken, en een ander van gelyken inhoud aan hem had gezonden: Dat hy *Kirkby* geduurende de 6 dagen van het Gevegt zyn Volk moedeloos had gemaakt, met zich agter de Mast te verschuilen, op het hooren van een Schoot neer te vallen, en hun de Voorraad, die in zyn Schip was, te loogchenen. Wyders is in gemelde Krygsraad gebleeken, dat Capitein *Constable* even eens als *Kirkby* had gedaan; *Wade* insgelyks, en den meesten tyd van het Gevegt dronken. Van *Vincent* en *Fogy* getuigde den Admiraal, dat ze zich wel gehouden, en het Geschrift van *Kirkby* getekend hadden, uit vreeze van afgesneden, en genomen te werden. Dus zyn by vonnis Capitein *Kirkby* en *Wade* genoemd om geharquebuseerd, *Constable* om gecasseerd, en Capitein *Vincent* en *Fogg* om in hunnen dienst tot nader bevel opgeschort te worden; zynde Capitein *Hudson* voor de te regtstelling overleden.

PORT

PORT-ROYAAL in JAMAICA den 23sten. December.

MEn heeft tyding, dat de Hollanders *Rio de la Hache* hebben uitgeplonderd en verwoest, en verder na *Laragua* zyn getoogen; zulks dat men alle dagen berigt van een groote Uitvoering en Actie verwagt. Op den 15den. voorleden is den Admiraal *Bembow* alhier aan zyn bekomene Wonde overleden, en word zeer beklaagd. Den Commandeur *Wetstone*, die sedert zyn overlyden het Esquadre gebied, is met 12 Oorlogschepen op een Aanslag, zonder dat men weet werwaarts heen, vertrokken. De Colonel *Moor*, Gouverneur van *Carolina*, heeft hier laaten weeten, dat hy met 500 Man na *St. Augustyn*, een Spaansche Volkplanting omtrent 300 mylen van *Carolina*, en aan de *Golf van Florida* gelegen, getogen, zich meester van de Stad, waar uit de Burgers met hunne beste Goederen op een sterk Kasteel weeken, had gemaakt: Dat dit, van een diep en breed Moeras omringd, en met 4 maanden Mondkost voorzien, zich dapper verweerde: En dat hy over zulks een Mortier en ettelyke Bomben verzogt; niet twyfelende, of hy zou het daar mede in zyn geweld krygen. Het begeerde is hem toegezonden: en ingevalle hy dat Kasteel magtig word, is *Carolina* genoegsaam ten vollen gedekt; dewyl de Vyanden aan die kant dan niet meer, als eene Vastigheid, 200 mylen van dit gelegen, en *Palisados* genaamd, hebben, het welk de onzen vervolgens ook meenen aan te tasten. Tien van onze kleine Kapers hebben *Talou*, een Plaats in het vaste Land omtrent 10 mylen van *Cartagena*, ingenomen, geplunderd en verwoest. Van daar na *Caledonia* gezeild, hebben ze 400 Man na de *Rivier van Darien* gezonden, welke door de Indiaanen in den tyd van 12 dagen gebragt wierden tot aan de Goud-Groeven van *Santa Cruz de Cana*, by *Santa Maria*. Zy namen van een Spaansche Buiten-Wagt 9 Man gevangen; maar eenige ontvlugtten. De Inwoonders, van het aannaderen der onzen verwittigd zynde, waren de meest vermogende met hunne beste Goederen dieper landwaart in gevlugt. De onzen voorttrekkende, namen het Fort in; stelden 70 Negers, die zy daar in vonden aan het werk; verzamelden in 20 dagen, welke zy aldaar vertoefden, 80 ponden aan Stof-Goud, en een goed deel Zilver dat de *Inwoonders* verstoken hadden; verbrandden, wanneer zy vertrokken, de gantsche Plaats, behalven de Kerk; en namen de Negers mede. Eenige anderen van de onzen zyn de Rivier hooger op gegaan, om de Goudmyn *Chocoa* aan te tasten: en de Capiteins *Plowman* en *Gandy*, met twee Sloepen na *Cuba* gezeild, hebben *Trinidado* ingenoomen, en verbrand, en zyn alhier met een ryken Buit weder gekeerd.

SPANJEN. Admirant van Castilien schryft aan de Koningin tot verdeediging van zyn vertrek uit Spanjen.

MEN verzekerde nu, dat de Marquis de Leganes in qualiteit van Gouverneur Generaal na Catalonien stond te gaan; en dat de Graaf van Palma, welke tegenwoordig die Post bekleedde, als Ambassadeur van Spanjen na Vrankryk gezonden zou worden. Noopende den (*a*) Admirant, dien men tot deze Ambassade had verordend, hy bleef gestadig in Portugaal; van waar hy op den 31sten. October des voorgaanden Jaars den

(a) Ziet het voorgaande Deel. pag. 256.

1703. January. den onderstaanden Brief, tot verdeediging van zyn vertrek, aan de Koningin had laaten afgaan.

MEVROUW,

DE passie van eenige Spaansche Ministers, daar de Koning vooreen tyd de bestiering van het beste gedeelte des Gouvernements aan heeft vertrouwd, is met zo weinige mesures tegens my uitgeborsten, zo voor als na de komst zyner Majesteit in het Koningryk; en zy hebben zo wel getracht, om niet te zeggen dat zy hun oogmerk hebben bereikt in een of twee der Ministers van Vrankryk tegens my voor in te neemen, dat men vexatien, daar men nooit in dit Koningryk om had gedacht, en die door d'omstandigheden van myne ongenade t'eenemaal zonderling gemaakt worden, tegens my in 't werk heeft zien stellen. Ondertusschen betrachtende dat de strikken, die men straks in den aanvang van een nieuwe Regeering voor my stelde, niet voortkwamen als uit een verwoede en openbaare jalousie, welke stond te verdwynen na de maat dat de Koning beter onderrecht zou weezen, hebbende die Vorst tot daar toe geene andere informatien konnen ontfangen als de kwaadaardige en gepassioneerde raporten van die Persoonen, of der zelver Aanhangers, (lieden welker handelingen zo weinig eerlyk zyn, dat ze niet verdienen dat men aan hen denke; hoewel de Ministers van Vrankryk door hun middel de zelve impressien hebben gekreegen) vertoonde ik een gerustheid van geest zo verre afgewyderd van de ressentimenten als van de klagten, alzo my niet onbewust was dat de minste altyd aangemerkt zouden worden als geïnteresseerd: en deze gerustheid van geest zich versterkende door de hoop, dat zyne Majesteit eindelyk het bedrog zou ontdekken, en voor de geenen, die 'er d'Auteurs af zyn, alle de versmaading, welke zy door zo veele gereïtereerde onrechtvaardigheden ten mynen opzigte hebben verdiend, opvatten, heb ik meer als anderhalf jaar in deze gesteldheid doorgebragt; zynde, gelyk een ieder weet, tot voor de Vreemdelingen zelf, het doel van alle hunne geweldenaryen in dit Koningryk; niets anders begeerende, dan dat men my ten mynen huize in rust zou laaten leeven. Maar de kwaade desseinen myner Vyanden hebben zich vermenigvuldigd, zonder dat zy opgehouden hebben van dag tot dag nieuwe listen in 't werk te stellen, om te beletten dat d'eerste impressien van hunne kwaadaardigheid niet uit het gemoed van zyne Majesteit gewischt mogten worden, en 'er in tegendeel leevendiger koleuren aan te geeven; niet twyfelende, of zy zouden eindelyk tot hun oogmerk geraaken, hoopende my en myn Huis te bederven. Ik wil Uwe Majesteit niet doen gedenken aan de verdiensten van dat Huis, van welkers oorsprong het God beliefd heeft haar te doen afdaalen, noch aan de eer die myne Voorouders, welker bloed ik my nooit onwaardigd heb gemaakt, aan onze Koningen hebben gedaan, om dat ik betracht dat Uwe Majesteit van dat alles onderrecht is. 'k Zal Haar dan maar alleenlyk vertoonen, dat, terwyl ik geloofde na een zo lange resignatie te konnen verhoopen dat de Koning, kennende de waarheid, de kwaade impressen, die men hem had gegeeven, zou verliezen, ik verstond, dat men my tot Ordinaris Ambassadeur van Vrankryk had genoemd, zonder dat men het

my

myhad laaten weeten als door de publicatie van het Decreet van den Raad van Staat: een Employ zo weinig geproportioneerd na myne karakter en rang, volgens de reden en het onverbreekelyk gebruik, volgens de gesteldheid in de welke d'order my wierd gegeeven, en volgens de gantsch strydige omstandigheden, dat het blykt, dat men gantsch niet van voornemen was my eer aan te doen met het my te doen bedienen; maar dat men in tegendeel klaarblykelyk kan zien, dat de gemelde Ministers my wilden brengen tot een uiterste, daar ik niet uit zoude konnen komen als met ongelyk aan myne rang te doen indien ik zulk een Employ aannam, of my crimineel maaken zo ik het weigerde, zoekende zich van deze gelegentheid te bedienen om my eenige nieuwe vexatie op den hals te werpen. Ik nam dan de Commissie aan, ten einde deze twee klippen te vermyden; egter wel geresolveerd om ze niet te exerceeren, en my te bedienen van het recht 't geen de natuur aan alle de menschen geeft noopende hunne eer te verdeedigen; en verkoos, om het geweld te ontgaan, my in Portugaal te retireeren, van waar ik in 't gevolg in zekerheid, en met d'uiterste eerbiedigheid, aan Uwe Majesteit zou konnen vertoonen d'onrechtvaardigheid en kwaadaardigheid, met de welke de gemelde Ministers het gezag, 't geen het den Koning heeft beliefd aan hen te vertrouwen, tegens my hebben misbruikt; en Haar te doen kennen de rechtvaardige beweegredenen die ik heb om niet weder in Spanjen te keeren voor dat ik daar konne weezen met de luister en glans in de welke myne Voorouders zich 'er altyd hebben gehandhaafd. Ik hoop, dat de rechtvaardige redenen van het besluit, 't geen ik heb genoomen, Uwe Majesteit niet vreemd zullen dunken; maar dat zy ze in tegendeel zal goed keuren. Ik gaa'er veele andere voorby, om niet lang te weezen, en myne pen in de gemaatigdheid te houden: voegende alleenlyk 'er by, dat ik aan de Secretarie weder te rug heb gezonden de Papieren, die men my wegens d'Ambassade had gegeeven; konnende die niet gemakkelyk stuuren, noch het aan Uwe Majesteit doen weeten voor dat ik ware in de vryplaats, welke my de bekwaamste heeft gedogt om 'er myn verblyf te houden. Ik bid God, dat hy Uwe Majesteit lange jaaren behoede; gelyk ik voor het best der Christenheid wensch. *Lisbon*, den 31sten. *October* 1702. 1703. *January.*

Hoewel ik niet en twyfel, of de Koninglyke billykheid van Uwe Majesteit zal alteedts aan den Kardinaal Portocarrero, en aan Don Manuel d'Arias, verbooden hebben zich op eenigerley wyze te bemoeijen met alles, 't geen myn' Persoon en myn Huis betreft, heb ik het echter van myne plicht geacht deze genade aan Uwe Majesteit te verzoeken; met een vast vertrouwen, dat de zelve my van Uwer Majesteits rechtmaatigheid niet geweigerd zal worden.

Niettegenstaande dezen Brief, en de verdeedigingen daar in begreepen, voer men echter voort met de proceduuren tegens den Admirant: en zelfs gaf de Raad van Castilien een Decreet tegens hem, behelzende confiscatie van alle zyne Goederen. Don Francisco Ronquillo, Corregidor van Madrid, Don Antonio de Torres, en Don Gaspar de Quintena Duenas, al-

1703. January.

altemaal van den zelven Raad, wierden tot Rechters in zyne zaak aangesteld; en de laatste belaaden met den Inventaris van zyne Goederen te doen opstellen. Een andere Raadtsheer van Valladolid wierd genoemd om de bestiering van Rio Seco, en d'andere Goederen gelegen in Oud Castilien, op zich te neemen; en zodanige Orders wierden ook gezonden na Catalonien, Sicilien, en elders heen.

Zo haast als men van d'ontvluchting des Admirants was verwittigd, verzochten zyne Maagen, en voornaamentlyk den Hertog van Medina Celi en de Marquis de Villa Franca, aan den Raad de vryheid om aan hem te schryven, ten einde te trachten hem weder te rug doen komen: doch het wierd geweigerd. Men vergunde alleenlyk aan de Marquisin van Alcanizas, een Edelman na Lisbon te stuuren, om den jongen (a) Marquis, haaren Zoon, weder in Spanjen te brengen: en om haar te meer te begunstigen, stuurde men order aan den Minister van Spanjen daar ten Hove noopende de hand aan den Edelman te bieden, en zo veel te weeg te brengen dat de Marquis, met of tegens zynen dank, weder kwame; 't geen in der daad tot genoegen van de Moeder wierd uitgevoerd. Ondertusschen wierden alle de geenen, welke hier voormaals vrienden van den Admirant waren, in zyne ongenade omvangen, en onder anderen de twee Gebroeders Montases, waar af den een Secretaris van de Koningin zynde, wierd afgezet, en zyn Ampt gegeeven aan Don Manuel de Badillo.

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 257.

Verwardheid der zaaken geduurende des Konings afweezen.

Midlerwyl was de Koning noch niet weder te Madrid gekeerd. Men wist alleenlyk, dat hy den 12den. December te Perpignan was gekomen: dat hy 'er des anderendaags van daan moest vertrekken, en den volgenden dag in Catalonien treeden; van waar hy zynen weg moest vervolgen over Saragossa, en zich den 16 of 17den. January in zyne Hoofdstad vervoegen. In der daad, hy wierd 'er met ongeduld verwacht: want hoewel de Kardinaal Portocarrero een zeer wyd uitgestrekt vermogen had, waren 'er echter zaaken welke de tegenwoordigheid des Konings vereischten, om eerder geëindigd te weezen; mitsgaders zeer veele lieden welke, ziende dat het Hof hun geen recht op hunne pretentien deed, zich vleiden dat het zo niet en zou gaan, indien de Koning hen gezien en gehoord had. Onder dezen moest men tellen alle de Geinteresseerden in de wederkomst der Galjoenen. Men gaf voor, dat de schade, te Vigos geleeden, niet veel van belang was; want dat 'er al voor meer als acht dagen, eer d'Engelschen en Hollanders daar kwamen, al het Goud en Zilver uit was vervoerd; en dat

Byzonderheden wegens het werk van Vigos.

dat de gantsche Buit, dien deze twee Natien hadden konnen maaken, bestond in de Koopmanschappen van den grootsten omslag, en de minste prys, welke men noch den tyd niet en had gehad om t'ontscheepen, enz. Ondertusschen, verre van een rechtmaatige uitdeeling aan een iegelyk te doen, zei men zelfs niet eens waar ze in bestond, noch hoe veel d'Effecten, welke behouden waren gebleeven, bedroegen. Men vernoegde zig, voort te vaaren met ze onder des Konings hand te Segovia te doen komen; en terwyl men 'er zich op deze wyze af verzekerde, trachtte men den lieden in te boezemen, dat het Recht zyner Majesteits geen vermindering kon lyden: Dat de schade, te Vigos geleeden, voor de Kooplieden, en niet voor zyne Majesteit, moest weezen: Dat ten anderen de noodwendigheden der Kroon zeer groot waren: Dat het belang van het gantsche ligchaam der Natie boven dat den Particulieren gesteld moest worden: En dat niemand reden zou hebben om te klaagen, indien, na een naauwkeurig onderzoek der Registers, de Koning voor eerst zyn Recht vorderde; en vervolgens het overige na zich nam, betaalende aan de Geinteresseerden vyf of zes ten honderd jaarlyks voor hun Capitaal. Ziet daar, tot hoe verre men tegenwoordig te Madrid was gekomen: waar uit men dan lichtelyk kan bezeffen, in wat staat zich de geenen bevonden, welke hunne Goederen in de gemelde Galjoenen hadden; ziende dat ze niet uit de handen der Engelschen en Hollanders waren ontkomen, als om in die van het Hof te vallen. 1705. January.

De Ministers waren mede niet minder belemmerd, en wenschten liever uit al hun hert aan een ieder te geeven 't geen hem toebehoorde: want daar lei hun ten uitersten aan gelegen, zo wel als den Koning, het gemoed der Natie niet te verbitteren, en dien jongen Vorst zyne Regeering niet te doen aanvangen met een onderneeming welke niemand der voorgaande Koningen zou hebben durven beproeven. Maar aan d'andere kant, zo zy resolveerden tot de verzochte uitdeeling, en dat zy voor den Koning niet behielden dan 't geen hem wettiglyk toebehoorde, waar zouden zy dan het geld van daan haalen om nieuwe Troupen te werven, en de geenen, welke alreedts op de been waren, t'onderhouden? Men wist noch niet recht, hoe dit werk by den Allerchristelykste Koning wierd betracht: maar indien het waar was 't geen men 'er afschreef, moest men niet twyfelen of hy meende zich te bedienen van het Zilver, 't geen men in handen had, en de Geinteresseerden te laaten naklaagen. Ook ging 'er een algemeen gerucht, daar vry veel geloof aan wierd gegeeven, dat de gemelde Vorst

Koning van Vrankryk schryft aan de Regeering van Spanjen.

1703. January. Vorst in een heel wydloopigen Brief verwytingen aan de Regeering had gedaan wegens de laauwheid, waar mede men in Spanjen zyne gedachten liet gaan over de bereidsselen van d'aanstaande Veldtogt, en om het Koningryk tegens d'aantastingen van buiten te verdedigen; gelyk ook, dat hy had besloten een zeer considerabele vermeerdering in zyne Krygsbenden te maaken, en een Vloot in zee te brengen bekwaam om die zyner Geallieerden het hoofd te bieden: maar met eenen, dat het niet billyk was, dat hy alleen den last van den Oorlog zou draagen; en dat, indien de Spanjaarden hunne Monarchie in haar geheel wilden behouden, zy op middelen moesten denken om 'er van hunne kant mede toe te helpen.

Verkoeling tusschen de Koningen van Portugaal en van Vrankryk en Spanjen. 't Antwoord op dezen Brief wierd uitgesteld tot aan des Konings wederkomst. Ondertusschen stuurde men order aan den Viceroy van Gallicien om zo veele Troupen, als hy immers konde, uit de gebuurige Kasteelen van de Corunna te lichten, en na de Grenzen van Portugaal te doen trekken; 't geen grond scheen te geeven tot de geruchten, die 'er sedert eenigen tyd waren uitgestrooid, noopende de verkoeling tusschen zyne Portugeesche Majesteit en de twee vereenigde Koningen. Daar en boven had de Regeering een Plakaat doen afkondigen, behelzende zeer uitdrukkelyk het inkomen in Spanjen van alle d'Engelsche en Hollandsche Koopmanschappen en Manufacturen, welke aldaar uit Portugaal mogten komen enz.

SPAANSCHE NEDERLANDEN. Keurvorst van Keulen geeft openbaare Audientie aan de Gedeputeerden van Luik. OM den rampzaligen Keurvorst van Keulen, die zich gestadig te Namen onthield, niet t'eenemaal in d'uiterste verlegenheid te laaten, liet d'Allerchristelyke Koning hem een somme gelds toekomen, ten einde zyne Troupen te recruteeren, en de Luiksche Officieren, in zynen dienst zynde, t'onderhouden. Den 24sten. der voorgaande Maand December gaf de gemelde Keurvorst openbaare Audientie aan de Gedeputeerden, die de Staaten van Luik aan hem hadden gezonden, en ontfing hen zeer minnelyk; redeneerende heel vry met hen over de tegenwoordige geschapenheid der zaaken van het Prinsdom; en zeggende onder anderen rond uit, dat het tegens zyne verwachting was geweest dat de Geallieerden de Hoofdstad, en eenige andere Posten van zyn Land, hadden ingenomen; doch dat de schuld daar af alleenlyk aan den Maarschalk de Bouflers moest worden toegeschreeven. Vervolgens gaf hy hun Commissarissen, om de propositien, welke zy hadden te doen, aan te hooren: en na eenige swarigheden, stond hy hun toe het verlof om wegens een Neutraliteit met den

Kei-

Keizer en des zelfs Hooge Geallieerden te handelen ; met belofte, dat 1703. by de Stad en het Land van Luik voor alle contributien en daaden van ho- January. stiliteit van de kant der Franschen en Spanjaarden zou bevryden, mits dat de Staaten hem jaarlyks een subsidie van vyftig duizend ryksdaalders gaven. Dit was zyne laatste resolutie ; waar op de Gedeputeerden den 29sten. af-scheid van den Keurvorst hebbende genomen, weder na Luik keerden, om 'er raport af aan hunne Principaalen te doen.

Sedert een maand waren 'er twee zeer fraaije Expeditien in de Neder- Staats landen voorgevallen : d'eene van de kant der Franschen, in de welke Krygstogten. twee honderd vyf-en-twintig Man, gedetacheerd van de Garnisoenen van Namen en Huy, honderd Paarden en eenige Ruiters uit eene der Voorsteden van Luik, en op een kleine afstand van eene der Stadts Poorten, lichtten : en d'andere van de zyde der Geallieerden, door een Party der Bezetting van Breda, bestaande uit negen-en-dartig Man, welke, na de Linien der Franschen overweldigd te hebben, een half uur van Lier den Rechter en Burgemeester van Emmelun, ter oorzaak dat ze zich niet aan de Contributie wilden onderwerpen, gingen oplichten. Deze Party wierd gecommandeerd door Monsr. de Villette, tweden Lieutenant der vrye Compagnie van Breda ; welke ook noch het geluk had van in zyne wedertogt vyf Wagens, gelaaden met Contrebande, t'ontmoeten, die hy mede behouden binnen Bedra bragt.

Niet lang hier na wierd de Provincie van Henegouwen mede genoodzaakt zich aan de Contributie t'onderwerpen, en stuurde ten dien einde omtrent het midden der Maand een Gedeputeerde na Maastrigt, welke met den Ontfanger der Contributien van haare Hoog-Mogenden over een kwam, dat men aan hem in 't toekomende vier maal 's jaars den twintigsten penning van alle de Goederen zou betaalen. Provincie van Henegouwen onderwerpt zich aan de Contributie.

De Partyen van de genoemde Stad Maastricht, gelyk ook van Luik, waren gestadig in 't veld, om mede Contributien te vorderen van d'andere Quartieren, welke de zelve noch niet hadden willen betaalen. Die van Gelder daar en tegen ontveiligden het gebuurige Land geweldig, en stremden door hunne uitloopen de gemeenschap der Steden en Dorpen. Den Heer Fagel, Lieutenant Generaal der Legers van haare Hoog-Mogenden, begaf zich in 't begin der Maand in optogt met een Corps van twee duizend Man, en verscheidene Wagens gelaaden met gereedschap om d'aarde te roeren, ten einde een Linie rondom de gemelde Plaats te trekken, om het uitloopen der Partyen te beletten : maar hy was genoodzaakt weder Generaal Fagel tragt de Stad Gelder te blokkeeren.

1703. January. der te rug te keeren; vermits de wegen en advenuën derwaarts door d'overstrooming der gebuurige Rivieren en Moerassen altemaal onder water stonden. Ondertusschen, ziende dat hy ten dezen opzichte zyn oogmerk niet en kon bereiken, liet hy een lyst opneemen van alle d'Inwoonders des Hoogen Quartiers der Provincie, welke hunne Zoonen in den dienst van Vrankryk of Spanien in de Stad Gelder hadden, en deed hen waarschouwen, dat, indienze in eenig Dorp, of elders, op party zynde, betrapt kwamen te worden, zy als verspieders zouden werden gehandeld. Eenige dagen daar na kwam een Tambour van het zelve Garnisoen een Paspoort verzoeken voor een Officier van het Regiment van Gel, welke na Brussel wilde gaan: maar den Heer Fagel antwoordde, dat men de Stad Gelder voor geblokeerd moest houden, en derhalven aan die van dat Garnisoen geen Paspoorten had te geeven. In der daad, binnen korten tyd was de Stad zodanig beslooten, dat'er naauwelyks iemand uit of in kon komen zonder door de Hollanders gevangen te worden.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. TOT ontdekking der Goederen, aan d'Onderdaanen van den Vyand toebehoorende, waar van de Huuren en Renten aan de Generaliteit moesten betaald worden, lieten haare Hoog-Mogenden het onderstaande Placaat na de Frontieren afgaan.

Plakaat tot ontdekking der Goederen, den Onderdaanen van den Vyand toebehoorende.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden: Allen den geenen, die dezen zullen zien of hooren leezen, Salut: Doen te weeten. Alzo Wy groote reeden van vermoeden hebben, dat verscheidene Landen, Tienden, Huizen, Erf-pachten, Chynzen, Renten, ende andere Goederen, toebehoorende aan Onderdaanen van den Vyand, zo in de Steden als ten platten Lande onder het Ressort van de Generaliteit, met het geen daar op verlopen en verschuld is aan Pagten, Huuren, als andersints, alsnog verzweegen ende verduisterd blyven, onaangezien de publicatie alomme gedaan ende ons Placaat van den negen-en-twintigsten Augusti dezes Jaars: ZO IS 'T, Dat wy willende daar in naader voorzien, goedgevonden hebben met advys ende deliberatie van den Raad van Staate der voorschreeve Vereenigde Nederlanden te ordonneeren, gelyk wy ordonneeren by dezen, aan de Possesseurs, Huurders, Gebruikers, Rentmeesters, ende alle anderen die eenig bewind of administratie hebben van Goederen, toebehoorende aan de Onderdaanen van den Vyand, of waar uit Erfpachten, Chynzen, of Renten van de zelve vergolden worden, als noch binnen een Maand na de Publicatie dezes opregtelyk, ende zonder eenige agterhouding, aan te brengen ten Comptoire van de Ontfangers der Confiscatien, yder in zyn District, alle de voorsz. Goederen, Erf-pagten, Chynzen, ende Renten, met het geen daar op in eenigerhande wys verscheenen, ende aan de Onder-

derdaanen van den Vyand verschuld is, het zy voor de Declaratie van den tegenwoordigen Oorlog, of daar na, midtsgaders aan dezelve Ontfangers, des gerequireerd zynde, te vertoonen de Huur-cedullen, Chynsboeken, laatst gesllootene Rekeningen, Liquidatien, Quitantien, ende andere Contracten ende Bescheiden, concerneerende de voorschreevene Goederen, ende onder haar berustende, of die zy weten aan te wyzen, en daar van te leveren Copyen authenticq ten redelyken kosten van het Land, op pœne van, de voorschreve Maand verstreeken zynde zonder de voorschreeve Goederen, invoegen als boven, aangebragt te hebben, te verbeuren het dubbeld van het geen daar op verscheenen is, of noch verschynen zal geduurende de verswyging der voorschreve Goederen, Erfpagten, Chynzen, ende Renten, half t'Onzen profyte, ende half ten profyte van den Aanbrenger, wiens naam gesecreteerd zal werden. Ordonneerende boven dien aan de Geregten ende Secretarissen van de respective Steden, Plaatsen en Dorpen, midsgaders aan de Penning-Meesters van de Polders onder het Ressort van de Generaliteit, op haar Eed, mede binnen een Maand, op te geeven aan de gemelde Ontfangers, yder in zyn District, alle de Goederen die, haars wetens, toebehooren aan Onderdaanen van den Vyand. Ende op dat niemand hier van ignorantie pretendeere, maar weete waar na hy zich dezen aangaande hebbe te gedraagen, begeeren Wy, dat deze zal worden voor den Volke afgekondigd, ende aangeplakt, alomme daar het gebruikelyk is, ende behoort. Gedaan in 's Graventhage, den 19den. December 1702.

1703. January.

Om de gedeserteerde Ruiters en Soldaaten, waar van het getal vry groot wierd bevonden, straffeloos weder onder hunne Regimenten en Compagnien te doen keeren, lieten de Staaten Generaal het volgende Plakaat afkondigen.

Plakaat in faveur der gedeserteerde Ruiters en Soldaaten.

Generaal Pardon voor alle Ruiters, Dragonders, en Soldaten, uit den dienst der Vereenigde Nederlanden gedeserteerd.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, Saluit, Doen te weeten: Alzo Wy genegen zyn Onze gratie te betoonen en te verleenen aan alle Ruiters, Dragonders, en Soldaten, die door verleidinge, uit swakheid ofte andersints, voor dato dezes uit Onzen dienst gedeserteerd zyn, en ook zig in andere Landen mochten bevinden, mits dat de zelve, tot inkeer komende, binnen zekeren tyd zich weder komen aangeven en stellen onder de Compagnien, die zy hebben verlaaten: Zo is 't, dat, Wy goedgevonden hebben aan alle Ruiteren, Dragonders, ende Soldaten, welke zonder behoorlyk Paspoort haare Compagnien verlaaten hebben, ende uit Onzen Dienst verloopen en gedeserteerd zyn, te laaten weeten, dat wy haar voor deze reize hebben gepardonneerd, en pardonneeren de zelve by dezen, mits dat zy voor den zestienden van de aanstaande Maand Maart dezes Jaars 1703. wederom komen, en zich begeven onder de Compagnien waar onder zy gediend hebben: doch de geenen, welke zich effective

1703. January. zullen bevinden onder de Troupes van den Staat, zynde van het eene Regiment ofte Compagnie overgegaan tot de andere, zullen blyven daar zy tegenwoordig zyn, mits haare faute aanstonds bekend makende aan den Capitein van de Compagnie ofte Commandant van het Regiment daar onder zy alsnu in dienst zyn, die het zelve op het Regiments-Boek zal doen aantekenen, en daar van kennisse geven aan den Commandant van het Guarnisoen, welke gehouden zal zyn aan den Ruiter, Dragonder, of Soldaat, die zich alzo aangegeven heeft, een Attestatie te geven, om in het toekomende te konnen bewyzen dat hy in dit Ons generaal Pardon begrepen is. Ordonneeren en statueeren voorts, dat alle degeenen, die dit Ons Generaal Pardon zullen hebben versmaad, en alzo voor den zestienden Maart eerst komende, in voegen voorschreven, niet zullen wezen wederom gekomen by haare Compagnien, ende zich niet zullen hebben aangegeeven, als zy naderhand zullen werden uitgevonden en agterhaald, zonder eenige remissie ofte connniventie na de uiterste rigeur van de Ordonnantie Militair en Placaaten van den Lande met de dood zullen werden gestraft. Ordonneerende mede, dat geen Commandeerend Officier van een Regiment Ruitery, Infantery, ofte Dragonders, veel minder een Ritmeester ofte Capitein, zich zal hebben te vervorderen, op wat pretext het zoude mogen wezen, onder de hand te pardonneeren, op de pœne daar toe staande; maar dat alle Officieren, welker Ruiters, Dragonders, of Soldaten zullen zyn gedeserteerd, geene middelen ofte kosten zullen onderlaaten ofte spaaren om zodanige Deserteurs te doen ontdekken ende agterhaalen. Ende op dat hier van niemand eenige ignorantie kome te pretendeeren, ontbieden en verzoeken Wy den Heeren Staaten, Gecommitteerde Raaden en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van den zelven Lande, dit Ons Generaal Pardon alomme te doen publiceeren en affigeeren in alle plaatsen daar men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en bevelen voorts allen ende een ygelyk, die het zoude mogen aangaan, zich na den inhoude van dien te reguleeren; want Wy zulks ten dienste van den Landen bevonden hebben alzo te behooren. Aldus gedaan en gearresteerd ter Vergaderinge van de hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal in den Hage den zestienden January 1703. G. de Tuil de Seroos-Kerk, vt. Onderstond, Ter ordonnantie van de zelve. Getekend, *F. Fagel.* Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelve Heeren Staaten in een rooden Ouwel, overdekt met een papieren Ruite.

Eindelyk: by de *Lyst van de Fransche Oorlogschepen, door d'Engelschen, en Hollanders in de Haven van Rodondello genomen of verniel*d, welke wy in het (*a*) voorgaande Deel hebben ingelyfd, mitsgaders 't geen aldaar en (*b*) elders meer wegens de roemruchtige Expeditie van Vigos gezegt is, zal niet kwalyk voegen d' onderstaande

(a) Zie pag. 313. (b) En in dit Deel, pag. 72.

1703. Januari.

Lyste van de Fransche Schepen, in Vigos op den 23sten. October genoomen en verbrand, 1702.

	Schepen,	*Officiers,*	*Koppen,*	*Kanon.*
Verbrand	Le Fort	Mr. Chataurenault, Adm. .	440	70
Genoomen	Le Prompt	Mr. de Beaujeux, Contre Adm.	420	64
Genoomen	l'Assuré	Mr. d'Aligre, Chef d'Esquadre	380	64
Verbrand	l'Esperance	Mr. de la Gallissoniere . .	420	68
Genoomen	Le Bourbon	Mr. de Monbeaux . .	410	66
Genoomen	Le Superbe	Mr. Marquis de Chataurenault,	420	66
Verbrand	La Sirene	Mr. de Mongon . . .	380	60
Verbrand	Le Prudent	Mr. de Grandpré	380	60
Verbrand	l'Orriflame	Mr. de Frecombeaux . . .	380	60
Genoomen	Le Ferme	Mr. Boissieu . . .	320	66
Genoomen	Le Moderé	Mr. l'Authien . . .	320	54
Verbrand	Le Solide	Mr. Chamelin . . .	330	54
Genoomen	Le Volontaire	Mr. de Sorel . .	250	44
Verbrand	Le Dauphine	Mr. d'Uplaisse . .	200	40
Genoomen	Le Triton	Mr. de Counte .	. .	40
Genoomen	l'Entreprenant	Mr. Poliniac . .	. .	22
Verbrand	Een Brander	Mr. Lascalet . .	. . .	.
		Bedraagende	3060.	938.

Spaansche Konings-Schepen.

	Stukken,	
Notre Dame de la Marice.	36	Metale
La Trinité . . .	34	Metale
La Capitana	50	Yzere

15	Galjoenen	Waar van 10 genomen, en de rest verbrand.
3	Groote Koopvaardyschepen	Waar van 10 genomen, en de rest verbrand.
2	Schepen, ongemonteerd, verbrand.	

In 't bovenste Fort	13 Stukken,	. à . 24 ℔	Metaal.
In 't benedenste Fort	8 Stukken,	. à 24 ℔	Metaal.
Nog in 't benedenste Fort	19 Stukken,	. à 36 en 24 ℔	Yzere.
In 't Noorderlyke Fort	13 Stukken,	Yzere.	

1703.
January.

Linie van Bataille.

		Branders.
Marie, Grafton, Torbay, Kent, Mommouth,	Vice-Admiraal Hopson,	Phenix. Valtaire.
Dordregt, Zeven Provincien, Veluwe,	Capitein van der Poth, Vice-Admiraal van der Goes, Capitein Wassenaar van Sterrenberg,	Olyf-boom.
Berwyk, Essex, Swetsurre, Raneleg, Somerset,	Schout by Nagt Fairborn, Admiraal Rook,	Te ribbe Griffie. Houke Hunter.
Muyden, Holland, Unie, Reigersbergen,	Capitein Schryver, Admiraal Callenberg, Schout by Nagt Wassenaar, Capitein Lynslager,	Salamander.
Cambrits, Northumberland, Oxfort, Pembroke,	Schout by Nagt Grydon,	Lissing.
Gouda, Alkmaar, Katwyk op Zee,	Capitein Heer van Sommelsdyk, Vice-Admiraal Pietersoon, Capitein Beekman,	Eendracht.
5 Engelsche Fregatten.	Nog 5 Engelsche en drie Hollandsche Bomschepen.	
Fregats. Heemskerk, Gorcum; Grave, Beschutter; van den Bos, grypende Wolf,		

Was Geteekend, P. ALMONDE.

TOT

1703. *February*

FEBRUARY.

TOT *droefheid* van het algemeen viel 'er tegenwoordig niets van de Stad *Romen* en den Kerkelyken Staat te berichten, dan 't geen bekwaam was om het ongevoeligste hert tot medelyden te beweegen. Dit Land, 't geen sedert zeer langen tyd byna t'eenemaal van Aardbeevingen bevryd was geweest, kwam 'er eene der geweldigste en schrikkelykste te lyden. 't Was tusschen den 14 en 15den. January dat ze zich voor d'eerste maal deed gevoelen. Zy duurde negen of tien minuten, en was verzeld met een swaaren regen en stormwind; 't geen d'Inwoonders zodanig verbaasde, dat de meeste zich buiten de poort in 't vlakke veld, *of in* de straaten en op de markten, salveerden. Die karossen hadden, hielden 'er zich den gantschen nacht in: anderen sloegen metter haast een soort van tenten op: en het grootste getal behielp zich onder den blooten hemel; willende noch liever den nacht in den wind en regen doorbrengen, als in de huizen blyven, in gevaar van 'er door het instorten van het dak of wanden verpletterd te worden. Wat den Heiligen Vader belangt, hy vervoegde zich aanstondts in de Kapel van het Vatikaan, en wierd 'er gevolgd door zyne gantsche Familie, en een meenigte van andere Persoonen, daar hy den zegen van het Sacrament aangaf: beveelende ter zelve tyd, dat men de deuren van alle de Kerken der Stad zou openen, en de klokken tot dag toe luiden, ten einde het Volk te noodigen om 'er de Godlyke barmhertigheid te komen aanroepen. Hy zelve vervoegde zich twee uuren voor den dag in de Kerk van S. Pieter, en celebreerde 'er de Misse in de tegenwoordigheid eener groote toevloeijing van menschen; waar na hy in het Paleis van het Vatikaan Consistorie hield, en 'er een zeer schoon Vertoog aan de Kardinaalen deed, om hen aan te maanen tot de boetvaardigheid, en dat zy hunne gebeden by de zyne zouden voegen om den vertoornden Hemel te bevreedigen. Den zelven nacht geschiedden 'er noch twee kleine schuddingen; d'eene ten vier en d'andere ten zeven uuren: en den 16den., omtrent ten een-en-twintig uuren, gevoelde men een vierde, minder hevig als d'eerste, maar heviger als de twee andere. De Paus bezocht met twaalf Kardie-

ITALIEN, Schrikkelyke Aardbeeving te Romen, en in den Kerkelyken Staat.

1703. Februari

dinaalen de Kerk van S. Jan van Latranen ten tyde dat deze laatste schudding geschiedde, en vervaardigde op zyne wederkomst in het Vatikaan volle Aflaatbrieven voor alle de geenen, welke, na gecommuniceerd en zich gebiecht te hebben; den 17den. zouden vasten, en S. Pieters Kerk van den 16den. 's avondts tot den 18den. aan zonnenopgang bezoeken; 't geen voet gaf tot een groote meenigte Processien van alle d'Orders. Hier na wierd men in eenige dagen geene beeving gewaar: maar vervolgens kwam ze weder, en deed zich verscheidene maalen, hoewel swakkelyk, gevoelen, van den 20sten. January tot den 2den. February; wanneer ze met zulk een geweld weder aanving, dat de meeste Huizen, ja zelfs ook de grootste Gebouwen, 'er door geschud of gescheurd wierden. De Heilige Vader, welke toenmaals bezig was met Kapel in het Vatikaan te houden, en 'er de Waskaarsen uit te deelen, wierd verlaaten van allen die daar tegenwoordig waren, uitgezonderd eenigen der oudste en swakste Kardinaalen. Dit vermeerderde zyne droefheid op een onuitdrukkelyke wyze. Hy wierp zich met het klein getal der geenen, welke by hem waren gebleeven, op de kniën neder; en terwyl d'Aardbeeving duurde, 't geen omtrent vyftien minuten was, riep hy gestadig om barmhertigheid aan God, stortende een vloed van traanen. Thans daalde hy neder na de S. Pieters Kerk, alwaar hy zyne gebeden vernieuwde; en van hier begaf hy zich te voet na de Kerk van S. Clemens, en na die van S. Jan van Latranen, alwaar hy op zyne kniën de Heilige Trap op kroop. Geduurende alle d'andere dagen gaf hy mede verscheidene diergelyke tekenen van devotie: en men moest van hem zeggen, dat hy in deze rampzalige ontmoeting zich even zeer kweet van zyne godvruchtigheid jegens God, zyne liefddaadigheid jegens d'Armen, en zyne tederheid jegens het Volk. Hy had al den 21sten. January een Jubilé van veertien dagen ingesteld, in faveur der geenen welke, zich gebiecht en gecommuniceerd hebbende, de voornaamste Kerken van Romen zouden bezoeken, en God aldaar bidden dat het hem mogte believen zyne gramschap te laaten bevreedigen. Hier was het niet by gebleeven, alzo hy ook noch een byzondere zorg voor d'Armen had gedraagen: want, zynde de tyding te Romen gebragt, dat de gantsche Kerkelyke Staat niet minder van d'Aardbeeving had geleeden als de Stad Romen zelve, stuurde hy een Commissaris na *Norcia*, *Cassia*, en *Vissa*, met een somme van drie duizend kroonen om aan d'arme Inwoonders van die Plaatsen uit te deelen; en beval aan de Gouverneurs van *Spoleto*, *Sabina*, en *Terni* van ge-

gelyken in de noodwendigheden hunner Gouvernementen te voorzien. 1703. February
Deze liefdaadige hulpmiddelen kwamen zeer veel te pas aan de geenen, daar ze voor verordend waren; en men was niet bekommerd om te vinden waar men ze zou besteeden: want de verwoesting toonde zich allerwege uitsteekend groot, zo wel in de Dorpen als in de Steden. Eenige Plaatsen waren t'eenemaal over hoop gesmeeten, als het Stedetje *Civica-Ducale*; en eenige andere half geruïneerd, als de Steden en Vlekken, *Nortia*, *Cassia*, *Viss*, *Tripones*, *Castel-Vecchio*, *Monte-Rasso*, *Piedevalle*, *le Preci*, *Apiano*, *Cumano*, *Cereto*, en andere. Maar indien d'Aardbeeving van den 15^den^. January groote schade aan het Land had veroorzaakt, die van den 2^den^. February maakte het noch arger. Verscheidene Plaatsen, welke de schuddingen van d'eerste hadden wederstaan, wierden door die van de laatste over hoop gesmeeten, en het meeste gedeelte der Ingezetenen onder hunne puinhoopen begraaven. 't Getal der geenen, welke het ongeluk hadden gehad van op deze wyze te sneuvelen, wierd begroot op dartig duizend persoonen; en op noch veel meer dat der geruïneerde en door het verlies van hunne goederen en de nederstorting hunner huizen tot den bedelzak gebragte Familien. Zelfs waren 'er Brieven, welke meldden, dat het Stedetje *Civita-Ducale* met alle d'Inwoonders t'eenemaal in d'aarde ingeswolgen was: Dat ter zelve plaatse, daar het had gelegen, een Meir was ontsprongen, welkers water zos en stinkend was: Dat niet verre van daar een Berg in tween was gescheurd, enz. Doch deze tydingen, welke mogelyk uit verbaasde hersenen sprooten, liepen wat verre heen, en wierden in 't gevolg zo heel waar niet bevonden; maar wel 't geen hier boven van d'algemeene verwoesting is gezegt: daar men noch byvoegde, dat de Heilige Vader had besloten de Monniken en Nonnen der geruïneerde Kloosters te Romen, Perogia, Spoleto, en elders te doen overvoeren: Dat hy een Congregatie van zeven Kardinaalen, en zeven andere Prelaaten, had aangesteld, ten einde te raadpleegen over de middelen om de geenen, welke het meest door d'Aardbeeving hadden geleden, ten spoedigsten te helpen: Dat die Congregatie alreeds had geresolveerd aan de zodanigen, welke hunne Huizen hadden verlooren, te doen uitdeelen de Tenten der Soldaaten van het Kasteel S. Angelo en Civita-Vecchia; en een goed gedeelte van het geld, 't geen zyne Heiligheid in kas had, aan te wenden om andere Tenten te maaken, en Provisien te koopen, ten einde die arme zielen daar mede te hulp te komen. Daarenboven had de Heilige

1703. February lige Vader ook noch Bossen doen zetten in alle de Kerken van Romen, om 'er d'aalmoessen der barmhertige lieden, welke mede het hunne hier toe wilden doen, in t'ontfangen; mitsgaders aan de Priesters, en andere Geestelyken, gebooden het Volk van Romen met alle kracht aan te maanen tot mildelyk in de gemelde Bossen te geeven, ieder na de maat zyner goederen. Door dit middel, en door de geenen die men noch in 't gevolg zou konnen uitvinden, hoopte men de grootste elende van d'Ingezetenen des Landts te verlichten: maar wat belangt de schade, die was onherstelbaar. De Stad Romen was mogelyk de geene van den gantschen Kerkelyken Staat die 'er het minst door had geleeden, na proportie van haare rykdom en uitgestrektheid. Ondertusschen begrootte men het verlies, 't geen haar deze Aardbeevingen hadden toegebracht, op meer als vyf honderd duizend kroonen. De Kerken van S. Paulus, S. Karel, en S. Gregorius waren geweldig beschadigd, gelyk ook die van S. Pieter en het Vatikaan, en een meenigte van Huizen en Paleizen als onbewoonbaar geworden, onder anderen de Paleizen van den Spaanschen Ambassadeur en den Kardinaal Homodei; 't geen beide die Heeren noodzaakte zich op het land te vertrekken. In het midden van een zo groote ramp was het noch gelukkig voor de Stad Romen, dat 'er niet een eenig Mensch was gesneuveld, en dat alle de schade maar de Huizen, of andere Gebouwen, betrefte. Ondertusschen bleef de verbaasdheid gestadig even groot onder d'Ingezetenen, tot zo verre dat verscheidene niet in hunne huizen dorsten slaapen, en liever den nacht in tuinen onder tenten wilden doorbrengen: 't welk voor een gedeelte daar uit sproot, dat de Paus op den 5den. February verscheidene gaauwe Wiskonstenaars hebbende doen ontbieden, om te weeten wat zy van den tegenwoordigen staat des Aardryks oordeelden, deze ten antwoord gaven, dat het zich noch niet ter deeg weder vast had gezet; en dat het te vreezen stond, dat men 'er noch wel eenige schuddingen af mogt gevoelen. Ten anderen kwam 'er des nachts tusschen den 3 en 4den. February iets te gebeuren, 't geen, hoewel het noch gevolg noch fondement had, echter niet weinig en deed om de vrees in de gemoederen t'onderhouden. Een zekeren hoop Booswigten, welke mogelyk voorgenomen hadden zich van d'algemeene wanorder te bedienen, om de huizen der Burgers te plonderen, verdeelden zich in verscheidene Wyken van de Stad, en klopten met geweld op de deuren; roepende, dat den Paus in een openbaaring bekend was gemaakt, dat de Stad Romen door een nieuwe Aardbeeving omgekeerd zou worden; en

dat

dat hy 'er d'Inwoonders af deed verwittigen, met volle aflaat voor de geenen welke zouden opstaan om d'anderen te waarschouwen. Men kan ligtelyk bezeffen, wat werking zodanig een alarm in een zo groote Stad, en onder een Volk 't geen den Paus als een halven God aanmerkt, kon veroorzaaken. Al de wereld sprong ten bedde uit, en teeg aan 't vluchten na de markten en openbaare plaatsen, met zodanig een verbaasdheid en haast, dat de meesten half naakt waren. Verscheidene Vrouwen verlosten van angst op de straat; veele Zieken wierpen zich uit het bed; en de Geestelyken zelfs verlieten de Kloosters, om hun leven te bergen. De Heilige Vader was niet meer bevryd van de schrik, als d'anderen. Ziende al de wereld in een zo groote beweeging, wist hy niet waar aan hy 'er d'oorzaak af zou toeschryven, dan aan eenig ongemeen geval gesprooten uit een nieuwe Aardbeeving: maar zo haast als hy 'er af verstendigd was, liet hy sterke Patrouilles langs de straaten loopen, zo om alle ongeregeldheden te beletten, als om een iegelyk te waarschouwen dat het een valsche alarm was, en dat zyne Heiligheid geene diergelyke openbaaring had gehad. Des anderendaags beloofde hy met aangeplakte biljetten aan een ieder, die d'Autheurs van dit kwaadaardig bedrog kwam t'ontdekken, een vergelding van duizend kroonen; en zelfs een volkomene straffeloosheid voor de geenen onder de Schuldigen welke zich zouden verklaren, en hunne Medeplichtigen aanbrengen: maar het was te vergeefs. Alleenlyk wierd een zekere Nederlandsche Starrekyker, geboortig van Brugge, by de kop gevat, welke, na het gerucht liep, eenigen tyd voor d'Aardbeeving voorzegt had, dat de Stad Romen wel haast ingeswolgen stond te worden. En gelyk in dusdanige gelegentheden het gemeene volk altyd gewoon is de voorwerpen te vergrooten, en met een meenigte van fabuleuze omstandigheden te belaaden, ging men aanstondts uitstrooijen, dat deze Man een Toveraar was: Dat hy niet alleenlyk de geen was, welke den Romeinen die vervaarlyke schrik had aangejaagd; maar dat hy de zelve ook door zyne toverkonst had doen verbreiden te Albano, Marino, Viterbo, en andere Steden tot twintig mylen van Romen, enz. De verstandigsten, ondertusschen, maakten deze reflexie over de gemelde valsche alarm, te weeten, dat 'er lieden zyn welke door geene geessel Godts bewoogen konnen worden, en die zich tegens zyne gevoeligste oordeelen verharden. Tot alle geluk is het getal der zodanigen klein in vergelyking van dat der andere menschen: en men behoeft maar een moment het oog te slaan op 't geen zich te Romen

1703. February

O ge-

1703. February

geduurende de Maanden January en February had toegedraagen, om te weeten wat werking het gezicht van een baarblykelyk gevaar op den menschen hert kan voortbrengen. In 't begin van January dacht men in de genoemde Stad op byna niets anders als op de vermaakelykheden van de Carnaval, en om dien tyd van geneugte en ongebondenheid op een vrolyke wyze door te brengen: maar van den dag af, dat 'er zich d'Aardbeeving had doen gevoelen, verloor men de smaak der ydelheid; keerde zich na de kant van God; en begaf zich tot oeffeningen van zulk een ongemeene devotie, dat het nauwelyks geloofelyk is. Sedert dien tyd waren de Kerken altyd opgepropt met volk; de Processien gingen gestadig langs de straaten; de Biechtstoelen wierden van den morgen tot den avond bezocht; de Broederschappen der Boetvaardigen marcheerden door de Stad, zingende de Litanien, en verscheurende zich de schouders met geesselroeden. Al de wereld was nu eenvoudig en zedig gekleed; en men sprak niet als van godvruchtigheid en penitentie. Men had lieden gezien, welke door een byzondere mortificatie pakken en yzere ketenen van een verbaazende swaarte langs de straaten voortsleepten; en onder anderen een, die op zyne knien van de Kerk van S. Augustyn tot aan die van S. Pieter kroop. Ook was 'er een Congregatie van den Senaat en het Roomsche Volk gehouden, welke verscheidene Kardinaalen bywoonden; en wierd in de zelve beslooten, dat men den Heiligen Vader zou bidden een altydduurenden Feestdag te verordenen, om God te danken wegens dat het hem had belieft de Stad te verlossen van het gevaar daar ze door de twee Aardbeevingen van den 15den. January en 2den. February door was gedreigd, mitsgaders een Kerk ter eere van de H. Maagd te bouwen, en 'er alle jaaren op den dag van haare Reiniging volle aflaat te vestigen. Men twyfelde niet, of de Paus zou zyne bewilliging tot dit verzoek verleenen, ter oorzaak dat het in dusdanig een gesteldheid van zaaken van het Hoofd der Christenheid niet wel geweigerd kon worden: maar de questie was, of de Stad Romen, hebbende alreedts zo veele Kerken t'onderhouden en zo veel Feestdagen te vieren, wel moest wenschen, dat men 'er het getal af vermeerderde.

LOMBARDYEN. Bondanella door de Franschen veroverd.

DE verovering van Borgoforte en (a) Governolo besloot de Keizerschen zeer eng in hunne Posten: doch zy lieten echter daar om niet zich in de zelve te handhaaven: en alles, 't geen de Franschen sedert een maand op hen hadden konnen winnen, was dat ze hun Bondanella ontweldigden,

(a) Zie pag. 25.

ten koste van drie honderd Man die zy 'er lieten. De Keizerschen, die deze kleine Post aan getale van twee honderd bewaarden, verlooren tachtig Man in de verdeediging, zonder de Krygsgevangenen te rekenen; en d'overigen, niet langer kunnende wederstaan, bergden zich zo ze best konden. Sedert hielden zich de tween Legers gerust in hunne Quartieren, en ondernamen niets ter wereld tegens malkander: 't geen men niet moest toeschryven dan aan de menigvuldige sneeuw en regenen, welke de wegen onbruikbaar hadden gemaakt. Ondertusschen waaren de Keizerschen, kennende hunne swakheid en de meerderheid der Franschen, gestadig bezig met zig te begraaven, en alle mogelyke middelen tot hunne versterking aan te wenden: ten welken einde de Graaf van Starremberg, die, gelyk hier voor gezegt is, in het afweezen van den Prince Eugenius van Savoyen het gebied over hen voerde, twee Linien had doen trekken van Ponte Molino af tot aan de twee Toorns van Seravala, omvangen door een graft met water van vier-en-twintig voeten breed en twaalf diep; gelyk ook zyn Quartier te Revero aan de Po overgebragt, en vyf duizend Man of in die Post, of in de twee Toorns van Seravala, gelegt; mitsgaders na proportie in Ostiglia en Mirandola; hebbende ter zelve tyd een Sluis te Ostiglia doen maaken, om, ingeval van nood, het gantsche land tusschen deze Plaats en Mantua onder water te zetten; en een Battery van vier stukken kanon doen oprechten ter plaatse daar de Secchia zich in de Po ontlast, ten einde de Vaartuigen, uit deze Rivier in de Mincio passeerende om na Mantua te gaan, te beschieten; neemende wyders alle d'andere noodzaakelyke voorzorgen om zich te handhaaren, en de Vyanden te beschadigen. Ondertusschen hielden de Franschen (a) Bersello gestadig zeer eng geblokeerd, en wierpen 'er van tyd tot tyd eenige bomben in; verwachtende, dat ze in staat mogten weezen om de Plaats formeelyk te belegeren. Zy hadden de Gendarmerie, benevens verscheidene Regimenten Cavallery ten getale van acht duizend Man, weder na Vrankryk gezonden, vermits d'Allerchristelykste Koning de zelve hier te lande minder van nooden had als in Duitschland of in Vlaanderen; doch verwagtten met ongeduld de achtien duizend Man recruten, die men hen deed verkoopen.

1703. FebruarY

(a) Zie pag. 56.

Eer wy van deze stoffe afscheiden, moeten wy den Leezer mededeelen 't geen de Franschen wegens de verovering der Post van Bondanella, daar wy zo even gewag af hebben gemaakt, voorgeven, volgens 't geen daar af uit het Leger in Italien aan het Hof van Vrankryk wierd overgeschreeven.

1703. February

Relaas wegens de verovering der Post van Bondanella.

d'ATtaque der Post van *Bondanella*, waar in 400 Keizersen verschanst lagen, geschiedde onder het beleid des Graven van *Vaubecourt*, Luitenant Generaal, welke 's namiddags, den 13den. January, tusschen 3 a 4 uuren aanving. Den Grave *d'Estain* commandeerde aan de linker hand, als zynde de voornaamste plaats, alwaar de attaque door den Ridder de *Luxemburg*, den Graave van *Augennes* en Monsr. *Tricaut*, wierd aangevoerd; zynde Monsr. de *Beaulieu*, de Marquis de *Chaumont*, en de Ridder de *Mons* aan de regter zyde; en Monsr. *d'Aubarede* en *Guerchois* in 't midden. Deze Troupen vielen alle te gelyk met zodanig een goede order en kragt aan, dat zy de Plaats in een half uur vermeesterden, en de Keizerschen uit de retrenchementen dreeven, die, schoon ze eens zo sterk geweest hadden, egter zouden hebben moeten swigten. Monsr. de *Barneval*, welke op den hoek aan de andere zyde der *Parmegiana* was, deed in 't gevegt groote dienst; dewyl hy dwars onder de Vyanden liet schieten. Kort voor de attaque had hy de Sluis ingenomen; waar na ook de Molen, welke een schoot weegs van daar stond, bemagtigd wierd. Den Overste Luitenant *Bagni*, die in de Post commandeerde, had zig, onder voorwendsel van hulp te gaan haalen, een quartier uurs voor d'attaque geretireerd. Die geen, welke in zyne plaats gebood, is met 40 Man door de onzen gevangen genomen; doch de rest van 't Guarnisoen, op 25 Man na, die het ontvlugt zyn, gedood of verdronken. Van onze zyde zyn in deze Actie gekwetst Messrs. de *Buisson*, de St. *Remi*, de *Cahors*, de *Courcelle*, de la *Motte*, en de *Maison*; beneffens eenige Soldaten dood en gekwetst.

SWITSERLAND. Keizerlyke Ambassadeur levert een Deductie over aan de Cantons.

IN gevolg der Memorien, door Monsr. de Puisieux, Ambassadeur van Vrankryk, geduurende de voorgaande (a) Maand aan het Switsersche Eedgenootschap overgeleverd, wierd door den Keizerlyken Gezant, den Heer Graave van Trautmansdorf, aan de gezamentlyke Cantons een zeer wydloopige Deductie, gedateerd den 7den. February, ter hand gesteld, waar in zyne Excellentie van den beginne af aan ophaalde „ d'Authentique Renunciatien op Spanjen van de Koninginnen Anna en Maria Theresia, welke zo door den Paus, als de Pyreneesche „ Tractaaten, plechtiglyk bevestigd waren; zulks dat Vrankryk daar „ niets op had te pretendeeren: doch dat de Renunciatie van den Aller- „ christelyksten Koning geen nieuwe zaak was, dewyl die altyd tusschen „ Spanjen en Vrankryk in gebruik was geweest; gelyk zulks was „ gebleeken ten tyde van het afsterven van Koning Hendrik van Castilien, toen zyne twee Zusters, Blanca en Berengala, alleen overbleeven, en d'eerste aan Philips, Koning van Vrankryk, trouwde, en

(a) Zie pag. 17. enz.

„ Moe-

„ Moeder van S. Louis wierd, en d'andere aan Alphonsus, Koning „ van Leon, die den Koning Ferdinand ter wereld bragt, wanneer „ d'oudste, uit kracht der gedaane Renunciatie, uit de volle Erffenis „ wierd geslooten; ook toen de Princes Isabelle met Ferdinand van „ Arragon trouwde, wanneer uitdrukkelyk bedongen wierd, dat men „ aan d'oudste Dochter Castilien, en aan de jongste Arragon, zou „ toevoegen: en alzo Johanna, Gemalin van Philips den 1sten., en „ Moeder van Karel den Vden. en Ferdinand den 1sten.; de eenige en „ laatste van die Stam was, bleek het klaarlyk, dat, hoewel Ferdinand „ de Iste. alle de Spaansche Koningryken vrywillig had afgestaan, de „ Grootvaderlyke Dispositie echter onkreukbaar voorbehouden was; „ uit welkers onwederspreekelyke kracht de Dispositie niet en stond aan „ de Dochters, maar aan de Mannelyke Erven, tot zo lange als 'er ee„ nige zouden weezen, naamentlyk tot aan den tegenwoordigen Keizer „ Leopoldus, dien zulks onwederspreekelyk toebehoorde; welke Groot„ vaderlyke Dispositie de laatst overleeden Koning Karel de IIde., zo „ min als Philips de IIIde. en Philips de IVde., volgens de fondamentee„ le Regel en Resolutie der Staaten van het Ryk, *Lib.* 5, *Tit.* 7. eerst „ zeven jaaren daar na op hun instantelyk verzoek genomen, had konnen „ veranderen, of de Mannelyke Stam haar aangebooren en toebehoorend „ Recht op de Vrouwelyke Successie verzetten; zulks dat Vrankryk, „ om tot zyn oogmerk van d'Algemeene Monarchie te geraaken, geen „ geloof, trouw, godtsdienst, of eenige regelen van natuurlyke opvol„ ging ontzag: uit alle welke zaaken, en andere redenen, te wydloo„ pig om hier in te voegen, zyne Excellentie met goed fondament „ besloot, dat de meineedige Fransche onderneemingen geen gelukkig „ einde zouden konnen erlangen, maar veel eer zodanig een uitgang heb„ ben als de Godlyke Gerechtigheid van alle tyden herwaarts tegens de „ gevioleerde Eeden heeft laten gebeuren. Waar op hy de Loffelyke „ Cantons verzocht, dat zy de Manschap, door zyne Keizerlyke „ Majesteit zo lang verzocht aan de zelve wilden vergunnen, „ enz.

Op deze Deductie van den Keizerlyken Gezant, welke met den druk gemeen wierd gemaakt, liet de Fransche Ambassadeur den onderstaanden Brief weder aan het Canton van Zurig afgaan.

Fransche Ambassadeur schryft aan het Canton van Zurig.

1703. February

Voortreffelyke Heeren,

ZYne Majesteit geïnformeerd zynde van de violentien, welke de Ministers en de Troupen des Keizers dagelyks pleegen in uw Land, en tegens Persoonen van uwe Natie, welke door haare particuliere zaken en de vrye Commercie genoodzaakt worden op den bodem van 't Ryk te gaan en te komen; beveelt my U Lieden van zynen wege te doen weten, dat, indien Gylieden daar omtrent geen ordre stelt, en de vryheid van Briefwisseling in 't Ryk niet maintineert, hy alle de Brieven, uit Switserland in zyn Ryk komende, zal doen aanhouden, en alle Koopluiden doen betasten en bevoelen, op de zelve wyze als de Keizer ten opzichte van haar in Duitschland te werk gaat.

Wat aangaat de dood van Monsr. Schobinger, beveelt zyne Majesteit my ook te zeggen, dat niets hem zoude hebben verhinderd dezelve te wreeken door regtvaardige represailles, met eenige Koopluiden van de Stad Lindau, die hy tot Lions in hegtenis had doen nemen, dezelve straffe te doen lyden; indien hy niet gepersuadeerd was, dat het Loffelyke Switsersche Eedgenootschap haare particuliere zaak zou waarnemen, en aan de Familie van den gemelden Schobinger procureeren alle de reparatien, die dezelve in een diergelyke violentie zoude mogen verwagten; en dat het goede mesures zal nemen om te beletten dat in het toekomende diergelyk niet en geschiede, en om de veiligheid van Switserland te beschermen.

Voorts, dat de voorzigtigheid der Loffelyke Cantons vereischt de droevige gevolgen, welke de geweldenaryen der Keizerlyke Ministers zouden konnen hebben, te voorzien, en te voorkomen: maar indien eenige van hen continueeren zich door den Keizer te doen handelen als dus zelfs Onderdaanen, en met die zelve strengheid met welke zy gehandeld wierden als zy zich het jok van 't Huis van Oostenryk quyt maakten, dat zy zich niet zullen behoeven te verwonderen indien de Koning haar niet aanmerkt als Geallieerden; dewyl zy met zodanige tolerantien haare eigene Souvereiniteit verminderen, en schynen zullen altyd van zyner Majesteits Vyanden te dependeeren.

Ik zeg U L. hier niets, Voortreffelyke Heeren, als op expresse ordre van den Koning, mynen Meester: en 't geene deze Brief inhoud, is in dezelve termen vervat in de laatste Depeche van zyne Majesteit. Ik verzoek U L. dien aan de andere Loffelyke Cantons te willen mededeelen, en altoos zeer te zyn gepersuadeerd, dat ik nooit iets zal verzuimen van al 't geene aan 't Loffelyk Eedgenootschap in 't algemeen, en die alle in 't byzonder, eenig vermaak zoude konnen toebrengen, &c.

Tot beter verstanning van dezen Brief, en een Memorie van de voorgaande (a) Maand, moet men weeten, dat die Schobinger, of Schowinger, daar in den zelven gewag of word gemaakt, een Persoon was geboortig van

(a) Ziet pag. 19.

van S. Gal, voor dezen Lieutenant geweest onder het Regiment Switsersche Gardes van zyne Majesteit, die zich bemoeid had met brieven tusschen de Franschen en Beyerschen over en weder te brengen; waar af de Graaf van Trautmansdorf gewisse kennisse hebbende bekomen, deed hy zo vlytig oppassen, dat eenigen van die brieven hem ter hand wierden gesteld. Schobinger had echter d'onvoorzichtigheid van zich na dien tyd noch te Constants op te houden: doch zynde op d'aanmaaning van den Keizerlyken Gezant door den Gouverneur gevangen genomen, deed de zelve hem ophangen. Hier over woelden de Franschen zeer sterk, en dreigden twee Duitsche Kooplieden, te Lions by de kop gevat, op de zelve wyze te handelen, indien men met d'executie voortvoer: doch daar wierd geen acht op genomen, en de schuldige gestraft. 1703. February

Op dezen bovenstaanden Brief nu van den Franschen Ambassadeur wierd door den Grave van Trautmansdorf een Memorie, gedateerd den 22^den^. February, aan de gezamentlyke Cantons overgeleverd, behelzende ten voornaamsten: „ Dat, hoewel men van den hoogmoed der „ Franschen niets anders en had te verwachten als het geen trots, onbeschaamd, en ongerymd was, hy Ambassadeur zich echter niet had konnen inbeelden, dat zy aan die Loffelyke Republyk zouden hebben „ laaten afgaan zulk een harden (a) Brief, als die van den 8sten. January, „ waar in zy den Oorlog aan de Cantons declareerden, 't en ware de „ zelve dien aan den Keizer wilden declareeren: Dat de Franschen zich „ niet vernoegden met reeds een gedeelte der Cantons van het Keizerlyk „ belang afgetrokken te hebben; maar dat ze hunne Reden van Staat en „ hunne Verfoeilyke Orders blindeling wilden doen gehoorzaamen: Dat „ daar uit bleek, dat de Marquis de Puisieux niet en wist, wat het „ Recht van Oorlog en het gebruik, als mede het publique Recht, met „ zich bragt: Dat niet de Koning van Vrankryk, maar de Keizer, reden „ had om den geheelen Switserschen Koophandel te stremmen; dewyl „ hy te gemoet zag, dat d'eigenbaat van eenige Particulieren oorzaak zou „ weezen, dat de zaaken niet en zouden beteren: Dat Vrankryk, voor „ weinige jaaren door de Switsers in zulk een swaaren Oorlog gered, hen „ nu zodanig beloonde, (volgens de Machiavellische Geloofsbelydenis: „ *Calumniare audacter, semper aliquid haeret*: Beschuldigt stoutelyk; „ want altyd zal 'er iets aan blyven kleeven) en hen door hulp van den „ plichtvergeetenen Keurvorst van Beyeren t'eenemaal tot gehoorzaamheid zocht te dwingen; zich verlaatende op d'ontelbaare meenigte van

Keizerlyke Ambassadeur levert een Memorie over.

(a) Ziet pag. 17.

Loon-

1703. February

„ Loontrekkers, welke het onder de Switiersche Regenten had ; en „ daarom vast stellende, dat de Loffelyke Cantons, hoewel ze veel van vry- „ heid spraken, wel haast hunne dienstbaarheid aan den Koning zouden „ presenteeren : Dat hy hen derhalven vermaande, noch uit de oogen „ te zien, en een cordaate resolutie te neemen, eer het te laat ware, enz. En met een *Postscriptum* maakte de genoemde Ambassadeur aan de Cantons bekend, dat de Franschen ten darden maale over den Baseler Bodem waren getrokken, en den Keizerlyken Stadhouder tot Wihlen weggehaald en na Hunningen gevoerd hadden ; met byvoeging, dat hy niet en twyfelde of de Cantons zouden zich eindelyk gevoelig daar over toonen, dewyl de trotsheid der Franschen gestadig aangroeide, en zy den Baseler Bodem wel haast, even als d'Eilanden, voor een reunie zouden houden.

Fransche Ambassadeur schryft weder aan het Canton van Zurig.

Deze Memorie viel den Ambassadeur van Vrankryk zo hard te verkroppen, dat hy niet kon laaten zyn misnoegen daar over in den onderstaanden Brief, dien hy aan het Canton van Zurig afvaardigde, te doen blyken.

Voortreffelyke Heeren,

IK bemerk, dat de Graaf van *Trautmansdorf* niet weet, of vergeeten heeft, wat tot het character van Ambassadeur behoort, zelfs onder de Ongeloovigen: want indien hy zulks verstond, zou hy weten, dat hy zich verongelykt met de expressien van de welke hy zig ten opzigte van my bedient, in den Brief onlangs aan de Cantons geschreven. Hy zou, zeg ik, weeten, dat het ongelyk, een Ambassadeur aangedaan, directelyk raakt den Souverein die hem zend : en daarom attaqueert de Graaf van *Trautmansdorf* in deze gelegentheid mynen Koning, te meer om dat ik in myne laatste Brieven niet gesteld hebbe als de zelve woorden die zyne Majesteit my geordonneerd had te gebruiken, aangaande de geweldenaryen op uwen Bodem gepleegd. Indien ik geene andere consideratie had als voor den Graave van *Trautmansdorf*, zou het my zeer ligt vallen hem te antwoorden op dezelve wyze : maar hem kennende als Ambassadeur des Keizers, voor welken ik het respect behoude 't geen men aan zyne Keizerlyke Majesteit schuldig is, zo houde ik my deswegen stilzwygende; verzekerd zynde, dat de moderatie van myn doen zo veel approbatie by alle verstandige menschen zal vinden, als de onstuimigheid van den Graave weinig over een komende is met het characcter van Ambassadeur van een Vorst, die den eersten rang heeft in de Christenheid.

Om-

1703.
February

Vergadering der Evangelische Cantons tot Arau.

Omtrent ter zelve tyd wierd in de Vergadering der Evangelische Cantons tot Arau, waar af d'opening geschiedde op den 16den. der Maand, de volgende Memorie door de Ministers der Koningin van Engeland en der Staaten Generaal over geleverd.

Voortreffelyke en Mogende Heeren,

DE geheele wereld weet zo wel, uit welke glorieuse Principien haare Majesteit, de Koninginne van Groot *Britanje*, en haare Hoog-Mogenden de Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* in dezen tegenwoordigen Oorlog getreeden zyn, dat het ons onnoodig schynt de eer te hebben van U.L. die naangaande t'onderhouden. Wie is 'er niet met der daad overtuigt, dat het niet is geweest een oogmerk om zich grooter te maaken, 't welk haar daar in gewikkeld heeft; en dat zy niet zoeken als zich in den bloeijenden staat, waar in de Goddelyke Voorzienigheid haar gesteld heeft, te handhaven; gelyk ook dat zy niet genegen zyn om de overgroote sommen, die zy uitgeeven, op te offeren, als alleen met het oogmerk om aan het Huis van *Bourbon* te beletten de bevestiging van een Usurpatie tegens alle Rechten, alle Tractaaten, en d'allerplegtigste Eeden, en die het zelve niet kan behouden zonder dat geheel *Europa* gevolgelyk in des zelfs ketenen valle: zo dat gevoeliglyk geraakt zynde, door d'ongeregtigheid van dit Huis, en de grootheid van 't gevaar, zy geen andere toevlugt voor haare gemeene veiligheid hebben gevonden, als door het nemen van sterke en krachtige resolutien om dat Huis over des zelfs onregtvaardigheid te kastyden, en tot een bepaling van regtmatigheid te brengen, geduurende de eenigste favorabele conjuncture van tyden die men konde hoopen: zulks dat het niet is haar byzonder belang, 't welk onze Souvereinen voorstaan, maar 't algemeene best. Ook heeft God zulken regtmatigen en heilzamen oogmerk zodanig gezegend, dat wy tot noch toe onze Legers en Vlooten allerwegen over die van de Vyanden zegenpraalende gezien hebben, en dat wy *Vrankryk* in eene Veldtogt hebben gebragt in een engte, dat het haare ambiteuse desseinen niet langer konde maintineeren, als door het practiseeren van de droevige diversie, welke de *Keurvorst van Beyeren* veroorzaakt, door de verfoeijelyke middelen welke die Kroon zo eigen zyn. Het is door dat middel, dat de zelve in het hert van 't Ryk den Oorlog hoopt over te brengen, welken zy anders geheelyk in de Landen, door haar geusurpeerd, zoude moeten gaande houden; en dat zy zich vleid te zullen beletten het zenden van 't Secours, nodig om des Keizers belangen in *Italien* te onderstennen. Het is ook door dit middel dat *Vrankryk* zich verzekerd houd, dat het door 't maken van een Linie van communicatie met *Beyeren* U L. zodanig zal insluiten, dat het U L. zal konnen handelen na haar welgevallen. Het zelve Ryk zal U L. door deze Linie al uwen Koophandel met de Hooge Geallieerden doen verliezen; nadien het algemeene best hen hebbende verpligt om te komen tot de resolutie van geene Koopmanschappen noch Brieven uit de Landen, welke de Vyanden bezitten, te ontfangen, U L. geene poorte tot

1703. Februar. het verzenden van uwe Goederen in haare Landen zoude overig blyven : en ter zelvertyd zal die Kroon U L. ten opzichte van uwen Koophandel met des zelfs Landen, en van de zaken tot 's Menschen onderhoud noodzakelyk, die Gylieden met haar zult te doen hebben, konnen handelen met al die grootsheid en vermetelheid die haare zo eigen is, en waar van Gylieden onlangs zo smertelyke staaltjes, in den laatsten Brief van haaren Ambassadeur gezien hebt. Uw Krygsvolk, in deszelfs dienst zynde, 't welk reedts zo mishandeld is, zouden aan alle wederwaardigheden, die men hun aandoen wilde, als ten proye overgelaten zyn. Gylieden zult geen andere middelen hebben om uwe Jeugd bezig te houden, by gebrek van doortogt voor dezelve, als die te employeeren in haaren dienst, om keelen voor u zelven te sneeden. De Hertoginne van *Nemours*, reedts zo oud, komende te sterven in diergelyke omstandigheden, welke middelen zoud Gylieden konnen by de hand nemen, om den Prins van *Conti* te beletten des zelfs nalatenschap te overrompelen, en de *Franschen* niet in 't midden onder U L. genesteld te zien? Gy zult ten dezen opzichte buiten twyfel agt slaan op 't geene onlangs aangaande het Prinsdom van *Oranjen* gebeurd is : maar (wy durven 't U L. zeggen) die rampen, hoewel zo groot, zyn niet als de minste waar mede Gylieden gedreigd word. Indien het *Vrankryk* gelukt deze verderffelyke Linie van communicatie met *Beyeren* te maaken, zullen alle uwe Grenzen dan niet met des zelfs Troupen, en die van zyne nieuwe Geallieerden, vervuld zyn? *Vrankryk* zoude zich daar fortificeeren met die vaardigheid, die 'er maar al te natuurlyk aan is. Maar uwe Landen zouden voor het zelve van alle zyden open zyn : en geene der Magten, van de welke Gylieden hulpe zoudet mogen verwagten, zou een poort open hebben om dezelve aan U L. toe te brengen. Wy wenschen met een oprechte zugt, dat Gylieden in diergelyke extremiteiten uwe toevlugt moogt nemen tot de innerlyke eenigheid van uw Lichaam: maar considereert, dat eenige der Cantons geen swarigheid maken om zig geduurende zodanige gevaarlyke tyden in te wikkelen in al 't geene het Huis van *Bourbon* van haar zal willen vergen, tegens alle reden van geregtigheid en van Staat, welke daar tegens stryden ; en dit is voor U L. een wydloopig ontwerp van droevige reflexien. Wy willen niet twyffelen, of Gylieden ziet deze dingen aan met sentimenten overeen komende met uwe reputatie, en die kloedmoedige zorge die Gylieden altyd gehad hebt voor de veiligheid van uw lieve Vaderland. Egter, voortreffelyke en Mogende Heeren, hoewel het U lieder belang meer is, als van eenige andere Mogendheid, d'uitvoering der verderffelyke desseinen, (welke *Vrankryk* op uwe Grenzen heeft, te verhinderen ; en dat het schynt, dat Gylieden de eerste behoordet te zyn, om de middelen tot voorkoming van de gevaren, die U Lieden dreigen, met den grootsten yver te zoeken : des niettegenstaande zo is 't, dat haare Majesteit, de Koninginne van *Groot-Brittannien*, en haare Hoog-Mogendheden geduurig oplettende zynde aangaande 't gemeene best, en haare zorg over alle de deelen van *Europa* uitbreidende, overwogen hebbende de rampen welke aan 't gemeene wezen en aan uw loffelyk Corps in 't byzonder zouden overkomen, indien *Vrankryk* zyn oogmerk bereikte, U L. voorkomen in het voornemen om een hulpmiddel daar tegens te bezorgen, en op een wyze met de volkomene agting en vriendschap, die zy voor U L. hebben, overeenkomende : en ingaande tot de redenen,

welke

welke U L. zouden mogen doen wenschen de vrede en rust onder uwe Natie te maintineeren, hebben zy gezamentlyk met zyne Keizerlyke Majesteit een middel omhelst om uwe Grenzen tegens d'invasien der *Franschen* te bewaren, zonder U L. te trekken uit een neutraliteit die Gylieden zo dienstig vind, en zonder U L. te vergen dat Gylieden u zoud wikkelen in een zaak die niet overeen komt met uwe Alliantien met zyne Keizerlyke Majesteit, en ook t'eenemaal conform is met die geene welke Gy hebt met *Vrankryk*. Dit middel, Voortreffelyke Heeren, bestaat in 't werven van een aanzienlyk Corps van uwe Natie tot bescherming der Grenzen van 't Ryk, en byzonder van die van uwe Nabuurschap, gelyk de Heer Graaf van *Trautmansdorf*, Ambassadeur des Keizers, U L. in zynen Brief van den 14den. dezes zulks heeft te verstaan gegeven: waar toe wy mede arbeiden. De Koninginne en de Staten Generaal willen yder wel een derde van de onkosten, welke het werven en onderhouden van die Troupen tot 's Keizers dienst zullen vereischen, op zich nemen, en zyn genegen om dien aangaande een Capitulatie, gelykelyk goed voor de Officieren en Soldaten, die daar toe geëmployeerd zullen werden, met U L. te maken. 1703, *February*

Gylieden zyt al te wys om niet te omhelzen een gelegentheid, die U zo dienstig is, met een gevoeligheid en genegentheid over een komende met de goede intentien van onze Souvereinen, en met de byzondere voordeelen die Gylieden daar van zult trekken. Uwe Grenzen en uw Koophandel zullen door dat middel bewaard zyn: men zal den dienst voor uwe Jeugd zeer gemakkelyk en bekwaam maaken: tot kosten der Hooge Geallieerden zal een militaire School voor dezelve werden opgeregt: een deel van 't geld, daar toe geëmployeerd, zal in uwe Landen blyven: Gylieden zult door dit middel gereguleerde Troupen tot uwen dienst hebben, welke by de hand zynde om haar Vaderland alle oogenblikken te hulp te komen, *Vrankryk* zullen noodzaken in 't toekomende Ulieden zo veel te meer te ontzien, als het zelve tot nu toe zulks weinig gedaan heeft: en eindelyk, door uwe toestemming in dezen zult Gylieden de Hooge Geallieerden verpligten om Ul. op allerley manieren reciproque blyken van hare genegentheid voor Ul. te geven.

De goede wille van onze Souvereinen breid zich niet alleen uit tot het geene Wy Ul. in dezen voorgesteld hebben: zy hebben ons noch buiten alle andere precautien, welke tot de bevestiging van uwe veiligheid en rust zouden mogen voorkomen, met Ul. te nemen, en te tragten Ul. te doen hebben alle de regtmatige en redelyke genoegens, die van haar zullen dependeeren. Wy vinden zo veel te meer vermaak, Voortreffelyke en Mogende Heeren, met deze ordre te zyn vereerd, als onze volkomene agting en consideratie voor Ul. ons altyd zullen verpligten alle de occasien met yver te omhelzen om 'er Ul. tekenen van te geven; God biddende, dat hy zyne allerkostelykste benedictien overvloediglyk over Ul. uitstorte.

AGLIONSBY. VALKENIER.

Arau den 17den. February.

1703. Februarij. het verzenden van uwe Goederen in haare Landen zoude overig blyven : en ten zelvertyd zal die Kroon U L. ten opzichte van uwen Koophandel met des zelfs Landen, en van de zaken tot 's Menschen onderhoud noodzakelyk, die Gylieden met haar zult te doen hebben, konnen handelen met al die grootsheid en vermetelheid die haare zo eigen is, en waar van Gylieden onlangs zo smertelyke staaltjes, in den laatsten Brief van haaren Ambassadeur gezien hebt. Uw Krygsvolk, in des zelfs dienst zynde, 't welk reedts zo mishandeld is, zou dan aan alle wederwaardigheden, die men hun aandoen wilde, als ten proye overgelaten zyn. Gylieden zult geen andere middelen hebben om uwe Jeugd bezig te houden, by gebrek van doortogt voor dezelve, als die te employeeren in haaren dienst, om ketenen voor u zelven te smeeden. De Hertoginne van *Nemours*, reedts zo oud, komende te sterven in diergelyke omstandigheden, welke middelen zoud Gylieden konnen by de hand nemen, om den Prins van *Conti* te beletten des zelfs nalatenschap te overrompelen, en de *Franschen* hierin 't midden onder U L. genesteld te zien? Gy zult ten dezen opzichte buiten twyfel agt slaan op 't geene onlangs aangaande het Prinsdom van *Oranjen* gebeurd is : maar (wy durven 't U L. zeggen) die rampen, hoewel zo groot, zyn niet als de minste waar mede Gylieden gedreigd word. Indien het *Frankryk* gelukt deze verderffelyke Linie van communicatie met *Beyeren* te maaken, zullen alle uwe Grenzen dan niet met des zelfs Troepen, en die van zyne nieuwe Geallieerden, vervuld zyn? *Frankryk* zoude zich daar fortificeeren met die vaardigheid, die 'er maar al te natuurlyk aan is. Maar uwe Landen zouden voor het zelve van alle zyden open zyn : en geene der Magten, van de welke Gylieden hulpe zoudet mogen verwagten, zou een poort open hebben om dezelve aan U L. toe te brengen. Wy wenschen met een oprechte zugt, dat Gylieden in diergelyke extremiteiten uwe toevlugt moogt nemen tot de innerlyke eenigheid van uw Ligchaam: maar considereert, dat eenige der Cantons geen swarigheid maken om zig geduurende zodanige gevaarlyke tyden in te wikkelen in al 't geene het Huis van *Bourbon* van haar zal willen vergen, tegens alle reden van geregtigheid en van Staat, welke daar tegens stryden ; en dit is voor U L. een wydloopig ontwerp van droevige reflexien. Wy willen niet twyffelen, of Gylieden ziet deze dingen aan met sentimenten over een komende met uwe reputatie, en die kloedmoedige zorge die Gylieden altyd gehad hebt voor de veiligheid van uw lieve Vaderland. Egter, voortreffelyke en Mogende Heeren, hoewel het U lieder belang meer is, als van eenige andere Mogendheid, d'uitvoering der verderffelyke desseinen, (welke *Frankryk* op uwe Grenzen heeft, te verhinderen ; en dat het schyne, dat Gylieden de eerste behoordet te zyn, om de middelen tot voorkoming van de gevaren, die U Lieden dreigen, met den grootsten yver te zoeken : des niettegenstaande zo is 't, dat haare Majesteit, de Koninginne van *Groot-Brittannien*, en haare Hoog-Mogendheden geduurig oplettende zynde aangaande 't gemeene best, en haare zorg over alle de deelen van *Europa* uitbreidende, overwogen hebbende de rampen welke aan 't gemeene wezen en aan uw loffeyk Corps in 't byzonder zouden overkomen, indien *Frankryk* zyn oogmerk bereikte, U L. voorkomen in het voornemen om een hulpmiddel daar tegens te bezorgen, en op een wyze met de volkomene agting en vriendschap; die zy voor U L. hebben, overeenkomende ; en ingaande tot de redenen,

welke

welke U L. zouden mogen doen wenschen de vrede en rust onder uwe Natie te maintineeren, hebben zy gezamentlyk met zyne Keizerlyke Majesteit een middel omhelst om uwe Grenzen tegens d'invasien der *Franschen* te bewaren, zonder U L. te trekken uit een neutraliteit die Gylieden zo dienstig vind, en zonder U L. te vergen dat Gylieden u zoud wikkelen in een zaak die niet overeen komt met uwe Alliantien met zyne Keizerlyke Majesteit, en ook t'eenemaal conform is met die geene welke Gy hebt met *Vrankryk*. Dit middel, Voortreffelyke Heeren, bestaat in 't werven van een aanzienlyk Corps van uwe Natie tot bescherming der Grenzen van 't *Ryk*, en byzonder van die van uwe Nabuurschap, gelyk de Heer Graaf van *Trautmansdorf*, Ambassadeur des Keizers, U L. in zynen Brief van den 14den. dezes zulks heeft te verstaan gegeven: waar toe wy mede arbeiden. De Koninginne en de Staten Generaal willen yder wel een derde van de onkosten, welke het werven en onderhouden van die Troupen tot 's Keizers dienst zullen vereischen, op zich nemen, en zyn genegen om dien aangaande een Capitulatie, gelykelyk goed voor de Officieren en Soldaten, die daar toe geëmployeerd zullen werden, met U L. te maken. 1703, Februari

Gylieden zyt al te wys om niet te omhelzen een gelegentheid, die U zo dienstig is, met een gevoeligheid en genegentheid over een komende met de goede intentien van onze Souvereinen, en met de byzondere voordeelen die Gylieden daar van zult trekken. Uwe Grenzen en uw Koophandel zullen door dat middel bewaard zyn: men zal den dienst voor uwe Jeugd zeer gemakkelyk en bekwaam maken: tot kosten der Hooge Geallieerden zal een militaire School voor dezelve werden opgeregt: een deel van 't geld, daar toe geëmployeerd, zal in uwe Landen blyven. Gylieden zult door dit middel gereguleerde Troupen tot uwen dienst hebben, welke by de hand zynde om haar Vaderland alle oogenblikken te hulp te komen, *Vrankryk* zullen noodzaken in 't toekomende Uliedem zo veel te meer te ontzien, als het zelve tot nu toe zulks weinig gedaan heeft: en eindelyk, door uwe toestemming in dezen zult Gylieden de Hooge Geallieerden verpligten om Ul. op allerley manieren reciproque blyken van hare genegentheid voor Ul. te geven.

De goede wille van onze Souvereinen breid zich niet alleen uit tot het geene Wy Ul. in dezen voorgesteld hebben: zy hebben ons noch bevolen alle andere precausien, welke tot de bevestiging van uwe veiligheid en rust zouden mogen voorkomen, met Ul. te nemen, en te tragten Ul. te doen hebben alle de regtmatige en redelyke genoegens, die van haar zullen dependeeren. Wy vinden zo veel te meer vermaak, Voortreffelyke en Mogende Heeren, met deze ordre te zyn vereerd, als onze volkomene agting en consideratie voor Ul. ons altyd zullen verpligten alle de occasien met yver te omhelzen om 'er Ul. tekenen van te geven; God biddende, dat hy zyne dierkostelykste benedictien overvloediglyk over Ul. uitstorte.

AGLIONSBY. VALKENIER.

Aran den 17den. February.

1703.
February

DUITS-LAND. *Tydingen van het Turksche Hof*

MEN kreeg nu bericht van Belgrado van den Heer d'Alman, voor eenigen tyd uit Weenen vertrokken om zich in qualiteit van Resident des Keizers aan d'Ottomannische Porte te vervoegen, dat de Seraskier hem had verzekerd, dat de Grooten Heer van voorneemen was de Vrede met zyne Keizerlyke Majesteit religieuselyk t'onderhouden; en dat zyne Hoogheid den jongen Cham, een woesten en onrustigen Vorst, niet had afgezet, en des zelfs Vader in die waardigheid hersteld, dan om de Tartaaren te beteugelen: Dat 'er een Expresse te Belgrado was gekomen, met tyding dat de nieuwe Groote Vizir, Altaban Mustapha Pascia, afgezet, en vervolgens op den 16^den^. January door order van den Sultan te Constantinopolen gestranguleerd was, ter oorzaak dat hy op d'aanstooking van Vrankryk geweldig aanhield om den Oorlog tegens den Keizer en de Venetiaanen te doen verklaaren; bedienende zich, ten opzichte van den eersten, van het pretext eeniger uitleggingen van het Tractaat van Carlowits; en brengende tegens d'anderen te berde, dat een hunner Kaapers een Tursch Schip van voor Durazzo had weggenomen: maar dat sedert de dood van dien Vizir de vreedsaame Party weder d'overhand had gekreegen; en dat de Reis Effendi, welke met een algemeene toejuigching in zyne plaats was gesteld, niet en dacht als om de Vrede van Carlowitz, waar aan hy in de hoedanigheid van Ambassadeur des Sultans had gearbeid, met alle heiligheid t'onderhouden. Deze groote en goede tydingen veroorzaakten een ongemeene blydschap aan het Hof, en niet zonder reden: want het is zeker, dat Vrankryk zich al over lang had gevleid met een magtige diversie in Hongaryen.

RE-GENS-BURG. *Staat van de zaaken des Keurvorsts van Beyeren te Regensburg.*

DE meeste delib[illegible]tien der Ryksvergadering te Regensburg betreffen nu niet meer als het gedrag en d'onderneemingen des Keurvorsts van Beyeren: maar 't geen iets zonderlings was, is dat, hoewel 'er die Vorst Vyand des Ryks was verklaard, men echter niet en liet zynen Minister aldaar te dulden, des zelfs Memorien t'ontfangen, en met hem te handelen als of de zaaken noch geindeciseerd en onafgedaan waren. Men gedroeg zich zodanig niet omtrent den Keurvorst van Keulen. Sedert langen tyd had men niets van zynen wege ontfangen, noch aangehoord: en veele konden niet bezeffen, waar men dit onderscheid aan moest toeschryven, 't en ware aan het onderscheid van den staat daar deze twee Vorsten zich in bevonden; zynde den een by na t'eenemaal ontbloot, en

maa-

makende den ander zich van dag tot dag ontsagchelyker. 't Mogt hier mede weezen zo het wilde, de Keurvorst van Beyeren, wel kennende het voordeel 't geen hem daar uit sproot, bediende zich van de gemakkelykheid der Ryksvergadering, en behield de mededeeling van de zaaken, door de menigvuldige Memorien welke hy, dan over d'eene dan over d'andere materie, aan de drie Collegien deed presenteeren. 1703. February

Zyn Afgezant leverde 'er een over op den 29sten. January, in de welke, na zyne protestatien wegens de goede meeningen van zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid, hy, tot grooter verzekerdheid van de Stad Regensburg en de Ryksvergadering, voorstelde dat men niet en moest dulden dat eenige vreemde Troupen langs de Stadtsbrug over den Donau toogen, en dat men 'er alle de zaaken in den tegenwoordigen staat zou laaten; in welken geval men de Beyersche Garnisoenen van de Stad Amhof en het Slot van Weix niet en zou vermeerderen: maar deze voorslag wierd by meerderheid van stemmen verworpen; alzo de meesten wel bemerkten, dat ze gantsch geen overeenkomst met de verzekerdheid der Ryksvergadering had.

Den 31sten. verzocht de zelve Minister nochmaals aan den Raad, of de Ryksvergadering in negotiatie met hem zou konnen treeden, om wegens een wapenschorssing, en vervolgens wegens een vergelyk met den Keurvorst, zynen Meester, te handelen: maar dewyl men reden had om te gelooven, dat deze trêe niet en strekte dan om tyd te winnen, ten einde de nieuwe bystanden van Krygsbenden en Geld, welke de genoemde Vorst uit Vrankryk verwachtte, t'ontfangen, wierd in de twee Collegien der Keur- en der andere Vorsten des Ryks besloten, dat men aan den gemelden Minister een antwoord zou geeven, dat de Ryksvergadering den Keizer niet en konde aanmaanen tot een wapenschorssing met den Keurvorst, zynen Meester, eer die Vorst alvoorens de Plaatsen, die hy had verowerd, wedergave; de schaden, veroorzaakt door zynen inval in Swaben, en andere Landen des Ryks, goed maakte; zyne Troupen weder in zyn Land ontboode, zonder eenigen Kreits of Staat meer te molesteeren; en zich na de Constitutien des Ryks schikte.

Vervolgens liet de Ryksvergadering eenige vertooningen aan hem doen in faveur van den Frankischen Kreits: maar de Beyersche Minister presenteerde op den 7den. February een Memorie aan den Raad des Ryks, in

 de

1703. February de welke (na vertoond te hebben, dat men het niet kwaad moest vinden indien zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid alle bedenkelyke voorzorgen aanwendde tegens het gevaar, daar hy zichtbaarblyk mede gedreigd wierd) hy aan de Ryksvergadering haar advys daar over verzocht, en of de Frankische Kreits zou participeeren, of niet, aan het Resultat tegens den Keurvorst, zynen Meester, genomen, en waar af de Keizerlyke Hussaaren d'uitvoering alreedts hadden aangevangen met een inval in d'Opper-Beyersche-Plaats, daar ze het Dorp Forkheim hadden uitgeplonderd, en verscheidene Inwoonders dood geslagen.

BEYEREN. Staat der zaken tusschen de Frankische en Swabische Kreitsen en den Keurvorst van Beyeren.

DE Standen van Frankenland en Swaben, welke sedert een tyd over de laatste demarches des Keurvorsts van Beyeren te Neurenburg vergaderd waren geweest, eindigden hunne deliberatien met een eendragtig besluit van d'associatie, daar zo menigmaal af gesproken is, te handhaven, en alle hunne poogingen ten dien einde aan te wenden. De Frankische Kreits bragt zelfs, behalven haare geregelde Troupen, een groot getal van Militie op de been, en deed ze met den aanvang van January na de Grenzen van Beyeren avanceeren; 't geen den Keurvorst gealarmeerd, of ten minsten ontrust hebbende, schreef hy terstond aan de Standen van den gemelden Kreits, om te weeten ten welken einde zy zo veele geregelde Krygsbenden en Militie zo dicht aan zyne Staaten hadden doen naderen, en hun een positief en prompt antwoord af te vorderen noopende de Neutraliteit welke hy hun den 16den. September des voorgaanden Jaars had aangebooden. Hier op antwoordden de Standen hem den 8sten. met een Brief behelzende een lange deductie der blaauwe voorwendingen daar hy zyne kwaade proceduuren tegens het Ryk mee bewimpelde, vermaanende hem, met hen te concurreeren om tot het waare oogmerk van hunne associatie te geraaken; en voegende met een apostil daar by, dat, dewyl zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zelve Beyeren met Krygsbenden vervuld, Linien gemaakt, en zyne Grenzen uitgestrekt had, hy het niet vreemd moest vinden, dat zy genomen hadden, of in het toekomende namen, alle de voorzorgen, welke zy tot hunne verzekerdheid zouden oordeelen noodzaakelyk te weezen, voornaamentlyk na 't geen zich in den Swabischen Kreits had toegedraagen.

By na ter zelve tyd als de Frankische Troupen na de kant van Beyeren marcheerden, deed de Keurvorst van de Palts twaalf honderd Man in de

de Stad Nieuburg, gelegen aan den Donau in d'Opper-Palts, en daar 1705.
de Keurvorstinne Douairiere, zyn Moeder, haare residentie hield, tree- *February*
den. Nu, gelyk de tegenwoordige gesteldheid der zaaken die Post heel gewigtig maakte, liet de Keurvorst van Beyeren terstond aan d'Overigheid van de Stad vertoonen, dat, dewyl hy reden had om te gelooven dat men door dat middel zyn Land wilde aantasten, zy het gemelde Regiment weder van daar moest doen trekken, of de Schans, aan d'andere zyde van den Donau gelegen, in handen van zyne Troupen leveren; by mangel van *het welk* hy mesures, overeenkomende met zyne belangen, zou neemen: maar de Magistraat vernoegde zich met hem t'antwoorden, dat zy de magt niet had om den Gouverneur eenige wet voor te schryven. Naderhand verstond men, dat de zelve Magistraat verscheidene Ministers der Ryksvergadering te Regensburg had doen polssen, om te weeten, of zy, in geval van attaque, bystand van het Ryk zou konnen verwachten; en dat men haar te verstaan had gegeeven, dat ze beter zou doen met zich te richten aan de Standen van Frankenland, welke zo veel belang hadden om in de behoudenis der Stad Nieuburg te voorzien, en met het den Keizer te bidden, te willen beveelen dat men Beyeren terstond mogte aantasten. Men hoorde niet, of de Regeering van Nieuburg dezen raad had gevolgd; maar wel, dat de Graaf van Styrum, Keizerlyke Generaal, met een Corps Troupen, 't geen hy in Brisgau had verzameld, na de kant van Beyeren in beweeginge was, en zyne marsch na Nordlingen zettede: dat een gedeelte der Frankische en Swabische Troupen insgelyks na die kant in optogt waren: dat men te Nordlingen bezig was met een meenigte van brood voor die Troupen te bakken: en dat zy de Beyerschen van die kant moesten aantasten, terwyl de Graaf van Schlik hen met de Keizerlyke en Auxiliaire Troupen, welke op de Grenzen van Opper-Oostenryk verzamelden, van een andere zyde zou attaqueeren.

In der daad, op de vertooning die de Swabische en Frankische Kreitsen, welke het meest voor de wapenen des Keurvorsts van Beyeren, die zich in een goed postuur bevond en van dag tot dag eenige nieuwe progressen deed, bloot gesteld waren, in 't begin van January aan het Hof van Weenen lieten doen, deed de Keizer den Graave van Schlik op den 7den. der genoemde Maand vertrekken, met order van zich te stellen aan het hoofd der Troupen welke te Lintz verzameld waren, en te doen 't geen hy het geraadzaamst zou vinden om den Vyand te bena-
dee-

1703. *February* deelen; terwyl hy verwachtte, dat het gantsche Leger gereed zou weezen; en dat de Roomsch-Koning, die het zelve moest commandeeren, aldaar aangekomen ware. Eenige dagen daar na deed men waarlyk de Bagazie van dien Prins vertrekken; stuurde orders aan de voornaamste Heeren en Prelaaten van Oostenryk om in de leeftocht te voorzien, tot dat men 'er op een andere wyze zorge voor hadde gedraagen; vernieuwde de geene, welke aan den Heer Weiler, Colonel van d'Artillery, waren gegeeven, te weeten, om metter haast te vervaardigen zo veel als 'er tot d'ontworpene expeditie noodzaakelyk was, enz.

Nieuburg door den Keurvorst van Beyeren veroverd. Maar niettegenstaande alle deze bereidselen, en de zo zekere geruchten dat men den Keurvorst van Beyeren aan twee of drie kanten te gelyk zou aantasten, waren de zaaken noch zo klaar niet. In tegendeel vond die Vorst zich t'eenemaal gereed om de gemelde Stad Nieuburg aan te tasten, en te veroveren gelyk hy 'er zich in der daad meester af maakte op den 3den. February, na de zelve vier dagen beschooten te hebben. De Stad was gantsch niet gesterkt; en het Garnisoen had den 2den. met groote kloekmoedigheid een storm uitgestaan: maar gelyk de Beyerschen zich gereed maakten om 's anderendaags weder een nieuwen aanval te doen, sloeg het aan 't muiten, en wierp de wapenen neder; waar door dan den Overste van Isselbach, Commandant van de Plaats, genoodzaakt wierd de chamade te laaten slaan, om te capituleeren. Hy verzocht de zelve conditien, welke hem twee dagen te vooren waren aangebooden, te weeten, met de Troupen uit de Stad te trekken, en dat de Keurvorst de zyne zou afvoeren, en de Regeering in een volle vryheid laaten; voegende daar by, om den uitersten nood, daar hy toe gebragt was, te beter te bedekken, dat hy 'er niet toe resolveerde als uit eerbiedigheid voor d'instantien van Mevrouw de Keurvorstinne-Douairiere van de Paltz: maar de Keurvorst, die heel wel wist hoe het 'er geschapen stond, liet hem ten antwoord geeven, dat hy al te lang had gewagt, en dat hy hem niet als op discretie zou ontfangen. Ter zelve tyd begonden alle de Batteryen te speelen; en de Toorn, welke de Poort verdeedigde, op het punt zynde van over hoop te storten, was de verbaasdheid zo groot onder de Belegerden, dat ze zich onderwierpen aan alles 't geen men begeerde. Aldus wierd het Garnisoen ontwapend, krygsgevangenen gemaakt, en na Landtshut gevoerd: maar d'Officiers wierden edelmoediglyk met wapenen

nen en bagazie te rug gestuurd, uitgezondert eenigen die zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid deed vast houden, tot verzekerdheid der geenen welke in de magt van den Keizer en in des zelfs gevangenissen waren. De Keurvorstinne-Douairiere wierd mede niet alleenlyk in volle vryheid gelaaten, maar ook met alle eerbiedigheid gehandeld: en de Keurvorst beloofde aan de Regeering, dat hy haar nergens in zou dwingen. Indien de Plaats het noch eenige weinige dagen had konnen houden, zou ze mogelyk ontzet, of niet als na een gevecht ingenomen zyn geworden; want de Graaf *van Styrum* was alreedts ten dien einde in aantogt: maar hebbende d'overgaave verstaan, keerde hy weêr te rug, en stuurde de Troupen weder na hunne Quartieren. De Keurvorst, die deze Expeditie had bygewoond, steeg, zo haast, als ze geëindigd was, met d'Afgezanten van Vrankryk en Savoyen in de karos, en keerde weder na Ingolstad, en van daar na Munchen; laatende de zorg van het overige aan den Graave van Arco, zynen Veldmaarschalk. Hy had zich den 28 of 29sten. January meester gemaakt van het Stedetje Weyden, in d'Opper-Palts, gelyk ook van Aurach in Wirtemberg; en niet twyfelende, of het gerucht van zyne marsch zou een groote verbaasdheid veroorzaken aan de Standen van Frankenland, welke te Neurenberg vergaderd waren, stuurde hy op den 1sten. February een Trompetter derwaarts, om hun een positief antwoord af te vraagen over d'aanbieding, welke hy voorheen aan hen had gedaan wegens de neutraliteit, en hun te verklaaren dat, in geval van weigering of uitstel, hy zulks voor een rupture zou houden. Hier op vaardigden de Standen in der yl een Courier af na Regensburg, om berigt aan de *Ryksvergadering* te brengen wegens de sommatie van dien Vorst, en met de *drie* Collegien te raadpleegen over het antwoord 't geen zy moesten geeven: maar zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid wilde hun den tyd niet verleenen van het gevoelen der Ryksvergadering te verwachten, en drong hen opnieuws; zulks dat ze zich ten laatsten positivelyk moesten verklaaren. Zy antwoordden dan, dat hunne wapenrusting geen ander oogmerk had als het best des Ryks: Dat zy op geenerley wyze konden afwyken van hunne plicht en verbintenissen met den Keizer en het Ryk: Dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zelve door zyne daaden van vyandlykheid voet had gegeeven tot de voorzorgen, die zy hadden genomen: Dat zy hem in zo weinig tydts geen ander antwoord, of verklaaring, konden geeven, ter oorzaak van hunne Principaalen: Dat zy hunne zaak liever wilden stellen aan de Godlyke bestiering, als iets tegens

1703. February

Gelyk ook Weyden en Aurach.

Q hun-

1703. February hunne eer en belang doen: En dat zy van voorneemen waren zich in goeden staat van verdeediging te stellen, volgens het natuurlyk Recht der Volkeren en het laatste Resultat der algemeene Ryksvergadering, in de hoop dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid het niet ten kwaaden zou neemen, en zelfs zich 'er mee conformeeren.

Niet ongevoegelyk dienen hier ook ingelyfd te worden de Lysten van de wederzydsche Manschap, welke tot dezen Oorlog reedts gebruikt was, en noch gebruikt stond te worden.

Lyst van de Keizerlyke Manschap om tegens den Keurvorst van Beyeren te ageeren.

8000 onder den Graave van *Styrum*.
6000 *Franken* onder den Markgraaf van *Bareith*.
4000 *Zwabische*.
8000 *Saxische*.
2500 't *Nieuburgsche* Regiment
2000 de *Schlitsche* en *Hanoversche* Regimenten
3000 *Saltsburgsche*
2000 Uit *Tyrol*, onder den Graaf *Solari*.
1000 Uit het *Lous* en *Zaarberische* Regiment Hussaaren.
6000 *Heidukken* en *Hongaaren*.
15000 Landrecruten uit *Oostenryk*.
2000 *Croaaten* te voet.
2000 *Hussaaren* te paard.
2000 *Deenen*.

Zynde in alles, 63500 Man.

Lyst van de Keur-Beyersche Manschap.

Infantery.

Bestaat uit 9 oude Regimenten, a 15 Compagnien, en yder Compagnie à 140 Man, of drie Batailllons, yder a 700 Man, is yder Regiment 2100 Man.

Het Regiment Gardes	15	3	2100
Keur-Prins	15	3	2100
Spilberg	15	3	2100
Tattembag	15	3	2100
Batzelburg	15	3	2100

Massey

1703.
February

Massey	15	3	2100
Oxaxthansen	15	3	2100
Docfort	15	3	2100
Pettendorf	15	3	2100
	135	27	18900

Nieugewapenden.

Elsenheim	6	2	1200
Mellendorf	6	2	1200
Walsser	6	2	1200
Grandeur	6	2	1200
Berquere	6	2	1200
	30	10	6300
d'Infantery in 't geheel	165	37	24900

Ruitery.	*Comp.*	*Esquad.*	*Man.*
De Gardes Lyftrawanten Carabyners en Granadiers te Paard	6	3	450
Kurassiers.			
Arco	12	6	900
Vecquil	12	6	900
Wolframsdorf	12	6	900
Verita	12	6	900
Dragonders.			
Monasterol	12	6	900
Eels	12	6	900
Santini	12	6	900
Hussaaren	1		100
De Cavallery in 't geheel	91	45	6850

d'Infantery	24900
Tot *Ulm* in bezetting	4000
Tot *Memmingen*	2000
Tot *Lavingen*	500
In 't geheel	38250

1703. February

Nieuw Volk.		
Generaliteit van *Munchen*	12	3710
Generaliteit van *Landshut*	7	1892
Generaliteit van *Berkhuizen*	6	1300
Generaliteit van *Straubingen*	6	1749
Opper-Paltz	10	1708
	41	10359
Wildschutten en Jaagers		3500
Alles in alles		52109

Jonge Manschap in het Koningryk Bohemen als Keurlingen gelicht.

By dezen gevaarlyken toestand, op dat men allerwege te beter van Krygsvolk voorzien mogt weezen, begon men, zo wel als elders in de Keizerlyke Erflanden, nu mede in het Koningryk Bohemen in de meeste Steden de Boerenzoonen, en andere jonge Manschap, als Keurlingen te lichten, en dagelyks in de wapenhandeling te doen oeffenen. Ook wierd aan de Landlieden gebooden hun Hooy, Haver, en andere Voorraad, in de vaste Plaatsen te brengen; en moesten eenige Gedeputeerden van den Keizer, zo lang als het gevaar zich zo blykelyk vertoonde, het oppergezag voeren. De Koninglyke Stadhouder te Praag, Hoofdstad van het Koningryk, ontbood ter zelver tyd mede de Burgery op het Raadhuis, en liet in haare tegenwoordigheid de navolgende Pointen afleezen.

I. DAt een ygelyk Burger de Namen der geenen, die in zynen dienst waren, of by hem woonden, zou hebben op te geven.

II. Dat zy bekend zouden maken, aan hoe veele Menschen zy een Jaar lang Levensmiddelen konden bezorgen.

III. Dat yder Huisheer zou hebben aan te geven, wat Bewoonders van zyne Huizen onmagtig waren om zich voor een Jaar van Mondkost te voorzien.

IV. Dat van de zodanigen een yder zou hebben bekend te maken, in wat dienst hy zig by vyandlyke overvallen wilde laten gebruiken; en dat hy alsdan uit het gemeen zou bezorgd worden.

V. Dat alle onnutte Wyven en Bedelaars uit de Stad zouden moeten vertrekken.

VI. Dat yder Burger en Ambachtsgezel, zonder verzuim, zich by zynen Hoofdman, voorzien met boven en onder-Geweer, zou hebben in te stellen.

VII. Dat yder Geelgieter en Grofsmit zou hebben op te geven, wat Metaal zy

by

by zich hadden, en hoe veel Stukken en Mortieren zylieden in een korten tyd zouden konnen vervaardigen. 1703. February

VIII. Dat de bekwaamsten zich voor Busschieters en Vuurwerkers zouden moeten laten gebruiken.

IX. En eindelyk, hoe veele Jooden zich dagelyks zouden moeten vaardig houden, om, als de order kwam, aan de Schanssen te arbeiden.

BOVEN-RYN. Marquis de Villars trekt over den Ryn, en belegert de Keiler Schans.

SEDERT de Maand January sprak men zeer sterk wegens de beweeging der Franschen in der Elsas, en verwachtte derhalven wel eenige onderneeming van der zelver kant: maar men wist niet, van welke zyde *het* zou weezen. Men wierd 'er niet af verstendigd als ten tyde der uitvoering, en nademaal dat men de Troupen zag avanceeren naar de plaats daar ze verordend waren. Tien Bataillons en eenige Regimenten Cavallery kwamen op den 11^den^. February te Hunningen en in d'omgelegene Oorden, en toogen des anderendaags over den Brug welke sedert eenigen tyd voor die Plaats was geslagen, met leevensmiddelen en artillery. Den 13^den^. trok de Maarschalk de Villars met zyne Manschap langs den Brug van Nieuburg mede over den Ryn, en sloeg zich den 14^den^. neder in het Weiler Dal, daar de laatste Slag geleverd wierd. Zyn Leger bevond zich toenmaals sterk zes-en-veertig Bataillons en drie-en-seventig Esquadrons: en gelyk 'er geene Krygsmagten in alle die Gewesten waren, kon hy de volgende dagen lichtelyk tot in het Brisgau voorttrekken, en zelfs de Linien passeeren. Alles, 't geen de Prins van Baden by deze gelegentheid kon doen, was te voorzien in de verdeediging van de Keiler Schans, met 'er Troupen en Krygsbehoeften te doen invoeren, als mede zes honderd Man in Nordlingen te werpen, welke eenige dagen daar na door zes honderd anderen, getrokken uit de Frankische Benden, versterkt wierden; 't welk gedaan zynde, dacht de gemelde Prins niet meer als om de weinige Troupen, welke hy aldaar had, en die niet en bestonden dan in twaalf Bataillons en omtrent duizend Ruiters, in veiligheid te doen retireeren. Aldus wierden de Linien, met alle de Reduiten die de zelve versterkten, verlaaten: en dat zyn de vyftig Forten, daar de Maarschalk de Villars in den volgenden Brief, dien hy aan den Koning, zynen Meester, schreef, om hem rekenschap wegens zynen gelukkigen overtogt te doen, af spreekt.

1703.
February

Brief van den Maarschalk de Villars aan den Allerchristelykften Koning; geschreeven in het Campement voor de Keiler Schans den 19^den^. *February* 1703.

'T IS niet de winst van een Veldslag, welke de Ridder de la Vrilliere de eer zal hebben van aan Uwe Majesteit te brengen, maar een gewigtiger geval, en zo veel te gelukkiger, zonder dat het een droppel bloedts aan eenigen Onderzaat van Uwe Majesteit komt te kosten. De Troupen zyner Vyanden zyn verstrooid; en de Keiler Schans is in de tegenwoordigheid des Prinsen van Baden berend. Die Prins heeft ook zelfs, hebbende alle de Forten van den Ryn, in verscheidene der welke kanon lag, verlaaten gezien, zyne Reduiten, die hy aan de Kinche had doen opwerpen, bewaard om zyne retraite te dekken, verlaaten. De meesten der geenen, die de zelve bewaarden, zyn krygsgevangenen gemaakt; verscheidene dood geslagen, of in het verlaaten gevangen genomen. Eindelyk, SIRE, de diepe wysheid, welke in alle d'orders en ontwerpen van Uwe Majesteit heerscht, is gevolgd geworden door een zo naauwkeurige uitvoering, dat des zelfs Leger in het midden der Winterquartieren van de Vyander is gevallen, zonder dat 'er iemand der Generaals af verwittigd is geweest. Men heeft twaalf Bataillons, gecommandeerd door den Generaal Bibra, vier uuren lang vervolgd; welke zyne Troupen niet langer by malkander konnende houden, en geen hoop meer hebbende van ze te konnen salveeren, zelve de Vaandels heeft genomen; laatende aan de Soldaaten de zorg van zich in de bosschen te bergen. Men zou een grooter getal van Gevangenen hebben konnen maaken, zonder het voorneemen van het eerste ontwerp op te volgen, en aan den Prince van Baden den tyd niet te geeven van zich achter de Bibra, welke ik wist beschanst te zyn, te begraaven. Een Brief des Graaven van Furstemberg aan den Generaal Bibra, die my in de handen viel, deed my begrypen de noodzaakelykheid van voort te trekken; en 't is tot alle geluk geweest om aan den Prince van Baden, welke alle zyne Troupen verzamelde, en gisteren te Keil was aangekomen, maar even den tyd te geeven van zyne retrenchementen te bezichtigen, en te verlaaten. Daar zyn dan, SIRE, meer als vyftig zo Forten als Reduiten verlaaten. In verscheidene van die Forten is Kanon, een meenigte van Granaden, en Krygsbehoeftens. Men kan aan de Cavallery van Uwe Majesteit Winterquartieren in het Vyandlyk Land beschikken; en het Beleg van de Keiler Schans zal met alle gemakkelykheden voortgezet werden. Uwe Troupen, SIRE, zyn in den besten staat, dien men zou konnen wenschen; en men zal aan uwe Majesteit de kosten van voerazie en haver voor deze winter bespaaren. Wat de Contributien belangt, Uwe Majesteit is wel verzekerd dat ze verre genoeg uitgebreid zullen werden: en wy gaan alle onze zorgen aanwenden tot het voortzetten der verovering van de Plaats, mogelyk de gewigtigste voor Uwe Majesteit, enz.

1703. February

In gevolg van dit schryven wierd de Keiler Schans formeel belegerd; en de Franschen begonden ze den 27den. te bombardeeren en te kannonneeren: maar men vleidde zich, dat den Overste Entsberg, die 'er drie duizend Man commandeerde, hen wel een tyd lang gaande zou houden. Zy maakten, derwaarts trekkende, zich aanstonds meester van de Stad Offenburg, en trachtten met vyf duizend Man het Kintzicher Dal te overweldigen: maar de Graaf Prosper van Furstemberg dreef hen kloekmoedig te rug.

TWEEBRUGGEN. Meyssemheim door de Geallieerden verovered.

MIDLERWYL wierd het Stedetje Meyssemheim, in het Hertogdom van Tweebruggen, hebbende geweigerd Garnisoen van de Geallieerden in te neemen, onder voorwending van zig neutraal te willen houden, op het eind der voorgaande Maand beladderd; en gelyk de Burgers zich op de wallen in staat van tegenweer stelden, kwamen 'er van wederzyde eenige te sneuvelen: doch zy wierden eindelyk genoodzaakt in hunne huizen te wyken, en aan de Krygsbenden der Geallieerden de Posten der Stad over te laaten.

TRIER. Traarbach door de Geallieerden verovered.

NA dat d'Erfprins van (a) Hessen-Kassel en de Generaal Majoor Goor, gezamentlyk met de Generaals Spiegel en Tettau, de Stad Traarbach waren weezen recognosceeren, kwamen ze op den 5den. der voorgaande Maand January weder te rug te Coblentz, en hielden 'er een grooten Krygsraad, daar de aantasting van die Plaats in wierd beslooten. Vervolgens wierden d'orders tot d'uitvoering gegeeven, en alle dingen zodanig geschikt, dat d'Stad op den 18den. door de Hollandsche en Hessische Troupen, derwaarts gevoerd door de twee genoemde Veldoversten, wierd berend. Den zelven 18den. en 19den. wierden de Batteryen opgeworpen; en den 20sten. begon men bresse te schieten: maar d'Artillery, die maar van acht tot twaalf ponden voerde, in den tyd van vier-en-twintig uuren zeer weinig uitgewerkt hebbende, besloot de Generaal Goor de Bolwerken te doen beklimmen, en commandeerde ten dien einde den Colonel Ronck met een Detachement van acht honderd Granadiers, welke de Plaats met zo veel moed en geluk bestormden, dat zy ze, na een half uur wederstands, met den degen in de vuist vermeesterden. 't Fransche Garnisoen, bestaande in zes Compagnien, meende zich in het Kasteel te bergen, doch wierd metter haast afgesneeden, en door de kling gejaagd, behalven hen-

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 293 en 321.

1703. Feiruary honderd vier-en-twintig Soldaaten en verscheidene Officieren welke zich overgaven en gevangen wierden genomen. De Generaal Goor lei vervolgens een genoegsaam Garnisoen in de Stad, en liet aan die van het Kasteel weeten, dat ze zich zouden hebben t'onthouden van eenige kanonschoot op de Huizen of Ingezetenen te doen, of dat anders de Gevangenen, die hy in zyne handen had, daar voor verantwoordelyk zouden moeten weezen. Ondertusschen wist men noch niet, wanneer het Kasteel aangetast zouden worden: maar in het begin van de Maand February wierd te Dusseldorp een groote Krygsraad gehouden tusschen verscheidene Generaalspersoonen en Ministers der Hooge Geallieerden, welke volgens alle schyn niet dan een diergelyke expeditie tot oogmerk kon hebben.

KEULSLAND. Rynberk door de Volkeren des Konings van Pruissen veroverd.

VAN een grooter gewigt was de verovering der sterke Stad Rynberk, acht mylen beneden Keulen en drie boven Wesel gelegen; welke, na door de Krygsbenden des Konings van Pruissen sedert den (a) 20sten. October des voorgaanden Jaars geblokeerd, en ondertusschen eenige dagen gebombardeerd te zyn geweest, zich in den aanvang dezer Maand met d'onderstaande Artykelen van Capitulatie overgaf.

(a) Ziet het voorgaande Deel pag. 295.

Capitulatie van de Stad en Vesting Rynberk, gemaakt tusschen den Graave van Lottum, Lieutenant Generaal zyner Koninglyke Majesteit van Pruissen, commandeerende de Blokade, en den Marquis de Grammont, Gouverneur van de Plaats, en Lieutenant Generaal van de Bourgondische Kreits.

I. DAt de Plaats zal overgeleverd worden in handen van den Generaal, die de Blokade commandeert.

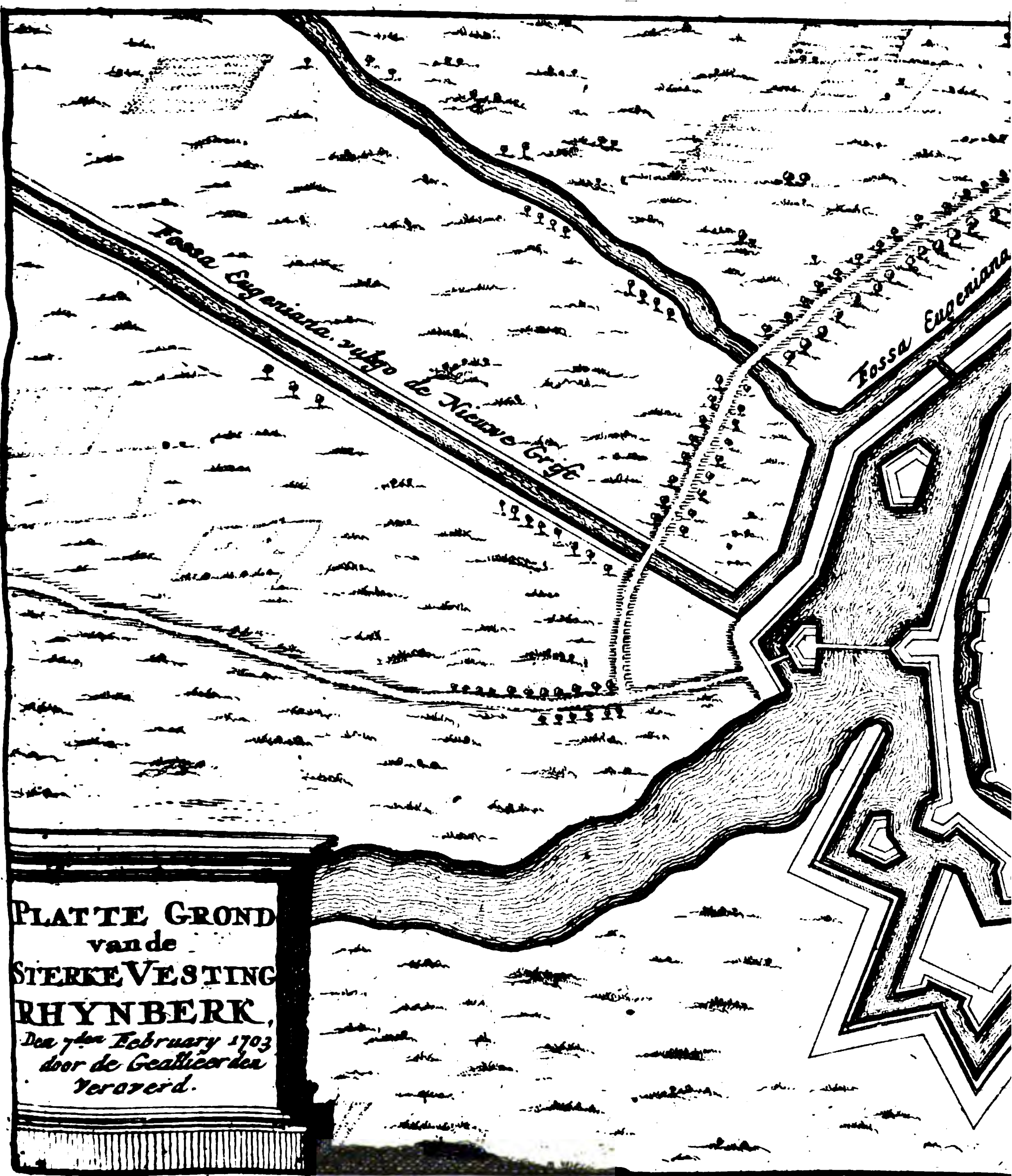
II. De eisch, dat de Stad by de Neutraliteit zoude blyven, is afgeslagen.

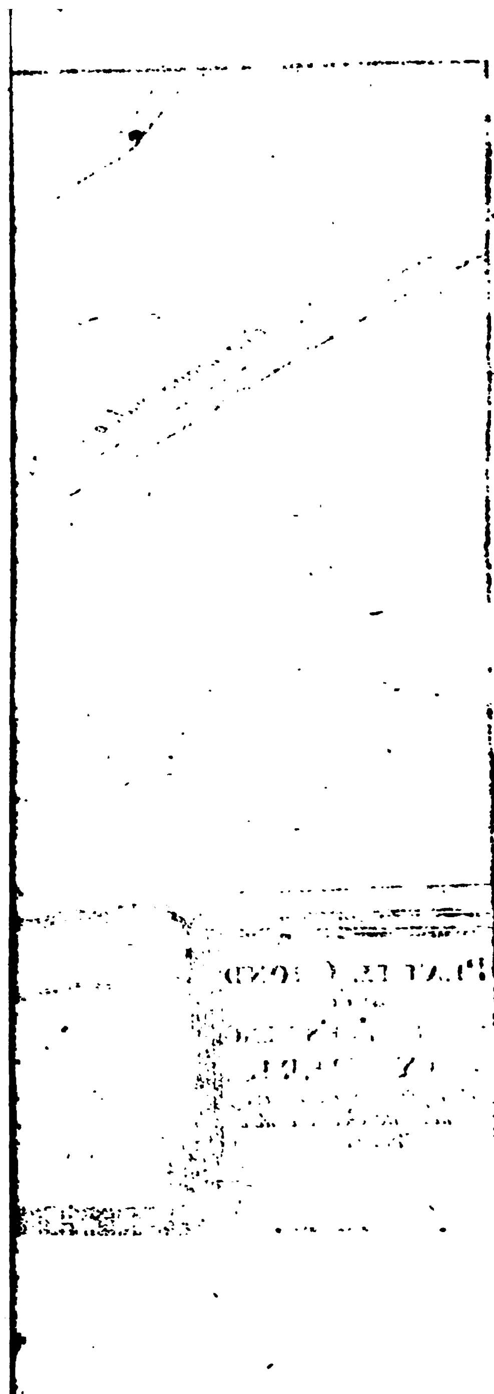
III. Dat de zaken wegens de neutraliteit van het gedeelte van Westfalen, 't welk den Keurvorst van Keulen toebehoort, zullen blyven op dien voet, als ze tegenwoordig zyn.

IV. Dat men zodanig een Garnisoen daar in zal leggen, als men zal goedvinden.

V. Dat by het sluiten van een Vrede met de Plaats gehandeld zal worden zo als men dan zal over een komen: en dat ondertusschen de Commissarissen ter goeder trouwe een Lyst van alles, wat'er in de Magazynen is, nevens de Sleutels, zullen moeten overleveren, en alle Mynen of andere verborgene Vuurwerken, geene uitgezonderd, ontdekken.

VI. En

Fossa Eugeniana, vulgo de Nieuwe Graft
Fossa Eugeniana
PLATTE GROND
van de
STERKE VESTING
RHYNBERK,
Den 7den February 1703
door de Geallieerden
Veroverd.

VI. en VII. Op den eisch van de Plaats kosteloos te zyner tyd aan den Keurvorst van Keulen te restitueeren, en de Rechten en Privilegien van zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid aan den Ryn, en andere Rivieren onder zyn distrikt, in acht te nemen, is geantwoord, als op 't vyfde Artykel. 1703. *February*

VIII. Dat de Roomsch-Katholyke Religie aldaar op den zelven voet zal worden gemainteneerd, als die tegenwoordig geoeffend word; en dat de Leden van die Religie de groote Kerk, en andere Kerken en Plaatsen die zy bezitten, zullen behouden, en in 't genot van hunne Ampten blyven, &c.

IX. Dat de *Ingezetenen* zullen vermogen de Kerken en Huizen, welke beschadigd zyn, te repareeren; en dat, die vertrekken willen, zulks vry zullen mogen doen, *mits dat* het binnen 3 maanden geschiede,

X. Dat de Krygs-Officieren en de Amptenaars der Justitie, of andere Officianten, in hunne Ampten zullen moeten blyven, met het zelve tractement 't geen zy nu genieten, behoudelyk dat zy niets en doen 't welk tegen den dienst stryd.

XI. Dat de Huizen en Conventen der Religieusen, en de Hospitalen, welke in 't bezit der Roomsch-Katholyken zyn, alzo zullen blyven.

XII. Dat men, ten aanzien van het onderhoud van het Garnisoen, 't geen men in de *Plaats zal leggen*, met de Magistraat zal over een komen, en op den zelven voet daar ontrent handelen als met andere geschied.

XIII Dat men omtrent die van de Gereformeerde Religie zich zal dragen volgens de Constitutien van het Ryk.

XIV. Dat het Garnisoen zal uittrekken met slaande Trommels, vliegende Vaandels, brandende Lonten, &c., en met zich voeren drie stukken Kanon van 12 pond, en twee Mortieren, met het Wapen van Vrankryk of van den Keurvorst van Keulen, nevens kruid tot 6 schooten, en voorts alles wat daar toe noodig is, &c.

XV. Dat het Garnisoen door de Rynpoort zal uittrekken, langs den grooten weg van Gelder; dat de Officiers en Soldaten hunne Meubilen, Bagagie, Paarden, &c. zullen mogen mede nemen of verkoopen; en dat men haar met een Escorte zal geleiden, en met noodig Vaartuig voor de Zieken en Gequetsten voorzien

XVI. Dat het Garnisoen zal uittrekken zes dagen na het tekenen der Capitulatie, om zich op hunne eigene kosten onder een goed Escorte, langs den kortsten weg, met kleine dagreizen na Leuven te begeven, zonder binnen Gelder te komen; en dat de Vouragie aan hen zal geleverd worden tot 10 stuivers de ration.

XVII. Dat de Officiers, Soldaten, en Dragonders, welke ziek of gequetst zynde met het Garnisoen niet konnen uittrekken, zullen mogen blyven met een Chirurgyn tot dat zy genezen zyn: wyders, dat zy met alles, 't geen noodig is, tot een billyke prys zullen verzorgd, en dan langs den kortsten weg na Leuven worden gevoerd.

XVIII. Dat niemand van het Garnisoen om schuld zal mogen gearresteerd worden, 't en zy 'er behoorlyk blyk door een handschrift van werde getoond; en dat in zulk een gevalle de Marquis de Grammont en de Commissaris de la Guil-

1703. February

lonier het verschil zullen trachten in der minne af te doen.

XIX. Dat de Ampteniaars van de Thresorie, Vivres, en 't Hospitaal alle hunne Effecten en Papieren ongemoeid zullen mogen mede nemen.

XX. Dat aan het Garnisoen, zo lang als het noch in de Plaats is, alle noodwendigheden, op den voet gelyk het die genoten heeft, zullen toegestaan worden.

XXI. Dat het Garnisoen aanstonds na de Ratificatie de Gelderische Poort zal overleveren; en dat niemand binnen de Plaats zal mogen komen.

XXII. Dat het Garnisoen, uittrekkende, zo veel Voorraad, als het noodig agt, zal mogen mede nemen.

XXIII. Dat men de Gevangens, geduurende de Blokade ter wederzyde genomen, zal wedergeven.

XXIV. Dat men geene Officiers en Soldaten in 't uittrekken zal mogen aanhouden.

XXV. Dat, als de Capitulatie getekend zal zyn, de Marquis de Grammont zal vermogen Couriers met brieven na Bon, Namen, Brussel, en Gelder aan den Keurvorst van Keulen, den Maarschalk de Bouflers, den Marquis d'Alegre, &c. te zenden.

XXVI. Dat men een Escorte zal geven, om alle de Knegts en Paarden der Officiers van het Garnisoen, die te Gelder zyn, van daar te haalen.

XXVII. Dat het Garnisoen ten bestemden dage, 's morgens ten 9 uuren, zonder eenig belet of molestie zal uittrekken.

XXVIII. Dat de Generaal zyn woord geeft, dat aan niemand van 't Garnisoen, die uittrekt, of agter blyft, eenig ongelyk zal geschieden.

XXIX. Dat men de Wagens, Paarden, en alles wat tot vervoeren van de Artillery en Bagagie nodig is, daags voor den uittogt van het Garnisoen ten kosten van het zelve zal leveren.

XXX. Dat men van wederzyde geene Soldaten tot deserteeren zal mogen troonen, dog dat men de bekende Deserteurs zal mogen vatten.

XXXI. Dat men de Bagagie met een Escorte zal voorzien.

XXXII. Dat men zal trachten voor den Marquis de Grammont, en zyn Volk en Paarden, paspoorten te bekomen van Leuven na Vrankryk, of elders daar hy zich op ordre van den Koning, zynen Meester, zou mogen begeven.

XXXIII. Dat deze tegenwoordige Capitulatie van de Generaals ter wederzyde zal onderschreven, en getrouwelyk nagekomen worden; dat de Commandant van 't Escorte in de plaats van Gyzelaar zal verstrekken; en dat de Marquis de Grammont twee Officiers van aanzien zal geven tot borg voor het wederkeeren van 't Escorte.

XXXIV. Dat men na het tekenen der Capitulatie de Heeren de La Guillonière en de Bardon, welke na Wesel gezonden waren om te capituleeren, zal ontslaan; en dat men dan ter wederzyde Gyzelaars zal geven, tot dat het Garnisoen zal uitgetrokken zyn.

XXXV. Dat

XXX. Dat de Gevangens geduurende de Blokade door de Mogendheden, aan de welke de Plaats zal overgeleverd werden, en door der zelver Geallieerden gemaakt, binnen 14 dagen veilig na Leuven zullen gezonden worden. 1703. February

Aldus gedaan te Wesel, den 7den. February 1703.

P. GRAAF VAN LOTTUM. MARQUIS DE GRAMMONT.

TEr oorzaak van de moeijelykheid om Rytuig te fourneeren, is men na het tekenen van Capitulatie over een gekomen, dat men de Schuiten zal beschikken, en die in alle veiligheid na Antwerpen doen geleiden.

Getekend als boven.

De Graaf van Lottum, Lieutenant Generaal van zyne Pruissische Majesteit en Gouverneur van Wesel, deed een Compagnie Dragonders en een Regiment Infantery in de Plaats trekken, om ze te bewaaren, en gaf 'er het Gouvernement *pro interim* af aan den Baron Fink van Finkenstein. Deze verovering baarde zo veel te meer vreugde te Keulen, en in alle d'omgelegene Oorden, om dat ze de vaart van den Ryn van die Stad af tot in Holland opende en verzekerde.

De zelve Graaf van Lottum liet ook vervolgens de Stad Gelder, alreedts door den (a) Lieutenant Generaal Fagel voor een groot gedeelte beslooten, van de kant des Landts van Kleef zeer eng blokeeren: en de Hollandsche Gouverneurs van Roermond en Venlo deeden het zelfde aan d'andere zyde: weshalven 'er nu niets meer noch in noch uit de Plaats kon komen. Gelder geblokkeerd. (a) Zie pag. 96.

Men kreeg mede bericht, dat de Koning van Pruissen de Ryksstad Nordhausen, welke hier voormaals onder de bescherming der Keurvorsten van Saxen was, had doen bezetten; en den Erfprins van Hessen-Kassel, zynen Schoonzoon, tot Stadhouder van Kleef en der Mark aangesteld. Nordhausen door den Koning van Pruissen bezet.

Inmiddels deed de Marquis d'Alegre, Commandant van Bon, op den 27sten. January, 's avondts omtrent ten acht uuren, een Detachement van vyftien honderd Man, zo Dragonders als Granadiers en Fuseliers, om twee honderd Lunenburgsche Dragonders, welke in het Vlek Gimmenich, by Lechenich, in quartier lagen, te gaan overrompelen: maar dewyl d'optogt dezer Troupen gestuit wierd door een Beek, welke door Valbrugge loopt, konden ze niet voor des morgens ten vyf à zes uuren by Gimmenich door de Franschen overrompeld.

1703. February

Gimmenich komen, wanneer ze het Dorp van de twee einden aantaſtten. De Dragonders deeden hunnen aanval aan de kant van het Kerkhof, 't geen zonder verweering was, en d'Infantery aan het ander eind, daar ze wel in der daad een Graft en Pallisſaaden vond, doch die niet wel verdeedigd wierden, invoegen dat de Brigadier, die de Lunenburgſche Manſchap commandeerde, door dit Detachement wierd gelicht, benevens de Regimentskas, een paar Keteltrommen, en twee Standaarden, mitsgaders het Dorp geplonderd, en vier-en-twintig Gevangens en honderd veertien Paarden mede genomen. De Lunenburgers verlooren in deze gelegentheid honderd Man; en van de Franſchen wierden een Lieutenant van de Dragonders doodgeſchooten, een Capitein en een Lieutenant van de Granadiers doodelyk gekwetſt, mitsgaders een Fourier en twee of drie andere Officieren nevens verſcheidene Soldaaten zo gewond als neder gemaakt.

LUIKERLAND. Staat van de zaken des Keurvorſts van Keulen in dit Prinsdom. (a) Zie pag. 94.

DE Staaten des Prinsdoms van Luik op de wederkomſt hunner (a) Gedeputeerden verſtaan hebbende het antwoord, 't geen de Keurvorſt van Keulen aan de zelve had gegeeven, beſloten zy de ſubſidie van vyftig duizend ryksdaalders, welke die Vorſt van hen verzocht, aan hem toe te ſtaan, op de voorwaarde door hem beloofd wegens de bevryding van de Stad en het Land van alle contributien en vexatien van de kant der Franſchen en Spanjaarden; verzoekende ter zelve tyd aan den Graave van Sinſendorf, extraordinaris Afgezant des Keizers, daar in te willen toeſtemmen; en vaardigende twee Deputatien af, d'eene na Holland aan de Staaten Generaal der Vereenigde Provincien ten zelven einde, en d'andere na Namen aan den Keurvorſt van Keulen, om hem kennis te geeven van het beſluit 't geen zy hadden genomen: maar alle deze meſures wierden niet goedgekeurd door den Graave van Sinſensdorf; welke zelfs het gezag, 't geen de Keizer hem had gegeeven, gebruikende, op den 19den. der voorgaande Maand January den Geheimen Raad des Prinsdoms van Luik vernietigde, en een nieuwen in den naam zyner Keizerlyke Majeſteit aanſtelde, beſtaande uit den Aertsdiaken Roſen, den Baron de Mean, den Abt de Lanaye, den Heer Bliſca, Kanonnik van de Domkerk; den Heer Plaineveaux, Burgermeeſter; en den Heer van der Steen, Schepen. Hy liet hen terſtond in de Zaal van het Paleis, daar men gemeenlyk den Raad houd, vergaderen; en hebbende zich neder gezet in een armſtoel in de plaats van den Reſident, deed hy aan hen een vertoog over de getrouwheid,

heid, en den yver, welke zy tot den dienst van den Keizer moesten hebben. Den zelven dag cassëerde hy mede alle de Leden van den Raad der Stad, welke Creatuuren des Keurvorsts van Keulen waren, en gaf hunne plaatsen aan anderen. Den 20sten. vernietigde hy ook noch de Rekenkamer, en stelde een nieuwe aan, bestaande uit den Heer Rosen, den Heer Schel, de Baron van Warnant, en de Schepenen Rosen Wasoul en Mean, moetende den een de functie van Resident, en de twee anderen die van Raadtsheeren waarneemen. 1703. Februari

Den 21sten. deed de Graaf van Sinsendorf met trompettengeklank den Oorlog tegens den Koning van Vrankryk, den Hertog van Anjou, en der zelver Aanhangers verklaaren, en 'er de Declaratie af door de gantsche Stad aanplakken; gelyk ook aan alle de Persoonen van onderscheiding Copyen uitdeelen van de Decreeten des Keizers tegens den Keurvorst van Keulen, by de welke die Vorst, ter oorzaak van zyn argerlyke gedrag omtrent het Ryk, verklaard wierd vervallen te weezen van het Prinsdom van Luik, 't geen een Leen des Ryks is, en alle zyner Onderzaaten ontslagen van den eed van getrouwheid dien zy aan hem hadden gedaan. Oorlog uit den naam des Keizers verklaard tegens Vrankryk Spanjen, enz. Onderzaaten des Prinsen van Luik van den Eed van getrouwheid ontslagen.

Ondertusschen hadden alle de de Leden der Overigheid, der Opper-Hoven, en der andere Collegien van de Stad Luik den eed van getrouwheid aan den Keizer afgelegt in de handen des Graaven van Sinsendorf, des zelfs Gommissaris. De Graaven van Berlo en Rosemond, op hunne Landgoederen geweeken om den eed niet te doen, wierden met vyfen-twintig Dragonders van daar gehaald, welke hen weder te Luik bragten, en aldus gedwongen te doen gelyk d'anderen. De Titulaire Bisschop van Nicopolis, Suffragaan van het Capittel van Keulen en Kanonnik van dat van S. Lambrecht te Luik, welke met paspoort in die Stad was gekomen, kreeg in tegendeel order om 'er binnen twee uuren uit te vertrekken, ter oorzaak dat hy kwalyk van de Regeering had gesproken. Ter zelve tyd, of een weinig daar na, wierden verscheidene Particulieren, verdacht van correspondentie met de Vyanden te houden, by de kop gevat, en onder anderen de Secretaris van den Baron de Trogné; mitsgaders twee Burgers, welke heimelyk volk voor Vrankryk werfden, opgelicht, enz. De zelve aan den Keizer gedaan.

1703. Februarv

Keurvorst van Keulen laat een Plakaat uitgaan, en schryft aan het Capittel en de Regeering van Luik.

Ondertusschen liet de Keurvorst, die zich a'snoch te Namen onthield, het volgende Geschrift met den druk wereldkundig maaken, en allerwegen aanplakken.

ZYn' Keurvorstelyke Doorluchtigheid, met veele verwondering vernomen hebbende, dat zyn Dom-Capittel van Keulen, en verscheidene van zyne andere Staaten der Landen aan deze en geene kant van den Ryn, die zig tegens hunne Pligt en Eed oproerlyk op den voorgewenden Landdag van Staat in de Stad Keulen hebben laaten vinden, onderstaan hebben 150000 Ryksdaalders in te willigen tot het belegeren van zyne Hof Stad Bon, en andere schadelyke voorneemens tegens hunnen Meester en Wettigen Vorst, 't geen de Opbrengers van zo groot een Somma in een poel van elende zou doen verzinken: verklaart, zo tot handhavinge van zyne Geregtigheden en Voorregten, als tot verligting van zyne Onderdaanen, deze beroepene Vergadering krachteloos en van geener waarde, mitsgaders het Besluit, daar op genomen, zodanig, dat de Onderdaanen, die tot de bovengenoemde somme het hunne zouden moeten opbrengen, in het minste niet gehouden zyn zulks te doen: en ingevalle men hen met geweld daar toe wilde dwingen, zal hy han alle hunne schade doen vergoeden, door de Geestelyken en Wereldlyken welke die gemelde Vergadering uitgemaakt, of tot de uitvoering medegestemd hebben; hunne verdere Kastydinge, zo in hunne Goederen als Persoonen, aan zich behoudende; en in het byzonder van de Prelaaten en Domheeren, zo strafbaar ingenomen met een Regeering die hun in geenerley wyze toekomt, en zo buitenspoorig verbitterd tegens hun Hoofd: ten getuige van het welk gemelde zijne Keurvorstelyke Doorluchtigheid deze tegenwoordige Verklaaring met zyne eigene Hand heeft ondertekend, en daar aan zyn Keurvorstelyk Zegel doen hegten. Gedaan tot Namen, den 18den. January 1703.

Getekend, JOSEPH CLEMEMS.

en wat lager, *Passerat.*

Hier op volgde eenige dagen daar na d'onderstaande Brief, door zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid op den 29sten. January aan het Capittel van Luik geschreeven.

JOSEPH CLEMENS, &c.

EErwaardige, enz. Wy hebben redenen om te gelooven, dat, na het gunstig ontfangen van Uwe Gedeputeerden, en de voordeelige resolutie die Wy tot voordeel van ons Prinsdom van Luik en Graafschap van Looz op hunne Voorstelling hebben genomen, de zaaken een geruster weezen zullen hernemen; en dat op de buijen, die ons Prinsdom sedert eenigen tyd ontroerd hebben, een gelukkige kalmte zal volgen. Ondertusschen vernemen Wy tot onze groote onge-

gekregte, dat in den tyd, waar in Wy niet dan de Ratificatie van de twee Geallieerde Koningen verwagtten, om de laatste hand aan dat werk te leggen, en onze getrouwe Onderdaanen te verlossen van de ongemakken waar mede zy gedreigd worden, den Grave van Sinzendorf alle dingen om verre heeft gesmeeten, met een nieuwen Geheimen Raad, mitsgaders een nieuwe Kamer van Rekeningen te maaken, waar van de meeste Leden uit Uw Lighaam zyn genomen. 1703. February

De Minister van den Allerchristelykften Koning is, wanneer hy deze tyding vernam, niet minder verzetgeweest als Wy, en heeft Ons op zyne aankomste verzogt te weeten, of Gylieden in de redelyke en vreedzame gevoelens, die Gylieden gedurende de Onderhandelingen van Uwe Gedeputeerden betuigd had, volhardde, dan of Gylieden alle de beraamingen, voor het welwezen onzer Landen van Luik gemaakt, wilde afbreeken. Hierom is het, dat Wy Uwe Gebroeders den Aerts-Diaken Stokheim en den Koorheer de Charneux belast hebben aan Ulieden Onze verwondering ten dezen opzigte te betuigen, en te maaken dat Wy ten spoedigsten van U L. een schriftelyke Verklaaring mogen bekomen, om dezelve aan den Marquis van Blainville te toonen, en het reedts verre gevoorderde Tractaat te voltooijen, of gantschelyk af te breeken. Dit is het geene Wy met verlangen te gemoet zien, en wenschende, dat Gy in deze zaak de goede Party moogt kiezen, bidden Wy God, dat Hy U. L, Eerwaardige, Edele, zeer Waarde en wel Beminde in zyne H. Hoede neeme.

Op den zelven dag schreef de genoemde Vorst ook dezen aan de Burgemeesteren en Raaden der Stad Luik.

JOSEPH CLEMENS, &c.

WAarde, Getrouwe: Gylieden weet, op wat wyze Wy Uwe Gedeputeerden hebben ontfangen, en met welke Vaderlyke Goedheid Ons in het by hen voorgestelde ten voordeele van onze waarde Stad Luik ingelaaten. Wy hebben reeden om te vertrouwen, na het gunstig Antwoord 't geen ze van Ons gehad hebben, dat men alle dingen zou byleggen, en dat de zaaken van gemelde Onze Stad hunne eerste rust zouden erlangen. Niet te min, zo wanneer Gylieden zelfs Ons Uwe blydschap over zo goed een besluit betuigd hebt, verstaan Wy met immers zo veel moeijelykheid als verwondering, dat Gy, na de wederkeering van Uwe Gedeputeerden in Uw Lichaam, andere Persoonen, als in de jongste vernieuwing van de Magistraat waren aangesteld, hebt ontfangen, tegens het Artykel waar in men hier met hen overeen gekomen was, en waar in uitdrukkelyk is gesteld, dat men geene veranderingen zou maaken. Wy houden Ons wel overredend, dat zulks tegens Uw goedvinden is geschied, en dat Gylieden altoos in de gevoelens van eerbied en getrouwheid, die Gylieden aan Ons schuldig zyt, zult volharden: maar gelykerwys diergelyke veranderingen, op hoedanige wyze dezelve gebeuren, schadelyke gevolgen zouden konnen hebben, en Wy wenschen dat men niets en doe 't geen het welwezen en de rust van onze Onderdaanen zou mogen verstooren; zo vermaa-

1703. *February* maanen Wy U. L. Vaderlyk, alle mogelyke agt te willen geven: en in verwachting dat Gy U L. na deze vermaaning zult gedraagen, bidden Wy God, dat Hy U, Waarde en Getrouwe, neeme, enz.

VRANKRYK. Tyding wegens de belegering van de Keiler Schans aan het Hof gebragt. (a) Zie pag. 125.

DE tyding wegens den overtogt van den Ryn door de Troupen, die de Maarschalk de Villars commandeerde, en der zelver aankomst voor de Keiler Schans, wierd op den 23sten. der Maand aan den Koning gebragt door den (a) Ridder de Vrilliere, welke ten dien einde een ongemeene vlyt had aangewend. Zyn' Majesteit ontfing hem zeer wel, en was des te meer vernoegd over het gelukkig gevolg dezer onderneeming om dat hy 'er meer als tien dagen te vooren d'orders af had verklaard, en 'er af gesproken op een wyze om te doen oordeelen dat hy het gevolg voor onfeilbaar hield. Hy noemde ter zelve tyd Monsr. de Lappara, om het gemelde Beleg in qualiteit van Ingenieur Generaal te helpen voortzetten, en deed hem noch dien zelven avond vertrekken. Men had ook wel de tyding verbreid wegens een victorie, door den Keurvorst van Beyeren op de Troupen des Keizers behaald; doch ze wierd niet waar bevonden: zulks dat men ten dien opzichte tusschen de vrees en de hoop bleef.

Vervolg van den Opstand in de Sevennes. (a) Zie pag. 47.

De Maarschalk van Montrevel, door den (a) Koning genoemd om zich tot demping der Oproerigen in de Sevennes te vervoegen, begaf zich omtrent het begin der Maand op weg; met order van een Leger van tien à twaalf duizend Mand te verzamelen, zullende bestaan uit vier Regimenten Infantery, twee van Cavallery en Dragonders, drie Bataillons van de Marine, acht honderd Miquelets, en eenige Militie des Landts. Hy kwam den 16den. te Pont S. Esprit in Languedocq, en deed aanstondts een Amnistie voor alle de Rebellen, welke de wapenen wilden nederleggen en weder tot hunne plicht keeren, uitgezondert de Hoofden, afkondigen: doch men zag niet, dat dit middel eenige werking voortbragt. In tegendeel kwamen 'er sedert verscheidene ontmoetingen tusschen de Partyen van deze Lieden en die van de Troupen des Konings voor te vallen. Men wist 'er de netste omstandigheden niet af; maar schreef, dat de Colonel Julien, geboortig van Orange, en die, zo als hy over eenige jaaren in den dienst des Konings was getreeden, vrywilliglyk de Roomsche Religie had omhelsd, een der geenen was die hen het meest drukte, en hun de meeste moeite veroorzaakte: weshalven hy ook den Apostaat wierd geheeten. Dezen Officier, die zich by alle voorvallende gelegentheden

leden veel bitterder toonde als de geboorene Roomschgezinden van die professie, in den aanvang der Maand eene hunner Partyen ontmoet hebbende, tastte de zelve aan, sloeg ze, en vervolgde ze tot in het Bosch van Bargeac; verzekerende zich wyders van den Brug van la Roque, en van alle de Vaartuigen welke in d'Ardeche lagen, om te bezorgen dat ze niet over de Rivier konden geraaken: maar omtrent duizend van hunne Medebroeders hier op aangekomen zynde, sloegen ze de Militie, welke aldaar geposteerd lag, op de vlugt, en overweldigden de passagie. *Monsr. Julien*, dit verstaan hebbende, viel hen met een Regiment Dragonders op het lyf, en dreef hen weder in het gemelde Bosch, en in deze en geene plaatsen daar ze de beste lysberging konden vinden.

1703. FebruarY

Men sprak zeer verscheidentlyk van deze Lieden: want d'eenen stelden hen ten toon als Schelmen en Booswichten, die niet en deeden dan plonderen, doodslaan, verwoesten, en branden; die de Dochters en Vrouwen schoffeerden; en eindelyk, die nergens door trokken zonder 'er merktekenen van hunne wreedheid en godloosheid te laaten. Anderen, in tegendeel, verzekerden, dat het braave Lieden waren, die den Oorlog voerden met alle d'ingetoogenheid, welke men daar in kan onderhouden; die, in waarheid, de Roomsche Kerken plonderden, en in den brand staaken, en die geen quartier aan de Priesters gaven, vermits zy hen aanmerkten als hunne Hoofdvyanden: maar die, behalven dat, geene ongeregeldheden aanrechtten; die geen kwaad en deeden aan de geenen, welke zich niet in de wapenen vertoonden om hen aan te tasten, enz. Men wilde zelfs, dat zy een (*a*) Manifest hadden gepubliceerd, waar in zy verklaarde „ Dat ze de wapenen niet en hadden opgenomen als in den uitersten nood, en na dat men hen door alle de bedenkelyke kwaade handelingen tot wanhoop had gebragt; zynde hun geen ander middel overgebleeven om 'er zich af te bevryden, en aan de verdeediging van hunne vryheid en het natuurlyk regt te arbeiden: Dat zy het niet gemunt en hadden als op hunne Vervolgers en Beulen; en dat zy geen kwaad gedaan hadden, noch zouden doen, aan de geenen die het hun niet en gedaan hadden: Maar dat, indien men voortvoer met hunne Medebroeders, welke gevangen kwamen te worden, te hangen en te rabraaken, in plaats van hen als Krygsgevangenen te handelen, zy alle de geenen, die in hunne handen vielen, op de zelve wyze zouden handelen.

Goede en kwaade getuigenissen wegens de Camizards.

(a) Ziet dit Manifest in de Verhandeling der Zaaken van de Maand Maart.

1703. February

Gelyk de gemeenschap van Parys tot aan die Lieden niet heel gemakkelyk viel, kon men noch niet recht zeggen wie zy waren, of hoedanig zy zich bestierden. De tyd en hun gedrag stonden 'er ons beter af t'onderrechten.

SPANJEN. Wederkomst des Konings te Madrid.

(a) Zie pag. 92.

De Koning, met zo veel (a) ongeduld in zyne Hoofdstad Madrid verwacht, kwam aldaar aan op den 16den. January, 's namiddags ten vier uuren, verzeld door de Koningin, welke hem met een groot getal van Heeren tot aan Guadalaxara was gaan ontmoeten. De meeste Steden, daar de jonge Vorst door trok, hadden voorgenomen hem op deze of geene prachtige wyze in te haalen: doch hy floeg het zediglyk af; zeggende, dat hy niet en begeerde dat zyne reizen iemand tot last zouden strekken. Deze gemaatigdheid behaagde den Spanjaarden byzonder wel, en baarde hem groote toejuigchingen, voornaamentlyk te Madrid, daar men alreedts, sedert dat zyne Majesteit op den Troon was gesteegen, veele kosten in diergelyke gelegentheden had gedaan.

Slechte staat aan het Hof.

Ziet daar den Spaanschen Monarch weder in zyne Hoofdstad, alwaar men zo zeer na hem had verlangd: maar nu verwachtte men te zien, wat verlichting de wederkomst zyner Majesteit aan de Volkeren zou toebrengen. De verstandigsten konden gemakkelyk bezeffen, dat de hoop ten dezen opzichte de begeertens niet en zou beantwoorden; dewyl de zaaken in een gesteldheid waren, dat ze van dag tot dag niet dan een vermeerdering van elende moesten verwachten. Ondertusschen was het Hof vol van Klaagers en Verzoekers; waar af d'eenen aanhielden, dat men hun d'apointementen, die men hun had afgenomen, zoude wedergeeven; en d'anderen, dat men hun zou betaalen 't geen men aan hen schuldig was. Maar onder alle die lieden waren 'er geen lastiger dan de Geinteresseerden in de Galjoenen. 't Geen zy verzochten, was zo rechtmaatig, dat men niet en wist hoe men het hun zou weigeren: en aan d'andere kant waren de noodwendigheden der geschapenheid van zaaken zo groot, dat men niet en kon besluiten tot zich t'ontslaan van een fonds die alreedts was gevonden, en waar af het scheen dat men maar het gebruik moest maaken. In deze belemmering, welke ongetwyfeld niet klein was, bleef het Zilver noch al gestadig te Segovia; en men vernoegde zich met de Geinteresseerden in hoop te houden, zonder te durven resolveeren noch tot het te behouden noch tot het uit te deelen. Eenige geloofden echter, dat alles met een deeling beslecht zou worden, dat 's te zeggen, dat de Koning een gedeelte

deelen van het Zilver zou behouden, en het overige aan de Geïnteresseerden geeven; 't geen echter by anderen geen ingang kon vinden. Immers, men had 'er sedert des Konings wederkomst al drie honderd duizend ryksdaalders af genomen, om de nieuwe wervingen, die zyne Majesteit op de krachtige en onwedersprekelyke aanmaaning van den Allerchristelyksten Koning besloten had te doen, mede te helpen voortzetten. 't Decreet, 't geen zyne Majesteit hier over had uitgegeeven, was gedateerd te Montferrat den 24sten. December 1702., en behelsde in substantie, dat de zeventien Regimenten Spaansche Infantery, welke in het Koningryk waren, met recruten of nieuwe wervingen vermeerderd zouden worden, ieder tot het getal van duizend Man effective: Dat de zeven Regimenten Cavallery op den voet van vyf honderd Ruiters ieder zouden worden gesteld: Dat men 'er vyf andere zou werven, een van Kurassiers en vier van Dragonders, om een Corps van zeventien duizend Voetknechten, vier duizend zo Ruiters als Kurassiers, en twee duizend Dragonders te formeeren. En gelyk deze vermeerdering van Krygsbenden ook een vermeerdering van Soldy vereischte, ordonneerde zyne Majesteit by het zelve Decreet, dat het geen, 't welk de Provincien tot het onderhoud der Provinciaale Regimenten betaalden, en tot andere gebruiken diende, tot de betaaling der gemelde Troupen zou worden besteed; en dat d'assignatien, welke de Particulieren, de Gemeenschappen, en zelfs het Koninglyk Huis, op die Fondsen hadden, tot nader order gesuspendeerd zouden blyven. Ondertusschen was 'er een Expresse van den Marquis de Bedmar, Commandant Generaal der Spaansche Nederlanden, aangekomen; die een secours van vier duizend Spanjaarden verzocht, om de Benden van die Natie, welke in Vlaanderen waren, te recruteeren. De Keurvorst van Beyeren had ook instantien laaten doen, om eenige betaaling te verkrygen op de sommen die men aan hem schuldig was: maar het een en het ander scheen even zeer onmogelyk te zyn om het ter uitvoering te stellen, of men moest d'onderneeming noopende de Troupen van Spanjen te vermeerderen op den voet als de Koning ordonneerde, laaten vaaren, en zich bepaalen met ze blootelyk t'onderhouden ten zelven getale als ze geduurende de laatste Veldtogt waren.

1703. Februarý

Decreet tot vermeerdering der Krygsbenden.

Middlerwyl bleef de Koninginne Weduwe gestadig te Toledo in een soort van vergeetelheid; 't geen echter niet en belettede dat d'Ambassadeurs, en d'andere Ministers der uitheemsche Vorsten, hunne Edellieden aan haar hadden gezonden om haar ter zaake der Feestdagen te feliciteeren. Die

Staat der Koninginne Weduwe te Toledo.

1703. Februari

van Portugaal en Parma waren 'er zelfs in persoon geweest, ten einde d'eerbiedigheid, welke zy voor die Vorstin hadden, op een krachtiger wyze te betuigen.

Admirant van Castilien gedagvaard om zich gevankelyk in Spanjen te vervoegen. (a) Ziet pag. 29.

In deze gesteldheid der algemeene zaaken wierd den Admirant van Castilien tot drie maalen met openbaare uitroeping gedagvaard om zich gevankelyk te vervoegen in het Kasteel Lameda geheeten, ten einde aldaar t'antwoorden op de beschuldigingen die men tegens hem had in te brengen: en dewyl hy geen gehoorzaamheid ten opzigte van die dagvaarding betoonde, was men bezig met hem zyn proces te maaken, als een Misdaadigen van Staat. In tegendeel bewees men groote liefkoozingen aan den Marquis van Alcanizas; zynen Neef; en de Koningin hem de commissie hebbende gegeeven van den Koning te Saragossa te gaan verwelkomen, deed men duizend pistoolen tot de kosten van zyne reis aan hem tellen.

PORTUGAAL. Gedrag van het Hof ten opzichte der in oorlog zynde Mogendheden.

DE Koning hield zich noch even dicht ten opzichte zyner intentien, betreffende den Oorlog welke tegenwoordig het grootste gedeelte van Europa verdeelde: maar men meende, dat op d'aankomst der Braziliische Vloot, welke van dag tot dag wierd verwacht, het gantsche geheim geopenbaard zou worden. Immers, men arbeidde gestadig met den zelven yver, als voormaals, aan de krygsbereidselen. De nieuwe wervingen gingen wakker voort; en men sprak van 'er noch eene van acht honderd Man, Cavallery, te doen. Ook wierden ettelyke Regimenten, en eenige Artillery, na de Provincie van Alentejo gezonden; en liep een gerucht, dat de Koning wapenen voor vyftien duizend man uit een vreemd Land liet komen. Dit alles gevoegd zynde by de gunstige Audientien, welke de Koning aan de Ministers des Keizers, der Koningin van Engeland, en der Staaten Generaal gaf, veroorzaakte dat de geenen van die Party zich vleiden, dat zyne Majesteit eindelyk in de gemeene zaak zou treeden: maar 't geen men 'er tot noch toe af zei, was maar bloote gissing.

ENGELAND. Vervolg van de Verrichtingen des Parlements.

DEN 1sten. der Maand January, tot waar toe wy de verrichtingen des Parlements hebben vervolgd, las men voor de darde maal de Bil om de Gevangenen te beletten zich te salveeren uit de Gevangenissen van de Koningin en van de Vloot; en hebbende gepasseerd, stuurde men ze aan de goedkeuring der Heeren.

Den

Den 2[den]. deed men de darde leezing van een Bil om Lyfrenten te verkrygen, en zond ze vervolgens aan het Hooger Huis. 1703. February

Den 3[den]. las men de veranderingen gemaakt in de Bil om een Inkomst voor den Prince van Deenmarken vast te stellen; en zynde goedgekeurd, beval men, dat de Bil in 't net gesteld zou worden. De Deurwaarder van de swarte Roede kwam uit den naam der Koningin aan de Gemeentens beveelen, dat ze haar in het Hooger Huis zouden komen opwachten, alwaar haare Majesteit zich met de gewoonlyke plechtigheden had vervoegd; en de Gemeentens deze order hebbende gehoorzaamd, gaf de Koningin haare Koninglyke toestemming tot d'Acte om aan haare Majesteit een Taxe op de Landeryen te vergunnen, ten einde den Oorlog tegens Vrankryk en Spanjen te vervolgen, mitsgaders tot twee andere particuliere Acten: waar na de Gemeentens weder in hun Huis zynde gekeerd, debatteerden ze de questie of men niet alle de Giften, gedaan van de Goedere der Kroon onder de voorgaande Regeering, zou herroepen; en daar waren honderd acht stemmen voor de affirmative tegens acht-en-seventig voor de negative; zulks dat de eersten het overhaalden: en men ordonneerde, dat men een Bil conform die resolutie zou opstellen. Daar wierd ook geproponeerd, alle de Giften, gedaan onder de Regeering van wylen den Koning Jacobus, te herroepen; doch deze propositie verworpen; even als die van een Bil te maaken om te beletten dat iemand, hebbende een Bediening, tot Gedeputeerde in het Parlement wierd verkoozen. Men ordonneerde alleenlyk, dat 'er een Bil opgesteld zou worden om alle de geenen, welke geene vaste goederen hadden, uit te sluiten; waar na het Huis zich adjourneerde tot den 15[den]. der Maand, ter oorzaak der Feestdagen; gelyk ook het Hooger deed.

Het Parlement dan op dien dag weder vergaderd zynde, presenteerde den Heer Hedges, Secretaris van Staat, aan het Huis der Gemeentens uit den naam der Koningin een Boodschap, geteekend door haare Majesteit, benevens verscheidene Papieren welke daar aan gehegt waren; en de Spreeker de zelve terstond geleezen hebbende, bevond men dat ze in deze termen vervangen was.

ANNA R.

HAARE Majesteit verscheidene Brieven van de Staaten Generaal der Vereenigde Provincien, als mede eenige Memorien van der zelver Ambassadeurs, ontfangen hebbende, waar in voorgedragen word de groote bekommering waar on-

1703. Februarij der zy zyn wegens de extraordinaire preparatien van Vrankryk, om hen vroeg in het voorjaar aan te tasten, en de noodzakelykheid om, zo zy agten, het getal der Troupen van Engeland en Holland te vergrooten, als de eenigste weg om de onmiddelyke ruïne van hun Land voor te komen, heeft het haar daar op beliefd eenige expedienten aan de Staaten Generaal voor te slaan, welke zy hoopte dat voordeelig voor 't gemeen belang zouden geweest zyn, en hen eeniger mate van hunne billyke vreeze ontheven hebben, zonder dat zy toevlugt tot haar Parlement nam. Maar de middelen, welke haare Majesteit aan de Staaten Generaal voorstelde, de gehoopte uitwerking niet gehad, en de Staaten hun aanzoek aan haare Majesteit met meerder ernst dan te vooren vernieuwd hebbende, om hen in dezen tyd van gevaar met vermeerdering van haare Troupen by te staan, als het eenigste middel om de uitwerking dezer groote en vroege preparatien, welke de Franschen tegens hen maken, te verydelen: zo heeft haare Majesteit bevolen de verscheidene Brieven en Vertooningen, tusschen haar en de Staaten Generaal over deze stoffe gepasseerd, mits dezen Uliedenr toe te schikken; op dat Gy te beter zoud konnen oordeelen van het gevaar 't welk hen dreigt.

Haare Majesteit acht deze zaak van zulk een groot belang te zyn, dat zy 'er zich onvermydelyk door verpligt bevind Ulieden van den tegenwoordigen staat daar af te verwittigen, om Uw advys daar over te hebben; niet twyfelende, of Gylieden zult zodanige mesures by deze gelegentheid nemen, welke meest tot eere en voordeel van hare Majesteit, tot veiligheid van des zelfs Ryken, en tot noodzakelyke ondersteuninge van haare Geallieerden mogen strekken.

St. James, den 15den. January 1703.

Men las ook de Brieven en Papieren betreffende deze zaak; en daar wierd beslooten, dat men des anderendaags de gunstige Boodschap der Koningin zou examineeren.

Den 16den. las men voor de darde maal de Bil om een grooter Imkomst voor den Prince van Deenmarken te beraamen; en hebbende gepasseerd, wierd ze na het Hooger Huis gestuurd, om des zelfs medestemming te hebben. Men las ook voor d'eerste maal de Bil om de geenen, welke geen vaste of reëele Goederen hadden, te beletten Gedeputeerden in het Parlement te weezen; waar na de Boodschap der Koningin geëxamineerd zynde, wierd zonder iemandts tegenspreeken beslooten, dat men tien duizend Man tot de vermeerdering van haarer Majesteits Krygsbenden zou werven, op dat zy des te kragtiger, gezamenerhand met haare Hooge Geallieerden, tegens Vrankryk en Spanjen zoude konnen ageeren. Ook wierd met een gemeene stemming besloote, dat men hier over een Adres aan haare Majesteit zou presenteeren.

Den 18den. presenteerde de Ridder Makworts wegens het Committé, ten

ten dien einde aangesteld, het gemelde Adres aan het Huis; en zynde gelee- 1703.
zen en goedgekeurd, wierd 'er geordonneerd, dat het door het gantsche February
Huis *en corps* gepresenteerd zou worden; en dat de Gedeputeerden, welke van den Geheimen Raad waren, van haare Majesteit zouden gaan hooren, wanneer het haar zou believen het zelve t'ontfangen. De Heeren lazen verscheidene Bils der Gemeentens, om een grooter Inkomst aan den Prince van Deenmarken te vergunnen; mitsgaders een Boodschap, welke zy wegens de Koningin hadden ontfangen, van den zelven inhoud als haare Majesteit op den 16den. aan het Laager Huis had gezonden.

Den 19den. raporteerde de Ridder Hedges in het gemelde Huis, dat de Koningin den zelven dag, 's namiddags ten vier uuren, had beraamd om het Adres der Gemeentens t'ontfangen; welke zich daar op ter bestemde tyd *en corps* na het Paleis van S. James begaven, en hun Adres, van den onderstaanden inhoud, aan de Koningin presenteerden.

ALLERGENADIGSTE SOUVEREINE,

WY, Uwer Majesteits zeer gehoorzame en getrouwe Onderdaanen, de Gemeentens in het Parlement verzameld, smeeken Uwe Majesteits verlof, om aan dezelve onze ootmoedige dankzeggingen te laaten toekomen, voor Uwer Majesteits zeer genadige aftreeding in de verscheidene Memorien, Geschriften, en Brieven tusschen Uwe Majesteit en de Staaten Generaal, nopende de vermeerdering van Uwer Majesteits Krygsmagt, welke met die van de Staaten Generaal te samen gevoegd, staat te ageeren, gewisseld, aan Uwe Gemeentens mede te deelen, en waar door dezelve ten vollen zyn overtuigd van Uwer Majesteits groote tedermoedigheid over haare Onderdaanen, in dezelve geen grooter last op te leggen, als de noodwendigheden der zaaken volstrektelyk vereisschen.

En uwe Gemeentens verzekeren Uwe Majesteit, dat, ingevalle Uwe Majesteit het noodzaakelyk zult vinden in eenige verdere Onderhandelingen te treeden, tot vermeerdering van de Krygsvolkeren, om met die van de Staaten Generaal (voor welker belang en behoudenisse wy allesints de grootste opzigten zullen hebben) te samen gevoegd te oorlogen, dezelve Uwe Majesteit in staat willen stellen van zulks gestand te konnen doen.

Wyders verzoeken Uwe Gemeentens ootmoediglyk verlof om Uwe Majesteit te smeeken, dat het U moge believen by de Staaten Generaal aan te houden, dat zonder uitstel alle Posteryen, Wisselbrieven, Correspondentie, en Koophandel met Vrankryk en Spanjen mogen opgeschorst worden; als zynde, volgens Uwer Gemeentens nederig gevoelen, zo volstrekt noodzaakelyk om den regtmatigen en noodwendigen Oorlog, waar in Uwe Majesteit is gewikkeld, te voeren, den Koop-

1703. Koophandel van onze Vyanden af te breeken, en hen tot de grootste engte te brengen. Uwe Gemeentens verzoeken derhalven ootmoediglyk, dat Engeland met de betaaling van zodanige bygevoegde Krygsbenden niet moge bezwaard werden, dan van den dag af dat zodanige opschorssing by de Staaten Generaal zy gemaakt.

February

Waar op de Koningin in dezer voege geliefde t'antwoorden.

Het is met groot genoegen dat ik dit Adres ontfange, als het welk My bekwaam maakt om My met de Staaten Generaal in het vermeerderen van onze Krygsmagt, volgens hunne begeerte, te voegen. Ik twyfele niet, of de Voorwaarde, waar van Gyliedengewaagt, zal goedgekeurd worden, aangezien ze voor het welzyn van de gantsche Alliantie noodzaakelyk is: en ik zal nog dezen avond aan mynen Minister in Holland zenden, om met de Staaten in het bezorgen van Krygsbenden te samen te stemmen.

Den 22sten. ordonneerden de Lords, dat men twee Adressen aan de Koningin zou presenteeren; het een, om haare Majesteit te verzoeken, dat zy aan hen wilde mededeelen de Brieven, ontfangen van den Ridder Rooke in de Maanden July en Augustus des voorgaanden Jaars; en het ander, om haare Majesteit te bedanken voor haar Boodschap, en de mededeeling van de Brieven der Staaten Generaal. Dit Adres, 't geen den 24sten. aan haare Majesteit wierd gepresenteerd, was vervangen in de volgende termen.

WY, de zeer gehoorzaame en getrouwe Onderdaanen, de Geestelyke en Wereldlyke Lords in het Parlement vergaderd, bedanken Uwe Majesteit ootmoediglyk voor het mededeelen der Brieven en Geschriften van den Staaten Generaal aan dit Huis; en overwogen hebbende, hoe veel tydts in deze Onderhandeling is gesleeten, en met wat herhaalde en nadrukkelyke aanhoudingen de Staaten Generaal hebben doen vertoonen de bekommeringen, die zylieden hebben voor de buitengewoone en vroegtydge Toebereidselen van Vrankryk; zo nemen wy de vryheid van Uwe Majesteit te raaden, met Uw believen, zonder eenig verder verlies van tyd, in de voorstelling van de meergemelde Staaten Generaal, tot het vermeerderen van zo veel Krygsvolk als tot het verydelen der vroege en groote Toerustingen en handhaaving van de gemeene Zaak nodig is, te bewilligen; en berigten wyders Uwe Majesteit, dat het gevoelen van dit Huis is, dat het bezorgen van Uw aandeel in de vermeerdering der Krygsbenden in de Nederlanden vrugteloos zal wezen, ten zy alle Correspondentie met Vrankryk en Spanjen, door Brieven of anders sints, gantschelyk by de Staaten Generaal, en alle andere Bondgenooten van Uwe Majesteit, verboden zy.

't Ant-

't Antwoord der Koningin was.

Men zal geen tyd verzuimen om de Krygsbenden te vermeerderen, en den Handel door Brieven, in Ulieder Adres gerecommandeerd, te verbieden.

Den zelven dag las men voor d'eerste maal in het Laager Huis de Bil om te voorzien in de bedriegeryen, welke begaan wierden in de Manufactuure der *Wollen*, Katoene Lywaaten, en Fulteinen.

Ondertusschen was het Hollandsche Esquadre, bestaande uit twaalf Oorlog en twaalf Transportschepen met drie duizend Man Landmilitie, onder het bevel van den Schout by Nacht van der Dussen op den 22sten. January in Duins aangekomen, en hield zich daar niet op dan om den Admiraal Almonde aan land te zetten; waar na het Directelyk na Spithead, ging, daar de Schepen der Koningin lagen. Wat den genoemden Admiraal belangt, hy vervogde zich aanstonds te Londen, alwaar hy de eer had van de Koningin, en den Prince van Deenmarken te begroeten, en door den Graave van Portland, den Graave van Wratislau, Keizerlyken Minister, d'Extraordinaire Afgezanten van Holland, en andere voornaame Heeren bezocht wierd; zullende over de zaaken van d'aanstaande Zeetogt met eenige Commissarissen der Admiraliteit Conferentien houden. De twee Esquadres maakten te samen dartig Oorlogschepen, zonder de Transportschepen daar by te rekenen; en de Troupen, die 'er zich op bevonden, steegen ten getale van over de zes duizend Man. Men geloofde gestadig, dat de Graaf van Peterboroug zich op die Vloot zou embarqueeren, om zyn Gouvernement van Jamaica te gaan waarneemen; en in der daad hy had alle de noodzaakelyke schikkingen daar toe genomen, en zyne toerusting doen inscheepen: maar men verstond naderhand, dat zyne reis, niet voort zou gaan, en dat de Koningin hem zes duizend ponden sterlings had gegeeven, om hem schadeloos te houden wegens de kosten die hy had gedaan. 't Regiment Dragonders, 't geen hy had geworven, wierd mede gecasseerd; en alle de Dragonders, die het zelve uitmaakten, wierden in het Regiment van den Ridder Haro ingelyfd. Deze was onbekwaam verklaard geweest om de Koningin langer te dienen, ter oorzaak van het gedrag 't geen hy te Vigos had gehouden; doch naderhand herfteld: hebbende betoond dat hy niets en had gedaan als volgens d'orders van den Lieutenant Generaal Bellasis, welke derhalven alleen van zyn ampt

1703. Februarij wierd ontbloot. Beiden waren ze bekend voor zeer dappere lieden: maar zy wierden beschuldigd wegens de hand geleend te hebben aan de plondering, welke op de landing in Spanjen te Porto S. Maria was geschied; en dit was het, 't geen hun de gestrengheid der Koningin op den hals had gehaald.

Ten dezen opzichte dient hier ook gezegt te worden, dat de Galjoenen, welke van Vigos mede gebragt waren, eindelyk geopend en ontlaaden waren. Men vond in verscheidene Kassen eenige goude Lingotten, ettelyke Baaren Zilver en eenige Kleinoden, onder anderen een goude Kroon verrykt met Robynen, een goud Crucifix, mede bezet met Gesteentens, twee-en-twintig Baaren Zilvers weegende zeven honderd pond; verscheidene groote Kassen met Zilver zodanig als het uit de Mynen komt, en twee groote Kassen met Zilverservies. Maar de grootste rykdom der gemelde Galjoenen bestond in Cochenille, Campechiehout, Cacao, Snuftabak; en verscheidene andere Koopmanschappen van prys.

Midlerwyl was de zaak van het Cartel, of d'uitwisseling der Gevangenen, daar men sedert een tyd aan bezig was geweest, noch niet zeer verre gevoorderd. De Graaf van Mornay, een van de Capiteinen der Fransche Schepen, welke te Vigos waren genomen, had al over een wyl een Lyst ingeleverd van de gevangene Engelschen, die de Koning van Vrankryk in zyn vermogen had; waar by het bleek, dat 'er, na d'uitwisseling van een tegen een, noch meer als twee duizend Franschen in de gevangenissen van Engeland zouden blyven: maar haare Majesteit liet hem aanzeggen, dat, behalven de Fransche Protestanten welke sedert het begin van dezen Oorlog op haare Schepen en na de Galeyen gezonden waren, zy verstond, dat men haar ook d'Engelsche Kooplieden, welke in de Bastille waren gezet, zou wedergeeven. Sedert sprak men byna van niets meer; en de Gevangenen, die te Londen waren gebleeven, wierden na Oxford gezonden, alwaar ze met d'anderen op hunne parole waren.

Thans wierden de wanpligtige Capiteinen, Kirkby en Wade, welke gelyk in de verhandeling van de zaaken der voorgaande (a) Maand is gezet, den dapperen Admiraal Bembow tegens het Fransche Esquadre van Monsr. du Cassé in West-Indien op zulk een schandige wyze verlegen hadden gelaaten, volgens vonnis door den Krygsraad aldaar tegens hen geveld en door de Koningin bekrachtigd, veroordeeld om geharquebuseerd te worden. De Bloedverwanten der Gecondemneerden verzochten wel by

(a) Zie pag. 86 enz.

Re-

Request pardon; doch wierden door haare Majesteit afgeweezen, met antwoord dat die zaak al te baatelyk was om plaats voor eenige genade open te laaten. Hier op dan wierd een Vaartuig met het Vonnis na Jamaica afgevaardigd, om aldaar, drie dagen na d'aankomst van het zelve ter uitvoering gesteld te worden. 1703. February

Omtrent ter zelve tyd wierd door het Huis der Gemeentens het onderstaande Addres noopende de misbruiken welke sedert eenige jaaren herwaarts onder de voorgaande Regeering waren ingeslooten en tot merkelyk nadeel van het Gemeen gepleegd, aan de Koningin gepresenteerd.

Het Onderdanig Adres van het Huis der Gemeentens aan de Koninginne.

Zeer genadige Souvereine,

WY, Uwer Majesteits zeer verpligte en nederige Onderdaanen, de Leden der Gemeentens in het Parlement vergaderd, zyn zeer diep gevoelig, dat, niettegenstaande de groote sommen, ten behoeve van den laatsten Oorlog opgenomen, de Natie onder een ongemeene schuld van veele Millioenen geldts legt; agten het onze onvermydelyke plicht, de ongelukkige oorzaaken en instrumenten, welke, volgens de blyken die Wy daar van hebben, deze swaare last over Uw volk hebben gebragt, voor U te leggen; niet twyffelende of Uw Majesteit zal zeer genadiglyk gelieven na Haare groote wysheid en goedheid zodanige kragtdadige ordres te geven, dat noch eenige indirecte Practyken gedult, nog eenige Persoonen met de administratie van de Publyke Zaaken voortaen werden, die de Autheurs van alle onze rampen zyn geweest.

Wy verzoeken daarom ootmoediglyk verlof om aan Uwe Majesteit te representeeren, dat, gedurende den laatsten Oorlog, die tot bescherminge van de Protestantsche Godsdienst en de vryheden van Europa tegens den gemeenen Vyand van beide wierd gevoerd, en daarom met bereidwilligheid van 't Volk van Engeland onderschraagt was, toen nochtans, als de groote noodzakelykheden van 't Koningryk en meer dan ordinaire zuinigheid vereischten, een algemeene quaade aanlegginge van de Publyke Inkomst gezien wierd, bezonderling te wyzen aan eenige groote Officianten van de Thresaurie, welke meer ziende op hun eigen bezonder profyt, dan de regtmatige oeffening van hunne publyke trouwe, de pligt van hunne eigen plaatsen hebben waargenomen, noch gezorgd dat de gesubordineerde Officiers zich wel in de hunne queeten.

En wy konnen het aan geen andere oorzaak, als de slapheid der Thresaurie, toeschryven, dat veele Ontfangers in de verscheidene Graafschappen van Engeland en

1703. Februarij. en Walles zo lange en nodelooze uitstellen gemaakt hebben met hunne respective betalingen te brengen en de Schatkist van de Taxen, door 't Parlement opgelegt, en van Uwer Majesteits goede Onderdanen geligt, door welk middel zy zich zelven onredelyke avantagien hebben toegebragt; terwyl het Publyk gedwongen was groote interesten en giften te betalen, niet alleen by gebrek van hun eigen geld, maar, daar wy groote redenen toe hebben om te gelooven; veel maalen door dat zelven te moeten leenen; en dat verscheidene Ontfangers in zulke tusschen poozen van tyd, met considerabele sommen in hunne handen, tot groot verlies en schade van 't Gemeen, gefalieerd zyn.

Uwe verpligte Leden der Gemeentens representeeren verder aan Uwe Majesteit dat 'er groote sommen geldts zyn geborgt geworden, en verscheidene Tailles zonder noodzakelykheid geslagen op de aanwyzingen en andere Parlementaire onderstanden, eer daar publyke occasien toe waren; en deze practyke heeft men gevolgd, als men by representatie van het Huis der Gemeentens, wegens pressante noodzakelykheden daar toe stemmen van Credit verworf, waar door veele Officianten van de inkomst, en hunne Vrienden gelegentheid gehad hebben om groote sommen op interest te ontfangen; welke Tailles quamen op te loopen voor dat hun geld tot gebruik van 't Gemeen betaalt was; tot voordeel van welke interest wy ook reden hebben, te gelooven, dat veele Rekenmeesters die uit de Schatkist groote sommen geldts ten gebruik van 't Gemeen ontfangen hebben, de betalinge daar van aan Zeeluiden en Soldaten, aan welke men het schuldig was, zeer listiglyk hebben uitgesteld. En dit schynt een groote aanleiding geweest te zyn, waarom zulke Rekenmeesters groote zomme van 't Gemeen geld in handen van Goudsmeden, en andere Persoonen, betrouwd hebben, om bezondere voordeelen daar mede te doen, en weder te rug te leenen aan de Schatkist op andere persoonen namen: al het welke strekte tot groote schade voor Uwer Majesteits goede Onderdaanen, openbare verongelyking en discourageering van Zeevolk en Soldaaten, en tot groot oneer van de Engelsche Natie.

Deze quade practyk van Tailles te belasten met interest, eer het geld was ingekomen, is mede verzeld gegaan met een andere groote ongelegentheid voor 't Publyk, welke was, dat, als de Natie occasie had voor gereed geld om de tegenwoordige noodzakelykheden van 't Ryk mede te voldoen; veele Persoonen die hun geld op leen hadden geavanceerd, weetende dat ze dezelve voordeelen by uitstel, zo wel als by prompte betalinge, zouden hebben, hun geld niet in de Schatkamer wilden brengen voor verscheidene maanden na dat de Tailles gedaan waren; waar door dan het Gouvernement genoodzaakt was middelerwyl excessive pryzen te betalen voor de Ammunitien en Provisien van Leger en Vloot, dewyl de Koopluiden en Ambagtsman geen gereed geld konden hebben voor hunne goederen; maar langlopende Tailles op een grooten afslag.

En door deze en andere onwettige wegen is 'er een zeer groot deel van de publyke Onderstanden vervlogen in ongehoorde interesten, groote premien, en excessive pryzen voor Ammunitien en Provisien; 't welk een van de grootste oorzaaken is geweest, die zo swaare schuld over deze Natie heeft gebragt.

Doch wy konnen in behoorlykheid hier niet nalaten de tegenwoordige goede be-

stie-

-stieringe van de Tresaurie te betuigen, waar door ook, tot eere van Uwe Regeeringe, en 't voordeel der geheele Natie, geene onnoodzakelyke Tailles met interest zyn toegelaaten, en geen meer geld op eenigen tyd mag geborgt worden, dan als gevorders word tot de noodzakelykheden van de Natie; en zorg is gedragen tot het supporteeren van 't credit der cours van de Scheeps-Victalie en andere publyke Comptoiren, dat men alle Ammunitien en Provicien in goede mate zal opdoen; tot zodanig een voordeel van 't Gemeen als of de zelve met gereed geld gekogt waren, welke bezuininge en goede aanlegginge men bevinden zal een van de kragtigste middelen te zullen zyn om Uwer Majesteits Regeering voorspoedig te maken binnens *Landts*, en een vigoreuzen Oorlog te konnen voeren tegen den gemeenen *Vyand* buiten 's Landts. 1703. *February*

Verder smeken Wy onderdaniglyk verlof om Uwer Majesteits voor te dragen, dat, schoon Uw Huis der Gemeentens (welk 't altyd gereed is om de waardigheid der Kroon te onderschragen) alle deze sommen overvloediglyk had verzorgt, welke (na de breedste opgave, voor haar gelegt) noodzakelyk geacht wierden voor de civile Lyst, nochtans over en boven de gezeide zommen, en uit de Onderstanden door het Parlement toegestaan, (welke by de Wet van Engeland zyn geappropriee̊rd en aangelegt behooren te worden tot het gemeene voordeel van 't geheele *Ryk*) veele groote sommen geldts, geduurende den tyd dat 'er zulke swaare taxe op 't volk lagen, gediverteerd zyn geworden onder den naam van secreteeteere Diensten, Salarissen, Giften en Pensioenen aan bezondere Persoonen: welke gelden, indien eenigsints te betalen, weder behoorden gesuppleerd geweest te zyn uit de civile Lyst. Ja deze ruimschoorigheid steigerde zo hoog, dat verscheidene duizend ponden uit de publyke Onderstanden zyn betaald, om groote Plaatsen mede te koopen voor den laatsten Graaf van Sunderland, en den tegenwoordigen Graaf van Albemarle: zo weinig konde U Huis der Gemeentens staat maaken op de opregtheid van de Publyke Staats-Dienaars: zo weinig agt gaven zy op die zwaare Taxen, welk op 't volk lagen; dat niets minder het publyke geld van misgebruik kon bewaaren, dan een expresse clausule van appropriatie: welke schoon gantsch niet nodig was tot securiteit van 't publyke geld in 't algemeen, maar alleen om de applicatie daar van in eenige bezondere zaken te dirigeeren. Nochtans, wanneer Uw Huis der Gemeentens zodanig een byzondere appropriatie niet en maakte; miste zelden men het publyke geld qualyk te besteeden. En dit heeft een andere grooten oorzaak geweest van de swaare schuld die op de Natie *legt*..

Noch al verder smeekt Uw Huis der Gemeentens verlof om aan Uwe Majesteit voor te dragen, dat de oude en vastgestelde methode van Rekening houden in Uwer Majesteits Schatkamer in volgenden manier is geweest: Namentlyk, de Natiender of Rekenmeester van den Ontfangst moet de Werfrollen opstellen en overmaken alle half Jaaren aan Uwer Majesteits Schryver, tot belastinge en vervolging van de Rekenmeesters; 't welk gecommuniceerd zynde aan den Rekenmeester van den Impost, moetenze aan den gezeiden Schryver certificeeren, wat Rekenmeesters haare rekeningen niet ingebragt of vervolgt hebben: en dan is de Schryver gehouden yder volgende term Proces tegens dezelve te maken. Zo dat de

1703. February de Naziender van den Ontfangst het voornaamste rad is, 't geen al de rest maakt; en is die groote Bediende gebreekig in zyne pligt, zo is het nog regulier, noch in waarheid mogelyk voor de anderen voort te gaan; maar alle Proces tegens den Rekenmeester moet staan blyven, en Uwe Majesteits en al Uwe trouwe Onderdaanen ten uitterste daar by lyden. Ende wat de Klerk van de Pells aangaat, die moet d'Impres-Rollen examineeren; maar de Naziender is gehouden dezelve aan den Schryver te transmitteren. Wanneer ook door verzuim, of corruptie van gezeide Officianten, deze oude gewoonte en cours der Schatkamer niet zo stipt was geobserveerd, als behoorden, was wel uitdrukkelyk daar in voorzien by een acte van het Parlement, zo onlangs noch in het 8ste. en 9de. Jaar van de Regeering van de laatsten Koning van Glorieuzer Gedachtenisse, geintituleerd, *Een Acte tot beter observatie van de koerts, by ouds gebruikelyk*, &c.

Maar niet tegenstaande de klaare en uitgedrukte woorden van de gezeide Statute, zo onlangs gemaakt, zo is't, zeer Genadigste Souvereine, als Karel Lord Halifax, die tegenwoordige Naziender der Ontfangst, zelf een Lid van dat Parlement was hy nochtans zo weinig zorge gedragen heeft om de pligt van zynen Ampt te voldoen tot interest van Uwe Majesteit en de veiligheid van 't Gemeen, dat Hy niet eene van de boven genoemde Particulariteiten en regt heeft waargenomen, en gezeide Naziender heeft by gebrek van der Tailles wettige Bewyzen of Borgen te examineeren, Uwer Majesteit en 't Gemeen opentlyk misleid door in de weekelyke Certificatien der Ontfangsten, Uitgaven en Resten in de Schatkist zodanige sommen geldts te insereeren, als nooit dadelyk en *bona fide* aan de Eigenaaren waren betaald, noch de Kroon wettelyk daar van ontlast. En wat de Impres-Rollen aangaat, Uwe Leden der Gemeentens konnen niet dan met smerte Uwe Majesteit voordragen, dat, niet tegenstaande daar nu zes zodanige Rollen mogen zyn na den Schryver getransmitteerd, het nochtans in gemelde Comptoir wel bekend staat, dat 'er geen der gezeide Rollen van den 28sten. Juny 1702. O. S. zo getransmitteerd zyn geweest, daar maar kort geleden na den 22sten. January laatst, en na dat de genoemde Commissarissen der Rekeningen haar onderzoek omtrent dat verzuim door ordre van Uw Huis der Gemeentens hadden gedaan: 't welk zynde lang na den tyd dat dezelve getransmitteerd hadden moeten zyn geweest, zo was de gemelde Naziender zeer verre van zyne plicht in dit particulier te doen. En ter zake van dit verzuim konnen inmiddels de respective Rekenmeesters niet belast worden die groote sommen van 't publyke geld ontfangen te hebben; waar van geen rekening is gedaan tot op dezen dag: en hier door is, dat, niettegenstaande de Rekenmeesters van 't Werf-geld van Jaar tot Jaar binnen drie maanden na 't verloop van elk Jaar rekenschap moesten doen, geen behoorlyk Proces is, noch ook heeft konnen gemaakt worden tegens haar en veele Persoonen die by wege van Werf-geld groote sommen van den Thresaurier der Vloot en den Betaalmeester van de Troupen ontfangen hebben, zyn voor prosecutie beschut, en konnen niet regelmaatig tot rekening van haar ontfangst geroepen worden. En wy hebben groote reden om te gelooven, dat de schade aan 't Gemeen door dit verzuim van den gezeiden Naziender en zynen Voorsaat komt tot verscheidene Millioenen gelds: nadien door

langte

langen tusschentyd (gedurende welke de principale Rekeningen zyn verzuimd) veele der Persoonen, welke het gezeide publyke geld ontfangen hebben, of dood of insolvent zyn: en hoe grooter het verzuim van den vorigen Naziender was, eer het gemelde Statuit wierd gemaakt en de tegenwoordige Naziender in zyn Ampt quam, te grooter moest zyne zorge zyn geweest om zyne plicht wel waar te nemen, agtervolgens die Wet, in het maken waar van hy zelf tegenwoordig was, en die hy nu zo zeer verzuimd heeft voor drie Jaar lang en verder, van den aanbeginne dat hy dat Ampt genoot, tot groote schade van Uwe Majesteit en al uwe Getrouwe Onderdanen. 1703. *February*

Daar en boven was geprovideerd noch door een andere Acte, gemaakt in de 4. Jaar van den laatsten Koning WILLEM en Koningin MARIA. Cap. 3. dat, ingevalle eenige Bedienaars van de Schatkamer eenig Loon, gifte of gave, zou vorderen, of eenige van de wekelyke sommen, daar in gemeld, misappliceeren, of andere zaken, volgens die Acte van haar vereist, niet nakomen, zy haar Ampten souden verbeuren, en onbequaam zyn tot eenige Bedieninge of Plaats van trouwe. Nochtans heeft de gezeide Naziender contrarie tegens het gemelde Statuit gedaan, en verscheidene somme gelds tot zyn eigen gebruik, tegen de Wet en 't vertrouwen hem opgelegt, ontfangen. Om al het welke, of eenige andere verbreeking van zyne pligt, gelyk ook om die Uwe Majesteit voorheen zyn voorgelegt, (voor wiens genadig Antwoord op ons nederig Adres by die gelegentheid wy Uwe Majesteit zeer nederig en hertelyk dank zeggen) wy ernstelyk verzoeken, dat het Uwe Majesteit gelieve zeer genadiglyk Uwen Procureur Generaal te ordonneren, den gezeiden Naziender der Ontfangst kragtdadiglyk in Rechte te vervolgen. En gelyk wy in dezer voegen groote en goede daaden door Uwe Majesteit hebben zien beloont, twyffelen wy niet, of wy zullen alle bedrog en quade aanleggingen regtmatig zien gestraft; dewyl Uwe Leden der Gemeenten zich geen goed by al haar onderzoek konnen belooven, ten zy de Wetten in rechte executie werden gestelt, en die geenen, welke zo lang in versmadinge van dezelve geleefd hebben, 't gewigt daar van ten laatsten komen te gevoelen.

Door 't verzuim ook van de gemelden Naziender, en zynen Voorzaat, hebben de Nazienders van 't Werfgeld, de Schryver, en andere Bedienden van de Schatkamer niet konnen voortgaan in haare plicht, zo als de Wet en cours der Schatkamer mede bragt; verscheidene van welke Bedienden mede onagtzaam daar in zyn geweest: waar door dan alle de publyke Rekeningen van de Natie zeer ten achteren zyn; welkers staat, (zo als aan de gemelde Commissarissen van de Rekeningen overgelevert, in particulariteiten, nagemeld is, als volgt. De Graaf van Ranelag, laatste Betaalmeester van Uwer Majesteits Troupen, heeft van 21 Millioenen, en meer, in veertien Jaar tyds ontfangen, geen rekening gedaan in de geheele laatste Regeering, verder dan den laatsten December 1690. en geen andere Rekening verder dan Maart 1692. welke niet verklaard was voor den 20sten. Juny laatst, en dat zelfs op bewyzen die tot een wettige ontlastinge niet sufficant waren.

De Commissarissen voor de zieken en Gequetsten hebben geen Rekeninge ingelevert in de laatste Regeering, en geene sedert verder dan tot den 31sten. December 1690.

1703. February. De laatste Stalmeester van de Kamer, Sr. Rowland Gwyn; de laatste Meester van de Kleding, de Graaf van Albemarle, en Mr. Parkhust, Mr Paschal, en anderen, Commissarisen van het Prys Comptoir, hebben gants geen Rekening ingeleverd aan de Naziende rs van de Imprest.

Jacob van der Es, Esq. Betaalmeester van den laatsten Konings Duitsche Troupen, heeft ontfangen drie Millioenen, vyf-en-twintig duizend 743 pond, 9 schel. 6 stuiv. 't geen by computatie 52907 pond 6 schel. en 8 stuiv. een oortje, meer is dan de betaling van die Troupen was, als hen altyd compleet hadden geweest, en op den Engelschen voet gestabileerd, zonder deductie van haar; 't geen nochtans zo niet was: en evenwel heeft gezeide Van der Es geen Rekening in 't geheel ingeleverd: en, schoon menigmaal gediteerd, is hy nooit verscheenen voor gemelde Commissarissen der Publyke Rekening; maar staat noch schuldig aan de Troupen 112229 pond 9 schel. en 8 stuiv., welke nu als agterstallen gevorderd worden van Uwe Majesteit en 't Gemeen.

De laatste Tresaurier van de Vloot van 17 Millioenen, en meer ontfangen, heeft verscheidene Rekeningen overgeleverd tot den 31sten. Decemb. 1698. Zyne Rekening voor 't Jaar 1692. was gedeclareerd den 3. July laatstleden; zedert wanneer de drie Rekeningen van de volgende Jaaren alleen zyn gedeclareerd.

De gemelde Thresaurier, met Mr. Papillioen, Cassier van 't Victalie-Comptoir, heeft 'er geen rekening gedaan de geheele laatste Regering verder dan den 31sten. December 1696. niet gedeclareerd voor den 19den. May 1701. en op den voet van die Rekening bleef hy noch schuldig 53427 pond 3 schel. 3 st.

En veele andere Rekenmeesters, welke op te haalen te verdrietig zyn aan Uwe Majesteit zyn of verre ten agteren in haare Rekeningen, of hebben nooit eenige ingeleverd, in zo verre, dat schoon vyf-en-veertig Millioenen 568925 pond 19 schel. en 2 st en een oortje, (een somme nooit met weeten geligt in meenige Regeeringen voorheen) van Uwer Majesteits goede Onderdaanen zyn opgenomen geworden, en uit de Schatkamer gegeeven aan de verscheidene Betaalmeesters, en Thresauriers van de Vloot, Troupen en Geschut, ten dienste van den laatsten Oorlog tusschen den 5den. November 1688. en den 8sten. Maart laatstleden, behalven de verscheidene Millioenen opgenomen tot andere publyke gebruiken is nochtans van verre met het grootste deel daar van geen rekening gevorderd tot op dezen dag, ten groot ongenoegen van Uw Volk, en groote oneere der Engelsche Natie.

Door deze verzumingen en uitstellen zyn alle Rekeningen zo intricaal en confuis gemaakt, dat de verscheidene Rekenmeesters groote gelegentheid gehad hebben om 't Gemeen te berooven. De ontdekkinge van haar bedriegeryen is zeer swaar geworden, en een beletsel daar mede gemaakt in 't maaken van alle volgende Rekeningen.

Hier van is 't, dat zo veele publyke Bedienden en Rekenmeesters zich zelven groote staaten ten koste van 't Gemeen hebben gemaakt; zynde klaarblykelyk, dat ze geen wettelyke middelen gehad hebben om daar toe te geraaken. En verscheidene Persoonen, welker pligt het was zulke buitenspoorigheden te beletten, haare requesten eerder na haare gierigheid dan verdiene rekenende, hebben zich zelven

ver-

verkregen (*Grauds*) plaatsen van zulke waardy, als in voorgaande Regeeringen geacht wierden groote onderstanden tot groote en publyke diensten. En dit is een andere groote oorzaak geweest van de schuld, die op de Natie legt. 1703. *February*

Uwe Leden der Gemeentens dragen Uwe Majesteit verder nederig voor, dat niettegenstaande zulke groote sommen, uitgegeven aan den gezeiden laatsten Betaalmeester en Thesaurier, daar Uwe Leden der Gemeentens voor alle die diensten volle zorg gedragen hadden, gelyk ook tot het voortzetten van den Oorlog tegens Vrankryk, zy nochtans vinden tot haare groote droefheid, dat niet alleen de *Officiers*, maar de Zeeluiden en Soldaaten, die zich in alle gelegentheden zo braaf tot bescherming van haar Land gequeten hebben, gedurende den laatsten Oorlog niet betaald en zyn, en groote sommen noch aan veele van haar schuldig staan; daar, indien het publyke geld regt had aangelegt geweest tot gebruiken waar toe het van Uwe Leden der Gemeentens gegeven is, in plaats van die menigte moeijelykheden welke Uwer Majesteits getrouwste Onderdaanen en haare Familien, die zo wel in Uwe Vlooten en Arméen hebben gediend, geleden hebben, haar in den laatsten Oorlog regt zou zyn geschied, en zy aangemoedigd zouden zyn geworden om zich met meerder gewilligheid in dezen te engageeren.

Maar in plaats van regt, hebben wy te veel redenen om te gelooven, dat die zelve Persoonen, welke door lange en onnodige uitstellen haar gedrongen hebben langloopende Tailles en Papieren-securitéiten aan te nemen, onder andere van haar behoeftigheden voordeel hebben getrokken, en in Makelaars te employeeren om die Taillies onder verbintenissen ten laagsten op te koopen, zig zelven naderhand met dat gereede geld betaald, 't geen ze eerst aan de Zeeluiden en Soldaaten zouden hebben uitgedeeld.

En zodanig was de mysterieuze handel met Tailles en Exchequer-Bills, welke eertydts was aangezet door gemeene Makelaars, tusschen de Beurs en de Exchequer; 't geen de hertaderen van de Regeringe als af zogt te steeken: en daar by is zo groot een winst gedaan ten koste van 't Publyk, dat grooten sommen geldts daar in aangelegt wierden; 't welk de Koophandelstok dezer Natie geen kleintje verminderde, en 't welk beide den uitvoer van de Wollen en andere Manufactuuren dezes Ryks, en den invoer van ongemunt Zilver en andere Goederen van vreemde Landen, die in Engeland bewerkt wierden, zeer heeft verhinderd, tot groote prejudicie van Uwer Majesteits Costuimen, verlies van de Balans des Koophandels, en de algemeene verarminge des geheelen Ryks.

En schoon de laatste Betaalmeester en Thesaurier door lange en onnoodige uitstellen in 't opstellen van haare Rekeningen in groote mate eenige ontdekking van haare behoorlyke gangen hebben geprevenieerd, en zy getragt zich te versteeken van een rechtmatige en goede rekenschap aan de Natie, door geheime zegels en andere onverantwoordelyke volmagtiging steelsgewyze tot het passeren van hunne Rekeningen verkregen, zonder rechte bewyzen en tegen de wet en cours der Schatkamer; hebben nochtans Uwe Leden der Gemeentens door de groote trouwheid en naarstigheid van de gezeide Commissarissen tot het opnemen, examineeren, en statueeren van de Publyke Rekeningen des Ryks, niet alleen de verscheidene misbruiken,

 bo-

1703. *February* bovengemeld, ontdekt, maar ook eenige van de onverantwoordelyke handelingen van den zelven Betaalmeester van Uwer Majesteits Troepen, door wien een considerabel deel gelds, 't welk in zyne handen quam, en tot geen ander einde als de betaaling der Armée moest zyn aangelegt geweest, gediverteerd is tot zyn eigen en andere bezondere gebruiken: om alle het welke, na een volslagene hooring van hem tot zyne eigene defensie, hy regtvaardig de Censure van 't Huis is onderhevig geworden, en schuldig verklaard aan hooge Misdaad en quaad Bedryf.

Wy vinden ook, tot onze onnitsprekelyke smerte, dat, terwyl zyne laatste Majesteit ingewikkeld was in het vervolgen van zyne glorieuse desseinen om de Protestantsche Godtsdienst en Vryheden van Europa te bewaaren, en daar door genoodzaakt de zorgen der publyke zaaken in dit Koningryk aan particuliere Ministers te laaten (van welke zeer weinige meer bezonderlyk aan zich hadden de hoogste Administratie) die Ministers de groote oorzaake zyn geweest van alle de heillooze verschillen onder ons. Deze algemeene quade aanlegging van de publyke zaaken spreid zich in der daad over 't geheele Koningryk uit, en schynt, onder andere dingen, meest gekomen te zyn van een dispositie van Officien en Plaatsen, daar de lieden eerder gekoozen wierden om haare inclinatie ten dienste van een Party, als om haare qualificatie ten dienste van 't Gemeen.

Deze luiden, zich zelfs van de meenige bedriegelykheden en offensien, tegen 't Gemeen begaan, bewust, hebben geen andere hope om zich voor de Justitie te verbergen, dan door de reputatie van die geene te verduisteren, welke haar Land zoeken recht te doen door hunne godloosheden te ontdekken. Zynde een in misdaad en belangen, trachten zy die geenen te misleiden en te belasten, welker Nazaten wy reden hebben om te gelooven dat onder de droevige Effecten van de godloosheid des eenen, en de te groote geloofgeving des anderen, noch zullen zuchten.

Dit, (Geduchte Souvereine) zyn eenige der oorzaken van die rampen, welke Uw Koningryk lyd door de laatste quade bedryven, en welke Uwe Huis der Gemeentens niet kon nalaten dus nederig in alle verpligte wyze, zonder Uwe Majesteit en het Land, door welke wy gesteld zyn, ontrouw te weezen, te representeeren.

Hier uit zal Uwe Majesteit genadiglyk gelieven kennisse te neemen, dat de groote Schuld, die de Natie heeft, en alle de Agterstallen aan Uwer Majesteits Troepen schuldig, niet zo zeer ontstaan uit de gebrekkigheden van de Fondsen, als uit gebrek van zorge in het aanleggen en getrouwheid in die te appliceeren.

Maar nadien het den Almagtigen God behaagd heeft Uwe Geheiligde Majesteit op den Koninglyken Throon Uwer Voorzaaten te plaatsen; hebben wy zulk een volkomen vertrouwen op Uwer Majesteits goedertierenheid, dat wy niet langer in vreeze konnen zyn van de publyke Revenüe qualyk besteed of aangelegt, de Rekeninge verzuimd, of de Troupen onbetaald te zullen zien. En wy hangen het met bereidwilligheid aan Uwer Majesteits wysheid, dat alle onze klagten door Uwe genade en faveur in behoorlyken tyde zullen geredresseerd en weggenomen zyn, door die genen te straffen welke daar van d'oorzaaken zyn geweest, en niemand in administratie van de publyke Affaires te vertrouwen die om haar eigen bezonder voordeel tot de

ramp

camp van haar Land zo openlyk geconttinueerd hebben. 1703. February

Dit, zeer Genadigste Souvereine, zal alleen het kragdadigste middel zyn om zodanige quade aanleggingen in 't toekomende voor te komen, en daar door Uwer Majesteits Regeering gelukkig binnen, en voorspoedig buiten 's Lands te maaken.

Dit zal de beste weg zyn om Uwe verplichte Leden der Gemeentens in staat te stellen en te encourageeren om de Onderstanden op te brengen, welke noodig zullen zyn om Uwe Majesteit tegen alle uwe Vyanden te handhaaven.

En wy smeeken nederig verlof, om by deze gelegentheid onze verzekeringen aan Uwe Majesteit te herhaalen, dat wy Uwe Majesteit altyd tot het uiterste van onze magt zullen bystaan en helpen, in het preserveeren van de vastgestelde Regeeringe beide in Kerk en Staat, in 't maintineeren van de oude glorie der Engelsche Natie; en 't beschermen van Europa 's Vryheden tegen de toomelooze ambitie van Vrankryk.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Verbod van Koophandel en Correspondentie met Vrankryk en Spanjen in dito.

HET verbod van alle Koophandel en Correspondentie met Vrankryk en Spanjen, door haare Britannische Majesteit voorgesteld, was nu uit order der Staaten Generaal aan de Staaten der respective Provincien gezonden; en de voornaamste deliberatien daar over waren alreedts genomen, dog zonder dat men 'er echter tot noch toe iets positiefs af kon zeggen. Ondertusschen ziet hier een Memorie, door den Heer Stanhope, Extraordinaris Afgezant van haare Majesteit, de Koningin van Engeland, ten dien einde aan de Staaten Generaal overgeleverd.

Hoog-Mogende Heeren,

DEn ondergeschreven Envoyé Extraordinaris en Plenipotentiaris der Koninginne van Groot-Britanje heeft van haare Majesteit bevel ontfangen om aan Uwe Hoog-Mogenden te vertoonen, dat haare Majesteit, door onwedersprekelyke blyken zynde overtuigd dat de Allerchristelykste Koning niet alleen zyne Arméen in *Vlaanderen* en in *Italien* onderhoud met Wisselbrieven welke in *Engeland* en *Holland* ten zynen behoeve werden genegotieerd, maar daar mede insgelyks den Keurvorst van *Bayeren*, en door het zelve middel zich en 't Noorden van Scheepsbehoeften voorziet, 't geen hy zonder zodanigen hulpmiddel niet zoude konnen doen, ten ware dat hy zyn eigen geld in specie derwaarts zond: En nademaal het klaarblykelyk is, dat door de dalinge van de Wissel, die door de Negotie van zodanige Wisselbrieven, sedert het begin van den Oorlog gedaan, veroorzaakt werd, het geld in specie uit *Engeland* en *Holland*, tot stenn van den gemeenen Vyand, en tot een onherstelbaar verlies van haare Majesteit en Uwe Hoog Mogenden werd uitgevoerd; zo verlangt haare Majesteit, dat Uwe Hoog-Mogenden ernstelyk believen te overweegen de verdrietige gevolgen, die de continuatie van een zo schadelyke Negotie onvermydelyk na zich zal sleepen; zynde niets klaarblykelyker, als dat, zo lang men volhard in eenigen handel van Brieven uit *Engeland*

1703. *land* en *Holland* op *Vrankryk* en *Spanjen*, het Geld in specie uit *Engeland* en *Holland*
Februarÿ geduurig zal getrokken, en beide die Landen daar door onbekwaam gemaakt zullen werden om den Oorlog te vervolgen; daar in tegendeel de Vyand door dat middel zich in staat zal zien om den zelven voort te zetten: en zonder deze hulp, die men hem komt te geven, zou hy zyne Troupen niet tydig in 't veld konnen brengen, noch dezelve onderhouden. Derhalven is het t'eenemaal noodzakelyk, dat de Koninginne en haare Bondgenoten alle onderstand van die natuur, en zelfs de wortel daar van, uitrooijen: en haare Majesteit ziet door de ondervindinge, dat zulks op geen andere noch kragtiger wyze kan werden gedaan, dan dat men allen handel van Brieven op *Vrankryk* en *Spanjen* rigoreuselyk verbied ende belet. Haare Majesteit twyfelt geensfins, of Uwe Hoog-Mogenden zullen tegenwoordig de noodwendigheid van dien zodanig bezeffen, dat wy, zonder langer vertoeve, zorge zullen dragen om allen handel van Brieven met de Staaten van *Vrankryk* en *Spanjen* te vernietigen; ten einde de poogingen, die het gantsche Keizerryk, en haare Majesteit zullen komen te doen, op de vooronderstellinge dat Uwe Hoog-Mogenden hier inne zullen bewilligen, niet vrugteloos gemaakt werden, en de Vyanden met Geld en Paarden niet werden voorzien, zonder dewelke zy, na alle waarschynlykheid, den Oorlog niet lange zullen konnen uithouden.

STANHOPE.

Resolutie van haare Hoog-Mogenden over het Cartel tot d'uitwisseling der wederzydsche Gevangenen.

Het maaken van een Cartel, sedert eenigen tyd tot het uitwisselen van wederzydsche Gevangenen ondernomen, was tot noch toe niet volkomen doorgegaan; niettegenstaande dat hier over, gelyk ook over 't geen zich ten dien opzichte omtrent de gemelde wederzydsche Gevangenen had toegedraagen; tot verscheidene maalen briefwisseling tusschen den Maarschalk de Bouflers en den Graave van Athlone was gehouden: over het laatste schryven van welken Maarschalk dien aangaande by haare Hoog-Mogenden de volgende Resolutie wierd genomen.

De Heeren van *Gent* en andere haarer Hoog-Mogenden Gedeputeerden tot de Militaire zaaken, in Conferentie geweest zynde met eenige Heeren Gecommitteerden uit den Raad van Staaten, hebben ter Vergaderinge geraporteerd, dat den Graave van *Athlone*, Veld-Maarschalk, aan haar hadde gecommuniceerd een Brief van den Heer Marschalk de *Bouflers*, door een Trompetter alhier gebragt, geschreeven aan den Heer Graave van *Athlone*, uit *Brussel* den 30sten. der Maand October, inhoudende de klagten, dat, in plaats van haarer Hoog-Mogenden Resolutie, die hy Heer Maarschalk sedert den 5den. October verwagt hadde, op een Afspraak of soort van Conventie tot *Luik* gehouden, over de ontslaging der *Fransche* Gevangens in 't Fort St. *Michiel*, en de Citadellen van *Luik*, dezelve gevangene Officieren en Soldaten dagelyks kwalyker zouden werden getracteerd; en dat ten dien einde van wederzyde Commissarissen mogten werden benoemd, om te *Eindhoven*, *Turnhout*, *Tilburg*, of eenige andere Plaatsen, te sa-

ſamen te komen, ten einde het oude Cartel te reſumeeren, en een nieuw te maaken: waar op gedelibereerd zynde, is goed gevonden en verſtaan, dat door gemelden Heer Grave *van Athlone* aan den Heer Maarſchalk *de Bouflers* zal werden gereſcribeerd, dat haare Hoog-Mogenden wel kennis hebben, dat men tot *Luik* ietwes heeft begonnen te ſpreeken over de ontſlaging der Gevangenen, maar geenſints dat daar over een ſoort van Conventie of Verdrag zoude zyn gemaakt; want dat die gemaakt zynde geweeſt, haare Hoog-Mogenden niet zouden hebben nagelaaten dezelve haare executie te doen erlangen: Dat haare Hoog-Mogenden geen reden hebben gegeeven aan de gevangene Officiers en Soldaaten om over kwaad tractement *te klaagen*: Dat haarer Hoog-Mogenden intentie is, dat dezelve gehandeld moeten worden met alle beleefdheid en zagtheid, die in zodanige gelegentheid werd vereiſcht, en den Oorlog toelaat: Dat, zo tegen deze haarer Hoog-Mogenden intentie op eenige Plaatſen gehandeld mogt werden, haare Hoog-Mogenden daar in zullen doen voorzien, wanneer niet in het generaal, maar ſpeciaal, aan haar bekend gemaakt zal worden, waar in het kwaad tractement beſtaat: Dat de Heer Maarſchalk de *Bouflers* niet kwaad moet vinden, dat de voorſchreve Gevangenen niet by een gelaaten werden, en op verſcheidene Plaatſen in de Provincie werden verzonde; nadien haare Hoog-Mogenden niet raadſaam konnen vinden *dezelve* in de Frontieren te laten verblyven, en dat, in verſcheidene Plaatſen verdeeld zynde, zy meerder gemak en liberteit konnen hebben: Dat ook de Plaatſen in de Provincie zo digt by den anderen zyn gelegen, dat de verſte niet voor verre geëloigneerd gerekend kan werden: Dat, indien de eene Plaats meer ongezond als de andere gezegt werd, de natuure van het Land zulks medebrengt; doch dat de voorſz. Gevangenen verdeeld zyn zonder de minſte reflectie op de ongezondheid der Plaatſen te neemen; en dat de Soldaten ongelyk hebben; als zy klagen dat ze geen brood hebben, en hard getracteerd worden; want dat yder Soldaat weinig minder als een ſchelling daags wegens zyn onderhoud aan den Staat komt te koſten: doch dat haare Hoog-Mogenden veel meer redenen hebben om te klagen, dat men haare Gevangenen hard handeld, om dezelve te dwingen tot het nemen van dienſt onder de Troupen van zyne Majeſteit, of des zelfs Geallieerden; want dat haare Hoog-Mogenden uit der zelver klagten verneemen, dat men aan haar niet meer geeft als vyf oortjes daags, te veel om van te ſterven, en te weinig om van te leeven: Dat, zo veel het vernieuwen van 't Cartel aangaat, haare Hoog-Mogenden genegen zyn om het zelve te vernieuwen, ende daar toe over de ſamenkomſt van Commiſſariſſen, met behoorlyke Volmagten en Paſpoorten voorzien, op zekere tyd en plaats, 't zy van de voorgewende, af andere, te convenieeren: maar dat haare Majeſteit van *Groot-Britanje* verzogt hebbende, dat geen Cartel zonder haarer Majeſteits concurrentie mogte werden gemaakt, haare Hoog-Mogenden verſchuldigd zyn aan hoogſt gedachte Majeſteit hier van vóór af kennis te geeven, gelyk zy hebben gedaan, ten einde haare Majeſteit haare Commiſſariſſen ter gelyke tyd daar by moge zenden: Dat haare Hoog-Mogenden daar op antwoord bekomen hebbende, daar van aan gemelden Heer Maarſchalk *de Bouflers* kenniſſe zullen laten geeven: Dat ondertuſſchen haare Hoog-Mogenden verſtaan, dat den Heer *Mean*, Dom-Deken van *Luik*, op een harden wyze tot *Avignon* werd getracteerd, en

1703. *February*

1703. geheel anders als een Prelaat van zyne hoedanigheid behoorde gehandeld te werden:
Februàry Dat hy Heer Grave van *Athlone* zal verzoeken, dat den Heer Maarschalk de *Bouflers* zyne pligt gelieve aan te wenden, ten einde gemelde Heer *Meau* beter mogte werden getracteerd, gelyk ook de Gevangens van den Staat; want dat haare Hoog-Mogenden niet zouden konnen afweezen de Gevangenen van Oorlog, Officieren en Soldaten, alhier te tracteeren op gelyke voet en wyze, als gemelde Heer *Meau*, en de Gevangenen van haare Militie getracteerd werden. En zal Extract van deze haarer Hoog-Mogenden Resolutie gezonden werden aan den Lt. Generaal den Graave de *Tilly*, om te strekken tot zyne narigtinge, en om hem tegens Monsr. *La Violenne*, over het voorsz. subject, op gelyke wyze te expliceeren.

Gelyk nu haare Majesteit, de Koningin van Engeland, als Geallieerde van haare Hoog-Mogenden, in dit Cartel, ten voordeele van haare Krygsbenden, verzocht had deel te mogen hebben, wierd door den gemelden Heer Stanhope, haarer Majesteits Minister, d'onderstaande Memorie overgelevend.

d'ONdergeschreven Extraordinaris Afgezant van Engeland heeft order van haare Majesteit om by Uwe Hoog-Mogenden op het nadrukkelykst te verzoeken, dat het haar moge believen geene uitwisseling der Gevangens met den Vyand te doen, noch met den zelven over eenig Cartel te handelen, zonder dat haare Majesteit daar van Deelgenoote zy; het welk zy oordeelt tot dienst van het gemeen interest te strekken.

STANHOPE.

's Graavenhaage, den 5den. January 1703.

Op deze Memorie wierd by resumtie door haare Hoog-Mogenden de volgende Resolutie genomen, en aan den Heer Stanhope medegedeeld.

BY Resumtie gedelibereerd zynde op de Memorie van den Heer *Stanhope*, Buitengewoonen Afgezant van haare Majesteit de Koninginne van Groot *Britanje*, waar by dezelve verzoekt dat haare Hoog-Mogenden geen Cartel met de Vyanden gelieven te maaken zonder participatie van haare Majesteit (breeder in de Notulen van den 5den. January vermeld,) is goedgevonden en verstaan, dat aan den gemelden Heer *Stanhope* tot antwoord op de voorschreve Memorie zal werden toegevoegd, dat haare Hoog-Mogenden van sentiment zyn, dat een Cartel over de wisseling der Gevangens behoorde te werden gemaakt: Dat den Heer Maarschalk de *Bouflers* door een Brief, aan den Heer Grave van *Athlone* geschreven, verzogt heeft, dat Commissarissen tot het maaken van een nieuw Cartel ter wederzyde genommineerd

neerd mogten werden: Dat haare Hoog-Mogenden daar op hebben laaten antwoorden, dat zy daar van kennisse zouden geeven aan haare Majesteit van *Groot-Brittanje*, ten einde het haare Majesteit gelieve mogte haare Commissarissen te nomineeren, om nevens die van haare Hoog-Mogenden met die van de Vyanden in onderhandeling te treeden over het formeeren van een nieuw Cartel: Dat haare Hoog-Mogenden derhalven verzoeken, dat hy Heer *Stanhope* hier van aan meergemelde haare Majesteit kennisse wilde geeven, ten einde voorsz. Ende zal Extract van deze haarer Hoog-Mogenden Resolutie door den Heer Agent *Roseboom* gesteld werden aan de Heeren van *Lier* en van *Hairen*, haarer Hoog-Mogenden Extraordinaire *Envoyés* aan het Hof van hoogstgemelde Majesteit, om te strekken tot derzelver narigting, en om instantie te doen, dat, ten fine hier voren gemeld, een of meer Persoonen van wegen haar Majesteit gequalificeerd mogen werden.

1703. *February*

In gevolg van dit alles stelde haare Majesteit Mylord Cutz tot haaren Commissaris aan, om, gezamenerhand met den Heer Hulst, Resident wegens de Heeren Staaten Generaal in de Spaansche Nederlanden, over het maaken van zodanig een Cartel met de Vyanden in onderhandeling te treeden.

Vervaardiging van Krygsbereidselen.

Ondertusschen, terwyl men zich met deze zaaken onleedig hield, arbeidde men met allen yver om zich in staat te stellen van het groot geweld, waar mede men door Vrykryk voor d'aanstaande Veldtogt mede gedreigd wierd, te wederstaan; en handelde niet alleenlyk met eenige Duitsche Vorsten wegens een vermeerdering van Troupen, maar maakte zich mede gereed om nieuwe wervingen aan te stellen. Ook had men geduurende eenige dagen een grooten Krygsraad gehouden, bygewoond door de voornaamste Generaalspersoonen van den Staat, en voornaamentlyk door den Graave van Athlone, Veldmaarschalk van haarer Hoog-Mogenden Legers; welke vervolgens weder na Uitrecht zynde gekeerd, van waar hy zich op deze en geene plaatsen, daar zyne tegenwoordigheid noodzaakelyk was, moest vervorgen, wierd hy op den 9den. der Maand door een sterke apoplexie aangetast, daar hy twee dagen 'er na onder besweek; verwisselende dit tydelyk tegens het eeuwig leeven op den 11den. February, 's morgens omtrent ten negen uuren. Dit verlies, meer dan al te groot uit zich zelve, was noch des te grooter voor den Staat om dat het begin van de Veldtogt naderde, en dat men 'er alle d'ontwerpen af volgens zynen raad had gereguleerd. Hy wierd in 't algemeen betreurd, als zynde een zeer voorzichtige Generaal, en wiens yver verzeld was met een ongemeene ervarenheid, bekwaam om zich in de kommerlykste gelegentheden te redden, en de swaarste zaaken t'onderneemen; daar men in den

1703. Februarÿ

voorgaanden en tegenwoordigen Oorlog meenigvuldige blyken af had gezien. 't Lyk van dezen Held, tot wiens lof men kan zeggen dat hy alles bezat 't geen een volmaakt Krygsoverste behoort te bezitten, wierd na Amerongen gevoerd, om in het Graf zyner Voorouders bygezet te worden.

Baron van Obdam tot Gouverneur van 's Hertogenbosch aangesteld, enz.

Omtrent dezen tyd wierd het Gouvernement van 's Hertogenbosch, vacant door de dood des Prinsen van Nassau-Saarbruk, Veldmaarschalk van den Staat, door haare Hoog-Mogenden gegeeven aan den Generaal Baron van Obdam; den Heer Willem van Wassenaar, twede Zoon des Heeren van Duyvenvoorde, tot Gouverneur van Willemstad; de Klundert, en de daar omleggende Forten, aangesteld; den Heer Major Hartman, eertydts Commandant van het Regiment Ruiters des Graaven van Tilly, met een Acte van Colonel begunstigd, enz.

MAART.

ITALIEN. Algemeene verbaasdheid te Romen wegens d'Aardbeving der voorgaande Maand. (a) Ziet pag. 101.

MEN was te Romen noch niet hersteld van d'algemeene vrees, welke (a) d'Aardbeeving van de 2den February had veroorzaakt. Niet dat 'er sedert eenige andere was voorgevallen: maar d'indrukken van een zo schrikkelyk en zo tegenwoordig gevaar, als dat, worden zo lichtelyk niet uitgewischt. Alle dagen wierden 'er verbaazende omstandigheden af verhaald. Mogelyk waren ze voor een gedeelte onwaar, of wat breed uitgemeeten: maar al wilde men niet anders dan zyne oogen gelooven, moest men bekennen, ziende den staat daar de grootste Gebouwen in waren, dat de Stad op het punt van haaren geheelen ondergang was geweest. De meeste waren gescheurd, of op eenige andere wyze beschadigd, en zeer weinige in hun geheel gebleeven. Ondertusschen bevestigde men, dat 'er niet een eenig mensch binnen Romen was gesneuveld: en wierd zulks met reden als een soort van een mirakel aangemerkt. De bygeloovigheid, welke in dusdanige gelegentheden gemeenlyk zegenpraalt, en niet en feilt zich 'er af te bedienen om eenig godvruchtig bedrog in 't werk te stellen, deed het gerucht loopen, dat in het heyigst der Aardbeeving, en ten tyde dat de Paus,

Paus, verzeld door eenige Kardinaalen, met een vloed van traanen om de Godlyke barmhertigheid smeekte, men een stem in 't Latyn hoorde zeggen: *Ik heb deze Stad het onderste boven willen keeren; maar myne Moeder heeft het my belet.* Tot alle geluk was de Paus niet gezind dit valsche gerugt te bekragtigen; zulks dat het van zich zelve kwam te vervallen. Men kon den Heiligen Vader niet genoeg pryzen wegens het gedrag, 't geen hy sedert dien rampzaligen dag had gehouden, zo om het Volk aan te maanen tot een oprechte bekeering, als om in de nooddruftigheden der Armen, uit het gemeen gevaar ontkomen, te voorzien. Hy volhardde gestadig in de zelve zorgen, en assisteerde dikwils in de Congregatien welke daar over wierden gehouden; verklaarde aan alle de Prelaaten van het Paleis, dat zy zich moesten onthouden van eenige verkeering met de Dames te hebben, of 't moesten hunne naaste Bloedverwanten weezen, en zulks op straffe van zyne gramschap, en nooit gevoorderd te zullen worden; verbood ook het speelen van allerley spellen in zyn Paleis, en zelfs 'er kaarten te mogen hebben, enz. Daar was mede een zeer strenge Bulle op het tapyt, om aan alle de Geestelyken te verbieden voortaan, by wie het ook ware, de functie van Hofmeester, en andere Bedieningen met hunne karakter niet overeenkomende, te bekleeden. Hier benevens wierd ook noch besloten, dat op S. Mathysavond de Conservateurs en andere Overigheden van Romen alle jaaren in processie zouden gaan van de Kerk van Ara Coeli tot aan die van S. Pieter, en aldaar vier Waskaarssen voor de Confessie der Apostelen offeren: Dat zy op S. Mathysdag een plechtige Misse, welke in de Kerk van Ara Coeli gecelebereed zou worden door een Roomschen Prelaat, mitsgaders de Predicatie, zouden bywoonen; 't geen vyf jaaren lang, op den Zondag in d'Octave der Reiniging, in gebruik zou blyven: Dat geduurende een jaar zy alle Saturdagen met hun gantsche Ligchaam zouden assisteeren in de Litanien van de H. Maagd in de Kerk van S. Maria in Campitelli: Dat men zou bezorgen, dat alle de Lieden van qualiteit, Mans-en Vrouwspersoonen, een jaar lang in 't swart gekleed gingen, en zonder eenige cieraaden, hoedanige die ook mogten weezen: Dat geduurende de vyf eerst aanstaande jaaren verbooden zou worden, zelfs ook in de Carnaval, eenige Maskaraden, Paardenloopen, Gasteryen, Baalen, vertooningen van Comedien en Tragedien, zelfs in Musyk, aan te rechten; zonder de Collegien, Seminarien, en andere diergelyke plaatsen uit te zonderen: Dat de Vigilie der Reiniging een Vasten van gebod zou wee-

1703. Maart.

 zen,

1703. Maart. zen, ten minsten te Romen: En eindelyk, dat 'er een Pragmatica gemaakt zou worden noopende de hervorming van de Pracht, welke al te verre was gekomen, tot bederf der Familien en argernis der Vreemdelingen. Hoe streng deze resolutie ook in alle haare pointen mogt weezen, wierd ze echter te Romen zonder wederstreeving aangenomen. 't Laatste artykel alleen vond swaarigheid onder de Kooplieden. Gelyk de meesten der geenen, welke zich bemoeiden met galanteryen en modische dingen, Franschen waren, stelde zich de Kardinaal de Fourbin tot hunnen beschermer, en gaf aan den Paus te verstaan, dat, indien men de hervorming van de Pracht al te sterk doordrong, zulks een onfeilbaar bederf van een zeer groot getal Familien zou weezen, welke zich belaaden vindende met een vervaarlyke meenigte van kostelyke koopmanschappen, de zelve niet langer kwyt zouden konnen worden. Hy wierd hier in ondersteund door de heimelyke beden van alle de Dames, welke niet zonder hertzeer konden zien dat men een hervorming ten opzichte van hunne cieraaden wilde invoeren, en zich inbeeldden veel te doen met zig voor dit jaar na d'Ordonnantie te schikken. Men geloofde derhalven niet, dat het ontwerp van de Pracht te vernietigen t'eenemaal plaats zou grypen: maar voor tegenwoordig onthield men 'er zich genoegsaam in 't algemeen af. De grootste Dames waren de geenen, die 't eenvoudigst gekleed gingen: en de Koninginne Weduwe van Polen was de eerste in 'er een voorbeeld af aan d'anderen te geeven; zynde sedert de laatste Aardbeeving altyd in 't swart, en zonder eenig cieraad, te voorschyn gekomen. Den 21sten. February gingen de Conservateurs, en d'andere Officiers van het Roomsche Volk, in processie van het Capitolie na de S. Pieters Kerk, tot vervullinge der belofte die zy in d'algemeene verbaasdheid van den dag der Reiniging hadden gedaan: en den 22sten. assisteerde de Heilige Vader in de plechtige Misse, welke ten dien einde door den Kardinaal Carpegna wierd gecelebreed; waar na hy het *Te Deum* aanving, enz.

Nieuwe schuddingen van Aardbeeving. Indien de Stad Romen sedert den 2den. February van alle Aardbeeving bevryd was geweest, met het overige des Landts had het zich zodanig niet toegedraagen. Men had 'er op verscheidene plaatsen nieuwe schuddingen gevoeld, niet minder schrikkelyk als de eerste. De weinige huizen, te *Norcia* staande gebleeven, waren nu over hoop gesmeeten; en de Stad *Spoleto* was zodanig beschadigd, dat 'er byna niet een eenig huis overig was, 't geen niet dreigde in te storten. Men verstond van Napels,

pels; dat de Stad *Aquila* maar een steenhoop was; dat zich by de Steden *Pizzoli* en *Fucina* kolken hadden geopend van vyftien à zestien treeden wyd; en dat in de Provincie van Abruzzo de Steden *Castighone*, *delle Valli*, *Scoranno*, *Campoli*, en *Terreno* t'eenemaal verwoest waren. Men was te Romen in deliberatie over de herstelling van *Norcia*; doch wist niet of men het op de ruïnen moest herstellen, of aan een beter oord overvoeren: ter oorzaak dat deze Stad noch een andere maal door een Aardbeeving, welke in den Jaare 1323 was voorgevallen, over hoop zynde gesmeeten, men presumeerde dat de plaats van haare gelegenheid deze schrikkelyke toevallen meer onderhevig was als een andere.

1703. Maart.

't Roomsche Hof bevond zich in een groote ongerustheid, sedert dat zig door geheel Italien het gerucht had verbreid dat d'Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot d'aanstaande zomer in de Middellansche Zee stond te komen. Niettemin, zo die Vloot al derwaarts mogt komen te gaan, oordeelden de verstandigsten wel, dat het niet en zou weezen om den Paus, of des zelfs Staaten, eenig nadeel toe te brengen. Ondertusschen, gelyk de naam alleen van Engelschen en Hollanders te Romen ontsagchelyk was, en dat de Franschen niets achter wege lieten om de vrees, welke men voor hen had, te vergrooten, met hun desseinen toe te schryven daar zy misschien nooit om hadden gedacht, wendde men alle mogelyke voorzorgen aan om de Zeehavens in veiligheid te stellen, en voornaamentlyk die van Civita vecchia. Ook had men in een Congregatie van Staat voorgeslagen, het getal der Landtroupen te vermeerderen: doch deze voorslag ging niet door; en men besloot de zelve voor dat jaar op den ouden voet te laaten.

Ongerustheid van het Roomsche Hof wegens d'Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot.

En andere vrees, en van veel grooter gewigt, beving de gemoederen, wanneer men verstond dat men nochmaals op den 14^den^. der Maand een hevige schudding des Aardryks te Narni had gevoeld. Deze wierd den 21sten. gevolgd door een andere mindere, welke de Stad Romen, vreezende dat de zelve zig mogt komen te verheffen, in de grootste verbaasdheid der wereld stelde. Saturdags te vooren had men aan alle de Bisschoppen van Italien een Bulle gezonden tot het houden van een Jubileum, ter gelegentheid der Aardbeevingen daar dit gedeelte van Europa door aangetast was geworden; en Zondags had de Paus, verzeld door een talryke Cavalcade, zich in de Kerk van S. Laurens in Damascus vervoegd, om 'er de devotien van een negendaagsche Bedehouding, welke hy had ingesteld om

Nieuwe Aardbeevingen.

1703. Maart.

God te danken wegens dat hy deze Stad had bewaard, te eindigen: en ziet hier weder een nieuw onderwerp van angst en bekommering. Te Cassano droeg zich by deze gelegentheid een zaak toe, welke zeer aanmerkelyk in alle haare omstandigheden wierd bevonden. Den 19den. der Maand, zo als 'er een groote stilte op het Lac de Garde was, scheurde zich een stuk van den Berg in het Gewest Tremisino, tegen over Malcesino; en stortte met een afgryselyk geraas in het Meir; welke val het water meer als vyftien Italiaansche mylen in de rondte met zulk een geweld deed opborrelen, dat 'er alle d'Ingezetenen over verbaasd waren. Gedurende d'Aardbeeving van de Maand January had zich een zeer wydlustig hol of spelonk in dezen Berg gemaakt; en van tyd tot tyd scheurde zich eenige brok van den top: maar nooit was het zo arg geweest, als met de gemelde val. Men aanmerkte, kort na dat de zelve was geschied, dat het Meir zich verder dan twee spiessen lengte inkromp; dat het vervolgens opswol, en meer dan zo verre over zyne oevers stroomde: 't geen aldus tot drie maalen gebeurde; waar na het water weder in zyne natuurlyke kil keerde: en men bevond eenige dagen laater, dat het ruim anderhalve spies gedaald was.

LOMBARDYEN. Staat der wederzydsche Legers.

DEWYL het saisoen en het kwaade weêr aan de Legers niet had toegelaaten iets van belang tegens malkander t'onderneemen, was de winter doorgegaan met uitloopen van Partyen, en Expeditien van weinig gewigt: doch het liet zich aanzien, dat 'er voortaan wat anders te doen zou vallen. Den Hertog van Vendôme was met een Corps van vyf-en twintig duizend Man op d'oevers van de Secchia geavanceerd, met het voorneemen, na hy liet verluiden, om de Rivier te passeeren, en de Keizerschen uit hunne Posten te verdryven. Hy had zyn Quartier te S. Benedetto, of, om beter te zeggen, hy was den 20sten. Maart aldaar gelegerd; doch hy meenden den 2den. April te Casal Maggiore te weezen. Ondertusschen hield de Graaf Guido van Starremberg, wiens krachten niets in vergelyking van die des Hertogs waren, zyne Manschap nacht en dag bezig met Retrenchementen aan d'andere zyde van de genoemde Rivier, aan welkers mond hy veertien stukken kanon had doen plaatsen, op te werpen, in het voorneemen van de zelve kloekmoedig te verdeedigen. Hy had zyn Leger in twee Ligchaamen verdeeld, het een onder zyn eigen bevel, en het ander onder dat des Prinsen van Vaudemont; na eindelyk drie duizend Man recruten, daar hy zeer bekommerd over was geweest, ontfangen te hebben.

Vier

Vier duizend anderen wierden in 't kort noch verwacht, benevens de Remonteeringspaarden voor de Ruitery. De Prins Eugenius had hem ook confiderabele Remisen doen toezenden tot de betaaling der Troupen; en hy had een meenigte van Barken, gelaaden met koorn en andere mondbehoeften, van Fiume gekreegen: zulks dat hy zich nu eenigermaate in staat bevond. Midlerwyl had de Graaf Sormani met drie a vier honderd Dragonders het Fransche Koorn- en Hooymagazyn in het Boulonnois verwoest. Veertien honderd zakken Koorn wierden daar in gevonden: maar dewyl de Dragonders geen kans zagen om ze altemaal mede te voeren, gaven zy ze voor een gedeelte aan de Boeren daar omtrent; wierpen het overige in de Rivier; en staken den brand in het Hooy: waar na zy zich te Final in het Modenees retireeden, daar zy ook een Franschen Officier, benevens verscheidene Soldaaten, welke zy by deze gelegentheid gevangen hadden genomen, medebrachten. 1703. Maart.

't Garnisoen van (a) Bersello kweet zich met geen mindere dapperheid: want niet alleen had het kanon de bomben, die 'er de Franschen van tyd tot tyd in wierpen, gestadig met een zeer hevig vuur beantwoord: maar dezen eenige dagen daar af zynde geweeken, stuurde het aanstondts Partyen uit in het Land van Parma, met een zeer gelukkig gevolg; keerende de zelve nooit te rug zonder vee en andere leeftogt mede te voeren. Dit deed den Hertog van Vendôme bespeuren, dat hy kwalyk had gedaan met de Blokade van die Plaats op te breeken; weshalven hy dan weder agt duizend Man derwaarts stuurde, welke het bombardeeren en kanonneeren weêr aanvingen. Men twyfelde niet, of de Franschen zouden 'er, zo haast als de wateren weggeweeken waren, het beleg voor slaan; ondersteld zynde echter, dat die van binnen niet genoodzaakt mogten worden zich voor dien tyd over te geeven.

(a) Ziet pag. 16. en 107.

Midlerwyl hadden de Franschen, zo wel als de Keizerschen, een gedeelte van hunne Recruten gekreegen. Zy moesten bestaan in achtien duizend Man, en te Genua en Final ontscheept worden. Daar en boven wierden te Milanen negen Compagnien Italiaanen, ieder van vyftig Man, voor hen geworven; en de Stad en de Capiteinen zouden te samen de kosten van de werving en de toerusting der Soldaaten doen.

In dezen staat van zaken vond men een brandende lont in het Kruidmagazyn van Guastalla; waar over de Franschen vier Burgers, welke beslooten hadden het zelve te doen springen, lieten ophangen. Het bleek, dat d'Ingezetenen des Landts de genegentheid, die zy voor

1703. Maart.

voor de party van zyne Keizerlyke Majesteit hadden, niet en vealooren; en wekle strengheid de Vyanden ten dien opzichte ook mogten oeffenen, konden zy hen egter niet beletten by alle voorvallende gelegentheden opentlyke blyken daar af te geeven.

Eindelyk : de Franschen, beducht dat de Duitschers hun eenig voordeel aan die kant mochten afzien, lieten Baya sterk maaken, en een Linie tot de verdeediging van het Koningryk Napels tot aan Pozzuolo trekken.

SAVOYEN. Verbod wegens gemeenschap met de Sevennoisen te houden, of schuilplaats aan hen te geeven.

HET scheen, dat men d'arme Ingezetenen der Valleyen op nieuws wilde ontrusten. Den Hertog van Savoyen had eenigen der voornaamsten doen ontbieden, en hun op zeer gestrenge straffen verbooden eenige gemeenschap met de Wederspannigen van de Sevennes te houden, of, ingeval zy zich in de Valleyen wilden vertrekken, schuilplaats aan hen te geeven. Men sprak zelfs van twee Regimenten Infantery derwaarts te stuuren, om 'er alle de toegangen af in te neemen, en d'Inwoonders van nader by gade te slaan. Zyn' Koninglyke Hoogheid had ook order aan zyne Troupen gegeeven om zich gereed te houden tot op het eerste bevel te marcheeren, ten einde zich in Lombardyen by die der twee Kroonen te gaan voegen : maar wat den gemelden Vorst zelf belangde, men geloofde niet dat hy dit jaar de Veldtocht zou bywoonen.

DUITLAND. Hertog van Moles, Spaansche Ambassadeur, stelt zich onder de bescherming des Keizers.

DEN Hertog van Moles, hier voormaals Ambassadeur van wylen den Koning van Spanjen Karel den II[den], aan het Keizerlyk Hof, werwaarts hy gezonden was om het werk der Successie te vergelyken, nam nu eindelyk (na met ongemeene standvastigheid verscheidene dwarsboomingen en vervolgingen van de kant der nieuwe Regeering verdraagen te hebben, zelfs de confiscatie van alle zyne goederen, sedert de verandering in Spanjen voorgevallen, en voornaamentlyk sedert d'ontvluchting des Admirants van Castilien) het besluit van opentlyk de party der Koningen van Vrankryk en Spanjen te verlaaten, zich onder de bescherming des Keizers te stellen, en den zelven voor zynen natuurlyken en wettigen Souverain t'erkennen; zulks dat hy op den 25[sten]. der Maand den eed van getrouwheid in de handen zyner Keizerlyke Majesteit afley, welke hem ter zelve tyd tot zynen Raadtsheer van Staat aanstelde, en op een zeer minnelyke wyze onthaalde.

Op

REGENSBURG. Staat der zaaken tusschen de Ryksvergadering en den Keurvorst van Beyeren.

(a) *Zie hier kort agter in de zaaken van Beyeren.*

OP Maandag, den 5den. der Maand, leverde d'Afgezant van Beyeren een nieuwe Memorie over aan de Ryksvergadering, by de welke hy zyne instantien tot het verkrygen van een Wapenschorssing en de Neutraliteit der Frankische en Swabische Kreitsen herhaalde, met aanbieding in zulk een geval te weeg te zullen brengen dat de Troupen van den Keurvorst, zynen Meester, Ulm, Memmingen, en d'andere Steden die hy had ingenomen, zouden ontleedigen: en des anderendaags presenteerde hy noch een andere, waar in hy geweldig klaagde over den (a) inval der Keizerschen in Beyeren, alwaar zy de Liniën hadden overweldigd, en verscheidene Posten vermeesterd: Dat zy'er leefden op discretie, en alle daaden van vyandschap pleegden die men van een openbaaren vyand zou konnen verwachten: Dat derhalven de Keurvorst, zyn Meester, zich genoodzaakt vond alle de krachten, welke God hem in handen had gesteld, aan te wenden, om het geweld af te keeren: En dat hy zou toonen, dat het zo gemakkelyk niet en was een Vorst van zynen rang, en die zulke groote diensten aan het Ryk had gedaan, t'onderdrukken; zeggende tot besluit, dat zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid hoopte, dat de Ryksvergadering dezen inval zou wraaken. Waar op hem eenige dagen daar na door een Resultat der drie Collegien in substantie ten antwoord wierd gegeeven: *Dat, na het lezen van zyne eerste Memorie, men had gevonden dat de zelve vervangen was in al te generaale termen, en door hunne duisterheid aan verscheidene uitleggingen onderworpen: Dat in waarheid de Keurvorst van Beyeren wel op eenigerley wyze aanbood de wedergeeving der Plaatsen, die hy had ingenomen, mits dat men hem toestond 't geen hy verzocht: maar dat, gelyk men door d'andere Memorie of Declaratie had gezien, dat de gemelde Keurvorst de Wapenschorssing, welke hy had voorgesteld, niet bekwaam achtte om de rust van zyn Land te bevestigen; en in tegendeel zei, dat het gevaar door de beweegingen der Franschen was vermeerderd, het zeker was dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid niet van voorneemen was geweest zyne aanbieding wegens het wedergeeven van de genoemde Plaatsen, en het voegen van zyne Troupen by die des Ryks, ter uitvoering te stellen.* Ter zelve tyd deed men ook noch groote klagten aan den Afgezant van Beyeren, wegens dat de Beyersche Officier, die te Vilshoven commandeerde, alle de Passagiers, welke van daar na Regensborg, of van die Stad derwaarts, gingen, deed aanhouden; vertoonende, dat zulks directelyk strydig was tegens de verzekeringen die de Keurvorst had gegeeven, noopende dat hy niets vyandlyks tegens die Stad zou begaan,

1793. Maart.

gaan, en des zelfs koophandel niet stooren: maar in plaats van antwoord op deze regtvaardige klagte, ontfing men den 20sten. een nieuwe Memorie van den Beyerschen Afgezant, waar in hy te kennen gaf, dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid uit onderschepte Brieven had verstaan, dat men van voorneemen was de passagie in de Stad Regensburg, en over den Donaubrug, aan den Graave van Styrum en des zelfs Leger toe te staan; insisteerende, ten einde de Vergadering tot haare eigene zekerheid van den Keizer mogte verwerven de goedkeuring der Resolutie daar over op den 10den. der Maand genomen. Hier op wierd beslooten, dat men zyne Keizerlyke Majesteit uit den naam van de drie Collegien des Ryks zou verzoeken, aanstondts zyne Ratificatie over te zenden; en om zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid te vernoegen, presenteerde men de gemelde Resolutie van den 10den. te bevestigen, en aan d'Overigheden te doen aankondigen zich daar na te schikken, en niets te doen 't geen daar tegens strydig ware. Vervolgens gingen eenige Gedeputeerden zich te Donaustauf by den Keurvorst van Beyeren vervoegen, om paspoorten van hem te verzoeken voor de Kooplieden, welke na de Lintzer Mis gingen: maar hy ontfing hen heel koel, en wees hen na de Regeering van Munchen.

Verdere zaaken der Ryksvergadering

Ter zelve tyd klaagde de Minister van Engeland aan de Ryksvergadering wegens dat men het Resultat, hier voor genomen, noopende een Leger van honderd en twintig duizend Man te formeeren, niet ter uitvoering stelde: waar op de Frankische en Opper-Rynsche Kreitsen door hunne Gedeputeerden lieten aanbieden, dat zy terstond hun Contingent zouden leveren; mits dat d'andere Kreitsen en Standen het zelfde deeden; en van dat oogenblik af de Troupen tot bystand van d'eerstgenoemde dier twee Kreitsen, welke een der meest blootgestelde was, derwaarts stuurden. d'Afgezanten van Ments en Trier vertoonden van hunne kant, hoe noodzaakelyk het was alles zonder vertoeven in 't werk te stellen; alzo de geschapenheid der zaaken zich zeer dringende, en zeer gevaarlyk, vertoonde.

Ondertusschen maakte de Minister des Konings van Pruissen aan de Ryksvergadering bekend, dat het verschil, ontstaan wegens het recht van Protectie der Rykstad (a) Nordhausen, in der minne was bygelegt: Dat'er, uit hoofde van dat Vergelyk, maar twee Compagnien van de Troupen zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid in de genoemde Stad waren gebleeven, welke zelfs daar uit moesten trekken zo haast als die van Lu-

(a) Ziet pag. 131.

Lunenburg de Stad Hildesheim ontleedigd zouden hebben: En dat de Keurvorst van Hanover zig had verbonden, niets tegens Nordhausen te zullen onderneemen. Ondertusschen deeden de Ministers van Lunenburg een Geschrift loopen; waar uit het bleek, dat de Keizer het gedrag der Vorsten, hunne Meesters, ter zaake van het Garnisoen 't geen zy sedert eenige maanden in Hildesheim hadden gezonden, had goed gekeurd. 1703. *Maart.*

Geduurende deze onderhandelingen wierd met meerderheid van stemmen de Markgraaf van Brandenburg-Onolsbach tot Maarschalk *Generaal* van de Cavallery des Ryks, en de Baron van Schonborn, Broeder des Keurvorsts van Ments, tot Lieutenant Generaal van de zelve Cavallery verkoozen. Brandenburg Onolsbach tot Maarschalk Generaal van de Cavallery des Ryks verkozen, enz.

EINDELYK hadden nu de Keizerlyke Generaals een aanvang gemaakt van tegens Beyeren t'ageeren; en daar waren reedts twee à drie aanmerkelyke *Actien* voorgevallen. d'Eerste was de zo lang verwachte, en altyd by gebrek van de noodzaakelyke middelen om ze uit te voeren, uitgestelde inval. Deze geschiedde in het begin van de Maand Maart aan twee verscheidene oorden; te weeten door den Graave van Schlik aan de kant van Saltsburg, met het Leger 't geen hy by Lints in Opper-Oostenryk had verzameld; en door den Graave van Styrum omtrent Nieumark en Ditfurt, met het Corps 't geen hy aldaar commandeerde. Beiden vonden ze slechte wederstand, en overweldigden gemakkelyk de weinige Benden welke zich op hunnen weg bevonden. Zelfs hoorde men niet, dat de Graaf van Schlik zich in eenig gevecht behoefde te wikkelen. Wat den Graave van Styrum belangt, hy sloeg eenige Beyersche Troupen, hieuw 'er drie honderd op de plaats neder, en maakte omtrent twee honderd en vyftig gevangenen. Vervolgens attaqueerde en veroverde hy het Stedetje Ditfurt, daar eenige Beyersche Infantery in lag, welke krygsgevangen wierd gemaakt: terwyl ondertusschen de Graaf van Schlik Ried, S. Martin, Arolts-Munster, en Zel, kleine Plaatjes op de Grenzen, vermeesterde. Ter zelve tyd deed hy op nieuws, zo verre als hy kon bereiken, de Keizerlyke *Avocatoria* en *Inhibitoria* afkondigen, en voegde 'er particuliere Plakaaten by, waar door hy uit den naam des Keizers alle d'Overigheden en andere Bedienden ontsloeg van den eed van getrouwheid dien zy aan den Keurvorst van Beyeren hadden gedaan, met aanbieding van hen in hunne Ampten en Waardigheden te bevestigen, in geval

BEYEREN. Krygsverrichtingen tusschende Keizerschen en Beyersen.

Verovering van verscheidene Plaatsen in Beyeren, enz.

1703. Maart. zy in rust wilden blyven, en zich onder de gehoorzaamheid van zyne Keizerlyke Majesteit begeeven. Dit alles veroorzaakte een groote verbaasdheid in het Land. d'Ingezetenen der Dorpen en opene Plaatsen bergden zig met hunne dierbaarste goederen in de vaste Steden; en de Keurvorstinne-Moeder vertrok zich met haar gantsche Hofgezin in Ingolstad.

Inmiddels ontstelde de Keurvorst van Beyeren, die al lang te gemoet had gezien dat de Keizerschen in zyn Land stonden te treeden, zig 'er gantsch niet over, en dacht maar om zich tegens hunne progessen te stellen. Hy had al van te vooren een Trompetter na Neurenberg gezonden, met een Brief aan de Standen van Frankenland, waar in hy aan de zelve betuigde van geen andere meening te weezen dan als een goed Gebuur met hen te leeven, en zelfs de Steden Ulm en Memmingen t'ontleedigen, indien de Keizer en het Ryk de hand wilden leenen aan de laatste propositien die hy te Regensburg had laaten doen noopende de Wapenschorssing, geduurende de welke men wegens een Vergelyk konde handelen: maar eer men dezen Trompetter weder had konnen afvaardigen, kreeg men te Neurenberg d'aangenaame tyding wegens d'Expeditie der Graaven van Schlik en van Styrum; 't geen de Standen van Frankenland uitsteekend versterkte in de party, welke zy hadden aangenomen: weshalven zy den Keurvorst ten antwoord lieten toevoegen, dat hy zich aan zyne Keizerlyke Majesteit moest richten, en dat, wat hen belangde, zy gestadig geresolveerd bleeven niet van hunne Alliantie af te wyken. De Memorien, die hy door zynen Afgezant te Regensburg deed presenteeren, hadden geen ander gevolg; vermits het gantsche Keizerryk zig verzekerd hield, dat de Keurvorst geen wapenschorssing verzocht als om tyd te winnen, en aan de Franschen de gelegentheid te geeven van zich by hem te komen voegen. Niet zonder reden kon men ook vermoeden, dat het zyn voornaamste oogmerk was. Ondertusschen, om te toonen dat zyn eigene kragten zo klein niet en waren dat hy ze niet zou konnen stellen tegens die welke de Keizer tegens hem had gezonden, vervoegde hy zich op den 6den. Maart te Braunau, en deed 'er geduurende de drie volgende dagen zyne Troupen vergaderen, met het voornemen, na men geloofde, van na Passau te trekken, om 'er zich meester af te maaken, of het ten minsten te bombardeeren. De Graaf van Schlik, bekommerd voor die Stad, welke niet sterk is, en d'eenigste passagie na de Inn was, vervoegde 'er zich met zyne gantsche Infantery; laatende alleenlyk in de

Quar-

Quartieren, die hy had ingenomen, zes of zeven honderd Voetknechten tot de bewaaring van het Kanon, mitsgaders al het overige van zyne Cavallery, bestaande in twee Keizerlyke en vier Saxische Regimenten, te weeten het Regiment Kurassiers van Hanover, het Dragonders van Schlik, en die der Saxische Gardes, van den Keurprins van Saxen, van Jordan, en van Eksboll. Alle deze Troupen hadden order om hem aanstonds te volgen; en in der daad de Generaal Plesś, die de zelve commandeerde, maakte zich gereed om het te doen, en begaf zich den 11den. Maart in optocht. De Keurvorst van Beyeren, alvoorens kennis van alle die beweegingen hebbende bekomen, nam het besluit van 'er zich af te bedienen, en marcheerde, in plaats van na Passau te trekken, recht na de Troupen die de Graaf van Schlik in zyn' Quartieren had gelaaten: ten welken einde hy de zyne op den 10den., 's avondts ten vyf uuren, over den Brug van de Stad Schardingen, deed trekken; en den 11den., met het krieken van den dag, liet hy ze met alle spoed na het Dorp Yserbirn, daar de Regimenten van Schlik en Hanover hunne Quartieren hadden, marcheeren. Deze twee Regimenten, hoewel overrompeld, verdeedigden zich kloekmoedig: maar gelyk ze meer als twee uuren van hun Gros afgewyderd waren, konden ze geen lange wederstand bieden. Zy wierden dan op de vlugt gedreeven, en tot aan d'andere Manschap vervolgd; welke alstoen in marsch zynde, halte hield, en zich in slagorder stelde, om den Beyerschen het hoofd te bieden. 't Was juist het geen, 't welke de Keurvorst zocht. Hy liet hen met eenige schermutselingen gaande houden, terwyl hy verwachtte dat alle zyne Troupen aangekomen zouden weezen; waar na hy hen met een zeer groot geweld deed aantasten. Hy had acht duizend Man geregelde Benden, behalven eenig Militie; en de Keizerschen waren niet veel sterker als vier duizend. Ondertusschen, niettegenstaande deze groote ongelykheid van krachten, wierd de stryd kloekmoedig verduurd: doch de Keizerschen moesten eindelyk onder het getal beswyken; wordende de Cavallery over hoop gesmeeten, en d'Infantery in stukken gehouwen; mitsgaders honderd Wagens met Brood, benevens eenige andere Bagagie, drie stukken Kanon, vier Mortieren, duizend Granaaden, en zestien Standaarden verlaaten. Noopende het getal der Dooden, men kwam ten dien opzichte niet over een, en sprak 'er zelfs op een zeer verscheelende wyze af: want de Franschen stelden 'er drie duizend in hun Relaas; en 1703. Maart.

 de

1703. Maart. de Keizerschen bekenden maar van twee honderd en vyftig. Wat de Gevangenen belang, zy mogten omtrent een vyf honderd uit maaken; waar onder de voornaamsten waren de Generaal Plefs; de Graaf van Dietrichstein, Capitein, en zeven andere Officiers van het Regiment van Schlik; de Baron van Desbs, Majoor, en een Capitein van het Regiment van Hanover; een Capitein en drie andere Officiers van het Regiment der Saxische Gardes; den Overste Widman; een Capitein en drie andere Officiers van het Regiment des Keurprins van Saxen; een Capitein en drie andere Officiers van het Regiment van Jordan; en twee Officiers van het Regiment van Eksboll.

Ziet hier drie Relaazen van deze Actie; twee van de kant der Keizerschen en een van die der Franschc; waar na wy den Leezer, volgens gewoonte, aan zyn eigen oordeel overlaaten.

Verhaal van het Treffen tusschen de Keizerschen en Beyerschen, op den 11den. Maart by Yserbirn, niet verre van Beyerbach, voorgevallen.

NA dat d'achtergelatene Keizerlyke en Keur-Saxische gecommandeerde Cavallery, onder het Commando van den Saxisen Generaal Plefs, van Yserbirn en des zelfs Rivier opgebroken, en de gantsche Keizerlyke en Saxische Infantery, welke daags te vooren tot Passau over d'In getrokken was, wilde volgen, overvielen de Beyerschen aan de linker hand van Schardingen onder het faveur van een Woud het Keizerlyke Regiment Kurassiers van Hanover in zyne Quartieren, 't welk door deze schielykheid al eenige schade, leed, en 4 Standaarden verloor. d'Overige Cavallery ondertusschen haare marsch voortzettende, trokken de Vyanden ten eersten uit het zelve Woud met eenige Esquadrons, met Curas en Casquet wel voorzien; en eenige Bataillons lieten zich in de schoone ordre zien: waar op onze Cavallery zich in ordre stelde, en de Capitein des Feignes met 100 Dragonders van 't Regiment van Schlick op de Beyerschen begon te chargeeren, dryvende een Vyandlyk Bataillon in het Woud te rug: doch alzo dezelve 8000 Man sterk waren, en de Keurvorst present, wierd de genoemde Capitein, en onze verdere Cavallery, door het groot getal der Vyanden na een lange en dappere tegenstand, waar door de Vyanden meerder Volk, als wy, verloren, genoodzaakt eindelyk te rug te trekken. d'Onze verlooren in 't eerst niet boven 250 Man; doch veel Volk en Paarden raakten gequetst; en de Regimenten Dragonders van Schlik en de Kurassiers van Hanover hebben het meest geleden. De Generaal Plefs, d'Oversten Widman en Ritsman, en de Graaf van Diedrichstein zyn gevangen, en andere Keizerlyke en Saxische Officiers gequetst. De Musquettiers by d'Artillery onder den jongen Tannischen Rosenkrans hebben zich zo lang, als zy kruid en lood hadden, dapper gehouden; doch wierden eindelyk met de Ruitery verst rooid. In de-

ze Retirade was de confusie vry groot, zo datden een den ander kwalyk wist te vinden; weshalven vier paar Herpauken van de Saxische Regimenten zonder eenig Convoy na Beyerbach, en 6 à 700 Paarden in de nacht tot Riedan ingerukt zyn. d'Onze hebben de overige Bagagie, 3 Stukken Kanon, 4 Mortiers, 1000 Granaaden, en eenige Span Paarden verlooren; en in tegendeel van de Beyerschen 3 Standaarden, 2 Luitenants, en 1 Vaandrig ingebracht. Maandag vroeg quam de Manschap, die zich in de Dorpen van Beyerbach bevond, weder by de Grenssen te voorschyn, en voorzag zich van goede Quartieren. Volgens bericht zouden Zondag eenige Bataillons op het vernemen van het Treffen van Passau te rug getrokken zyn, om onze Cavallery t'ondersteunen; doch quamen te laat. Na dit alles heeft men bevonden, dat de Postmeester t'Yserbirn aan de Beyerschen alle kondschap van d'onzen gegeven heeft; waar door zyn Posthuis, en alles, door d'onzen voor hunnen Aftogt verbrand is. 1703. *Maart.*

Relaas van het zelve Gevecht, geschreeven uit Weenen.

DE Graaf van Schlik, *Generaal der Keizerlyke Armée, verwittigd zynde van den optogt den Beyerschen, trok den* 10den. *dezer Maand Maart over de Inn, en legerde zich met zyne gantsche Infantery onder de Wallen van Passau, ten einde die Plaats, welke de Vyanden zich gelieten te willen bombardeeren, te dekken. Hy had order gegeeven aan den Generaal Plesss, Bevelhebber der Saxische Cavallery, om hem met die des Keizers, welke achter was gebleeven, te volgen. De genoemde Generaal trok den* 11den. *van Yserbirn op; en doende zyne Troupen langs de Inn, welke zich te Passau in den Donau ontlast, defileeren. De Vyanden inmiddels onder het faveur van een Bosch geavanceerd zynde, overrompelden ter slinker hand van Schardingen het Regiment Kurassiers van Hanover, 't geen vier Standaarden verloor eer het zich in staat van verdeediging kon stellen, en zich weder by ons Corps Cavallery, 't welk de marsch na Passau vervolgde, te voegen: maar de Beyerschen buiten het Bosch zynde verscheenen, en in slagordere naderende, stelden d'onzen zich mede in order; en Capitein Feignes viel met honderd Dragonders van het Regiment van Schlik bruskelyk op een vyandlyk Bataillon aan, en noodzaakte het zelve zich in het Bosch te salveeren. De Vyanden waren ten getale van acht duizend Man, behalven eenige Militie, met den Keurvorst van Beyeren in persoon. Ondertusschen, niettegenstaande hunne groote meerderheid, streeden de Keizerschen zeer kloekmoedig; en indien d'onzen eenige Infantery hadden gehad, zouden ze de Vyanden ongetwyfeld hebben geslagen: want volgens het raport der Officiers incommodeerde ons vuur hen geweldig. Doch eindelyk moest men voor het groot getal wyken. De Musketiers, welke onder bevel van den*

Ca-

1703. Maart. *Capitein Rosenkrans d'Artillery bewaarden, verweerden zich zo lang als ze kruid hadden; maar wierden ten laatsten over hoop gesmeeten, en eenigen in den overtogt van een Graft gedood. d'Anderen hieuwen verscheidene Beyersche Boeren, die zy ontmoetten, neder. Deze retraite kon niet geschieden zonder eenige verwarring. Ettelyke Ruiters salveerden zich te Beyerbach met de vier Keteltrommen van het Saxische Regiment; en zes à zeven honderd retireerden zich des nachts binnen Riedau. Honderd Wagens, gelaaden met Brood, wierden, na dat men'er de Paarden had uitgespannen, verlaaten, benevens eenige Bagagie, drie stukken Kanon, vier Mortiers, duizend Granaaden, en eenige Paarden. Men had de Lyst der Dooden en Gekwetsten noch niet konnen hebben. In't eerst achtte men ons verlies zeer groot te weezen; maar des Maandags nachts kwamen 'er meer als elf honderd Ruiters te Riedau en te Beyerbach aan; en alle dagen komen'er noch weder: 't geen ons doet oordeelen, dat wy maar omtrent twee honderd en vyftig Man hebben verlooren; doch wy hebben veele Gokwetsten. 't Regiment Kurassiers van Hanover en het Dragonders van Schlik hebben het meest geleeden. De Generaal Pless en den Overste Widman zyn van de Vyanden gevangen genomen; en des nachts verstond men, dat de Colonel Ritsman, de Graaf van Dietrichstein, en verscheidene andere Officiers, niet gekwetst waren; gelyk men gemeend had. Van onze kant hebben wy vier Standaarden der Beyerschen veroverd, en twee Lieutenants en een Vaandrig gevangen genomen. De Generaal Schlik het Gevecht verstaan hebbende, deed d'Infantery van Passau vertrekken, om de Cavallery t'ondersteunen: maar ze kon niet tydts genoeg komen. Men heeft verstaan, dat de Postmeester van Yserbirn bericht van onzen optocht aan de Vyanden had gegeeven; waar op men zyn huis in den brand heeft gestooken.*

Kort Relaas van d'Actie, welke op den 11[den]. Maart by Yserbirn tusschen de Keizerschen en Beyerschen is voorgevallen. Geschreeven uit Parys.

DE *Keurvorst van Beyeren te Schardingen bericht hebbende gekreegen, dat de Troupen, gecommandeerd door den Graave van Schlik, aan d'overzyde van d: Rivier d'Inn cantonneerden, sloeg den 11*[den]. *Maart, 's morgens ten vyf uuren, op weg, en viel terstond op de Regimenten van Schlik en Hanover, welker Quartieren maar een musketschoot van malkander gelegen waren, en die, niet-*

niettegenstaande een kloekmoedige verdeediging, op de vlugt wierden gedreeven; en zo verre vervolgd als het land, doorsneeden met bosschen en defilés, het kon toelaaten. De Keurvorst marcheerde aanstondts na een Dorp, twee uuren wegs van daar gelegen, alwaar men zei dat het Hoofdquartier was, en verstond uit eenige Gevangenen, dat de Graaf van Schlik zich te Passau bevond, alwaar hy zyne Infantery, op het gerucht 't geen 'er had geloopen dat men de zelve wilde aantasten, had ingetrokken; doch dat de Saxen met d'Artillery in het zelve Dorp waren. Men vond hen in slagordre, ten getale van vyftien à zestien Esquadrons, met omtrent vyf honderd Man te voet, tot de bewaaring van het Kanon, maar mede zy op d'aankomst der Keurvorstelyke Troupen eenige schooten deeden. De Keurvorst liet hen gaande houden met eenige schermutselingen, terwyl hy verwachtte dat zyne Troupen zich konden formeeren, vermits men op verscheidene plaatsen maar man voor man kon gaan. Wanneer nu een gedeelte der Infantery was aangekomen, viel de zelve zo dapper op de Keizerschen aan, dat ze aanstondts het Kanon verlieten. Op d'eerste beweeging der Cavallery marcheerden ze met verhaasting regtsom, om een defilé, welke maar een halve musketschoot van daar was, te krygen. Hier wierden zy byna twee uuren lang zo hevig vervolgd, dat ze t'eenemaal wierden geslagen. Men maakte vyf honderd Gevangenen (waar onder zich bevonden de Majoor Generaal der Saxischen, een Overste, een Overste Lieutenant, een Majoor, twee Capiteins, en eenige andere Officiers) en ontweldigde hen zeventien à achtien Standaarden, vier stukken grof Kanon, vier Mortiers, en alle de Munitien. Om kort te gaan, deze Actie is ten vollen tot voordeel zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid uitgevallen, en verdient niet te onrecht plaats te hebben onder de daaden van dapperheid en reputatie van dien heldhaftigen Vorst. 1703. Maart.

Pertinente Lyst van het geene in de Actie by Schardingen van de Keizersche en Beyersche kant gedood, gequetst, gevangen of verovert is.

VAn het Keizerlyk Schliks Dragonders Regiment 1 Hoofdman, Grave van Dietrichstein. 1 Wachtmeester, 1 Vaandrig, 5 Corporaals, en 92 Gemeenen. Van het jong Hanovers Kurassiers Regiment, 1 Overste Wachtmeester, Baron van Bebf, 1 Luitenant, 1 Veldscheerder, en 87 Gemeenen. Van de Keizerlyke gecommandeerde Infantery, 3 Corporaals, en 19 Gemeenen. Van het Saxisch Lyf-Regiment, 1 Generaal Wachtmeester, van Bies, 1 Ritmeester, 2 Luitenants, 1 Corporaal, en 32 Gemeenen. Van 't Saxisch Keur-Prins Regiment, 1 Overstenant van Widerman, 1 Overste Luitenant, van Oosterhauzen, 1 Ritmeester,

1703. Maart. ster, 1 Luitenant, 1 Wachtmeester, 1 Corporaal, en 22 Gemeenen. Van 't Fortans Regiment, 14 Gemeenen. Van 't Erks-Tollisch Regiment, 1 Vaandrig, 1 Corporaal, en 15 Gemeenen. Somma 308 Gevangens; en 500 zo dood als gequetst. Van de Keur-Beyerschen zyn omtrent 100 Man dood, waar onder den Oversten Luitenant Matel van Monasterols Regiment, de Ritmeester de Graave van Arco van de Carabiniers, den Luitenant Cavalion, en omtrent 500 Gequetsten. Van de Paarden zyn 'er 80 gebleven. Het veroverde van de Beyerschen bestaat in 13 Staandaarden; 1 paar Herpauken; 3 Metale viertel Kartouwen; 2 Blokwagens; 12 vaten Kruid, yder van 2 Centner; 3 stukken Lood, yder van 1 Centner; 123 Bomben; 500 Stuk-Kogels, van 6 en 12 Pond; 100 Kettingkogels, van 12 Pond; 18 kleine Kardoezen tot de Regiment-Stukken; 960 gevulde Hand Granaaden; 7 Pek-Kransen; 1 Vat Battery-Nagels; 1 Busch met Zand-Zakken; 660 Worp-Schoppen; 250 Kruis-en Hamer-Pukkelen; 12 Mineer-Houweelen; 300 halve Houweelen; 12 onbeslagene Straat-Wagens; 12 Munitie-Karren; 14 Munitie-Wagens; 5 Kogel-en Vuurwerkers Wagens; 5 groote Tuig-Wagens; 1 Veld-Smis met al zyn Toebehooren; 10 groote Brug-Touwen, en 11 Brug-Ankers.

Nieuburg aan de Inn door den Keurvorst veroverd.

Hoewel dit Gevecht, om het eigentlyk aan te merken, maar een byzondere zaak was, maakten de Beyerschen 'er egter een zeer groot gerucht van, en spraken 'er af als van een gewigtige overwinning. Ondertusschen bestond het gantsche gevolg van het zelve daar in, dat de Keurvorst zich meester maakte van het Stedetje Nieuburg aan de Inn, waar af het Garnisoen, al te swak om drie duizend Man, welke het met negen stukken Kanon en vier Mortiers aantastten, te wederstaan, capituleerde om met slaande trom en vliegende vaandels na Passau te mogen trekken. Wat den Graave van Schlik belangt, hy bleef gestadig met zyne Manschap onder het kanon van Passau leggen; en de Keurvorst beproefde niet eens hem van daar te verdryven.

Nieumark door de Keizerschen ingenomen.

Van d'andere kant onthield zich de Graaf van Styrum in d'Opper-Palts, alwaar hy tot hier toe weinige wederstand tegens zyne wapenen had gevonden. 't Stedetje Nieumark, sedert een wyl beschooten en gebombardeerd, gaf zich op Saturdag, den 17den. Maart, aan hem over, niettegenstaande de wederstreeving van den Bevelhebber, welke zich tot het uiterste wilde verdeedigen. Het Garnisoen was veertien honderd Man sterk, en overvloedig voorzien van leeftogt en allerhande munitien: maar de Burgery, gezien hebbende dat de Keizerschen nieuwe Batteryen oprechtten om de Plaats met meerder geweld te bombardeeren, dwong den Commant zich over te geeven. Hy trok den zelven dag met zyn Garnisoen

soen uit met slaande trom, brandende lonten, enz. benevens de Bagazie en vier stukken Kanon, om na Ingolstad geleid te worden; zynde d'overige Artillery met het Magazyn, 't geen zeer considerabel was, aan de Keizerschen gebleeven. d'Overgaave van deze Plaats wierd onmiddelyk gevolgd door die van Freistad, waar af de Graaven van Tilly d'inkomsten trekken, mitsgaders door die van Neustattel, welkers Garnisoen, bestaande uit drie honderd Man gereguleerde Troupen, krygsgevangen wierd gemaakt. Daar waren ook eenige Beyersche (a) Landzaaten in de Plaats: doch men vernoegde zich met hen t'ontwapenen, en weder na hunne Dorpen te stuuren. Van hier toog de Graaf van Styrum na de Stad Amberg, Hoofdstad der Opper Beyersche Palts, tien mylen van Regensburg aan de Rivier de Wils gelegen, om 'er het beleg voor te slaan. De Regeering, hebbende d'overgaave van Nieumark, d'eenige Post die het Land dekte, verstaan, liet hem verzoeken, dat hy de Stad niet zou aantasten; beloovende de leeyensmiddelen en munitien, welke men redelyker wyze konde vorderen, aan de Keizerlyke Troupen te zullen beschikken: maar de Graaf antwoordde, dat hy zich daar niet mee kon vernoegen, en dat de Stad Keizerlyk Garnisoen moest inneemen; 't geen die van binnen geweigerd hebbende, deed hy ze op den 18den. der Maand insluiten. Hier op verzocht de Regeering weder, dat hy ten minsten het Land wilde verschoonen. De Graaf liet haar aanzeggen, dat 'er geene hostiliteit gepleegd zou worden tegens de geenen, welke zich aan d'*Avocatoria* zyner Keizerlyke Majesteit onderwierpen; maar dat alle d'anderen moesten verwachten als vyanden gehandeld te worden: en in der daad, hy liet eenige Dorpen, welke van d'Inwoonders verlaaten waren, plonderen.

1703. *Maart.*

Gelyk ook Freistad en Neustattel.

(a) *Militie.*

Bamberg ingesloten.

Dit alles geschiedde terwyl de Keurvorst te Schardingen het vermaak zyner Overwinning genoot: maar alzo hy zeer wyselyk oordeelde, dat ze hem weinig glorieus, en weinig voordeelig zou worden, indien hy geen middelen vond om de voortgangen des Graaven van Styrum te stuiten, besloot hy hem Amberg te doen verlaaten, en deed zyne Troupen zich in optogt begeeven, enz.

TRIER, enz.

Krygsverrichtingen der Geallieerden en Franschen.

EENIGE dagen voor dat de Franschen over den (a) Ryn waren getoogen om de Keiler Schans te belegeren, hadden de Geallieerden zich, na een blokade van drie maanden, meester gemaakt van het sterke Slot Veldentz, gelyk ook van de Steden Bich en Homburg: doch het (b) Kasteel van Traarbach mislukte hun, en wierd ook zelfs door de Troupen, welke het beleegerd

(a) Ziet pag. 125.
(b) Ziet pag. 127.

1703. Maart. gerd hadden, t'eenemaal verlaaten. d'Aannadering van den Maarschalk de Tallard, die met een Corps van vyftien duizend Man langs de Moesel kwam afzakken, noodzaakte hen dit besluit te neemen: en in der daad, de genoemde Maarschalk vertoonde zich wel haast omtrent de Plaats, en voorzag de zelve van alles 't geen zy van nooden mogt hebben. Ook liep het gerucht, dat hy Bon op de zelve wyze meende t'ontzetten, en dat hy ten dien einde honderd Schepen, geladen met leeftocht en munitien, gereed had leggen.

(a) Zie in 't gevolg.

Op het bericht, dat de gemelde Maarschalk de Tallard van voorneemen was de Keurvorstelyke Residentieplaats (a) Bon, welke men genoegsaam voorzag dat door de Geallieerden belegerd stond te worden, te ontzetten, even als hy Traarbach had gedaan, formeerden de Generaals Ouwerkerk, Dopf, en anderen een Campement by Rhynbach, en deeden te Keulen een trein van Artillery vervaardigen: maar de Maarschalk geen kans ziende om die passagien t'overweldigen zonder veel te waagen, staakte zyne onderneeming, en vertrok zich met zyn Leger in Lotharingen. Dit gaf gelegentheid aan de genoemde Generaals, om mede hun Campement te scheiden, en de Troupen na der zelver Quartieren te stuuren: maar de Bystand van Hollandsche Infantery, welke de Prins van Baden van haare Hoog-Mogenden had verzocht, vervolgde haare marsch, en wierd begeleid door eenige Cavallery tot aan Alken, vier mylen boven Coblents.

Ondertusschen vertrokken de Generaals Ouwerkerk en Dopf, om den Grooten Krygsraad, welke in den Haag wierd gehouden, by te woonen, laatende in die Quartieren het gebied over de Troupen aan de Generaals van Nassau-Weyler, Hompes, en Bulau. Sedert stak men een Campement af te Mulheim voor vyftien duizend Man; en de Krygsbenden begonden zich alreedts derwaarts te begeeven. Men fortificeerde ook het Vlek Deuts, aan d'andere zyde van den Ryn tegen over Keulen gelegen; en maakte groote Magazynen te Keulen, Mulheim, en Dusseldorp. Ten dezen einde kwamen gestadig Artillery en Krygs-en Mondmunitien zo uit Holland als uit het Land van Kleef; 't geen gevoegd zynde by het gemeen gerucht, niet meer deed twyfelen of het beleg van Bon was besloten, en zou eerstdaags aangevangen worden. Het bleek ook, dat de Marquis d'Alegre, Gouverneur van die Plaats, zich 'er genoeg af verzekerd hield: want behalven de gewoonlyke voorzorgen, liet hy een nieuw Fort op een hoogte maaken, 't welk de Stad zou verdeedigen, en hoog genoeg weezen om dat

Geruchte wegens de belegering van Bon.

't

't geen, aan d'andere zyde van den Ryn gelegen is, wanneer de Geallieerden het hadden ingenomen, te beschieten. 1703. *Maart.*

ONDERTUSSCHEN hadden de Franschen zich meester van de (a) Keiler Schans gemaakt. De Marquis de Villars was 'er met zyne Manschap voor gerukt, en had ze op den 27sten. der voorgaande Maand twee dagen na dat de loopgraaven waren geopend, begonnen te beschieten. Den 5den. Maart, wanneer de Franschen met hun kanon een groote bres in het Hoornwerk der Vesting hadden gemaakt, leverden zy 'er storm op; doch wierden tot twee maalen met groot verlies afgeweezen. Den volgenden dag wierd het stormen hervat, met zo veel volk, en zo veel geweld, dat de geenen, die deze Post bewaarden, genoodzaakt waren de zelve te verlaaten, en in de Vesting te wyken. De Franschen logeerden zich aanstondts in dit Werk, niettegenstaande het onophoudelyk vuur 't geen men uit de Schans op hen maakte, en wierpen 'er zelfs met ongeloofelyke vlyt twee Batteryen op, daar ze vier-en-twintig stukken grof Kanon en twee-en-twintig Mortiers op stelden. Thans begonden ze de Plaats met meerder geweld, als ooit, te beschieten en te bombardeeren, en voeren 'er zonder een oogenblik tydts te verliezen mee voort tot aan den 9den., wanneer de Baron van Entsberg, die 'er het gebied voerde, de Chamade liet slaan, en verzocht te capituleeren. De Maarschalk de Villars, die ze alreedts verscheidene maalen te vergeefs had doen opeisschen, stond hem aanstondts zyn verzoek toe; en d'Ostagiers van wederzyde zynde gegeeven, wierd de Capitulatie noch den zelven avond op de volgende voorwaarden geslooten en geteekend.

BOVEN-RYN. Keiler-Schans door de Franschen veroverd.

(a) Ziet pag. 125.

Artykelen der
CAPITULATIE
van de Keiler Schans.

I. HET *Garnisoen, zo Cavallery als Infantery, zal uittrekken met vliegende vaandels, slaande trom, kogels in den mond, enz.* Toegestaan.

1703. Maart. II. *Het Garnisoen zal langs den kortsten en rechtsten weg met het noodzaakelyk Escorte na Philipsburg geleid, en de leeftogt geduurende de route op des Konings kosten gefourneerd worden; marcheerende maar drie mylen daags.*

'T Garnisoen zal op eigene kosten na Philipsburg geleid worden; en daar zullen Ostagiers tot aan de wederkomst van het Escorte blyven.

III. *De Zieken, Gekwetsten, Chirurgyns, en andere noodzaakelyke Lieden om hen by te staan, zullen met hunne eigene Effecten door den Schipper, genaamd Dieteric S. Richard, ten kosten des Konings na Philipsburg worden gevoerd; en men zal hun den noodzaakelyken tyd geeven.*

Op hunne kosten, den noodzaakalyken tyd geevende.

IV. *Men verzoekt drie dagen om de Plaats t'ontruimen.*

Morgen, den 10den. Maart, 's morgens ten acht uuren, zal een Poort overgeleverd worden, en het Garnisoen den 11den. uittrekken.

V. *De Bagaziewagens, gedekt of ongedekt, gelaaden met Huisgezinnen, Officiers, Soldaaten van het Garnisoen, of hunne Meubelen, zullen zonder eenige verhindering uittrekken, en d'Ostagiers hunne Paarden medeneemen.*

Toegestaan.

VI. *Daar zullen sestig Wagens tot het vervoeren van de Bagazie geleverd worden.*

Daar zullen dartig Wagens en vier à vyf Schepen geleverd, en Ostagiers tot de verzekerdheid van de wederkomst der Schepen en Wagens gelaaten worden.

VII. *Men zal uittrekken met een stuk Kanon van 48 pond en vier Veldstukken toebehoorende aan zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid van Ments, mitsgaders vier Stukken van de Swabische Kreits, benevens de Munitiewagens die daar toebehooren, en d'Officiers en Busschieters.*

Geen Kanon, hoedanig het moge weezen. De Busschieters zullen het Garnisoen mogen volgen.

VIII. *De Commissarissen van den Keizer, de Commissarissen van de Swabische Kreits, en de Burgers zullen met de Wagens en alle hunne Effecten uittrekken, zonder gevisiteerd te worden.*

Toegestaan.

IX. *d'Acten en Registers, toebehoorende aan den Prince Louis van Baden, zullen benevens d'Effecten van den Majoor Iller uitgevoerd worden: en zal ook den Ontfanger met zyne Effecten uittrekken.*

Toegestaan.

X. De

X. *De Kapucynen zullen in de Schans mogen blyven tot dat hunne Oversten hen opontbieden, en alsdan hunne Kerkcieraaden medeneemen.* 1703. Maart.

De Kapucynen zullen met het Garnisoen uittrekken, en hunne Cieraaden medeneemen.

XI. *De Burgers, welke in de Schans willen blyven, zullen gehandhaafd worden in de vrye oeffening van hunne Religie, en, die 'er uit willen vertrekken, twee maanden tyds hebben om hunne Effecten te vervoeren of verkoopen.*

Toegestaan voor de Burgers van de Schans: en wat d'oeffening der Religie belangt, zy zullen weezen als ze onder de Heerschappy des Konings waren.

XII. *De gevluchte Lieden des Landts zullen met hun Vee en andere Effecten uittrekken zonder gevisiteerd te worden.*

Toegestaan.

XIII. *De Gevangenen, geduurende het Beleg gemaakt, zullen van wederzyde wedergegeeven worden.*

DE MAARSCHALK DE VILLARS.
DE COLONEL ENTSBERG.

Gedaan in het Leger voor de Keiler Schans, den 9den. Maart 1703.

Ziet hier nu ook een Relaas noopende dit Beleg van de kant der Franschen, wat omstandiger als 't geen 'er hier voor af ter neder gesteld is.

Naauwkeurig Relaas wegens het Beleg van de Keiler Schans.

NA dat de Maarschalk de *Villars* de Brug van Altenheim, een kleine myl boven *Straatsburg*, na beneden had laaten brengen, en die omtrent even ver beneden de *Keiler-Schans* den 22sten. voorleden was voltooid, wierden den 23sten. en 24sten. besteed met 30 swaare Stukken uit *Straatsburg*, en des zelfs Citadelle, in dit Leger te brengen, mitsgaders de Linien van Circumvallatie en Contrevallatie te voltooijen. Tusschen beiden ging de Maarschalk met een sterke Hoop Ruitery het Kintzigerdal en de doorgangen van het Gebergte tot aan *Zurlag* en *Zell* bezichtigen, en vond 'er geene Vyanden; liet den 25sten. des avonds ten 8 uuren de Loopgraaven door M. de *Laubannie* met de Brigade van *Navarre* openen

1703. *Maart.* en 1500 schreeden van het Dorp *Keil* tot op 300 voeten van de Glacis der Contrescharp van het Hoornwerk voortzetten ; bleef zelve ; zuen in de Loopgraaven ; en deed zyne bevelen zo gelukkig uitvoeren , dat 'er niet een Officier noch Soldaat sneuvelde. Den 26sten. wierd des avondts M. de *Laubanie* door den Graave *Bourg* met de Brigade van *Champagne* afgelost, welke de Loopgraven deed voortzetten en voltooijen. Den 27sten. kwam 'er de Graaf van *Magnac* met de Brigades van *Bourbonnois* in ; en men maakte dien nagt een Spruitelling om een Reduit te ómringen , welke de Belegerden verlieten. Den 29sten. begon men het regte halve Bastion van het Hoornwerk te beschieten ; kwam des avondts de Brigade van *Nattancourt* in de Loopgraaven ; en had men alstoen noch maar 7 Dooden en 18 Gekwetsten bekomen , mitsgaders den Ingenieur du Plessis verlooren. Den 3den. dezes verlieten de Belegerden de Reduit ter rechter zyde van het Hoornwerk op een byna Eiland in den Ryn gelegen, zynde met 150 Man bezet ; welke, op het zien dat de onze om storm te loopen gereed stonden , en reedts een menigte van Bomben geworpen hadden, daar uitweeken. Des nachts tusschen den 4 en 5den. heeft men de bedekte Weg van het Hoornwerk bestormd en gewonnen, met maar een gering verlies, in tegenstelling van het voordeel dat wy daar door kregen ; en de Gekwetsten wierden op wagens na *Straatsburg* gebragt. Den 6den. 's morgens, heeft men het Hoornwerk zelve door 6 Compagnien Granadiers, van 6 andere en de Regimenten van *Navarre* en *Vermandois* ondersteund, bestormd, en, dewyl de 200 Man, die daar in lagen, maar weinige tegenstand deeden , bemagtigd , en zelfs een Logement, niet tegenstaande de Vyanden uit het Fort, om het te beletten, zeer sterk schooten, gemaakt, en een Battery begonnen. Deze Actie heeft ons maar 15 Soldaaten, zo dood als gekwetst, nevens twee Luitenants gewond, gekost. In dezelve hebben de Grave van *Bourg* Lt. Generaal, en de Marquis de *Varivaux* , Majoor Generaal , welker dag het was, zich by uitnementheid wel gekweeten , als mede de Marquis van *Maulevrier* , Colonel van het Regiment van *Navarre*, en Mr. *Lee*, een *Iersch* Officier.

In het Hoornwerk maakte men 2 Batteryen van 24 halve Kartouwen en 22 Mortiers, door welke de Contrescharp drie dagen aan een beschooten wierd. Hier door had men zo groot een Bres gemaakt , dat men die te paard zoude hebben konnen beklimmen. De Maarschalk de Villars eischte alstoen voor de laatste maal de Vesting op ; en dewyl die van binnen alles tot den storm gereed zagen, hebben ze dezelve aan zyner Majesteits Troupen ingeruimd.

Byzonderheden wegens de Keiler-Schans.

Deze Plaats, die nu aldus weder in de handen der Franschen was gevallen, is een sterke Schans, of kleine Vesting, aan deze zyde van den Ryn, tegen over Straatsburg, alwaar de Kintzig in den Ryn valt, en als op een byna-Eiland gelegen ; door de gemelde Kintzig en de Rivier Schut van boven en den Ryn van onder nevens het Hoornwerk omvangen ; en aan de kant van de laatstgenoemde Vloed met twee Sluizen, om d'omleggende Landen onder wa-

water konnen zetten, voorzien. Keil zelve is maar een gering Vlek, dog om den overtogt van den Ryn, en het aanleggen van een Schans, eer de Franschen zich meester van de Stad Straatsburg maakten, van naam geworden. In den Jaare 1678 wierd deze Vesting op den 25sten. July door den Franschen Generaal de Monclas belegerd, en twee dagen daar na stormenderhand veroverd. Wanneer nu de Koning van Vrankryk in de Maand September des Jaars 1681. de Stad Straatsburg had bemagtigd, liet hy in gevolg van tyd verscheidene nieuwe Schanssen zo wel op het Eiland in den Ryn, als aan geene zyde van die Rivier, aanleggen; welke naderhand altemaal uit hoofde van de Rykswyksche Vrede geslecht zyn geworden, behalven alleenlyk deze Schans, die de gemelde Majesteit ongeroerd moest laaten, en aan het Keizerryk weder afstaan. 1703. *Maart.*

Men verzekerde, dat het Garnisoen geduurende het Beleg maar twee-en-vystig *Dooden* en twee honderd Gekwetsten had gekreegen, en dat 'er de Franschen in tegendeel drie duizend Man hadden verlooren: doch of dit ten uitersten met de waarheid over een kwam, wierd sterk getwyfeld.

Zo haast als de Maarschalk de Villars meester van de Keiler Schans was, begon hy den Brug van communicatie, welke voormaals tusschen Straatsburg en deze Plaats in den Ryn had gelegen, weder te doen opbouwen, en liet de loopgraaven toesmyten, en de bressen en andere door het kanon geruineerde werken herstellen. Men meende, dat hy het hier niet by zou laaten, en, volgens d'order van het Fransche Hof, de samenvoeging met de Beyerschen, of eenige andere gewigtige zaak, onderneemen; ten welken einde hy het grootste gedeelte van zyn Leger weder over den Ryn deed trekken: maar hebbende verstaan, dat tien duizend Hollanders in volle marsch na de Linien van Kroon-Weissemburg waren, oordeelde hy het niet mogelyk, en haastte zich derhalven alleen om zich door een zyner Detachementen, bestaande uit eenige Cavallery en Infantery, daar hy zelve in persoon het gebied over voerde, meester te maaken van het Stedetje Kintzingen, gelegen tusschen Rheinau en Fryburg in Neder-Brisgau, alwaar de Keizerschen een Garnisoen van zes à zeven honderd Man in hadden leggen. Deze Plaats, voorzien met een Tolhuis, gaf zich op d'eerste sommatie over; meenende, dat ze door het geheele Fransche Leger omringd was. De Maarschalk oordeelde het niet raadsaam die Post te behouden; liet 'er de wallen af ter neder werpen; de voorraad na Rheinau voeren; en het Stedetje, even als ee-

Gevolg der verovering van de Keiler Schans.

Kintzingen door de Franschen veroverd.

1703. Maart. eenige andere geringe Plaatjes, meestendeel Vlekken en Dorpen, plonderen: waar na hy zyne Troupen weder in hunne Quartieren stuurde, en zelve zig te Diedenhoven vervoegde.

Aankomst van het Hollandsch Secours. Ondertusschen kwam het Hollandsch Secours, daar hier boven af gesproken is, in der daad omtrent Landau, Lauterburg, en Kroonweissemburg, versterkt met twee of drie Regimenten Cavallery welke de Prins van Baden derwaarts stuurde, vermits de voerazie hem in zyn Campement ontbrak. Dit was, niet verre van Stolhoven; en men telde 'er tien duizend Man, zo van de Troupen der Kreitsen als van die des Keizers, doch niet meer: 't geen den gemelden Prins belettede het ontzet van de Keiler Schans t'onderneemen. Hy deed ook zelfs linien van Biel tot op den oever van den Ryn by Stolhoven trekken, om de Palts en de gebuurige Landen te dekken: waar na hy een keer te Radstad ging doen; laatende het gebied over het Keizerlyk Leger aan den Markgraaf van Baden-Dourlach.

LUIKERLAND. Baron de Mean weder te Namen gebragt. TERWYL men in Duitschland aldus met krygsverrichtingen bezig was, wierd de Baron de Mean, Groot-Deken des Capittels van S. Lambrecht te Luik, te Namen gebragt; doch 'er nu beter gehandeld als d'eerste maal toen men hem op een zo geweldige wyze, als wy (a) elders verhaald hebben, derwaarts had gevoerd. Men sloeg voor, hem te wisselen tegen Monsr. de Violaine, wel eer Gouverneur, voor den Koning van Vrankryk van de Citadelle van Luik; en de Baron de Mean, zyn Broeder, was na Holland getoogen, ten einde by haare Hoog-Mogenden de slaaking van zynen Broeder te trachten uit te werken.

(a) Ziet 1 Deel 1702. pag. 77. 82.

Jesuit Sabrand de Stad Luik ontzegt. Ter zelve tyd kreeg de Jesuit Sabrand, Directeur van het Seminarium, order om binnen vier-en-twintig uuren uit de Stad Luik te vertrekken, wegens het schryven van een Brief aan den Keurvorst van Keulen, dien men onderschept had, waar in hy hem verwittigde, dat hy het *Te Deum* over de victorie van den Keurvorst van Beyeren, zynen Broeder, had doen zingen. Hy vertrok dan; en de Keurvorst nam hem, ten erkentenis van zynen yver, aan in het getal zyner Directeurs van Conscientie.

Het eind van den gemelden Brief, (geheel heeft men ze niet magtig konnen worden) waar door zich de Jesuit zyn ballingschap op den hals had gehaald, luidde als volgt.

De

't Geen my een zeer gevoelige vreugde veroorzaakt heeft, is dat de eerste tydingen van d'illustre Victorie, door zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid van *Beyeren*, uwer Keurvorstelyke Doorluchtigheids Broeder bevogten, ons dien dag toegekomen zynde, ik het vermaak gehad hebbe om de Processie met het *Te Deum* te doen eindigen, en alzo daar over aan den Hemel in 't openbaar dank te zeggen, zonder dat iemand alhier iets daar tegen heeft konnen zeggen. Ik hoope, dat wy 't eerlang met meerder vryheid en distinctie zullen mogen zingen over de Overwinningen van uwe Keurvorstelyke Doorluchtigheid zelf. Dit is de yverige begeerte, gelyk het ook is het gestadig gebed van hem, die met een zeer kragtige en eerbiedige drift is, &c. &c. 1703. *Maart.*

Luik den 20sten. *Maart* 1703.

De Sabrand.

Wegens d'Onderhandeling van de Gedeputeerden des Prinsdoms van Luik met de Commissarissen zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid van Keulen in de Stad Namen, daar wy (*a*) hier voor af hebben gesproken, was dit onderstaande, met de behoorlyke formaliteiten van wederzyde opgesteld en ondertekend, het eigentlyk besluit.

(*a*) Zie pag. 94 en 142.

DE Ondergeschrevenen, gemagtigd door zyne Aller-Christelykste Majesteit en het Dom-Capittel van *Luik*, zo als uit hunne Volmagten, welke hier onder zullen werden ingevoegd, blykt, verklaaren over een gekomen te weezen, dat, mits de somme van vystig duizend Kroonen alle Jaaren te betaalen, zo lange als de tegenwoordige Oorlog duurt, in twaalf Termynen verdeeld en betaalbaar den 15den. van yder Maand, te beginnen met den 15den. January 1703. in handen van . . . . gemagtigd door zyne Aller-Christelykste Majesteit, om te ontfangen een Quitantie in zynen naam te verleenen, het Land van *Luik*, Graafschap van *Loos*, en der zelver Afhangelykheden ontheven zullen zyn van alle Brandschattingen en Eischen, die dezelve van de twee Kroonen en haare Geallieerden zouden mogen opgelegt worden, onder wat naam en voorwendsel zulks zoude mogen weezen, het zy als gezegt by wyze van Brandschatting, Rations, Schansgraavers, of alle Eischingen; behoudens nochtans, dat, indien de Staaten Generaal der Vereenigde Landschappen, na het maaken van het Tractaat met hen, van het Land van *Luik*, Graafschap *Loos*, en derzelver Afhangelykheden, Schansgraavers, Takkebossen of Stormpaalen mogen vorderen, haare Aller-Christelykste en Katholyke Majesteiten van hunne kant het zelfde zullen mogen eischen; zullende wyders, vermiddels de gemelde Somme, de voornoemde Landen, en wat van dezelve afhangt, de Inwoonders van de Hoofdstad, als mindere Steden en platte Land, geenige verbeurtenissen van hunne Goederen, in wat Landen die mogten gelegen zyn, onderworpen, maar zy voor alle Strooperyen en Vyandlykheden gedekt, en vry in allerley Landen mogen handelen, voeren en brengen allerhande Goederen en Koop-

 man-

1703. manschappen, op de enkele Getuigschriften te verleenen by de Magistraaten of
Maart. Gerechten der Plaatsen, dat de voornoemde Goederen en Koopmanschappen Lie-
den in de Steden of het Land van *Luik*, Graafschap van *Looz*, of daar van afhan-
gende Plaatsen woonagtig, toekomen, en dat ze voor het gebruik en de consumtie
van de gemelde Steden, Landen en Dependentien zyn, zonder dat zy Paspoorten
zullen gehouden weezen te neemen. *Zy* zullen ook vermogen te gaan, te komen,
en te vertoeven in alle Steden en Landen, de vaste Steden en Plaatsen de beide
Kroonen toebehoorende, ofte met hunne Krygsbenden bezet, uitgezonderd in die
geene in welke het geenigen Onderdaan van het gemelde Land van *Luik*, Graaf-
schap van *Looz*, en Dependentien zal vry staan te treeden of nader als op een myl
zonder Paspoort te komen: en ingevalle de Citadelle van *Luik* en de Chartreu-
ze door de Wapenen van haare Aller-Christelykste en Katholyke Majesteiten mog-
ten aangetast worden, zal men de Stad op gelyke wyze verschoonen als dezelve van
de Geallieerden verworven heeft. Ook is verdragen, dat de Paspoorten, die zyne
Keurvorstelyke Doorluchtigheid aan de *Luikenaars* zal komen te verleenen, van
waarde zullen weezen; en dat dit tegenwoordig Verdrag zal stand houden, wat
veranderingen ook mogten voorvallen: den Heer Marquis de *Blainville* zig verbin-
dende het zelve stiptelyk van de zyde der twee Kroonen en haare Bondgenoten te zul-
len doen nakomen. *Gedaan tot Namen, den* 18den. *February* 1703.

Getekend,

BLAINVILLE

G. de STOKHEM.

en P. E. de CHARNEUX.

VRANKRYK. Onmogelykheid der samenvoeging van het Fransche en Keur-Beyersche Leger aangetoond.

DE Koning was gantsch niet vernoegd, wanneer hy verstond dat de Maarschalk de Villars, in plaats van aanstondts na de verovering der Keiler Schans zich by den Keurvorst van Beyeren te gaan voegen, zyne Troupen weder in de Quartieren had doen trekken: doch naderhand door den Ridder de Trasmane, Generaal Majoor van het Leger in Duitschland, onderrecht zynde dat men onmogelyk anders had konnen doen, toonde hy een beter gelaat. Waarlyk, behalven de swarigheid van de passagien in het gezicht der Keizerschen, welke in het Campement te Bielh of Beul lagen, en der omtrent Kroonweissemburg nieuwelyks aangekomene Hollanders, t'overweldigen, bevonden de Troupen zich reeds zeer afgemat, en hadden eenige rust van nooden. De Recruten waren niet aan gekomen, gelyk ook niet het meestendeel der Officieren; en de Soldaaten hadden gebrek aan verscheidene noodzaakelykheden. Ten anderen had men

men veel volk voor de Keiler Schans verlooren. En eindelyk, het Leger was niet in staat om een zo moeijelyke expeditie t'onderneemen eer men in des zelfs noodwendigheden hadde voorzien. Het Hof gaf zich over aan deeze redenen, wanneer ze door den Ridder de Trasmane aan het zelve wierden vertoond; en hebbende het beleid aan den Maarschalk de Villars goedgekeurd, besloot men in een Raad, dat de Troupen tot aan den 10den. der Maand April in hunne Ververschingsquartieren zouden blyven, en men 'er geduurende dien tyd alles van zou doen geeven 't geen zy van nooden hadden. In gevolg van dit besluit wierd verordend, dat men de Recruten zou doen avanceeren, en alle d'Officiers van het Leger in Duitschland, welke zich te Parys bevonden, binnen vier-en-twintig uuren doen vertrekken, op straffe van de Bastille voor d'Overtreeders. De Directeur van de Leeftocht, die van het Hospitaal, en anderen kreegen mede last om terstond alle de noodzaakelykheden aan d'Armée te beschikken; en den Envoyé van Beyeren nam afscheid van den Koning, maakende zich gereed om binnen weinige dagen na Straatsburg te vertrekken, ten einde de gelegentheid van den optogt der Armée waar te neemen om weder by den Keurvorst, zynen Meester, te komen.

Ondertusschen was men zeer wel voldaan wegens de verovering van de Keiler Schans; en het blykt uit den Brief, dien de Koning aan den Kardinaal de Noailles schreef, om hem te beveelen het *Te Deum* te doen zingen, dat hy zelve deze Verovering aanmerkte als een gewigtige zaak, en een merkelyke voordering tot grooter Conquesten. Order gegeeven tot het Te Deum wegens de verovering van de Keiler Schans te doen zingen.

Brief des Konings van Vrankryk aan den Kardinaal de Noailles, Aertsbisschop van Parys, om het Te Deum te zingen tot dankbaarheid wegens de verovering van de Keiler Schans.

MYN NEEF,

ALZO ik in de Maand January laatstleeden wierd verwittigd, dat de Keizer verscheidene Ligchaamen van Troupen deed verzamelen, om mynen Broeder, den Hertog van Beyeren, welkers belangen met de myne zyn vereenigd, ten einde de vrede en rust van Europa te handhaaven, aan te tasten, heb ik gekoofd een genoegsaam considerabel Leger over den Ryn te moeten doen trekken, om een magtige diversie te maaken, terwyl ik verwachtte dat myne Troupen zich by de zyne konden voegen. Ik beval aan mynen Neef, den Maarschalk de Villars, dit besluit ter uitvoering te stellen; en aanmerkende de Vesting Keil als een gewigtig

1703. Maart. voorwerp, en 't geen een gedeelte myner desseinen kon vervullen, ordonneerde ik aan hem het beleg 'er voor te slaan. Hy vergaderde aanstondts, met een ongemeene naarstigheid, zo veele Troupen, als 't hem immers mogelyk was; toog den 13den. der laatstgeleedene Maand over den Ryn; avanceerde tusschen Brisak en Fryburg; trok door de Quartieren der Vyanden tot aan de Kintzig; en passeerde dezelve den 19den., na alle de Krygsbenden, welke zich tegens zyne doortogt konden stellen, verstrooid en op de vlugt gedreeven te hebben. Dit eerste voordeel wierd aanstondts gevolgd door de verovering der Steden Offenburg, Gengenbach, en Wilstat, mitsgaders door het beleg van de Vesting Keil, welke zich op den 9den. dezer Maand, twaalf dagen na het openen van de loopgraaven, heeft overgegeeven. De naarstigheid en wakkerheid, waar mede deze gantsche onderneeming is beleid geweest, hebben alle de bereidselen, welke de Vyanden maakten om deze Plaats t'ontzetten, vruchteloos gemaakt. Zy hebben te vergeefs hunne Troupen uit Holland en van den Neder-Ryn; de geene die omtrent Luik, Maastricht, Aken, op den Hondtsrug, en in de Palts waren; zelfs ook die, welke waren gedetacheerd om na de kant van Beyeren t'avanceeren, opontbooden en doen marcheeren: en het gelukkig gevolg van deze zelve onderneeming opent voor myne Troupen de gemakkelykste doortogt om in Duitschland te treeden, en mynen Broeder, den Keurvorst van Beyeren, die in de Keizer van alle kanten wilde doen aantasten, by te staan. Dit verplicht my God daar voor te danken, en dezen Brief aan U te schryven, om U te zeggen, dat myne meening is, dat Gy het *Te Deum* zult hebben te doen zingen in de Hoofdkerk van myne goede Stad Parys, ten dage en uure welke de Groot Meester der Ceremonien U van mynen wege zal zeggen: waar op my verlaatende dat Gy met uwe gewoonlyke Godvruchtigheid zult voldoen, bid ik God, dat hy U, myn Neef, in zyne heilige en dierbaare hoedeneeme. *Geschreeven te Versailles, den 21sten. Maart 1703.*

Getekend,

LOUIS.

en laager

PHELYPAUX.

En op den rug stond geschreeven: *Aan mynen Neef, den Kardinaal de Noailles, Aertsbisschop van Parys, Hertog en Pair van Vrankryk, Commandeur myner Orders.*

Vervolg van den Opstand in de Sevennes. (1) Zie pag. 47. en 136.

Het stuuren van den Maarschalk de Montrevel in Languedocq had het gevolg niet, 't geen men 'er zich af beloofde. Noch d'Amnistie, welke hy op zyne komst had doen afkondigen, noch de militaire onderneemingen die hy tegens de Misnoegden in 't werk had doen stellen, waren bekwaam om hen weder tot de gehoorzaamheid te brengen. 't Scheen zelfs, dat hun getal zich ieder dag vermenigvuldigde; en dat hunne stoutheid op d'aannadering der Troupen, welke men tegens hen stuurde, aangroei-

groeide. Zy hielden zich niet meer besloten in hunne Gebergtens, maar doorkruisten dikwils het platte Land, en rechtten 'er groote verwoestingen aan. Voornaamentlyk hadden zy het op de Kerken gemunt, en plonderden 'er zo veele als zy ontmoetten, gelyk mede de Kloosters en Huizen der Geestelyken. Niet meer verschoonden zy ook de Vlekken en Dorpen, welke zich tegens hen in de wapenen stelden; doch deeden geen kwaad aan de geenen, die het hun niet en deeden. Dikwils traden zy in de Dorpen, en logeerden 'er by biljetteering, even als de Troupen des Konings, zonder daar d'alderminste ongeregeldheden aan te rechten. Dit gebeurde voornaamentlyk in de Plaatsen, alwaar veele van de geenen waren die men Nieuwbekeerden noemt: en gelyk 'er byna het gantsche platte Land vol af was, vonden de Misnoegden zo veel te meer gemakkelykheid om 'er zich uit te bereiden. Dit was de reden, welke de Maarschalk de Montrevel aandreef tot op het einde der Maand February de volgende Ordonnantie te doen afkondigen. 1703. Maart.

Ordonnantie van den Maarschalk de Montrevel.

WEGENS DEN KONING.

WY Nicolaas de la Baume Montrevel, Maarschalk van Vrankryk, Generaal van des Konings Legers, Generaal voor zyne Majesteit in Bourgondien, en Commandant Generaal in Hoog en Laag Languedocq, geinformeerd zynde dat 'er dagelyks aan verscheidene Oorden samenrottingen geschieden van Wederspannigen, welke allerhande misdaaden begaan, en voortvaaren met d'oude Katholyken te dooden, en de Kerken te verbranden; en dat d'Inwoonders van verscheidene Plaatsen, welke nieuwelyks bekeerd zyn, verre van zodanige geweldenaryen te helpen afweeren, de zelve uit al hun vermogen begunstigen, of geene kennis geeven van hunnen optogt, noch verblyf in de plaatsen daar zy zo gerust leeven, als of dat Land niet onvermydelyk gehouden was hen te vervolgen; en dat eenige van die Vlekken en Dorpen met hunne booze wil zodanig zyn voortgegaan, dat zy des Konings Troupen hebben aangetast: Gelooven wy het van onze plicht te weezen *alle* de Priesters, Kerkelyken, Geestelyken, oude Katholyken, en de Kerken te moeten stellen onder de bewaaring van de nieuwbekeerde Inwoonders der *Vlekken* en Dorpen; en verklaaren, dat, zo hun eenig ongemak mag overkomen, de gemelde Vlekken en Dorpen daarvoor verantwoordelyk zullen weezen, en dat de zelve des anderendaags na dat 'er eenige van die onderneemingen zullen zyn geschied, en dat 'er de minste van die ongehoorde wreedheden, welke hier voormaals zyn gepleegd, zal zyn begaan, zullen verbrand en t'eenemaal verdelgd worden. Wy verklaaren ook noch, dat, indien het komt te gebeuren, dat eenige Soldaat van des Konings Troupen gedood word gevonden in eenige der meergemelde Vlekken en Dor-

1703. Dorpen, de zelve daar mede voor verantwoordelyk zullen weezen, en op de eigenste wyze gestraft worden. En op dat niemand hier van onkundig moge zyn, beveelen wy, dat op d'aanmaaning van de Syndici der Bisdommen de tegenwoordige Ordonnantie overal zal geleezen, afgekondigd, en aangeplakt worden; van welke afkondiging in ieder Vlek en Dorp zy ons binnen acht dagen een Certificatie zullen brengen. Wy gebieden aan alle de Persoonen, behoorende tot het Gerecht, de hand aan d'uitvoering der tegenwoordige Ordonnantie te houden, op straffe van in hunne eigene naamen daar voor verantwoordelyk te weezen. *Gegeeven te Quissac, den 24sten, February 1703.*

Maart.

Getekend,
de Maarschalk van MONTREVEL.

Ondertusschen kwamen 'er van tyd tot tyd tusschen deze Lieden en de Troupen des Konings zeer bloedige ontmoetingen voor te vallen, waar in de Sevennooizen, dapper uit de natuur en door de wanhoop bekwaam tot d'uiterste resolutien, meestentyd boven dreeven, en de Benden van den Maarschalk de Montrevel, die zich zo schielyk van geen andere kon verzorgen, geweldig deeden versmelten. Midlerwyl, om te toonen dat zy een gerechtige zaak hadden, en dat zy de wapenen niet zonder zeer gewigtige redenen hadden opgevat, lieten zy het onderstaande Manifest in druk uitgaan.

MANIFEST

Van het Volk in de

SEVENNES,

Wegens het opvatten der Wapenen tegens den

KONING van VRANKRYK.

HEt Volk van de Sevennes heeft altyd professie gedaan van de Evangelische Religie, zelfs verscheidene eeuwen voor de Reformatie. Ten tyde van de Waldensen en Albigoisen waren de Sevennes vervuld met deze Luiden; en men

menzien door verscheidene Acten, datze professie gedaan hebben van dezelve Religie der tegenwoordige Gereformeerden. De groote Kruitsvaarten der Paussen verwekten sommige vervolgingen tegen de zelve: maar zy bleven gedurig standvastig in haar Geloof. Haar yver wierd op 't nieuw verwekt in 't begin der Reformatie; en in weinig tydts was dit gansche Land Gereformeerd, en is sedert dien tyd tot hier toe alzo gebleven. 't En is geen nieuwe Religie die men daar tegenwoordig zoekt in te voeren; maar men zoekt alleenlyk de oude te maintineeren, waar van ze sedert zoveel tyd in possessie zyn. 1703. *Maart.*

Vrankryk heeft nooit gehoorzamer en getrouwer Onderdanen gehad voor zyne Koningen, als onze Vaderen en wy geweest zyn; van het welk wy veele overtuigende bewyzen zouden konnen bybrengen. Maar om niet lang te zyn in deze defensie, zullen wy ons vergenoegen met twee merkwaardige exempelen, die in de laatste eeuw, onder de Regeeringe van Lodewyk den XIII^den^. en onder die van zynen Navolger, Lodewyk den XIV^den^. zyn voorgevallen, welke de gansche wereld zullen doen zien, dat onze getrouwheid jegens onze Koningen de proef kan houden.

Den Hertog van Montmorency, Gouverneur van Languedocq, in den Jaare 1632. door de Koninginne-Moeder, Maria de Medicis, en door Graston, Hertog van Orleans, Broeder van den Koning, gewonnen zynde, onderstond een Oorlog aan te vangen, om den Koning te noodzaaken zich t'ontslaan van den Kardinaal de Richelieu, en zich van zyn persoon en raad niet meer te bedienen. Den Hertog van Montmorency alle de Steden van de Provincie, waar in de meeste Roomsch-Katholyken waren, op zyne zyde gebragt hebbende, quam eindelyk in de Sevennes, om deze Luiden, als van zyn Gouvernement dependeerende, te verplichten de belangen van hem, van de Koninginne-Moeder, en van den Hertog van Orleans, te omhelzen; alle middelen, konsten en practyken in 't werk stellende die te bedenken waren, om de Gereformeerden van dat Land te gewinnen; haar beloovende *haare plaatsen van veiligheid*, waar van men haar op een onregtvaardige wyze *berooft had*, wederom te geeven, en deel te doen hebben in alle publyke Bedieningen, conform het Edict van Nantes. Maar zy bleven vast en onbeweegelyk voor den dienst des Konings; 't welk oorzaak was, dat de Party van den Hertog geruineerd wierd, en dezen Oorlog haast ten einde geraakte. Indien de Gereformeerden van de Sevennes de wapenen hadden aangenomen, den Oorlog zoude van daar tot in andere Provincien van het Koningryk hebben overgegaan: want al het Volk haatte den Kardinaal de Richelieu uitsteekend, ter oorzaak dat hy by zyne Regeringe de lasten en imposten merkelyk vermeerderd had.

Het tweede exempel, 't welk de onkreukbaare getrouwheid van die der Sevennes jegens haare Koningen te kennen geeft, bleek in den Jaare 1651. wanneer de Prins van Condé den Oorlog aanving tegens Lodewyk den XIV^den^. tegenwoordig regerende. Den Hertog van Orleans was Gouverneur van Languedocq, en favoriseerde de Party van den voorschreven Prince. De Graaf van Aubigons, Gouverneur van de Stad en Citadelle van Montpellier, omhelsde dezelve Party; en de Prins van Condé, die magtig was in deze Provincie, en daar veele schoone Landeryen, en zeer veele Creaturen had, deed zyn best om door dit middel de Gerefor-

meer-

1703. Maart. meerden van de Sevennes aan zich te trekken. Hy beloofde haar hunne muuren weder op te laaten bouwen, die men tegens het Edict van den Jaare 1629. had gedemolieerd, en haar het Consulaat weder te geeven, waar van men haar beroofd had tegens de Edicten van Pacificatie. Maar haare getrouwheid bleef onveranderlyk; en de Partye des Princen van Condé ging te gronde in die Provincie, en vervolgens in het gantsche Koningryk. Indien die van de Sevennes zich in dien tyd maar het minste bewogen hadden, gantsch Vrankryk zou hebben opgestaan; en men kan zeggen, dat de Gereformeerden toen ter tyd den Staat opgehouden, en de Kroon voor den Koning bewaard hebben.

In het Jaar 1659. wierd de Vrede gemaakt tusschen Vrankryk en Spanjen; en zo haast als de zelve gemaakt was, zeiden de Monniken opentlyk, dat deze Vrede om geen andere reden was gemaakt, als om ons te ruineeren. Weinig tydts daar na gaf men'er ons blyken van, door de kwaade handeling welke men ons deed. De wreedheden en geweldenaryen, die men tegen ons pleegde, zyn niet uit te spreeken, veel minder op te tellen: want aanstondts daar na wierden beraamingen gemaakt, om de Provincien met Krygsvolk op te vullen. Men deed Dragonders marcheeren, welke overal de schrik en vreeze met zich brachten. Onze arme Lieden van de Sevennes, verwonderd en verbaasd wegens alle die mouvementen, en wegens de propositien die men aan haar deed over het stuk van haare Religie, gaven tot antwoord, datze bereid waren haare goederen en haar leven voor den Koning op te offeren; maar datze van haare conscientie, die God alleen toequam, op die wyze niet en konden disponeeren.

Meer was'er niet van nooden om de voorschrevene Militie te bewegen, zich van alle avenuës, en van de poorten der Steden te verzekeren. Zy stelden wachten op alle wegen; en somtydts liepenze in de huizen met den degen in de vuist, roepende: *slaa dood*, *slaa dood*, *of Roomsch-Katholyk*. Vervolgens tastten ze haare persoonen aan; en daar zyn geene vuiligheden noch grouwelen, die ze niet in 't werk stelden om haar te dwingen van Religie te veranderen. Onder duizend vloekingen en blasphemien hingen ze Mannen en Vrouwen dan by de hairen, dan by de voeten op aan de zolderingen der kamers, of aan een haak in de schoorsteen, en lieten ze door den rook van nat gemaakt hoy by na verstikken; haar niet afnemende voor dat ze niet meer lyden konden: en zo haast waren ze niet afgenomen, of ze hingen ze weder op, om dezelve quellingen op nieuws te ondergaan. Zy trokken ze het hair uit het hoofd, en uit den baard; niet eer uitscheidende voor dat ze t'eenemaal kaal waren. Zy wierpen ze in groote vuuren, uitdrukkelyk ten dien einde van haar gemaakt; en trokken ze niet eer daar uit voor dat ze ten minsten half gebraaden waren. Anderen bonden ze touwen onder de armen, en wierpen ze in een put; dezelve niet eer daar uit trekkende voor dat ze half waren verdronken. Zy sloegen ze met stokken; en zo gewond als ze waren, sleepten zy ze na de Kerken. Zy beletteuze te slaapen zeven à acht dagen agter malkander; den een den anderen verpoozende om ze geduurig wakker te houden; dan met een deel water in het aangezigt te gieten; dan met ketels op het hoofd te stolpen, en daar op zulken vervaarlyken geluid te maaken, dat dezen ongelukkigen hooren en zien verging: en indien ze Mannen of Vrouwen vonden, welke ziek waren, of door heete koortsen te bed lagen, haddenze die barbaar-

baarsche wreedheid, dat ze een douzyn Tambours lieten komen, en rondom haare bedden de marsch doeden slaan, tot datze doof en buiten haar verstand raakten. 1703. *Maart.*

In sommige plaatzen is 't gebeurd, dat ze de Vaders en getrouwde Mans aan de posten van haar bed vast maakten, en haare Vrouwen en Dochters in haar gezicht wilden schoffeeren. Anderen trokkenze de nagels van de handen en voeten; 't welk dan de ongehoordste pynen van de wereld moest veroorzaken. Zommige bliezenze op tot berstens toe met blaasbalgen, andere priktenze met spelden, na dat ze haar van 't hoofd tot de voeten toe hadden uitgeschud. Eindelyk, zy vervolgdenze na haare dood; niet willende gedoogen, dat de zodanige begraaven wierden, die tegen haare Priesters niet gebiegt hadden, en veele lighaamen van dezelve heeft men met karren langs de straaten zien slepen, en naderhand op de misthoop werpen.

't Geen wy tegenwoordig zeggen, is niet anders als een staaltje van die schrikkelyke verwoedheden, welke zy tegen ons geoeffend hebben. Nooit heeft de Duivel erger vervolgingen uitgevonden, noch zich van grouwelyker en wreeder middelen bediend, als die welke de Dragonders, en de Monniken die ons tot het verderf aanvoerden, tegen ons in 't werk stelden. Men diende een geheel Volumen te maken, indien men dezelve zou willen beschryven. Duizend geloofwaardige Verhalen hebben 'er als de wereld van overtuigd en verzekerd: want alle deze wreedheden zyn door gantsch Vrankryk algemeen geweest; maar nergens evenwel sterker, dan in onze Sevennes.

Na dat men ons alle deze qualen had aangedaan, verbrak en herriep men het Edict van Nantes, niet tegenstaande het zelve een onherroepelyk en perpetuel Edict was, door Hendrik den Grooten in het Jaar 1598. gegeeven: een edict 't welk door alle Parlementen geverifieerd was, om onveranderlyk en onkreukbaar onderhouden te worden. Dit Edict heeft vier Merktekens, welke onbetwistelyk zyn. 1. *Dat het* een Koninglyke en Souvereine Belofte is welke hy deed niet alleen voor *zich*, *noch* voor den tyd van zyne Regeeringe, maar ook voor alle zyne Descendenten en Navolgers ter eeuwigen dage. 2. Dat het een autentyk, definitif, en irrevocabel Arrest was, om altyd voor een regel en wet te dienen, tusschen de twee strydende Partyen van Roomsch-Katholyken en Gereformeerden, na dat men ze behoorlyk en volkomen gehoord hadde. 3. Dat het is een Tractaat geaccepteerd, overeengekomen, en toegestaan door den gantschen Staat, en wel om in *die* qualiteit voor een eeuwige wet en regel te strekken. 4. Om dat het door den reciproquen Eed van het gantsche Koningryk als heilig en Goddelyk geworden is.

Een eenige van deze Kentekenen, zonder met de andere gemeenschap te hebben, was bequaam om dit Edict buiten de caprice van eigen welgevallen in veiligheid te stellen. Want wie twyfelt of een Koning is verpligt zyn woord en beloften te houden, en ook die van zyne Voorzaaten, zynde dit een conditie die onafscheidelyk aan zyne successie geattacheerd is: gelykze dan buiten twyfel behoord te zyn, nademaal ze door Hendrik den Vierden gegeven is in qualiteit van een autentyke, *perpetueele*, en onherroepelyke Belofte, die niet meer als honderd Jaar heeft stand

1703. gegreepen; die bevestigd is door Lodewyk den Dertienden, den Zoon en Erfgenaam van Hendrik den Vierden, door verscheidene Edicten en solemneele Declaratien; en naderhand door Lodewyk den Veertienden zelfs, Navolger van deszelfs voorgaanden, en die tegenwoordig noch regeert, en zulks door zulke autentyke Declaratien van de Jaaren 1643. en 1652. dat het niet te begrypen is, hoe men met zodanig een outrouwe een Belofte, zo heilig en inviolabel als deze, heeft gebroken.

Maart.

In gevolge en tot voldoening der herroepinge van dit Edict, en na dat men zo veel wreedheden tegen ons geoefend had, demolieerde men alle onze Kerken, en bande voor eeuwig alle onze Predikanten uit het Koningryk; zonder nochtans op te houden van ons allerhande quellingen onder verscheidene voorwendingen aan te doen. Alle deze manieren van vervolgen, welke in de voorgaande Eeuwen niet gehoord waren, konden niet anders als de Gereformeerden van de Sevennes in een uiterste en algemeene verbaasdheid brengen, hebbende nu niemand om haar te vertroosten. De vreeze deed zommige in de bosschen, zommige in spelonken en hoolen zich verbergen. Andere namen de vlugt om in het Koningryk te geraaken, en zo wel haar leven als conscientien in veiligheid te stellen, en zulks in gevolge van het bevel van onzen Zaligmaker, die ons leert, dat, indien men in de eene plaatze ons vervolgt, men na een andere moet vlugten. Maar de doorgangen waren over al zo wel bezet, om het ontkomen van deze arme Menschen te beletten dat het grootste gedeelte daar gevangen, en na de Galeyen gezonden wierd. De geenen, die van de eene Stad na de andere vlugtten, wierden van gelyken vast gehouden, en in de gevangenisse gesmeeten, welke haast met deze Elendigen vervuld waren. Sommige vergingen daar in door de stank en vuiligheden, andere wierden tot Marseille geëmbarqueerd, en na America gezonden, om in de nieuwe Wereld onder de Wilden te leven en te sterven. Het eerste Schip, dat men daar na toe zond, en 't welk genoegsaam met deze elendige Luiden uit de Sevennes bevragt was, verging digt by Martinique; na welk Eiland men haar gezonden had; en het grootste gedeelte, zo Mannen als Vrouwen, verdronk en ging te gronde.

Alle deze wrede handelingen gaven ons gelegentheid en redenen genoeg om ons tegen zo veele geweldenaryen aan te kanten: en nademaal men geweld van wapenen gebruikte, om ons te verdelgen, zonder dat wy iets gedaan hadden 't welk ons aan eenige misdaad kon schuldig maken, hadden, en hebben wy ook als noch, een onbetwistelyk recht om de wapenen tot onze wettige verdediging aan te vaarden, en geweld tegen geweld te stellen; zynde dit een wet van de natuur, door Goddelyke en menschelyke wetten bevestigd.

Egter om geen Burgerlyken Oorlog in het Koningryk te maken, en het bloed van onze Landtsgenooten te spaaren, hebben wy alle deze verschrikkelyke elenden met groote geduldigheid verdraagen, op hoope dat God het herte van onze Vyanden zou raaken, en haar de onregtvaardigheid doen zien van zo veele harde vervolgingen. Wy bleven dan gerust, ons gesloten houdende in onze bosschen en bergen; alwaar sommige eerlyke menschen, vol van godvrugtigheid, maar zonder letteren en zonder studie, even eens als de Apostelen van onzen Saligmaker,

haar werk maakten van die geenen te vertroosten, die met haar in deze spelonken waren, en vervolgens ook in 't byzonder in de huizen. Dit waren eenvoudige luiden, Wollen-werkers, Wevers, en Schoolmeesters, en ons volk was daar door zodanig gestigt, dat 'er noch man noch vrouw was, die deze nieuwe Predikers niet gaaren hoorde, invoegen dat het getal zich vermeerderende, men besloot in het veld te vergaderen, nochtans zonder gerugt, zonder uitbarsting, en zonder wapenen. Wy zochten de eenzaamste en afgelegenste plaatsen, en namen de nagt waar om deze oefeningen in rust en vrede te volbrengen. In deze Vergaderingen las men Godts Woord; men zong Lof-Psalmen; en men deed 'er Gebeden voor den Koning, en voor den gantschen Staat. Niets ter wereld was wettiger, en meer onnozel. Maar de Priesters en Monniken daar van geinformeerd zynde, deeden op het nieuw Dragonders en ander Militie in de Sevennes komen, en leidenze in hinderlagen op zodanige plaatsen, waar door die geenen passeeren moesten, welke in deze Vergaderingen geweest waren, en weder na haare schuilplaatsen wilden. Zy hieldenze vast, en wierpenze in de gevangenissen. Vervolgens wierdenze gecondemneerd, de mannen en de vrouwen om gehangen te worden, of de mannen om na de Galleyen, en de vrouwen om in een Convent te gaan. En wanneer de voorschreeve Dragonders by toeval de plaats ontmoetten, dat deze arme menschen als noch vergaderd waaren, schooten ze op dezelve zonder eenige bermhertigheid, even eens als op wilde beesten, zonder onderscheid te maaken van sexe of ouderdom, zelfs op de swangere vrouwen, die ze met de vrugt in haar ligchaam wreedelyk vermoorden.

1703. *Maart.*

Na dat wy dan meer als twintig Jaaren achter malkander alle die elenden hadden verdragen; waar van wy tegenwoordig spreeken; vergaderden sommige van onze Broeders, die in de hooge Sevennes waren, en zich zochten te vertroosten, by malkander, om God te bidden in het Gebergte van *Ausere*, digt by de Brugge van *Monvert*, evenwel zonder eenig gerugt: maar den Abt du Cheilar, Prieur van S. *Germain*, en een wreed en hevige Vervolger, daar van verwittigd, ging hy met een hoop gewapende luiden die geenen opwachten welke van de Vergaderinge quamen, en liet sommige van dezelve aanstondts op de plaats ophangen, en andere gevangen zetten, om haar het zelve tractement te doen.

Die van deze Vergaderinge ontkomen waren, wetende dat men haar van gelyken zogt, en dat de geenen die men van haar gevangen had, 's anderen daags zouden hangen, besloten haar best te doen om de zelve te verlossen: en in zo grooten getal, als mogelyk was, vergaderd zynde, trokkenze na de Brugge van *Monvert*; zynde de plaats daar haar Volk gevangen zat, en overweldigden de huizen, in welker een Abt du Cheilar zich bevond: die zich willende salveeren door de vensters, dood geschooten wierd, met zes of zeven van de geenen die hem volgden. De Graaf van Broglio, Lieutenant des Konings in die Provincie, Schoon broeder van den Intendant de Basvilie, de wreedste en barbaarste van alle menschen, hebbende meer dan honderd onschuldigen door Beuls handen doen sterven, zond aanstondts een Regiment Soldaaten, om de geenen uit te roeijen, die den voorschreven Abt gedood hadden; maar deze zich hebbende versterkt door sommige van haare Vrienden

van

1703. *Maart.* van de eene en andere Religie, retireerden zich in een bosch, daar dit Regiment haar quam attaqueeren: doch hebbende God gebeden, dat hy haare handen wilde versterken, en haar kragten en courage geven, vielenze op haare Vyanden, die ze sloegen, en het overschot op de vlugt dreven. Ziet daar onze eerste defensie, zo rechtvaardig als 'er ooit een geweest is, na een verdraagzaamheid van meer als twintig Jaaren van de allerwreedste vervolgingen.

De beginzel ons zo wel zynde gelukt, na dat onze verdraagzaamheid op het uiterste gekomen was, en dat het scheen dat de Goddelyke Voorzienigheid ons de wapenen had in de hand gegeven; dat onze hoop merkelyk was vermeerderd door het grootste gedeelte van onze Landtsgenoten der Roomsche Religie, welke medelyden met onze elenden hadden, en zelve door de excessive imposten zo zeer gedrukt wierden, datze tot den bedelzak gekomen waren, en byna van honger stierven, en zich daarom by ons voegden om zich van gelyken van haare elende te verlossen; zo hebben wy geresolveerd, beneffens haar, een wettige defensie aan te nemen, om onze leven en vryheid te beschermen. God, die ons deze wettige en genereuze desseinen heeft in het hert gegeven, en die ons als by mirakel de middelen om ze uit te voeren, zal ons zyn bystand niet onttrekken.

Wy waren sedert twintig Jaaren gedrukt met alle de voorschrevene quaalen, zonder kracht of moed om ons daar tegen te beschermen. Wy waren geexponeerd als een hoop onnoozele schaapen aan een gantsch barbarischen woede: maar God heeft ons door den hoop van alle zyne beschermingen altyd doen ontwaken: en deze onverwagte uitkomst, welke onze Vyanden verlegen en versteld doet staan, is een volkomene verzekering, dat hy door de wegen van zynen voorzienigheid ons van alle onze elenden wil verlossen.

't En is geen revolte noch rebelle van Onderdaanen tegen haaren Souverein, dien wy altyd onderdanig en getrouw zyn geweest, en men heeft geduurende den tyd dat men ons heeft mishandeld, zulk een nederige onderwerping by ons gezien, datze de gantsche wereld tot verwonderinge strekte. Maar 't is de wet der natuure, die ons in conscientie verplicht, ons zelven te wapenen, en geweld met geweld tegen te gaan; om dat wy anderzints medeplichtigen van onze eigene ongelukken, en verraders van ons zelven en van ons Vaderland zyn zouden. Wy weten, dat ons arm en desolaat Vrankryk geruineerd is in alle zyne Provincien; dat het Volk daar zugt en klaagt onder de verdrukkinge; en dat de rechtvaardigheid en de goede trouwe daar zyn uitgebannen. Wy zien aan alle kanten niet anders als geweldenaryen: en wy weeten niet, welke de geenen zyn die Vrankryk tegenwoordig regeeren. Wy weten niet, wat wy van dit alles zullen zeggen. Want een goed Koning, zo als de onze is, heeft nooit vermaak geschept in zyne onschuldige Onderdanen te verdelgen, en de zelve te laaten hangen en massacreren wanneer men ze in haare huizen, of in de hoolen der aarde; bezig vind met God te bidden. Kan men een Koning een resolutie inspireeren, om een vyand te worden van een Volk waar van hy gesworen heeft dat hy een Vader en Beschermer zyn wilde? Wy mogen dan, zonder de zaak te vergrooten, met alle zedigheid vast stellen, dat hier een

Ty-

Tyrannique en een volslagen Militaire Regeringe is, die noch na redelykheid, noch na regtvaardigheid, noch zelfs na menschelykheid gereguleerd is; en dat alle opregte Franschen verplicht zyn zich daar tegen te stellen, tot zo lange dat de Vrede en de Gerechtigheid t'eenemaal in het Koningryk hersteld zullen weezen. Dit is het, waar toe wy alle onze Landgenooten aanmaanen: want het niet alleen een affaire van Religie is, maar een wet van de natuur, die aan alle Natien; en aan alle Religien van de wereld gemeen is, dat men zich tegen het geweld van die geenen aankant, welke ons zonder oorzaak onze Goederen ontneemen, en onze Huizen en Familien ruineeren. 1703. *Maart.*

Belangende onze arme Inwoonders van de Sevennes, dezelve zullen tot de laatste droppel van haar bloed volharden in 't beschermen van haar leven, van haaren vryheid, van haare conscientie, en in 't helpen van alle haare Gebuuren die haare bescherminge tot het zelve oogmerk van nooden hebben. Twintig Jaaren zynze als in een slaapziekte en bedwelmdheid geweest om alles te verdraagen wat men haar aandeed: maar 't sedert dat God haar op een extraordinaire wyze heeft opgewekt, gelooven wy, dat de wegen Godts niet zyn onze wegen, en dat deze leidinge van de Goddelyke Voorzienigheid ons verplicht dezelve te volgen, en de projecten, die ze ons verschaft, uit te voeren, op hoope dat deze Voorzienigheid alle zaken zal schikken en dirigeeren tot onze ruste en vertroostinge. Wy zien alle de toebereidzelen ten oorlog, die men tegen ons maakt; en dat den Mareçhal de Montrevel ons dreigt met een groot getal gereguleerde Troupen, om ons uit te roeijen: maar onze resolutie en onverzaagdheid heeft tot hier toe onze Vyanden verbaasd. Wy zullen nooit vreezen voor haar groot getal, en wy zullenze overal vervolgen, zonder nochtans quaad te doen aan de geenen die ons niet beschadigen: maar wy zullen rechtvaardige repressalien doen tegen onze Vervolgers, uit kragt van de Wet der vergeldinge, geordonneerd in Godts H. Woord, en gepractiseerd by alle Natien van de gantsche wereld. Indien de middelen, die God ons beschikt, gering schynen, wy hebben honderd exempelen van Tyrannen, welke door veel kleinder beginzelen zyn overhoop geworpen.

Onze couragie vermeerdert zich onder de swarigheden; en wy geven den moed niet verlooren om ons Vaderland bevryd te zien van zulk een wreede dienstbaarheid: weetende, dat 'er een tyd by God beslooten ende bepaald is om de Quaaddoenders te straffen, en wraake te nemen voor die onschuldig verdrukt zyn. 't Is om deze reden, dat wy nooit onze wapenen zullen nederleggen voor dat wy onze Religie openbaarlyk konnen oeffenen; voor dat wy de Edicten en Declaratien, die de vrye oeffeninge van dezelve authoriseerden, hebben doen herleven; voor dat de gantsche Natie, welke door de harde en tyrannique imposten beswaard is, t'eenemaal gesoulageerd; en eindelyk, voor dat de gerechtigheid en de goede trouwen in het gantsche Koningryk hersteld zy.

Hierom is het, dat wy van God Almagtig bidden een zodanige bystand en verlossinge, als zyne Wysheid zal goedvinden te verorderen. En nademaal onze Gebeden zyn in de ordre van zyne Voorzienigheid, hebben wy reden om te hoopen dat hy ze zal verhooren. Wy roepen hem om geen wraak aan: ter contrarie zyn onze wenschingen, dat het hem gelieve de verharde herten van onze Vyanden te ver-

1703. Maart. vermurwen, en by gevolge dat hy haar vergeve. Enterwyl wy wachten ondersteund te worden, ten einde wy bequaam zyn mogen om te velde te komen, en onze Vyanden tegen te gaan, zullen wy ons vertrekken in 't midden van onze Gebergtens, van welke de toegangen zo naauw zyn, dat honderd die konnen bewaaren tegen duizend, en duizend tegen tien duizend, en haare Vyanden met schade konnen te rugge dryven. Alle d'Ingezetenen van de Sevennes zyn de beste Soldaten van de wereld, en vechten in der daad als Leeuwen. En niettegenstaande dat de vervolgingen die wy hebben uitgestaan, en de gevegten die wy genoodzaakt zyn geweest te houden, het getal een weinig verminderd hebben, zyn wy echter, met het secours van de Gebuuren die ons assisteeren, noch sterk genoeg om ons zelven te beschermen tegen die ons attaqueeren. Wy hebben geen gebrek van wapenen, noch van ammunitie van Oorlog: en in dezen staat zullen wy ons in onze verblyfplaatsen maintineeren, verwachtende den bystand van den Hemel.

En hierom is het, dat wy alle Koningen, Princen en Heeren, Staaten en Volkeren, en in 't generaal alle Christene Menschen, Gebuuren, en Compatriotten, zeer onderdanig verzoeken ons by te staan en te helpen, om zulk een onregtvaardige dwingelandy af te weren, onder welke gantsch Europa zou moeten buigen, indien men des zelfs geweld en barbaarsheid niet en stuite.

Wy besweeren ook onze Fransche Princen en Parlementen, die zo grooten interest hebben om de ordre en gerechtigheid in den Staat te herstellen, met ons, benevens de gantsche Natie, tot zulken wettigen oogmerk te concurreeren. Indien ons geluk wilde, dat dit tegenwoordige Geschrift in handen van Monseigneur den Dauphin viel, gelyk wy weeten dat hy een zeer goedaardig Vorst is, twyfelen wy niet, of het lezen van dit Manifest, 't welk alle de ongelukken voor oogen steld daar Vrankryk aan geëxponeerd is; zal bekwaam zyn om mededogendheid by Monseigneur te verwekken tegen zo veele Elendigen. Men heeft ons gezegt, dat hy van natuure goedaardig en medogende is, en dat hy op zekeren tyd een hoop Ongelukkigen ontmoetende die met ketens beladen waren, en na de Galeyen gesleept wierden, om ze in haare conscientie te dwingen, daar over levendig geraakt en vertoornd was. Dit doet ons gelooven, dat, indien het Koninglyke Gezag in zyne handen was, deze Groote Prins zyn Volk zou regeeren met alle zagtheid en billykheid. Maar terwyl wy wachten, dat de hand Godts hem op den Troon verheffe, weeten wy dat hy het recht heeft om te beletten dat zulk een heerlyke Successie, als die van het Koningryk van Vrankryk, welke hem zonder tegenspreeken toekomt, niet gescheurd noch geschonden werde voor dat ze in zyne handen valle, 't welk zekerlyk zou geschieden, indien deze Prins zich niet en stelde, gelyk hy kan en behoort te doen, tegen de geweldenaryen die men oeffent tegen een Volk 't welk hem toebehoord en onderdaanig moet zyn. Hy heeft wettigen macht om aan dat werk te arbeiden; en wy bidden God, dat hy hem sterkte en courage wille geven om zulks te doen.

Den 15den. Maart, 1703.

1703.
Maart.

GEBED

Van de Inwoonders der

SEVENNES,

Om by haar Manifest te voegen.

EEuwige en goedertierene God, Gy God van Hemel en van Aarde, om wiens dienst alleen wy zo veel elenden moeten verdraagen! Wy heffen onze oogen op tot U, verwachtende uwe bystand en verlossinge. Heere, Gy ziet onze elende, en onze swaare dienstbaarheid. Hebt medelyden met ons na de grootheid van uwe barmhertigheid, en na de standvastigheid van uwe beloften. Verheft U, Heere, en laat uwe Vyanden verstrooid worden, en, die U haaten, voor U vlugten. Verstrooit ze als de rook door de wind verstrooid word, en al het wasch smelt door het vuur. O Heere, onze goedertierene God, neigt uwe Hemelen, en daalt neder! slaat de Bergen, datze verstuiven. 't Is tyd, Heere, 't is tyd, dat Gy medelyden met Zion hebt: want de bepaalden tyd is vervuld. Uwe dienaaren zyn geneegen tot haare grondvesten; en zy bedroeven zich over haar stof.

't Is waar, wy zyn uwe goedertierenheden onwaardig: wy hebben gezondigd, Heere, en zyn tegen U rebellig geweest; en daarom is 't dat Gy ons niet hebt quyt gescholden. Gy hebt ons vervolgd, en bedekt met uwe gramschap, Gy hebt gedood, en niets met al verschoont. Gy hebt ons in de diepte der zee geworpen: alle uwe watergolven zyn over ons gegaan. De wateren zyn ons tot aan de ziele gekomen: den afgrond heeft ons allenthalven omringd. Maar wy roepen tot U uit de diepte: Heere, verhoord dan onze stemme. Laat uwe ooren opmerkende zyn op de stemme van onze smekingen: en indien onze zonden tegen ons getuigen, zo doet het om de liefde van U eigen zelve. Niet ons, Heere, niet ons, maar uwen name zy de eere; en dat om de liefde van uwe onverdiende genade; om de liefde van uwe waarheid; en om de liefde van uwen zoon, onzen Zaligmaaker, die den dood geleden heeft om onze misdaden te verzoenen. Ziet ons aan, Heere, in de Persoon van dezen Zoon uwes welbehagens, die U een volmaakte gehoorzaamheid betoond, en een offerhande van een goeden reuk geofferd heeft; die tegenwoordig voor ons bid; en dien wy met een levendig geloof omhelzen, als onzen Verlosser, als den Vorst des levens, en als den eenigen grond van onze hoope. *Rekent ons toe*, Heere, de oneindige verdienste van zyne dood: bedekt ons met

zyne

1703. Maart. zyne aller volkomenste rechtvaardigheid, ten einde onze zonden, ja zelfs onze groote zonden, niet meer voor uw aangezigt verschynen en uwe gramschap op nieuws tegen ons verwekken.

Waarom zullen de Volkeren zeggen, waar is tegenwoordig haar God? Gy hebt het gehoord, Heere, Gy hebt het gehoord, sedert wanneer men ons deze verwytingen heeft gedaan. Immers zyt Gy onze God: Gy zyt de sterke en almogende God, wiens Troon in den Hemel gevestigd is. Gedenkt, Heere, dat wy uw Volk zyn. Heeft de quaadaardigheid van onze Vyanden getriumpheerd over onze swakheid, wy roepen tot U, o Heere; wy heffen onze herten tot U op: en wy zullen U niet verlaaten ten zy dat gy ons zegent. Heere, wy wenschen uwen wille te doen: geeft 'er ons, o goede God, de kragten en de middelen toe. Trekt ons uit deze gevangenisse: bevryd ons van deze slavernye, dat wy uwen heiligen Name mogen pryzen: dat wy agtervolgens uw woord mogen dienen: dat wy U mogen danken, en tot in alle eeuwigheid verheerlyken.

Indien wy onze knien wilden buigen voor de Afgoden, indien wy uwe bevelen wilden vergeten, en ons houden aan de Traditien en Inventien der menschen, de wereld zou ons beminnen, en deelgenooten maaken van haare eer en Rykdommen. Maar, Heere, wy kennen geen anderen God als U: wy willen geen anderen aanbidden als U: wy willen geen anderen dienen als U: wy willen geen andere aanroepen, als U: wy willen op geen anderen ons vertrouwen stellen, als op U: wy willen geen anderen Middelaar, geen anderen Voorspraak, geen anderen Beschermer, als uwen geliefde Zoone. Wy erkennen noch belyden geene andere verdienste, als die van zynen dood; geene andere gerechtigheid, als de zyne, geen ander Vagevuur, als zyn bloed, geene andere goede gesteldheden in ons, als die Gy ons schenkt door Uwe genade. 't Is derhalven aan U, Vader, Zoon, en Heilige Geest, en eenig God geloofd in der eeuwigheid, dat wy alle de eere van onze Zaligheid toeschryven. Wy willen niets by doen by het geene Gy ons gebied in uw woord; en wy willen 'er ook niets afdoen. Wy willen uwen wet dag en nacht lezen en overdenken. Wy willen voortvaaren te vergaderen in uwen Naam, om U onze onderdanigheid te betoonen, om uwe mededogendheid aan te roepen, om ons te onderwyzen van uwen wille, en om uwe Heerlykheid groot te maaken door het uitgalmen van uwe Lofzangen. Hier van daan is het, dat de Vyanden van uwe glorie ons onderdrukken. Zy hebben de Wetten en Edicten geschonden, welke tot verscheidenemaalen door solemneele Eeden bevestigd waren, waar in uw heilige Naam gebruikt wierd; en waar door onze Vaderen U tot een Waarborg van dezelve gemaakt hadden. Men heeft uwe Heiligdommen verwoest: men heeft uw Heilig Woord en Schriften geprofaneerd, verscheurd, ende verbrand; men heeft uwe Gezalfden en Propheten gedood: men heeft de Aarde ontreinigd door het bloed der Onschuldigen, 't welk men daar oneindige maalen, en op oneindige plaatzen, heeft uitgestort, en 't geen tegenwoordig tot U roept als dat van Abel.

Waar is uwe jalousie, goedertierene God. Waar is die hevige bewinge van uwe inge-

ingewanden! Heere, hoort ons roepen, en onze zugtingen. Haast u ons te helpen; want wy vergaan. Onze Vyanden verlaaten zich op haar bedrog, en op haar vermogen: maar wy, Heere, vertrouwen alleen op U. Zyt Gy niet de God van Hemel en van Aarde, in wiens tegenwoordigheid alle de Volkeren niets anders en zyn als een druppel water dat aan den emmer hangt, en als het kleinste stofje in een waagschaal? Zyt Gy niet de geen, die de wyzen vangt in haare bedriegeryen, en die alle haar raadslagen verydelt? Zyt Gy niet God der Heirscharen, de Groote, de Almagtige, en de Verschrikkelyke God? Wy zyn klein en onvermogen: maar Gy zyt onze sterkte. Onze Vaderen hebben ons verhaald alle uwe wonderen: en hierom is het dat wy alle onze hoope op U stellen. Komt ons dan te hulpe, ô goedertierene God. Laat uwe Heilige Engelen zich legeren rondom onze persoonen. O Gy, Heere Jesu, Gy die het Hoofd der Heirlegeren des Almagtigen zyt; Gy die onze Koning, onze Verlosser, en den Engel van het Aangezichte Gods zyt: trekt voor ons henen, geleid ons, beschermt ons, en stryd voor ons. O Heilige en Goddelyke Geest, ô Geest des Levens, die de ziele van onze ziele zyt, dien onze zonden bedroefd hadden, en die zich daarom van ons had verwyderd: keert weder tot ons; geeft ons nieuwen moed; doet ons herleven; leeft in ons; woont eeuwiglyk in ons; heiligt ons; maakt ons tot nieuwe Schepselen; en doet ons aangenaam zyn voor de oogen van onzen God: op dat wy voortaan de voorwerpselen van zyne liefde, en van zyne allerdierbaarste zegeningen mogen weezen. O Geest der liefde en der ontferminge, ontsteekt ons met liefde Godts, met een heiligen yver voor zyne Glorie, en met een vuurige liefde voor onze Evennaasten. Gy, die de Geest der sterkte ende des raadts zyt: vervult ons met wysheid, met sterkte, en met couragie, op dat wy konnen tegenstaan alle de poogingen van onze wreede Vyanden. O goedertierene God, verblyd ons na de Jaaren in de welke Gy ons verdrukt hebt: helpt ons uit deze elende, en wy zullen U verheerlyken: hersteld ons, en wy zullen uwen Heiligen Naam aanroepen. 1703. *Maart.*

Ondertusschen, Heere, bidden wy U voor die ons vervolgen. Zy hebben den Oogappel van uwe Heerlykheid aangetast: daar om begint Gy haar te slaan in uwe gramschap. Maar, ô goedertierene God, ô genadige, barmhertige, en mededogende Vader: gedenkt in uwe gramschap, dat Gy goedertieren zyt. Hebt medelyden met haare onwetenheid. Vernedertze; maar verdelgtze niet ten eenemaal. Genade, genade voor dit elendige Volk. Maakt, dat Gy gezogt word, Heere, van die na U niet vragen; en maakt dat Gy gevonden word van die U niet en zoeken. Zegt tot het Volk, 't geen zich na uwen Naam niet noemde, ziet hier ben ik, hier ben ik. Zend Werkers in uwen Wynberg; want dezelve is reedts bereid. Geeft kracht aan uw Woord, stort uwen Geest uit over alle Vleesch: bevestigt uw Koningryk over de gantsche Aarde; op dat alle Menschen, Heere, zich in uw ligt verheugen; dat wy alle uwe kennisse, uwe vreeze, en uwe liefde mogen hebben; dat wy alle mogen leven als uwe kinderen; dat wy U alle met een herte mogen dienen; dat wy U alle mogen loven en verheerlyken; en, na dat wy U op Aarde alle gediend, geloofd, en verheerlykt hebben, dat wy eindelyk in den Hemel uwe Heerlykheid eeuwiglyk mogen pryzen met de Engelen, en zalige Geesten. Amen, het zy zo, Heere.

 Om

1703. Maart.

Om nu by dit alles eenige byzondere kennis wegens de zaaken betreffende den aart en hoedanigheden van dit Landschap, den Godtsdienst van des zelfs Ingezetenen, hunne vervolgingen, enz. te hebben, moet de Leezer ook het onderstaande met de vereischte aandacht (dewyl deze stoffe tegenwoordig geheel Europa bezig houd, in verwachting wat 'er van een zo gevaarlyken Opstand zal worden) in zyne geheugenis prenten.

STAAT en BESCHYVINGE DER SEVENNES,

Ten opzigte van het geene hedendaags aldaar is voorvallende.

De *Sevennes* is een *Bergachtig* Land, van omtrent dertien mylen in de lengte en breedte. Drie Bergen zyn 'er van een byzondere hoogte tegens het *Zuyden* gelegen, te weten *d'Esperou*, *d'Auzerre*, en *Guals*. Uit deze stroomen verscheidene kleine Rivieren, welke veelmaals door menigvuldige reegens, daar te lande gemeen, overvloeijen. Eenige van deze kleine Rivieren vallen in de *Middellandsche Zee*, en andere in den *Oceaan*. Die in den *Oceaan* vallen, zyn de *Allièr* en de *Tar*. De *Allièr*, na *Auvergne* en het *Bourbonnois* te hebben doorloopen, ontlast zich in de *Loire*, niet verre boven de Stad *Nevers*: en de *Tar*, na dat ze door *Rovergue*, en een gedeelte van *Quercy*, heeft gestroomd, valt beneden de Stad *Montauban* in de *Garonne*, of Rivier van *Bourdeaux*. De Rivieren, welke in de *Middellandsche Zee* vallen, zyn de *Heraut*, *Vidourle*, *Anduze*, *Allais* en *Ardeshe*. De *Heraut* en *Vidourle* hebben hunnen loop tot in de Zee zelve, en behouden tot daar toe hunnen naam: maar de *Gardon* en *Ardeshe* ontlasten zich met veele andere kleine Rivieren in de *Rhône*; en deze voert haar na haare standplaats.

Het Land *Sevennes* is vruchbaar in Kastanjen, Wyn en Olie; maar wegens Graanen een weinig gebrekkelyk. Zy bewaaren hunne Kastanjen het gantsche jaar door; en deze dienen hun als tot een toebereid brood, 't geen als het *Manna*, *waar mede God de Kinderen Israëls veertig jaaren in de woe-*

styne

Syne winkle, verstrekt tot voedsel van den mensch, en na iegelyks smaak welgevallig is. 1703. *Maart.*

De Bewoonders der *Hooge-Sevennes* krygen hunne Graanen uit de Provinçien van *Velac* en *Gevaudan*; en die van de *Neder-Sevennes* uit *Laag-Languedocq*. De geenen, welke hun Graanen toevoeren, nemen in ruilinge Kastanjen weder te rug. Daar is echter een weinig gewas van Haver en Rogge in dit Land; maar overvloed van Raapen en Wortelen. Dewyl 'er ook veele Fonteinen zyn, vind men byna by ieder Huis een wel-besproeiden Hof vol Warmoeskruiden, bequaam tot spyze. Men voed 'er ook een meenigte Schaapen, Geiten en Varkens, welke die uit *Laag-Languedocq* konnen opkoopen, en aldaar vet weiden: zulks dat het geheel beswaarlyk zoude vallen dit Land uit te hongeren, of daar door onder gezag te brengen.

De Bergen des Lands zyn dicht aan malkander geschakeld; echter door een groote meenigte kleine Rivieren, welke de *Sevennes* besproeijen, doorsneeden: en de tusschenwydtens van den eenen tot den anderen Berg zyn veele zo eng, dat geen tien Mannen in front, of, op eene ryé, daar zouden konnen doorgaan.

't Zou niet mogelyk zyn in dit Land een Leger van tien duizend Man te formeeren, om dat de distantie voor de Batâillons niet zoude konnen gevonden worden. Indien men de Batallions staart aan staart plaatste of rangeerde, zou met het nedermaken van het eerste onfeilbaar alle de andere het zelve lot overkomen, en die ter neder gemaakt worden: gelyk dit duizend en duizend maalen in Defilés en enge Landstreeken gezien is, alwaar de Voortogt of Avantgarde over hoop gesmeeten zynde, dezelve zulks het Corps der Bataillie deed, en dat weder de Arriergarde.

Zo de geenen, welke in de *Sevennes* gezag voeren, den Oorlog verstaan, zullen zy de Troupen, welke de Koning aldaar zend, in enge plaatsen lokken, alwaar tien Mannen honderd, en honderd duizend konnen slaan. En hoewel men de wegen aldaar, zo wel langs de Rivieren heen als die welke ten toppunt der Bergen loopen, heeft doen bequaam maaken, dat een Karos daar op kan omwenden; zyn deze wegen echter zo eng, dat men daar op geen Bataillon in ordre van Bataille zoude konnen stellen. De Cavallery is in dit Land t'eenemaal onnut, en zou 'er daar veel meerder nadeel als voordeel konnen aanbrengen.

De Bewoonders der *Sevennes* zyn de beste Soldaten van gantsch Vrankryk, vaardig in 't handelen van schietgeweer. Zy gaan onverschrikt tegens 't vuur in, zyn geswind met den degen, en vechten als leeuwen. Veele zyn onder haar ten oorlog geweest, en daar in wel ervaren; zulks dat hun geene Capiteins noch Soldaten ontbreeken.

De Marschalk *de Thoyras* is in de *Sevennes* in het Kasteel van St. Jan de Gardon, en de *Grave de Souches* in *Andase* gebooren. Deze noemde zich *Darnoje*; maar stond dien naam af, en nam dien van *Souches* aan, wanneer hy Grave van 't *Keizerryk* was geworden. Hy voerde gezag over het Keizerlyk Leger in Duitsland, Hongaryen, en Vlaanderen.

1703. Maart. Ten tyde wanneer de Stad *Montauban* door Louis den XIIIden. was belegerd, zond den *Hertog van Rohan* tot ontzettinge van die Plaats een Regiment *Sevennoisen* onder het gezag van een Edelman, genaamd *Beaufort*, aldaar van geboorte. Dit Regiment bestond uit twaalf honderd Mannen, waar van niet meer als zes honderd binnen de Stad geraakten. d'Anderen wierden genoodzaakt schermutselende af te trekken. Hier op wierd den *Hertog van Angoulême* belast haar te agtervolgen, en ter neêr te maaken. Den Hertog haar in een vlakte agterhaald hebbende, en zy hem gewaar zynde geworden, stelden ze zich in een vierkant Bataillion, en wachtten den Hertog staande voet af. Deze, haare resolutie ziende, dorst op haar niet los gaan, en was genookzaakt haar vreedig te laaten aftrekken; onder dat beding nogtans, dat zy den *Hertog van Rohan* in den tyd van zes maanden niet en zouden dienen.

d'Andere zes honderd Mannen, welke binnen de Stad waren geraakt, vielen dagelyks op het Leger des Konings uit; maakten alles ter neder wat haar ontmoette; doodden de *Mineurs* in haaren arbeid: zo dat dit kleine Onderstand van *Sevennoisen* den Koning *Louis* den XIIIden. noodzaakte de belegeringe van voor *Montauban* op te breeken.

Wanneer den *Hertog van Rohan* uit de *Sevennes* vertrok, om den Gereformeerden in het Graafschap *Fois* onderstand te doen; legerde zich den *Hertog van Montmorancy*, daar af verwittigd, beneden *Castelnaudary* in een engte, alwaar den *Hertog van Rohan* noodzakelyk moest doortrekken. Den *Hertog van Montmorancy* had acht duizend Mannen, welgereguleerde Troupen, onder zyn gezag, en den *Hertog van Rohan* niet meer dan vier duizend, meest *Sevennoisen*: doch niet tegenstaande dat *Montmorancy* zo veel magtiger was, wierd hy door *Rohan* geslagen; en deze baande zich, in weerwil van den anderen, een weg na 't Graafschap *Fois*, en quam den *Grave van Fois* ten bystand tegens den Maarschalk de *Timines*, welke met acht duizend Mannen in het Graafschap was gevallen, en de Gereformeerden geweldig mishandelde.

De *Sevennes* kan meer dan twintig duizend weerbaare Mannen uitleveren. Den *Hertog van Montmorancy*, onder *Louis* den XIIIden. Gouverneur van geheel *Languedocq*, bygevolg ook van de *Sevennes*, welke daar onder is betrokken, had altoos een talryk Leger op de been: maar nooit dorst hy bestaan daar mede in de *Sevennes* te trekken. Op verscheidene tyden zond die Koning derwaarts den *Prince van Condé*, de Maarschalken *d'Estrées* en de *Timines*, met geen klein aantal Manschap onder haar gezag. Egter bestonden zy nooit voet daar te durven inzetten.

Uit de *Sevennes* quam den *Hertog van Rohan* den Protestanten der Provincien *Vivarêts*, *Rouergue*, en *Laag-Languedocq* ten onderstand. Het is een Land alwaar geene Wapenen, noch Oorlogsbehoeften, ontbreeken. Daar zyn verscheidene Yzermynen; Ovens om het te bewerken; Salpeter, Swavel, en Koolen om Buskruid te maken; en genoegsaame Arbeiders in deze Mynen, en op Buskruidmolens. By dit alles is nooit verlegentheid.

Indien de Bewoonders der *Sevennes* de raadgevinge des *Hertogs van Rohan* hadden

den opgevolgd, *Louis* de XIII^de. zou 't'er nooit meester van zyn geworden. Deze 1703.
raadgevinge was, geen eene der Steden te versterken; maar als de Koning met zyn *Maart.*
Leger opquam, zo als hy in Persoon na de inneminge van *Rochelle* deed, dat zel-
ve Leger in het Gebergte te lokken. Wanneer het nu daar gekomen zou weezen,
verbeeldde zich *Rohan*, het zelve met vyf à zes duizend Mannen, schoon meer
dan twintig duizend in macht, te zullen slaan: maar de Bewoonders van *Alais*,
Anduze, *Sauve* en *Gangès*, in de *Neder-Sevennes* gelegen, en Nagebuuren van
die in *Laag-Languedocq*, begreepen, die van *Nismes* en *Uzes* in de versterkinge van
haare Steden te moeten opvolgen. Het is waarheid, dat deze twee Steden noodig
hebben, na voorvallen, versterkt te werden; maar geene der Steden in de *Se-
vennes*, welke door het naast gelegene Gebergte altoos genoeg gedekt
zyn.

De *Sevennes* is een volkryk Land; d'Inwoonders arbeidsaam, maatig in levens-
middelen, en scherpzinnig in iets uit te vinden. Daar te lande worden verschei-
dene Wolle Stoffen gefabriqueerd, welke na *Italien*, *Turkyen*, en *Spanjen* worden
verhandeld.

De Boeren des Lands zyn 'er zo wel gekleed, en zo wel gemaakt van lighaam,
als in andere Provincien de Burgers.

Schoon de *Sevennes* een ruuw Land is, belet zulks echter niet dat der zelver Be-
woonders beleefd, zagtmoedig, en weldoende zyn. Zy hebben veel verstand
en schranderheid, en zyn gelukkig in alle haare ondernemingen. Van honderd
Persoonen zyn 'er geen tien Roomschgezinden.

Dit Volk is eenige eeuwen voor de Reformatie van het Godlyk licht des Euange-
liums bestraald geworden. Ten tyde der *Vaudoisen*, en *Albigenzen*, was de *Se-
vennes* overvloedig door haar bewoond. Dit bekent zelfs *Mezeray*, de Fransche
Chronykschryvers. Maar de groote *Kruisvaarten* der *Pausen* tegens haar qua-
men, by wyze van spreeken, dit Godlyk ligt in de *Sevennes*, en by na door het ge-
heele Koningryk van Vrankryk, uit te blusschen. Nochtans zyn daar van eenige
sprokkelen, als onder de assche verborgen, overgebleeven. Deze begonden met
den aanvang der Christelyke Reformatie weder te ontsteeken; en in een
gantsch korten tyd is het Land weder Gereformeerd gezien.

In de *Sevennes* is de eerste *Synode* wegens de Reformatie gehouden. Dit geschied-
de anderhalve myl van *Anduze*, in de Parochy van Meles, aan een plaats genaamd
Aigladinies. Veertien à vyftien Predikanten waren hier vergaderd, en verdeelden
de Plaatsen onder zich alwaar zy de waarheid des Euangeliums zouden gaan predi-
ken. Het is door verscheidene Schriften bekend, dat zy in de *Sevennes*, *Vivarets*,
Laag-Languedocq, *en in Roüergue*, daar van veele vruchten ter bekeeringe hebben
ingezameld.

De vervolgingen der *Pausen* tegens de *Vaudoisen*, en *Albigenzen*, hebben de
Reformatie aldaar langen tyd gestremd, en de gevoelens van 't *Pausdom* diepe wor-
telen doen schieten. Verscheidene oorspronkelyke benaamingen der Steden zyn
daar door veranderd, en aan de zelve namen na eenige van haare Heiligen gegeeven;
als by voorbeeld St. *Pierre de la Sale*, *St. Estienne d'Anduze*, *St. Hippolite*, en meer
andere; welke in geene Provincien van Vrankryk zo overvloedig gevonden wor-
den.

 De

1703. Maart. De *Vaudoisen* zyn onder het beleid van haaren Predikant *Arnaud*, en noch een Pottebakker, in het Jaar 1689, te rug in haar Land gekeert, juist drie en een half jaar na dat ze daar uit verdreeven waren. Zy waren in het geheel niet meer als vier hondert uit de Valleyen, nevens vier hondert Fransche Vlugtelingen, sterk.

Deze kleine Troup door byna ontoegankelyke wegen en engtens, over het Gebergte, gelukkiglyk, in weerwil van haare Vyanden, in haar Land gedrongen, bracht alom verschrikkinge en vreeze. Het nieuws van haar bestaan deed haar in vreemde Landen als zinneloos, en als Luiden aanmerken, welke moedwillig in handen van haare Vyanden wilden vallen.

Maar wanneer het bekend was, dat de Koning van Vrankryk den Marquis de *Feuquieres* met zes duizend Mannen, van zyne beste Troupen, daar had heen gezonden, en deze met verlies van vyftien honderd Mannen, Officieren en Soldaaten, door dat handje vol Volks was geslagen, en uit de Valleyen verdreeven, begon men t'eenemaal van taal te veranderen: en men heeft sedert gezien, dat God haar in haar Land heeft doen rusten, en als door eene bezondere uitwerkinge van zyne aanbiddelyke beschermingebehoed.

Hedendaags, nu God de wapenen aan de Gereformeerden in de *Sevennes* ter hand geeft, na dat zy zeventien jaaren de wreedste en Barbaarste verdrukkinge, welke is te verbeelden, hebben uitgestaan; en dat het schynt, dat de stoutmoedigheid en het wakker besluit van deze Menschen haare Vyanden doet verzet staan: moet men de gedagte hebben, dat *God met een kleine magt zo veel doen kan, als met een groote*. Dat hy voor haar zal stryden als eertydts voor de *Hebreën* en *Machabeën*, en zodanig als hy in onze dagen doet voor de *Vaudoisen*, en andere ongelukkige Rechtgeloovigen: Dat zy ten dezen aanzien die gelukkige vervullinge zullen zien, dat zy, na dat zy de smaadheid der Natien zullen gedraagen hebben, Godts naame voor haare verlossinge mogen verheerlyken, enz.

In de Fransche Taal gedrukt den 13[den]. *February 1703., den zelven dag, dat men uit de publyke Nieuwigheden quam te verstaan, dat de Koning van Vrankryk onder het gezag van den Maarschalk de* Montrevel *een groot aantal Troupen in de* Sevennes *had gezonden, en aan Monsr. de St. Julien, gevlugten Officier, bevel gegeeven om met drie duizend* Miquelets, *uit het* Pyreneesche *Gebergte, daar heen te trekken. Dit doet besluiten, dat het Hof voor swaarder gevolgen beducht is.*

ENGELAND. Vervolg van de Verrigtingen des Parlements.

TERWYL het Parlement gestadig even yverig voortvoer met de gewigtigste zaaken des (*a*) Ryks te verhandelen, besloot het Laager Huis, na dat daags te vooren de Bil om een grooter Inkomst aan den Prince van Deenmarken toe te leggen zonder eenige verandering in het Hooger was doorgegaan, een Adres aan de Koningin te presenteeren, om haar te bidden te bezorgen dat de Troupen van haare Majesteit, welke in de Nederlanden

(*a*) *Zie* *pag.* 140.

den waren, zo veel als het konde geschieden, voorzien mogten worden met Manufacturen, Granen, en andere zaaken van de voortbrengselen van Engeland. 1703. Maart.

Den 2den. February raporteerde den Heer How, dat hy het Adres van het Huis aan de Koningin had gepresenteerd, en haare Majesteit daar op in de volgende termen geantwoord.

Gelyk ik tot noch toe myn werk van alles, 't geen het bevoorderen van het interest myner Engelsche Onderdanen kan te weeg brengen, heb gemaakt; zal ik ook in het nakomen van dit Adres, zo veel als 't my mogelyk zal zyn, daar mede voortvaaren.

Den zelven dag gingen d'Acten tegens d'Ophouders van Fielten, Heelers van het Gestolene, en die moetwillig hunne Schepen in brand staken of verlooren, in het gemelde Huis door, en wierden aan het Hooger om des zelfs medestemming gezonden.

Den 2den. bevalmen een Bil in te leveren om de Stad Exester tot een vrye Zeehaven op te rechten.

Den 3den. na geordonneerd te hebben een Bil op te stellen om een langer tyd te vergunnen aan de geenen die de Eeden van Afweering noch niet afgelegt hadden, lazen de Gemeentens, en stuurden te rug tot een tweede leezing, de Bil tot het continueeren van de vyf Commissarissen, welke de Rekeningen wegens de Schulden van het Leger en de Vloot, als mede van het Transport geduurende den laatsten Oorlog, moesten ontfangen en examineeren, in hunne Bedieningen.

Den 5den. presenteerde men aan het Huis de Rekening der Leeningen, die men op des zelfs credit had gedaan; waar op het verklaarde, dat de somme, welke men op interest in d'Exchequer had ontfangen, eer het Gemeen die van nooden hadde, eene der oorzaaken waren geweest waarom de Natie zich groote schulden op den hals had gehaald. Dezen dag wierd mede aan het Huis ingeleverd een lyst van het product der nieuwe Taxe van 25 ten honderd op de Fransche Waaren.

Den 7den. presenteerde de Ridder Hedges aan het Huis de Bil om de Koningin te authoriseeren d'inkomsten van het gesupprimeerde Gasthuis der Savoye tot zodanige gebruiken aan te wenden, als het haar zoude believen; en wierd de zelve aanstondts voor d'eerste maal geleezen. Men examineerde ook op nieuws d'Aanmerkingen van de Commissarissen der publi-

1703. Maart. blique Rekeningen, en nam daar op de volgende resolutien : Dat het geld, 't geen voor de gemeene rekening uit d'Exchequer wierd gehaald, door de Bedienden, ten dien einde aangesteld, tot aan den bestemden tyd bewaard moest worden, om het te betaalen aan de geenen, die het moesten hebben : Dat Charles Lord Halifax, Auditeur der Exchequer, schuldig was wegens het vertrouwen, 't geen men op hem had, gevioleerd te hebben, door niet alle drie maanden de Beursdraagers, welke de betaalingen op de jaarlykse schulden doen, t'examineeren, volgens een Acte welke zulks ordonneert, gepasseerd in het Parlement in het 8ste. en 9de. Jaar der voorgaande Regeering : En dat men een Adres aan de Koningin zou presenteeren, om haar te bidden aan haaren Procureur Generaal te bevelen den gemelden Lord Halifax wegens deze overtreedingen in het Gerecht te vervolgen; en dat dit Adres aan haare Majesteit gepresenteerd zou worden door de Gedeputeerden van het Huis welke van den Geheimen Raad waren.

Den 8sten. wierd geordonneerd, dat het Committé, 't geen de Bil tegens d'Oproerigen en Deserteurs examineerde, daar een Clausule zoude byvoegen, om de Troupen haarer Majesteit te beter te recruteeren.

Den 9den. las men voor de eerste maal d'Acte tot bevoordering van het verkoopen der in Ierland verbeurde Goederen, en tot verzekering der geene, welke by de tegenwoordige Commissarissen om zekere redenen niet verkocht mogten worden : en wierd door Mr. Lownds een Lyst overgeleverd van alle de Giften, sedert den 23sten. February 1688 gedaan, met aanwyzing aan wie, waarom, en wanneer, en tot gebruik der Leden op de Tafol gelegt : mitsgaders bevolen, dat de Rekenmeesters van het Hertogdom Lancaster, zo van het Zuider als Noorder Gedeelte, mede zouden hebben op te geeven, wat Giften sedert dien tyd onder 't Zegel van het Hertogdom waren gedaan, aan wie en by welke gepasseerd.

Den 12den. raporteerde de Colonel Granville, dat het Adres van het Huis, ter zaake van Mylord Halifax, aan de Koningin ter hand zynde gesteld, haare Majesteit het volgende antwoord daar op had believen te geeven.

Ik zal aan den Procureur Generaal doen boodschappen, en myne bevelen geeven, om het in dit Adres verzochte t'achtervolgen.

Men examineerde mede op nieuws d'Aanmerkingen van de Commissarissen

sen der publique Rekeningen, ter zaake van Mylord Ranelag; en wierd deze Heer verklaard schuldig te weezen aan groote misdaad en malversatie, om dat hy de gemeene penningen kwalyk had besteed, en dat hy derhalven uit het Huis verstooten moest worden. Zelfs nam men het besluit van een Adres hier over aan de Koningin te presenteeren, en verordende een Committé om het t'ontwerpen. 1703. Maart.

Den 13den. stelden de Lords een Committé aan, om d'Aanmerkingen van de Commissarissen der publique Rekeningen, ter zaake van Mylord Halifax, t'examineeren. Thans kwam mede een Proclamatie van haare Majesteit in 't licht, waar by aan het Zeevolk en de Soldaaten, als mede de Regimenten Mariniers, enz. wierd bevolen zich in 't begin van Maart in dienst van haare Majesteit te begeeven; mitsgaders een andere, by de welke 200 ponden sterlings wierden beloofd aan den geenen, welke de Fransche Capiteinen, Goshart en Touche, te Sauthampton uit hunne gevangenis ontkomen, weder in hegtenis kwam te leveren.

Den 14den. las men voor d'eerste maal een Bil om Mr. Whitacre rekenschap te laaten doen van de gemeene Gelden, die hy onder zyne handen had gehad. Ter zelve tyd lieten de Lords aan de Gemeentens zeggen, dat zy hunne Bil, waar by Commissarissen tot het examineeren van de gemeene Rekeningen wierden aangesteld, zonder daar eenige verandering in gemaakt te hebben hadden gepasseerd.

Den 15den. stuurden de Lords aan de Gemeentens de volgende Boodschap.

„ DAt de Lords een Committé hadden aangesteld om de Observatien te over-
„ weegen die in 't Boek der Rekeningen hun door de Commissarissen van
„ Rekeningen den 26sten. January voorgelegt waren; als mede diewelke den 13den.
„ February waren overgeleverd: Dat de Commissarissen Woensdag 's morgens by
„ een gekomen zynde, over de eerste Observatie, en de additioneele Observatie
„ noopende den Auteur van den ontfangst der Exchequer, hadden gebesoigneerd:
„ En dat, dewyl die Commissarissen Leden van 't Laager-Huis waren, de Lords
„ verzochten, dat het zelve Huis verlof wilde geven, dat die Commissarissen, of ee-
„ nige van hen, het gemelde Committé op Vrydag voormiddag ten tien uuren,
„ mogten opwagten.

Den 16den. besslooten de Lords een Adres aan de Koningin te presenteeren, om haar te bidden de Lyst der Persoonen, aan de welke haare Majesteit sedert haare komst tot de Kroon had vergund weder uit Vrankryk te keeren, van hen te doen geeven. Den zelven dag verklaarde haare Majesteit in

1703. Maart. den Raad, dat zy den Hertog van Ormond tot Lord Stedehouder van Ierland had aangesteld, in de plaats des Graaven van Rochester.

Den 19den. las men voor d'eerste maal in het Laager Huis de Bil om buitenlandsche Waaren uit het Koningryk te voeren, tot het gebruik der Engelsche Troupen welke in de Nederlanden waren; mitsgaders verscheidene andere Bils, in welker eenigen veranderingen wierden gemaakt.

Den 21ften. examineerde het Huis de Bil om de verkooping der in Ierland geconfisqueerde Goederen voort te zetten, en maakte daar eenige veranderingen in.

Den 22ften. stelden de Lords een Committé aan tot het ontwerpen van een Adres, niet alleenlyk om de Koningin te bedanken wegens dat zy aan hen had doen mededeelen de Lyst der Persoonen, aan de welke haare Majesteit had vergund weder uit Vrankryk te mogen keeren; maar ook om haare Majesteit te bidden de geenen, welke zonder verlof weder in het Koningryk waren gekomen, te doen straffen.

Den 23ften. lazen de Gemeentens voor de darde maal de Bil tot het straffen van de muitende en deserteerende Soldaaten, gelyk ook de Bil tegens Mr. Whitacre; welke beide Bils gepasseerd zynde, aan de Heeren wierden gestuurd, om hunne medestemming t'erlangen.

Den 24ften. las men voor de darde maal de Bil om de Koningin t'authoriseeren d'inkomsten van het gesupprimeerde Hospitaal in de Savoye tot liefddaadige gebruiken aan te wenden; gelyk ook de Bil der Subsidie. Beiden gingen ze zonder eenige verandering door, en wierden vervolgens aan het Hooger Huis gezonden.

Den 26ften. passeerde in het Laager Huis, alwaar men sedert eenigen tyd bezig was met d'Acte tot aanstelling van Commissarissen om de Legerlasten te vereffenen, de Bil tot de behoudenis van den West-Indischen Handel, en wierd na het Hooger, om des zelfs medestemming, gestuurd. Vervolgens deeden de Gemeentens verzoeken, met de Lords te confereeren over d'Aanmerkingen van de Commissarissen der publyke Rekeningen; en de Lords lieten hun zeggen, dat zy door hunne eigene Messengers antwoord aan het Huis zouden laaten toekomen.

Den 28ften. de Lords aan de Gemeentens hebbende laaten boodschappen, dat zy bewilligden in de Conferentie welke men ter zaake der Aanmerkingen van de Commissarissen der publique Rekeningen aan hen had doen verzoeken, stuurden de Gemeentens hunne Gedeputeerden derwaarts;

waarts; en de Colonel Granville liet aan de Lords de redenen, die zy hadden, om het examen, 't geen zy van deze Aanmerkingen hadden gedaan, niet goed te keuren. 1703. *Maart.*

Den 1sten. Maart examineerden de Lords de redenen der Gemeentens, gegeeven in de Conferentie van den voorgaanden dag, wegens d'Aanmerkingen van de Commissarissen der publique Rekeningen betreffende Mylord Halifax; waar op zy beslooten, dat de proceduuren der Gemeentens ter zaake der gemelde Aanmerkingen strekten tot het goed verstand tusschen de twee Huizen te verbreeken: Dat het Huis der Heeren een onbetwistelyk recht had om de zaak der gemeene Rekeningen t'examineeren: En dat de proceduuren, die zy hadden gemaakt ten opzichte van den Lord Halifax, volgens den loop en de regelen van het Gerecht waren. Den zelven dag wierd door order van haare Majesteit een Proclamatie afkondigd wegens de verdeeling der Goederen tot Vigos veroverd, behelzende ten voornaamsten: „ Dat haare Majesteit, op het advys van „ den Geheimen Raad, de voor buit verklaarde Goederen, in de vyand„ lyke Schepen te Vigos veroverd, voor wettige pryzen en soldy van „ avantagie had verklaard, en de directie van dien aan de Commissarissen „ verleend, om, na 't voldoen van alle Onkosten of Costuimgelden, de „ zelve te mogen uitdeelen volgens de Declaratie van den 1sten. July 1702. „ in dier voege dat de gerechte helft aan de vlagvoerende Officiers, Ca„ piteinen, enz. en d'andere helft aan de mindere Officiers en Zeeluiden, „ welke zich in deze Actie kloekmoedig hadden gedraagen, moesten ver„ deeld werden. Beveelende wel uitdrukkelyk, dat 'er behoorlyke zor„ ge zou moeten werden gedraagen, dat de gemeene Zeelieden hun wet„ tig deel kreegen: Dat ten dien einde de Proclamatie openbaarlyk moest „ afgeleezen, en op ieder Oorlogschip aangeplakt worden; op dat „ alle Officieren en Zeelieden, daar toe gerechtigd, hunne rechte por„ tie in eigen persoon, of door anderen daar toe gevolmagtigd, mogten „ erlangen.

Van haarer Majesteits deel, ging de spraak, zou aan den Keizer een somme van honderd duizend ponden sterlings tot voortzetting van den Oorlog in Italien overgezonden worden.

Den 5den. berichtte de Ridder Hedges, Secretaris van Staat, aan de Heeren van het Laager Huis, dat de Koningin hem geordonneerd had aan hen lieden te zeggen, dat zy, zo haast als het mogelyk ware, een einde van deze zitting wenschte te zien; oordeelende haare Majesteit zulks

1703. Maart. voor de gemeene zaaken noodzaakelyk. Hier op wierd geordonneerd, dat men een Adres aan de Koningin zou presenteeren, om haar te verzekeren, dat het Huis alle de noodige affaires; waar over de deliberatien waren gehouden, had afgehandeld; en dat de Gedeputeerden, welke van den Geheimen Raad waren, het zelve aan haare Majesteit zouden presenteeren. d'Eigenste Boodschap liet de Koningin ook doen aan het Huis der Heeren door den Graave van Nottingham, Eersten Secretaris van Staat: en zynde vervolgens op den 10den., gekleed met het Koninglyk Gewaad, in het Hooger Huis verscheenen, en het Laager aldaar ontbooden, deed haare Majesteit, na alvoorens haare Koninglyke toestemming gegeeven te hebben tot drie-en-twintig gemeene en vyf-en-dartig particuliere Actens, de volgenden Aanspraak aan de beide Huizen des Parlements.

MYLORDS en EDELLIEDEN,

IK geef U myne hartelyke dankzegginge voor de groote spoed, door Ulieden gemaakt omtrent de publyke zaken in deze Sessie; het welk ten allen tyden een voordeel van zeer groot belang is: en ik hoop, dat wy dit Jaar de vrucht daar van in de voorlykheid onzer toebereidselen zullen zien.

Ulieden, *Messieurs van 't Lagerhuis*, heb ik in 't byzonder te bedanken, voor de groote Onderstandgelden waar mede Gy my in staat stelt om den Oorlog te konnen voortzetten. 't Zal myne zorg wezen, dat dezelve tot het gebruik, waar toe Gy ze geschikt hebt, en ten meesten voordeele van den gemeenen dienst, striktelyk aangelegt werden. Gylieden hebt een groot vertrouwen op my gesteld, door my zulk een ongewoone ruimte toe te staan, als Gy in de Clausule van Appropriatie gedaan hebt. Ik zal in het gebruik daar van alle gelegentheden, tot de eere en 't waar belang der Natie, aanwenden.

Verder moet ik Ulieden te verstaan geven, dat de vaardigheid, welke Gy in 't verzorgen van den Prins hebt laten blyken, my tot een gevoelige verplichtinge verstrekt.

MYLORDS en EDELLIEDEN,

IK verzoek en verwagt van Ulieden, dat Gy 't in uwe verscheidene Provincien uw werk maakt, de ruste en 't genoegen van alle myne Onderdaanen te doen continueeren, en die te bewaaren. Ik hoop, dat alle de geenen van hen, die het ongeluk hebben dat zy in gevoelen van de Kerk van Engeland verscheelen, zich gerust en voldaan zullen houden met de Acte van Tolerantie, welke ik vastelyk besloten heb te handhaaven; en dat de geenen, welke het geluk en voordeel hebben dat ze van onze Kerk zyn, aanmerken zullen, dat ik 'er in opgevoed ben, en dat

ik

ik gewillig ben geweest om groot gevaar voor haare behoudenisse te loopen: zulks dat zy zich wel verzekerd mogen houden, dat het altoos myne byzondere zorg zal wezen deze Kerk, zo als die door de Wet is vastgesteld, aan te moedigen, en alle de Leden daar van, tot de geringste toe, in alle hunne billyke Rechten en Privilegien voor te staan; en dat ik ook by alle voorvallen van promotie tot eenige Kerkelyke Waardigheid een billyk regard zal neemen op zodanige die uitmuntend en aanmerkelyk zyn wegens hunne Godvruchtigheid, Geleerdheid, en standvastigen Yver voor de Kerk; op dat ik de zelve door dit, en alle andere gevoeglyke middelen, veiliglyk vastgesteld aan de Nakomelingen moge overleveren. 1703. *Maart.*

Ik acht, dat het niet ondienstig voor het gemeen zoude geweest zyn, dat men eenige verdere Wetten hadde gehad tot beteugelinge der groote vryheid, welke men zich aanmatigt om schandeleuze Boekjes en Pasquillen uit te geeven en te verspreiden: doch zo verre als de tegenwoordige Wetten het toelaten, hoop ik, dat Gy alle uwe pligt in uwe respective Standplaatsen zult betrachten, om zulk een verderffelyke practyk voor te komen en te straffen.

Boven alle andere dingen beveel ik U vrede en eendragt onder ons zelven, als het kragtigste middel dat 'er bedagt kan worden om de aanslagen onzer Vyanden te doen verflaauwen en te verydelen.

Ik moet niet besluiten zonder Ulieden te verwittigen, dat ik ordre gegeeven hebbe dat myn gedeelte van alle de Pryzen, welke geduurende dezen Oorlog genomen zyn, of noch zullen genomen worden, t'eenemaal tot den gemeenen dienst werde aangelegt: en ik hoop, dat myne eigene Inkomsten zo bekrompen niet zullen zyn, of ik zal noch in staat wezen, gelyk ik wensche, om verder tot verligtinge van myn Volk te contribueeren.

Na dat haare Majesteit geëindigd had, wierd het Parlement door den Lord Zegelbewaarder tot den 3den. May naastkomende geprorogeerd.

MEN geloofde, dat de zaaken zich met de (a) wederkomst des Konings zouden ontwarren, en een beter gang neemen. Ondertusschen waren ze niet veel meer gevoorderd, als toen hy eerst aankwam. Niet dat de Vorst niet zeer ernstiglyk wenschte een eind 'er af te zien, en dat hy niet gaauwe lieden genoeg omtrent hem had. Indien het 'er Spanjen aan had ontbroken, Vrankryk zou 'er hem duizend in plaats van een geleverd hebben: maar alles was in een groote verwarring, en in zulk een deerlyken staat, dat 'er de verstandigsten voor verzet stonden. Dit had men alreedts konnen aanmerken ten opzichte van Monsr. Ori, dien de Koning van Vrankryk na Madrid had gezonden, om 'er de Finantien der Monar-

SPANJEN. Verwarde staat der zaaken aan het Hof.

(a) Zie pag. 138.

1703. Maart. narchie te reguleeren; en die genoodzaakt was geweest, zonder iets uitgerecht te hebben, weder na Vrankryk te keeren. 't Zelfde kon men wel niet t'eenemaal van den Kardinaal de Portocarrero zeggen: maar eindelyk, het bleek, dat men hem niet vruchtbaar genoeg in middelen en toevlugten vond; dewyl men een Buitenlander in de handeling der zaaken met hem vermaatschapte, te weeten, den Kardinaal d'Estrée. Deze bezat gantsch en al de gunst des Konings; en sedert de wederkomst van dien Vorst had hy eer de functie van Gunsteling en Minister van Staat, als die van Ambassadeur, by hem waargenomen. 't Was met hem dat zyne Majesteit zich beraadde over de swaarwigtigste zaaken; en ze wierden niet in den Raad gebragt voor dat ze met hem waren besloo-ten. Dit deed veele Spanjaarden murmureeren, en gaf, gelyk men wel kan denken, niet veel genoegen aan den genoemden Kardinaal. 't Gerucht liep ook, dat hy 'er zich opentlyk over had verklaard, en te verstaan gegeeven, dat hy zich gaarne in zyn Aertsbisdom van Toledo zou vertrekken: doch de Koning, om hem te wederhouden en ter zelve tyd een byzonder merkteken van vertrouwen aan hem te betuigen, gaf hem het gebied over zyne Gardes; zulks dat hy zich hier door in de Classe der Krygskardinaalen geinstalleerd bevond.

Men had nu een aanvang gemaakt met de wervingen van Krygsbenden, door den Koning, gelyk (a) hier voor gezegt is, geordonneerd, en, gelyk zulks niet zonder groote geldsommen kon geschieden, noch vyf honderd duizend ryksdaalders van Segovia doen komen. Zyn' Majesteit, die dat gantsche Geld, of immers het meeste gedeelte, wel van nooden had, hield 'er verscheidene raadtsvergaderingen over, en vraagde het gevoelen van diversse Godtsgeleerden noopende de middelen om het in goede conscientie te behouden: maar d'antwoorden, daar op gegeeven, hadden hem geensins konnen voldoen. Om dan alle deze swaarigheden te beslechten, besloot de Vorst een Indulto van zeven Millioenen stukken van achten te vorderen: maar de Raad van Staat en die van Indien vertoonden hem, dat deze eisch overmaatig was; dewyl al het Zilver, door de Galjoenen mede gebragt, en uit de handen der Engelschen en Hollanders gesalveerd, niet meer als vyftien Millioenen bedroeg. De Kamer van Sivilien verzocht ook aan zyne Majesteit by request, zyne pretentie te maatigen; en deed aan hem vertoonen, dat de Commercie anderssins geruineerd zou wezen, en de Kooplieden buiten staat gesteld om ooit meer Galjoenen na America te stuuren. Onzeker was het besluit, 't geen de

(a) Ziet pag. 139.

de Koning hier opstond te neemen; en men vreesde geweldig voor verdrietige gevolgen. Ondertusschen gingen de wervingen der Krygsbenden zeer langsaam voort; en het stond te duchten dat ze wel t'eenemaal achter mogten blyven, indien men aan zyne Majesteit niet en vergunde 't geen hy begeerde. Daar waren echter eenige Spaansche Edellieden, ten getale van twaalf of veertien, welke, vermiddels zekere gunsten van het Hof, presenteerden ieder een Compagnie op eigene kosten te werven: en zelfs vond men 'er twee, welke aanbooden elk een Regiment van vier honderd man op te rechten, en ze te monteeren en kleeden, mits dat men hen Titulairen van Castilien maakte, en eenige Habyten van S. Jacob, of van Alcantara, voor hunne Bloedverwanten aan hen gave; daar ook naauwelyks aan wierd getwyfeld.

1703. Maart.

Voorzorgen tegens de Geallieerden.

Gelyk men met reden bekommerd was, dat d'Engelschen en Hollanders dit Jaar met hunne Vlooten weder op de Kusten van Spanjen mogten komen, deed men alles, 't geen men kon, om ze in behoorlyken staat van verweering te stellen, en ze noch beter te versterken als ze 't voorgaande Jaar waren geweest. Ook had men een aanvang gemaakt met de Plaatsen, grenzende aan Portugaal, te fortificeeren: doch men begon zich van die kant weder te verzekeren; hoopende dat, zo zyne Portugeesche Majesteit de twee Kroonen niet te begunstigde, de zelve zich ten minsten in een volkomene neutraliteit zou houden. Ondertusschen liet men echter niet gestadig waar te neemen 't geen zich daar omtrent toedroeg, voornaamentlyk ten opzichte van den uitvoer der verboodene Koopmanschappen: en eenige Muildryvers, overtuigd zynde van 'er uit Portugaal medegebragt te hebben, wierden ze aanstondts opgehangen, hunne Mulen de beenen afgehakt, en de Koopmanschappen door Beuls handen verbrand. De Koning had ook sedert te Bilbao een Ordonnantie doen afkondigen, by de welke op straffe van het leven wierd verbooden het minste ding na Vyandts land te voeren of te stuuren, voornaamentlyk Wolle.

Strengheid omtrent het uitvoeren van Koopmanschappen.

PORTUGAAL. Aankomst der Brazilische Vloot.

DE Brazilische Vloot, welke men sedert eenigen tyd met ongeduld en ongerustheid verwachtte, was nu eindelyk in de voorgaande Maand February gelukkiglyk te Lisbon aangekomen; bestaande uit zes-en-tachtig wel gelaadene Schepen. Een van de zelve, 't geen maar zeven of agt honderd kassen Suiker in had, stiet in het inkomen op een bank, en verging.

1703. Maart. ging: doch een gedeelte van het Volk wierd geborgen, benevens een taamelyke meenigte Goudts. Deze Vloot bragt onder anderen mede veertig duizend kisten Suiker, dartig duizend rollen Tabak, tachtig arobes Goud, maakende omtrent twee Millioenen voor de rekening der Particulieren, behalven zeventien en een halve arobe Goud ten voordeele van den Koning voor het recht der registreering. Men achtte, dat 'er nooit ryker Vloot uit Brazil was gekomen; en dat de gantsche lading meer als twaalf Millioenen kruzaaden bedroeg. Ondertusschen hoopte men, dat de Vlooten, welke men voortaan van daar stond te verwachten, noch grooter rykdommen zouden medebrengen; vermits men een nieuwe Goudmyn tusschen Rio Janeiro en Bahia de todos los Santos ontdekt had.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Plakaat in faveur der gedeserteerde Matroozen. GELYK 'er in de Maand January door order van de Heeren Staaten Generaal een (a) Plakaat in faveur der gedeserteerde Ruiters en Soldaaten was afgekondigd, wierd het zelfde nu ook in het begin van deze ten opzichte der Matroozen en andere Zeelieden, uit den dienst te water der Vereenigde Nederlanden gedeserteerd, gedaan; zynde het Plakaat, ten dien einde geëmaneerd, van den volgenden inhoud.

(a) Zie pag. 97.

Generaal Pardon voor alle Matroozen en anderen, uit den Dienst te Water der Vereenigde Nederlanden gedeserteerd.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden; Allen den geenen, die dezen zullen zien of hooren leezen, SALUT; Doen te weten: Alzo wy onlangs een Genraal Pardon hebben verleend aan alle Ruiters, Dragonders en Soldaten, welke uit onzen Dienst gedeserteerd zynde, zich binnen zekeren tyd wederom zouden komen aangeeven, en in dienst begeven; en wy genegen zyn van gelyken onze gratie te betoonen en te verleenen aan alle Matroozen en anderen, die door verleidinge, uit swakheid of anderzinus, voor dato dezes uit onzen Dienst te Water gedeserteerd zyn, en ook zich in andere Landen mogten bevinden, mits dat dezelve tot inkeer komende, binnen zekeren tyd zich wederom in dienst onder een van de Collegien ter Admiraliteit begeven, ZO IS 'T: Dat wy goedgevonden hebben alle Matroozen en anderen, wie het zoude mogen wezen, die voor dato van deze Publicatie zonder behoorlyk afscheid onzen Dienst te Water verlaten hebben, of daar uit gedeserteerd zyn, voor deze reize te hebben gepardonneerd, en pardonneeren dezelve mits dezen, aan dezelve quytscheldende alle bannissementen ofte andere infamerende of corporele straffen, hoedanig die ook

ook gedecerneerd zouden mogen zyn, mits dat zy voor den eersten May dezes Jaar[s] zeventien honderd drie zich wederom in Onzen Dienst onder een van de Collegien ter Admiraliteit komen te begeven: Ordonnerende ende statuerende, dat alle de geenen, die dit Ons Generaal Pardon zullen hebben versmaad, en alzo voor den eersten May eerstkomende zich niet aangegeven, en wederom in dienst als vooren begeven zullen hebben, en naderhand zullen werden uitgevonden en achterhaald, zonder eenige remissie of conniventie, na de uiterste rigeur van de Ordonnantien en Plakaten van den Lande, zullen werden gestraft. En op dat hier van niemand eenige ignorantie kome te prætenderen, ontbieden ende verzoeken wy de Heeren Staaten, Gecommitteerde Raaden, en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van den zelven Lande, dit Ons Generaal Pardon alomme te doen publiceren en affigeren in alle Plaatsen, daar men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en beveelen voorts de Raaden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, mitsgaders Admiraals, Vice-Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, en allen anderen dien het zoude mogen aangaan, zich na den inhoude van dien te reguleren; want Wy zulks ten dienste van den Lande bevonden hebben alzo te behooren. Aldus gedaan en gearresteerd ter Vergaderinge van de hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage, den agt-en-twintigsten February 1703. 1703. *Maart.*

Getekent,

Was geparapheerd. *W. de Nassau.*

Onder stond, *Ter Ordonnantie van de zelve.*

F. FAGEL.

Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten in een roode Ouwel, overdekt met een papiere Ruite.

Lyst der Goederen door de Hollanders in de Baay van Vigos veroverd.

Van de Goederen, door de Hollanders in de Baay van Vigos uit de Spaansche Galjoenen veroverd, zag men nu de volgende Lyst; uit de welke het genoegsaam bleek, dat de Buit zo gering niet en was geweest, als de Franschen, schaamende zich over den gelukkigen uitslag van die roemruchtige Expeditie welke nooit uit de geheugenis gewischt zal worden, wel getracht hadden de wereld te doen gelooven.

1703. Maart.

Lyst der Goederen, door de Hollanders in de Baay van Vigos veroverd.

180 Balen, 27 Kisten en Kistjes met Choncenilie, omtrent 50000 pond.
140 Baaltjes en Kasjes met Indigo, omtrent 28000 p.
140 Kasjes met Chocolate in soorten.
25000 p. Cacau, circa 3000 p.
Banielle 1200 p.
6020 Baaltjes als Kassen met Drogeryen, te weten Jalapp, en andere, mitsgaders ook Gomme 18000 p.
450 Kistjes en Kassen met Suiker in soorten, 156000 p.
27 Kanassers Tabak, 2800 p.
1675 Baalen en Baaltjes Snuif-Tabak in soorten, circa 365000 p.
10000 kleine Bondeltjes Hanava of Monnikken-Tabak.
10 Baren Zilver, wegen 107 M. oud en nieuw gemaakt Zilverwerk 1140. M. te samen 2210 M.
35 M. Goud.
Verscheidene vergulde en andere Snuifdoosjes, ook met zilver beslagen.
140 Stukjes en Rolletjes Zyde Stoffen van diverse coleuren.
50 zo zyde, gestikte, geborduurde als andere Spreijen.
Verscheidene gestikte en geborduurde Kleeden van diverse Stoffen.
Eenige zyde geborduurde Nagtrokken en Manteltjes.
50 Pakjes Vlos zyde.
10 à 12000 groote, middelslag en kleine Waaijers.
Eenige Porceleine Chocolate-en andere Kopjes en Schoteltjes.
Eenige Takjes met Hollen en zonder Hollen.
Beslagene en onbeslagene Kalabasjes.
Verscheidene verlakte, geschilderde en andere Schermen.
Veel Schildery, geschilderd Doek, en andere Roomsche Heiligheden.
140 Kassen met Aardwerk en Scherven, waar van zommige Limonade lugt geven.
2700 drooge Huiden, in soorten.
11228 stukken Campechie hout.
Voorts wat oude Kleeren en andere Prullen.

Order tot wedergeeving aan d'Eigenaars van de Goederen te Port S. Maria veroverd.

Wat belangt de Goederen te Port S. Maria veroverd, welke mede zeer considerabel waren, haare Hoog-Mogenden hadden de Collegien ter Admiraliteit in de Provincie van Holland en West-Vriesland geauthoriseerd om de zelve weder te geeven aan de Geinteresseerden, Ingezetenen van dezen Staat en van de Landen der Hooge Geallieerden of neutraale Vorsten en Mogendheden, daar onder begreepen de Factoors der Hollandsche Kooplieden residéerende in Spanjen; mits dat de gemelde Geinteresseerden deugdsaame bewyzen van hun recht op de gezeide Koopmanschappen en Effecten te berde bragten: en in geval 'er eenige geschillen hier over mogten komen t'ontstaan, stelde haare Hoog-Mogenden het oor-

oordeel dien aangaande aan de genoemde Collegien, om ze volgens het recht en de billykheid te beslechten. De Geinteresseerden wierden ook zelfs verwittigd, zich te addresseeren aan den Advocaat Fiscaal der Admiraliteit tot Amsterdam, met de copyen der noodzaakelyke bewyzen en documenten tot de justificatie van hun recht op de gemelde Koopmanschappen en Effecten; 't geen zy zouden konnen aanvangen na den 15den. dezer Maand, enz.

1703. *Maart.*

APRIL.

ITALIEN. Nieuwe Aardbeevingen op verscheidene plaatsen. (a) Ziet pag. 163.

d'AARDBEEVING, welke zich den (a) 21sten. Maart te Romen deed gevoelen, veroorzaakte daar meerder vrees als kwaad; doch wierp te Castel-Gandolfo, Frascati, Albano, en Gianzo eenige huizen overhoop. Den 1sten. en 2den. April wierd zy gevolgd van eenige nieuwe schuddingen: en gelyk men 'er den 27sten. Maart mede eenige te Foglino en Spoleto had gevoeld, achtte men zich noch niet t'eenemaal verzekerd tegens een zo groot gevaar; 't geen d'oorzaak was, dat de gewoonlyke Godvruchtigheden gestadig met een ongemeenen yver voortgingen. De Paus voornaamentlyk scheen 'er zich t'eenemaal aan over te geeven, en bezocht, niettegenstaande de geswollenheid zyner beenen en de pynen die hem verzelden, dagelyks de Kerken, en woonde alle de plegtige Feesten by. Op Zondag, den 25sten. Maart, zynde de dag van Marie Boodschap, bevond hy zich, volgens de gewoonte, by de Cavalcade welke van het Vatikaan na de Kerk van Minerva gedaan word, werdende gedraagen in een ontdekte rosbaar; gaf vervolgens den zegen aan vier honderd veertig arme Dochters, welke hem gepresenteerd wierden; en liet aan ieder een assignatie tot hunne bruidschat op d'Apostolische Kamer ter hand stellen, te weeten van honderd ryksdaalders aan sestig die het geestelyk leven hadden verkoozen, en van tachtig aan d'anderen welke in den staat des huwelyks trachtten te treeden. Des avondts vervoegde zich de Heilige Vader in de Kerk der Karmeliten, of anders der Barberynen, en zegende

1703. April. daar het geestelyk kleed 't geen Donna Olimpia Albani, zyne Nicht, zou aanneemen; doende wyders een schoon vertoog aan deze nieuwe Karmelitinne over de heiligheid van haare roeping; en ontfangende haar, gelyk ook alle d'andere Nonnen, tot de voetkus.

Zyn' Heilihheid ging insgelyks den Godlyken Dienst bywoonen op den 5den. April, zynde witte Donderdag, en droeg processieswyze het Eerwaardige uit de Kapelle van Sixtus tot in die van Paulina, verzeld door het Collegie der Kardinaalen en veele andere Prelaaten. Thans klom hy op de Loge van het Vatikaan, en deed de Bulle *in Cœna Domini* met de gewoonlyke excommunicatie leezen; waar na hy den zegen aan het Volk gaf. Hy waschte ook de voeten aan twaalf arme Priesters; diende hun een half uur lang ter tafel; en gaf aan ieder een zilvere Medalie. De Koninginne Douairiere van Polen kweet zig mede van een diergelyke liefddaadigheid, of ceremonie, ten opzichte van twaalf arme Vrouwen in de Kerk der Geestelyke Dochters welke zy onlangs uit Vrankryk had doen komen, en daar zy Fondatrice af had willen weezen.

Don Malicio Caraffa en vyf andere Napelsche Edellieden te Romen gebragt.

Weinige dagen te vooren, naamentlyk den 3den. der Maand, waren Don Malicio Caraffa en vyf andere Napelsche Edellieden, welke zig, ten tyde der laatste Beroerte, in de Cathedraale Kerk van Benevento hadden gesalveerd, om niet in de handen des Onderkonings van Napels te vallen, te Romen gebragt, en in het Kasteel S. Angelo opgeslooten, om aldaar te blyven tot dat het werk der Investiture geëindigd zou weezen. Men pretendeerde, dat dit niet minder en was geschied tot de verzekerdheid der Gevangenen, als tot de behouding der vryheden van de Kerk; en dat men bericht had gehad, dat den Onderkoning van Napels een dessein brouwde om hen uit hunne vryplaatsen te lichten.

Zaak des Aertsbisschops van Sebaste ten einde gebragt, en verlof tot vertrekken aan hem gegeeven.

De zaak des (a) Aertsbisschops van Sebaste, Apostolische Vicaris in de Vereenigde Provincien van Nederland, was nu eindelyk beslegt, zonder dat men egter konde zeggen op wat manier. 't Geen men 'er tot nu toe af wist, is dat de Kardinaal Paulucci op den 30sten. Maart den gemelden Prelaat kwam aanzeggen, dat hy verlof had om te vertrekken wanneer het hem beliefde, en afscheid van de Kardinaalen te neemen; 't geen hy des anderendaags begon te doen: moetende den aanstaanden Maandag den zegen van zyne Heiligheid gaan ontfangen. Hier wierd ook noch bygevoegd, dat hy zich gerust kon houden: dat alles geregu-

(a) *Ziet het voorgaande Deel, pag. 227.*

leerd

keerd was tot de voldoening en de gemeene rust van de Katholyken der genoemde Provincien : en dat men 'er hem het Decreet af zou toezenden wanneer hy weder te rug gekomen zoude weezen. Men verlangde geweldig om te weeten wat dit Decreet behelsde, en had 'er te meerder reden toe ter oorzaak dat de Kardinaal Marescotti, groote Patroon van den Heer Codde, de Congregatie, daar zyne zaak in wierd beslecht, bestaande uit tien Kardinaalen, niet kon bywoonen; 't geen men toeschreef aan de behendigheid van den Secretaris Fabroni, die de zelve deed vergaderen op een uur wanneer hy wist dat de Kardinaal Marescotti een andere in zyn Paleis moest houden. Vry veel moet 'er in de gemelde Congregatie te doen zyn gevallen; want ze duurde vyf geheele uuren : en wierd de zaak met zodanig een hevigheid betwist, dat men 'er naauwelyks een eind af kon verhoopen. 1703. April.

IN de verhandeling van de zaaken der (a) voorgaande Maand heeft men gezegt, dat de Franschen ten getale van vyf-en-twintig duizend Man op d'oevers van de Secchia waren geavanceerd, met meening van over die Rivier te trekken; en dat de Graaf van Starremberg van zyne kant alle de noodzaakelyke orders had gegeeven om hun den overtogt te betwisten : waar uit men dan oordeelde, dat 'er in 't kort eenige bloedige actie hier te lande zou voorvallen. Ondertusschen was het tot noch toe alles doorgegaan in wederzydsche kanonneeringen; schietende de Franschen om onder de gunst van hun vuur een brug over de Rivier te slaan; en de Keizerschen, om het te beletten. Men verzekerde, dat deze laatsten zeer voordeelig geposteerd en begraaven lagen; dat ze koorn en voerazie voor drie maanden hadden; en dat ze considerabele sommen van Weenen hadden gekreegen : weshalven 'er reden was om te hoopen dat ze den overtogt van de Secchia noch wel een tyd lang zouden bewaaren, en midlerwyl onderstand van Manschap krygen, om hen in staat te stellen van zich wat wyder uit te breiden. Wat de Franschen belangt, het bleek dat ze hun voorneemen van de Rivier te passeeren genoegsaam hadden gestaakt, gelyk ook van Ostiglia en Mirandola aan te tasten, daar men over vyf à zes weeken als van een gantsch klaare expeditie af had gesproken. d'Onderneeming van Final di Modena had hun ten dien opzichte voor een les verstrekt. Zy tastten deze Post in het begin der Maand aan met een groot Detachement der Garnisoenen van Modena en Regio; doch vonden 'er den Graave Sormani met vyf honderd Man, die hen zo wel ontfing, dat

LOMBARDYEN. Staat der wederzydsche Legers.

(a) Zie pag. 164.

Vrugtelooze onderneeming der Franschen op Final di Modena.

1703. *April.* dat ze met verlies van vyf-en-vyftig Man moesten afwyken. Aan d'andere kant voeren de Hussaaren gestadig zeer gelukkiglyk voort met hunne strooperyen, zonder door de vrees van een groot getal Vyanden, welke het veld bedekten, wederhouden te konnen worden. Zy toogen tot heel diep in het Gebied van Parma, en kwamen altyd te rug gelaaden met buit. Drie honderd van hen vonden zelfs in 't begin der Maand het middel om binnen (*a*) Bersello te geraaken, en 'er ieder een zak koorn in te brengen; waar na zy met verlies van maar twee Man wederkeerden. 't Garnisoen van de Plaats deed ook van tyd tot tyd heel voordeelige uitvallen; in eenen der welke de Keizerlyke Soldaaten doordrongen tot aan de Dorpen S. Sisto en Puniglio, en dartig stuks Vee van daar weg dreeven. Om in alle deze ongelegentheden te voorzien, en de magtige wapenen des Allerchristelykste Konings met meerder nut te gebruiken als men sedert vyf of zes maanden had gedaan, was 'er voor eenige dagen een groote Krygsraad te Casal Maggiore gehouden tusschen den Hertog van Mantua, den Prince van Vaudemont, den Hertog van Vendôme, en eenige andere Generaalspersoonen; waar in men verzekerde besloote te weezen, dat men, zo spoedig als 't mogelyke ware, de Veldtocht zou openen met het beleg van Bersello; en ondertusschen, behalven het Leger 't geen daar toe gebruikt moest worden, noch een ander van waarneeming aan de kant van de Secchia houden. Anderen wilden echter, dat 'er gestadig een dessein lag om over de genoemde Rivier te trekken, niettegenstaande alle de swaarigheden die zich daar tegen stelden, en den Graave van Starremberg met zyne Keizerschen eindelyk, eer hy meer versterkt konde worden, uit Italien te verdryven, enz.

(*a*) Ziet pag. 16. 107, 165.

DUITSLAND. Hertog van Moles laat een Manifest tot zyne verdeediging in druk uitgaan.

WANNEER den Hertog van Moles opentlyk de party der Koningen van Vrankryk en Spanjen verliet, en zich onder de bescherming des Keizers stelde, gelyk wy in de verhandeling der zaaken van de (*a*) voorgaande Maand hebben gezegt, had hy alreedts een Manifest, waar in hy met groote zedigheid de rechtvaardige beweegredenen van zyn besluit aan het Gemeen openbaarde, gereed leggen; 't welk in verscheidene Taalen met den druk wereldkundig hebbende laaten maaken, bevond men het zelve van den volgenden inhoud.

(*a*) Ziet pag. 166.

Ma-

Manifest des Hertogs van Moles, voor dezen Ambassadeur van wylen den Koning van Spanjen Karel den IIden. aan het Keizerlyk Hof.

DE yver, dien een eerlyk man voor zyne agting moet hebben, is zo teder, dat zy mede verdienste alleen van haare goede daaden nooit voldaan is, indien de zelve niet voor zodanig erkend, en door de gantsche wereld toegestemd worden. Ik dan, FRANCOIS MOLES, *Hertog van Pureto*, &c. die altoos dat geacht heb, en die achting boven alle zaaken van de wereld gesteld, om de kwaade uitleggingen van eenigen verkeerden en boosaardigen uitlegger te voorkomen, hebbe wel gewild door dit tegenwoordige Manifest, in verscheidene Taalen overgezet, myne niet min krachtige als rechtvaardige en onwederspreekelyke redenen bekend maaken, die my genoodzaakt hebben overal de waarheid gestand te doen. Ik betuige, dat ik daar in niets zal zeggen, dan het geen my bekend is, of 't geen ik door getuigenissen en onwederspreekelyke bewyzen zal konnen bevestigen.

Van myne jeugd af aan de Kroon van *Spanjen* gediend hebbende; glorie stellende haar gebooren en zeer getrouwen Vassaal te zyn; en geduurig bezig in verscheidene posten van het grootste belang en vertrouwen in veele Koningryken en Provincien, altoos gevoegd met het geluk der toestemminge en goedkeuringe van wylen *Karel* den IIden., mynen Koning en Heere van loffelyker gedachtenis: wierd ik eindelyk in den beginne van het Jaar 1700. tot Ambassadeur by zyne Keizerlyke Majesteit aangesteld; den Bisschop van Lerida, een waardig Man, aanstondts daar op 't huis geroepen wordende. De beweegredenen dezer schielyke, en voor de wereld verborgene keur, zyn my door monde van den Koning zelfs in verscheidene lange *conferentien* bekend gemaakt, die hy tusschen vier oogen met my hield: een zaake, niet gebruikelyk aan het Hof van *Spanjen*, daar de Koningen nooit gewoon zyn met hunne Staatsbedienaaren gesprek te houden, maar der zelver gevoelens schriftelyk in den Raad af te vorderen, of wel, voor de geheimste zaaken, die doende roepen door den Geheimschryver van het Cabinet, in *Spanjen* genoemd van de Algemeene Depeche, en aldaar geacht als het Canaal van des Konings woord. Deze buitengemeene demarches verschaften stoffe tot verscheidene redeneeringen, naar de verscheidenheid der menschelyke driften. Het gemeen gevoelen kwam evenwel over een met het gewigt der zaaken, die my op deze wyze waren medegedeeld; dewyl de gemeene van een Ambassade, en die de toenmaals loopende zaaken betroffen, in de Instructien, welke de Raad van Staat, eenige [illegible]gen met yver daar toe aanleggende, daar af geformeerd had, begrepen waren: [illegible] ziende myn vertrek zo buitengemeen aandringen, vermeerderden de speculatien [zo]danig, dat den Hertog, toenmaals *Marquis de Harcourt*, Ambassadeur, de [za]aken van den Alderchristelyken Koning aan het Hof van *Spanjen* waarneemende [m]et een buitengemeenen yver en attentie, zo jaloers wierd, dat hy schreef, dat ik [v]an Madrid vertrokken was met het Testament van mynen Koning, ten voordeele

van

1703. April. van het Keizerlyk Huis. Het gerucht, reedts binnen Parys verspreid, kwam my te Lions te vooren, van waar ik niet naliet kennisse daar af aan den Geheimschryver der Algemeene Depeches te geeven. In dien tyd kwam het beruchte Tractaat van de Verdeeling der *Spaansche* Monarchie, door *Vrankryk*, *Engeland* en *Holland* opgesteld, te voorschyn: en op myne aankomste te Weenen vond ik daar de Koninglyke Depeches noopende deze groote nieuwigheid. En dewyl onder andere zaaken, welke my door den overledenen Koning ernstiglyk wierden aanbevolen voor myn vertrek van Madrid, de voornaamste was, dat, nopende het point der Successie, ik my wel te wagten hadde van niet alleen de minste zaak aan iemand zyner Ministers daar af mede te deelen, maar ook zelfs niet aan zynen Raad van Staat, die altoos in *Spanjen*, gelyk de wereld weet, zo grooten figuur gemaakt heeft, my zekere geheime en ondoorgrondelyke middelen hebbende voorgeschreeven, door de welke ik aan de zelve rekenschap van myne uitvoeringen moest geeven, zo verdubbelde hy zeer krachtig zyne beveelen, na de gemelde Verdeeling; my punctueel belastende derzelver uitvoering, en alle vryheid, om anders te doen, my t'eenemaal afsnydende: zulks dat ik eenige zaak aangeroerd hebbende, alhoewel van weinig belang, raakende het point der Successie, in eenen myner Brieven door het middel van den Raad van Staat geaddresseerd, zyne Majesteit door zynen Koninglyken Brief van den 24sten. September, ten tyde als zyne doodelyke krankheid hem onderdrukte, my betuigde daar over verwonderd te zyn, en my op nieuws beval, dat ik zyne voorige Koninglyke beveelen onschendbaar, en met de uiterste strengheid, zou hebben op te volgen.

Ik bevond dit doorluchtig Hof geweldig geslingerd door de gesteltenissen der gezeide Verdeeling, en den tyd, door Vrankryk bepaald, om die aan te neemen. Ik gehoorzaamde de beveelen van mynen Koning en Heer, doende 't geen ik moest om des zelfs aanneeming met succes te verhinderen: en gelyk zyne Majesteit my ter zelver tyd overzond zyne beveelen voor de Onderkoningen van *Napels* en *Sicilien*, en den Gouverneur van het *Milanees*, (behelzende, dat, ingeval de gezeide Koningryken en Provincien in gevaar kwamen van aangetast te worden, zy de Benden, die zyne Keizerlyke Majesteit derwaarts mogt zenden, zouden hebben te ontfangen) stelde ik, hebbende op vaste en bestendige fondamenten geoordeeld dat wy reedts in dat geval waren, en dat men by gevolg de uitvoering daar van niet moest uitstellen, alle mogelyke middelen in 't werk om zyne Keizerlyke Majesteit te beweegen tot aanstondts een gedeelte zyner Troupen naar de gezeide Koningryken te zenden. Men schikte zich daar na; en daar wierden verscheide Conferentien gehouden met de Ministers van den Keizer: waar by my bevindende, verzuimde ik niets van alles, wat kon toebrengen, om de begeertens van mynen Souverain te vervullen; maar de uitvoering hinderpaalen ontmoetende, liet ik niet na, volgens de middelen my voorgeschreeven, dezelve aan den Koning, mynen Heer, te vertoonen, hem biddende, my beveelen van voorkoming te willen toezenden, noopende de gevallen welke zouden konnen voorkomen, ten einde ik volkomentlyk, en in tydts, van zyne Koninglyke voorneemens mocht geinformeerd zyn. Het antwoord, met de edelmoedigste uitdrukkingen van zyne Koninglyke goedheid opgevuld, verzekerde my, dat hy zo veel vertrouwen op myne ondervinding

ding en trouwe stelde, dat hy my volkomene last gaf om te handelen, en zulks met 1703.
meer andere clausulen, die het ter dezer uuren beter is met stilswygen voorby te April.
gaan; maar die aan zeker groot Personagie wel bekend zyn, aan welke ik bevel had de gantsche zaak mede te deelen. 't Geen ik vervolgens deed, en het bekwaamst oordeelde om met zyne Koninglyke voorneemens de gelykvormigst te zyn, keurde zyne Majesteit, door my daar van onderrecht zynde, zodanig goed, dat hy my het grootste getuigenis van zyne approbatie wilde geeven 't geen ik kon wenschen. 't Was een Brevet van zyne Koninglyke hand, in dato den 9den. September 1700. dat zyne gunst myne verzoeken voorkomende, hy my in den rang van Raadtsheer van Staat stelde, de hoogste bediening zyner Monarchie, en het uitterste oogmerk der Waardigheden en Belooningen, na in de Gouvernementen van het Koningryk en de doorluchtigste Ambassades gediend te hebben; my bevelende, zulks geheim te houden tot een nieuwe aanstelling van meer andere Onderdaanen. Dit getuigenis van goedkeuring is glorieus genoeg in zich zelven, maar wierd noch veel vermeerderd door meer andere zeer gunstige uitdrukkingen van achting en Koninglyke goedkeuring voor myne getrouwe diensten, daar het mede opgevuld was.

Zynde dan de depositaris en getrouwe bewaarder van zo grooten geheim geweest, oordeelde ik het van myne plicht te zyn, de beveelen zyner Majesteit, en de kragtige redeneeringen, die zo strengen geheim vereischten, in een diep stilswygen te begraaven, met zo veel voorzorg om de gewoone middelen te vermyden van nopende de successie te schryven. Want alhoewel de dood van den Koning, mynen Heer, en de loop der groote voorgevallene veranderingen niet alleen derzelver openbaaring scheenen toe te laaten, maar noodzaakelyk te maaken; zo heb ik egter voor my het stilswygen eerlyker geoordeeld, ten pryze zelfs van alles wat my mocht overkomen. Onderwyle, gelyk het onmogelyk was myn beleid aan het Keizerlyk Hof, myne kragtige instantien, en verscheidene der Koninglyke gesteltenissen voor de oogen van al de wereld te verbergen; kon het niet anders zyn, of niet alleen de eerste Ministers van *Spanjen*, en de Voorzitters der Koningryken, maar ook de uitheemsche Ministers, en al de wereld redeneerden daar van, volgens het oordeel, 't geen de baarblykelykheid der uitvoeringen hen deed gissen.

Zodanig was de staat der zaaken, wanneer de Koning, myn Heer, den 1sten. November 1700. overleed: en door een Expresse, van *Madrid* vertrokken, wierd den 25sten. November te tyding daar van te *Weenen* gebracht, met de Testamentaire dispositie. Ik volhardde met zyne Keizerlyke Majesteit, en de andere Princen van dit doorluchtig Huis, te handelen; stellende eenige middelen in 't werk, die ik te *Madrid* vertoonde, en de goedkeuring der geenen hadden, die toenmaals de Regeering uitmaakten. Echter oordeelende door de zichtbaare gesteltenissen ten Oorlog, die men bereidde, dat myn verblyf aan dat Hof van geen langen duur kon zyn, vertoonde ik zonder ophouden aan de Regeering van *Madrid*, met krachtige vertoogen, dat men my vaardiglyk myne weddens moest doen betaalen, (alzo myn vertrek van het Hof van *Weenen* zeker en aanstaande was) bedraagende veele duizenden Ryksdaalders, te meer, om dat deze rechtmaatige en noodige betaling komende te ontbreeken, ik niet zou hebben konnen vertrekken

1703. April. zonder myn Persoon, en de waardigheid van myn Karacter, ontydig bloot te stellen voor een meenigte van Schuldeischers, die ik onfeilbaar te verwagten had, welke het hunne tot myne gedaane onkosten en onderhoud verschooten hadden. Deze zo rechtmaatige verzoeken, en de gevolgen die een langer uitstel zouden hebben konnen veroorzaaken, te *Madrid* wel aangemerkt zynde, verkreegen kragtige en verdubbelde beveelen aan den Viceroy van Napels, alwaar door bevel van den overleeden Koning op de beste effecten van het Koninglyk Erfdeel myne wenddens geassigneerd waren, van my aanstonds betaaling der sommen te doen; den Viceroy belastende, zo gezeide sommen niet mochten gereed zyn, geld op wissel, ja zelfs tot hoogen interest, te neemen. Maar deze zo precise ordres, 't zy door den kwaaden staat der finantien van *Napels*, 't zy door andere redenen, wierden door geene uitvoering achtervolgd; zulks dat zyne Keizerlyke Majesteit door den Hof-Marschalk, na de Declaratie van den Oorlog tegens de twee Kroonen, my bevolen hebbende van het Keizerlyk Hof te vertrekken, ik genoodzaakt wierd toevlugt tot zyne Keizerlyke Genade te moeten neemen; hem biddende, te willen goedvinden, dat ik myne gehoorzaamheid betuigde, met uit de Stad *Weenen* te vertrekken; en my toe te laaten, myn verblyf in eenig naby gelegen Vlek te neemen, om het geld van *Napels* aldaar af te wagten, en myne Crediteurs te voldoen. Zyne gunstige toestemming daar toe verkreegen hebbende, week ik naar *Nicbdorff*, van waar ik gedurig aan het Hof van *Spanjen* vertoonde de absolute noodsaakelykheid, welke deze nieuwe omstandigheden van tyden noch dringender maakte om een vaardige hulpe en bystand te vereischen, ten einde *Duitschland* te konnen verlaaten, en in een hoek van de wereld tot een privaat leven my te mogen begeeven; verklaard hebbende, in mynen ouderdom in *Spanjen* niet te willen wederkeeren, of den last van eenig Ministerschap op my neemen. Van dit alles gaf ik kennis aan den Minister van *Vrankryk*, welke binnen *Weenen* noch verbleef, volgens de beveelen van het Hof van *Madrid*, van met hem, wegens het geen my mogt overkomen, te confereeren. De Viceroy van *Napels* deze herhaalde beveelen ontfangen hebbende, betaalde my na eenige maanden een geringe portie der groote sommen, my toekomende; en gelyk die met myne drukkende noozaakelykheden niet gelykvormig was, of tot voldoening myner Schuldeischers kon verstrekken, besloot ik myne kostelykste Meubelen in onderpand te laaten, om myn Persoon te ontlasten; wykende in de *Beyersche Kreits*, hebbende *Saltsburg*, op den weg van *Italien* gelegen, tot myne verblyfplaats verkoozen: 't geen ik ook deed met medekennis des Ministers van *Vrankryk*. Ik huurde daar een Huis, welkers huur ik heb moeten Betaalen, en stuurde myne bagagie en Huisgezin voor uit om zonder belemmering te volgen. Maar de beweegingen, ter zelver tyd te Napels voorgevallen, en de overmaat der strengheden, aldaar gebruikt tegens eenige Dienaars van zyne Keizerlyke Majesteit, actueel in deszelfs dienst zynde, bragten my den zelven dag van den 23sten. October een ordre van arrest op den hals, zo als ik op myn vertrek stond, welke my uit ordre van zyne Keizerlyke Majesteit door den Groot-Marschalk van het Hof persoonelyk wierd bekend gemaakt, met verbod van uit *Nicbdorff* te wyken, een plaats die sedert in eene der Voorsteden van *Weenen* veranderd wierd: en hebbende myne belofte en woord

van

van een gegeeven, het zelve te zullen nakomen, wierd ik zonder Wagten aldaar gelaaten. Zyn' Keizerlyke Majesteit stond my ook noodige Paspoorten toe, om aanstonds een Courier naar *Milanen* af te zenden; behelzende notificatie dezer nieuwigheid aan den gezeiden Gouverneur, om de zelve van daar naar *Spanjen* te doen overgaan werwaarts: ik ook schreef; hebbende tot grooter voorzorg myne Depeches aan den gezeiden Gouverneur geaddresseerd, antwoordde hy my die door een Expresse naar Madrid gezonden te hebben. Maar myn ongeluk, of iets anders, wilde, dat die nooit aan het Hof kwamen; 't geen door andere middelen, als het myne, kennis van myn Arrest kreeg. Myn stilswygen wierd kwalyk genomen; en daar liepen veele redeneeringen wegens myn beleid; hebbende eenige Ministers van *Italien* door dubbelzinnige en steekende woorden getracht, dit of dat geheim in dezen ongelukkigen uitslag te vinden. Hier op ontstond tegens my een groot onweer, maar 't geen door erkentenis der waarheid, bevestigd door de brieven van des Gouverneurs van *Milanen*, zynde de responsiven op de interrogatien van het Hof, en door andere bondige bewyzen, wel haast zodanig wierd gestild, dat de Regeering kragtiglyk haare beveelen by den Viceroy van *Napels* verdubbelde, niet alleen om my spoediglyk myne agterstallen te betaalen, maar my ook de helft der wenddens van een ordinair Ambassadeur, gedurende myn Arrest, toe te zenden. Doch ziende, dat zo dringende beveelen geene uitwerking hadden, begon ik te twyfelen, of de Viceroy van *Napels* van hooger hand niet wel mogt bevel hebben om my niet te voldoen; dewyl het redelyk vernuft niet kon begrypen, dat men een Minister van myn rang zou laaten vergaan, zonder te betaalen 't geen hem toequam, en zulks geduurende de beswaarenis van een Arrest; daar de enkele aanmerking der waardigheid van de Kroon genoegsaam was om het Hof van *Spanjen* te noodzaaken, een Minister eerlyk te handhaven, schoon zelfs de plicht en gerechtigheid daar niet voor spraken. En om myne vermoedens des te meer te rechtvaardigen, zag ik, dat meer andere Ambassadeurs, door zo veele consideratien niet begunstigd, als ik, hun onderhoud van *Napels* trokken. Hier moet ik byvoegen, dat na het overlyden van mynen Koning, onder voorwenden van een algemeene hervorming, men my de post van Raadtsheer in den Hoogen Raad van *Italien*, en Bewaarder van de Koninglyke Domeinen der Koningryken van *Italien* benam; niettegenstaande men de byzondere redenen wel wist, die den overleeden Koning hadden bewoogen, om my daar mede te vereeren. Dat meer is, men gebruikte limitatien in opzigt van deze algemeene regel ten voordeele van andere Persoonen, daar alle aanmerkingen zich niet vereenigden, die ten mynen voordeele te samen liepen. Echter leed ik dit alles zonder ongeduld, en zonder klagten, ja zelfs zonder toevlugt te neemen om deze uitzondering af te bidden.

1703. April.

Noch gebeurde het, dat, zonder hulp van eenige list, een enkel toeval my brieven ter hand stelde, die noch in weezen zyn, van een Minister van *Napels*, schryvende door bevel der Oppermagt van *Spanjen* aan een ander, dat, niettegenstaande alle wessante ordres ten mynen voordeele, hy wel wist, dat men my niet wilde helpen, en maar alleen tragt te my zekerlyk in handen te krygen. Evenwel alle deze uitdrukkingen aan de beweeging der lichtvaardigheid, of kwaadwilligheid van dezen Minister toeschryvende, en geen werk daar van maakende, volhardde ik

1703. April. in myne sollicitatien te *Madrid*; smeekende, dat zy my niet ellendig wilden laaten verlooren gaan, in de ongelegentheid daar ik my in bevond. In der daad, de antwoorden van het Hof verzekerden my door verscheidene Depeches, dat het zyne bevelen aan den Viceroy zodanig had verdubbeld, dat hy die niet langer kon uitstellen, maar derzelver uitvoering aanstondts bekend moest maaken. Met zodanige hoopen wierd ik gevleid, en opgehouden tot aan den 19den. December van den Jaare 1702.

Ter zelve tyd, in plaats van den verwagten onderstand, berigtte men my van *Napels*, dat door den weg van *Milanen* in de Maand November bevel aan den Viceroy was gekomen, aanstondts op alle myne goederen de hand te leggen, en die te sequestreeren ('t geen terstond was uitgevoerd) zo op myne Leenen, als andere goederen, zonder de geenen uit te zonderen die myne Kinderen toebehoorden, welke sedert veele jaaren binnen *Milanen* gewoond hebben, ook niet die myne twee Broederen toekwamen; den een nevens myne Kinderen zyn verblyf in den gezeiden Staat houdende, en den ander binnen *Napels*. Ik kan de verbaasdheid en ontsteltenis, door deze vreezelyke slag my toegebragt, niet uitdrukken; my veroordeeld ziende zonder gehoord te worden, en een vonnis geveld voor de bekendmaaking der gepretendeerde misdaaden: een strengheid, die, als directelyk aangekant tegens alle Goddelyke, natuurlyke, en burgerlyke wetten, daar de menschen door geregeerd worden, ongehoord is, en niet gebruikt word met de alderuitterste schuldigen, en zelfs overwonnen van gekwetste Majesteit.

Myn gewisse, door my zelfs onderzocht, heeft my niets anders weeten te antwoorden, als dat ik geduurende het gantsche leven van mynen overledenen Koning en Heer, en zes-en-dartig jaaren van het myne, in zo veele bedieningen van belang met zo veel oprechtigheid en getrouwheid heb gediend, dat ik tot aan de uiterste dagen van den Koning zyn Koninglyk vertrouwen, en de gunstige getuigenis van zyn welbehaagen en goedkeuring, verdiend hebbe: Dat ik na zyne dood eerstelyk te *Weenen*, naderhand te *Nichdorf*, en eindelyk in deze Voorsteden, altoos het Hof van *Spanjen* wegens myn gehouden beleid exactelyk heb geinformeerd, des zelfs goedkeuring door verscheidene Depeches daar van hebbende, die ik zal bewaaren. Na myn vertrek van het Hof van *Weenen*, heb ik in een eenzaamheid geleefd, welkers strengheid wel bekend is. Dit myn ongeluk echter met de nederigste bezadigdheid verdragende, schreef ik in den beginne der voorledene Maand December aan het Hof van *Spanjen*, met een vertrouwen onafscheidelyk van een onschuldig gemoed; vertoonende, dat een zo onrechtmatige en buitenspoorige daad in alle haare omstandigheden my verplichtte te oordeelen, dat het een dubbelzinnigheid van den Viceroy moest zyn: niet konnende besluiten, te gelooven, dat zo de kwaaäardigheid zelf, zig willende bedienen van den toestand des tydts, en de plaatse, daar ik my bevond, my met eenige misdaad had willen swart maaken, een Hof, zo keurig in 't stuk der Justitie, als dat van *Madrid*, geen Minister, als ik, zonder hem te hooren, zou hebben konnen veroordeelen, of tot vergelding van zo veel eerlyken arbeid, door het saisseeren zyner goederen en inkomsten, tot dat uiterste brengen, om door armoede en ellende te moeten vergaan. Ten dezen einde heb ik door de

de krachtigste en eerbiedigste vertoogen gesmeekt om een vaardig en bequaam hulpmiddel, zonder myne beeden met alle de volgende Couriers te onderlaaten tot op den laatsten, met den ondergeschreeven dag overeenkomende: en nademaal myne Agenten te *Napels* niet meer aan my schreeven, onder voorwenden van verbod aan haar gedaan, en myne Correspondenten te *Madrid* ook betuigden zich daar van te moeten onthouden, naar de tyding der sequestratie myner goederen ontfangen te hebben, bad ik den Gouverneur de continuatie myner correspondentie te willen toelaaten, waar door ik ten minsten extrajudicieele kennis zoude konnen krygen van de misdaaden, my te laste gelegt, als ook eenig middel om my te verweeren: maar tot noch toe hebben zo rechtmatige en redelyke verzoeken, niettegenstaande te *Madrid* gekomen (zo als ik uit zekere berichten bewust ben) noch niet een enkeld antwoord konnen verdienen. 1703. *April.*

Een zo lang en streng stilswygen met een Minister van myn character, en over een stoffe van zo veel belang, gevoegd by het getal en gewigt der bygebrachte redenen, hebben my eindelyk overreed, dat de tegenwoordige Regeering van *Spanjen*, misnoegd misschien over de commissien van vertrouwen daar myn Koning en Heer my mede belast had, en die ik met alle mogelyke naauwkeurigheid van een getrouw Onderdaan en Minister van eer heb uitgevoerd, myne loffelyke getrouwheid tot een misdaad rekenende, sedert langen tyd myn bederf heeft besloten, en, by gebrek van fondament om haar voorneemen te rechtvaardigen, geloofd heeft een noodig hulpmiddel te zyn my zonder hooren te veroordeelen.

Ik neeme God tot getuige, dat het niet verachtelyk verlies myner goederen, niet tegenstaande ruw in zich zelven voor een man van myne jaaren, en gewoon met een behoorlyke luister te leven, en noch meer de aanmerking myner Zoonen, Broederen, en onschuldige Neeven, die buiten eenige schuld of van hunne, of van myne kant, gedwongen zyn myne ellende te deelen, my het gevoeligste niet is voor myn gemoed, 't geen de veranderingen der waereldsche zaken genoegsaam kent: maar my in 't gezigt van de gantsche wereld met zo veel smaadheid gehandeld te zien, en voor een wederspannigen uitgekreten te worden, is een onverdraagelyk hertzeer voor een onschuldig gemoed, 't geen meerder werk van zyne agting als van het leven maakt.

Na dan alle middelen te vergeefs in 't werk gesteld te hebben, om deze doodelyke wantrouw uit te wisschen, klaarlyk ziende, dat de vervolging te diepe wortelen geschooten heeft; dat alle toegangen tot myne ontschuldiging geslooten zyn; dat men niet alleen myne vertooningen niet en hoort, veel min myne redenen aanneemt; daar benevens ook noch van alle menschelyke hulpe my ontbloot ziende, myne achting zo onwaardiglyk met voeten getreeden, en mynen ouderdom na zo veele moeijelyke bedieningen in den uitersten nood gebracht van zyn brood te moeten bedelen, heb ik my zelven uit deze schipbreuk niet anders weeten te redden, als met het heilige plegtanker der oppermogende bescherming van den aldergenadigsten Keizer *Leopold* te omhelzen, die het overtuigende bewys myner eerlyke daaden geweest zynde, my ook tot een verzekerde vryplaats voor myne aangetaste achting zal verstrekken; myne dagen geen-

1703. April. gelukkiger of glorieuzer einde konnende hebben, als in den dienst van het Allerdoorluchtigste Huis van *Oostenryk*, waar van ik het geluk heb een gebooren Vassaal te zyn; tot welke plicht my ook aanmaant, het onwedersprekelyk recht 't geen het zelve aan zyne zyde heeft, en door gantsch *Europa* genoegsaam erkend is.

Ik onderwerpe aan het oordeel van de gantsche wereld, welke zich van drift en vooroordeel wil ontslaan, myn besluit, zo regtmatig door de krachtige redenen die ik daar toe hadde, als noodig door de uiterste ellende daar ik toe gebracht ben; en ik betrouwe op God, die de Opperste Waarheid is, dat 'er onder de menschen niemand zo dwaas of kwaadaardig zal zyn, die zulks aan myne lichtvaardigheid zal konnen toeëigenen, zo hy aanmerking zal willen maaken, dat ik door overmaat van het point van eer, niettegenstaande zo veele ruuwe ontmoetingen en kragtige redenen die my het strydige aanrieden, het te lang heb uitgesteld. Noch minder zal men my de ongetrouwheid van een Vassaal konnen verwyten, of van ongeschiktheid in een Minister; dewyl ik nog directelyk door my zelven, noch indirectelyk door eenigen Gelastigden, ooit eed van getrouwheid aan den tegenwoordigen Bezitter der *Spaansche* Monarchie heb afgelegt, die ook tot nu toe geene Investituure van het Koningryk van *Napels* heeft, daar ik gebooren ben; van welke twee wezendlyke en indispensabele conditien de wettige verplichting van een Vassaal afhangt. Wat myn Ministerschap aangaat, ik heb reedts hier boven gezegt, dat ik, na het overlyden van mynen Koning en Heer, aan het Hof van *Spanjen* heb verklaard, dat ik my wilde retireeren, een privaat leven leiden, en myne vryheid genieten. En wat myn Karacter aanbelangt, nooit ben ik anders in dit Keizerlyk Hof erkend, als voor Ambassadeur van wylen Koning *Karel* den IIden. mynen Heer; waar van af het Hof van *Madrid* berigt gegeeven hebbende, heeft het my geen nieuwe Credentiaalen gezonden, of met eenige vertrouwde zaak belast, maar alleenlyk met een Acte van Procuratie die op ieder een kan vallen, zelfs geen Vassaal zynde, behelzende macht om de Investituure voor het Hertogdom van *Milanen* te verzoeken, en den eed van getrouwheid ten dien opzichte aan zyne Keizerlyke Majesteit af te leggen; 't welk geene uitwerking gehad heeft. Ook kan ik met waarheid zeggen, dat het Hof van *Madrid* zelfs, na het afsterven van den Koning, mynen Heer, voor zodanig my niet meer heeft gekend; nademaal het aan anderen hunne weddens continueerende, my maar woorden heeft gegeven: gelyk ik hier boven in 't breede heb vertoond. Evenwel betuig ik, ondanks het weinige geluk door de tegenwoordige Regeering my ontmoet, dat ik altoos bewaard heb, en altoos bewaaren zal de onsterffelyke eerbiedigheid, welke ik ten alle tyde schuldig ben aan de Doorluchtige en Glorieuze *Spaansche* Natie; haar betuigende een eeuwige dankbaarheid voor zo veele gunsten en eeren, die zy veele jaaren aan my heeft bewezen. De Opperste God, nu, Souveraine Uitdeelder zyner goederen, stille dit tegenwoordige onweer, en brenge haar weder in de haven van deze onwankelbaare gelukzaligheid, zo als haare dapperheid, getrouwheid, en de grootheid van haar edelmoedig gemoed verdienen.

Weenen, den 19den. *Maart* 1703.

De

1703. April.

Vonnis des doodts tegens den Prince Ragozzy geveld.

De ProcedUuren tegens den Prince (a) Ragozzi, sedert langen tyd opgeschort, waren nu op order van den Keizer weder ter hand gevat; en men verklaarde hem, na alle informatien wel overwoogen te hebben, schuldig aan hoog verraad, als zynde vervallen in de misdaaden van wederspannigheid en gekwetste Majesteit, met confiscatie van alle zyne goederen: laatende men alleenlyk aan ieder zyner twee Zoonen een inkomst van vyftien duizend guldens jaarlyks, en een Douaire van zes duizend guldens aan de Princesse der zelver Moeder, gesprooten uit het Huis van Hessen-Darmstad en Nicht der Keizerinne. Het vonnis des doodts, tegens den gemelden Prince geveld, in geval hy leevendig in de handen van 't Geregt kwam te geraaken, behelsde zeer veele hoofdzaaken, en onder anderen:

(a) Ziet 2 Deel van het Jaar 1701. pag. 106.

„ Dat hy verscheidene Cabaalen had verwekt, en een zeer gevaarlyke
„ Samensweering tegens zyne Keizerlyke Majesteit en den Roomsch-
„ Koning gemaakt: Dat hy het Koningryk van Hongaryen had poogen
„ t'onderwerpen aan een vreemde Magt en uitheemsche Bescherming, en
„ ten dien einde getracht den Adel en Steden om te zetten: Dat, om
„ zyn voorneemen te doen gelukken, hy op den 1sten. November van
„ den Jaare 1700 een Brief met eigene hand aan den Koning van Vrank-
„ ryk had geschreeven, en in den zelven zeer breed uitgemeeten de weldaa-
„ den die zyne Familien van de Fransche Kroon had genooten, mitsga-
„ ders de gepretendeerde verdrukking van het Koningryk Hongaryen ver-
„ toond; met verzoek, dat, nademaal God de zaaken zodanig had ge-
„ schikt, dat het gemelde Koningryk van nu af aan zyn geheel vertrou-
„ wen in hem stelde, hy de Vader, Beschermer, en Verlosser van het
„ zelve wilde zyn: Dat de tydtsgestalte daar niet gunstiger toe kon
„ weezen: Dat de Volkeren buitengemeen vereenigd en misnoegd wa-
„ ren: Dat de Staaten des Koningryks niets anders met hunne eenig-
„ heid beoogden, als het nut des Konings van Vrankryk te bevoorderen:
„ Dat, by aldien die Kroon hun wilde toevallen, de zaak beter als ooit
„ zou gelukken; en dat hy Ragozzi daar toe alles, 't geen in zyne magt
„ was, zou bybrengen: Dat hy ook een Brief met eigene hand aan een Minister van Vrankryk, Monsr. de Barbesieux geheeten, had geschreeven, waar in hy zyne aanhoudingen vernieuwde, en zich aan den Brenger gedroeg, welke zyne meeningen wydloopiger zou uitleggen: Dat hy daar op eindelyk een Brief van den gemelden Minister, den 18den. December 1700 te Versailles gedagtekend, had ontfangen, van inhoud,

dat

1703. April.

„ dat Vrankryk zyn voorstel aannam, en verzekerde hem op zynen „ tyd te zullen bystaan: Dat Ragozzi daar op den 21sten. February 1701 „ aan den Koning van Vrankryk had geschreeven, en laaten weeten, hoe „ zeer de Hongaaren zich hadden verblyd door de hoop van zyne Ko„ ninglyke Bescherming te zullen erlangen: Dat hy de genoemde Ma„ jesteit met een afzonderlyk Berichtschrift had gebeden, beraamingen „ met Polen en het Ottomannische Hof te willen maaken, en Officieren, „ Mineurs, en Ingenieurs aan hem te zenden: Dat Vrankryk daar op „ had geantwoord, dat hy verzorgd zou worden; maar dat noodzaa„ kelyk een Volmagt der Staaten van Hongaryen aan den Koning moest „ werden gestuurd; en dat men daar op aanstondts twee Millioenen pon„ den over Dantzik en Hamburg zou overmaaken, gelyk mede twee „ honderd duizend kroonen in gereed geld aan hem Ragozzi tot het wer„ ven van Krygsvolk toezenden: Dat daar op Ragozzi zyne Aanhangers „ doen werken om de begeerde Volmagt te verkrygen, en met zyne Mede„ standers aangespannen om de Keizerlyke Bezettingen van Mongats en „ Honguar om te brengen, met de Commandanten en Krygshoofden op „ een aangestelde Jagt te noodigen en Krysvolk in hinderlaag te leggen: „ Dat hy ook beraamd had, met hulp van Vrankryk drie Legers in 't „ veld te brengen, (als een onder den Graave Tekeli in Zeven„ bergen, een aan de Theis, en een omtrent Kaschau) en alle „ de Duitsche Soldaaten in hunne legerplaatsen te vermoorden: En „ eindelyk, dat de voornoemde Ragozzi wegens alle de gemelde „ misdaaden, waar af hy ten vollen was overtuigd, veroordeeld was „ tot, zo haast als men hem in verzekering kwame te krygen, door „ handen van den Scherprechter zyn hoofd te verliezen, enz.

Dood des Aertshertoginne Maria Josepha.

Zekerder, doch op geen zo geweldige wyze, wierd uit deze wereld gerukt de doorluchtigste Aertshertoginne Maria Josepha, derde en jongste Dochter van zyne Keizerlyke Majesteit. Zy stierf te Weenen aan de kinderpokjes, op Saturdag den 14den. April, ter ouderdom van een weinig meer dan zestien jaaren; wierd den 16den. zonder eenige plechtigheid in de Kerk der Kapucynen begraaven; en zeer betreurd door het geheel Hof, en voornaamentlyk door den Keizer, welke, volgens de gewoonte, drie dage zyne kamer bewaarde, zonder eenige depêches te tekenen.

De Gravinne Tekeli.

Byna ter zelve tyd kreeg men bericht met een Courier, gekomen van Constantinopolen, dat de Graavinne Tekeli op den 10den. February te Galata overleeden, en met groote staatsie aldaar begraaven was. Men

meen-

meende; dat het hertzeer van zich arm en verlaaten te zien in een ongeloovig Land heel veel tot de dood van deze Dame had gedaan. Straks maakte men uit den naam des Keizers deze tyding bekend aan de Graavin van Apremont, haare Dochter; doch liet aan de zelve niet toe den rouw daarover aan te neemen. 1703. April.

BEYEREN. Vervolg der Krygsverrigtingen tusschen de Keizerschen en Beyerschen.

DE groote (a) beweeging, welke de Keurvorst van Beyeren omtrent het eind der Maand Maart maakte, geschiedde niet, gelyk men in 't algemeen geloofde, om de Stad Amberg te gaan ontzetten, noch om den Graave van Styrum in zyn Post te bevechten. Hy had het op de Stad Regensburg gemunt; en in der daad, hy vermeesterde de zelve op den 8sten. April: gelyk zo aanstonds in het volgende Artykel gezegt zal worden. De Generaal Schlik, die, ziende hem opbreeken en na d'Opper-Paltz marcheeren, met al de wereld oordeelde, dat hy den Graave van Styrum ging aantasten, toog ten tweden maale in Beyeren, om 'er een diversie te veroorzaaken; maakte zich den 3den. April meester van de Brug van Schardingen; en veroverde Vilshoven met verdrag, waar af het Garnisoen zich verbond dat het tot aan de Maand November niet tegens den Keizer zou dienen: maar hebbende naderhand verstaan, dat de Keurvorstelyke Troupen binnen Regensburg ontfangen waren, en dat die Vorst het oog mede op Passau had, keerde hy weder te rug, en posteerde zich in zyne zelve Legerplaats onder het kanon van die Stad, ten einde de zelve in zekerheid te houden; noodzaakende ondertusschen die van Vilshoven vyftien duizend florynen voor brandschatting aan hem te betalen, en doende de Voorsteden plonderen. De Graaf van Styrum ondertusschen liet de vestingwerken van Nieumark slechten, en stelde die Stad onder contributie: waar na hy door een Detachement van zyne Troupen het Slot Rotemberg, vier mylen van Neuremberg, deed aantasten; hoopende het met bombardeeren en kanonneeren te zullen vermeesteren: dog het wilde niet gelukken. Wat den Keurvorst van Beijeren belangt, in plaats van na den gemelden Graaf, die gestadig met het Gros zyner Armée by Amberg gelegerd bleef, te marcheeren, beproefde hy te vergeefs een Brug te Schambag te slaan, om den Graave van Schlik te gaan aantasten; wordende daar in verhinderd door het kanon 't geen die Veldoverste op den anderen oever der Rivier deed posteeren: waar na ziende dat 'er niets aan die kant te doen viel, detacheerde hy eenige Troupen na Willingen, en volgde zelve eenige dagen daar na met het grootste

(a) Zie pag. 177.

 ge-

1703. gedeelte zyner Krygsmagt, om na de grenzen des Landts van Wirtemberg
April. te trekken, ten gemoet der Fransche Troupen welke zich by hem moesten komen voegen.

Ondertusschen, terwyl men meende dat de Keurvorst met geen ander oogmerk opgetrokken was dan om den Graave van Styrum slag te leveren, en de Stad Amberg t'ontzetten, kwamen 'er verscheidene schermutselingen tusschen de wederzydsche Troupen voor te vallen, welker voornaamste gewigtig genoeg waren om een plaats in deze Gedenkschriften te beslaan. d'Overste Lieutenant des Regiments van Esterhasi tastte met zyne Hussaaren een vyandlyke Party by Elsas-Sabernaan; sloeg de zelve; hieuw een Majoor en veertig Soldaaten neder; en maakte dartig Gevangenen, behalven vier Officiers, onder de welke de Zoon des Commandants van Fort-Louis was. Den 27sten. Maart ontmoette de Prins van Anspach, zynde gedetacheerd met een Corps van acht honderd Ruiters en twee honderd Voetknechten om het Land te gaan erkennen, een Party van zes honderd Beijerschen, welke hem den doortogt wilden betwisten. Hy tastte ze aan, verbrak ze, en hieuw 'er zelfs een groot getal af onder de voet: maar zynde te hevig in het vervolgen, wierd hy aangedaan door een kloek Corps Beyersche Troupen, welke zich in hinderlaag hadden gelegt, en kanon op een hoogte geplant, van waar zy een grouwsaam vuur op de Keizerlyke Benden maakten, welke zich echter in slagorder stelden, en een tyd lang stand hielden. De Prins van Anspach wierd gekwetst met een kogel; 't geen echter niet en verhinderde, dat zyne Troupen in goede order aftoogen, en zich weder by het Leger voegden: maar hy stierf den 29sten. aan zyne wonde, in 't algemeen betreurd wegens zyne dapperheid en andere braave hoedanigheden. Den Erfprince van Bareith wierd by deze gelegentheid een paard onder zyn lyf doodgeschooten, en zyn Schildknaap doodelyk gewond. 't Verlies was van wederzyde gelyk, en bedroeg in 't geheel niet boven de vier honderd man. Omtrent ter zelve tyd had de Generaal Palfi, zynde met een Detachement Hussaaren op een stroop uitgegaan, verscheidene kleine ontmoetingen met de Beijerschen, en het scheelde zelfs zeer weinig, of hy zou den Keurvorst, dien hy in een Postchaise met zes paarden ontmoette, opgelicht hebben: maar deze, hem gewaar zynde geworden, steeg aanstondts op een handpaard, en ontvluchtte met zulk een snelheid, dat men hem niet kon achterhaalen; doch de Chaise bleef aan de Hussaaren, die ze in het Leger des Graaven van Styrum brachten,

ten, welke dezelve terstond weder na zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid te rug stuurde, enz.

1703. April.

GELYK de Ryksvergadering den 2den. der Maand aan den Afgezant van Beyeren een gunstig antwoord had gegeeven op de propositien, welke hy den 30 en 31sten. Maart wegens de veiligheid der Vergadering had gedaan, en deze Minister het zelve aan den Keurvorst, zynen Meester, gezonden, benevens een wydloopig verhaal van alles 't geen zich ten dien opzichte had toegedraagen; geloofde men, dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zich daar mede zou vernoegen, en van de Ryksvergadering niets meer boven haar vermogen vorderen: maar den 5den. daar aan volgende verstond men het tegendeel uit Brieven van den Keurvorst aan de gemelde Vergadering en zynen Afgezant, behelzende, dat hy zich niet langer wilde houden aan de verzekeringen en guarantien des Ryks, zo men 'er geen kennis af en gave aan de Keizerlyke Generaals, en deze zich verbonden tot 'er zich mede te conformeeren. Des anderendaags, zo als de Ryksvergadering op dezen eisch meende t'antwoorden, maakte den Afgezant van Beyeren noch een nieuwe swaarigheid, bestaande daar in, dat de Keurvorst, zyn Meester, wilde weeten, of alles, 't geen men doen zoude, van geene waarde zou weezen, ingeval de Keizer het niet bekrachtigde, dan ten minsten of de verzekeringen, welke de Ryksvergadering aan hem had gegeeven, tot aan het eind dezer loopende Maand stand zouden konnen houden, 't zy dat de Keizer ze goed keurde of niet, met aanbieding nochtans, indien ze door zyne Keizerlyke Majesteit kwamen bekrachtigd te worden, dat men dan de verzochte Paspoorten van de Gedeputeerden ter Ryksvergadering zou toestaan, als mede aan ieder Burger der Stad Regensburg de vryheid laaten van te doen 't geen hem mogte goed dunken. Hier op hield men grooten Raad van des morgens ten negen tot des namiddags ten vier uuren; waar in, na eenige twisteryen, wierd beslooten, dat men alles aan zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zou toestaan, uitgezonderd de guarantie welke hy aan de Ryksvergadering verzocht: van welk Resultat Copyen wierden gegeeven aan de Ministers des Keizers en aan dien van Beyeren, welke de zyne terstond aan den Keurvorst, zynen Meester, stuurde. Den zelven dag deed deze laatstgenoemde Minister noch eenige nieuwe propositien aan den Afgezant van Ments, als Directeur der Ryksvergadering, welke de zelve ten dien einde des anderendaags, den 7den., 's morgens ten acht uuren, by

REGENSBURG. Regensburg door den Keurvorst van Beyeren vermeesterd.

1703. April. by een deed komen, om ze aan de drie Collegien mede te deelen. Straks delibereerde men 'er over; en wierd besloten, dat de Commissarissen zyner Keizerlyke Majesteit van alles, 't geen 'er gepasseerd was, kennis zouden geeven aan den Graave van Styrum, en met eenen zyne verklaaring verzoeken over de vrees, daar de Beyerschen in waren, dat hy met zyne Manschap na Regensburg mogt komen. Maar zo als men een Expressen ten dien einde aan hem meende af te vaardigen, vertoonde d'Afgezant van Beyeren, dat, alzo de Keurvorst, zyn Meester, verstendigd was dat de Graaf van Stirum zich meester van de gemelde Stad trachtte te maaken, men het niet kwaad moest vinden zo hy, tot zyne zekerheid, de Brug, leggende aldaar over den Donau, in bezetting deed neemen; en dat hy verwachtte, dat de Ryksvergadering en de Magistraat zich daar aanstondts over zouden verklaaren. Dit gaf gelegentheid tot een nieuwe deliberatie, waar af het besluit was, dat de Kardinaal van Lamberg, voornaame Keizerlyke Commissaris, den Keurvorst van Beyeren door een Expressen zou verzoeken de hostiliteiten tot des anderendaags te willen opschorten: dat men breerder met zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zou handelen, enz. Zyn' Eminentie deed het aanstondts: maar de Keurvorst, die op zyn Slot Weix, een vierendeel myls van Regensburg, huisvesting was komen, neemen en zyn Leger zeer dicht aan de Stad op de beide oevers van den Donau had geposteerd, excuseerde zich van dit verzoek toe te staan, met voor te wenden dat de dringende noodzaakelykheid vereischte dat hy zich aanstondts meester van de Brug mogte maaken. De Kardinaal, dit antwoord ontfangen hebbende, liet omtrent middernacht alle de Gedeputeerden ter Ryksvergadering in zyn huis ontbieden, om het zelve aan hen mede te deelen, en 'er zich te samen over te beraaden. De Burgery had zich alreedts in de wapenen gesteld, en alle de Poorten en andere Posten der Stad in bezetting genomen. 't Geschut was ook op de wallen gevoerd, en alles geschikt als of men geweld met geweld had willen afweeren: maar de Beyerschen alreedts tot aan de Graft zynde genaderd, met een meenigte van Kanon en Mortieren om de Stad te bombardeeren, oordeelden de Kardinaal van Lamberg en d'andere Ministers welke ten zynen huize vergaderd waren, na een rype overweeging, het niet raadsaam dat uiterste af te wagten; dewyl de Stad, byna open zynde, zich niet in staat bevond om een lange tegenweer te bieden, en dat ze niet in tydts bygestaan kon worden. Zyn' Eminentie liet dan dit besluit aan de Magistraat, welke mede op het Stadhuis vergaderd was, bekend

kend maaken; staande haar toe, met den Keurvorst van Beyeren over de Brug te handelen. Straks deed de Magistraat zeer uitdrukkelyk aan de Burgery en de Soldaaten van het Garnisoen verbieden een eenige schoot op de Beyerschen te doen; zulks dat het overige der nagt tamelyk gerust doorging. Den 8sten. 's morgens, deputeerde de Magistraat eenige uit hen aan den Keurvorst op zyn Slot Weix; dog hy wilde ze niet ter gehoor toelaaten, en wees ze aan zynen Afgezant te Regensburg, welke hun verklaarde, dat zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid niet alleenlyk vorderde dat men hem toeliete zich van de Brug te verzekeren, maar ook dat men twee Batallions onder het gebied van den Generaal Majoor Mavay tot bezetting in de Stad zou ontfangen; geevende hun naar drie uuren tydts om daar toe te besluiten. Deze nieuwe eisch zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid terstond aan den Afgezant des Keurvorsts van Ments bekend zynde gemaakt, liet hy des namiddags ten vier uuren de drie Collegien op het Stadhuis vergaderen, om 'er aan de zelve mede kennis af te geeven: en na een lange raadpleeging besloten de Ryksvergadering en de Magistraat eindelyk de Donau-Brug en Poort aan de Beyerschen over te leveren; 't geen des avondts ten acht uuren op de volgende voorwaarden geschiedde. 1703. April.

I. DAt de Stad Regensburg presenteert de Donau-Brug nevens de Poort aan zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid in te ruimen.

II. In de Zoutstede, leggende naast de Binnenbrugs-Poort, voor 500 Man, en in den Onder-en Boven-Waard insgelyks voor 500 Man, quartieren te verschaffen.

III. Dat de Keurvorst gemelde Troupen zelve zal moeten onderhouden, en niet tot laste van de Stad brengen.

IV. Dewyl de Keurvorst aan 't Ryks-Convent en de Stad aangeboden heeft, dat, zo haast als de Keizerlyke Ratificatie wegens de Passagie-zaak zal aangekomen zyn, hy dan zyne Troupen uit de ingeruimde Posten weder zal doen weg trekken; zo hoopt men, dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid van die belofte niet alleen verzekering zal geven, maar ook alle de andere pointen volgens 't Ryksbesluit van den 7den. April doen nakomen.

V. Ingevalle zich iets tegens de Donau-Brug of tegens de Stad mogt toedragen, dat de Burgery niet gehouden zal zyn tegen haare Ryksplicht de wapenen op te vatten.

VI. Gelyk de Stad in 't gemeen geene schade zal toegevoegd worden, maakt men ook staat,

VII. Dat haare Bedienden, Amptlieden, Tolschryvers, enz. ongekrenkt in hunnen staat zullen gelaten worden: Dat de Stad het Geschut, enz. 't geen op den Toorn

1703. Toorn is, vry zal mogen uitvoeren : En dat de steene Brug in den stand, waar in
April. zy zich bevind, zonder eenige verandering zal blyven.

Actum den 8sten. April 1703. Bekragtigd met Stadts geheim Zegel.

Kamer-Heeren en Raad der Stad Regensburg

Hier og volgde eenige dagen daar na d'onderstaande Keurvorstelyke Ratificatie.

DE Ratificatie des Keurvorsts behelst, dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid de pointen wegens 't inruimen van de Donau-Brug en Toorn aangediend waren. Gelyk nu zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid 't geene in 't Ryks-Convent met zyne bewilliging beslooten is, meent na te komen; verzekert dezelve de Stad Regensburg in 't particulier, dat hy tegens 't geen, 't welk tusschen haar en het Ryks-Convent goedgevonden en besloten is, zo in 't Burgerlyke als Kamerlyke, niets zal bestaan : vertrouwende ondertusschen, dat de Burgermeesteren en Raad hunne Burgery en Inwoonders binnen de palen van hunne pligt zullen houden ; tot het tegendeel waar van zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid geene aanleiding meent te geven. De Donau-Brug zal ook onbeschadigd blyven, en het Geschut tot defensie van den Toorn daar gelaten, en tot geen ander einde gebruikt worden. *Gedaan tot Vilshoffen den 13den. April.*

Was getekend;

MAX. EMANUEL,

KEURVORST,

Reichert.

Aldus dan namen de Beyerschen zonder eenige wederstand bezit van de gemelde Posten. Zy deeden ook twee Bataillions in de Stad treeden, en stelden Schildwachten voor de Huizen van alle de Gedeputeerden der Ryksvergadering. Ondertusschen beloofde de Keurvorst by geschrift, dat hy, zo haast als de Keizerlyke Ratificatie gekomen zou weezen, zyne Troupen weder van daar zou doen vertrekken, en alle dingen in hunnen eersten staat herstellen ; wordende inmiddels de zaaken zodanig gereguleerd, dat de Burgers niet, of weinig, geincommodeerd wierden : want de Beyersche Officiers logeerden in de Herbergen, en de Soldaaten voor de helft op het Eiland van den Donau, de Donauwer Waart geheeten, en voor d'andere helft in de Zalstadel by de steene Brug, gezamentlyk onder het gebied van den

den Mestre de Camp Generaal Martini. Zelfs bewaarden ook de Burgers 1703.
hunne gewoonlyke Posten; en liet men mede aan het Garnisoen die, wel- April.
ke het voorheen in bezetting had gehad. Maar gelyk, niettegenstaande dit alles, de Ryksvergadering zig egter gevioleerd bevond, en geen meerder vryheid had als 'er de Keurvorst aan beliefde te laaten, sprak men de volgende dagen sterk van de zelve elders te verleggen; 't geen de Magistraat van Regensburg verstaan hebbende, verzogt ze aan de Ministers der Vorsten en Kreitsen, door hunne Gedeputeerden by den Keizer te weeg te brengen, dat de Ryksvergadering zig niet en kwame te scheiden: waar op den 11den. in de drie Collegien het besluit wierd genomen, dat men zyne Keizerlyke Majesteit zou bidden de Ratificatie der Conventie, gemaakt met den Keurvorst van Beyeren wegens de neutraliteit en de zekerheid van deze Stad, ten spoedigsten over te stuuren, op dat men de zaaken op den voet, als ze voormaals waren, konde herstellen. Ter zelve tyd liet de Magistraat aan de Burgery recommandeeren, geene party te neemen, noch voor den Keizerlyken Commissaris, noch voor de Ryksvergadering, noch voor iemand, maar zig heel gematigd en in ingetoogen in redenen te houden. En ondertusschen, om d'opregtheid hunner meeningen aan den Keizer te doen blyken, wierden de Heeren Fuchs en Plato na Weenen afgevaardigd, ten einde aan zyne Keizerlyke Majesteit te vertoonen d'onvermydelyke noodzaakelykheid, waar in zy zich hadden gevonden, van de Beyerschen in te neemen, en hem te bidden het Verdrag, met den Keurvorst van Beyeren gemaakt, te willen ratificeeren. Deze Heeren vertrokken op Saturdag, den 14den.; en den zelven dag hielden de Roomsch-Katholyke Gedeputeerden een Conferentie in het Dominikaanerklooster over den tegenwoordigen staat der zaaken in het Bisdom van Hildesheim, gelyk ook over de middelen om 'er de Zellische Troupen te doen uittrekken: waar op beslooten wierd, dat men een Ontwerp aan de Ryksvergadering zou presenteeren. Op Maandag, den 16den. der Maand, vergaderden de Protestantsche Gedeputeerden in het Huis des Afgezants van Saxen: en gelyk de Ministers van den Keizer, en van alle de Roomsch-Katholyke Vorsten en Standen des Ryks, daar geweldig op aanhielden, dat elke Kreits aanstondts haar Contingent van Troupen tot het Leger van honderd en twintig duizend man, 't geen men besloten had op de been te hebben, zoude leveren, sloeg men voor, of men niet zo lang alle d'andere zaaken, welke op het tapyt waren, zou opschorten, om over deze te raadpleegen, op dat

de

1703. April. de Roomisch-Katholyken den Protestanten niets te last zouden hebben te leggen. De meesten der Gedeputeerden stemden, dat men deze deliberatie moest uitstellen tot dat men de Keizerlyke Ratificatie noopende de veiligheid der Ryksvergadering ontfangen hadde; dewyl de Keurvorst van Beyeren, weetende dat het Leger des Ryks tegens den Koning van Vrankryk moest ageeren, zig over hunne proceduuren zou konnen stooren, en de Gedeputeerden doen arresteeren. Niettemin wierd 'er eindelyk besloten, dat men deze zaak in de eerste zitting der Ryksvergadering zou verhandelen, maar de conclusie of resolutie der drie Collegien daar over uitstellen tot dat men de Ratificatie des Keizers wegens het Verdrag tot de veiligheid der Ryksvergadering hadde ontfangen. Ondertusschen bleef de voorslag, van de zelve elders te verleggen, noch gestadig bestaan; en de Keizerlyke Ministers hadden de Steden Steim en Kreims in Oostenryk, en den Afgezant des Konings van Pruissen de Stad Maagdenburg, aangebooden. Eindelyk kwam men op den zelven 16den. weder zo verre, dat men in de drie Collegien besloot een generaal Paspoort voor alle de Gedeputeerden en Afgevaardigden, welke de Ryksvergadering uitmaakten, aan den Keurvorst van Beyeren te verzoeken; op dat zy zich met hunne huisgezinnen en goederen in alle zekerheid konden vertrekken: maar den Afgezant van Beyeren, dit besluit verstaan hebbende, gaf aan d'andere Ministers te kennen, dat dit Paspoort overtollig zou weezen, en dat de laatste verzekeringen, welke hy had gegeeven, kragtig genoeg waren om de gemoederen gerust te stellen; waar uit het genoegsaam bleek, dat de gemelde Keurvorst niet lichtelyk zou bewilligen in dit verleggen van de Ryksvergadering. Hier op vernieuwde de Magistraat van Regensburg haare instantien daar over aan de zelve; vertoonende onder anderen, dat, zo ze elders verlegt wierd, zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zich gewisselyk hoe langer hoe meer van de Stad zou verzekeren, en 'er zich sterk maaken. In der daad, de Keurvorst was niet zo haast van het voorneemen der drie Collegien noopende hun vertrek verstendigd, of hy weigerde niet alleenlyk het verzogte Paspoort, maar liet ook zyne Troupen tot in het gezigt der Stad naderen. Dit geschiedde op Vrydag, den 20sten.; en Maandag, den 23sten. deed de Keizerlyke Deputatie door een Decreet aan de Ryksvergadering aankondigen, *dat de Keizer oordeelde, dat het al te schandelyk voor zyne hooge waardigheid, en voor die des gantschen Ryks, zou weezen, dat men zich noch langer op de propositien of declaratien des Keurvorsts van Beyeren vertrouwde, immers indien hy niet al-*

alvoorens de Plaatsen, daar hy zich met zo veel onrechtvaardigheid als geweld meester af bad gemaakt, wedergave. En dewyl de Gedeputeerden ter Ryks-vergadering door den gemelden Keurvorst gedwongen zouden konnen worden mesures, strydende tegens d'orders van hunne Principaalen en hunne eigene plicht, te neemen, verklaarde zyne Keizerlyke Majesteit nul en van geene waarde alles, 't geen in 't gevolg ten nadeele der Keizerlyke Authoriteit, die des Ryks, of tegens iemand van des zelfs Leden, gedaan zou mogen worden. Dat wyders zyne Keizerlyke Majesteit de Resolutie, genomen op den 4^den. dezer (a) Maand, by de welke verklaard wierd, dat de tegenwoordige Oorlog, die tegens Vrankryk, den Hertog van Anjou, en der zelver Adher nten wierd gevoerd, geen Oorlog van Religie was, en niet als zodanig aaugemerkt moest worden. Voegende zyne Keizerlyke Majesteit daar eindelyk by, *dat hy zyn besluit wegens het verleggen van de Ryksvergadering in eenige andere Stad in 't kort zou doen bekend maaken.* 1703. April. (a) April.

Men stond te Regensburg verzet over deze wakkere resolutie des Keizers: en 't zy dat 'er de Protestantsche Ministers eenige heimelyke kennis af hadden gehad, of dat zy zich bestierden door d'enkelde betragting van hunne belangen, zy waren altoos by den Minister van Saxen vergaderd geweest, en hadden besloten te verzoeken, dat men hun aanstondts voldoening wilde geeven op hunne regtmaatige grieven noopende de nieuwigheden, gemaakt in het stuk der Religie sedert de Ryswyksche Vrede, en tegens d'Artykelen van die Vrede.

Sedert kwam 'er niets van gewigt voor te vallen, als dat den Afgezant van Brandenburg aan die van Beyeren bekend maakte, dat de Koning van Pruissen, zyn Meester, voor zyn Contingent der Opper-Saxische Kreits twee Regimenten aan den Graave van Styrum had gezonden; en hem te gelyk waarschouwde, dat, zo de Keurvorst van Beyeren eenige hostiliteit kwam te begaan tegens de Staaten der Markgraaven van Bareith, Anspach, Onolsbach, en Kulmbach, welke altemaal afgedaald zyn uit het Doorlugtig Keurvorstelyk Huis van Brandenburg, hy het niet kwaad zou moeten vinden, dat zyne Pruissische Majesteit directelyk een goed getal van Manschap tegens hem stuurde.

BOVEN-RYN. Pooging tot de Samenvoeging der Fransche en Beyersche Legers.

EINDELYK (dog 't geen eerst in 't gevolg, in de toekomende Maand, af gehandeld zal worden) volvoerde de Maarschalk de Villars de gewigtige (a) samenvoeging, die hem zo expressselyk door den Koning, zynen Meester, aanbevolen was. Echter wierd deze groote zaak niet uitgewerkt door de verovering van de Keile r Schans, maar alleenlyk door de swaarig-

(a) Zie pag. 183.

1703. April. righeid van alle de passagien even wel te konnen bewaaren in een tyd dat de Legers van het Ryk noch niet verzameld konden weezen, noch het veld houden. De Prins van Baden voorzag 'er echter in zo goed als 't mogelyk was; posteerende den Graave Prosper van Furstemberg tot de bewaaring van het Swarte Woud en het Kintzigerdal, en stuurende hem zelfs in het begin der Maand April eenig Renfort: maar gelyk 'er altyd schyn was, dat de Franschen hunne voornaamste pooging aan de kant der Linien van Stolhoven zouden aanwenden, behield hy voor zich de zorg van die in persoon te verdeedigen. De zaaken waren aldus gesteld, wanneer hy verwittigd wierd, dat de Troupen van Vrankryk onder den Maarschalk de Villars des nachts tusschen den 8 en 9den. der genoemde Maand op drie verscheidene plaatsen, te weeten te Hunningen, te Keil, en te Rheinau over den Ryn waren getoogen. Midlerwyl, gelyk de zelve in eenige dagen niets ondernamen, had men reden om te twyfelen wat doch eigentlyk hun voorneemen mogt weezen; geloovende d'eenen, dat ze Fryburg of Landau wilden belegeren; en d'anderen, dat ze de doortogt door het Wirtembergsche zouden beproeven. Wat den Prins van Baden belangt, hy vergiste zich niet; hebbende altyd geoordeeld, dat de Franschen hem in zyne Post zouden komen aantasten: en bevindende zich niet sterk genoeg om hun te wederstaan, deed hy aan den Generaal Majoor Goor, welke met zyne vyftien Hollandsche Batailions in de Linien van Lauterburg en Kroon-Weissemburg lag, verzoeken dat hy 'er hem zeven af wilde toezenden; 't geen met alle spoed wierd gedaan. Ondertusschen schreef de genoemde Prins den volgenden Brief aan de Directeurs der Swabische Kreits, om hen in deze geschapenheid van zaaken gerust te stellen, en hun kennis te geeven van de mesures welke hy tot de zekerheid der doortogten had genomen.

VOOR zo veel als men kan bezeffen, zullen de Franschen de samenvoeging met de Beyerschen op eenige plaats van het Swarte Woud onderneemen; weshalven ik een kloek Detachement op een zekere distantie van de Linien zal maaken te hebben, om ze te dekken. Ik heb, zo veel als my mogelyk is geweest, de noodzaakelyke dispositien in het Kintzigerdal en het Swarte Woud tot aan de Woudsteden gemaakt; invoegen dat, zo de doortogt den Vyanden niet t'eenemaal en word betwist, zy de zelve ten minsten zeer beswaarlyk zullen konnen overweldigen. Doch al kwam zelfs de samenvoeging al te geschieden, moet men de zaaken daarom niet als wanhoopig aanmerken; maar in tegendeel zulks voet geeven om te krachtiger te volharden in den yver dien men tot noch toe voor de gemeene zaak heeft betuigd, en te denken op de middelen om zich uit

de-

de swaarigheden te redden, met de Troupen der Kreits te remonteeren en recruteeren. Men moet het oor niet leenen aan eenige Neutraliteit, wat instantien men ook ten dien einde moge doen: want indien de Geallieerden den raad, dien ik hun in deze gesteldheid heb gegeeven, volgen, gelyk ik hoop dat ze zullen doen, zouden de zaaken in een oogenblik van gedaante konnen veranderen, en de Vyanden wel genoodzaakt konnen worden weder te rug te keeren, om op hunne eigene verdeediging te denken. 't Is zeker, dat ze dezen optogt niet gaarne doen; dewyl hunne Troupen niet alleenlyk de gantsche winter in een gestadige beweeging zyn geweest, 't geen hen geweldig heeft afgemat, en dat ze volgens hunne gewoonte noch geremonteerd nog gerecruteerd zyn; maar ook om dat den opstand in de Sevennes hoe langer hoe meer aangroeit, 't geen hen niet weinig belemmert. Wy moeten dan geenen moed verliezen; maar in tegendeel hoopen, dat de zaaken in 't kort zullen keeren. Wyders verlaat ik my t'eenemaal op u; maakende staat, dat gy uwen yver zult laaten blyken, met alle uwe zorgen ten oorbaar van de gemeene zaak te besteeden. 1703. *Maart.*

Radstad, den 11den, April 1703.

LOUIS VAN BADEN.

Des nagts tusschen den 17 en 18den. ontfing de Prins van Baden bericht met een Expressen, dat het Leger der Vyanden onder den Maarschalk de Villars na de Linien van Stolhoven marcheerde; waar op hy order stuurde aan den Generaal van Thungen, welke in de Linien van Kroon-Weissemburg commandeerde, om hem aanstondts de twee Keizerlyke Regimenten van Hanover en Darmstad, gelyk ook de Cavallery van Keur-Palts welke hy by zich had, toe te zenden; verzoekende den Generaal Majoor Goor, dat hy insgelyks, zo spoedig als 't mogelyk waar, met zyne overige vier duizend Hollanders by hem beliefde te komen. Straks begaven zig de gemelde Troupen in optogt, en zynde by Lauterburg over een schipbrug den Ryn gepasseerd, traden ze den 18den., 's morgens, in de Linien van Stolhoven en Bielh of Beul. Den zelven dag verscheenen de vyandlyke Benden onder 't bereik van 't kanon, en sloegen 'er zig neder; 't geen d'oorzaak was, dat het Leger den gantschen nagt in de wapenen bleef; arbeidende ondertusschen een meenigte Pionniers, en ander Volk, om de Retrenchementen te voltooijen, de Batteryen in staat te stellen. De Vyanden wierpen 'er ook van hunnen kant op; en den 19den., met het aankomen van den dageraad, begon het kanon van wederzyde te speelen, en duurde den gantschen dag. Den 20sten., 's morgens, verstond men, dat de Vyand van voorneemen was

1703. April. door het Gebergte in het Beulerdal te treeden; en dat de zaak hem zo veel te ligter dogt, vermits een Lieutenant, welke met eenige Soldaaten aan die kant op een Kasteel lag, het zelve had verlaaten. Hier op commandeerde de Prins van Baden aanstondts eenige Troupen na dat Dal, om 'er den Vyanden d'intreede af te beletten, en detacheerde ten zelven einde eenige Hollandsche Batailons na de gebuurige hoogtens. De Vyand, zig aldus voorgekomen ziende, deed zyne Batteryen veranderen, en ondernam niets meer; mogelyk om dat hy niet Infantery genoeg had; en dat hy de samenvoeging van een Renfort van twaalf duizend Man, 't geen door den Maarschalk de Tallard geleid wierd, en te Straatsburg al over den Ryn was getoogen, wilde verwagten. Men vernoegde zich dan met malkander maar alleenlyk van verre, en zonder groot verlies, te beschieten: maar de Franschen op den 22sten. hunne Batteryen weder digter aangevoerd hebbende, wierd 'er van beide de zyden een heviger vuur gemaakt. Den 23sten. bleeven de Troupen der Geallieerden in de wapenen, en voer men voort met den arbeid aan de Linien. Tegen den avond liet de Maarschalk de Villars een Post by het Dorp Fintboch aantasten, daar men tot in den nagt mee bezig was, doch zonder gevolg. Den 24sten., met het krieken van den dag, verscheen het geheele Fransche Leger in slagorder voor de Linien; terwyl ondertusschen de Post van Fintboch op nieuws wierd aangetast: waar voor weder afgeslagen zynde, vielen ze tot vyf maalen t'elkens weêr aan, dog gestadig met groot verlies, en zonder den minsten grond te konnen winnen. Deze wakkere wederstand verdroot den Maarschalk de Villars; zulks dat hy zyne Troupen omtrent den middag deed aftrekken, en het overige van den dag in een wederzydsche kanonneering doorging. Den 25sten. bleeven de Franschen den gantschen dag voor de Linien leggen, dog zonder iets te durven onderneemen; en den volgenden nagt trokken ze af, na hunne Bagagie en Artillery de voortogt te hebben doen neemen. Ziet hier den Brief, dien de Generaal Majoor Goor aan haare Hoog-Mogenden schreef, om rekenschap wegens het gedrag van hunne Troupen in deze gelegentheid aan de zelve te geeven.

Mis-

1703. April.

Missive, aan haare Hoog-Mogenden geschreeven uit het Campement by Beul, *den 25sten. April, 1703., omtrent negen uuren 's morgens.*

Hoog-Mogende Heeren,

MYN HEEREN,

UIt myne laatste van den twee-en-twintigsten April hebben Uwe Hoog-Mogenden gezien, wat sedert den agtienden, wanneer de 15 Bataillons van den Staat de Linie van *Stolhoven* by *Beul* zyn genaderd, gepasseerd is. Den drie-en-twintigsten heeft de Vyand gecontinueerd ons Campement te kanonneeren, en des avondts een hevige attaque gedaan by het Dorp *Fintbog*, alwaar het Bataillon van *Anspagh* of *Janus*, nevens eenige Paltzische Troupen, ook Keizerlyke Cavallery en Dragonders geposteerd waren, dat tot in den nagt duurde, zonder dat den Vyand de Post konde bemagtigen. Den vier-en-twintigsten, by het aanbreken van den dag, was de geheele Vyandlyke Armée in bataille voor onze Linie, en wierd de attaque op de Post van *Fintbog* hervat, tot vyf diversche reizen, maar altyd gelukkig afgeslagen, alzo zyne Doorluchtigheid den Heere Prince *van Baden* daar zelve present was, ende de Post geduurig door versche Troupes deede ververschen. De rest van den dag passeerde met kanonneeren, zonder dat den Vyand iets verders van belang dorste ondernemen. Den vyf-en-twintigsten heeft den Vyand zyn Kanon na middernagt te rugge getrokken, en zich van onze Linie 's morgens vroeg geretireerd.

Het verlies, zo door Kanon als Musquetterye, is aan onze zyde van gering belang. Den Luitenant Colonel *Turk*, van *Willekes*, is door een Kanonschoot gebleven, en den Majoor *Deen* an het zelve Regiment swaarlyk gequetst. Den Luitenant *Monje* heeft zyn arm verlooren. Van gemeene Soldaten vertrouwe ik dat van de vyftien Bataillons geen honderd Man gebleven zyn. Den tyd heeft niet toegelaaten de Lyste daar van in der haast by een te brengen, door dien de vyftien Bataillions een groot terrain occupeeren, ende die van *Varrenne*, *Barho en Fennigen* diep in het Gebergte staan

De Regimenten hebben agt dagen lang dag en nacht onder de wapenen gelegen, ende zonder verdriet met zig te versterken bezig geweest; zo dat niet twyffele, of zyne Doorluchtigheid den Heere Prince *van Baden* zal in allen deelen van der zelve conduite voldaan zyn.

Waar mede, *Hoog-Mogenden Heeren*,

In 't Campement by Beul, den 25sten, April 1703.

Was geteekend, F. W. GOOR.

1703.
April.

Sedert verstond men, dat de Franschen ten getale van veertig duizend warengeweest, dat 's te zeggen, twee maal sterker als de Geallieerden: doch wat hun verlies belangt, daar wist men het rechte bescheid niet af; vermits zy voor hun vertrek zorg droegen om hunne Dooden te begraaven, en hunne Gekwetsten weg te voeren: doch men schattede het in 't geheel op twee duizend Man, zo gesneuveld als gewond. Noopende het geene der Geallieerden, 't is zeker dat het zeer gering was. Men heeft zo even gezien, wat de Generaal Goor wegens dat van hunne Troupen aan haare Hoog-Mogenden schreef. Dit kan tot een regel dienen om wegens het verlies der andere Geallieerden t'oordeelen: want in der daad, daar waren geene Troupen meer geëxponeerd als de Hollandsche.

De dagen, welke onmiddelyk op deze glorieuze Actie volgden, wierden door de Geallierden besteed met de werken, die de Franschen voor hunne Linien hadden gemaakt, toe te smyten, en zig hoe langer hoe meer te verschanssen aan alle d'oorden daar de Vyand hen op nieuws zou hebben konnen aantasten, enz.

LUIKERLAND. Vreemd geval omtrent het hangen van den Secretaris des Barons van Trogné.

IETS vreemdts kwam 'er omtrent dezen tyd voor te vallen. De Secretaris van den Baron de Trogné, van wiens gevangenneeming wy (a) elders hebben gesproken, wegens crimineele correspondentien, welke hy met de Vyanden hield, ter dood veroordeeld zynde, wierd hy den 9den. der Maand op S. Jillisberg gehangen. Ondertusschen, een weinig na d'executie, zo als men zyn ligchaam wilde begraaven, vond men 'er noch eenige tekens van leven in. Dit veroorzaakte in 't eerst eenige swaarigheid: want de Kapucynen, in welker Klooster men hem had gebragt, wilden zich van dit onverwagt toeval bedienen om hem het leven te spaaren; en de Graaf van Tilly, in tegendeel, pretendeerde hem weder te hebben, als hebbende zyn vonnis, 't geen luidde dat hy gehangen en gewurgd zou worden tot dat 'er de dood navolgde, niet uitgestaan: maar hy stierf weinige uuren daar na; en aldus wierd dit geschil beslegt.

(a) Zie pag. 134.

VRANKRYK. Groote verwagting wegens d'Expeditie van den Maarschalk de Villars in Duitsland, en slechte uitslag van dezelve.

SEDERT meer als een maand had men van byna niets anders gesproken, dan van (a) d'expeditie welke de Maarschalk de Villars in Duitschland moest uitwerken, en des zelfs aanstaande samenvoeging met den Keurvorst van Beyeren. In deze hoop telde men de dagen, en zelfs de

(a) Zie pag. 244.

uu

uuren, met ongeduld: en gelyk de noodzaakelyke schikkingen met alle bedenkelyke voorzigtigheid waren genomen, twyfelde men geensins of ze zouden door een gunstigen uitslag gevolgd worden. Ondertusschen verstond men het tegendeel. De Maarschalk de Villars, gesecondeerd door den Maarschalk de Tallard, en commandeerende een Leger van over de veertig duizend man, had te vergeefs de (*a*) doortogt by Stolhoven beproefd. Hy was door de Troupen der Geallieerden onder het gebied des Prinsen van Baden afgeslagen, en genoodzaakt geworden met een merkelyk verlies te rug te wyken. De verbaasdheid en ongeneugte, welke men over dit kwaad gevolg opvattede, was te grooter ter oorzaak dat men het gantsch niet verwachtte, en dat dit al de darde reis was dat de Maarschalk de Villars talryke Legers tot de beslootene samenvoeging over den Ryn had gevoerd, zonder de zelve te hebben konnen uit werken. Aan d'andere kant schreeuwde de Keurvorst van Beyeren om bystand; en hoewel hy zich tot noch toe voordeelig genoeg had gehandhaafd, stond het echter te vreezen dat hy eindelyk wel eens mogt beswyken. Men stuurde dan nieuwe orders aan den Maarschalk de Villars, en belastte hem de doortogt, 't kostte wat het wilde, t'onderneemen aan zodanig een oord als hy de bekwaamste daar toe zou oordeelen.

1703. April.

Eindelyk was de Prins van Conti met den Allerchristelykste Koning overeengekomen, en had zyne Rechten op het Prinsdom van Orange aan hem afgestaan. De voorwaarden waren onbekend, doch dit meer als te wel dat 'er zyne Majesteit in de Maand Maart bezit af deed neemen door den Graave van Grignan, geassisteerd met twee Regimenten Infantery, en dat de gemelde Graaf aanstondts de Kerken deed sluiten, en aan d'Overigheid en de Predikanten verklaarde, dat ze geen staat meer moest maaken om eenige vrye oeffening van de Gereformeerde Religie te genieten. Ziet hier wat 'er uit Orange zelf af wierd geschreeven.

Prins van Conti staat zyne Regten op het Prinsdom van Orange af aan den Koning.

Extract van een Brief, geschreeven uit Orange den 25sten. April 1703.

De Grave de *Grignan*, Lt. Generaal de Konings in *Provence*, arriveerde alhier den 18den Maart, gevolgd van zyne Compagnie Gardes en een Regiment [illegible]tknegten van 450 man. Na dat hy by 't Huis des Bisschops was afgetreeden, [illegible]loor alle de Orders van het Prinsdom begroet, deed hy alle de gewoonlyke [illegible]ciers, de Burgemeesters, de Politique Hoven, en andere Collegien vergade[illegible]en maakte haar bekend, dat de Koning het Prinsdom van *Orange* aan zyne [illegible]on had gehegt, en dat zyne Majesteit by gevolge alleen Souverein en Heer

van

1703. April. van den 10den. February laatstleeden, den 24sten Maart in 't Parlement van *Aix* geregistreerd; hebbende den Heere Prince de *Conti* by overdragt aan zyne Majesteit afstand gedaan van het gezeide Prinsdom, met alle desselfs pretentien, rechten, en eisschen, welke hy op het zelve heeft: waar voor zyne Majesteit zig verbind, hem de waarde, het zy in geld of andere fondsen, volgens de taxatie daar van door de Commissarissen, in de Acte van verwisseling benoemd, te zullen betaalen.

Na deeze verklaaringe deed de Graave de *Grignan* hen een voor een den eed van getrouwheid al knielende afleggen, en beval aan alle Notarissen geene Contracten te maaken, als in den naam des Konings, en in de bovengenoemde hoedanigheid. Dien zelven dag wierd de Gereformeerde Godtsdienst vernietigd, de Kerken gesslooten, en den Predikanten de sleutels ontnomen, mitsgaders aan de zelve verbooden hunne oeffening meer waar te neemen; willende de Koning niet meer dan eenen Godtsdienst in zyn Koningryk dulden: dog men heeft hun beloofd Paspoorten te bezorgen, om zig elders te konnen vertrekken; 't geen ter uitvoering is gesteld.

Het Hof van 't Parlement zond haare Gedeputeerden aan den Graave de *Grignan*, om hem te begroeten, welke hy geen eed liet presteeren; 't geen als een kwaad voorteeken wierd opgevat; zo wel als 't geen eenige dagen daar na passeerde ten aanzien van de procedüuren gedaan door den Heer *Pradixes*, Deeken, welke gescheurd en verbrand wierden. Men spreekt van een Presidiaal op te rechten. De volgende dagen wierd den Heer *Vieux* door den Intendant tot zynen Gesubdelegeerden genoemd: en verscheidene Inwoonders van de Religie wierden, niettegenstaande aldaar gebooren, en genaturaliseerd, naar de Gevangenhuizen van *Tarascon* gezonden, onder pretext, na men zegt, van het Tractaat van *Ryswyk* te hebben overtreeden. Den 14den dezer Maand wierden alle, die van den Gereformeerden Godtsdienst waren, ontwapend. Den 15den. deed den Heer *Ansessi* hun aanzeggen, dat zyne Majesteit regt hadom hen overal te vervolgen, en dat zy niet onweetende konden zyn dat de Koning niet dan eenen Godtsdienst in zyn Koningryk begeerde; vermanende hen goede Katholyken te willen worden, en zich gehoorzaam aan des zelfs beveelen te toonen: dat 'er den volgenden dag een Oeffenplaats in het Bisschopshuis zou weezen om hen te onderwyzen; hun recommandeerende aldaar gedurig te verschynen. Ondertusschen publiceerde men den 20sten. wegens den Koning een Ordonnantie, behelzende vryheid aan die van de Religigie om van hunne goederen na hun welgevallen te mogen disponeeren voor den tyd van drie maanden, in welken tyd zy meede uit het Koningryk moeten vertrekken; zullende hunnen weg over *Provence* moeten neemen, om tot *Marseille* of *Toulon* t'scheep te gaan, op zodanige Schepen als daar toe geordonneerd zullen zyn, indien ze niet liever vrywillig Roomsch-Katholyken willen worden. Sedert het publiceeren van deze Ordonnantie hebben zeer veele Inwoonders alles verlaaten, en zyn vertrokken, zeer bevreesd voor overgebragt te worden naar *America*. Hier uit kan men oordeelen, in wat bedroefden staat de zodanige zyn, welke hier nog vertoeven, en niet weeten wat hun wedervaaren zal.

Dewyl wy hier op het stuk der Religie zyn, moeten wy den Leezer ook eenige aanmerkelyke gevallen noopende d'Ingezetenen van de Sevennes mededeelen, en ten dien einde hier laaten invloeijen het onderstaande

1703. April.

Waarachtig en onpartydig Relaas wegens den toestand der zaaken in de Sevennes.

DE zaaken in de Sevennes, welke het Hof in een gestadige bekommering houden, beginnen hoe langer hoe arger te gaan; en het getal van deze Menschen, welke altemaal besloten hebben goed en bloed voor hunne vryheid op te zetten, groeit van tyd tot tyd zo merkelyk aan, dat 'er gantsch geen kans schynt te weezen om hen ooit of ooit met geweld te dempen In 't begin der Maand Maart waren ze in zeven à acht Hoopen verdeeld, en hielden zich gestadig buiten de belemmering van des Konings Troupen. De Kerken van *Mont Dardien*, en eenige andere digt by *Avigan*, wierden door hen in brand gestoken, en in de Kerk van St. *Mamet*, digt by *Sommiere*, eenige Personen gedood. Den 4den. Maart kwamen ze in den vroegen morgen, onder hun Hoofd *Rolland*, ten getale van 1400 voor *Samene*; attaqueerden die Plaats; doch wierden met eenig verlies afgewezen. Hier van daan trokken ze na *Garges*, alwaar zy zich van eetwaren, linnen, en andere noodwendigheden voorzagen; en vielen op een Detachement Konings Soldaten aan, welke zy verjaagden en doodsloegen. Van daar trokken ze naar St. *Laurent*, alwaar ze de Kerk den volgenden dag verbrandden, en den Toorn om verre haalden; en kwamen des avondts te *St. Martin de Londres*, daar zy de Kerk mede in de assche leidden. Hun getal wierd alstoen op omtrent 6000 Man begroot.

De berichten van Montpellier verhalen, dat de Maarschalk de *Montrevel*, verstaan hebbende dat de *Camisards*, of Nieubekeerden, tot *Vigan* 15 a 1600 Man sterk byeengekomen waren, zich den 5den. na St. *Hipolite* begeven, en den 6den.'s morgens, twee Detachementen onder Messrs. de *Parat* en *Guichart* gedaan had, welke na *Pompignan*, alwaar de Camisards lagen, trokken, en dat hy 400 Miquelets in eenige Bosschen, waar in de *Camisards* de vlucht zouden hebben konnen nemen, posteerden; hen vervolgens door de Dragonders en Infantery deed attaqueeren; van de zelve 300 op de plaats neder maakte; 200 door de Miquelets capitteerde; en veele andere tot aan de Rivier Hero gedood wierden: zo dat in die [actie] over de 800 *Camisards* gebleeven zouden zyn, daar onder drie van [hun]nen Hoofden. Doch een Particulier schryft uit *Parys* daar van dit vol[gen]de.

1703. April.

Men was in verwagting, dat de tegenwoordigheid van den Maarschalk de Montrevel *in* Languedocq *van groote vrugt tegens de Nieubekeerden zo udez...* *geweest; doch tot noch zyn ze volstrektelyk meester; doende de Landluiden contributien opbrengen; en levende op discretie, gelyk onze Troupen welke by de Nieubekeerden ingelegerd zyn. Men spreekt van een nieuw Gevegt; maar de byzonderheden daar van werden geheim gehouden. Egter zegt men, dat onze Troupen, welke in die Actie geweest hebben, geheel verstrooid zyn.*

Het blykt, dat noch de tegenwoordigheid van een Marschalk van Vrankryk, *noch een goed getal gereguleerde Militie, de Misnoegden konnen beletten, dat zy verscheidene Dorpen en Burgten, na de kant van* Nimes *en* Montpellier, *uitgeplonderd en verbrand hebben. Tegens zyne Troupen by* Belloset *en* Candiac *hebben ze mede de overhand gehadt. Zy spreiden zich tot aan het Gebergte van 't* Vivaretz *uit; en men vreest voor een opstand aldaar. Men gelooft, dat Mr. de* Baville, *Intendant van* Languedocq, *zal te rug ontboden werden, en dat men den Gouverneur van* Lions *in deszelfs plaatse zal zenden: doch hy zal in die Quartieren blyven, om met den* Maarschalk *de* Montrevel *te overleggen, en de kragtigste middelen uit te denken, om de Rebelle geheel uit te dooven. Men zegt, dat het Gevegt, waar van gesproken is, by de Rivier d'*Ardechie *is voorgevallen.*

Na deze Actie zyn ze voor 't meerendeel na de hooge *Sevennes* geweken; hebbende zig voor de Brug van *Monteur* aan geene zyde der Rivier versterkt, en alle Bruggen, over welke de *Franse* Troupen tot hen zouden konnen komen, afgebroken. Monsr. de *Ternan* met 120 Soldaten van *Usez* naar *Alais* gaande, wierd door hen op den weg geattaqueerd, geslagen, en heel tot aan de Rivier *Gardon* terug gedreeven; hebbende een Capitein, een Luitenant, en 25 Soldaten verloren.

Na dit voorval hebbenze twee Landhoeven, digt onder de Poorten van *Anduzes*, daar de Maarschalk de *Montrevel* zelf persoonlyk met 2000 Man in lag, weezen afbranden; in de Dorpen *Verg* en *Muy*, in het Bisdom van *Uzes*, de Huizen der Roomsgezinden uitplonderen; en tusschen den 10 en 12den. Maart het beste der Hofsteden van *Bellegarde* weghalen. De Kerk van *Salinelle* wierd den 18den. door hen mede verbrand. Den 19den. hebben ze, ten getale van 3 a 400 Man sterk, een Party van 40 Man van 't Regiment van *La Ferte*, welke eenige Menschen naar St. *Hippolite* geleidden, by *Villersegue* geslagen, en de meeste Soldaten gedood. De Commandant van de 40 Man, Monsr. *Massilian*, wierd gevangen, en gebonden naar *Agremont* gebracht, en aan Monsr. *Bourut*, een van hunne voornaamste Oversten, gepresenteerd: doch deze, in plaats van hem te mishandelen, betoonde hem vriendschap, en schonk hem zyne vryheid, om dat zy beide in hunne jeugd met malkander gestudeerd hadden.

Deze gelukkige gevolgen hen aangemoedigd hebbende om na grooter te staan, hebben hen een aanslag doen ondernemen, welke tot hun voordeel, en tot nadeel van des Konings Troupen, is uitgevallen.

By

By *Pennpinoe* hadden ze een Hoop van 400 Man een goed stuk weegs van des 1703.
Konings Benden geplaatst, met bevel van een contremarsch te doen, en de Vyan- *April.*
den van achteren aan te vallen, zo haast als ze met hen in gevecht zouden wee-
zen; en dat wyders een andere Hoop van een gelyk getal ter zelver tyd op de Vyanden zou los gaan, hebbende onderwylen 3000. Man in een bosch en achter heggen in een hinderlaag gelegt. Dit werk altemaal wel bestoken zynde, wierd de eerste attaque door de eerstgenoemde Troupen ondernomen, welke vervolgens door de tweede mede wierd gevolgd: maar zo draa als de tweede hun schietgeweer gelost hadden, weeken ze, als heel bevreesd, te rug, en retireerden zich in het Bosch: maar was eigentlyk het dessein om des Konings Troupen daar in te lokken. De Koningschen, dit wyken voor een waar vluchten neemende, zetteden hen met alle macht na; doch onder 't bereik van de verscholene komende, losten die hunne musquetten zo fix, dat byna geen eene schoot miste; waar op de Koningschen met alle haast op de vlucht teegen: maar de eerstgenoemden van de *Camisards* de vliedenden te gemoet komende, rechtten 'er zodanig een slagting onder aan, dat 'er meer dan 2000, waar onder 400. Edelen, op de vechtplaats dood bleeven. Van de zyde der *Camisards* waren 'er ontrent 400. gesneuveld. 60. Officieren van 's Konings Volk, en daar onder de Luitenant Colonel Grave *de St. Forest*, waren by hen gevangen. Ook hadden ze veel Bagagie, Geweer, enz. tot buit bekomen; met welk Geweer zy de anderen, die tot noch toe maar met Sessens, Bylen, Hakmessen, en Knodsen gewapend waren, hadden voorzien. Vyf Compagnien van 's Konings Huis zyn t'eenemaal vernield; het Stedetje *St. Roch* uitgeplonderd; en de Stad *Bagasls* onder contributie gesteld. De Maarschalk de *Montrevel* had zyne retraite in *Mompelliers* genomen, waar in hy een sterke Bezetting had gelegt. Op zyne aanbieding van eenige van 's Konings Bevelhebberen tegens de hunne uit te wisselen, hadden ze daar toe niet konnen verstaan, en geantwoord, liever te willen sterven om hunne vryheid, dan gedwongen in slaverny te leeven.

De handelingen van den Graave de *Montrevel* hier tegens zyn alzo verfoeijelyk, als veele dingen welke van de *Camisards* worden uitgestrooid. Geen Dorp of Plaats, hoe gering of aanzienlyk, welke eenige schuilplaatse aan de *Camisards* heeft vergund, of werd aanstondts, zo dra zulks vernomen word, op zyne order verbrand, en de Inwoonders, die het niet ontvluchten konnen, zonder eenige genade van 't leven berooft. Uit *Quisac* en *Suave* waren de Bewoonders uitgedreeven; en *Sauman* was, na dat 'er de Luiden uitgejaagd waren, verbrand. d'Inwoonders van *Miolet* waren door *Montrevel* mede in bewaaring genomen, op voorgeeven van verstandhouding met de Misnoegden. In de Stad *Ganges* had hy 3500 Soldaten twee dagen na hun goeddunken laten huishouden, om dat de Misnoegden 300 Snaphanen in die Stad gekocht hadden.

In zekere Molen, niet verre van *Nimes*, waren 80 Menschen, zo Mannen, rouwen als Kinderen vergaderd, welke aldaar Godsdienstige Oeffeningen pleegen: doch zulks door *Montreve l* verstaan zynde, zond hy 'er een sterk Corps Dragonders uit *Nimes* naar toe, welke de Molen bemachtigden, en deze weerlooze menschen overvielen. Die uit de vensters sprongen, wierden door het swaard omge-

1703. April. gebracht; en die, welke in de Molen bleeven, met dezelve levendig verbrand. Deze barbaarsche wreedheid had de anderen gelyk uitzinnig gemaakt; welke hier over, als mede zeer veele andere gepleegde wreedheden, op het hoofd van den Maarschalk de *Montrevel*, welke uit zyne schuilhok niet voor den dag dorst komen, een aanzienlyke præmie, voor die hem levendig of dood in hunne handen zou leveren, gesteld hebben.

De Burgemeesters van 26. Dorpen, welke in 't Gebied van *Vourage* gelegen zyn, hebben op order van *Montrevel* moeten opgeeven, welke uit hunne Plaatsen zich by de Misnoegden hadden gevoegd; waar na die Generaal de Familien, welke met de Misnoegden vermaatschapt waren, in verzekering heeft doen neemen. De Burgemeesters en Inwoonders der zelve Dorpen zyn door hem ook gedwongen een somme geldts na hunne staat en vermogen op te brengen; waar uit hy zegt die geenen, welke tegens de Misnoegden dienst doen, en welker huizen door hen afgebrand werden, dezelve weder te zullen vergoeden.

De Koning is over dit werk zo zeer, als ook over eenige tegenspoeden, geraakt; en men verneemt aan 't Hof, dat die zaak hoe langer hoe meer van gewicht word geoordeeld: dewyl het niet alleen de Religie is, welke de beweegende oorzaak van dezen opstand is, maar dat het ook voor een groot gedeelte uit de ondraagelyke lasten, en buitenspoorige heerschzucht der Intendanten, is voortgekomen. Drie geheele Bisdommen, met hunne onderhorige Dorpen, van de oude Roomsch-Katholyken zyn mede opgestaan; hebbende de wapenen, onder voorwendsel van de *Camisards* tegen te trekken, opgevat, doch in tegendeel zich by dezelve gevoegd. Zo dit door de Bewoonders van 't *Auverngsche* Gebergte werd nagevolgd, gelyk die van 't *Vivaretz* reedts gedaan hebben, zal men, hoe veel Manschap derwaarts ook gezonden werd, zulks beswaarlyk konnen te boven komen. Op de instantien van den Maarschalk de *Montrevel* zyn 'er reedts, boven de 19. Bataillons en eenige Esquadrons welke op nieuws daar na toe getrokken zyn, noch 8 a 10 derwaarts getoogen, welke mogelyk door noch andere zullen werden gevolgd, om de Magt aldaar tot 20000. Man te doen aangroeijen. Den Heer de *Montrevel* had in 't begin van April zyne Troupen gemonsterd, en bevonden dat die sedert zyne aankomste wel 4000. Man verminderd waren.

Om met de Troupen, welke van dag tot dag by den Grave de *Montrevel* aankomen, een expeditie te onderneemen, had zich die Veldheer gereed gemaakt, en, op dat de zelve te beter zoude gelukken, alle de Nieubekeerden van *Nimes*, welke mogelyk maar na goede gelegentheid wagten om mede te konnen beginnen, ontwapend. Tot dien einde deed hy den 10den. April alle de Stadts Poorten sluiten; op alle Markten en Kruisstraten Wagthuizen zetten; en aan de Magistraat beveelen huiszoeking te doen. Dit wierd aanstondts zonder veel opschudding volbragt, en al het geweer weggenomen, en in goede bewaring gesteld. Men had ter zelve tyd twee Bataillons naar *Uzes* gezonden, welke aldaar op de eigenste wyze de Ingezetenen ontwapend hadden, en vervolgens tot versterking naar Monsr. *Jalien* waren voortgetogen.

Het Bataillon *Royal Comtois*, 't geen den 11den. te *Nimes* was aangekomen, ver-

vertrok den 12den. naar *Comison*, drie myjlen van daar: en een Troep Dragonders wierd den 12den. naar St. *Cosmus* en *Clerensac* gezonden, twee Dorpen in welke 's nagts tusschen den 11 en 12den. zich een Bende van de Misnoegden had laaten zien; welke het geweer, 't geen in het Kasteel van het eerste was, daar uit ligten. Het tweede Batallion van *Toulon* is den 12den. naar *Lunel* vertrokken, om verder naar *Sommiere* en de *Sevennes* te gaan. De Batallions van *Rovergue* en *la Nois* waren den 13den. noch te *Nimes*, alwaar den 14den. een Batallion van het Regiment *Soissonois* mede aankwam; werdende den Intendant *Baville* ook in weinige dagen aldaar verwacht, om alsdan met den Maarschalk de *Montrevel* tegens de Misnoegden te veld te gaan. 1703. *April.*

Een getal van omtrent 700 dezer Menschen had zich, na de verhaalde voorvallen, in een embuscade gelegt; zynde verwittigd, dat 'er een Convoy van 500. Man van 's Konings Troupen moest passeeren. Dezen gekomen zynde, lieten zy ze door zekere engtens door, en alzo voor by hen heen trekken; waar na zy hun schielyk en gantsch onverwacht op 't lyf stortten, en hen voorts t'eenemaal verstrooiden.

Hun getal, 't geen noch dagelyks toeneemt, werd op 20 à 25000 Man begroot. Men zoude noch veel meer voorvallen, in de welke zy voor het meerendeel overwinnaars zyn gebleeven, konnen bybrengen; doch de kortheid des tydts laat het voor tegenwoordig niet toe: maar indien dit Relaas, met alle getrouwheid opgesteld, den Leezer eenige vernoeging heeft gegeven, hy verwachte by d'eerste gelegentheid 't geen zich wyders met deze Lieden heeft toegedraagen.

DE Leezer zal zich noch wel konnen erinneren 't geen wy in de voorgaande (a) Maand gezegt hebben wegens dat zyne Katholyke Majesteit een Indulto van zeven Millioenen stukken van achten van het met de Galjoenen medegebragte Zilver vorderde, en wat 't vertooningen aan dien Vorst daar over wierden gedaan, zo van de kant der voornaamste Geinteresseerden als van die der Raaden van Staat en Indien en der Kamer van Sivilien. Sedert waren de zelve zeer ernstiglyk vernieuwd; dog hadden heel weinig gehoor gevonden: verklaarende de Koning eindelyk, dat hy zes millioenen voor zyn recht van d'Indulto zou behouden, mitsgaders twee Millioenen by forme van represaille op d'Engelsche en Hollandsche Kooplieden, en twee andere Millioenen by maniere van leening, om gebruikt te worden tot het werven en betaalen van de nieuwe Krygsbenden, met verzekering aan de Geinteresseerden van dit geld t'avond morgen weder aan hen te zullen uitkeeren met een interest van acht ten honderd. Zo haast als den Hertog van Medina Coeli, voormaals Onderkoning van Napels en tegenwoordig President van den Raad van Indien, van dit besluit was verwittigd, verzocht hy schriftelyk zyne dimissie,

Swaare Indulto door den Koning aan zich toegeeigend.

(a) Ziet pag. 214.

1703. April. missie, om het hertzeer niet te hebben dat een zo lastige zaak voor den Koophandel onder zyne bestiering kwame te geschieden. De Gedeputeerden der Kamer van Sivilien deeden ook op nieuws hunne vertooningen, als mede de Gedeputeerden der Commercie welke met de Vloot waren overgekomen: maar men luisterde nog na het een, noch na het ander. In tegendeel stuurde het Hof order na Segovia aan Don Jan de la Rée, dat hy al het Zilver, gekomen met de Vloot, spoediglyk aan den Kardinaal de Portocarrero zou overmaaken, op dat hy 'er af mogte schikken na dat de geschapenheid der zaaken het vereischte. Men twyfelde niet, of dit middel zou binnen weinig tydts een eind van alle de disputen maaken, en den loop aan d'instantien der Geallieerden afsnyden. Ondertusschen pretendeerde de Kamer van Sivilien mede een remboursement van drie Millioenen, wegens uitschietingen van penningen gedaan ten dienste der Kroon, zo onder de Regeering van den overleedenen Koning als in den aanvang van die des tegenwoordigen Vorsts. Indien nu ook deze somme van het geheel moest afgetrokken worden, moest het overige metter tyd vry klein worden.

Ziet hier nu het Geschrift, door den Hertog van Medina Cœli wegens zyne demissie aan den Koning gepresenteerd, daar hier boven af is gesproken.

SIRE,

DEN yver voor uwer Majesteits dienst heeft my zo verre gebragt van aan de zelve twee Memorien, nopende het voornemen van de Goederen der Vloot zig toe te eigenen, en tot bezorging van den Staat te gebruiken, over te leveren. Dit besluit is myn zeer nadenkelyk, om dat ik, als President des Raadts van Indien, de verdrietelyke gevolgen, die my deswegen over het hoofd hangen, te gemoet zie. Na dat ik dit alles hebbe voorgesteld, en my gantschen al na uwer Majesteits wille en dienst gevoegd, hebbe ik vernomen dat Zy zulks niet heeft erkend, maar ook buiten weten van my en den Raad zich een Indulto aangematigd, en te gelyk een bevel bekomen, dat ik dezelve zou laaten afkondigen en Don Juan de la Rée doen invorderen; weshalven ik my gedrongen vind een voetval voor uwe Majesteit te doen, met beede van my van myne Bedieningte ontheffen, zullende uwe Majesteit veel bekwamer Persoonen, die de zaaken beter zullen behartigen; en op welke Zy zich beter mag vertrouwen, als my, vinden. Ook zoude ik uwe Majesteit van kleine nuttigheid weezen in een Raad, waar in niet de minste schaduwe van Gezag en Agtbaarheid overblyft. Ja ik neeme de stoutheid van uwe Majesteit voor te draagen, dat Zy nevens Haar, en in haaren Raad Ministers heeft, die zich het gemeene best weinig kreunende, alles, wat door hunne handen gaat, te de grond helpen;

zo-

zodanig dat alle de geenen, die eenigen yver voor het gemeene best hebben, gedwongen werden alles op te offeren, of zich van alle Bedieningen te ontslaan: welk laatste ik dan ook, by deze tydtsgestalte, na myn oordeel, als het allerverantwoordelykste, hebbe verkoozen. 1703. April.

't Wierd nu ruchtbaar, dat op den 7den der voorgaande Maand Maart de Raadtsheeren van Castilien, ieder voor zyn hoofd, hunne conclusie over de zaak van den Admirant verzegeld in des Konings handen hadden gesteld. 't Vonnis was noch niet openbaar gemaakt: maar men verzekerde, dat hy ontlast was van de misdaad van Verraad, en alleenlyk wegens Ongehoorzaamheid verweezen tot een eeuwigduurend Bannissement uit het Koningryk, en de beroving van alle zyne Goederen, gelyk mede van alle de Eerampten, Posten, Mercedes, en Tytels, welke de Koningen zyner Majesteits Voorzaaten op hem geconfereerd mogten hebben. Admirant van Castilien tot een eeuwigduurend ballingschap verweezen.

DE zaak van het Cartel met de Franschen wegens de Zee was noch niet gevoorderd: en men wist ook zelfs niet, of 'er een gemaakt zou worden. Ondertusschen verstond men uit Vrankryk, dat d'Engelsche Gevangens aldaar zeer kwalyk wierden gehandeld: Dat men zelfs te Bayonne Engelsche Kooplieden had aangehouden, welke oorlof hadden om uit Vrankryk te vertrekken, en waar af eenigen door de kwaade handelingen, die zy in de gevangenis hadden ontfangen, waren gestorven: Dat men drie Fransche Protestanten, op een Engelsch Schip genomen, had doen ophangen, hoewel ze genaturalizeerd waren, enz. Dit gedrag, zo strydig tegens 't geen men hier voormaals in Engeland ten opzigte der Fransche Gevangenen gebruikte, noodzaakte de Koningin andere manieren van doen ter hand neemen, en eenige strengheid omtrent hen te pleegen; op dat de betrachting van 't geen tot represaille kon worden gedaan, den Raad van Vrankryk mogte beweegen tot de Gevangenen, die in hun vermogen waren, op een beleefder wyze te handelen. Ten dien einde liet haare Majesteit de Gevangenen, welke te Oxford zaten, te Londen overbrengen, om ze in Gatehouse te doen opsluiten. Zy wierden Woensdag, den 4den der Maand, aldaar gebragt met twee Compagnien [D]ragonders, die hen bewaarden, en welker geleide hun zeer wel te [st]e kwam: want zy zouden andersins gevaar hebben geloopen van de [wo]ede des Graauws te beproeven, 't geen, ingenomen met verbitterdheid, op het lyf wilde vallen. Zy schreeven aan den Hertog van Ormond, te klaagen wegens dat zy zo kwalyk wierden gehandeld; doch dee- ENGELAND. Engelsche gevangene Zeelieden in Vrankryk kwalyk gehandeld, en en represaille daar tegen gebruikt.

den

1703. April. den het in zulke beleedigende termen, dat den Hertog verklaarde zich nooit meer te willen bemoeijen met eenige genade voor hen te verzoeken.

Adres van een gedeelte der Geestelykheid van Schotland aan de Koningin.

Men zag nu een Adres aan haare Majesteit, opgesteld by gelegentheid van de Vergadering van Schotland, door de Bisschoplyken die zich de Lydenden noemden, vervangen in deze termen.

WY, Uwer Majesteits allerverplichtste, gehoorzaame Onderdaanen en ootmoedige Smeekers (ten hoogsten gevoelig dat de Goddelyke Goedheid Uwe Majesteit op den Troon van Uwe Koninglyke Voorouders heeft verheven, als een Voedstermoeder van Godts ware Kerk, tot ondersteuninge en behoudenis van de Religie, Wetten en Vryheden van alle Uwe Landen, en inzonderheid nu het een aanmerkenswaardige zegen voor dit Uw oude Koningryk van Schotland in den tegenwoordigen beklaagelyken stand van deze Nationaale Kerk is) onderstaan Uwe Majesteit in alle nederigheid en oprechtheid over haare komste tot de Kroon te begroeten.

Wy verzoeken de vryheid te mogen hebben van voor Uwer Majesteits voeten den jammerlyken stand der verdrukte Bisschoplyke Geestelykheid, welke in den Jaare 1688 en 1689, en eenige volgende, zyn ontzet van de waarlyk oude en Apostolische Kerkelyke Regeering door Bisschoppen, en versteeken van de oeffening hunner Geheiligde Bedieningen, de bezitting van hun onderhoud, en in een uitnemenden staat van behoeffelykheid gesteld.

Geduurende welken lydenden stand veele waardige Dienaars van het Euangelium door de dood zyn weggerukt; en wy, die het God beliefd heeft in het leven te houden, hebben de bitterheid van onze terechtstellingen met een Christelyke vreedsaame onderwerping, en overgeving onder zyne wille, beproefd en gesmaakt.

En alzo wy na waarheid en met dankbaarheid verplicht zyn te bekennen, dat veele van ons hun leven verschuldigd zyn aan de liefde en weldaadigheid van zulke Uwer Majesteits goede Onderdaanen, welke het een ramp voor de Christenheid houden, dat een Genootschap van Menschen, den Altaar en Dienst van Christus toegewyd, in een Christen Koningryk, door gebrek van brood zou vergaan.

En dewyl het nu den Almagtigen God beliefd heeft Uwe Majesteit te plaatsen op den Keizerlyken Troon van deze Landen, en alle Uwe getrouwe Onderdaanen de verligting en het genot van den zoeten invloed van Uwer Majesteits toevertigtelyke Regeering smaaken; moedigt zulks ons, Uwer Majesteit allerootmoedigste Smeekers, aan om onder dezen tegenwoordigen benaauwden en ellendigen stervenden staat van veele onzer talryke Huisgezinnen die Vorstelyke medelydendheid en gadeloze goedertierenheid, welke het Koninglyk Bloed eigen en uitstekend in Uwe geheiligde Persoon gehuisvest is, aan te roepen, en ootmoediglyk te bidden, dat Uwe Koninglyke goedheid en gedoogzaamheid zig tot ons toe moge uitstrekken, zodanig en in diervoegen als Uwe Majesteit na haare Vorstelyke wysheid zal oorbaar, en wy ons te meer verplicht zullen vinden godvruchtiglyk te bid-

bidden, dat Uwe Jaaren veele en Uwe Regeering lofryk moogen weezen.

1703. *April.*

Een jammerlyke tyding, met Brieven uit West-Indien den 20sten. Februaryovergeschreeven, bedroefde in 't algemeen de gemoederen van alle d'Ingezetenen des Koningryks. 't Was het verbranden van de Stad Port Royal op het Eiland Jamaica; met welk beweenelyk ongeluk het zig toedroeg, als het volgende Verhaal, op de Plaats geschreeven, medebrengt.

Tyding wegens het verbranden van Port Royal op Jamaica bekomen.

SATURDAG, den 20sten. January voorleden, is voor ons een by uitnemendheid ongelukkige dag geweest; dewyl omtrent elf uuren de groote klok, tot een teeken dat 'er brand was, wierd geluid, en men kort daar na in de lugt een kolomme van rook en damp zag opgaan, en vervolgens vuur en vlam. De wind, die in het eerste weinig was, stak uit den Zuid-Westen op: en ontstond deze Brand uit het verwaaijen van een brandende kaars, door agteloosheid van een Knegt in een Pakhuis gelaaten: en door dien de meeste Huizen van hout gemaakt en met riet gedekt zyn, stonden ze wel haast alle in brand. Om den voortgang te stuiten, liet men 60 Huizen springen; maar dit veroorzaakte een grooter kwaad, vermits de afstaande Huizen door de overwaaijende vonken mede in brand geraakten, en in het kort 200 Huizen niet alleen waren verteerd, maar de vlam zo geweldig toenam, dat ten vier uuren na middag meer als deze halve Stad in de asse lag. En wanneer een yder hoopte het zyne, op de groote Markt by de Kerk gevlucht, weder te vinden, kwamen een deel Bootsgezellen, in stede van ons te helpen, het zelve weghaalen; 't geen de verbaasdheid niet weinig vergrootte, en wel allermeest wanneer de wind van Zuid-West Noord-Oost ten Oosten loopende, alles aan de Waterkant mede in vlam geraakte; waar door de Huizen, over de 500 Lasten Campechie-Hout, en zelfs een Brigantyn en Sloep verteerd wierden. De andere Schepen en Barken, van welke veele hunne masten en touwen korven, zyn alle behouden. Ook hebben het groote en kleine Fort geene schade geleden, dewyl men 'er het Buskruid te vooren had uitgehaald. Niet een Huis is blyven staan; en heeft men, om de engte der Staaten en smalheid van de Kaay, veel minder als anders tot het dempen van den Brand konnen doen. De meeste Kooplieden hebben hunne Boeken en Geld geborgen, en ook eenige noch veele Goederen door hulp van Boots in de Oorlogschepen: en des avondts ten 8 uuren zyn alle de Inwoonders met betraande oogen over het verlies van hunne Goederen en Wooningen van hier vertrokken, om elders verblyf te zoeken, en sedert van Levensmiddelen door bevel van den Lt. Gouverneur den Colonel Thomas Handasia, en den Raad te Kingston verzameld, verzorgd.

1703.
April.

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Plakaat tot wegneminge van alle disorepantie in de Provincie van Gelderland te Nymegen afgekondigd.

IN verhandeling van de zaaken der voorgaande Maand heeft men vergeeten te zeggen, dat op den 22sten. in de Stad Nymegen het onderstaande Plakaat van de Luive wierd afgekondigd.

BUrgemeesteren, Schepenen en Raad, zampt Gemeentsluiden der Stad Nymegen, doen te weten, dat de Heeren Staaten des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen hebbende gehoord en rypelyk gelet op de propositien, voorslagen en goede Officiën van de Heeren haarer Hoog-Mogenden Gedeputeerden, de Heeren *Willem Baron van Leere*, Heere van beide de Katwyken en 't Sand, Oosterwyk &c., in e Ridderschap van Holland &c., *Godert Willem van Thuil van Seroskerke*, Heere van Welland, Nederhorst, den Berg, Hostwaarde &c., Geëligeerde Raad 's Landts van Uitrecht &c., en *Borchart Joost van Welvelde*, Heere van Salyk en Vekaten tot Buchorst en Meulekate, Drost van Ysselmunden &c. zamentlyke Gecommitteerden ter Vergaderinge van de Hoog-Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, &c. &c.

Aan haare Edele Mogenden afgezonden, tot wegneminge van alle diserepantien, oneenigheden en verwyderingen in de Provincie van Gelderland, en binnen de Steden van dien gerezen, hebben uit goede inzichten, redenen en motiven, alle tot rust en eenigheid van de Provincie strekkende, goedgevonden, geresolveerd, en verstaan by Resolutie van den 22sten. Maart 1703. gelyk haare Edele Mogenden daar by goedvinden en verstaan op te heffen, en te vernietigen niet alleen alle de proceduuren en decreten tot Arnhem begonnen en gegeven, als mede die Sententien jegens der Persoonen de Heeren *Frans Romswinkel*, *Hendrik Sengendonk*, en *Reinier Verschoor*, midtsgaders *Willem Venk*, en de Heeren *Adriaan van Heert*, *Johan Ingenool*, en *Frans van der Linden*, Borgeren en Inwoonderen der Stad Nymegen, den 5den. December 1702., op een Landdag binnen Zutphen in der Gedeputeerden Kamer by die van onzen Raade in Gelderland, nessens eenige Adjuncte Leden dezes Landschaps uitgesproken, maar ook alle anterieure en posterieure Placaaten, Resolutien en schriftelyke Propositien, voor zo veel dezelve de gemelde Stad, en de voornoemde Burgeren en Inwoonders zyn concerneerende, en daar jegens gemaakt en genomen zyn, in te trekken, te vernietigen en te cassecren. En op dat van deze haarer Edele Mogenden goede meininge tot herstellinge van de ruste, liefde en eenigheid een ieder zoude kennisse hebben, is mede goed gevonden, dat de Magistraat van Nymegen hier van behoorlyke publicatie binnen haaren Stad en Schependom zal laaten doen. Wienvolgende gemelde Burgemeesteren, Schepenen en Raad, zampt Gemeentsluiden der voorsz. Stad, hebben geresolveerd en verstaan, by deze Publicatie aan alle en een iegelyk daar van kennisse te geeven. *Aldus gedaan en gepubliceerd binnen Nyme-*

mogen geduurende de extraordinaris Landdags Vergaderingen, den 22ste ... *art* 1703.
1703. *April.*

Ter Ordonnantie van Burgemeesteren, Schepen ... ad.
Secretaris.

J. Sir ...

Publicatum van de Luive binnen Nymeger ... 4den. Maart 1703.
A. Nichuizen, Roeydr.

Hier over wierden des avondts te klokkereugdetekenen bedreeven; ... nid, veele schoone vuurwerken aangesteeken, en tot midderhoog-Mogenden Gedeputeerden volgenden dag haaregadering, met een heerlyke mitsgaders den, en de Leden van de Landscha maaltyd onthaald.

Om in deze geschapenheid vaaken, terwyl de Legers te veld en de Vlooten in zee stonden gaan, den Godlyken zegen over de Wapenen van den Stat te bidden, wierd op den 19den. der Maand de volgende Uitschryving van een algemeenen Vast-en Bedendag door alle de Landschappen en Steden der Geunieerde Provincien opgesteld. *Uitschryving van een Vast-en Bedendag.*

E Rntfeste, Wy ... oorzienige, Discrete, Lieve, Getrouwe. Nademaal Wy jegenwoordig in ... kkeld zyn in het midden van een zwaren en zeer gevaarlyken Oorlog; en der ... d wederom gekomen is, dat de Legers in het Veld, en de Vlooten in Zee gebr..., staan te worden; en dat den staat van Ons lieve Vaderland uit het tegenwoor...ge gevaar niet gered zal konnen werden, noch eenigen voorspoed van de Wapene...te verwachten is, zonder den genadigen Zegen en Bystand van den Almo...en God: Zo hebben de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, met Onze bewilliging, in deze bekommerlyke tyden en zaken, nodig geagt en goedgevonden uit te schryven een Algemeenen Vast-en Bedendag over al de Geunieerde Provincien, Geassocieerde Landschappen, Steden ende Leden van dien, tegens Woensdag, die wezen zal den negenden May eerstkomende, om Ons met alle de Ingezetenen van den Staat te verootmoedigen, en ten zelven Dage in alle de Kerken dezer Landen, met een waare belydenisse van alle des Lands hoog-gaande, en onder Godts oordeelen, zo wel als onder zyne Zegeningen, meer en meer aanwassende Zonden, den Heere ootmoedig ende vuurig-lyk te bidden en te smeeken, omme de genadige vergevinge van alle des Landts swaare Zonden en Ongerechtigheden, en vervolgens omme de continuatie van Godes krachtdadige bescherminge over Ons voorschreven Vaderland, en om een

in ...tiertieren Zegen over de Wapenen van den Staat en van haare Geallieerden voor... aande Zee en Veldtogten, ten einde dezelve door des Heeren bystand Vyand... gemaakt, alle quaade raadslagen en ondernemingen van de gemeene moge ... eld, en het Vaderland by haare Vryheid en Religie geconserveerd sten naame, alles tot grootmaakinge en verbreidinge van Godes alderheiligsten naame, ... Religie, con... plantinge en aanwas van de waare Christelyke Gereformeerde Religie, ... ligheid. Wy b... van Onze diergekochte Vryheid, en Onzer aller zielen Zaligheid. ... den voorsz. 9den. derhalven, dat U L den voorsz. Vast-en Bedendag tegens den voorsz. ... se daar men gewoon ... stkomende tydelyk zullen doen publiceeren, ter plaatse daar men gewoon ... lyk te verbieden, ook eenige publicatie te doen; en daar benevens wel strictelyk te verbieden, ... werken en Neeringen, ... daad te doen ophouden, niet alleen allerley Handwerken en Neeringen, ... en diergelyke exercitien, op... al te beletten het Tappen, Kaatsen, Balslaan, en diergelyke exercitien, op ... dat zo goeden en heilzamen ... groote poene, daar tegens te statueeren, op dat zo goeden ... turbeerd ofte verhinderd moge ... door zodanige onbehoorlykheden niet geturbeerd ... mede advertentie aan de Franschen: doende van het geene voorschreven is mede advertentie aan de Fransche ... die in de Stad .... zouden mogen zyn. Gesch... ngelsche Kerken, die in de Stad .... en in den Haage, den 19den. April, 1703.

MAI.

ITALIEN. Nieuwe schaddinge van Aardbeeving. (a) Ziet pag. 163. en 219.

DE vrees voor (a) Aardbeevingen wierd omtrent in h... begin der Maand te Romen weder vernieuwd, op de tydingen die 'er kwam... dat men verscheidene schuddinge had gevoeld in Calabrien, en den Kerkelyk... Staat, daar de Stad Spoleto nogmaals op nieuws zodanig wierd aangetast, ... at ze zig niet meer in staat bevond van bewoond te konnen worden. ...es nachts tusschen den 5 en 6den. gevoelde men ook een schudding te R... men; weshalven de Heilige Vader order gaf tot het vervolgen van d'o... penbaare Gebeden: beveelende ook ter zelve tyd onderzoek te doen n... die kwaadaardige menschen, welke door hunne valsche voorzegginger... de schrik door de Stad trachtten te verbreiden. Doch dit alles was niet bekwaam om de gemoederen te stillen: en gelyk de spraak ging, dat 'er sedert eenigen tyd bloed en water uit den arm van S. Nicolaas van Tolentino was gedroopen, vreesden de lichtgeloovige en super-

per-

perstitieuze lieden, dat zulks wel een voorteeken van grooter ongelukken mogt weezen. 1703. May.

Wanneer men in de (a) voorgaande Maand had verstaan, dat 'er aan den Heer Petrus Codde, Aertsbisschop van Sebaste en Apostolische Vicaris in de Vereenigde Provincien van Nederland, verlof was gegeeven om weder na Holland te mogen keeren, verwachtten veele niet, dat de Heilige Vader zo kort daar na de volgende Bulle, tegenwoordig met den druk gemeen gemaakt, zou hebben doen opstellen.

Bulle tegens den Aertsbisschop van Sebaste.

(a) Zie pag. 220.

PAUS CLEMENS

DE XI^de.

Aan zyne geliefde Kinderen, de Catholyke Ingezetenen van Holland, en de Vereenigde Provincien.

„ GEliefde Kinderen, Zaligheid, &c. Wy, alhoewel onwaardig, „ op Aarde de plaats bekledende van Hem, die uit deze Wereld zullende vertrekken tot den Vader, de Vrede, welke hy in zyne geboorte verkondigd had aan zyne Kerk, als by Testament heeft nagelaaten, besteeden daar toe allermeest onze zorg, dat alle Catholyken (en voornaamentlyk die geenen, welke in Landen, die van dezen H: Stoel afgescheiden zyn, woonende, zorgvuldiger zig moeten wagten van alle sorten van quaad) afweerende alle voortqueeksels van tweedragt, yverig de vrede mogen betrachten; en dat die geenen, welke in de eenigheid van een en 't zelve Geloof eenigsints zyn, ook door een band van eendracht en liefde verbonden mogen werden; over zulks trachtende af te knotten, en ook, onder de gunst des Heeren, t'eenemaal uit te rooijen die booze telgen van oproeren en oneenigheden, welke wy, niet zonder groote bitterheid van ons Vaderlyk hert, bevonden hebben dat in de Hollandsche Zendingen voor langen tyd zyn voortgesprooten, en noch dagelyks aangroeijen: Zo is't, dat, hebbende onzen zeer Eerwaardigen Broeder *Petrus*, Aerts-Bisschop van Sebaste, om regtvaardi-

1703. May. „ dige en gewigtige redenen gesuspendeerd van het Apostolyk Vicaris-
„ ampt, 't geen hy bediende, en een Provicaris in des zelfs plaats on-
„ dertusschen gesteld, tot 'er tyd toe dat van den H: Stoel
„ anders zal geschikt worden, hebben wy verder verklaard, dat nie-
„ mand anders, op pretext van te zyn Provicaris, Aerts-Priester, Ca-
„ pittel-Heer, ofte wie uit hoofde van eenig ander Ampt of Bediening
„ eenige magt heeft om aan te stellen of te zenden eenige Pastooren,
„ Zendelingen, Noodhulpen, ofte eenige anderen, om de zorg der
„ zielen en bedieninge der Sacramenten waar te neemen, zelfs niet onder
„ voorwending van noodzakelykheid: evenwel tot overvloediger voor-
„ zorg, en voor zo veel des noodig mogt zyn, hebben wy geordonneerd
„ en vast gesteld, dat alle de Bezendingen, welke misschien op den naam van
„ de bovengemelde Bedieninge geschied zyn, en alles wat daar uit ge-
„ volgd is, kragteloos zyn, en van geener waarde: weshalven wy,
„ uit krachte van ons Apostolyk gezag, en onder straffe van den Ban,
„ in den welken de Overtreeders door de daad zelf, en zonder verdere aan-
„ kundiging, vervallen, wel strengelyk hebben verbooden aan alle
„ Geestelyken van de voornoemde Zendingen, dat zy zich niet verstouten,
„ noch vermeeten, in de geestelyke bestiering van de zelve Zendingen
„ eeniger wyze zich in te dringen. Doch nu, op dat het geene aan
„ weinigen is aangezegt, volkomen zoude kenbaar worden aan alle
„ Catholyken van die Landen, en geene plaats overblyven om eenig-
„ sints te twyffelen aan onze Pauselyke wil, daarom hebben wy, bemin-
„ de Kinderen, geraaden gevonden u alle te samen door deze Tegenwoor-
„ dige van die zaak kennis te geven. Ondertusschen stellen wy, zo we-
„ gens u lieder uitnemende Godvruchtigheid, als volstandige gehoorzaam-
„ heid tot den Apostolyken Stoel, ons vast vertrouwen, dat voor-
„ taan geen geloof noch ingang by u zullen vinden die weinige Rust-
„ verstoorders, zo van de Kerk als van de Republyk, welke door loo-
„ ze kunsten en valsche vertellingen getracht hebben uwe oprechte ge-
„ moederen te bedriegen, of, indien zy konden, ook in dwaaling te
„ brengen: zo laat hen begaan, geliefde Kinderen, want zy zyn
„ blind: en och of hunne boosheid hen niet verblind hadde! Betoont,
„ dat gy waarachtige Schapen zyt van Christus, die gehoorsaam zyn
„ aan de vermaaning van den geenen, welke van den zelven Heer tot
„ Opper-harder op der aarde gesteld is, en dat gy de stem van geene
„ Vreemdelingen wilt hooren: want het zyn buiten twyffel Vreemde-

lin-

„ lingen, die, dewyl zy de Kudde van God trachten te verdeelen, be- 1703. May.
„ vonden worden dat zy liever willen doodslaan en verderven, als be-
„ schutten. Deze Menschen pronken wel met den schyn van een naau-
„ we Zedetugt, en streelen zich zelf met den roem van een gestrenger
„ Godtsgeleerdheid: doch wat voor tochten zy in 't gemoed voeden,
„ en waar heen zy hun oogwit bestieren, kan lichtelyk een wyze on-
„ derscheider van zaaken oordeelen; daar toe gebruikende die onfeil-
„ baare regel, door de welke de Zaligmaker ons onderwezen heeft te
„ onderscheiden die geenen, welke tot ons komen in schaapskleederen,
„ te weeten, uit hunne vruchten zult gy hen kennen. Want, om van
„ het overige stil te swygen, wie is 'er die gezien heeft alle Pasquillen,
„ door hen in dit geval uitgegeven, en een openbaarder oneerbiedigheid
„ en vermeetelheid tegen den Apostolyken Stoel? (welke Pasquillen wy
„ bevonden hebben dat zelf ergernis hebben gegeven aan de on-Catholy-
„ ken:) Wie is 'er, dit ziende, die niet teffens ziet, hoe verre de
„ Schryvers en Voorstanders van zulke Schriften vervreemd zyn van den
„ geest Godts, die een God niet is van tweedragt, maar van vreede?
„ hoe vervreemd van de oprechte Christelyke liefde, welke zy met
„ woorden zo breed verkondigen, maar door hunne daaden te niet
„ doen? eindelyk, hoe verre vervreemd van het pad van oprechte oot-
„ moedigheid en gehoorzaamheid, welke de grondsteenen zyn van andere
„ deugden; naardien zy zelf tegen den Stoel van den H. Petrus, de Moe-
„ der en Meesteresse aller Christenen, zich niet schamen hun hoofd op te
„ steeken, haare Geboden tegen te gaan, ja zelf haare macht om ver te
„ smyten, en openbaar te bespringen? Doch gy, beminde Kinderen,
„ doet zo niet: maar volhardende in die Godvruchtigheid, welke van
„ uwe Vooronders u is overgeleverd, gelyk gy door uwen Godtsdienst
„ belyd; zo bevestigt ook door uwe gehoorzaamheid, gelyk het Catho-
„ lyken betaamt, de opperhoofdige Regeering van de Heilige Room-
„ sche Kerk: want wy bevelen u niet, als tot uw eigen welstand; en
„ wy zoeken niet uwe tydelyke goederen, maar wy bezorgen uwe gee-
„ stelyke gaven. Wat verder belangt den voornoemden Aerts-Bisschop
„ van Sebaste, overmits wy door de herhaalde beleefdheden van veelen,
„ als ook door de ernstige verzoeken van onzen beminden Zoon Theo-
dorus de Cok, die van ons, als boven gemeld is, Provicaris is aange-
steld, wierden aangedrongen om aan den voornoemden Aerts-Bisschop
te laaten toekomen de magt van wederom te keeren naar Holland, te
meer,

1703. May.
„ meer, dewyl van alle kanten verzekerd wierd, dat de Regeering van
„ het Land zeer sterk aandrong op de herstelling, gelyk zy zeiden, van
„ hunnen eigenen Ingezetenen in zyn Vaderland: Zo hebben wy, liever
„ willende gebruiken een Apostolyke oogluiking als een gestrenger uit-
„ voering der Kerk-wetten, niet alleen verlof om te vertrekken, maar
„ zelf bevel daar toe, bykans twee maanden geleden, aan hem zelfs gege-
„ ven: doch als de voornoemde Aerts-Bisschop, terwyl hy zich vaardig
„ maakte tot de reis, zeer onlangs by ons quam, hebben wy hem te ver-
„ staan gegeven, dat, alhoewel het gebeurde dat wy de bezending van
„ een nieuwen Apostolyken Vicaris in die Gewesten noch eenigen tyd que-
„ men uit te stellen, hy nochtans niet duister verstaan kon, dat hem alle
„ hoop ontnomen is om ooit in 't toekomende weder zyn Ampt te be-
„ dienen; het welk, gelyk als men ondervonden heeft, aan hem niet
„ langer, als volgens het welbehagen van den H. Stoel, was aanbevo-
„ len, en waar van hy, gelyk gemeld is, onderusschen is gesuspendeerd.
„ Want de zaak over en weder over opgewogen, en ingenomen hebben-
„ de den raad van verscheidene onzer eerwaardige Broeders de Kardina-
„ len van de H. Roomsche Kerk, hebben wy in den Heere geoordeeld,
„ dat het voor het Geestelyk welzyn van die Zendingen aldus dienstig
„ was. Boven dat, hebben wy hem bevel gegeven, dat hy zyne Gun-
„ stelingen van alle krakkeelen en wangunstigheden, om zynent halve
„ voornamelyk opgerezen, zou tragten af te wenden, en alle ergernis-
„ sen, jammerklagten, en andere schynredenen der Wereldwyzen (wel-
„ ke geensints ontbreeken zullen, dewyl de ingeborene yverzugt voor
„ eigen belang dezelven aan de menschen gestadig ingeeft) te beteugelen
„ met deze eene uitspraak van den Apostel: *Weest gehoorzaam aan uwe*
„ *Overheden, en zyt hun onderdanig; want zy waken gestadig, als zullende*
„ *rekening geven voor uwe zielen.* Alle deze dingen, beminde Kinderen,
„ hebben wy geoordeeld aan u bekend te moeten maken; op dat alle de
„ genen, die onder u voor Catholyken erkend willen worden, niet mo-
„ gen zyn als wankelbaare Kinderen; maar weten mogen wat Harder zy
„ op den weg des Heeren moeten volgen, en wiens Geboden onderdanig
„ zyn. Weest dan bezorgd, op dat gy, die de genade van het rechte
„ Geloof van den Heere ontfangen hebt, aan den zelven Heere moogt
„ getrouw zyn, door de vruchten van goede werken, voornamentlyk
„ van liefde, ootmoedigheid, en gehoorzaamheid: want het zal ver-
„ geefs zyn, het Catholyk Geloof te hebben gehad, ten zy dat gy ook
door

» door 't ondersteunsel van andere deugden bereikt het einde van uw Geloof, de Zaligheid uwer zielen. Het welk op dat gy te beter moogt verkrygen, zullen wy, volgens de plicht van ons Ampt en de Vaderlyke liefde, met de welke wy u alle te samen beminnen, niet ophouden te bidden den oppersten Vader van barmhertigheid. Ondertusschen deelen wy u mede de Apostolyke Zegening. *Gegeven tot Romen, den* 7[den]. *April* 1703. 1703. *April.*

LOMBARDYEN. Staat der wederzydsche Legers.

DE Veldtogt had in Italien noch geen aanvang genomen; en alles, 't geen den (a) Hertog van Vendôme tot nu toe met zyne talryke Legers had konnen uitvoeren, bepaalde zich in de Keizerschen gade te slaan, en hen te beletten eenig conquest te maaken. Drie geheele maanden had hy te vergeefs op d'oevers van de Secchia doorgebragt, met het voorneemen van over die Rivier te trekken; doch 'er zelfs d'onderneeming niet af durven beproeven. De Keizerschen sliepen 'er aan d'andere zyde niet minder gerust om. Vermoeid dan van zynen tyd te verliezen in hen over de Secchia aan te kyken, besloot hy ze op een andere wyze aan te tasten. Hy toog met dartig duizend Man over de Po en de Mincio, om hun de leeftogt en de bystanden, die zy gewoon waren van d'Adige t'ontfangen, af te snyden; en liet den Ridder van Vendôme, zynen Broeder, met omtrent twintig duizend Man in zyne eerste Post. Dit geschiedde op den 14 of 15[den]. der Maand May: en, 't geen al de wereld zeer vreemd moet voorkomen, den zelven dag overweldigden de Duitschers de passagie der Rivier tegen over Bondanella, en deeden een zeer voordeelige uitloop in 's Vyandts Land. Vyftien honderd Man, gecommandeerd door den Sergeant Majoor van het Regiment van Erbeville, waren d'uitvoerders van deze stoute onderneeming. De Franschen, welke aan d'andere kant lagen, betwistten hun den overtogt drie uuren lang met groote kloekmoedigheid: maar de Keizerschen versterkt zynde door twee honderd Granadiers van het Regiment van Nigrelli, welke zig in deze gelegentheid zeer dapper kweeten, verlieten d'anderen het werk, en weeken na de kant van Guastalla. Men kan wel rdeelen, dat het voorneemen der Keizerschen niet en was aldaar post te atten, maar alleenlyk een edelmoedige bravade aan hunne Vyanden te oen. Zy keerden ook, na, gelyk gezegt is, een uitloop in het Land edaan te hebben, weder na hunne Legerplaats. Een weinig te vooren adden de Keizerschen een Molen op de Lenza verlaaten, hoopende de

(a) Ziet pag. 183.

1703. May. Franschen derwaarts te lokken : maar zo als dezen 'er meenden in te treeden, om 'er bezit af te neemen, waarschouwde hen een Vrouw, dat ze ondermynd was; weshalven zy stil hielden, en de Molen in der daad voor hunne oogen zagen opvliegen.

Behalven de twee Legers, daar hier voor af is gesproken, hadden de Franschen noch een vliegend Leger van drie duizend Man op de grenzen van Mirandola en het Modeneeis onder het gebied van Monsr. Albergotti, mitsgaders gestadig eenige Troupen voor (a) Bersello; om welke Plaats te beter te blokeeren zy verscheidene Schansen op de toewegen hadden opgeworpen: doch dit verhinderde egter niet dat de zelve zig kloekmoedig handhaafde, en de Vyanden met haar kanon en menigvuldige uitvallen geweldig incommodeerde.

De Generaal Starremberg, die het Keizerlyke Leger commandeerde, liet ondertusschen Concordia sterk maaken, en gebruikte daar vyftien honderd Man toe. Sedert een maand had hy agt honderd Remonteerinspaarden, vyf honderd Heidukken, en twaalf honderd andere Voetknegten tot recruteering gekreegen; en verwagtte ook nog een Corps van vyftien honderd Hussaaren, 't geen, na men zei, al op den Trentischen bodem was aangekomen, enz.

Eindelyk: ziet hier een Briefje, 't geen de Franschen op den 16den. der Maand met een Trompetter in het Keizerlyk Leger stuurden.

MEn laat aan het Vyandlyk Leger uit den naam des Konings weeten, dat dewyl de Marquis de Barbesieres niet weder te rug is gestuurd, gelyk ook niet de Gevangenen gemaakt in de Citadelle van Luik, in de S. Michielsschans te Venlo, en te Stocheim, hoewel 'er voor die laatsten een woordelyk verdrag was noopende het Cartel ter uitvoering te stellen, zyne Majesteit een algemeene order heeft gegeven van niet een eenigen Gevangen weder te geven voor dat 'er een generaal Cartel zy geteekend met alle de geenen, welke tegens zyne Majesteit en den Koning van Spanjen in Oorlog zyn.

Om te verstaan 't geen hier van den Marquis de Barbesires word gezegt, moet men weeten, dat hy over eenigen tyd, zo als hy, vermomd in boerengewaad, door Tirol toog, om zig in het Leger des Keurvorsts van Beyeren te vervoegen, by de kop was gevat. Nu, gelyk deze manier van door een Vyandlyk Land te trekken strydig is tegens de wetten van den Oorlog, verstond de Keizer niet, dat de Marquis de Barbesiers in het

het Cartel begreepen zou weezen. Dit was dan het antwoord, 't geen op het gemelde Briefje wierd gegeeven. 1703. May.

GElyk men met een Trompetter heeft doen verstaan, dat de Vyanden zig niet meer aan het Cartel willen houden, word hunne verklaaring aangenomen: weshalven zich een ieder daar na moet reguleeren,

Gedaan in het Hoofdquartier, den 16den. May 1703.

DEWYL de gedaante der Krygszaaken sedert den tyd van een maand in Duitschland heel veel was veranderd, sprak men gantsch niet meer wegens de veldtogt van den *Roomsch-Koning*, en heel weinig van de bystanden die men na Italien zou stuuren. Ondertusschen waren weinige lieden ter deeg onderregt wegens de sterkte of de swakte van het Leger daar te lande: en het was zeer gewigtig voor de gemeene zaak, en de byzondere belangen des Keizers, het zelve in staat te stellen van eenige progressen te doen. De Ministers van Engeland en Holland hadden zulks verscheidene maalen vertoond: maar gelyk aan d'andere kant de Prins van Baden en de Generaals Schlik en Styrum gestadig versterking hadden verzogt, en dat zy ze in der daad ten uitersten van nooden hadden gehad, en nog hadden, vond de Keizer zig zeer belemmerd waar hy het eerst de hand aan zou slaan; daar ook nog dit ongemak bykwam, dat hy niet te gelyk in alles kon voorzien. En het argste van allen was, dat het Leger des Ryks nog niet en was verzameld; en dat, terwyl men zulks met verlangen te gemoet zag, midlerwyl alle de last des Oorlogs in Duitschland op den Keizer en zyne Geallieerden kwam te vallen. DUITSLAND. staat der Krygszaaken.

Eene der listen, daar de Vyanden en kwalykmeenenden zig af hadden bediend om eenigen Vorsten en Standen des Ryks de lust te beneemen, was hun in te boezemen dat den Oorlog, welke tegens Vrankryk en Spanjen wierd gevoerd, een Oorlog van Religie was, en dat de Protestantsche Vorsten den zelven niet en hadden voortgezet als om de Katholyken te bederven en ter neder te smyten. Gelyk 'er niets ongerymder, nog onbeweerbaarder als zodanig een taal, bedagt kon worden, wilde men 'er een tyd lang het oor niet eens aan leenen: maar eindelyk wierd men gewaar, dat het credit der geenen, die het uitstroiden, gewigt 'er aan gaf; weshalven de Keizer zig genoodzaakt Poogingen om den Vorsten en Standen in te boezemen, dat de tegenwoordige Oorlog een Oorlog van Religie was.

1703. May. achtte door een openbaar en authentyk Decreet, by de drie Ryks Collegien te Regensburg opgesteld, het tegendeel aan de wereld te toonen. Dit Decreet wierd in het begin der Maand afgekondigd, en aan de Poorten en op de Kruisstraaten van Weenen aangeplakt, zynde vervangen in deze termen.

NAdemaal men sedert een geruimen tyd alhier by de algemeene Ryksvergadering onder de hand, en tegenwoordig meer als ooit tot onze hoogste verwondering heeft moeten vernemen, en by vreemde Magten kennelyk is, hoedanigerwyze de Vyanden des Ryks, andere nietwelmeenenden en Haaters van de Vrede, ja zelfs Geestelyke Persoonen, vermeetelyk onderstaan durven uit te strooijen, als of de tegenwoordigen afgedwongene Oorlog alleenlyk op de onderdrukking van de Religie was aangezien, mitsgaders om de Standen des Ryks en hunne Religie en de vryheid van gewisse ten hoogsten in gevaar te stellen; 't welk een gevaarlyke konstenary zynde, waar door onder het vals voorwendsel van de Religie de vervreemding der gemoederen van de getrouw verbondene Ryksstanden word gezogt; vinden zo wel de Vorsten en Standen de Katholyke als Augsburgse Belydenis toegedaan, om zulk eene ten hoogsten en ten onregt opgeleide beswaarnisse te ontgaan, en alle verder mistrouwen en de te vreezene verdeeling van het Ryk voor te komen, zich verpligt zodanig een verdigt uitstrooisel plegtelyk tegen te spreeken, in hoope dat zo wel niemand der Onderdaanen van de getrouwe Ryksstanden, het zy Geestelyk of Wereldlyk, van wat Religie zy mogen wezen, als de vreemde Natien, aan deze valsche onverwachte uitstrooisels eenig geloof zullen geeven; als zynde zulks niet alleen niet waardig, maar veel meer daar voor te houden, dat de Vyanden des Ryks en hunne Zendelingen beoogen door zulks ongegronde verdigtselen misstrouwen te koesteren, tweedragt en oneenigheid onder de Standen te verwekken, en by de Landzaaten en Onderdaanen van 't Ryk, het zy door kryg of door kunst, gelegentheid te erlangen om de tot hier toegelukkige voortgangen van zyne Keizerlyke Majesteit, het Roomsche Ryk, en derzelver hooge Geallieerden te stremmen; alhoewel noopende het waare oogmerk van dezen Oorlog tusschen het Hoofd en de Leden; onder zich zelven, aan de hooge Geallieerden, vreemde Machten, ja aan de gantsche Wereld bekend en openbaar is, dat dit uitstrooizel de minste grond niet en heeft, maar alleenlyk is begonnen, zo als uit de reeds uitgegevene Ryksbesluiten en Verbonden duidelyk blykt, om de regtvaardige zaak, welvaart en behoudenisse van het Heilige Roomsche Ryk, als het erlangen van een billyke, agtbaare, en allerzyds bestendige Vrede. Dewyl evenwel de Franschen, en andere diergelyke Kwaalykgezinden, dit ongeagt niet zullen nalaaten hier en daar aan de Katholyke Hoven, en voornamelyk aan dat van den Paus, zich te bemoeijen om dezen valschen indruk verder te onderhouden, als of eenige der hooge Ryksstanden, de Augsburgsche Belydenis toegedaan, en hunne magtige Bondgenooten zekerlyk voorhadden hier en daar een Oorlog van Religie te kweeken en te doen uitbarsten, om tusschen de Katholyke en Augsburgsche Verbondene Standen een volko-

komene scheming te maaken, en hunne swakke te samen gevoegde gemoederen en wapenen te ontzenuwen; zo heeft men, wegens de Ryksvergadering, om deze verdichte kunstige onwaar- en valsheden voor te komen, goedgevonden zich daar tegen te stellen, en heiliglyk te betuigen, zo als de aanwezende Booden, Boodschappers en Gezanten op deze tegenwoordige Ryksvergadering uit den naam der Keurvorsten, Vorsten en Standen, hunne Meesters en Lastgevers, opentlyk door dit tegenwoordige Ryksbesluit doen, en aan de gantsche wereld voor te stellen, dat geene der hooge Ryksstanden, of hunne Bondgenooten, van wat Religie zy mogen zyn, ooit dat oogmerk hebben gehad, of hun iets diergelyk in de zinnen is gekomen; maar wel, dat het Verbond alleenlyk tegens de Vredebreukige Kroon van Vrankryk, des zelfs Helpers en Helpers Helperen, om de Religie, en de behoudenis van het Roomsche Ryks Duitsche lieve Vaderland, en van de hooge Geallieerden is aangegaan, en zy alsnoch eenmoediglyk van dezelve gedachten zyn: waarom men ook van Rykswegen het zelve aan de gantsche wereld tot meerder wegneming van deze valsche waan wel heeft willen voorstellen, en het noodzaakelyk en billyk heeft geacht verder en ernstig te besluiten, dat, zo wanneer het iemand mogt gelusten deze boosaardige uitstrooizelen verder te verbreiden, of den armen onkundigen Landman, en anderen, tegens zyne Keizerlyke Majesteit, het Ryk, en zyn Duitsche Vaderland, daar door te vervoeren, te bedreeven, en in zorge te stellen, de zodanige aanstonds voor Verstoorders van de gemeene rust gehouden, en volgens de Wetten des Ryks ernstig en scherp, na gewigt der zaaken, aan Lyf en Leven, anderen ten voorbeeld, zonder aanzien van persoonen zullen getugtigd en gestraft werden: zodanig dat ook alle hooge en laage Overheden, een ieder in zyn Gebied, gehouden zullen zyn dit Ryksbesluit der Keurvorsten en Standen, als in een Wet in rechten naaukeurig te onderhouden. En op dat niemand onkunde zoude mogen voorwenden, of deze Verbintenis aan iemand verborgen zyn, zo is tot bekragtiging van het zelve verder goedgevonden zyne Keizerlyke Majesteit onderdanig te verzoeken, niet alleen deze der hooge Geallieerden onder malkanderen verbondene Declaratie hem te laaten welgevallen en te bekrachtigen, maar ook zyne Gezanten en Residenten aan alle Vreemde Geallieerde Hoven, en byzonderlyk aan dat van den Paus, te laaten openbaar maaken de valsheid van deeze valsverdichte uitstrooisels, en dit Ryksbesluit, zo dra als doenlyk is, door het Keizerryk alomme te laaten afkondigen; ten einde de reedts vervoerde en gemeene Man, anders onderrecht; de boosaardige Verstoorders van de gemeene rust, en Overtreders te beter mogen worden gekend, en ter verdiende straffen betrokken; het Hoofd en de Leden bestendiger eensgezind mogen zyn; ende door de Kroon van Vrankryk, den Hertog van Anjou en andere afgedrongen Oorlog, met de samengevoegde gemoederen en ongescheurde ...gt, zonder de minste verhindering, tot welweezen van het Roomsche Ryk Duitsche Vaderland, met hulp van de hooge Geallieerden loffelyk moge uitgevoerd worden.

1703. May.

1703.
May.

Recredentiaal aan de Gedeputeerden der Stad Regensburg medegegeeven.

Aan de Gedeputeerden van Regensburg, voor eenige dagen ten Hove gekomen om bericht te geeven wegens den toestand der zaaken in die Stad, en nu gereed staande om weder na huis te keeren, wierd door zyne Keizerlyke Majesteit d'onderstaande Wedergeloofsbrief, getekend te Luxemburg op den 15den. der Maand, medegegeeven.

Eerzaame lieve Getrouwe,

IN welker voegen Gylieden door de onvermoede geweldaadige onderneeming des Keurvorsts van Beyeren zyt gedwongen geworden aan den zelven de Brug en een Poort van de U door Ons en het Ryk aanvertrouwde Stad Regensburg onder zekere bedingen in te ruimen, mitsgaders wat Gylieden ten dezen opzichte in onderdaanigheid raadsaam hebt geagt aan Ons te laaten weeten, hebben Wy, zo uit Uileder Schryvens als het mondelyk Voordraagen van U van herwaarts gezondene Geheime Mede-Raads-Vrinden en Raaden *Johan Jacob Fuchsens* en *Hendrik Johan Plato*, ten voornaamsten genadiglyk verstaan. En aangezien Wy niet nalaatig willen zyn, om Uwen en des Ryk waggelyken stand vaderlyk en zorgvuldig te gemoet te komen, zo zult Gy tot U L. genoegen by Onzen Keizerlyken voornaamsten Commissaris op den tegenwoordigen Rykedag, dien Wy van Onze intentie en meening, wat van Onze en des Ryks zyde tot Uwe bevryding kan geschieden, opening gedaan hebben, konnen verstaan wat daar van zy, 't geen Wy alsnoch genadiglyk betuigen, en Gylieden het gevolg hebt te verwachten; U L. in allen gevallen verzekerende, dat Wy ons, hoe zich Keur-Beyeren eindelyk ook moge gedraagen aan Uwe redding en de behoudenisse van Uwe wel herkomene Onafhangelykheid, Vryheid en Gerechtigheden; onverzuimelyk en met alle kragten, onder hoope van daar in door het gantsche Ryk met nadruk bygestaan te worden, zullen laaten gelegen zyn: waar mede U L. met Keizerlyke Genade genegen blyve, enz.

BOVEN RYN.

Samenvoeging der Fransche en Beyersche Legers ter uitvoering gesteld.

NA dat den Maarschalk de Villars zyn voorneemen aan de kant van (a) Stolhoven was mislukt, en hy het besluit had genomen van den doortogt door het Kintzigerdal te beproeven, stuurde hy den 27sten. April den Marquis de Blainville met twintig Bataillons en dartig Esquadrons om d'eerste Retrenchementen t'overweldigen, en de wegen voor het overige des Legers te bereiden. De Marquis veroverde den 29sten. de Post van Bibrach, in de welke honderd Krygsknechten, die de zelve bewaarden, door de kling wierden gejaagd; maakende zich wyders meester van het Slot van Hanslach, daar een Bezetting van hon-

(a) Zie pag. 241.

honderd en tachtig man op lag, welke zich als krygsgevangenen overgaven. Den 30sten. vervolgde hy zynen weg langs de Kintche, alwaar hy de Retrenchementen, die de Keizerschen aan geene zyde van Husen en by Wolfach hadden opgeworpen, en welke zy na een kloekmoedige wederstand verlieten, overweldigde. Ondertusschen volgde de Maarschalk de Villars met de rest van het Leger, bestaande, na men zei, in dartig Bataillons en dartig Esquadrons; en de Marquis de Blainville avanceerde na d'andere Retrenchementen, die de Keizerschen op het Gebergte hadden gemaakt om de passagie van Hornberg, een Stedetje gelegen in het Dal aan de Vliet Gutach welke in de Kintche valt, te verdeedigen. Deze passagie, of doortogt is zeer eng; maar daar lag wenig volk om ze te bewaaren. De Marquis de Blainville detacheerde den Graave van Montbron met zyne Brigade, om het Gebergte ter rechter hand om te trekken, en de Keizerschen van achteren aan te tasten; terwyl hy het opperste van het zelve ter flinker zyde deed inneemen door acht Compagnien Granadiers, die hy in persoon ondersteunde; zulks dat de Keizerschen, ziende zich zo wel van achteren als van vooren aangetast, den doortogt alreedts gewonnen achtten, en, zynde de Landmilitie of Keurlingen aanstondts op de vlugt getoogen, maar een geringe wederstand booden, en aan de Franschen aldus gelegentheid gaven om aan die kant door te breecken. De Keizerschen hadden een ander Retrenchement in het Freybergerdal opgeworpen: doch het deed hun geen dienst, alzo de Franschen den weg van S. Joris hadden genomen, om in het Wellingerdal te geraaken. Zy kwamen 'er den 4 en 5den. May, en deeden den Bevelhebber van Willingen opeisschen; welke, in plaats van antwoord, het kanon op hen liet lossen. Hy had echter maar zes honderd Man tot Bezetting; doch geloofde, dat zyn moed het gebrek zyner krachten zou vervullen. In der daad, de Franschen dorsten hem niet aantasten; en de Graaf Prosper van Furstemberg, welke met drie duizend Man niet verre van daar lag, eenige bystand 'er in geworpen hebbende, handhaafde zich de Plaats tot noch toe. Van d'andere kant maakte de Graaf van Furstemberg zich op nieuws meester der doortogten van het Kintzigerdal, en sneed door dat middel alle gemeenschap af welke de Franschen langs dien oord met der Elsas konden hebben. Wat den Graave van Styrum belangt, zo haast als hy van den optogt der Beyerschen en Franschen was verwittigd, avanceerde hy mede om hen gade te slaan, en zo dicht, als hy konde, aan den Prince van Baden te naderen, ten einde

1703. April.

1703. May. de zich ingeval van noodzakelykheid by malkander te konnen voegen. Hy sloeg zich den 7den. May neder by Goppingen; hebbende noch maar, behalven de Keizerlyke Troupen, vyf Frankische Regimenten by zich: doch hy kreeg de volgende dagen de vyf duizend Saxen die Graaf van Schlik hem had toegezonden, mitsgaders eenige andere Regimenten welke zich vervolgens in zyn Campement vervoegden; zulks dat zyne Manschap nu op achtien duizend koppen wierd geschat.

Om een naauwkeuriger berigt van deze samenvoeging der Fransche en Beyersche Legers te hebben, zullen wy hier ook laaten invloeijen een Brief geschreeven op den 8sten. May uit Wolfag, en Plaatsje in het Kintzigerdal, behelzende een

Naauwkeurig en omstandig Relaas wegens de samenvoeging der Fransche en Keur-Beyersche Legers door het overweldigen der Passagien in het Kintzigerdal.

NA dat de Maarschalk de *Villars* gezien had, dat aan de Linien niet was door te komen, is hy van dezelve te rug na *Offenberg*, en verder, met agterlating van eenige duizend Man, na het *Kintzingerdal* getoogen. Deszelfs vooruitgetoogene Manschap had voor zyne aankomste de Schans van *Hauslag* al veroverd, doch op zyn bevel den 30sten. voorleden weder verlaaten, en zelfs *Hauslag* in brand gestooken; waar na zy wat te rug toogen, en zich dien dag en nacht stil hielden. Den eersten May liet de gemelde Villars onze Voorwagt van 40 Man onder den Luitenant *Schats* van des voormiddags ten 10 tot 12 uuren toe beschieten: en dewyl het scheen of de Vyand ook deze Plaats zelve wilde aantasten, wierd op alles goede ordre gesteld; en, zo tot bedekking der hoogtens van het Gebergte, als ook van *Hoornberg*, d'Overste *Entsberg*, d'Overste Lieutenant *Tessing*, en d'Overste Wagtmeester *Willemin*, met omtrent duizend Man een half uur te vooren van hier derwaarts gezonden. De Vyand trok, na het beschieten van de Voorwagt, wat te rug: doch men vernam ten een uur, dat de *Franschen* ten vollen in het schoone *Gutracherdal* waren gerukt; en *Hornberg*, met 5000 Man uitschot en geoeffende Soldaaten bezet; door verraderlyke Persoonen van weerkanten op den hoogen Berg gebragt, omringd; van boven als ook van agteren aangetast; en eindelyk, door de *Duitschen* verlaaten, zelve bezet hadden: welk laatste men egter, om de duizend Man van hier gezonden, niet kon gelooven. Maar wy wierden tegen den den avond van eenige door de vlugt ontkomene berigt, dat de Vyand de Linien hebbende laaten leggen, met een groote Magt dien weg en hoogtens was overgekomen, en zich aan geene zyde van *Guttag* zodanig gedekt had geposteerd, dat de onzen zulks in het minste niet verwagt hebbende,

de ... zelfs als omringd en gevangen stonden; zulks dat, wanneer zy scherp aangetast wierden, de Landmilitie, of Keurlingen, het aanstondts op een loopen stelden, en op geenerley wyze tot staan konden gebragt worden; 't welk geen kleine verwarringe onder de Soldaaten zelve veroorzaakte, en den Vyand gelegentheid gaf om den Oversten *Entsberg* met omtrent 200 Man van zyn hier en daar gesteld Volk af te snyden, andere 200 ten deele gevangen te nemen. en veele te verslaan. Gedurende dit Gevegt zyn den Overste-Wagtmeester *Willemin* de Capiteins *Korlinsky*, *Rudolphi* en *Brest*, en de Luitenants *Aicholus*, *Knaus* en *Aussenberg* (welke laatste den Vyand met ongevaar veertig Man aan deze zyde van de Brug by *Hornberg* lang heeft opgehouden) gedwongen hunne Posten, hoewel dapper beschermd, te verlaaten, en, zich by den Luitenant *Grip* vervoegd hebbende, met omtrent 300. gemeene Knechten zo kloekmoedig door te slaan, dat ze des avondts laat alhier nog aankwamen, als mede des anderendaags de Hopmannen *Rudolphi* en *Brest*, insgelyks doorgeslagen zynde. Men oordeelt, dat dit wyken en aftrekken zyne aanmerkingen verdient, om dat de gemelde Officieren eerst den hoogen Berg in een Dal moesten daalen, en daar uit al vegtende weder langs van den hoogen Berg optrekken. Middelerwyl heeft onze Durlagsche Hopman *Muller* met 200. Man deze Post bewaard, en des Vyandts inbreuk van ons afgeweerd. Den 4den. quamen den Overste *Entsberg* en Overste Lieutenant *Tessing*, die men voor gevangen hield, alhier aan; zynde over *Friedberg* den Vyand ontkomen. Van onze kant zyn 'er ruim 400 dood gebleeven, en daar onder een Overste-Wagtmeester, een Capitein, en 6 Luitenants. Den 6 len., 's avondts, is den Overste-Wagtmeester *Willemin* met 400. Man, en de Hoofdmannen en Luitenants met hem hier aangekomen, op een aanslag uitgegaan; als ook den Hoofdman *Mitblar*. Ondertusschen hebben de *Franschen* hunne Legerplaats by *Hanslag* ten vollen verlaten; zyn door het *Guttagerdal*, en langs den *Hornberger* weg, doorgetogen; en staan met 5000 Man, en een meenigte van Karren, van *Friedberg* tot op een uur na aan *Villingen* uitgestrekt. Den 8sten. zal het hier zynde *Zwabische* Geschut na *Freudenstad* afgevoerd worden De Generaal van *Thungen* staat tusschen de laatstgenoemde Plaats en St. *George*; en den Hertog van *Wirtenberg* nevens den Grave van *Styrum* met 14000 Man tusschen *Geuppingen* en *Gritling*, waar van zy een gedeelte *Keur-Beyeren* hebben tegengezonden, om den zelven op te houden tot dat ze met den Prince *Louis van Baden* te *Heereborg* te samen gevoegd, en bestand zullen weezen om den Vyanden het hoofd te bieden, enz. 1703. May.

Ondertusschen, eer wy verder gaan, zal de Leezer uit den onderstaanden Brief, door zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid aan den Maarschalk de Villars geschreeven, konnen afmeeten, wat bekommering en vrees die Vorst voor het mislukken van deze onderneming had gehad, en hoe noodzaakelyk hy de zelve voor het best van zyne belangen oordeelde.

1703. May.

IK heb my en passant verzekerd van de Brug van *Regensburg*, welke ik door myne Troupen heb doen bewaren, nevens de Stadtspoort die de Brug afsluit. Ik marcheer tegenwoordig recht na den Graaf van *Schlik*. Zo hy niet vechten wil, ten minsten hoop ik hem by *Passau* te bezetten. Indien dit gelukt, zal ik zelve, zonder vertoeven, met een Corps myner Troupen marcheeren, om het Detachement, dat voor u heene trekt, van naby te ondersteunen, of 'er mede te conjungeeren indien ik sneller marcheeren kan. Monsr. wy moeten deze reis conjungeeren, het koste wat het wille, of myn verlies is zeker: want van de eene kant staat de geheele Palts voor myne Vyanden open; en men loopt perykel, dat zy den Donau passeeren zullen, dewyl ik niets anders dan Boeren ter defensie daar van kan laaten. En van de andere kant indien de Graaf *Schlik* doorboorde terwyl ik van de hand was, laat ik uw oordeelen in wat staat *Beyeren*, myne Familie, myne Hoofdstad *Munchen*, en alles wat my 't dierbaarst is, zouden zyn; zo dat dan myn verlies of myne behoudenis enkelyk van den uitslag van dit project afhangt. Ik verlaat my gantschelyk op u, myn Heer, &c.

De Keurvorst van Beyeren, welke sedert het begin van de Maand May den Franschen te gemoet was getoogen, ging zich den 5den. met zyne Avantgarde, bestaande uit vier duizend man, te Riedlingen nederslaan, alwaar zich des anderendaags het overige van zyn Leger, 't geen men zei in 't geheel by de twintig duizend koppen sterk te weezen, by hem kwam voegen. De Maarschalk de Villars, welke met zyne Armée, bestaande uit vyftig Bataillons en sestig Esquadrons, maakende te samen over de dartig duizend man, tusschen Fridingen en Miskirken gecampeerd lag, ging zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid op den 12den. der Maand in des zelfs Legerplaats te Riedlingen bezoeken, 't geen met alle de tekenen van eer en vriendschap, welke de gelegentheid mogt vereisschen, geschiedde. De Keurvorst bediende zich van d'allertederste en krachtigste uitdrukselen, om zyne erkentenis te verstaan te geeven; verklaarende, dat hy zyne behoudenis, en die van zyne Staaten en Familie, aan hem verschuldigd was, en dat niets zulk een grooten en gewigtigen dienst kon te boven gaan. Dit wierd met zo veele redenen gezegt, dat de Maarschalk naauwelyks tyd vond om hem tot antwoord te geeven, dat hy precise orders had gehad om d'Armée eerder te laaten verlooren gaan, als hem niet te hulp te komen, enz. Des anderendaags ging de Keurvorst den Maarschalk in zyn Campement bezoeken, en wierd 'er insgelyks met groote tekenen van blydschap en eerbiedigheid ontfangen: maar wel

haast

haast ontstonden 'er groote swaarigheden tusschen hen, wanneer men de weezendlyke zaaken zou reguleeren. De Maarschalk pretendeerde voor eerst, dat de Keurvorst hem de Steden Ulm, Ingolstad, en Branaw tot Plaatsen van zekerheid in handen zou geeven: dat hy ook het opperbevel in het Leger zou afstaan: en eindelyk, dat hy zoude toestaan, dat alle de Contributien, welke geheven stonden te worden, in de Kas van het Fransche Leger gebragt, en voor eerst tot des zelfs onderhoud aangewend zouden worden. De Keurvorst, verbaasd over deze voorslagen, verwierp de zelve; en wierden verscheidene Couriers hier over aan den Koning van *Vrankryk* afgevaardigd, enz. 1703. May.

Ondertusschen had zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid wegens het doorbreeken der Franschen met den onderstaanden uit zyn Campement te Riedlingen wel kennis aan de Staaten van zyn Land willen geeven.

NU is het Fransche Leger, dat tot ons komen zou, ten vollen over het Gebergte; dog de swarigheden, welke de Maarschalk de Villars in deze zo gewigtige Togt te overwinnen heeft gehad, zyn zeer groot geweest. Het heeft egter de Goddelyke Almagt geliefd dezelve zo zigtbaarlyk te onderstceunen, dat, niettegenstaande der Vyanden groot voordeel, men hen met verlies van veele der hunne, agterlaating van veele Gevangens, en daar onder den Commandant van Horneburg en vier Hopmannen, als mede het verjagen uit alle Posten, zodanig te boven is gekomen, dat men het met reden voor een volslagene Zegen heeft te houden, en God Almagtig te danken. Gemelde Maarschalk de Villars heeft ook door een Afgevaardigden my verslag van alles laaten doen, en daar nevens berigt, dat hy met 50 Bataillons en 61 Esquadrons, nevens 50 Stukken en het daar toe behoorende, na Donau Eschingen was getogen, van waar wy hem by ons verwagten, om het noodige te beraamen.

Wy kunnen U L. niet outhouden te zeggen, hoe dat dit eerste gelukkige Onderstand, 't welk ons den weg, zo als te hoopen is, tot grooter aanwinningen voor ons en onze Landen zal baanen, een hertelyk genoegen geeft; niet twyfelende, of onze gezamentlyke getrouwe Landstanden en Onderdaanen zullen zich daar mede over verheugen, als ook deel in onze voldoening neemen: dezelve met eenen uit onzen naam verzekerende, dat wy de geenen, die van de Vyanden nog te lyden hebben, spoedig en kragtig met onze Landvorstelyke Hulp zullen bystaan; en die door plunderingen of aspersingen hebben geleden, zo veel als doenlyk is, hunne schade doen vergoeden,

DE belegering van Bon, voor eenigen tyd by de Geallieerden besloten, wierd nu in 't werk gesteld, en met zodanig een yver voortgezet, dat die Stad genoodzaakt was zig op den 15den. der Maand over te geeven; met welke gelukkige overwinning het zig toedroeg gelyk het onderstaande Relaas mede brengt. KEULSLAND. Bon door de Geallieerden veroverd.

1703.
May.

NAAUKEURIG VERHAAL

En Omstandig

DAG-REGISTER

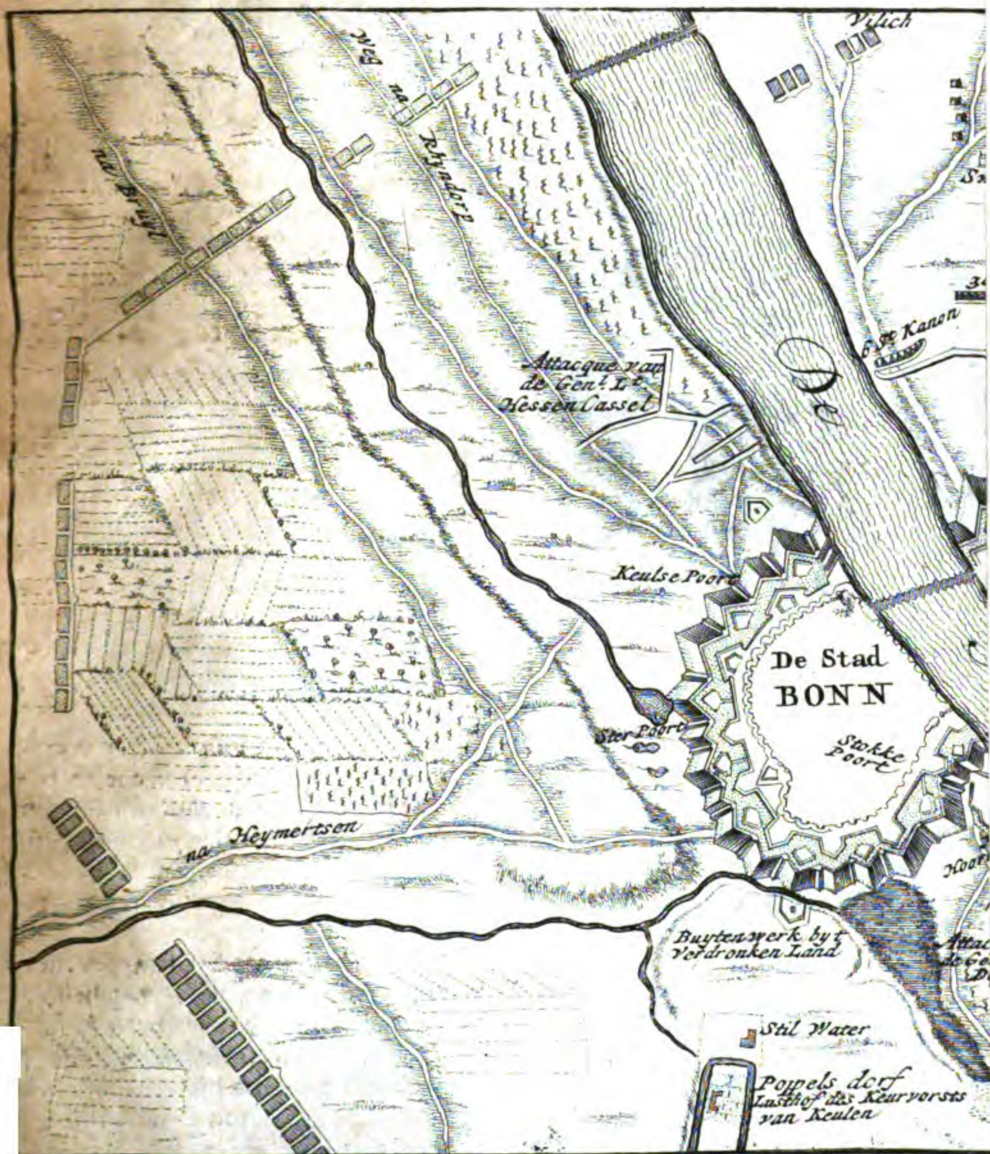
Van het voorgevallene omtrent het Belegeren en Innemen der sterke Stad.

B O N.

De sterke Stad *Bon*, het Dom-Capittel van *Keulen* toebehoorende, en de gewoonlyke Verblyfplaats der Keurvorsten van dat Keurvorstendom, is t'elkens, en nu driemaal achter een, een doorn geweest in de voeten der Bondgenooten, zo in dezen, als in de twee voorige Oorlogen die zy tegens *Vrankryk* hebben moeten voeren. In den Oorlog van den Jaare 1672. moest zy het met den Keurvorst, haren Prince houden, die zich toenmaals met den Koning van *Vrankryk* verbonden had om den Staat der Vereenigde Nederlanden mede te beoorlogen. Dit was de reden, dat de Heer Prins van *Oranjen* in den Jaare 1673. na het innemen der Stad *Naarden*, met zyn Leger op- en derwaarts toog, en die Stad stormenderhand innam; waar door de *Franschen* genoodzaakt waren hunne Conquesten in de Vereenigde *Nederlanden* te verlaten.

In den Oorlog van den Jaare 1688. had de gezeide Stad weder het ongeluk van in de handen der *Franschen* te vervallen, door het bestier van den Kardinaal van *Furstemberg*, welke toenmaals alles in dat Keurvorstendom naar zyne zinnelykheid, ten voordeele van *Vrankryk*, bestelde; zulks dat de Bondgenooten nochmaals genoodzaakt wierden hunne Machten derwaarts te wenden, en de gezeide Stad andermaal te belegeren in den Jaare 1689. onder het oppergezag des Keurvorsts van *Brandenburg*; welke dan ook, de Hertog van *Lotharingen* daar mede toeschietende,

op

Vilich
Weg na Rhyndorf
na Bruyl
Attacque van de Genl. Lt. Hessen Cassel
De
Kanon
Keulse Poort
De Stad BONN
Ster Poort
Stokke Poort
na Heymertsen
Buytenwerk by t Verdronken Land
Stil Water
Poppels dorf Lusthof des Keurvorsts van Keulen

op den 12^den^. October wierd ingenomen. 1703. Maj.

In dezen tegenwoordigen Oorlog de Keurvorsten van *Beyeren* en *Keulen* zich in de belangen van *Vrankryk* ingelaten hebbende, heeft de laatstgenoemde Keurvorst deze zyne Residentie-plaats weder aan de *Franschen* ingeruimd; welke de zelve geweldig hebben versterkt, met een schoone Schans aan de andere zyde van den *Rhyn* voorzien, en met allerley Oorlogsbehoeften en Levensmiddelen opgevuld, om een lange Belegering te konnen uitstaan. Onderwyle liet de *Fransche* Bezetting daar in niet na de omleggende *Bergsche*, *Gulikshe*, *Keulsche*, en *Kleefsche* Landen door geduurige incursien, plonderingen, en brandschattingen uit te mergelen: weshalven zyne Koninglyke Majesteit van *Pruissen*, de Keurvorst van de Palts, het Dom-Capittel van *Keulen*, en de Staaten der Vereenigde *Nederlanden* eindelyk op middelen moesten bedagt zyn om dit Roofnest te bemagtigen. Ten dezen einde waren, geduurende de Winter en het Voorjaar, verscheidene Conferentien in 's Gravenhage tusschen de Ministers der geinteresseerende Partyen gehouden; en wierd eindelyk beslooten deze Plaats met het uiterste geweld aan te tasten, en tot de overgaave te dwingen. Ondertusschen honderden van Schepen met Kanon, Mortieren, en allerley soorten van Oorlogsbehoeften uit *Holland* te *Keulen* aangekomen zynde, nevens de Heeren Generaals *Marlborouz*, *Obdam*, *Koehoorn*, enz. wierd de Belegering in dezer voegen aangevangen.

Den 24sten. April wierd de Schans over den Rhyn met ettelyke Regimenten te voet en te paard, en tegens den avond de Stad met 6 of 8000 Man, zo Cavallery als Infantery, onder commando van den Generaal *Bulau*, op drie plaatsen berend. De Heeren Generaals *Marlboroug* en *Obdam* namen hun Hoofdquartier op den Kruisberg: de Heer *Koehoorn* bleef in zyn Jacht: de Generaal *Fagel* nam zyn verblyf tot *Grau-Reindorff*: en de Generaal *Bulau* het zyne tot *Entenig*. Onderwyl naderden de *Munstersche* en andere Kreitsvolkeren, als ook de *Hessen-Kasselsche*, onder het bevel van den Luitenant Generaal den Baron van *Tettau*, met vyf Regimenten te voet en vier te paard; en kwam den 25sten. noch een Regiment *Hollandsche* Vuurwerkers, Constapels, en andere Artillerybedienden, gevolgd door 1 Luitenant, 2 Vaandragers, en 33 Mineurs, in *Maastrigt* in het Leger aan. Monsr. *d'Alegre*, Commandant van *...m*, liet hier op alle Vrouwen en Kinderen uit de Stad gaan, en wilde ...e Manspersoonen dwingen op de Wallen te komen; daar de Generaliteit

1703. May. teit tegens protesteerde, om dat zy geen *Fransche* Onderdaanen waren. Op dezen dag begon men met 1000 Pionniers aan de Batteryen en Loopgraaven te arbeiden. De Generaals van *Hoechbirken* en *Hompes* hadden het commando over de Schans over den *Rhyn*, (bestaande uit vier Ravelyns, twee heele en twee halve Bolwerken) en hun quartier te *Willig* en *Swart-Reindorp*. Den 26sten., 's nachts, deeden de Vyanden een uitval uit de Schans; doch wierden met groot verlies te rug gedreven.

Onderwyle naderde men de Stad en Schans hoe langs hoe meer; en maakte de Generaal *Koehoorn* staat de Stad voor den 7den. May niet te beschieten. De Gouverneur van binnen ontbood alle Burgers, met hun geweer op 't Raadhuis te komen; welke daar gekomen zynde, alle ontwapend wierden. De Franschen schooten ondertusschen furieus uit de Schans en de Stad. Den 2den. May wierden voor yder Regiment Fascynen en Schanskorven uitgedeeld, en yder Soldaat met kruid en loot voor 10 schooten voorzien, en des avondts met approcheeren een aanvang gemaakt. Zo haast als de *Franschen* dit vernamen, kannoneerden zy zeer sterk, doch zonder veel schade te veroorzaaken; tot aan den morgen daar in volhardende. Den 3den. des avondts wierden de Trencheën geopend, op minder als een musketschoot aan de Stormpalen post gevat, en de Schans tot op 40 schreeden genaderd; en, niettegenstaande de Vyanden onophoudelyk schooten, maar twee Man gedood, en vyf gekwetst.

Tusschen den 3den. en 4den. May, de Trencheën aldus geopend zynde, wierd de Attaque des nachts, ontrent elf uuren, verricht door den Generaal Majoor *Herberfelt*, Brigadier *Pallant*, en de Regimenten van *Waes* en *Swarts*; wordende 1200 Arbeiders daar toe gebruikt, gecommandeerd door 1 Luitenant, 10 Vaandrigs, en 20 Sergeanten, welke door den Directeur der Approches geposteerd wierden. Den volgenden morgen wierden deze Arbeiders door 600 andere afgelost, om de Loopgraven te voltooijen. Men had zich ten naasten by bedekt, eer de Vyanden zulks gewaar wierden; en zy zouden naar alle apparentie daar niets van vernomen hebben, indien by ongeluk het Roer van een Muskettier niet was los gegaan: waar op die van binnen uit twee Stukjes en eenige Musketten gestadig vuur gaven, doch maar alleenlyk 7 of 8 Soldaten kwetsten. By de Attaque van den Generaal Majoor *Dedem* wierd de Trenchee geopend door den Brigadier Grave van

Dona,

Dona, met de Regimenten van *Birkenfeld* en *Slangenburg*, met 600 Arbeiders, gecommandeerd door een Lieutenant Colonel, een Majoor, 6 Capiteins, 6 Lieutenants, zo veel Vaandrigs, en 12 Sergeanten. Deze wierden den volgenden morgen door 200. andere afgelost, en de Loopgraaven met weinig verlies van volk tot dicht aan de Glacis gebracht. By de Attaque van den Erfprins van *Hessel-Kassel* wierd de opening gedaan door den Generaal Majoor den Prince van *Anhalt-Serbst*, en den Brigadier den Grave van *Denhof*, met de Regimenten van *Tettau*, *Hessen* Granadiers, en *Cammis*. 800 Arbeiders wierden gecommandeerd door een Lieutenant Colonel, een Majoor, 8 Capiteins, zo veel Lieutenants en Vendrigs, en 16 Sergeanten, welke door den Directeur der Aproches geposteerd, en den volgenden morgen door 400. andere Arbeiders afgelost wierden. De Vyanden wierden niet dan zeer laat gewaar, dat men arbeidde; doch begonden toen onophoudelyk uit Musketten te schieten: zulks dat men dien dag, en den volgenden nacht, 10 Dooden en 11 Gequetsten bekwam, waar onder een Vaandrig en een Ingenieur. 1703. May.

Den 4den. 's avondts, wierd by de Attaque van 't Fort de Trenchee afgelost door een Brigadier, en de Regimenten van *Erberfeld*, *Fagel* en *Friesheim*. Dien nacht deed men niet anders, als de Loopgraven te zuiveren, en aan drie Batteryen te beginnen; de eene op den Oever van den Ryn van 7 stukken Kanon, om de Gierbrug te beschieten; de tweede van 30 Stukken, aan de linker zyde der Trencheën, om op het Fort van vooren te kanonneeren; en de derde aan de rechter zyde, van 12 Stukken: zullende daar en boven op deze twee laatste Batteryen nog 12 Mortieren en 12 Haubitsen gesteld worden. Dien nacht bekwam men aldaar 4 Dooden en 9 Gekwetsten. By de Attaque van den Erf-Prins van *Hessen Kassel* wierden, die in de Loopgraven waren, afgelost door den Generaal *Tettau*, zonder Brigadier, en de Regimenten van den Erf-Prins van *Hessen-Kassel*, *Wartensleben*, en *Anhalt-Zerbst*. Men kreeg dien nacht 3 Gekwetsten; en wierd niets anders gedaan, als de Loopgraven te voltooijen, en een Borstweer voor de Ruitery op te werpen.

Den 5den. wierd in de Attaque van 't Fort de Trenchee afgelost door den Brigadier *Pallant*, met de Regimenten van *Nassau Walon*, *Waas* en *Cavari*. Dien nacht bekwam men onder het arbeiden aan de Batteryen 2 Dooden en 5 Gekwetsten. In de Attaque van den Erf-Prins van *Hessen-Kassel*,

1703. May. *Kassel* wierden de Loopgraven afgelost door den Generaal Majoor den Prince van *Anhalt-Serbst*, met het Regiment van den Kroon-Prins van *Pruissen*, en twee Bataillons van *Cannits*. Dien nacht wierd sterk gearbeid, om de Borstweer der Ruitery in volkomen staat te stellen, en wegen voor de Artillery te maaken. 8 Man, waar onder een Capitein, raakten gekwetst.

Den 6den. wierd in de Attaque van het Fort de Trenchee afgelost door den Generaal Majoor *Hofkirchen*, en den Brigadier . . . Dien nacht en den volgenden dag arbeidde men gestadig aan de Batteryen; bekwam des nachts 3 Dooden, en 6 of 7 Gekwetsten; en op den dag 2 Dooden en drie Gekwetsten. Ook wierd Capitein *Amerongen*, in 't Regiment van Waas, met een Musketkogel dood geschooten. By de Attaque van den Erf-Prins van *Hessen Cassel* wierd dien dag een Battery van 12 stukken Kanon en 6 Mortieren opgeworpen, en maar een Man dood geschooten.

Den 7den. wierden by den Erf-Prins van *Hessen-Kassel* de Batteryen voltooid, en des namiddags met eenig Geschut op de Vyandlyke Gierbrug geschooten. Dien nacht bekwam men 6 Dooden. By de Attaque van het Fort wierd de Trenchee afgelost door den Generaal Majoor *Herkersfelt*, en den Brigadier *Collier*; mitsgaders het Kanon op de Batteryen gebracht, en 's namiddags van de kleine Battery uit drie Stukken met schieten op de Gierbrug een begin gemaakt.

Den 8sten., des morgens, wierd de Ketting, daar de Gierbrug aan vast was, door een Kanonkogel aan stukken geschooten; en terwyl de Vyanden bezig waren om de Brug, die door de stroom afdreef, met een anker vast te maaken, wierd gestadig daar op gekannoneerd, en dezelve tot tweemaalen geraakt; 't geen zulken schrik baarde onder de geenen, die 'er op waren, dat zy drie maal over luid begonden te roepen, en drie of vier van hen in 't water sprongen, waar van 'er een in de Stad kwam, twee verdronken, en een by de Batteryen opkomende, gevangen wierd. Ondertusschen zonden die van de Stad kleene Schuitjes, om hun Volk te helpen, en de Brug naar de Stad te trekken: doch dewyl elk met groote haast zich in de Schuitjes wierp, sloeg 'er een om, daar ontrent 30 Menschen in waren, welke meest alle verdronken. Aan de Attaque van den Generaal Majoor *Dedem* was een Battery gemaakt van 10 Stukken, 6 Mortieren, en 6 Haubitsen; waar van, gelyk van alle de andere Batteryen, de Stad en het Fort des anderendaags beschooten stonden te worden.

den. Dezen avond sprong een Laboratorium der *Vriezen*, by de Attaque van *Dedem*. 1703. *May.*

Na dat men nu den 8[sten]. het Fort over de Stad met swaare Artillery had begonnen te beschieten, en alles tot den Storm vervaardigd was, wierd men 'er den 9[den]., 's avondts ontrent 8 uuren, meester af; door dien de Vyanden den Storm niet dorsten afwagten, maar hunne Barakken in den brand staken, en hunne Magazynen lieten springen; zynde het grootste gedeelte der Bezetting onder faveur van den rook naar de Stad geretireerd; en hebbende alleenlyk eenig Volk tot bezetting van een Reduit gelaten, die meest alle neder gemaakt wierden. Hier op schreef de Generaal van *Obdam* aan haare Hoog-Mogenden den volgenden Brief van dato 9 May, des nachts ten 12 uuren.

Hoog Mogende Heeren,

HEt Kanon en Mortiers van alle onze Batteryen hebben, sedert dezen morgen zeer hevig op de Stad en het Fort gespeeld; en de naricht, die men had, dat de Bezetting van de laatste Plaats niet talryk was, deed de resolutie nemen om dezelve dezen avond te bestormen. Ten dien einde wierden vier honderd Granadiers gecommandeerd, om den aanval te doen, die door drie Bataillons zouden gesouteneerd worden. Zulks wierd tusschen 7 en 8 uuren in 't werk gesteld: doch terwyle men daar mede bezig was, zag men een Schuitje met drie of vier Persoonen uit de Stad naar het Fort komen; en weinig tydts daar na stonden de Barakken en andere Gebouwen van het zelve in volle vlam: zynde zulks door die van binnen gedaan, om zich onder faveur van den rook en damp naar de Stad te konnen begeven; zo als voor een gedeelte met Schuitjes gedaan wierd, en waar van een, door den stroom afgedreven, by een van onze Batteryen aan land kwam: en uit de daar in zig bevindende verstond men, dat vyftig Man in de Redoute, die binnen 't Fort is, geretireerd waren. Middelerwyl hadden de onzen de Wallen al beklommen; namen, na een korte resistentie, de voorsz. Redoute met den degen in de vuist in; en maakten de meesten, die daar in waren, ter neder. Eenige weinige salveerden zich echter met een Schuitje, en wierden gevangen. Dezen nacht werd een Linie getrokken tot aan den Rhyn, om een Batterye dicht aan het Fort te maaken, en den Vyand in de Stad van achteren te beschieten.

Ik hoope, dat de attaque op dezelve van zo gelukkig een succes zal gevolgd worden, als tot nu toe geschied is; en dat de Almogende God de rechtvaardige Wapenen van Uwe Hoog-Mogenden, en der zelver Hooge Geallieerdens, met verdere overwinningen zal bekroonen. Hy neeme Uwe

1702. May. Hoog-Mogenden in zyne Heilige bewaring; en blyve

Hoog-Mogende Heeren,

Uw Hoog-Mogenden Onderdanige en Getrouwe Dienaar,

Geschreven in 't Leger voor Bon den 9den. May, 's nachts ten 12 uuren.

Was Geteekend,

J. B. van WASSENAAR.

Nog moeten wy een Brief hier by voegen, geschreeven in het Leger voor Bon van dato den 11den. May.

HEt gedruis in het Leger, op het afgaan der laatste Brieven geschied, waardoor het opspringen van een Magazyn des Keurvorsts van Trier met 160 Bomben, en ettelyke duizend Granaten; 't geen zes Menschen, welke stonden te arbeiden om die op te vullen, doodde, en eenige Omstaanderen kwetste. Dit was vermakelyk voor de Messieurs in Bon; maar wierd wel haast van een tegenblydschap gevolgd: wanneer de eerste onzer Batteryen met 3 stukken Kanon alleenlyk op hunne vliegende Schipbrug begon te speelen, en op het Schip 't geen met Wagten tot midden in den *Rhyn* geavanceerd was. Dit alles wierd in de grond geboord, en men zag, al wat 'er op was, ongelukkig vergaan. Eergisteren, Woensdag, Bededag zynde, begon men met een ongeloofelyk geweld met alle de Mortieren, Bomben, en Granaaten te speelen; 't geen zonder ophouden van 's morgens ten half achten tot 's avonds by achten duurde. Monsr. de Rabutin, die in het Fort commandeerde, vond raadsaam te wyken, en met zo veel Volk, als hy kon, na de Stad te retireeren. De anderen, in het Fort gebleeven, verlieten dat, na den brand in drie Wachthuizen gestooken te hebben, en weeken in een Verschansing, daar de onzen hen van achteren aangreepen, na zonder tegenweer de Verschansing beklommen te hebben. Gisteren, den 10den., arbeidde men aan twee zyden van het Fort, en daar in aan 2 Batteryen van meer als 80 stukken Kanon, zonder de groote en kleine Mortieren. Men geeft voor, in minder als een dag de Muur der Stad langs den *Rhyn* omver te werpen: en misschien zal men dan 5 of 6000 Man op Schepen stellen, welke reeds gereed zyn, om een landing onder het faveur van ons Kanon te doen. Van de andere kant zyn drie Batteryen, waarvan de middelste, die morgen zal gereed zyn, en dichtst aan de Stad is, 70 stukken Kanon zal ophebben; 't geen een gruwelyk gedruis zal veroorzaaken. Daar geschieden weddingen, dat wy aanstaande Weensdag binnen de Stad *Bon* zullen zyn. De Generaal Kochoorn heeft bevolen, dat men op alle de Vyandlyke Batteryen en Werken zal bombardeeren; maar geensins in de Stad.

Den

Den 12den. wierd met kanonneeren en bombardeeren zo furieus en hevig op de Fortificatien aan den nieuwen Toorn, en op de Muuren der Stad *Bon*, begonnen, dat 'er bressen geschooten wierden om met geheele Regimenten daar door te mareheeren. Onderwyl deeden de Franschen des namiddags omtrent ten twee uuren een uitval aan de zyde der Attaque van den Generaal Majoor *Dedem*, doch wierden met groot verlies te rug gedreeven; zo dat 'er tusschen de 2 a 300. van de hareh gebleven zyn: en de onzen bekwamen omtrent 150 zo Dooden als Gekwetsten. Men kreeg van de *Franschen* eenige gevangen, daar onder een Majoor, en eenige mindere Officiers; en zy van de onzen den Oversten van der *Malsburg* met twee Luitenants. Dien dag, tegen den avond, attaqueerden de onzen, onder het faveur van het Kanon en de Mortiers, den bedekten Weg aan de zyde der Attaque van den Prince van *Hessen*, alwaar zy zich aan de Palissaden logeerden; bekomende omtrent 130. zo Dooden als Gequetsten. Onder de Dooden was den Ingenieur *Hasart*. De *Franschen* ondertusschen, ziende dat hun grof Kanon op de Bolwerken gedemonteerd, en bresse geschoten was, en dat alles tot een algemeenen Storm vervaardigd wierd, zo liet Monsr. d'Alegre den 14den., 's namiddags ten 3 uuren, de Chamade slaan, en een witte Vlag na de kant van de *Pruissische* Attaque opsteeken. Hier op wierd aanstondts met schieten opgehouden, en vervolgens van weêrkanten Ostagiers uitgeschikt; van onze kant twee Colonels, van *Welderen* en *Palm*, en de Luitenant Colonel *Leibnits*; en van de kant der *Franschen* kwam *Calvo*, nevens noch twee anderen, uit de Stad.

1703. May.

Aanstondts trad men in onderhandeling: doch de *Franschen* deeden zulke enorme eisschen, dat men die geensins wilde toestaan, zo dat diverse reizen over en weder moest gegaan werden; 't geen door Monsr. *Calvo* wierd verrigt. Het liet zich derhalven aanzien, als of de Negotiatie zou afgebroken worden; zulks dat al ordre gegeven was om de *Fransche* Ostagiers weder naar binnen te zenden, en de onze wederom te doen komen, en het Kanon op nieuw te laaten speelen: maar de *Franschen*, ziende dat het ernst was, kwamen aan de hand; en wierd het Accoord des avondts ten elf uuren in het open veld getroffen: hier in bestaande, dat het *Fransche* Garnisoen den 18den. met alle tekenen van eer door de Bres zou uittrekken met 6 stukken Kanon, en naar *Luxemburg* geconvoyeerd worden; de Zieken en Gequetsten den Rhyn op naar

1703. *Diedenhoven* gevoerd; en onze Deserteurs weder gegeven. Dat
May. in de Stad *Bon* zouden moeten blyven een Regiment, nevens eenige gedetacheerde Compagnien, welke wederom in dienst van het Dom-Capittel zouden overgaan, enz. Hier op wierd den 18den. een Poort naar de bovenzyde van de Stad ingeruimd, en met 300. Granadiers van het Regiment van *Pallant* bezet. De Articulen der Capitulatie zyn de navolgende

Artykelen en

CONDITIEN

wegens d'overgaave van de Stad

BON,

Met alle de Forten en Dependentien.

I. DE Fransche en Spaansche Bezetting zal op Vrydag, den 18den. van deze Maand, uittrekken door de Bresse; of zulk een Poort als zy verkiezen zal, met haar Geweer en Bagagie, Kogels in den mond, slaande Ketel- en andere Trommen, geschal van Trompetten, ontwondene Vaandels en Standaarden, met Kruid en Kogels voor 12 schooten; de Ruitery te paard met den degen in de hand, en de Dragonders mede opgezeten met de tromp hunner vuurroers om hoog, met alle hunne Bagagie, welke men niet zal mogen doorsnuffelen, (mits dat 'er geene Deserteurs, of andere dingen die in de Stad moeten blyven, onder verschoolen zyn) als ook 6 Stukken, namelyk twee 12 Ponders, en vier 5 a 6 Ponders, insgelyks met Kruid en Kogels voor 12 schooten.

II. Zullen met de Bezetting uittrekken den Intendant, de Ontfangers, Officieren, de Commissarissen van Oorlog, der Levensmiddelen, van de Vouragien en het Geschut, de Ingenieurs en Aannemers, mitsgaders alle andere Bevelhebberen, Onderdaanen van de twee Koningen, die in de gemelde Stad zyn, met hunne Equipagie, zonder nagezien te werden; zullende gemelde Intendant, Ontfangers en Commissarissen van Oorlog, Vivres, Vouragien, en andere, in geenerley wyze rekening schuldig zyn wegens de geregelde Brandschattingen ten platten Lande, maar wel ten opzichte van het geene daar boven, het zy in Geld, Hooy, Haver of Vee, enz. (de gehakte Palissaden uitgezondert) door hen geligt is: doch alle publyke en byzondere Schulden, door hen of door de Bevelhebberen en anderen van de Bezetting gemaakt, zullen, zonder uitzondering van iemand, alvoorens uit te

trekken, moeten betaald, of daar voor Borgen, tot genoegen van de Schuldeissers, gesteld worden. 1703. May.

III. Zal de voornoemde Bezetting langs den kortsten en rechtsten Weg, met een genoegsaam Geleide van de Belegeraars, na Luxemburg trekken, voorzien met Brood en Vlees uit haare Magazynen voor 4 dagen, over zulke Steden, Vlekken en Dorpen als men na het ondertekenen van deze over een zal komen; zullende de Ruitery, Dragonders en Sleep vourageeren alwaar het Geleide zulks zal doen; en voor de zekerheid van dit Pandtzuiden worden gegeven, welke niet voor de wederkeering van het Escorte zullen geslaakt, en alsdan van zekerheid voor hunne wederkeering bezorgd worden.

IV. Alle de Duitschers, zo Officieren als Soldaaten van het Regiment van Wolfskerk, en der vrye of afgezonderde Compagnien, zullen met het Garnisoen niet uittrekken; maar gehouden zyn dienst onder de Benden der Geallieerden te neemen: of men zal hen van Geleybrieven, om na huis te keeren, voorzien. Dog werd aan de Duitsche Bevelhebberen en Soldaaten van het Regiment van St. Maurice, en de Onderdaanen die van de beide Kroonen in de Duitsche Compagnien mogten dienen, de vryheid gelaaten van de Bezetting te mogen volgen, of te blyven.

V. De Commissarissen van d'Artillery, Amunitien, Levensmiddelen en Vouragien, zullen gehouden wezen zonder uitstel, en zelfs aanstondts na het ondertekenen van de Capitulatie, ter goeder trouwe aan de Officieren, daar toe van de Belegeraars gelastigd, aan te wyzen alle de Magazynen met Oorlogsbehoeftens en Mondkost, geene uitgezonderd, en over te geven naaukeurige Lysten, en de Sleutels van gemelde Magazynen, en andere Plaatsen waar in de voornoemde Amunitie van Oorlog en Levensmiddelen mochten wezen, als mede alle Mynen te ontdekken.

VI. Men zal geen Goud noch Zilver, dan het geene waarlyk tot betaaling der Krygsbenden is geschikt, mitsgaders de Bezetting, en de geenen welke volgens deze Capitulatie de zelve mogen volgen, toekomt, mogen mede voeren. En ten opzigte van de Juweelen, den Hollandschen Post op Italien in de Maand July 1702. afgenomen, zal de Gouverneur een naauwkeurige naspeuring doen, om dezelve te ontdekken, en weder te geeven. Men zal zonder uitstel, en tot een redelyke prys, die men zal vast stellen, 150 Karren verzorgen; en tot het vervoeren van de Zieken en Gekwetsten, zo Bevelhebberen als Soldaaten, mitsgaders de Medicamenten, Bedden, Heelmeesters en andere, geschikt om dezelve op te passen, tot aan Trarbag toe, zo veele Vaartuigen als 'er van noden zullen weezen, tot een prys insgelyks te beraamen.

VII. De Gekwetsten en Zieken, welke niet vervoerd konnen worden, zullen in de Stad blyven; en zal men de vryheid hebben van daar by een Officier, als ook eenige Heelmeesters, te laaten, om hen te bezorgen; zullende wyders van Leevensmiddelen en andere noodwendigheden, ten koste van de Belegerden, tot huñ genezing toe, bezorgd, en daar na van Geleidbrieven, om na Diedenhoven te gaan, voorzien worden.

VIII. Zal een naauwkeurig onderzoek na de Archiven, of Staatschriften, het

1703. May. Aertsbisdom en Keurvorstendom van Keulen of de Stad Bon aangaande, gedaan worden; en het aan de Bezetting niet geoorlofd zyn, eenige daar van mede te nemen, of, op wat wyze het zy, te versteeken, noch te gedoogen dat het door anderen gedaan werde.

IX Zullen alle Gevangens, zo Bevelhebbers als Soldaaten, geduurende de Belegering der Stad, en Schans daar tegen over, door de Belegeraars of Belegerden gemaakt, aanstondts van weerkanten zonder Losgeld werden geslaakt: en zal de Brigadier de Villars, die in de Stad zou overgeloopen hebben, indien de Belegeraars het hem niet belet hadden, van zyn woord ontslagen, en zyne veroverde Keteltrommen in de Stad gelaaten werden.

X. Aangaande de oeffening van de Religie, Tol, Vryheden en Voorregten der Kerkelyke Persoonen van de beide Kunnen, zo van de Kloosters als andere, als mede het Burgerlyke Bestier, en de Burgers van de Stad, zal men met het Capittel van Keulen verdraagen.

XI. Vermiddels welke Voorwaarden de Belegerden beloven, de Plaats, na het anneemen en wederzydts onderteekenen van dezelve, op aanstaande Vrydag over te geeven, en aanstondts na het onderschryven de Stokkepoort aan de Belegeraars in te ruimen: en zal dezelve, om alle wanordere voor te komen, door een Lieutenant-Colonel en 300 Man van de Belegeraars bezet werden.

Gedaan in het Leger voor Bon den 15den. May 1703.

Getekend,

DEN HERTOG van MARLBOROUG.

ALEGRE.

In gevolge van dit Verdrag trok het Fransche en Spaansche Garnisoen den 19den. May, konnende de toestel den 18den. niet klaar weezen, 's morgens tusschen tien en elf uuren uit de Stad, om onder goed Geleide, volgens de Capitulatie, na Luxemburg gebragt te worden; zynde omtrent vyf-en-twintig honderd Man sterk, zonder daar onder te begrypen vyf of zes honderd zo Zieken als Gekwetsten, welke den 22sten. wierden ingescheept om na Diedenhoven gevoerd te worden. d'Artillery, in de Plaats gevonden, bestond in 35 stukken metaal Kanon, 15 yzere Stukken, 11 Dubbelhaaken, 5 Mortiers, 6 kleine Vuurmuizers, en 2 Haubitsen, benevens 150240 ponden Buskruid en eenige andere Oorlogstoerustinge.

DE

1703. *May.*

LUIKERLAND. Tongeren door de Franschen verovert.

DE Franschen zaten ondertusschen mede niet stil. De Maarschalk de Villeroy, den 26sten. April te Brussel gekomen, arbeidde aanstondts met den Maarschalk de Bouflers tot het verzamelen van het Fransche Leger, ten einde eenige onderneeming by der hand te vatten eer dat der Geallieerden t'eenemaal geformeerd konde weezen. Den 8sten. May kreeg men te Luik bericht, dat de Fransche Armée van Montenaken opgebroken was, en na Tongeren marcheerde. De Geallieerden hadden hier twee Bataillons in leggen, te weeten, van Elst en van Portmore, Schotten, bestaande in zeven honderd Man. 't Garnisoen van Luik was den gantschen nacht in de wapenen, en toog den 9den. met het krieken van den dag uit met alle de bagazie; marcheerende na het Leger, 't geen onder Maastricht verzamelde. Men was geweldig in bekommering, dat de Vyanden mogten onderneemen die Troupen af te snyden; en waarlyk, indien het hun mogelyk was geweest, zy zouden niets agterwege hebben gelaaten om dit oogmerk te bereiken. 't Kanon van de Stad Luik wierd in de Citadelle en het Fort de Chartreuse gehaald; en men liet vyf Bataillons tot de bewaring van die 2 Posten. De Baron de Trogné, van voor Bon weder te rug gekomen, het bevel genomen hebbende, liet eenige verdagte Persoonen by de kop vatten; en anderen kreegen order om aanstondts uit de Stad te vertrekken. Den 10den. arbeidde men aan de bereidselen tot een wakkere wederstand, in geval van noodzaakelykheid; en verstond dien dag, dat de vyandlyke Armée het Stedetje Tongeren had berend, en dat op de weigering, welke door den Brigadier Ech, Commandant van de Plaats, noopende deszelfs overgaave wierd gedaan, de Maarschalken de Villeroy en Boufflers verscheidene stukken kanon hadden doen planten, en twintig Compagnien Granadiers, ondersteund door eenige Brigades, avanceeren, om de Plaats, welke maar met een slechte aarde wal omvangen was, te bestormen. 't Garnisoen kweet zich zo wel, dat het de vyandlyke Armée vier-en-twintig uuren gaande hield eer het genoodzaakt was zich over te geven; waar door dan gelegentheid aan het Geallieerde Leger beschikt wierd om zich tegens d'uitvoering der desseinen, welke de twee Maarschalken hadden ontworpen, te stellen. De twee Bataillons, die deze swakke Vesting verdeedigden, het niet langer hebbende konnen houden, wierden krygsgevangen gemaakt, en, niet zonder een gantsche slechte handeling, na Brussel gevoerd. Den 12den. verscheenen zes Fransche Esquadrons voor de Voorstad van S. Walburg, om de Citadelle van Luik te

re-

1703. May. recognosceeren; doch wierden aanstonds genoodsaakt weder te rug te keeren. Den 14den. stonden de twee Legers in malkanders tegenwoordigheid; en na eenig kanonneeren van wederzyde week dat van Vrankryk in zyne Linien.

JUNY.

BEYEREN en BOVEN-RYN. Keurvorst doet Fransche Troupen in eenige van zyne Plaatsen treeden. (a) Zie pag. 275.

MEN wist noch niet, op hoedanig een wyze de (a) geschillen tusschen den Keurvorst van Beyeren en den Maarschalk de Villars bygelegt waren; maar vertoond ondertusschen, dat de gemelde Vorst op den 27sten. May drie duizend Franschen, benevens een gelyk getal van zyne eigene Troupen, in Ulm had doen treeden, en dit besluit genomen op het bericht dat de Graaf van Styrum zich door het middel van een considerabel verstand met eenigen der Inwoonders meester van die Stad gemeend had te maaken. Straks wierd uit 's Keurvorsten naam gevorderd, dat d'Ingezetenen zonder toeven honderd duizend ryksdaalders aan hem zouden betaalen, en hunne wapenen en provisien overleveren: dat het Garnisoen van de Stad afgedankt, en alle d'Officiers van den Raad afgezet zouden worden: en dat men een nauwkeurig onderzoek zou doen na de geenen, welke correspondentie met den Graave van Styrum hadden gehouden, om hen te straffen. Zyn' Keurvorstelyke Doorluchtigheid deed ook twaalf honderd Franschen in Memmingen treeden; en men zag niet anders te gemoet of hy zou het zelfde ten opzichte van de meeste der andere Plaatsen zyner Heerschappy doen, tot dat hy zich eindelyk t'eenemaal (immers de fynste Staatkundigen scheenen niet vreemd van dit gevoelen) of door den Koning van Vrankryk, of door de Geallieerden, ontbloot zage.

Krygsverrigtingen tusschen de Keizerschen en Beyerschen.

Eenige dagen te vooren was'er een gewigtige Actie tusschen de Keizerschen en Beyerschen voorgevallen. De Frankischen, gecommandeerd door den Heer Jhanus, hunnen Generaal, hadden (a) Rotenberg geblokkeerd, en het Slot Hartenstein, gelegen op de grenzen der Beyersche

Op-

Opper-Palts, ingenomen; 't geen de Generaal Maffey, commandeeren- 1703. May.
de onder de Beyerschen, verstaan hebbende, ondernam hy hen van daar te verdryven, en vervoegde zich ten dieneinde op den 19den. May voor Hartenstein. Straks liet hy den Bevelhebber tot d'overgaave sommeeren; maar het antwoord hem te kennen hebbende gegeeven, dat hy de Post met geen blootte opeissching zou vermeesteren, week hy met de zynen na Krotenzee, een Dorp een halve myl van het Stedetje Velden in het Gebied van Nurenberg gelegen, om aldaar eenige Troupen, welke zich uit de Beyersche Garnisoenen van Regensburg, Ingolstad, en Kelheim by hem moesten komen voegen, met het voorneemen van Rotenberg te gaan ontzetten, te verwachten. Hier op begaf zich de Generaal Jhanus des nachts tusschen den 21 en 22sten. met de Troupen, die hy commandeerde, in marsch, laatende maar eenige Compagnien voor de Plaats, en viel den 23sten., met het aanbreeken van den dag, op de Beyerschen, welke noch ten getale van omtrent drie duizend man te Krotenzee lagen. 't Gevecht was heet; en de Beyerschen booden in 't eerst een wakkere wederstand. Zy dreeven zelfs de Cavallery, welke den aanval had begonnen, tot twee maalen te rug; en daar bleef eenig volk van wederzyde: maar d'Infantery ondertusschen genaderd zynde, wierden de Beyerschen eindelyk in hunne Legerplaats overweldigd, en t'eenemaal in deroute geslagen, met verlies van omtrent duizend Man en alle hunne Bagagie; daar onder begreepen vyf stukken Kanon die zy by zich hadden. De Generaal Maffey wierd zelve gekwetst, en onder de Gevangenen, die men in deze gelegentheid maakte, een tamelyk getal van Officiers gevonden. Doch dit voordeel kwam hun echter duur te staan. Den Heer Jhanus, Generaal der Frankische Kreits, wierd gevaarlyk met een musket-kogel gewond: De Generaal Majoor Holscheur, gesprooten uit een der voornaamste Huizen van Neurenberg, liet 'er het leven: en verscheidene Officiers, benevens omtrent honderd en vyftig zo Voetknechten als Ruiters kwamen 'er te sneuvelen.

ZO haast als het Garnisoen van (a) Bon de Plaats had ingeruimd, deed men 'er de Hollandsche Regimenten van Pallant, Ranke, en Saxen-Eysenach binnen treeden; en de Brigadier Pallant kreeg last om 'er *pro interim* het gebied te voeren. Noch den eenen, noch den anderen, wierd in den uittogt eenige beleediging aangedaan; maar op het verzoek des

KEULSLAND. Gevolg der verovering van Bon.

(a) Zie pag. 286.

1702. May. des Keurvorsts van de Palts arresteerde men den Intendant Charpentier, ter oorzaak dat hy van den Hertogdommen Bergen en Gulik veel meer contributien had afgevorderd als behoorde was, en dat hy ten anderen d'Ostagiers, welke te Bon waren gebracht, zeer kwalyk had gehandeld, tot zo verre dat verscheidene in de gevangenissen, waar in hy hen had doen zetten, van honger en elende waren gestorven. Men arresteerde ook den Partisan des Lands, en ontfing in dienst d'Officiers en Soldaten van het Duitsche Regiment van St. Maurice, en van dat van Wolfskerk, welke de party van den Keurvorst van Beyeren wilden verlaten, en weder in die van het Capittel treeden. Dit alles geschiedde in gevolg der Capitulatie, gelyk het uit d'Artykelen van de zelve blykt. Ondertusschen was 'er federt een Relaas in 't licht gekomen, gedrukt te Nimegen, 't welk de Geallieerden beschuldigde van in deze gelegentheid niet ter goeder trouwe gegaan te hebben; 't geen voet gaf tot een zeer bondig Antwoord, waar in alle de lasteringen, onder valsche voorwendingen verzonnen, zeer krachtiglyk worden wederlegt: doch zynde het zelve te groot om hier plaats te vinden, zal men 'er by een andere gelegentheid af spreeken.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Verscheidene Plakaaten afgekondigd.

OM den Oorlog met krachtiger nadruk tegens de Koningen van Vrankryk en Spanjen voort te zetten, en door het verbod van alle Correspondentie, Wissel, Koophandel, enz. die twee Kroonen de hand af te snyden, wierden op den eersten dag dezer Maand de volgende Plakaaten afgekondigd.

Plakaat wegens het verbod van Wissel en Correspondentie.

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Allen den geenen die deze zullen zien ofte hooren lezen, Salut. Doen te weten: Alzo Wy voor den dienst van den Lande nodig hebben geagt alle correspondentie door Brieven ende Wissel op de Lande gehoorende onder Vrankryk en Spanjen te doen cesseeren: ZO IS 'T, Dat Wy goedgevonden hebben te ordonneeren en statueeren, gelyk wy ordonneeren en statueeren mits dezen, dat alle correspondentie door Brieven ende Wissel met de Vyanden van den Staat, en alzo met Vrankryk en Spanje en haare Onderdaanen, afgesneden zal werden; interdiceerende derhalven aan alle ende een yder, niemand uitgezonderd, na den eersten Juny dezes Jaars, eenige correspondentie door Brieven met de gemelde Onze Vyanden te houden, ofte Wissel te handelen, op poene van daar over arbitralyk na exigentie van zaaken, zelfs aan den Lyve, gestraft te werden: ordonneerende ook, dat alle Posten uit dezen.

zenStaat op de Landen, gehoorende onder het gebied van de Vyanden, met den eersten Juny dezes Jaars 1703. zullen ophouden derwaarts te gaan ofte ryden, en van daar te komen. Ende op dat hier van niemand eenige ignorantie kome te pretendeeren, ontbieden en verzoeken Wy de Heeren Staaten, Stadhouder, Gecommitteerde Raaden en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van de zelve Landen, dat zy dezen Onzen Placaate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren in alle plaatsen daar zulks van nooden wezen zal, en men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en bevelen voorts de Raaden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, mitsgaders Admiraals, Vice-Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, als mede de Commissarissen en Commisen ter Recherche zo in de Zeegaten als elders, dezen Onzen Placate na te komen en te doen nakomen; procedeerende tegen de Contraventeurs van dien zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie ofte verdrag: want Wy zulks ten dienste van den Lande en ten besten van de goede Ingezetenen van dien bevonden hebben alzo te behoren. Aldus gedaan en gearresteerd ter Vergaderinge van de Hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal in den Hage den elfden May 1703. Was geparapheerd, *B. J. van Welvelde*, *vt.* Onder stond, Ter ordonnantie van de zelve. Getekent, *F. Fagel.* Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten in een rooden Ouwel, overdekt met een papieren Ruite.

Paclaat wegens het verbod der Commercie.

DE *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, Allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, *SALUT*; *Doen te weeten*: Alzo Wy voor den dienst van den Lande noodig geacht hebben de Commercie op de Landen gehoorende onder *Vrankryk* en *Spanjen*, te doen cesseeren, *ZO IS 'T*: Dat Wy goedgevonden hebben te ordonneeren ende statueeren, zo als Wy ordonneeren ende statueeren by dezen, dat Onze Onderdanen, die bevonden zullen werden na den eersten Juny dezes Jaars 1703 eenige Goederen, Waren of Koopmanschappen, geene uitgezonderd, uit deze Landen na eenige Steden ofte Plaatsen, gehoorende onder de Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen*, het zy te Water of te Lande, te brengen, verzenden of verstieren; en van gelyken, die na den zelven eersten Juny dezes Jaars eenige Goederen, Waren ende Koopmanschappen, geene uitgezonderd, van eenige Steden ofte Plaatsen, gehoorende onder het gebied van de Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen*, zullen ontbieden, overbrengen of ontfangen, zullen verbeuren de voorschreve Goederen, Waren en Koopmanschappen, mitsgaders viermaal de waarde van ...en, boven de verbeurte van Schepen, Wagens, Karren, Paarden, daar in, of ...ar mede de voorschreve Goederen, Waren en Koopmanschappen zullen wezen ...voerd. Ende in gevalle de voorschreve poenen uit de Goederen van de Contra...nteurs niet zullen werden geconsequeerd, dat alsdan de zelve Contraventeurs aan ...n Lyve, ten minsten by openbaare Geesseling, zullen werden gestraft. En dat ...voorschreve poenen zullen werden geappliceerd een derde ten behoeven van den

1703. May. Aanbrenger; een derdepart ten behoeve van den Officier die de calange zal doen, ende het resteerende derdepart ten behoeve van de Gemeene Zaake. Ende op dat hier van niemand eenige ignorantie en kome te pretendeeren, ontbieden en versoeken Wy de Heeren Staaten, Stadhouder, Gecommitteerde Raaden, ende Gedeputeerden de Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van de zelve Landen, dat zy dezen Onzen Placaate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren ende affigeeren in alle Plaatsen daar zulks van nooden wezen zal en men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en bevelen voorts de Raden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, midsgaders Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, als mede Commissarissen en Commisen ter Recherche, zo in de Zee-gaten als elders, dezen Onzen Placaate na te komen en te doen nakomen; procedeerende, en doende procedeeren tegens de Contraventeurs van dien, zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie ofte verdrag: want Wy zulks is zo ten dienste van den Lande, en ten besten van de goede Ingezetenen van dien, bevonden hebben te behooren. Aldus gedaan en de gearresteerd ter Vergaderinge van de Hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage den elfden May zeventien honderd drie. Was geparapheerd, *B. J. v. Welvelde*, *vt.* Onder stond, Ter Ordonnantie van de zelve. Getekend, *F. Fagel.* Zynde op het Spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten, in een rooden Ouwel, overdekt met een Papieren Ruite.

Plakaat houdende verbod tegen den toevoer van Waaren van Contrabande, na Vrankryk en Spanjen.

DE *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, Allen den geenen die deze zullen zien ofte hooren leezen, *SALUT*, *Doen te weeten*: Nademaal Wy, tot Onze uitterste verdriet en hertzeer, genoodzaakt zyn geweest den Oorlog te declareeren jegens de Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen*, en Wy, om zo veel in Ons is, alle afbreuk van die zyde voor te komen, geobligeerd ende gehouden zyn, na Ons vermogen, en zo verre het buiten geongelykinge van Onze Geallieerden, Vrunden ende Neutralen na het Volkeren Recht geschieden kan, hoogstgemelde Koningen te benemen ende te verhinderen de commoditeit ende de behoeften, daar mede de zelve den Staat dezer Landen, ende de goede Ingezetenen van dien, verder afbreuk zouden kunnen doen, ZO IS 'T: Dat Wy goedgevonden, en noodig geagt hebben aan alle de geenen, die onder Onze gehoorzaamheid zyn staande, te ordonneeren en wel scherpelyk te verbieden, ook in het vriendelyk te adverteeren en te waarschouwen alle andere Natien, met dezen Staat in Verbond, Vriendschap of Neutraliteit staande, gelyk Wy ordonneeren, verbieden en waarschouwen respectivelyk by dezen.

I.

Eerstelyk, dat van nu voortaan niemand van de Ingezetenen dezer Landen zich zal hebben te vervorderen uit deze Landen, ofte ook uit eenige andere Landen, Koningryken, Plaatsen of Steden, directelyk of indirectelyk, te vervoeren na een

Havenen, Eilanden, Steden ofte Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere, onder de gehoorzaamheid van meer hoogstgedachte Koningen van *Vrankryk* ende *Spanjen* zynde, eenige Waren van Contrabande, namentlyk alle *Vuurwerken*, en het geen daar toe behoord, als allerhande *Kanon*, zo groot als klein, *Musquetten*, *Pistolen* en derzelver *Loopen*, *Bassen*, *Mortieren*, *Petarden*, *Bomben*, *Granaten*, *Sousyzen*, *Pekkransen*, *Affuiten*, *Forquetten*, *Bandeliers*, *Kruid*, *Lonten*, *Salpeter*, *Kogels* zo wel yzere als Loode, *Degens*, *Lancen*, *Pieken*, *Hellebaarden*, gewapende *Vlegels*, *Stormhoeden*, *Casquetten*, *Curassen*, *Schilden*, *Paardezaalen*, *Holsters*, *Rappierhengsels*, *Vuursloten*, en alle anders Toetuigsels, ten gebruike van den Oorlog gefatsoeneerd ende gemaakt; ende boven dien *Paarden*, *Touw-werk Zeyl-doek*, *Hennip*, *Pik*, *Teer ende Masten*: gelyk ook niemand van Onze Onderdaanen ofte Ingezetenen zig zal hebben te vervorderen eenige correspondentie of gemeenschap te houden met d'Inwoonderen van *Vrankryk* of van *Spanjen*, of der zelver Onderdanen, door Brieven of anderzints, trekkende tot nadeel van dezen Staat, in eeniger manieren. Dat mede niemand ter wereld, alhoewel een Vreemdeling ende geen Ingezeten dezer Lande zynde, zig, het geene voorsz is, uit deze Landen zal hebben te onderwinden te vervoeren; alles respectivelyk op peene van daar over als Vyanden van den Staat, zonder eenige conniventie, gestraft te werden. 1703. May.

II.

Ende nademaal Wy, na de plicht van alle wettige Overheden, als schuldig zynde goede Ingezetenen ende Onderdaanen met alle mogelyke middelen voor geweld ende overlast te behoeden en te beschermen, niet en konnen, ook volgens het gemeene Recht en de Practyke van alle Volkeren, niet gehouden zyn te gedoogen, dat aan de hoogstgedachte Koningen, of haare Subjecten, van ymand ter wereld werden gesuppediteerd eenige van de voornoemde Waren van Contrabande; zo willen Wy by dezen alle Onze Geallieerden, Vrienden en Neutralen, ende generalyk alle Volkeren ende Natien geadverteerd, ende wel ernstig verzogt ende vermaant hebben, zig niet te willen vervorderen, geduurende den jegenwoordigen Oorlog tusschen dezen Staat ende de hoogstgedachte Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen* opgerezen, te voeren ofte te transporteeren uit eenige Landen, Koningryken, Plaatsen of Steden, directelyk noch indirectelyk, na eenige Havenen, Steden of Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere, onder 't gebied van meer hoogstgedachte Koningen staande, eenige van de voornoemde Waren van Contrabande, alzo Wy gemeend zyn voor goede pryze ende verbeurt te houden de voorschreve Waren van Contrabande, die contrarie deze Onze Advertentie ende Ordonnantie bevonden zullen werden geladen te zyn, onderwaarts gevoerd te werden; wel verstaande, datten aanzien van die Koningen ende Princen, met dewelke Wy in Vriendschap ofte Neutraliteit zyn, alleen voor Waren van Contrabande zullen werden gereekent die voor zodanige by de Tractaaten tusschen de ... ve Koningen, Princen en Ons intercederende, respectivelyk zyn gedeclareerd genaamt.

 Ende

1703 May.

III.

Ende omme 't geene voorschreven is, des te beter met zekerheid te beletten, en insonderheid te voorzien, dat zulks uit deze Provincien onder valsche pretexten niet en kome te geschieden, zal niemand voortaan hier te Lande mogen laden of doen inschepen eenige van de voorschreve Waren, om na eenige Landen, Steden of Plaatsen van de Geallieerden, Vrienden of Neutralen van dezen Staat getransporteerd ofte vervoerd te werden, zonder daartoe alvoorens te hebben bekomen speciaal consent van de Raaden ter Admiraliteit, in welkers District zodanige ladinge of inscheepinge geschieden zal, ende boven de betalinge van 's Landts gerechtigheden zal hebben gesteld suffisante cautie voor tweemaal de waarde van de uit te voerene Goederen, dat die op geene andere als op der voorschreve Vrienden Ryken, Havenen, Steden ende Plaatsen, en geensins, directelyk ofte indirectelyk, op eenige Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere onder het gebied van de hoogst-gemelde Koningen zynde, zullen werden gevoerd en gelost, en dat zy binnen zekeren tyd in het daar toe te verleenen Paspoort, na de gelegenheid en distantie van de Plaatsen, te expresseeren, behoorlyk, en den Rechten genoeg zynde, by over te leveren Certificatien, of andere genoegsame Bewyzen zullen doen blyken, dat alle de voornoemde Waren in 't geheel ter plaatse, daar op die verklaard ende aangegeven zyn vervoerd te zullen werden, gelost en aan land opgeslagen zullen wezen, of dat by gebrecke van dien, en den voorschreven geexpresseerde tyd verstreken zynde, de Cautionaris voor de voorschreve dubbelde waarde van de aangegevene Waren, zulks als die ten tyde van de te stellene cautie getaxeerd ende gewaardeerd zullen zyn, aanstonds geëxecuteert zal werden.

IV.

Ordonneeren voorts aan alle Onze Ingezetenen en Onderdaanen, adverteerende ende vermaanende alle Onze Geallieerden, Vrienden ende Neutralen, en generalyk alle Volkeren ende Natien, willende vaaren na eenige Ryken, Landen, Steden ofte Plaatsen van dezen Staat, Oost, West ofte Noortwaards gelegen, of die van daar herwaards aan zouden willen komen, te hoeden ende te houden de ruime zee; alzo Wy verstaan ende verklaaren by dezen, dat alle Schepen, die op de Kusten van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere Landen, Eilanden ende Plaatsen, onder 't gebied van de hoogst-gemelde Koningryken van *Vrankryk* en *Spanjen* zynde, ende voornamentlyk binnen de Bakens ende Ondiepten langs deselve gelegen, gevonden zullen werden, ende die alzo niet buiten suspicie zullen zyn van tegens deze Onze Ordonnantie ende Advertentie iets voor te hebben, so wanneer die in het geheel ofte in deele met eenige van de voorschreve Waren van Contrabande geladen zullen zyn, by de Capiteinen ende andere Officieren van Oorlog, ook Commissie-Vaarders dezer Landen, aangehaald ende opgebragt zullen werden, om daar over by de Raaden ter Admiraliteit te werden gesententieerd, in maniere als in het tweede Articul hier vooren staat geëxpresseerd, ten ware nochtans dezelve Schepen aldaar gedreven ende geraakt mogten zyn door storm of andere swaare nood, ende dat het zelve by de opgemelde Raaden ter Admiraliteit, uit

de

de circumstantien, in dier voegen opgenomen ende geoordeeld zal konnen werden. 1709. Mey.

V.

Ende om wyders alle bedrog, het welke tegens deze Ordonnantie ende Advertentie voorgenomen zoude mogen werden, voor te komen en te verhoeden, Lasten ende bevelen Wy midsdezen aan alle Schippers en Koopluiden, Ingezetenen dezer Landen zynde, ofte hunne Schepen ende Goederen uit deze Lande uitvoerende, adverteeren en vermaanen voorts alle anderen, van wat Natie die ook zyn, ofte van waar die komen zullen, geene Goederen, Waren of Koopmanschappen in haare Schepen in te laden, of te doen laden, dezelve te vervoeren of te doen vervoeren, anders dan met eenderhande Zee-brieven, behoorlyke Passepoorten, volkomene Certe-partyen, Cognoscementen, Vragt, Advis en Convoybrieven, ofte diergelyke andere Bescheiden, als na de Wetten en Placaaten van de Plaatsen daar de Goederen, Waren ende Koopmanschappen ingelaaden zullen zyn, tot derzelver inladinge ende vervoeringe werden gerequireerd; alzo Wy voor verbeurd zullen houden, ende van nu af aan voor goeden pryze verklaaren alle de Schepen, die varen zullen met Zee-brieven meer als van een Souverein, of van eene Regeeringe, mitsgaders zodanige van de ingelade Goederen, Waren en Koopmanschappen, daar van dat meer als een Certe-partye, dubbelde Vragt-brieven, Cognoscementen, of andere Bescheiden gevonden zullen werden, ook alle de Schepen ende Goederen die met de voorverhaalde gerequireerde Bescheiden niet na behooren zullen voorzien wezen.

VI.

Ten einde ook alle de Officieren ende Bevelhebberen van Schepen van Oorlog, zo van den Staat, als van Particulieren op onze bestellinge uitgerust, verzekerd mogen zyn, dat de Schepen, die zy in Zee zullen komen te rencontreren, het op geenerhande Havenen, Steden en Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere onder het gebied van hoogstgedachte Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen* staande, met eenige van de voorsz. Waren van Contrabande mogen hebben gemund, zo zullen de voorsz. Capiteinen in Zee alle Schepen, daar op eenige suspicie zal vallen, mogen aandoen, en dezelve afvorderen haare Zee-brieven, Paspoorten, Certe-partyen en Cognoscementen, tot blyk waar de Schepen zouden mogen t'huis gehooren, waar en op wat plaatse de ladinge zy geschied, waar in haare ladinge bestaat, en op wat plaatse de ontladinge zal hebben te geschieden; het welk aan haar vertoond zynde dat de voorschreve Schepen het met geene van de voorschreve Waren van Contrabande na eenige Havenen of Plaatsen, onder het gebied van hoogstgemelde Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen* zynde, hebben gemunt, zullen zy dezelve vry en onverhinderd laaten passeeren: maar zo het contrarie van dien by deze Bescheiden ofte andersints mogte werden bevonden, zo zullen zy zodanige Schepen met haare ingeladene Goederen in goede verzekeringe hebben op te brengen, ende onder haare bewaaringe te aanvaarden alle de Bescheiden die in dezelve Schepen bevonden, en aan haar vertoont zullen zyn, ook het geene den Schipper en het verder Scheeps volk, zo ten reguarde van haar voorhebbende Reize, als ook aangaande de gelegentheid van het Schip en Ladinge, te dier tyd zullen hebben

ver-

1703. May. des Keurvorsts van de Palts arresteerde men den Intendant Charpentier, ter oorzaak dat hy van den Hertogdommen Bergen en Gulik veel meer contributien had afgevorderd als bedongen was, en dat hy ten anderen d'Ostagiers, welke te Bon waren gebracht, zeer kwalyk had gehandeld, tot zo verre dat verscheidene in de gevangenissen, waar in hy hen had doen zetten, van honger en elende waren gestorven. Men arresteerde ook den Partisan des Lands, en ontfing in dienst d'Officiers en Soldaaten van het Duitsche Regiment van St. Maurice, en van dat van Wolsskerk, welke de party van den Keurvorst van Beyeren wilden verlaaten, en weder in die van het Capittel treeden. Dit alles geschiedde in gevolg der Capitulatie, gelyk het uit d'Artykelen van de zelve blykt. Ondertusschen was 'er sedert een Relaas in 't licht gekomen, gedrukt te Namen, 't welk de Geallieerden beschuldigde van in deze gelegentheid niet ter goeder trouwe gegaan te hebben; 't geen voet gaf tot een zeer bondig Antwoord, waar in alle de lasteringen, onder valsche voorwendingen verzomen, zeer krachtiglyk worden wederlegt: doch zynde het zelve te groot om hier plaats te vinden, zal men 'er by een andere gelegentheid af spreeken.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Verscheidene Plakaaten afgekondigd.

OM den Oorlog met krachtiger nadruk tegens de Koningen van Vrankryk en Spanjen voort te zetten, en door het verbod van alle Correspondentie, Wissel, Koophandel, enz. die twee Kroonen de een of ander af te snyden, wierden op den eersten dag dezer Maand de volgende Plakaaten afgekondigd.

Plakaat wegens het verbod van Wissel en Correspondentie.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Allen den geenen die deze zullen zien ofte hooren lezen, Salut. Doen te weten: Alzo Wy voor den dienst van den Lande nodig hebben geagt alle correspondentie door Brieven ende Wissel op de Lande gehoorende onder Vrankryk en Spanjen te doen cesseeren; ZO IS 'T, Dat Wy goedgevonden hebben te ordonneeren en statueeren, gelyk wy ordonneeren en statueeren mits dezen, dat alle correspondentie door Brieven ende Wissel met de Vyanden van den Staat, en alzo met Vrankryk en Spanje en haare Onderdaanen, afgesneden zal werden; interdiceerende derhalven aan alle ende een yder, niemand uitgezonderd, na den eersten Juny dezes Jaars 1703. eenige correspondentie door Brieven met de gemelde Onze Vyanden te houden, ofte Wissel te handelen, op poene van daar over arbitraly̆k na exigentie van zaaken, zelfs aan den Lyve, gestraft te werden: ordonneerende ook, dat alle Posten uit de zen.

ten Staat op de Landen, gehoorende onder het gebied van de Vyanden, met den eersten Juny dezes Jaars 1703. zullen ophouden derwaarts te gaan ofte ryden, en van daar te komen. Ende op dat hier van niemand eenige ignorantie kome te pretendeeren, ontbieden en verzoeken Wy de Heeren Staaten, Stadhouder, Gecommitteerde Raaden en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van de zelve Landen, dat zy dezen Onzen Placaate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren in alle plaatsen daar zulks van nooden wezen zal, en men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en bevelen voorts de Raaden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, mitsgaders Admiraals, Vice-Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, als mede de Commissarissen en Commisen ter Recherche zo in de Zeegaten als elders, dezen Onzen Placaate na te komen en te doen nakomen; procedeerende tegen de Contraventeurs van dien zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie, ofte verdrag: want Wy zulks ten dienste van den Lande en ten besten van de goede Ingezetenen van dien bevonden hebben alzo te behoren. Aldus gedaan en gearresteerd ter Vergaderinge van de Hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal in den Hage den elfden May 1703. Was geparapheerd, *B. J. van Welvelde*, vt. Onder stond, Ter ordonnantie van de zelve. Geteekent, *F. Fagel*. Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten in een rooden Ouwel, overdekt met een papieren Ruite.

Placaat wegens het verbod der Commercie.

DE *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, Allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, *SALUT*; *Doen te weeten*: Alzo Wy voor den dienst van den Lande noodig geacht hebben de Commercie op de Landen gehoorende onder *Vrankryk* en *Spanjen*, te doen cesseeren, *ZO IS 'T*: Dat Wy goedgevonden hebben te ordonneeren ende statueeren, zo als Wy ordonneeren ende statueeren by dezen, dat Onze Onderdanen, die bevonden zullen werden na den eersten Juny dezes Jaars 1703 eenige Goederen, Waren of Koopmanschappen, geene uitgezonderd, uit deze Landen na eenige Steden ofte Plaatsen, gehoorende onder de Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen*, het zy te Water of te Lande, te brengen, verzenden of versteren; en van gelyken, die na den zelven eersten Juny dezes Jaars eenige Goederen, Waren ende Koopmanschappen, geene uitgezonderd, van eenige Steden ofte Plaatsen, gehoorende onder het gebied van de Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen*, zullen ontbieden, overbrengen of ontfangen, zullen verbeuren de voorschreve Goederen, Waren en Koopmanschappen, mitsgaders viermaal de waarde van dien, boven de verbeurte van Schepen, Wagens, Karren, Paarden, daar in, of daar mede de voorschreve Goederen, Waren en Koopmanschappen zullen wezen gevoerd. Ende in gevalle de voorschreve poenen uit de Goederen van de Contraventeurs niet zullen werden geconsequeerd, dat alsdan de zelve Contraventeurs aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesseling, zullen werden gestraft. En dat de voorschreve poenen zullen werden geappliceerd een derde ten behoeven van den

1703. May. Aanbrenger, een derdepart ten behoeve van den Officier die de calangie doen zal, ende het resteerende derdepart ten behoeve van de Gemeene Zaake. Ende op dat hier van niemand eenige ignorantie en kome te pretendeeren, ontbieden en versoeken Wy de Heeren Staaten, Stadhouder, Gecommitteerde Raaden, ende Gedeputeerden de Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van de zelve Landen, dat zy dezen Onzen Placate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren ende affigeeren in alle Plaatsen daar zulks van nooden wezen zal en men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en bevelen voorts de Raden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, midtsgaders Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, als mede Commissarissen en Commisen ter Recherche, zo in de Zee-gaten als elders, dezen Onzen Placaate na te komen en te doen nakomen; procedeerende, en doende procedeeren tegens de Contraventeurs van dien, zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie ofte verdrag: want Wy zulks alzo ten dienste van den Lande, en ten besten van de goede Ingezetenen van dien, bevonden hebben te behooren. Aldus gedaan ende gearresteerd ter Vergaderinge van de Hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage den elfden May zeventien honderd drie. Was geparapheerd, *B. J. v. Welvelde*, *vt.* Onder stond, Ter Ordonnantie van de zelve. Getekend, *F. Fagel.* Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten, in een rooden Ouwel, overdekt met een Papiere Ruite.

Plakaat houdende verbod tegen den toevoer van Waaren van Contrabande na Vrankryk en Spanjen.

DE *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, Allen den genen die dezen zullen zien ofte hooren leezen, *SALUT, Doen te weeten*: Nademaal Wy, tot Onze uitterste verdriet en hertzeer, genoodzaakt zyn geweest den Oorlog te declareren jegens de Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen*, en Wy, om zo veel in Ons is, alle afbreuk van die zyde voor te komen, geobligeerd ende gehouden zyn, na Ons vermogen, en zo verre het buiten geongelykinge van Onze Geallieerden, Vrunden ende Neutralen na het Volkeren Recht geschieden kan, hoogstgemelde Koningen te benemen ende te verhinderen de commoditeit ende de behoeften, daar mede dezelve den Staat dezer Landen, ende de goede Ingezetenen van dien, verder afbreuk souden kunnen doen, ZO IS 'T: Dat Wy goedgevonden, en noodig geagt hebben aan alle de geenen, die onder Onze gehoorzaamheid zyn staande, te ordonneren en wel scherpelyk te verbieden, ook in het vriendelyk te adverteren en te waarschouwen alle andere Natien, met dezen Staat in Verbond, Vriendschap of Neutraliteit staande, gelyk Wy ordonneren, verbieden en waarschouwen respective by dezen.

I.

Eerstelyk, dat van nu voortaan niemand van de Ingezetenen dezer Landen zich zal hebben te vervorderen uit deze Landen, ofte ook uit eenige andere Landen, Koningryken, Plaatsen of Steden, directelyk of indirectelyk, te vervoeren na eenige

Ha-

Havenen, Eilanden, Steden ofte Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere, onder de gehoorzaamheid van meer hooghgedachte Koningen van *Vrankryk* ende *Spanjen* zynde, eenige Waren van Contrabande, namentlyk alle *Vuurwerken*, en het geen daar toe behoord, als allerhande *Kanon*, zo groot als klein, *Musquetten*, *Pistolen* en derzelver *Loopen*, *Bassen*, *Mortieren*, *Petarden*, *Bomben*, *Granaten*, *Soufyzers*, *Pekkransen*, *Affuiten*, *Forquetten*, *Bandeliers*, *Kruid*, *Lonten*, *Salpeter*, *Kogels* zo wel yzere als Loode, *Degens*, *Lancen*, *Pieken*, *Hellebaarden*, gewapende *Vlegels*, *Stormhoeden*, *Casquetten*, *Curassen*, *Schilden*, *Pantcezaalen*, *Holsters*, *Rappierhengsels*, *Vuursloten*, en alle anders Toerustsels, ten gebruike van den Oorlog gefatsoeneerd ende gemaakt; ende boven dien *Paarden*, *Touw-werk Zeyl-doek*, *Hennip*, *Pik*, *Teer ende Masten*: gelyk ook niemand van Onze Onderdaanen ofte Ingezetenen zig zal hebben te vervorderen eenige correspondentie of gemeenschap te houden met d'Inwoonderen van *Vrankryk* of van *Spanjen*, of derzelver Onderdanen, door Brieven of anderzints, strekkende tot nadeel van dezen Staat, in eeniger manieren. Dat mede niemand ter wereld, alhoewel een Vreemdeling ende geen Ingezeten dezer Lande zynde, zig, het geene voorsz is, uit deze Landen zal hebben te onderwinden te vervoeren; alles respectivelyk op peene van daar over als Vyanden van den Staat, zonder eenige conniventie, gestraft te werden. 1703. May.

II.

Ende nademaal Wy, na de plicht van alle wettige Overheden, als schuldig zynde de goede Ingezetenen ende Onderdaanen met alle mogelyke middelen voor geweld ende overlast te behoeden en te beschermen, niet en konnen, ook volgens het gemeene Recht en de Practyke van alle Volkeren, niet gehouden zyn te gedoogen, dat aan de hooghgedachte Koningen, of haare Subjecten, van ymand ter wereld werden gesuppediteerd eenige van de voornoemde Waren van Contrabande; zo willen Wy by dezen alle Onze Geallieerden, Vrienden en Neutralen, ende generalyk alle Volkeren ende Natien geadverteerd, ende wel ernstig verzogt ende vermaant hebben, zig niet te willen vervorderen, geduurende den jegenwoordigen Oorlog tusschen dezen Staat ende de hooghgedachte Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen* opgerezen, te voeren ofte te transporteeren uit eenige Landen, Koningryken, Plaatsen of Steden, directelyk noch indirectelyk, na eenige Havenen, Steden of Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere, onder 't gebied van meer hooghgedachte Koningen staande, eenige van de voornoemde Waren van Contrabande; alzo Wy gemeend zyn voor goede pryze ende verbeurt te houden de voorschreve Waren van Contrabande, die contrarie deze Onze Advertentie ende Ordonnantie bevonden zullen werden geladen te zyn, om derwaarts gevoerd te werden; wel verstaande, datten aanzien van die Koningen ende Princen, met dewelke Wy in Vriendschap ofte Neutraliteit zyn, alleen voor Waren van Contrabande zullen werden gereekent die voor zodanige by de Tractaaten tusschen de zelve Koningen, Princen en Ons intercederende, respectivelyk zyn gedeclareerd en genaamt.

 Ende

1703. May.

III.

Ende omme 't geene voorschreven is, des te beter met zekerheid te beletten, en insonderheid te voorzien, dat zulks uit deze Provincien onder valsche pretexten niet en kome te geschieden, zal niemand voortaan hier te Lande mogen laden of doen inschepen eenige van de voorschreve Waren, om na eenige Landen, Steden of Plaatsen van de Geallieerden, Vrienden of Neutralen van dezen Staat getransporteerd ofte vervoerd te werden, zonder daartoe alvooren te hebben bekomen speciaal consent van de Raaden ter Admiraliteit, in welkers District zodanige ladinge of inscheepinge geschieden zal, ende boven de betalinge van 's Landts gerechtigheden zal hebben gesteld suffisante cautie voor tweemaal de waarde van de uit te voerene Goederen, dat die op geene andere als op der voorschreve Vrienden Ryken, Havenen, Steden ende Plaatsen, en geensins, directelyk ofte indirectelyk, op eenige Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere onder het gebied van de hoogstgemelde Koningen zynde, zullen werden gevoerd en gelost, en dat zy binnen zekeren tyd, in het daar toe te verleenen Pasport, na de gelegenheid en distantie van de Plaatsen, te expresseeren, behoorlyk, en den Rechten genoeg zynde, by over te leveren Certificatien, of andere genoegsame Bewyzen zullen doen blyken, dat alle de voornoemde Waren in 't geheel ter plaatse, daar op die verklaard ende aangegeven zyn vervoerd te zullen werden, gelost en aan land opgeslagen zullen wezen; of dat by gebreke van dien, en den voorschreven geexpresseerde tyd verstrekken zynde, de Cautionaris voor de voorschreve dubbelde waarde van de onnutgegevene Waren, zulks als die ten tyde van de te stellene cautie getauxeerd ende gewaardeerd zullen zyn, aanstonds geëxecuteert zal werden.

IV.

Ordonneeren voorts aan alle Onze Ingezetenen en Onderdaanen, adverteerende ende vermaanende alle Onze Geallieerden, Vrienden ende Neutralen, en generaalyk alle Volkeren ende Natien, willende vaaren na eenige Ryken, Landen, Steden ofte Plaatsen van dezen Staat, Oost, West ofte Noordwaards gelegen, of die van daar herwaards aan zouden willen komen, te kiezen ende te houden de ruime zee; alzo Wy verstaan ende verklaaren by dezen, dat alle Schepen, die op de Kusten van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere Landen, Eilanden ende Plaatsen, onder 't gebied van de hoogst-gemelde Koningryken van *Vrankryk* en *Spanjen* zynde, ende voornamentlyk binnen de Bakens ende Ondiepten langs dezelve gelegen, gevonden zullen werden, ende die alzo niet buiten suspicie zullen zyn van tegens deze Onze Ordonnantie ende Advertentie iets voor te hebben, so wanneer die in het geheel ofte in deele met eenige van de voorschreve Waren van Contrabande geladen zullen zyn, by de Capiteinen ende andere Officieren van Oorlog, ook Commissie-Vaarders dezer Landen, aangehaald ende opgebonden zullen werden, om daar over by de Raaden ter Admiraliteit te werden gesententieerd, in maniere als in het tweede Articul hier vooren staat geëxpresseerd, ten ware nochtans dezelve Schepen aldaar gedreven ende geraakt mogten zyn door storm of andere swaare nood, ende dat het zelve by de opgemelde Raaden ter Admiraliteit, uit

de

de circumstantien, indien voegen opgenomen ende geoordeeld zal konnen werden. 1702. Mey.

V.

Ende om wyders alle bedrog, het welke tegens deze Ordonnantie ende Advertentie voorgenomen zoude mogen werden, voor te komen en te verhoeden, Lasten ende bevelen Wy, mids dezen aan alle Schippers en Koopluiden, Ingezetenen dezer Landen zynde, ofte haone Schepen ende Goederen uit deze Lande uitvoerende, adverteeren en vermaanen voorts alle anderen, van wat Natie die ook zyn, ofte van waar die komen zullen, geene Goederen, Waren of Koopmanschappen in haare Schepen in te laden, of te doen laden, dezelve te vervoeren of te doen vervoeren, anders dan met eenderhande Zee-brieven, behoorlyke Passeporten, volkomene Certe-partyen, Cognoscementen, Vragt, Advis en Convoybrieven, ofte diergelyke andere Bescheiden als na de Wetten en Placaten van de Plaatsen daar de Goederen, Waren ende Koopmanschappen ingeladen zullen zyn, tot derzelver inladinge ende vervoeringe werden gerequireerd; also Wy voor verbeurd zullen houden, ende van nu af aan voor goeden pryze verklaaren alle de Schepen, die varen zullen met Zee-brieven meer als van een Souverein, of van eene Regeeringe, mitsgaders zodanige van de ingelade Goederen, Waren en Koopmanschappen, daar van dat meer als een Certe-partye, dubbelde Vragt-brieven, Cognoscementen, of andere Bescheiden gevonden zullen werden, ook alle de Schepen ende Goederen die met de voorverhaalde gerequireerde Bescheiden niet na behooren zullen voorzien wezen.

VI.

Ten einde ook alle de Officieren ende Bevelhebberen van Schepen van Oorlog, zo van den Staat, als van Particulieren op onze bestellinge uitgerust, verzekerd mogen zyn, dat de Schepen, die zy in Zee zullen komen te rescontreren, het op geene van de Havenen, Steden en Plaatsen van *Vrankryk* en *Spanjen*, of andere onder het gebied van hoogst-gedachte Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen* staande, met eenige van de voorsz. Waren van Contrabande mogen hebben gemund, zo zullen de voorsz. Capiteinen in Zee alle Schepen, daar op eenige suspicie zal vallen, mogen aandoen, en dezelve afvorderen haare Zee-brieven, Paspoorten, Certe-partyen en Cognoscementen, tot blyk waar de Schepen zouden mogen t'huis gehooren, waar en op wat plaatse de ladinge zy geschied, waar in haare ladinge bestaat, en op wat plaatse de ontladinge zal hebben te geschieden; het welk aan haar vertoond, zynde dat de voorschreve Schepen het met geene van de voorschreve Waren van Contrabande na eenige Havenen of Plaatsen, onder het gebied van hoogstgemelde Koningen van *Vrankryk* en *Spanjen* zynde, hebben gemunt, zullen zy dezelve vry en onverhinderd laaten passeeren: maar zo het contrarie van dien by dezelve Bescheiden ofte andersints mogte werden bevonden, zo zullen zy zodanige Schepen met haare ingeladene Goederen in goede verzekeringe hebben op te brengen, ende onder haare bewaaringe te aanvaarden alle de Bescheiden die in dezelve Schepen bevonden, en aan haar vertoont zullen zyn, ook het geene den Schipper en het verder Scheeps-volk, zo ten regarde van haar voorhebbende Reize, als ook aangaande de gelegentheid van het Schip en Ladinge, te dier tyd zullen hebben

1703. Mart. verklaaren in de beste forme by geschrift te doen stellen, en by den Schipper doen onderteekenen, omme nevens de voorsz gevondene Bescheiden, met het Schip en des zelfs Ladinge, aan de Raden ter Admiraliteit, daar den Veroveraar uitgevaaren zal zyn, opgezonden en overgeleverd te werden.

VII.

Verders is mede Onze meininge, dat ook alle de peenen, hier vooren gestatueerd, effect sorteeren, en geëxecuteerd zullen worden tegens Onze Ingezetenen, Overtreders, het zy Koopluiden, Schippers of andere, wie dezelve ook zouden mogen wezen, met confiscatie van de Schepen, en van de ingeladene Goederen, den Eigenaar toebehoorende, invoegen hier vooren verhaald, of andersins, zo dezelve niet voor handen zullen zyn, met pecuniele boeten, ter concurrentie van de waarde van dien, elk in hun reguard, ingevalle t'haarer aankomste in deze Landen, of ook andersins, de gelegentheid daar toe geboren zynde, zal vernomen en bewezen werden, dat zy deze Onze Advertentie en Ordonnantie in eenige Poincten zullen hebben gecontravenieerd, even gelyk of zy op het fait bevonden, en by de voorschreve Schepen van Oorloge daar over uit 'er Zee opgebracht, of andersins hier te Lande by andere 's Lands Officieren agterhaald en betrapt waren geworden.

VIII.

Ende ten einde door de executie van deze Onze Ordonnantie en Advertentie geen gerechtvaardige redenen van klachten mogen werden gegeven aan eenige Koningen, Republiquen, Princen, Potentaten of Steden, met dezen Staat in Alliantie of Verbond staande, zo lasten en beveelen Wy wel expresselyk by dezen aan alle Onze Hoofd- en andere Officieren ter Zee, zo over Schepen van Oorloge van den Staat als over Schepen by Particuliere op Onze bestellinge ten Oorloge uitgerust, gesteld, zich punctueelyk te reguleeren na de Verbonden en Tractaaten by Ons dezen aangaande met andere Koningen, Republiquen, Princen, Potentaten ende Steden, albereids gemaakt, of noch te maken, den toevoer van Waaren van Contrabande concerneerende. Ordonneeren ten zelven einde aan Onze Raden ter Admiraliteit, alle Capiteinen van Oorloge, zo van den Staat, als by Particulieren op Onze bestelling uitgerust, uit haare respective Districten uitvarende, particulierlyk te adverteeren van den Inhoude van 't bovenstaande tweede Articul na behooren te instrueeren, en aan dezelve de Effecten uit de voorschreve Tractaaten, den toevoer der Contrabande Waren concerneerende, te overhandigen, met ordre om zig daar na precieselyk te reguleeren.

IX.

Ende zal de judicature over de transgressie deezer Onze Ordonnantien toekomen aan de Raden ter Admiraliteiten, in welkers Districte de Contraventien zullen werden ontdekt, of wel de Capiteinen, die de agterhalinge in zoo zullen komen te doen, uitgevaaren zullen zyn.

X.

Doch by zo verre de voornoemde Transgresseurs niet op het fait bevonden, maar namaals daar over geaccuseerd mogten werden, zal als dan de kennisse daar af toekomen aan de Raden van de Admiraliteit, of de ordinaris Rechters, [illegible] de-

dezelve eerst in Rechten betrokken zullen werden. En ten einde alle de Officieren, mitsgaders alle anderen, dien de welstand van dezen Staat ter herte zoude mogen gaan, en vyanden van zodanige contraventien zyn, des te vlytiger zouden mogen letten, dat deze Ordonnantie ook alomme, en by een ieder, punctuelyk werde geobserveerd, en de Contraventeurs na den innehouden dezer anderen ten exempel gestraft; zo zullen alle de penningen, die by confiscatie, als anderfints, uit deze Onze Ordonnantie komente resulteeren, geappliceerd werden; zo als gewoonlyk alle penen, mulcten en confiscatien by Placate van de respective Provincien dezer Vereenigde Nederlanden geappliceerd ende verdeeld werden, te weten, een derdepart ten profyte van den Aanhaalder ofte Aanbrenger, het zy dezelve in Eed en Bedieningen van het Land zoude mogen zyn of niet, een derdepart ten profyte van den Officier die de calange en executie zal hebben gedaan, ende het resterende derdepart ten profyte van de gemeene zaake. 1703. May.

XI.

Maar belangende de Schepen en Goederen, die by eenige Schepen van Oorloge van dezen Staat, of eenige particuliere Commissie of Retorsie-vaarders in zee achterhaald, en van daar ter zaake van contraventien, tegens deze Onze Ordonnantie en Advertentie begaan, opgebracht, en vervolgens door de gemelde Raden ter Admiraliteit verbeurd, en van goeden pryze verklaard zullen werden, daar van zal de verdeelinge geschieden volgens de Instructie, Placaten en Ordonnantien, daar van hier bevoorens gemaakt, of noch te maaken.

XII.

Ten einde ook alle Schepen en Goederen, die ter oorzaake van de contraventie, tegens deze Onze Ordonnantie ende Advertentie begaan, zullen werden achterhaald, aangehouden, ende hier te Lande opgebragt, aan handen van de gemelde Raaden behoorlyk overgeleverd mogen werden; zo lasten Wy by dezen wel expresselyk, dat de Aanhaalders van dezelve zich precise zullen hebben te reguleeren, ook alle die het zelve aangaan mogte, doen reguleeren naar Onzen Placate, op den eersten December sestien honderd veertig tegens het onordentelyk plunderen ende veroveren van zodanige Schepen geëmaneerd; met waarschouwinge, dat de paenen, by het voorsz. Placaat gestatueerd zekerlyk zullen werden geëxecuteerd tegens alle de geenen, die contrarie het voorschreve verbod iets geattenteerd zullen hebben.

XIII.

En de ten einde aan de eene zyde mogt werden voorgekomen, dat de schade, die by confiscatie van de voorschreve Schepen en Goederen op de Contraventeurs van deze Onze Ordonnantie moet vallen, niet door middel van Assurantie en kome te redundeeren tot schade van eenige andere Ingezetenen dezer Provincien; en de dat aan de andere zyde de faculteit van de *Fransche en Spaansche* Navigatie ende Commercie zo veel doenlyk werde besnoeid: *ZO IS 'T*, Dat Wy wel expresselyk ordonneeren by dezen, niet alleen dat zich niemand van de voorsz. Ingezetenen zal hebben te vervorderen eenige Contrabande Goederen te verassureeren,

Pp direc-

1703. Mart. verklaaren in de beste forme by geschrifte te doen stellen, en by den Schipper doen onderteekenen, omme nevens de voorsz gevondene Bescheiden, met het Schip en deszelfs Ladinge, aan de Raden ter Admiraliteit, daar den Veroveraar uitgevaaren zal zyn, opgezonden en overgeleverd te werden.

VII.

Verders is mede Onze meininge, dat ook alle de poenen, hier vooren gestatueerd, effect forteeren, en geëxecuteerd zullen worden tegens Onze Ingezetenen, Overtreders, het zy Koopluiden, Schippers of andere, wie dezelve ook zouden mogen wezen, met confiscatie van de Schepen, en van de ingeladene Goederen, den Eigenaar toebehoorende, invoegen hier vooren verhaald, of andersints, zo dezelve niet voor handen zullen zyn, met pecuniele boeten, tot concurrentie van de waarde van dien, elk in hun regaard, ingevalle t'haarer aankomste in deze Landen, of ook andersins, de gelegentheid daar toe geboren zynde, zal vernomen en bewezen werden, dat zy deze Onze Advertentie en Ordonnantie in eenige Poincten zullen hebben getraventeerd; even gelyk of zy op het fait bevonden, en by de voorschreve Schepen van Oorloge daar over uit 'er Zee opgebracht, of andersints hier te Lande by andere 's Lands Officieren agterhaald en betrapt waren geworden.

VIII.

Ende ten einde door de executie van deze Onze Ordonnantie en Advertentie geen gerechtvaardige redenen van klachten mogen werden gegeven aan eenige Koningen, Republiquen, Princen, Potentaten of Steden, met dezen Staat in Alliantie of Verbond staande, zo lasten en beveelen Wy wel expresselyk by dezen aan alle Onze Hoofd-en andere Officieren ter Zee, zo over Schepen van Oorloge van den Staat als over Schepen by Particuliere op Onze bestellinge ten Oorloge uitgerust, gesteld, zich punctueelyk te reguleeren na de Verbonden en Tractaaten by Ons dezen aangaande met andere Koningen, Republiquen, Princen, Potentaten ende Steden, albereids gemaakt, of noch te maaken, den toevoer van Waaren van Contrabande concerneerende. Ordonneeren ten zelven einde aan Onze Raaden ter Admiraliteit, alle Capiteinen van Oorloge, zo van den Staat, als by Particulieren op Onze bestelling uitgerust, uit haare respective Districten uitvarende, particulierlyk te adverteeren van den Inhoude van 't bovenstaande tweede Articul na behooren te instrueeren, en dan dezelve de Effecten uit de voorschreve Tractaaten, den toevoer der Contrabande Waren concerneerende, te overhandigen, met order om zig daar na precieselyk te reguleeren.

IX.

Ende zal de judicature over de transgressie deezer Onze Ordonnantien toekomen aan de Raden ter Admiraliteit, in welkers Districte de Contraventien zullen werden ontdekt, of wel de Capiteinen, die de agterhalinge in zee zullen komen te doen, uitgevaaren zullen zyn.

X.

Doch by zo verre de voornoemde Transgresseurs niet op het fait bevonden, maar namaals daar over geëxecuteerd mogten werden, zal als dan de kennisse daar af toekomen aan de Raden van de Admiraliteit, of de ordinaris Rechters, voor dewelke de-

dezelve eerst in Rechten betrokken zullen werden. En ten einde alle de Officieren, mitsgaders alle anderen, dien de welstand van dezen Staat ter herte zoude mogen gaan, en vyanden van zodanige contraventien zyn, des te vlytiger zouden mogen letten, dat deze Ordonnantie ook alomme, en by een ieder, punctuelyk werde geobserveerd, en de Contraventeurs na den innehouden dezer anderen ten exempel gestraft; zo zullen alle de penningen, die by confiscatie, als anderfints, uit deze Onze Ordonnantie komen te resulteeren, geappliceerd werden, zo als gewoonlyk alle penaen, mulcten en confiscatien by Placate van de respective Provincien dezer Vereenigde Nederlanden geappliceerd ende verdeeld werden, te weten, een derdepart ten profyte van den Aanhaalder ofte Aanbrenger, het zy dezelve in Eed en Bedieningen van het Land zoude mogen zyn of niet, een derdepart ten profyte van den Officier die de calange en executie zal hebben gedaan, ende het resterende derdepart ten profyte van de gemeene zaake. 1703. *May.*

XI.

Maar belangende de Schepen en Goederen, die by eenige Schepen van Oorloge van dezen Staat, of eenige particuliere Commissie of Retorsie-vaarders in zee achterhaald, en van daar ter zaake van contraventien, tegens deze Onze Ordonnantie en Advertentie begaan, opgebracht, en vervolgens door de gemelde Raden ter Admiraliteit verbeurd, en van goeden pryze verklaard zullen werden, daar van zal de verdeelinge geschieden volgens de Instructie, Placaten en Ordonnantien, daar van hier bevoorens gemaakt, of noch te maaken.

XII.

Ten einde ook alle Schepen en Goederen, die ter oorzaake van de contraventie, tegens deze Onze Ordonnantie ende Advertentie begaan, zullen werden achterhaald, aangehouden, ende hier te Lande opgebragt, aan handen van de gemelde Raaden behoorlyk overgeleverd mogen werden; zo lasten Wy by dezen wel expresselyk, dat de Aanhaalders van dezelve zich precise zullen hebben te reguleeren, ook alle die het zelve aangaan mogte, doen reguleeren naar Onzen Placate, op den eersten December sestien honderd veertig tegens het onordentelyk plunderen ende verroveren van zodanige Schepen geëmaneerd; met waarschouwinge, dat de paenen, by het voorsz Placaat gestatueerd zekerlyk zullen werden geëxecuteerd tegens alle de geenen, die contrarie het voorschreve verbod iets geattenteerd zullen hebben.

XIII.

En de ten einde aan de eene zyde mogt werden voorgekomen, dat de schade, die by confiscatie van de voorschreve Schepen en Goederen op de Contraventeurs van deze Onze Ordonnantie moet vallen, niet door middel van Assurantie en kome te redundeeren tot schade van eenige andere Ingezetenen dezer Provincien; ende dat aan de andere zyde de faculteit van de *Fransche en Spaansche* Navigatie ende Commercie zo veel doenlyk werde besnoeid: ZO IS 'T, Dat Wy wel expresselyk ordonneeren by dezen, niet alleen dat zich niemand van de voorsz. Ingezetenen zal hebben te vervorderen eenige Contrabande Goederen te verassureeren,

1703. directelyk of indirectelyk, zelf of door iemand anders, hier te Lande of daar buiten, op wat maniere het zelve ook zouden mogen geschieden; nemaar ook het geven en ontfangen van Renverzalen, om daar door dezen Onzen Placate illusoir te maken, 't zy mede directelyk of indirectelyk, onder wat pretext zulks ook zoude mogen geschieden; op poene dat verbeurt zal zyn en werden zodanige somme, als by de Assuradeurs zal wezen verzekerd, en dat het zelve zo wel ten regaarde van het doen van de Assurantie, als van het geven van de Renverzalen, plaats hebben, en effect sorteeren zal, te appliceeren ende te executeeren als voren: ende zullen de Officieren, die daar inne bevonden zullen werden nalatig geweest te zyn, daar over arbitralyk werden gecorrigeerd, ook met privatie van haare Bedieningen, of anders, zo als na gelegentheid bevonden zal werden te behooren.

May.

Ende ten einde niemand hier van eenige ignorantie namaals kome te pretenderen, ontbieden ende verzoeken Wy de de Heeren Staaten, Gecommitteerde Raaden, en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van dezelve Landen, dat zy deze Onze Ordonnantie van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren, in alle plaatsen daar zulks noodig wezen zal, en men gewoon is zodanige publicatie ende affixie te doen. Lasten ende beveelen voorts de Raaden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, midtsgaders Admiraals, Vice-Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, als mede de Commissarissen en Commisen ter Recherche, zo in de Zee gaten als elders, deze Onze Ordonnantie te achtervolgen en doen achtervolgen; procedeerende, en doende procedeeren tegens de Contraventeurs van dien zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie ofte verdrag: want Wy zulks alzo ten dienste van den Lande hebben bevonden noodig te zyn. Aldus gedaan ende gearresteerd ter Vergaderinge van de hoog gemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage den 11[d]. May 1703.

Was geparapheerd,

B. J. v. Welvelde, vt.

Onder stond, Ter ordonnantie van de zelve.

Geteekend,

F. FAGEL.

Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten, in een rooden Ouwel, overdekt met een Papieren Ruite.

Plakaat tegens den invoer van Koele en Gebrande Wynen, enz.

1703. May.

DE Staaten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Allen den geenen die dezen jegenwoordigen zullen zien of hooren lezen, SALUT; Doen te weeten: Als Wy genoodzaakt zyn geworden den Oorlog jegens de Koningen van Vrankryk ende van Spanjen te declareeren, en Wy gezind zyn dien Oorlog met alle vigeur, en tot de meeste afbreuk van den Vyand, voort te zetten, ZO IS 'T: Dat Wy geordonneerd, gestatueerd, en wel expresselyk geinterdiceerd hebben, gelyk Wy ordonneeren, statueeren ende wel expresselyk interdiceeren by dezen, dat geduurende den voorschreven Oorlog niemand, van wat staat, qualiteit of conditie hy zoude mogen zyn, 't zy over Zee, langs de Stroomen of Rivieren mochte per Asse te Lande, in en onder het gebied van dezen Staat zal mogen inbrengen, in groote of kleine Fustagie, eenige Koele of Gebrande Wynen, Zout of eenige andere Producten of Gewassen, onder het gebied van hoogst-gedachte Koningen van Vrankryk of Spanjen vallende, hoedanige die zouden mogen wezen, op poene dat de Koopluiden ende Factoors, dewelke eenige van de voorsz Producten of Gewassen inbrengen, ofte ook lossen, inslaan, of in haare Pakhuizen ontfangen, niet alleen zullen verbeuren de voorsz Producten of Gewassen, over Zee, langs de Rivieren of per Asse, door haarluiden gedaan inbrengen, lossen, inslaan, of in haare Kelders of Pakhuizen ontfangen, maar boven dien van yder Stuk, Vat, ofte Partye van de voorschreve Producten of Gewassen, het zy groot ofte klein, viermaal de waarde van dien, ofte zes honderd guldens, indien viermaal de waarde geen zes honderd guldens mochte monteeren: en ingevalle eenige disputen zouden mogen ontstaan over ingebrachte Producten of Gewassen, ofte dezelve zouden zyn gevallen onder het gebied van de hoogst-gedachte Koningen, ofte elders zal het *onus probandi*, dat het geen *Fransche* ofte *Spaansche* zyn, den Inbrenger incumbeeren.

Voorts interdiceeren ende verbieden Wy wel expresselyk by dezen aan alle Schippers, Stuurluiden en Matroozen, midtsgaders Wagen- en Karreluiden, in haare Schepen, Schuiten, Ponten, Wagens ofte Karren te ontfangen, om in deze Landen over te brengen, eenigerhande Koele of Gebrande Wynen, Zout of andere Producten of Gewassen onder het gebied van de hoogst gedagte Koningen gevallen, in hoedanige Fustagie of Pakkagie die zouden mogen wezen, op de verbeurte van honderd guldens op yder Stuk, Vat ofte Partye van de voorschreeve Producten ofte Gewassen, het welke by henluiden te Water of te Lande in en onder Ons gebied zal ingebracht werden, boven de verbeurte van de Schepen, Schuiten, Wagens, Karren en Paarden, daar in of daar mede de voorschreve *Fransche Spaansche* Producten of Gewassen ingeladen, overgevoerd of getransporteerd zullen zyn: en indien de voorschreeve boete uit de Goederen van de voorschreeve contraventeurs niet en konde werden geconsequeerd, zo zullen de zelve Contraventeurs over de voorschreve midsdaden exemplaarlyk aan den Lyve, ten minsten openbaare Geesselinge, gestraft werden Ende of het schoon mogte komen te gebeuren, dat iemand van de voorschreeve Schippers of Voerluiden konde bewy-

 zen,

1703. May. zen dat de voorschreeve Producten ofte Gewassen buiten zyne kennisse zouden mogen wezen ingescheept, of opgeladen; zo zullen de Schepen, Schuiten, Wagens, Karren en Paarden wel vry zyn van de confiscatie, maar des niettegenstaande zy luiden de voorschreeve boeten moeten betaalen, ende wederomme daar tegens haar regres hebben en behouden ten laste van die geenen welke de voorschreve Producten of Gewassen hebben ingescheept of opgeladen.

Dat de Schippers, Voerluiden ofte Karreluiden eenige Vaten, Tonnekens of Flessen, mitsgaders Kassen, Pakken of Balotten in haare Schepen, Schuiten, Wagens of Karren gelaaden hebbende, ter plaatse van haare aankomste oprechtelyk en ten vollen zullen hebben aan te geeven alle de Vaten, Tonnekens, Flessen, Pakken, Kassen of Balotten, by haar gevoerd werdende, zonder eenige van dien te verswygen, niet alleen op de confiscatien en pœnen in voorige Placaten uitgedrukt maar op pœne van daar en boven aan den Lyve, ten minsten by openbare Geesselinge, gestraft te werden.

Dat insgelyks boven de voorsz. confiscatien en pœnen, in voorige Placaten uitgedrukt, aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesselinge, gestraft zullen worden alle die bevonden zullen werden de voorsz. Producten of Gewassen tusschen dubbelde, of in eenige ongewoone fustagie, of op andere bedekte en bedriegelyke wyze, te Water of te Lande in te brengen.

Dat geene Schippers, uit der Zee of langs de Rivieren inkomende, mitsgaders Voerluiden of Karreluiden zullen vermogen eenige Vaten, Tonnekens, Flessen, Pakken of Balotten by nacht of ontyden uit de Schepen te lossen ofte te zetten, op de verbeurte van zes honderd guldens, en van haare Schepen, Karren en Paarden, zo menigmaalen zulks zoude mogen werden gedaan, en daar en boven aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesseling, gestraft te werden, zonder dat de zelve Schippers, Voerluiden of Karreluiden zich van de voorsz. boeten zullen konnen eximeeren, schoon zy met solemneelen Eede zouden willen verklaaren dat de voorschreve lossinge buiten haare kennisse en ordre was geschied; ten ware den Schipper, Voerman of Karreman evidentelyk, en den Rechten genoeg zynde, konde aanwyzen dat de voorschreve ontlossinge buiten zyne kennisse en toedoen was geschied: ende zal den Schipper, Voerman ofte Karreman in zulken geval gehouden zyn aan te konnen wyzen, door wien de voorschreve ontlossinge is geschied.

Ende vermits bevonden werd dat by de Opgezetenen ten platten Lande omtrent de Frontieren van den Staat gelegen, en ook andere, dikwils met Wagens, Karren, Schepen ende Schuiten *Fransche* of *Spaansche* Producten ofte Gewassen onder Hooy, Stroo, en Hout in de Frontier-Steden ingevoerd worden; zo werd by dezen mede expresselyk verboden ende geinterdiceerd, dat niemand, wie by ook zoude mogen weezen, zich van alzulke bedriegeryen en frauden zal mogen bedienen, nochte directelyk ofte indirectelyk dezelve of diergelyke practyken en inventien vermogen te ondernemen, op pœne van aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesselinge, gestraft te werden, boven de voorschreeve geldboeten, op zodanige manieren, ende tot zodanigen somme als hier vooren is geexpresseerd, midtsgaders confiscatie ende verlies van de opgelaadene Goederen,

een, Wagens, Karren ende Paarden, daar mede de contraventie is gepleegd. 1703. May.

Ende ten einde de voorschreve Schippers, Wagenaars en Arbeiders, van dezen Onzen Placaate volkomene kennisse mogen bekomen; zo werden alle Hoofdluiden en Overluiden van de Binnelands-vaarders, Voerluiden en Arbeiders gelast een yder van den Inhoude dezes te adverteeren en informeeren; en ondervindende dat dezen Placaate door ymand word overtreden, daar van aan de respective Officieren en Magistraaten in de Steden, ende ten platten Lande, te geeven behoorlyke advertentie.

Ende werden de respective Collegien ter Admiraliteit geauthoriseerd, om alle contraventien te weeren ende to beletten, eenige Uitleggers te leggen in de Zeegaten, onder elkandars District gehoorende; en de respective Advocaten Fiscaal, Commissen Generaal ende particuliere Commisen ter Recherche in de Steden en Zeegaten specialyk gelast goede voorzorge te draagen, en wel toe te zien, dat geene *Fransche* of *Spaansche* Producten ofte Gewassen ter Zee, en langs de Rivieren of Plaatsen te Lande werden ingebragt, maar alle zodanige Producten of Gewassen, zonder eenige conniventie, aan te haalen, op te brengen, ende te stellen ter judicature van de respective Collegien ter Admiraliteit, zonder daar inne eenigsints te conniveeren, op poene van aanstonds van haare Ampten te werden gedeporteerd, en mede te betaalen de peene in dewelke de voorschreve Contraventeurs vervallen zouden zyn geweest. Zonderling werd aan de particuliere Commisen ter Recherche geinterdiceerd eenige giften, gaven, geld of gelds waarde daar over te genieten, ofte eenig genot, of beloften van dien daar vooren te ontfangen, op poene dat, indien dezelve den invoer van de voorschreve *Fransche* ofte *Spaansche* Producten ofte Gewassen conniveeren, of daar voor eenige giften, gaven, geld, gelds waarde, ofte eenig genot ontfangen of laaten beloven, zy arbitraalyk aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesselinge, zullen werden gestraft. Ende om een yder te animeeren tot het ontdekken van deze contraventie, zo zullen den Aanbrengers of Aanhaalders werden toegevoegt twee derdeparten van de boeten daar inne iemand zal werden gecondemneerd; blyvende het resteerende derdepart ten behoeve van de voorschreve Officieren die de calange eerst zullen hebben gedaan; ende zullen daar en boven de voorschreve Aanbrengers vry weezen van de boeten daar inne zy, volgens het voorenstaande Ons verbod, zouden mogen zyn vervallen, schoon dezelve Aanbrengers mede Contraventeurs zouden mogen zyn geweest; welverstaande dat niemand voor zodanigen Aanbrenger geconsidereerd, en daar door van de voorschreve confiscatie ende verdere boete bevryd zal worden, als alleen die geene, die de voorschreve verbode ende verduisterde *Fransche* of *Spaansche* Producten of Gewassen aan 's Lands Officieren zal hebben aangebracht, en wel daar eenige van dezelve Officieren zich zullen hebben getransporteerd op, in, of omtrent de Schepen, of andere Plaatsen, daar inne eenige *Fransche* of *Spaansche* Producten of Gewassen verduisterd zouden mogen zyn, en niet de geene welke de voorschreve verboden ofte verduisterde Producten ofte Gewassen komt aan te geeven of te openbaaren, zo wanneer de voorschreve Officieren al-

1703. May. bereids op [illegible], of omtrent de voorz. Schepen, Wagens, Karren, of Plaatsen gekomen zouden mogen zyn.

Dat verder geene Officieren, of andere Persoonen, tot het aanhaalen van de voorschreve *Fransche* ofte *Spaansche* Producten ofte Gewassen geauthoriseerd, zullen vermogen te componeeren ofte accorderen, maar de calangien voor de respective Rechters, hier vooren gementioneerd, zullen moeten doen, op pœne van aanstonds van haare Ampten gedeporteerd te werden, en daar boven te betaalen de boeten die de Contraventeurs van dezen Placate mede schuldig zyn; en dat ook alle de voorschreeve *Fransche* of *Spaansche* Producten of Gewassen, die uit krachte van dezen Placate zullen werden aangehaald en geconfisqueerd, alhier te Lande niet verkogt, of op eenige pretexten uitgevoerd zullen mogen werden, maar dat, om alle frauden, die van te vooren daar mede, en onder zodanige pretexten, gepleegt zyn, voor te komen, ter præsentie en overstaan van den Rechter die de Sententie zal hebben gewezen, de voorschreve *Fransche* en *Spaansche* Producten ofte Gewassen publiquelyk uitgegoten, verbrand, ofte andersints bedorven zullen werden.

Ordonneeren en lasten voorts wel expresselyk aan de respective Collegien ter Admiraliteit, en alle andere Rechteren en Justicieren van den Lande, die over den inhoud van dezen Onzen Placate recht en justitie zouden mogen komen te administreeren, de goede hand daar aan te houden, en ook, zo veel in haar is, te bezorgen dat dit jegenwoordig Ons placaat na zyne forme en inhouden punctueelyk en precieselyk geobserveerd en nagekomen, ook na den klaaren Text van 't zelve, by de gemelde Collegien, en alle andere Rechteren en Justicieren van den Lande regt gedaan werde, zonder op pretext van ignorantie, of eenige andere voorgewende exceptien, daar van in eenigen deele te divieeren, ofte de dispositien van dezen Onzen Placate in eenigerhande manieren te luxeeren, veel min zich aan te matigen eenig oordeel over de rechtmatigheid van het geene daar by is nader gesteld, of daar uit by gevolge eenige conjectuuren te formeeren van Onze of apparente of intrinsique meeninge, maar præciselyk en punctueelyk na de letter op te volgen de dispositie daar inne klaarlyk uitgedrukt, ende dienvolgende particulierlyk mede de voorschreeve *Fransche* of *Spaansche* Producten of Gewassen, die in de Zeegaten dezer Landen inkomen zullen, effectivelyk te confisqueeren, en daar over ook te adjudiceeren de volle boete, zonder eenige verschooninge, mitigatie of exceptie.

Ende ten einde in de publicatie van dezen een egale voet gehouden moge werden, zo is het dat Wy ook geordonneerd en gestatueerd hebben, ordonneeren en statueeren by dezen, dat de publicatie van dezen Onzen Placate zal werden gedaan op den eersten Juny eerstkomende, met deze Onze expresse meeninge en verstande, dat, indien de voorschreve Publicatie op eenige plaatse of plaatsen wat vroeger of later zoude mogen wezen gedaan, het dienniettegenstaande in Rechten daar voor gehouden, ende de voorvallende zaken even en in dier voegen gehandeld, gereguleerd en by Sententie getermineerd, ook gedecideerd zullen moeten werden als of de voorschreve Publicatie aldaar specialyk mede ten voorschreven dagen gedaan was geweest.

Ende ten einde hier van niemand eenige ignorantie pretendeere, ontbieden en ver-

versoeken Wy de Heeren Staaten, Stadhouder, Gecommitteerde Raaden ende Gedeputeerde Staaten der respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van deselve Landen, dat zy dezen Onzen Placaate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren in alle Plaatsen daar zulks van noden wezen zal, en men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten ende beveelen voorts de Raden ter Admiraliteit, de Advocaten Fiscaal, mitsgaders Admiraals, Vice-Admiraals, Capiteinen, Officieren en Bevelhebberen, als mede de Commissarissen en Committen ter Recherche, zo in de Zee-gaten als anders, dezen Onzen Placaate na te komen, ende doen nakomen, procedeerende en doende procedeeren tegens de Contraventeurs van dien, zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie of verdrag: want Wy zulks alzo ten dienste van den Lande, en ten beste van de goede Ingezetenen van dien, bevonden hebben te behooren. Aldus gedaan en gearresteerd ter Vergaderinge van de Hoog-gemelde Heeren Staaten Generaal, in den Hage den 11den May 1703. 1703. May.

Was geparapheerd,

B. J. v. Welvelde, vt.

Onder stond, Ter Ordonnantie van de zelve.

Geteekent,

F. FAGEL.

PLACAAT

Van de Hoog-Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, tegens den invoer van de Manufactuuren (daar onder mede gecomprehendeerd Papieren, gerafineerde Suikeren, Suiker-Syropen en Glas) gemaakt onder het gebied der Koningen van Vrankryk of Spanjen.

DE *Staaten Generaal der Vereenigde Neerlanden*, Allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren leezen, *SALUT*; *Doen te weeten*: Alzo Wy genoodzaakt zyn geworden den Oorlog jegens de Koningen van Vrankryk en van Spanjen te declareeren, en Wy gezind zyn den Oorlog met alle vigeur, tot meerder afbreuk van den Vyand, voort te zetten; *ZO IS 'T*: Dat Wy geordon-

1703. May. donneerd, geslameerd en geinterdiceerd hebben, ordonneeren, statueeren, en wel expresselyk interdiceeren by dezen, dat, geduurende den voorschreven Oorlog, niemand, van wat staat, qualiteit ofte conditie hy zoude mogen zyn, 't zy over Zee, langs de Stroomen ofte Rivieren, nochte per Asse te Lande, in ende onder het gebied van dezen Staat zal mogen inbrengen in groote of kleine Kassen, Pakken of Balotten, eenige Manufactuuren, tot kledinge, cieraad, ameublement, of tot eenig ander gebruik dienende, en over zulks daar onder mede gecomprehendeerd Papieren, geraffineerde Suikeren, Suiker-Syropen en Glas, die onder het gebied der Koningen van Vrankryk of Spanjen, of in Plaatsen onder derzelver gezag staande, gemaakt zyn; op pœne dat de Koopluiden en Factoors, dewelke de voorschreve Manufactuuren, onder het gebied van hoogst-gedachte Koningen gefabriceerd ende gemaakt, over Zee, langs de Stroomen of Rivieren, of per Asse in den Lande inbrengen, of doen inbrengen, of ook lossen, inslaan, of in haare Pakhuizen ontfangen, niet alleen zullen verbeuren de voorschreve Manufactuuren, over Zee, langs de Stroomen ofte Rivieren, ofte per Asse door henluiden gedaan inbrengen, lossen, inslaan, of in haare Kelders of Pakhuizen ontfangen, maar ook daar en boven viermaal de waarde van de voorschreve Manufactuuren, onder het gebied van Hoogst-gedachte Koningen gemaakt of gefabriceerd, des dat de voorschreve vierdubbelde waarde minder als zes honderd guldens komende te bedraagen, echter zes honderd guldens, en nooit minder, zal verbeurd zyn.

Dat om alle fraude op het voorschreve inbrengen, zo veel immers doenlyk is, te weeren en te beletten, alle de geenen, die eenige Manufactuuren, niet onder het gebied van Hoogst-gedachte Koningen, maar elders gemaakt ofte gefabriceerd, het zy te Water of te Lande, alhier willen doen inbrengen, gehouden zullen zyn dezelve te munieeren met een suffisant bewys van dat dezelve zyn gemaakt en gefabriceerd op een Plaats, niet zynde onder het gebied van Hoogst-gedachte Koningen.

Dat daarom, ende op dat een yeder wete waar na hy zich hebbe te reguleeren, voor Manufactuuren, gemaakt ende gefabriceerd in Plaatsen gehoorende onder het gebied van Hoogst-gedachte Koningen, zullen werden gereputeerd, gehouden ende aangezien alle Manufactuuren binnen dezen Lande inkomende, by dewelke geene Verklaringe is, gepasseerd onder Eede voor de Magistraat van de Stad of Plaatse daar dezelve Manufactuuren zyn gemaakt, by de geene die dezelve Manufactuuren gemaakt heeft, van dat dezelve Manufactuuren effectivelyk en waarlyk in de voorschreve Stad of Plaatse, en nergens anders, zyn gemaakt, mitsgaders Certificatie van dezelve Magistraat, onder de voorschreve Verklaaringe staande, dat de gemelde Magistraat de voorschreve Deposanten kent voor Luiden van goeden geloove, ende weet dat dezelve zyn Ingezetenen van haare Plaatse aldaar, ende nergens anders haar Domicilium en vaste Woonplaats hebbende en houdende, en zich met het zelve Hand-werk generende, en dat daar en boven by de voorschreve Verklaringe noch zal moeten zyn een Verklaringe gepasseerd voor de Magistraat, onder Eede als vooren, daar by den Verzender van de voorschreve Manufactuuren verklaart dat de Manufactuuren, by hem verzonden, en die met de voorschreve

Ver-

Verklaaringe gemuniceerd zyn, dezelve, en geene andere Manufactuuren zyn, dan die in dezelve Verklaringe zyn gementioneerd, zonder dat daar onder door hem Verzender zelfs, of iemand anders door zyn ordre, toestaan, conniventie, oogluikinge of dissimulatie, eenige andere Goederen vermengt, of dat de voorschreve Verklaringe op eenige andere Goederen, dan die daar inne zyn uitgedrukt, geappliceerd is, directelyk of indirectelyk, in eeniger manieren. 1703. July.

Formulier van Verklaaringe, by den Fabricateur ofte Maaker van eenige Manufactuuren gemaakt, te passeeren, mitsgaders van de Certificatien van de Magistraat van de Plaatse zyner residentie, daar op te geven.

WY, &c. . . . . oirkonden en kennen dat voor ons gekomen en gecompareerd is N. N. Ingezeten dezer Stad of Plaatse, dewelke onder Eede solemneel, hem wettig gestraft en afgenomen, als recht is, verklaard heeft dat de Manufactuuren, hier na gespecificeerd, en gemerkt met het Merk voor yeder van dezelve uitgedrukt, effectivelyk en waarlyk binnen deze Stad of Plaatse, en nergens anders, zyn gemaakt.

Zo waarlyk moet hem Deposant God Almachtig helpen.

Ende certificeeren wy, dat wy de voornoemde N. N. kennen voor een Man van goeden geloove, ende weten dat dezelve N. N. is een Ingezeten van deze Onze Stad of Plaatse alhier, en nergens anders zyn eigen Domicilium of vaste Woonplaats hebbende en houdende, en zich met het maaken van zodanige Manufactuuren, als hier vooren zyn uitgedrukt, is geneerende. In oirkonde hebben wy, &c.

1703.
Junii.

Formulier van Verklaaringe, te passeeren by den Verzender van de voorsz. Manufactuuren.

Wy, &c. . . . . oirkonden en kennen dat voor ons gekomen en gecompareerd is N. N. dewelke onder Eede solemneel, hem wettig gestaafst en afgenomen, als recht is, verklaart heeft, dat de Manufactuuren, in de Attestatie by N. N. gepasseerd en verleden voor de Magistraat van N. N. op den . . . maand van 't Jaar . . . . . . en by ons aan deze Verklaringe geannexeerd en gehegt, breeder gementioneerd, en die hy verklaart van meening te zyn, gemunieerd met de zelve Attestatie, te verzenden na de Vereenigde Nederlanden, zyn dezelve, en geene andere Manufactuuren, dan die in de voorschreve Attestatie, hier vooren gemeld, zyn uitgedrukt en gespecificeerd, zonder dat daar onder, door hem Verzender zelfs, of iemand anders met zyne ordre, toestaan, connivientie, oogluikinge of dissimulatie, eenige andere Manufactuuren, dan die in de voorschreve Attestatie gespecificeerd en uitgedrukt staan, vermengt zyn, of zullen werden, of dat ook de voorschreve Attestatie op eenige andere Manufactuuren, dan die daar in gespecificeerd en uitgedrukt zyn, geappliceerd is, ofte zal werden, directelyk of indirectelyk, in eeniger manieren.

Zo waarlyk moet hem Deposant God Almachtig helpen.

Ende dat mits dien de confiscatien ende poenen voorschreve subject zullen zyn alle Manufactuuren, by dewelke zodanige Attestatien niet zullen zyn gevonden. Dat voorts de Koopluiden ofte Ingezetenen dezer Lande, koopende eenige Goederen op eenige Markten, op dewelke indistinctelyk, zo wel Manufactuuren gemaakt en gefabriceerd onder het gebied van Hoogst-gedachte Koningen, als andere Manufactuuren werden gevent, ende ter Markt gebracht, niet zullen mogen volstaan met te verifiëren, dat zy de voorschreve Goederen hebben gekocht op een Markt-plaats, gelegen buiten het gebied van Hoogst-gedachte Koningen, om die alzo voor andere als verbodene Manufactuuren te doen passeeren; maar gehouden zullen zyn met de Attestatie, onder Eed, midtsgaders Certificatie van de Magistraat, te passeeren na het voorschreve Formulier, te verifiëren tot wat Plaatse niet gehoorende onder 't gebied van Hoogst-gedachte Koningen, dezelve zyn gemaakt, en voorts met de Verklaaringe van den Verzender ofte Verbrenger van dien,

dien, mede in manieren en op het Formulier als vooren te passeeren, dat de Goederen met de voorschreve Attestatie gemunieerd zynde, zyn de zelve Goederen, die daar inne gementioneerd zyn; ende dat alle de voorschreve Manufactuuren, by dewelke zodanige Attestatie niet zal zyn, schoon gekocht op een Markt-plaats buiten het gebied van Hoogst-gedachte Koningen, gehouden zullen werden voor Manufactuuren by dezen Placaate verbooden, ende subject zyn de confiscatie en de pœne hier vooren uitgedrukt. 1703. Juny.

Dat de voorschreve Attestatie t'elkens by de voorschreve Kassen, Pakken en Balotten zal moeten zyn en gehouden werden, tot dat dezelve Kassen, Pakken en Balotten zyn gebracht ter plaatse daar die effectivelyk zyn gedestineerd; en dat men ook zal moeten mede brengen een particulier denoimbrement en specificatie van allen en een iegelyk Stuk, dat daar inne ingepakt zal zyn, op de confiscatie en pœnen als vooren, indien eenig Stuk, zonder met zodanigen Attestatie gemunieerd te zyn, daar inne gevonden zoude mogen werden.

Dat voorts de voorschreve Attestatie ten eersten Comptoire zal moeten werden geëxhibeerd, door de Cherchers gevisiteerd, en by henluiden daar op pertinent, met uitdrukkinge van dag en uure, werden geteekend, dat de Manufactuuren, daar inne uitgedrukt, daar op zyn gepasseerd.

Dat de Commisen Generaal en Particulier, zo wanneer zy suspicie hebben, dat in eenige Kassen, Pakken of Balotten de voorschreve verbodene Manufactuuren zouden mogen zyn ingepakt, de voorschreve Kassen, Pakken en Balotten zullen mogen opzenden aan de Collegien ter Admiraliteit, ieder in zyn District, en dezelve aldaar ter præsentie van den Koopman, of last van hem hebbende, ende ten overstaan van eenige Heeren Gecommitteerden uit het zelve Collegie, te openen en te visiteeren, tot koste van den Lande, indien dezelve Kassen, Pakken of Balotten wel en conform de Attestatien bevonden werden.

Dat de Schippers, Voerluiden, of Karreluiden eenige Kassen, Pakken of Balotten in haare Schepen, Schuiten, Wagens ofte Karren geladen hebbende, ter plaatse van haare aankomste oprechtelyk en ten vollen zullen hebben aan te geven alle Kassen, Pakken of Balotten, by haar gevoerd werdende, zonder eenige van dien te verswygen, niet alleen op de confiscatien ende pœnen, in voorige Placaten uitgedrukt, maar op pœne van daar en boven aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesselinge, gestraft te werden.

Dat insgelyks boven de voorschreve confiscatien ende pœnen, in voorige Placaten uitgedrukt, aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesselinge, gestraft zullen werden alle die geene, die bevonden zullen werden eenige Manufactuuren tusschen dubbelde beschotten in eenige ongewoone Pakken of Vaten, of wel bedektelyk onder Rokken, Mantels, of Klederen te versteeken, ende alzo, of op andere bedekte en bedriegelyke wyze, te Water of te Lande in te brengen.

Dat geene Schippers, uitter Zee of langs de Rivieren inkomende, mitsgaders Voerluiden of Karreluiden, zullen vermogen eenige Kassen, Pakken of Balotten by nachte en ontyde te lossen uit de Schepen, of af te zetten, op de verbeurte

1783. Juny. van viermaal de waarde van elke Pak, Kas of Balot, dat by haar, in voegen voorschreve uitgescheept, gelost of afgezet zal zyn, of ten minsten zes honderd guldens, indien viermaal de waarde geen zes honderd guldens mochte bedraagen, boven de verbeurte noch van haare Schepen, Karren en Paarden, en daar en boven aan den Lyve, ten minsten met openbaare Geesselinge, gestraft te werden, zonder dat de zelve Schippers, Voerluiden of Karreluiden zich van de voorschreve straffe van 't voorschreve viervout zullen konnen eximeeren, schoon zy met solemneelen Eede zouden willen verklaaren, dat de voorschrevene lossinge buiten haare kennisse of ordre was geschied, ten ware den Schipper, Voerman of Karreman evidentelyk, en den Rechten genoeg zynde, konde aanwyzen dat de voorschreve ontlossinge buiten zyne kennisse ende toedoen geschied was; en zal den Schipper, Voerman of Karreman in zulken gevalle gehouden zyn ook aan te wyzen door wien de voorschreve ontlossinge is geschied.

Ende vermidts bevonden werd, dat by de Opgezetenen ten platten Lande, omtrent de Frontieren van den Staat gelegen, en ook andere, dikwils met Schepen, Schuiten, Wagens en Karren verscheide Manufactuuren, van groote waardye zynde, onder Hooy, Strooy, Hout, Turf of diergelyke Materiaalen in de Frontier-steden ingevoerd werden, zo werd by dezen mede expresselyk verbooden en geinterdiceerd, dat niemand, wie hy ook zoude mogen zyn, zich van zulke bedriegeryen en frauden zal mogen bedienen, nochte directelyk of indirectelyk dezelve of diergelyke practyquen en inventien vermogen te ondernemen, op pœne van aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesselinge, gestraft te werden, boven de confiscatie en het verlies van de opgeladene Manufactuuren, Wagens, Karren en Paarden, daar de contraventie mede is gepleegd, mitsgaders boven de geld-boeten voor ieder Pak, Balot of Stuk, groot of klein, dat alzo bedektelyk en ter sluik met de voorschreve Wagens, Schuiten, Karren, of Paarden, gevoerd, of daar inne, of daar op verschoolen zal zyn, en zo groot als die pœne op het inbrengen is gesteld.

Ende ten einde de voorschreve Schippers, Wagenaars en Arbeiders van dezen Onzen Placaate volkomene kennisse mogen bekomen, zo werden alle Hoofdluiden en Overluiden van Binnen-laadsvaarders, Voerluiden en Arbeiders gelast een ieder van den inhouden dezes te adverteeren en informeeren, en, ondervindende dat dezen Placaate door iemand werd overtreden, daar van aan de respective Officieren en Magistraaten in de Steden en ten platten Lande te geven behoorlyke advertentie.

Ende werden de respective Collegien ter Admiraliteit geauthoriseerd, om alle contraventien te weeren en te beletten, eenige Uitleggers te leggen in de Zee-gaten, onder elkanders district gehoorende; en de respective Advocaaten Fiscaal, Commisen Generaal, en particuliere Commisen ter Recherche in de Steden ende Zee-gaten, specialyk gelast goede voorzorge te draagen, ende wel toe te zien, dat geene van de voorschreve Manufactuuren, gemaakt of gefabriceerd onder het gebied van Hoogst-gedachte Koningen van Vrankryk of Spanjen, langs de Rivieren of Plaatsen te Lande werden ingebracht, maar alle zodanige Manufac-

tuu-

tusschen zonder eenige conniventie aan te haalen, op te brengen, en te stellen ter 1709.
judicatuure van de respective Collegien ter Admiraliteit, zonder daar inne eenigsins Juny.
te conniveeren, op poene van aanstonds van haare Ampten te werden gedeporteerd, en mede te betaalen de poenen in dewelke de voorschreve Contraventeurs vervallen zouden zyn geweest. Ende zonderling werd de particuliere Commissen ter Recherche geinterdiceerd eenige giften, gaven, geld, ofte geldswaarde daar vooren te genieten, of eenig genot of beloften te ontfangen, op poene dat, zo dezelve den voorschreven invoer van de voorschreven verbodene Manufactuuren, mitsgaders den invoer van andere Manufactuuren anders als hier vooren is geordonneerd, conniveeren, of daar voor eenige giften, gaven, geld, gelds waarde, of eenig genot ontfangen, of aan haar laaten beloven, arbitralyken aan den Lyve, ten minsten by openbaare Geesseling, zullen werden gestraft. Ende om een ieder te animeeren tot het ontdekken van deze Contraventie, zo zullen den Aanbrengers of Aanhaalders werden toegevoegd twee derden van de boeten, daar inne iemand zal werden gecondemneerd; blyvende het resteerende derde ten behoeve van de voorschreve Officieren, die de calange eerst zullen hebben gedaan: ende zullen daar en boven de voorschreve Aanbrengers vry zyn van de boeten, daar inne zy, volgens het voorenstaande Ons Verbod, zullen mogen zyn vervallen, schoon dezelve Aanbrengers mede Contraventeurs zouden mogen zyn geweest; welverstaande, dat niemand voor zodanigen Aanbrenger geconsidereerd, en daar door van de voorschreve confiscatie en verdere boeten bevryd zal werden, als alleen die geene die de voorschreve verboden en verduisterde Manufactuuren aan 's Lands Officieren zal hebben aangebracht, voor en aleer dat eenige van dezelve Officieren zich zullen hebben getransporteerd op, aan of omtrent de Schepen, Karren, Wagens of andere Plaatsen, daar in eenige verbodene Manufactuuren verduisterd zouden mogen zyn, en niet die geene dewelke de voorschreve verbodene of verduisterde Manufactuuren komt aan te geven, of te openbaaren, zo wanneer de Officieren alberei ds op, aan of omtrent de voorschreve Schepen, Karren, Wagens of Plaatsen gekomen zouden mogen zyn.

Dat ook alle de Manufactuuren, uit krachte van dezen Placate zullende werden aangehaald en geconfisqueerd binnen het gebied van den Staat, niet zullen mogen werden verkocht of geconsumeerd, maar in presentie en ten overstaan van den Rechter, die de Sententie zal hebben gewezen, publicq zullen werden verbrand of verstorven.

Ordonneeren en lasten voorts wel expresselyk de respective Collegien ter Admiraliteit, en alle andere Rechteren en Justicieren van den Lande, die over den inhouden van dezen Onzen Placate recht en justitie zouden mogen administreeren, de goede hand daar aan te houden, en doen houden, en ook zo veel in haar is te bezorgen, dat dit jegenwoordige Ons Placaat na zyne forme en inhouden punctueelyk en praecieselyk geobserveerd en nagekomen werde, ook na den klaaren Text van 't zelve by de gemelde Collegien, en alle andere Rechteren en Justicieren van den Lande recht gedaan te werden, zonder op pretext van ignorantie, of eenige andere voorgewende exceptie, daar van in eenige deele te deviceeren, of de dispositie van dezen Onzen Placate in eenigerhande manieren te luxeeren; veel min

 zich

1703. Juny. zich aan te matigen eenig oordeel over de rechtmatigheid of onrechtmatigheid van het geene daar by is ter neder gesteld, of daar uit by gevolge eenige conjecturen te formeeren van Onze apparente ofte intrinsique meeninge, maar præcieslyk en punctueelyk na de Letter op te volgen de dispositie daar inne klaarlyk uitgedrukt, en dienvolgende particulierlyk mede de voorschreve Manufacturen gemaakt of gefabriceerd onder het gebied van hoogst-gedachte Koningen, midsgaders de andere Manufacturen, welke, anders als hier vooren gedeclareerd is, in de Zee-gaten dezer Landen inkomen zullen, effectivelyk te confisqueeren, en daar over ook te adjudiceeren de volle boete, zonder eenige verschooninge, mitigatie of exceptie. Ende ten einde in de publicatie van dezen een egalen voet gehouden moge werden, ZO IS 'T: Dat Wy ook geordonneerd en gestatueerd hebben, ordonneeren en statueeren by dezen, dat de Publicatie van dezen Onzen Placate zal werden gedaan op den eersten Juny 1703. met deze Onze expresse meininge en verstande, dat, indien de voorschreve Publicatie op eenige Plaatse of Plaatsen wat vroeger of laater zoude mogen wezen gedaan, het dien niettegenstaande in rechten daar voor gehouden, en de voorvallende zaaken even en in dier voegen gehandeld, gereguleerd, en by Sententie getermineerd, ook gedecideerd zullen moeten werden, als of de voorsz. Publicatie aldaar specialyk mede ten voorsz. dage gedaan was geweest.

Ende ten einde hier van niemand eenige ignorantie prætendeere, ontbieden en verzoeken Wy de Heeren Staaten, Stadhouder, Gecommitteerde Raaden en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en allen anderen Justicieren en Officieren van de zelve Landen, dat zy dezen Onzen Placate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren in alle Plaatsen daar zulks van nooden wezen zal, en men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen. Lasten en beveelen voorts de Raaden ter Admiraliteit, de Advocaaten Fiscaal, mitsgaders Admiraals, Vice-Admiraals, Capiteinen, Officieren ende Bevelhebberen, als mede de Commissarissen en Commisen ter Recherche, zo in de Zee-gaten als elders, dezen Onzen Placate na te komen, en te doen nakomen; procedeerende en doende procedeeren tegens de Contraventeurs van dien, zonder oogluikinge, faveur, dissimulatie of verdrag: want Wy zulks alzo ten dienste van den Lande, en van de goede Ingezetenen van dien bevonden hebben te behooren. Aldus gedaan en gearresteerd ter Vergaderinge van de hoog-gemelde Heeren Staaten Staaten Generaal, in den Hage op den elfden May 1703.

Was geparapheerd,

B. J. v. Welvelde, *vt.*

Onder stond, Ter Ordonnantie van de zelve.

Geteekend, *F. FAGEL.*

Zynde op het spatium gedrukt het Cachet der zelver Heeren Staaten, in een roden Ouwel, overdekt met een papieren Ruite.

Men

Men moest niet vergeeten hier te laaten invloeijen, dat by de Staaten van Zeeland, terwyl zy bezig waren met alle ingeslоopene abuizen van Politie en Finantie, zo veel doenlyk, te redresseeren, het onderstaande Plakaat beraamd, en op den 22sten. der voorgaande Maand tot Middelburg afgekondigd was.

1703. Juny.

Plakaat tot verbetering van alle ingesloopene Abuizen in de Politie en Finantie van Zeeland.

DE Staaten van den Lande ende Graaffelykheid van Zeeland, allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, SALUT; doen te weeten, dat, terwyle Wy bezig zyn, om alle ingeslopen abuizen, van Politie en Finantie, zo veel doenlyk, te redresseeren, Ons met bevremdinge ter ooren is gekomen, dat onder de Gemeente word gedivulgeerd, datter Menschen in Onzen Lande zouden werden gevonden, die, geduurende den voorigen Oorlog, diversche blinde Posten aan haare Reders, of origineele Reclamanten, in rekeninge hebben gebragt, op pretext dat zy geld, of gelds-weerde, aan Rechters, of haare Bedienden, of andere, zouden hebben moeten geven, om, en ter occasie van Rechtsvorderinge en expeditie van Justitie: en of wel Wy hoopen, dat zodanige schandelyke stukken in Onzen Lande niet zullen zyn gepleegd; dewyle evenwel door zodanige uitstrooisels onder de Gemeente eene diffidentie ook op de goede trouwe der jegenwoordige Regenten word verwekt, even of dezelve daar aan waarlyk schuldig, ofte wel ten minsten voorstanders der Schuldige zouden wezen; en datter ook het welvaaren van het Gemeen ten hoogsten aan gelegen is, dat de Justitie niet alleen in zyn zelven ongekreukt, maar ook uitterlyk zonder opspraake werde geadministreerd; en dat vervolgens, indien ergens zodanige ontrouwe Persoonen, van Gevers ofte Ontfangers zouden mogen wezen, dezelve werden ontdekt, en, tot voorkominge van diergelyke in het toekomende, anderen ten exempel gestraft: ZOIS 'T, Dat Wy, om Onze afkeer van zodanige gantsch onbetamelyke handelingen te toonen, en de goede trouwe van alle eerlyke Regenten in het toekomende buiten alle naarspraak te stellen, en, is 't mogelyk, daar door des te zekerder een vaste en goede Justitie en Politie en vertrouwtheid van de Gemeente op haare Regenten in het toekomende te fondeeren, hebben goedgevonden te ordonneeren, gelyk Wy doen mitsdezen, dat alle en een yder, 't zy hy Boekhouder van een Commissie-vaarder, of Reclamant van eenige opgebrachte Prinsen geweest is ofte niet, dewelke in de voorige Oorlogen, iets, ter occasie van eenige opgebragte Prinsen, of voor de Admiraliteit litispendent gehangen hebbende Processen, aan ymant, onder pretext van Justitie, of andere benaminge, direct of indirect, zoude mogen hebben gegeven, het zelve met zodanigen bewys, als hy daar van mogte aan de hand hebben, aan Onze Commissarissen, daar toe gesteld, onder eede zal moeten komen aangeven, met verklaringe, aan wien hy zulks zoude hebben gegeven, en dat alles binnen den tyd van vier weken, naar de Publicatie dezes, op pœne, dat den zelven, en allen anderen, die ter voorsz. cause eenige blinde Posten aan haare Principaalen in rekeninge hebben gebragt, en in gebreeke blyven de voornoemde verklaringe te doen, niet alleen in conformité van de beschreven Rechten, als Calumniateurs van de publy-

1703. Juny.

blyke Justitie zullen werden gecalangeerd en gestraft; maar dat ook de Reeders, of origineele Reclamanten, aan wie zodanigen nalatigen Boekhouder, of Reclamante, eenige blinde Posten, van *Sultan Soliman*, beter gedaan als gelaten, A, B, C, of per Kasse betaald, zonder nochtans by den Gever der Quitantie iets te zyn genoten, ofte van andere benamingen, in rekeninge mogten hebben gebracht, gerechtigd zullen wezen, om, niettegenstaande alle Quitantien, gesloten Rekeningen, Sententien en Transactien (die mits dezen dan alle, als *turpiter* geschied, worden geannulleerd) haare portie, daar mede zy over eenige blinde Posten zyn gedebiteerd geworden, als noch van den Rendant van Rekeninge te mogen repeteeren, zonder daar over iets op haare Rekeninge te mogen laten valideeren, ingevalle, namentlyk de Reeders of origineele Reclamanten, of allen anderen, aan wien zodanige blinde Posten in rekeninge zyn gebracht, en welke Boekhouders en Commissionarissen het zelve binnen de eerste vier weken, als voorsz. staat vermeld, niet zullen hebben aangegeven, haar zelven nog binnen vier andere weeken naar expiratie van de voorschreve eerste vier weeken, zelfs in persoon, of uitlandig zynde, by geschrifte, aan Onze voorsz. Commissarissen zullen hebben aangegeven, en zo veel als haar kenbaar is, aan de zelve hebben bekent gemaakt, in wat Rekeningen, over wat Schepen, en aan wat Boekhouder of Commissionaris, eenige zodanige blinde Posten, onder onbekende namen, zouden zyn gebracht en voldaan, en onder eede verklaaren, of en wat kennisse zylieden van het employ dier blinde Posten zyn hebbende, op pœne, dat niet alleen de naarlatige Boekhouders en Commissionarissen, die zodanige blinde Posten in rekeninge zullen hebben gebracht, invoegen als boven zullen werden gestraft; maar dat ook de Reeders, in haar op de voorsz. wyze aan te geeven onwillig blyvende, insgelyks als Fauteurs van zulke enorme handelingen, en nundinatien van Justitie, crimineelyk, inconformité van de beschreven Rechten, zullen werden gecalangeerd, wanneer naarderhand t'eeniger tyd zal komen te blyken, dat zy zulke Posten in rekeninge zullen hebben laten valideeren: doch de geene (hy zy Boekhouder, of Reeder of Reclamant) die zich binnen de voorschreve termynen, op de wyze als voorschreven staat vermeld, zal komen aangeven, ende verklaringe doen, zal vry zyn en blyven van alle straffen, boeten en mulcten, daar toe anderfins naar Rechten gestatueerd. En op dat niemand hier van eenige ignorantie kome te pretendeeren, en alle Onze Officieren en Rechters dien Wy specialyk de executie dezes, naar het overstryken der voorschreve termynen, injungeeren ende clasten, zich hier naar komen te reguleeren, zal deze alomme werden gepubliceerd en geaffigeerd, daar men gewoon is publicatie en affixie te doen. Aldus gedaan en gearresteerd in 't Hof van Zeeland, tot Middelburg, den 26sten. April 1703.

Ter Ordonnantie van de Hoog-gemelde Heeren Staaten,

J. VERHEYE.

ENGELAND.

DAAR was noch geen Cartel, noch te land noch te water, met de Vyanden gemaakt; en men wist ook zelfs niet, of 'er wel ooit een zou weezen.

zen. Ondertusschen wierden de Fransche Officiers, welke te gelyk met de gemeene Gevangenen van die Natie in (a) Gatehouse opgeslooten waren, op den 15den. der voorgaande Maand in den Tour overgebragt; waar na hunne degens aan hen wedergegeeven zynde, vertrokken ze, na by den Hertog van Ormond ter middagmaal onthaald te zyn, op hun woord van eer, en op voorwaarde dat ze weder zouden komen indien ze de vryheid der Engelsche Gevangenen, welke de Koningin in wisseling begeerde, niet en konden bezorgen, na Vrankryk; behalven de Marquis de Galissoniere, en twee anderen, welke te Londen bleeven, tot de verzekerdheid van eenige Persoonen die tegen hen uitgewisseld moesten worden, en die men nu weigerde weder te geeven.

1703. Juny.

Fransche Gevangene Officieren op hun woord in vryheid gesteld.

(a) Ziet pag. 125.

Eindelyk verstond men het nu zeker te weezen, dat de Koning van Portugaal in goeden ernst in de belangen der gemeene zaak was getreeden, en dat hy een Alliantie met den Keizer, de Koningin van Engeland, en de Staaten Generaal tegens Vrankryk en Spanjen, en der zelver Aanhangers, had gemaakt. Het Tractaat was getekend te Lisbon op den 16den. May; en de Koningin kreeg 'er met een Expresse d'aangenaame tyding af op den 2den. dezer Maand Juny, gelyk ook d'Afgezant van Portugaal, welke zig des anderendaags morgens na Windsor vervoegde om 'er aan haare Majesteit kennis af te geeven, en haar een brief van den Koning, zynen Meester, ter hand te stellen. Eenige dagen te vooren hadden zich zekere nadeelige geruchten voor den Grave van Nottingham, zo wegens deze negotiatie als wegens een andere zaak, verbreid; doch de Graaf 'er zyn beklag over aan de Koningin hebbende gedaan, verklaarde haare Majesteit in den vollen Raad, dat alle die geruchten zeer kwalyk gefondeerd waren: Dat Mylord Nottingham, noch iemand anders van haare Raaden, haar ooit iets had gezegt 't geen voet tot diergelyke discoursen zou hebben konnen geeven: Dat zy zeer wel voldaan was wegens de naauwkeurigheid, met de welke de gemelde Graaf haare orders had opgevolgd, en correspondentie met den Heer Methin, haarer Majesteits Afgezant aan het Hof van Portugaal, onderhouden: En eindelyk, dat zy aan alle de Heeren van haaren Geheimen Raad belastte zulks overal, en in alle gelegentheden, te verkondigen.

Koning van Portugaal treed in de groote Alliantie.

Op den laatsten dag der voorgaande Maand vertrok nu eindelyk den Hertog van Ormond, om bezit van zyn Onderkoningschap van Ierland te gaan neemen. Hy was verzeld door zeer veele Persoonen van distinctie, en wierd gevolgd van meer als veertig Karossen met zes paarden, omtrent twee honderd Edellieden te paard, en een meenigte van Handpaarden, behalven de

Hertog van Ormond vertrekt na zyn Onderkoningschap van Ierland.

1703. Juny. de Trompetters en Heerpaukers van de Compagnie Lyfwagt welke de Graaf van Arau, zyn Broeder, commandeerde.

Guadeloupe den Franschen door d'Engelschen ontweldigd.

Met Brieven uit Nevis, gedateerd den 31sten. Maart en 21sten. April, kreeg men de tyding wegens de gelukkige verovering van het Eiland Guardeloupe, 't geen den Franschen door de dapperheid der Engelschen wierd ontweldigd. De byzonderheden behelst het volgende.

Relaas wegens de verovering van het Eiland Guardeloupe.

NA dat de Colonel Codrington, Gouverneur van de Caribische Eilanden, het besluit had genomen van het Eiland Guardeloupe, den Fransche toebehoorende, te gaan vermeesteren, vervoegde hy zich met der Koninginne Oorlogschepen, Landmilitie, en verscheidene 20 Kapers als andere Vaartuigen, voor het zelve, wierden eenelyke Schooten gedaan, en daar door een Man geveld; mitsgaders een Jongen op het Schip van den Commandeur gekwetst. Tot den 21sten. hield men af en aan, om de Amunitie- en Proviandschepen in te wagten; en ging, wanneer dezelve aangekomen waren, aan de Noord-Westzyde van dat Eiland ten anker leggen. Den 23sten. trad den Colonel Byam met zyn Regiment en 200 Man van den Colonel Wetham met het aanbreeken van den dag ter plaatse *les Petits Habitans* genaamd, aan land, alwaar zy wel eenige wederstand vonden, doch den Vyand haast deeden wyken. Omtrent 9 uuren kwam den Overste Wetham door een Baay ten Noorden van *Bayisse* met andere 800 Man aan land; wierd 'er door de gantsche Vyandlyke Magt, van goede Borstweeren voorzien, ontmoet; gedurig, terwyl ze met landen bezig waren, uit groot en klein Schietgeweer (en wel meest de Vlagge) beschooten; doch toog echter manhaftig met zyn Volk op der Vyanden Retrenchementen aan, met bevel van niet eene schoot te doen voor dat zy de tromp van hunne musketten op der Vyanden Retrenchementen konden leggen; wanneer zy den Vyand met eenmaal te gelyk te lossen de vlugt deeden nemen. Vervolgens wierd hy meester van de Buitenwerken, en ook van *Bailisse* en *St: Jacobs Kerk*, die zy sterk gemaakt en met 10 Stukken beplant hadden. Ten twee uuren des namiddags wierd een Platteform met 3 Stukken, en een Reduit met 1. overweldigd. Des nachts wierd door 400 Man van het Regiment Marines de *Jacobyne* Plantagie en de Borstweering langs derzelver Rivier, zo men agt de sterkste en voordeeligste van gantsch *Indiën*, aangetast, en door den Vyand, na het twee maal lossen van het klein Schietgeweer, verlaaten. Den 24sten. is men op de groote Stad, *Basseterre* genaamt, aangetrokken, en dezelve zonder tegenstand, dewyl de Inwoonders daar uit gevlooden waren, bezet; de vier naastvolgende dagen tot het maaken van Batteryen, om het Kasteel van die Plaats, dat sterk is, met 16 Stukken te beschieten, besteed; en middelerwyl door uitgezondene Partyen de omleggende Huizen, Werken, Suikerriet en Mondkost, verbrand of vernield. In het landen zyn drie Capiteins van de Granadiers; en omtrent 200 Gemeenen gesneuveld; en in het bemagtigen van der Vyanden eerste Borstweering heeft zig den Colonel Willes by uitnementheid wel gekweeten.

Het

Het Kasteel van Basseterre, hoe sterk het zelve mogt weezen, kwam ook wel haast in de handen der Veroveraars te vallen: want zyn de een groote Bres met het Kanon daar ingemaakt, en 400 Man tot stormen vervaardigd, hebben de Franschen het zelve ontruimd; en daar in niet dan een Ingenieur en een Swart gelaaten, om een Lont, aan de Myne gelegt, wanneer de Engelschen daar in kwamen, aan te steeken, en hen in de lugt te laaten vliegen, zo als ook gebeurd zou hebben, ten ware dat, na het leggen van de lont door den Ingenieur en deszelfs wyken, den Neger, die achter hem stond, aan de onzen, wanneer zy om storm te loopen naderden, een teken had gegeeven van stal te houden; gelyk als zy deeden: waar op zy ook voort het Fort zagen springen, en, na dat de slag was gedaan, daar in trokken; zulks dat men nu ten vollen meester van dat Eiland is. 1703. Juny.

EINDE.

BLADWYZER.

ge-

Sp-

EINDE.

EUROPISCHE MERCURIUS,

Behelzende

Al het voornaamste 't geen, zo omtrent de zaaken van Staat als Oorlog, in alle de Koningryken en Landen van Europa, en ook zelfs in verscheidene Gewesten van d'andere Deelen der Wereld, is voorgevallen.

Op een onverwarde en klaare Historische manier beschreeven, en met alle de daar toe noodige Authentyke Stukken en Bewyzen voorzien.

Door E. V. *Philologo-Polit.*

VEERTIENDE STUK, TWEEDE DEEL:

Begrypende de zes laatste Maanden van het Jaar 1703.

Vercierd met Kopere Plaaten.

Tot *LEYDEN*, by DANIEL van den DALEN; en t'*AMSTERDAM*, by ANDRIES van DAMME, Boekverkooper op 't Rokkin, bezyden de Beurs, 1704.

EUROPISCHE MERCURIUS,

Behelzende

Al het voornaamste 't geen, zo omtrent de zaaken van Staat als Oorlog, in alle de Koningryken en Landen van Europa, en ook zelfs in verscheidene Gewesten van d'andere Deelen der Wereld, is voorgevallen.

VEERTIENDE STUK, TWEEDE DEEL.

J U L Y.

EINIGE (*a*) dagen was Romen, om niet van andere Plaatsen daar omtrent te spreeken, sedert een tyd geweest zonder het geweld der Aardbeevingen te beproeven. Men gevoelde weder een nieuwe schudding des nachts tusschen den 24 en 25sten. May: en gelyk eenige Sterrekykers voorzegt hadden dat ze zoude gebeuren, en groote schade veroorzaaken, was 'er al de wereld uitsteekend over verbaasd. De meesten der Inwoonders, ryken en armen, verlieten hunne huizen, om een schuilplaats op de markten, en zelfs

Nieuwe Aardbeeving, hoewel heel geringe, te Romen gevoeld.

(*a*) *Ziet de Bladwyzer van het voorgaande Deel op het woord* Aardbeeving.

1703. July. zelfs buiten de stad, te zoeken. Ondertusschen had het byna niets om 't lyf; zynde de schudding, welke deze gantsche vrees veroorzaakte, eene der minste die men noch gevoeld had: en men kreeg by deze gelegentheid een nieuwe ondervinding van d'ydelheid der Astrologie, of Sterrekykery, en van de geenen welke de zelve zo verre voortstuuwen tot te gelooven door dat middel toekomende dingen te konnen voorzeggen. Alle d'indruk, die 'er dan in het gemoed der verstandige lieden af over bleef, was dat d'aarde noch niet ter deeg en was geslooten, noch men by gevolg bevryd van eenige arger schudding als de voorgaande waren geweest. Om een zo groot ongeluk te voorkomen, liet de Heilige Vader de buitengewoone devotien, welke hy van den beginne af had geordonneerd, vernieuwen, en gaf 'er zelve het voorbeeld af, met de Kerken te gaan bezoeken, en de Misse met zyne gewoonlyke godvruchtigheid te celebreeren. Midlerwyl hadden de kwaadaardige dampen, welke geduurende alle deze schuddingen uit het aardryk waren opgesteegen, en de vrees die de gemoederen had ingenomen, verscheidenen persoonen de hersenen zodanig ontsteld, dat men hen in het Gekken huis moesten laaten brengen.

Vader Diaz in vryheid gesteld.

(a) Ziet 2 Deel van het Jaar 1701 pag. 4.

Verlof tot het hervatten van de proceduuren tegens den Hertog Gaëtano gegeeven.

(b) Ziet 2 Deel van het Jaar 1701 pag. 285. en 1 Deel van het Jaar 1702. pag. 24, enz.

Omtrent ter zelve tyd liet de Paus, op het verzoek van den Keizerlyken Ambassadeur, den Vader (a) Diaz, eertydts Biechtvader des overleedenen Konings van Spanjen, welke op het aanhouden van de Fransche en Spaansche Factie in het Kasteel S. Angelo gevangen was gezet, weder in vryheid stellen: maar hy stond te gelyk toe, dat men de proceduuren tegens den Hertog (b) Gaëtano, Prins van Caserta, enz. zoude hervatten, en hem ten darden maale, op straffe des levens, dagvaarden binnen zekeren bepaalden tyd te verschynen, om t'antwoorden op de beschuldigingen welke tegens hem ingebragt waren. Gelyk deze zaak vergeeten en begraaven scheen te weezen, stond men verzet over de zelve weder geboren te zien worden. Niet veel minder was men het, wanneer men verstond, dat, niettegenstaande de tot verscheidene maalen herhaalde betuigingen en verzekeringen der Ministers van Vrankryk en Spanjen, het Leger der twee Kroonen echter in het Landschap Ferrare, behoorende onder den Kerkelyken Staat, was getreeden, en 'er veele ongeregeldheden had aangerecht. De Heilige Vader deed 'er in 't begin der voorgaande Maand Juny eenige klagten over aan den Kardinaal de Fourbin: doch men kon evenwel niet bespeuren, dat hem deze zaak zo zeer ter herte ging.

Hy

Hy scheen zich meer gelegen te laaten zyn aan die des Aertsbisschops van Sorento, welke zyn Bisdom had moeten verlaaten, en zyne toevlugt te Romen gaan neemen, ter oorzaak van een geschil 't geen hy met den Onderkoning van Napels had gehad; zynde al over eenigen tyd aan de Regeering verdagt geweest, en zelfs wegens de (a) beroertens, onder de Heerschappy van den tegenwoordigen Koning te Napels voorgevallen, gekweekt te hebben. In een woord, men merkte hem aan als een kwalyk geintentioneerden. Op dezen grond wierd by den Koninglyken Raad goed gevonden, dat men zich van een zo gevaarlyken Man zou ontslaan; en ten dien einde een Officier aan hem afgevaardigd, met order dat hy aanstondts uit het Koningryk zou hebben te vertrekken. Den Officier met een zeker getal Ruiters, die men hem had medegegeeven, te Sorento zynde gekomen, geloofde dat d'eerbiedigheid, welke men aan zyne karakter verschuldigd was, vereischte dat men niet zo terstond geweld moest gebruiken; en ging derhalven alleen zyne order uit den naam des Konings aan den Aertsbisschop verkondigen. 't Antwoord van den Prelaat was, *dat hy geenen anderen Souverain in het Koningryk kende als den Paus*: waar op den Officier hem te gemoet voerde, *dat, dewyl hy niet vrywillig wilde gehoorzaamen, hy wel middel zou vinden om hem met geweld daar toe te dwingen.* Maar terwyl hy zyn Volk ging zoeken, vluchtte den Aertsbisschop in de Kerk; en hebbende zich voorzien met Sacrament, 't geen hy in zyne handen nam, deed hy alle de Raadtsheeren, welke deel hadden gehad aan de tegens hem gegeevene order, in den ban, en stelde de Stad in 't verbod: waar na hy zich metter haast aan kant maakte. De Nuncius, die te Napels was, nam de party van den Aertsbisschop; en de Paus wilde hem met kracht handhaaven. De Congregatie der Kerkelyke Vryheden raadpleegde den 8sten. Juny vier uuren lang over deze zaak: dog haar besluit wierd niet bekend gemaakt. Ondertusschen verordende de Heilige Vader honderd ryksdaalders ter maand tot het onderhoud van den Aertsbisschop.

1703. July.

Paus trekt zig de zaak des Aertsbisschops van Sorento aan.

(a) Ziet 2 Deel van het Jaar 1701. pag. 257. enz.

De genoemde Congregatie nam ook kennis van een andere zaak, by na ter zelve tyd voorgevallen. Zeker Priester in het Posthuis betrapt zynde met brieven van Weenen, en voornaamentlyk van den Hertog Gaëtano, wierd daar over in de gevangenis gesmeeten, als een aanhanger van het Huis van Oostenryk. Die der Regeering pretendeerden papieren van groot gevolg by hem gevonden te hebben, en hielden hem zeer naauw opgesloten: maar de Paus liet zich met deze redenen niet paaijen,

Gelyk ook die van een gevangenen Priester.

1703. July. jen, en wilde dat men hem den Priester in handen stelde, om 'er zodanig een recht over te doen als hy goed zou vinden; beweerende dat zy, met zig het gezag over een Geestelyk Persoon aan te maatigen, de Kerkelyke Vryheid hadden geschonden.

Zoon van den Hertog Cesarini tracht een jonge Juffrouw te schaken.

De tweede Zoon van den Hertog Cesarini had zich omtrent het begin der voorgaande Maand een zeer moeijelyk werk op den hals gehaald. De zaak, hoewel ze maar byzonder was, maakte echter een groot gerucht te Romen. Verliefd zynde geworden op de Dochter van den Schilder Carlo Marata, en 'er niets af hebbende konnen verwerven, besloot hy haar t'ontvoeren. Men moet gelooven, dat 'er d'Ouders der Dochter af verwittigd waren: want sedert een tyd hielden zy haar heel naauw opgesloten, en lieten haar nooit zonder genoegsaam gezelschap ter kerke gaan. d'Onverduldige Minnaar bleef echter by zyn voorneemen, en liet de Juffer zo wel gade slaan, dat ze op Dingsdag, den 29sten. May, zo als ze in gezelschap van haare Moeder, en gevolgd door vier gewapende Manspersoonen, na de Misse ging, op de straat wierd ontmoet. Hier geschiedde een soort van een bloedig gevecht, in het welk de jonge Dogter, doende alle de wederstand die men van haar kon verwachten, tusschen d'armen van haare Moeder aan het hoofd en in het aanzicht gekwetst wierd. Eindelyk kwam 'er volks genoeg toeschieten om haar te verlossen: doch de zaak bleef daar niet by. De Paus, ten uitersten vertoornd over een zo stoute onderneeming, liet aanstondts het Paleis Cesarini door de Soldatesque en de Sbirris omringen: en indien den Edeling niet tydts genoeg ontsnapt was, zou hy zekerlyk gevat, en in de gevangenis gebragt zyn geworden.

NAPELS. Genegentheid der Napolitanen voor den Keizer en het Huis van Oostenryk, en strengheden door de Regeering daar tegen aangewend.

MEN heeft hier voor gezien, op wat wyze de zaak des Aertsbisschops van Sorento en die van den gevangenen Priester zich hadden toegedraagen: doch zy waren d'eenigen niet welke zich door de tegenwoordige Regeering ontrust hadden gezien. Vier Edellieden, beschuldigd wegens het Eiland Treniti, in d'Adriatische Golf op de hoogte van Abruzzo, te hebben willen overrompelen, wierden by de kop gevat; en ook van gelyken in de gevangenis gesmeeten Don Lucques de Marino, op vermoeden dat hy correspondentie met de Keizerschen onderhield. Deze strengheden hielden al de wereld in vrees; doch verminderden echter gantsch niet d'inwendige genegentheid, welke de meeste Napolitaanen voor den Keizer en het Huis van Oostenryk hadden. 't Bleek zelfs, dat die

die genegentheid niet minder krachtig was onder de Spaansche Soldaaten, welke daar in guarnisoen lagen, als onder d'Inwoonders des Landts. Voor een weinig meer als een maand teegen acht der eerstgenoemden, gaande gezamentlyk door de Stad, aan 't roepen *leeve de Keizer*; dwingende de geenen, die zy ontmoetten, hen daar in na te volgen. Men wierp hen in de gevangenis, en wilde hen doen ophangen; doch vreesde, dat d'andere Soldaaten aan 't muiten mogten slaan: en dit was oorzaak dat men hen pardonneerde, onder voorwending dat hunne misdaad maar uit dronkenschap was gesprooten. 1703. July.

Eenige dagen daar na verstond men te Napels met groote verbaasdheid, dat drie Galjoenen, benevens noch een Bark ten oorlog toegerust, en vertrokken van Fiume in Istrien, honderd en vyftig Man op de Kust van Abruzzo aan land hadden gezet, en dat die lieden aanstondts recht na Jula-Nova zynde getoogen, de Poorten van dat Stedetje, den Hertog van Atri toebehoorende, hadden open geramd, en 'er met slaande trom, vliegende vaandels, en groote vreugdegalmen van *leeve de Keizer*, waren ingetreeden; dat ze vervolgens het Kasteel en de voornaamste Huizen van de Plaats hadden geplonderd; en dat ze vertrokken waren met een buit ter waarde van omtrent vyf-en-twintig duizend dukaaten, zonder een eenigen Man verlooren te hebben; zynde honderd Dragonders, welke aldaar in bezetting lagen, aanstondts met volle ren op de vlugt getoogen. Sedert stuurde men een vry sterker Garnisoen in het zelve Stedetje, en beval aan de Militie of Landzaaten der Provincie zich gereed te houden om op d'eerste waarschouwing de wapenen op te vatten. Ondertusschen deed men verscheidene Edellieden van die Gewesten, welke men verdacht wegens het Huis van Oostenryk toegedaan te weezen, te Napels komen, en verbood hun zonder verlof uit de Stad te vertrekken.

Jula-Nova door de Keizerschen overweldigd, en geplonderd.

WANNEER den Hertog van Vendôme met een groot gedeelte der Fransche Armée over de Mincio toog, liet hy, gelyk (*a*) elders gezegt is, een Leger van twintig duizend man te San Benedetto, onder het gebied van den Prince van Vaudemont, Gouverneur Generaal van het Milanees; een ander, van minder belang, omtrent de Secchia, onder den Ridder de Vendôme, Groot-Prioor van Vrankryk, zynen Broeder; en een'derde in het Modenees, onder den Graave van Albergotti. 't Oogmerk des Hertogs was de Keizerschen van die drie zyden te beslui-

LOMBARDYEN. Krygsverrichtingen der wederzydsche Legers.

(a) Ziet het voorgaande Deel pag. 285.

1703. July. sluiten, terwyl hy hen van de kant van Ostiglia zou aantasten, en trachten t'overweldigen. Ten dien einde nam hy dartig duizend Man met zich, en toog den 20sten. May (niet den 14 of 15den.) over de Rivier de Po, niet verre van een Vlek Virgiliana geheeten, alwaar hy achtien stukken metaal Kanon, vyf honderd Muilezels voor de Munitien, en honderd vyftig Wagens gelaaden met achtien kopere Schuiten en een groote meenigte van Planken bekwaam om Bruggen te maaken, by het kreeg. Den 23sten. trad hy in het Veronees, op den Venetiaansche Bodem, en stuurde den 28sten. tien duizend Man in het Hertogdom van Ferrare, om 'er zich meester te maken van Zelo, een Vesting gelegen aan de Tartaro, en van daar de gemeenschap, welke de Keizerschen door het middel van de Po, de Tartaro, en d'Adige ten allen tyde met d'Adriatische Golf hadden gehad, te beletten. Deze Troupen begingen veele ongeregeldheden in alle de Plaatsen daar ze door toogen, en stil hielden; weshalven d'Overigheid van Verona en de Vice-Legaat van Ferrare, ieder van zyne kant, een Bezending aan de Republyk van Venetien en den Paus afvaardigden, om 'er hun beklag over te doen, en den staat der zaak te vertoonen.

Ondertusschen trok de Graaf van Starremberg, reguleerende zyne mesures volgens die der Vyanden, een gedeelte der Troupen, welke hy op d'oevers van de Secchia en de Penaro had, te rug, ten einde zich te beter aan de kant van de Po te versterken; vermeerderde het Garnisoen van Ostiglia; en wierp, om altyd een passagie over de Tartaro te hebben, eenig Volk in Ponte-Molino; voorziende wyders op allerley manieren in de verzekerdheid van die gewigtige Post, welke het front van zyne Linie, en zynen voornaamsten doortogt na d'Adige en Trente maakte. Dit alles geschiedde van den 25 tot den 28sten. May; in de nacht van welken laatsten dag de Graaf van Starremberg nochmaals den Generaal van Vaubonne met twee Regimenten Cavallery en een Infantery detacheerde, om eenige duizend man Keizerlyke Troupen, welke uit Duitschland kwamen, te gemoet te trekken. Hy was gelukkig genoeg om door te geraaken zonder van de Franschen aangetast te worden, hoewel ze voor het meerendeel te Sanguinetto gecampeerd lagen; en hebbende zynen weg met het zelve geluk door het Dal van Villa Franca voortgezet, ontmoette hy duizend Heidukken van de geenen die hy ging zoeken, benevens acht honderd Remonteeringspaarden voor de Cavallery. Men zegt, dat de Franschen, verwittigd van dezen optogt, een Corps

Corps Troupen na Monzabano en Valleggio detacheerden, en dat 'er een actie tusschen hen voorviel, in de welke de Generaal van Vaubonne al het voordeel had, zulks dat hy zyne marsch tot aan Gussolengo vervolgde, daar hy een ander Corps van drie duizend man, komende van Trente, en waar mede hy zich vervolgens by den Grave van Starremberg stond te vervoegen, moest verwagten: maar deze tyding was noch niet genoegsaam opgehelderd. Van de volgende kon men met meerder zekerheid spreeken. 1703. July.

Toen nu den Hertog van Vendôme zyne Troupen zodanig had gedisponeerd, als hier voor is gezegt, een gedeelte in het Hertogdom van Ferrare en een gedeelte in het Veronees, vestigde hy zyne Magazynen te Carpi, en nam zyn Hoofdquartier te Sanguinetto. Vervolgens, om zich te bedienen van den tyd, en aan de Keizerschen de gelegentheid niet te geeven van zich in staat te stellen, deed hy Ponte-Molino door een considerabel Detachement aantasten: maar hy vond 'er de Duitschers zo wel versterkt, dat hy niet voort dorst vaaren; zynde de Plaats van alle kanten, uitgezonderd aan eenen oord daar zich een zeer enge Dyk strekte, met water omvangen, en gelegen aan het hoofd van een Linie welke zich tot aan Ostiglia uitbreidde. Deze swarigheden deeden den Hertog van Vendôme het besluit neemen van zich te vernoegen met twee kleine Schanssen daar omtrent op te werpen, om de Plaats in teugel, en aan die zyde als geblokeerd te houden. Dit droeg zich toe van den 29sten. May tot den 5den. Juny; wanneer de Fransche Veldoverste nieuwe Detachementen na Stellata afvaardigde, ten einde den Generaal van Vaubonne in zynen optogt te dwarsboomen: maar de Keizerschen van Rovere vaardigden 'er insgelyks af na Carbonara en Quadrella, om hem t'ondersteunen, en zich te stellen tegens de geenen die hem de passagie zouden willen betwisten. Den 6den. stelde den Hertog van Vendôme een gewigtiger onderneeming in 't werk; naderende aan Ostiglia, in de hoop van die Plaats te veroveren; en beveelende, om de Keizerschen te meer te belemmeren, aan den Graave van Albergotti, welke in het Modenees was, ter zelve tyd Mirandola aan te tasten, en 'er het uiterste geweld op te doen. Den 7den. ging den Hertog de Retrenchementen der Keizerschen, en de Buitenwerken van Ostiglia, recognosceeren; liet noch de zelve nacht aan de Trenchée arbeiden; en zette ze wakker voort: maar de Keizerschen zulks des anderendaags gewaar zynde geworden, staken ze de Dyken van de Po door, en lieten aldus een gedeelte van de Leger- Franschen genoodzaakt van voor Ostiglia af te trekken.

1703. July. plaats onderloopen; zulks dat de Franschen, die het water tot aan de kniën hadden, genoodzaakt waren met groote verwarring en schade af te trekken, d'eenen na Sanguinetto en d'anderen na Zelo.

Graaf van Albergotti maakt zich meester van Final di Modena.

De Graaf van Albergotti was niet gelukkiger in zyne onderneeming. Hy had zich meester gemaakt van Final di Modena, 't geen de Keizerschen eenige dagen te vooren, op de beweegingen des Hertogs van Vendôme, verlaaten hadden; en stond ter dier plaatse een Corps van zes duizend man onder zyn gebied. Om d'orders des Hertogs van Vendôme te gehoorzaamen, toog hy over de Penaro, en marcheerde recht na Mirandela: doch hy wierd voorgekomen door de wakkerheid des Graaven van Starremberg, welke met een Detachement van elf Bataillons en twaalf honderd Ruiters tegens hem optrok, commandeerende persoonlyk d'Infantery, en de jonge Prins van Vaudemont de Cavallery. Hun optogt geschiedde met zulk een vaardigheid, dat ze den 11den. by Pont St. Martin op de Franschen vielen, welker slinker Vleugel zo verwoedelyk door de Duitschers wierd aangetast, dat de Franschen na een uur vechtens in verwarring geraakten, en zich genoodzaakt zagen hals over kop na Final di Modena te wyken. 't Verlies der eenen en anderen wierd niet recht geweeten; doch ondertusschen verzekerd, dat 'er de laatstgenoemden niet veel minder als vyftien honderd Man hadden gelaaten, daar onder begreepen de Gekwetsten: en men verstond naderhand uit de Relaazen, die 'er aan den Keizer af wierden gezonden, dat 'er acht honderd op de plaats waren gebleeven, behalven honderd en drie Gevangenen welke de Keizerschen hadden gemaakt, te weeten zeven Brigadiers, een Majoor, twee Ritmeesters, elf Lieutenants, twee Corporaals, twee Trompetters, zes-en-vyftig Ruiters, veertien Dragonders, een Granadier, en zeven Voetknechten. De Franschen konden ook beter tegen het verlies, als de Duitschers; zynde sedert een maand of twee merkelyk versterkt geworden, zo door d'aankomst van veertien duizend Man recruten als door die van een Corps van vyf duizend Man Savooische Troupen welke zich eindelyk by het Leger hadden gevoegd: zulks dat ze, nu zeker-lyk niet minder als festig duizend Man in 't veld waren, zonder de Garnisoenen daar onder te begrypen.

Berfello geblokkeerd gehouden.

Wat (a) Berfello belangt, het handhaafde zich gestadig: en het bleek niet, dat de Vyanden bereidselen maakten om 'er het beleg voor te slaan. De Generaal Toralba vernoegde zich met het door zyne Spanjaarden ge-

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 16.

geblokeerd te houden : maar dat belettede die van binnen echter niet noch nu en dan eenige uitloopen te doen, en van tyd tot tyd de voorraad, die zy van nooden hadden, in de Stad te brengen. De Commandant liet zelfs omtrent den aanvang der Maand Juny weeten, dat hy drie Vaartuigen, komende van Casal-Maggiore, en gelaaden met spek, gezouten vleesch, en andere provisien voor het Fransche Leger, had genomen, en sedert noch gelukkiglyk op een zekere plaats, tot uitsteekende blydschap van het Garnisoen, voorraad van koorn en boonen voor meer als drie maanden gevonden. 1703. *July.*

TERWYL men nu allerwege in het Keizerryk met krygszaaken bezig was, wierden eenige Troupen, daar men order aan had gegeeven om uit Hongaryen weder te rug te keeren ten einde in Duitschland te dienen, omtrent het begin der Maand Juny gecontramandeerd, op berichten, die men te Weenen kreeg, dat de Hongaaren aan 't muiten waren geraakt, onder voorwending dat hun Land al te zeer met Schattingen overlaaden was, en dat hunne Privilegien byna vernietigd waren. In der daad, men verstond niet zonder verbaasdheid, dat een Bende van die Misnoegden zich in hinderlaage gelegt hebbende, een Compagnie Dragonders van Dirheim had aangetast; en dat dezen, welke nergens op verdagt waren, met verlies van omtrent twintig man hadden moeten wyken. De zelve berichten brachten ook mede, dat eenige andere Troupen in 't veld begonden te verschynen, met Wapenen en onder het Vaandel van den Prinsen Ragozzi : Dat de meesten dezer Misnoegden zich by Mohacs en Corscham onthielden : Dat ze opentlyk met het geld van Vrankryk Volk wierven : Dat hun getal aan geene zyde van de Theis, zo te voet als te paard, van dag tot dag aangroeide : Dat ze de lieden dwongen hen te volgen, en verscheidene andere geweldenaryen aanrechtten, enz. Zyn' Keizerlyke Majesteit stuurde ter zelve tyd orders in Zevenbergen om eenige Regimenten na Hongaryen te doen trekken; en sedert verstond men, dat de Graaf Conari op den 7den. Juny de Rebellen by Tokay had aangetast, geslagen, een Standaard en twee Vaandels met het Wapen van den Prince Ragozzi veroverd, en veertien Gevangenen gemaakt : daar ook noch wierd bygevoegd, dat eenige Korussen zich aan geene zyde van de Theis by Themiswar hebbende laaten zien, de Bassa van die Plaats, in gevolg van het Vredestractaat, behelzende dat men van wederzyde geene

DUITSLAND. Opstand in Hongaryen onder den Prince Ragozzi.

1703. Julý. ne vergadering van Oproeringen zou dulden, eenigen 'er af had doen gevangen neemen, en aan den Commandant van Arat gezonden, welke hen aanstondts volgens vereisch van zaaken liet straffen.

Tractaat der Alliantie met Portugaal te Weenen gebragt.

(a) Ziet het voorgaande Deel pag. 313.

Tot groote vreugde van het Hof, en het Gemeen, vervoegde de Secretaris van den Graave van Wallenstein, Ambassadeur des Keizers te Lisbon, zich den 17^{den}. Juny binnen Weenen, met het Tractaat van (a) Alliantie gesloten en getekend tusschen de Kroon van Portugaal, zyne Keizerlyke Majesteit, de Koningin van Engeland, en de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden. Sedert verbreidde zich het gerucht, dat d'orders waren gegeeven om d'uitrustingen van den Allerdoorluchtigsten Aertshertog te vervaardigen, zo tot zyn huwelyk als tot zyne reis na Lisbon, alwaar hy de Princes van Portugaal moest gaan trouwen, en met eenen de rechten des Huizen van Oostenryk op de Spaansche Monarchie beweeren. Men verzekerde, dat den Hertog van Moles den genoemden Prince in de hoedanigheid van Groot-Meester van des zelfs Huis zou verzellen, enz.

REGENSBURG. Staat der zaaken in de Ryksvergadering.

Memorie door den Hollandschen Resident Spanheim overgeleverd.

OM de zaaken, in de Ryksvergadering te Regensburg geduurende de bloedige Krygsoperatien voorgevallen, van wat hooger op te haalen, en een gevoegelyker samenschakeling aan de zelve te geeven, zullen wy voor eerst hier laaten invloeijen een kort begrip der Memorie, door den Heer Spanheim, Resident van haare Hoog-Mogenden, op den 18^{den}. of 20sten, der Maand April overgeleverd. Ziet hier den inhoud, zo duidelyk als men ze in zulke korte termen heeft konnen uitpluizen.

„ DAt haare Hoog-Mogenden hadden verhoopt, dat, nademaal door de Ryksvergadering den Oorlog tegens Vrankryk en des zelfs Aanhangeren was verklaard, en tot voortzetting van dien Oorlog het op de been brengen van 120 duizend Man besloten, het zelve ook met de noodige yver en spoed zou nagekomen zyn, zodanig dat de Standen, en wel voornamelyk de geene, die zich niet opentlyk van het Ryk hadden afgezonderd en op de zyde der Vyanden waren getreeden, hun aandeel in deze Krygsmagt tydiglyk en ten vollen getale zouden geligt en in stand gebragt hebben: Dat evenwel haare Hoog-Mogenden met geen klein leedwezen hadden moeten verneemen, dat door de Kreitsen, met hun aandeel by het Ryk in tydts te stellen, zodanigen yver niet wierd betoond; en over zulks te bezorgen stond, dat het gemelde Leger niet als zeer laat en onvolkomen in het veld zou komen, en middelerwyl het Ryk, en de Vry-

1703. July.

„ Vryheid van gantsch *Europa*, daar door in het uitterste gevaar gebragt worden: „ Dat de laate overtogt over den Ryn, het verlies van de *Keiler-Schans*, de verslagenheid daar door aan verscheidene Oorden ontstaan, zichtbaare blyken waren, tot hoe verre zig dat kwaad uitstrekte; en dat men diergelyke onheilen meer had te duchten, ingevalle de gezamentlyke Ryksstanden, en een yder van die in het byzonder, tot het formeeren van de Ryks-Armée, en wat daar toe verder vereischt wierd, geen beter en grooter yver toonden: Dat haare Hoog-Mogenden het daar voor hielden, dat dezen Oorlog, welken zy nevens het Ryk en hunne Hooge Geallieerden voor de algemeene rust en zekerheid gedrongen waren geweest aan te gaan, tot geen goed einde kon gebracht werden, ten ware dat aller der geener, die in de Vryheid van *Europa* belang hadden, uiterste vermogen en verlangen strekte om de gedreigde dienstbaarheid te ontgaan: Dat haare Hoog-Mogenden, niettegenstaande zy zich zelf reedts boven vermogen hadden aangetast, echter met haare Majesteit van *Groot-Britannje* hadden besloten hunne Krygsbenden met noch 20 duizend Man te vermeerderen, en zulks om aan anderen een goed voorbeeld, inzonderheid aan het Keizerryk een duidelyke blyk van hunnen yver tot des zelfs beste te geeven: Dat, om dit te toonen, zy ook een aanmerkelyken Onderstand aan den Opper-Ryn hadden gezonden, in hoope dat het Leger van het Ryk zonder uitstel by een gebracht zou worden, en des te grooter, om dat het lichtelyk geschieden konden dat zy het gemelde Detachement tot hun eigen behoef te rug zouden moeten ombieden: Dat wyders haare Hoog-Mogenden besloten hadden, by de genomene beraamingen volstandig te blyven, en met hun uiterste vermogen om het voorgestelde oogwit, naamelyk de herstelling van de algemeene rust te bereiken, te samen te spannen; doch dat, om daar toe te komen, een ieder het zyne getrouwelyk moest bybrengen: Dat zy ten dien einde zyne Keizerlyke Majesteit dikmaal, en nu noch, in alle vrindschap yverig hadden verzogt, dat de zelve alle mogelyke kragten wilde aanwenden om zyne Krygsbenden, zo in *Italien* als mede op den Rykshodem, zo met Recruten tot vulling als bezorgen der Magazynen, in stand te stellen, om daar mede rechtschapen te konnen ageeren: En eindelyk, dat hy Resident by de Ryksvergadering uit den naam van haare Hoog-Mogenden ernstig had aan te houden, dat by dezelve zonder tydverlies zodanige besluiten mochten werden genomen, dat het Ryks-Leger daadelyk en op het allerspoedigste in het veld mogte komen, en ieder Stand tot redding van zyn eigen Vaderland, zonder verzuim, zyn aandeel mogte leveren.

Den 6den. May wierd een andere Memorie, van omtrent den zelven of diergelyken inhoud, wegens het Swabische Kreits-Convent ter Dictature gebragt, behelzende ten voornaamsten: Gelyk ook een andere door het Swabische Kreits-Convent.

1703. July.

„ DAt de aanmaning des Keizers tot voortzettinge van den Oorlog tegens „ *Vrankryk*, en des zelfs Adherenten, geene impressie had gemaakt, veel „ min tot effect gebracht was; waar door dan het Fort *Kehl*, een voormuur „ der Opper-Rykslanden, tot nadeel des gantschen Ryks, weder verlooren was „ gegaan: Dat, dewyl de Vyand poogde door het ruineeren van de *Swabische* „ *Kreits* tot in 't hert van 't Ryk door te dringen, om het zelve tot een disreputatieuse Vrede te noodzaken, zulks noch meer te vreezen zoude zyn, indien „ men niet met meerder yver de gemeene zaak wilde aangrypen: doch dat men de „ hooge Principaalen van de *Swabische Kreits* in hunne goede intentie kleinmoedig trachtte te maaken, door dien zy op alle mondelyke en schriftelyke remonstrantien niets uitrechten konden, nademaal de zaak niet met papier, maar „ met de daad, moest uitgevoerd worden: Dat de *Swabische Kreits* reeds boven haar vermogen had gedaan, en nu in den hoogsten nood met een considerabele hulp van de Heeren *Staaten Generaal* geassisteerd zynde, onder de conduite de *Prinsen van Baden*, den aandringenden Vyand, die al een gedeelte „ van des Kreits had geruineerd, gestuit had, en gezind was op dien voet te volharden, en haare Armature volgens 't Krygsbesluit voort te zetten: doch dat „ dit alles niet zoude konnen helpen, by aldien het besluit des Ryks door alle de „ Heeren Principaalen niet nagekomen wierd, en ieder Stand zyn quantum aanbragt: Dat men derhalven verzogt, dat wegens het Ryks-Convent nadrukkelyke erinneringen aan de Hoven mogten gedaan werden, op dat het geene „ tot securiteit van het gemeene Vaderland beslooten was, geeffectueerd, de „ algemeene welvaart behertigd, en alzo een bestendige reputatieuse Vrede verkregen mogte worden.

Memorie door den Beyerschen Afgezant aan de Ryksvergadering gepresenteerd.

Acht dagen daar na, te weeten den 14den. der zelve Maand May, verscheen den Afgezant van Beyeren in de Ryksvergadering, en presenteerde daar insgelyks een Memorie, behelzende:

„ DAt de Maarschalk de Villars zich een passagie had geopend, om door „ het Kintzigerdal in het hert des Ryks te treeden: Dat de Keurvorst, zyn „ Meester, genoodzaakt was geweest de Krygsbenden des Konings van Vrankryk tot zyne hulp t'ontbieden; alzo hy zag, dat alle andere bystand voor hem „ afgesneeden was: Dat hy zich, door die hulp, tegenwoordig in staat bevond „ om geweld met geweld af te weeren; de verderfelyke desseinen zyner Vyanden te doen verydelen; en de rechtvaardigheid zyner wapenen aan al de wereld „ te doen kennen: Dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid echter de Ryksvergadering noch wel wilde beschermen tegens alle uitheemsch geweld, en 'er „ de vereischte verzekeringen ten dien einde aan geeven: Dat het by gevolg niet „ noodzaakelyk was die Vergadering elders te verleggen: Dat niettemin zyne „ Keurvorstelyke Doorluchtigheid de handen niet wilde binden, noch hunne deli-

„ liberatien beletten: maar dat hy pretendeerde, dat zyn Afgezant niet buitenge-
„ slooten moest weezen, en dat men, ter zaake van het negende Keurvorsten-
„ dom, de herstelling van die van Bohemen, enz. niets en zou besluiten, zon-
„ der zyne toestemming: Dat daar en boven zyne Keurvorstelyke Doorluchtig-
„ heid hoopte, dat men, nopende het geen wegens het welk men over een was
„ gekomen, de Keizerlyke Ratificatie zou bezorgen; zonder het welk zyne Keur-
„ vorstelyke Doorluchtigheid, verre van zyne Troupen uit deze Stad Regens-
„ burg te trekken, gehouden zou weezen andere mesures te neemen: Dat, de-
„ wyl het Keizerlyk Hof de verwoesting zyner Staaten in 't oog had, men het niet
„ kwaad moest vinden dat hy bedacht ware op middelen om de zelve te behouden:
„ En dat derhalven zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid een positief antwoord
„ van de Ryksvergadering verzocht, te weeten of zy zich in staat vond om haare Re-
„ sultats, of Besluiten, en voornaamentlyk dat van den 9den. April, te handhaaven,
„ en of ze ook de gemelde Keizerlyke Ratificatie zou konnen bezorgen.

Den volgenden Vrydag wierd in het Collegie der Vorsten voorgesteld, of men op deze Propositien zou antwoorden; en besloten, aan den Afgezant van Beyeren te doen weeten, dat de Gedeputeerden zich niet konden verklaaren eer ze nieuwe instructien van hunne Meesters hadden ontfangen. Saturdags verklaarde het Keurvorstelyk Collegie, dat het zich met deze resolutie conformeerde; en wierd derhalven de zelve tot antwoord aan den Beyerschen Afgezant gegeeven. Ondertusschen maakte het Directorium van Ments aan de Ryksvergadering bekend, dat de Secretaris, voor een wyl door den Kardinaal van Lamberg na Weenen afgevaardigd, met dit antwoord des Keizers weder te rug was gekomen: *Dat, dewyl niemand der Standen d'anderen met voorbedachten raade mogt ontrusten, of hun geweld aandoen, zyne Keizerlyke Majesteit nimmermeer de Ratificatie, welke men van hem ter zaake der Neutraliteit van Regensburg verzocht, zou verleenen, indien 'er de Keurvorst van Beyeren zyne Troupen niet alvoorens uittrok, en 'er alle dingen in hunnen eersten staat herstelde: Dat de Standen des Ryks hunne Contingenten maar hadden te beschikken; en dat zyne Keizerlyke Majesteit alsdan wel haast in staat zou weezen om die Stadte verlossen, en haar van d'andere geweldenaryen der Beyerschen te bevryden.* Hier op vond het Keurvorstelyk Collegie een temperament, 't geen door het Collegie der Vorsten wierd goedgekeurd. Dit was, met de toestemming van de Keizerlyke Ministers aan den Afgezant des Keurvorsts van Beyeren te laaten weeten, *dat, wanneer d'Overste Santini order gekregen zou hebben om met de Beyersche Troupen, welke hy te Regensburg commandeerde, van daar te vertrekken, en dat hy de zelve ter uitvoering zou hebben gesteld,*

1703. July. *steld, men hem alsdan een klaare en positive Ratificatie van den Keizer zou de overleveren, om een eind van die zaak te maaken.* De Minister van Ments deelde dan deze Resolutie mede aan den Kardinaal van Lamberg, principaalen Keizerlyken Commissaris, gelyk ook aan den Minister van Beyeren; en alle beiden beloofden zy hem, dat zy ze terstond aan hunne Meesters zouden zenden. Ondertusschen vertrok de Kardinaal van Lamberg, na de complimenten van afscheid wegens d'algemeene Ryksvergadering ontfangen, en het grootste gedeelte zyner Domestiquen en Meubelen voor uit gezonden te hebben, den 3den. May uit Regensburg, ten einde zich te Passau te vervoegen, en aldaar zyn verblyf te houden. Eenige andere zo Ministers als Gedeputeerden stuurden ook hunne Familien en kostelykste Goederen, d'eenen te water na Oostenryk, end'anderen over land na Saxen: en het liet 'er zich beter na uitzien, dat men de Rysvergadering zou zien scheiden, als haare zittingen en deliberatien voortgaan. De meeste Gedeputeerden scheenen echter geresolveerd te zyn te Regensburg te blyven, tot dat men wegens een andere Plaats, daar men de zelve konde verleggen, over een ware gekomen: doch de swaarigheid was, hoe men ten dezen opzichte over een zou komen. Men had, gelyk wy elders gezegt hebben, hier voormaals gesproken van de Steden Steim en Kreims in Oostenryk: maar de Keizer liet weten, dat hy geene Plaats meer wilde voorstellen, en dat hy 'er de verkiezing af alleenlyk aan de Ryksvergadering zou laaten: Dat ondertusschen, indien de Ministers der Keurvorsten en andere Standen des Ryks zich weder in eenige Stad van zyne Erflanden in een Ryksvergadering wilden komen verzamelen, zy 'er wel ontfangen zouden worden: Dat, zo in tegendeel de Protestantsche Ministers in deze Stad wilden blyven, op hoop van 'er in zekerheid te weezen, en middelen te zullen vinden om ze de Beyersche te doen ontruimen, zy zulks zouden mogen doen: En dat, zo zy na huis wilden trekken, zyne Keizerlyke Majesteit zich 'er niet tegen zou stellen, en in dien gevalle directe correspondentie met hunne Principaalen houden, enz. Maar 't geen den Protestanten de grootste swaarigheid wegens de verandering van Plaats veroorzaakte, was de vrye oeffening van Godtsdienst: en men wilt zelfs, dat verscheidene Vorsten aan hunne Ministers al geordonneerd hadden, niet te bewilligen in de verkiezinge van eenige Stad daar zy deze vryheid niet in haar geheel mogten hebben.

Terwyl de zaaken in dezen staat waren, wierd door den Heer Spanheim,

heim, wegens haare Hoog-Mogenden, de Heeren Staaten Generaal alhier resideerende, een nadere Memorie overgeleverd, en de zelve op den 7^{den}. Juny opentlyk ter Dictature gebragt, behelzende in substantie: 1703. July.

DAt haare Hoog-Mogenden het Ryk in den voorledenen herfst al hadden doen waarschouwen tegens de rampen, welke het zelve door de conjunctie der *Franschen* met de *Beyerschen* apparent zouden overkomen, ten einde de noodige voorzieninge daar tegens mogten werden gedaan, met byvoeging, dat haare Hoog-Mogenden van hunne zyde alle hunne krachten hadden ingespannen om *Hannibal* niet meer voor hunne poorten te hebben; 't welk het Ryk ook in alle manieren te doen stond: doch dat haare Hoog-Mogenden met leedwezen zagen, dat de zaken niet na behooren ter herte wierden genomen, veel min by een gebragt de Troupen die tot des Ryks bescherming vereischt wierden; waarom haare Hoog-Mogenden de Ryks-Standen nochmaals op het ernstelykst deeden verzoeken, dat men doch tot redding, eerstelyk van *Duitschland*, en gevolgelyk van geheel *Europa*, van de ondraagelyke slaverny van *Vrankryk* het uiterste vermogen wilde aanwenden, en de Ryksarmée spoedig op de been, en tegens den Vyand in 't veld brengen: Dat haare Hoog-Mogenden hun Detachement aan den Boven-Ryn tot op 20 Bataillons en 8 Esquadrons zouden vergrooten: maar dat zy niet en konden begrypen, dat de Ryks-Standen hen in deezen hunnen yver niet opvolgden; waar door het quaad irreparabel zoude worden indien men niet gelykelyk aanspande, en alles bybragt wat immers doenlyk zoude weezen, enz.

Deze Memorie wierd op den 10^{den}. der zelve Maand ter Dictature gevolgd door een Brief der Koningin van Engeland, waar in haare Majesteit klaagde, *dat de resolutien, door de Standen des Ryks tot de gemeene verdediging genomen, niet ter uitvoering wierden gesteld: Dat men in de Ryksvergadering wel een Leger van honderd twintig duizend man had toegestaan, maar geensins te veld gebracht: Dat daar door aan de Vyanden gelegentheid was gegeeven om de Keller Schans te veroveren, en zo verre door te dringen, dat het gevaar onherstelbaar zou weezen, indien men de zaak met geen meerder ernst voortstuuwde: Dat haare Majesteit derhalven instantelyk verzocht, dat de Ryksarmée ten spoedigsten in behoorlyken staat te veld gebragt mogte werden, enz.* Brief der Koningin van Engeland ter Dictature gebragt.

ZO haast als de Franschen de samenvoeging met de Beyerschen hadden volbragt, sommeerden zy het gantsche Land van Wirtemberg om brandschatting aan hen te betaalen. De Boeren, met vrees bevangen, waren BOVEN-RYN. Gevolg der samenvoeging van

1703. July.

'er genoegsaam toe bereid, en verlieten zelfs het platte land om zich in de Steden te vertrekken : maar den Hertog deed aan hen gebieden, dat ze weder na hunne huizen zouden hebben te keeren, en ter zelve tyd verbieden iets aan de Vyanden te betaalen ; oordeelende die Vorst met reden, dat, zo lang als een Land zich gedekt vind met een goed Leger, het geen tyd is om zich aan de contributie t'onderwerpen.

de Fransche en Beyersche Krygsmagten.

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 270.

De Franschen, zulks ziende, ondernamen eenige uitloopen, en deeden 'er een op het eind der Maand May te Ehingen, alwaar zy den Schout en den Burgermeester Bucholts oplichtten. d'Overste Lieutenant Els en de Majoor Bucholts steegen op het eerste bericht te paard met honderd Ruiters, en tastten de Franschen kloekmoedig aan ; doch konden hen, zynde tachtig Ruiters en honderd Voetknechten sterk, niet overweldigen. Zy schooten 'er slechts eenigen af over hoop ; en aan de zyde der Keizerschen verloor men mede sommige Ruiters : maar het moeijelykst was, dat d'Overste Lieutenant Els met een musketkogel dwars door den buik wierd getroffen. De Capitein Keiler kreeg zeven verscheidene wonden; en een Cornet met vyftien Ruiters wierden 'er mede gekwetst.

(a) Ziet pag. 271.

In het voorgaande (a) Deel is gezegt, dat, na dat de Maarschalk de Villars zyne Troupen door het Kintzigerdal had doen passeeren, en in Swaben was getreeden, de Graaf van Furstemberg zich weder meester maakte van dat Dal, en van alle de Passagien die daar in zyn tot aan Willingen. 't Is onbekend, waarom de gemelde Maarschalk zelve geen moeite aanwendde om die te bewaaren ; dewyl ze hem tot de gemeenschap met d'Elsas noodzaakelyk scheenen te weezen. Om deze mislag, immers daar wierd aldus af geoordeeld, dan te verbeteren, en die Passagien te kunnen ontbeeren, toog hy met zyn Leger over den Donau, en avanceerde tot aan Pfulendorf, van waar hy kloeke Detachementen afvaardigde, om zich meester te maaken van Stokar en Uberlingen ; waar uit men oordeelde, dat zyn voorneemen was door het middel der bevaaring van den Ryn zich een vrye gemeenschap van Basel tot aan het Meir van Constans te bezorgen. Niet weinig waren de Switsers over d'aannadering der Fransche Troupen gealarmeerd ; weshalven de Maarschalk, ten einde hen eenigermaate gerust te stellen, den volgenden Brief, op den 16den. May in zyn Leger te Meringen geschreeven, aan d'Overigheid van Schafhauzen liet afgaan.

Voor-

Voortreffelyke Heeren,

MOnsieur van Mezibag, Brigadier Generaal van des Konings Leger, zal Ulieden van mynen wege komen vinden; en ik verzoeke, dat Gylieden hem, in het geene hy U L. voor den dienst van zyner Majesteits Leger zal zeggen, volkomen geloof wilt geeven. Hy zal U L. het geene ik in mynen laatsten wegens het aannaderen van zyner Majesteits Krygsmagt gemeld hebbe, bevestigen, en verzekeren, dat dezelve U L. geen het minste ongemak zal aandoen: en Gylieden moogt u verzekerd houden van een gelyk voordeel, als die van Basel, te zullen genieten. Alleenlyk verzoek ik, dat Gylieden ordre moogt stellen, dat uwe Volkeren met alle de geenen, die van onzen wege door uwe Landen zullen trekken, rechtmatig mogen handelen. Wy willen niet anders hebben, als dat rechtvaardig, en van goede Vrienden en oude Bondgenooten te verwagten is. De Heeren houden zich verzekerd, dat ze my by alle gelegentheden gantsch genegen zullen vinden om Hen, zo in het algemeen als in het byzonder, in alles dat van my afhangt, dienst te doen, en blyken te geven, dat ik ben,

Myne Heeren, Uw Dienstvaardige Dienaar.

DE MAARSCHALK van VILLARS.

Deze wierd, by de gelegentheid welke de Leezer in den inhoud zal zien, gevolgd door den onderstaanden.

Voortreffelyke Heeren,

HEt meeste gedeelte der Hooge Officieren van 's Konings Leger, gecommandeerd door den Maarschalk de Villars, genoodzaakt zynde geweest schielyk te vertrekken van de plaatse daar zy waren, om zich by 't gemelde Leger te voegen, heeft de Bagagie hen niet konnen volgen: en zich gedrongen ziende dezelve door uwe Landen te doen passeeren, ten einde die by haar mogte komen; zo bidde ik UL. de goedheid te hebben van ordres te geven in de plaatsen van uw Gebied, daar zy doortrekken zullen moeten, dat hun niet alleen geen ongelyk aangedaan, maar zy geholpen werden in al het geene zy zullen noodig hebben, mids betaalende. Ik twyfel niet, of Gylieden zult myn verzoek toestaan, en aan zyne Majesteit dit teken van uwe genegenheid tot des zelfs dienst geven. Ik bidde God, Voortreffelyke Heeren.

U L. Dienaar *Puisieux*.

Solothurn den 20sten. *May* 1703. Het opschrift was:

Aan de Heeren Burgemeesteren en Raad der Stad Zurig.

1703. July.

Den 1sten. Juny kwam de Maarschalk de Villars, na eenige opene Plaatsen vermeesterd, en swaare contributien van het gantsche Land gevorderd te hebben, zich nederslaan tusschen Golhingen en Aetten, een halve myl van Ulm, en ging zelve die Plaats bezichtigen, alwaar hy door den Gouverneur met alle bedenkelyke eer wierd ontfangen. Vervolgens marcheerde hy na de kant van Donaweert, en floeg zich den 10den. neder te Lauwingen en Gundelsingen; waar door dan de Prins van Baden genoodzaakt wierd de Linien van Stolhoven te verlaaten, om de beweegingen van den Maarschalk gade te slaan, komende wyders den 16den. in het Keizerlyk Leger, 't geen te Siessen, tusschen Gepingen en Geizingen, lag, en de voorgaande dagen met eenige Troupen, gekomen uit de zelve Linien van Stolhoven en van elders, versterkt was. De genoemde Prins deed 'er aanstondts de revuë over, en toonde zich zeer wel vernoegd wegens den goeden staat daar zich alle de Benden in bevonden, enz.

Vervolg der Krygsverrigtingen tusschen de Keizerschen en Beyerschen.

INDIEN de Franschen niets van zeer groot belang door zich zelven hadden uitgewerkt, gelyk zo even gezegt is, waren ze echter niet t'eenemaal onnut voor hunne Party gebleeven; hebbende den Prince van Baden en den Graave van Styrum, gelyk ook den Prince van Bareith, genoodzaakt zich niet van hen af te wyderen, en door dat middel d'ondernemingen des Keurvorsts van Beyeren begunstigd, en hem in staat gesteld van genoegsaam groote Krygsverrichtingen te doen. Men meende, dat die Vorst het oog had op Passau, of op Neurenberg; en het is te gelooven, dat men zich niet en vergiste: maar gelyk men die twee Plaatsen met allerhande Artillery en Oorlogsmunitien had voorzien; dat ze ten anderen versterkt waren met Linien van circumvallatie; en eindelyk, dat ze verdeedigd wierden door twee verscheidene Ligchaamen van Krygsbenden, kon 'er zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid het beleg niet wel af beproeven zonder zich bloot te stellen voor het gevaar van een kwaaden uitslag. In der daad, beide die Plaatsen waren bereid om hem wel t'ontfangen. De Graaven van Slich en Solari lagen met zeven of acht duizend Man voor Passau; en de Prins van Bareith had 'er tot veertien duizend, meestendeel Frankische Troupen, voor Neurenberg verzameld. De Keurvorst liet daarom echter niet omtrent den aanvang der Maand Juny eenige beweegingen te maaken, welke tot het

be-

beleg der laatstgenoemde Stad scheenen te strekken, doende tien duizend Man van zyne Troupen over den Donau trekken; welke zich in twee Ligchaamen verdeeld hebbende, te gelyk na de kant van Amberg en Rotenberg toogen: 't geen de Frankischen, die terstond na de (a) nederlaag der Beyerschen te Krotenzee, niettegenstaande dat ze zelve in dat Gevecht mede niet weinig hadden geleeden, weder na de laatste der twee genoemde Plaatsen waren getoogen, en 'er zelfs formeelyk het beleg voor hadden geslagen, noodzaakte van voor die Vesting af te trekken, en des nachts tusschen den 4 en 5^den^. Juny ten tweeden maale de belegering op te breeken. De Troupen, die daar toe gebruikt waren, vervoegden zich te Neurenberg, om het Corps, 't welk tot de verdeediging van die Stad moest dienen, en alreedts, behalven de gewapende Burgery, tot ettelyke duizend Man was aangegroeid, te vergrooten. Ter zelve tyd liet d'Overigheid den Grooten Raad, bestaande uit vier honderd Burgers, vergaderen, en gaf daar aan te kennen het besluit, 't geen zy had genomen, van volstandig by d'Alliantie des Keizers te blyven, en zich tot het uiterste te verweeren; vraagende hen wyders, of zy niet mede van dat gevoelen waren: op het welk door dezen wierd geantwoord van ja, en dat zy gereed waren hunne goederen en leevens tot een zo goed einde op te zetten. Men dacht dan niet meer als om gezamenerhand alles aan te wenden, 't geen tot de verdeediging van de Stad kon dienen: en gelyk de Vergadering der Kreits, of het Kreitsconvent, welke aldaar haare zittingen hield, zulks niet zonder groot ongemaak geduurende een belegering zou hebben konnen doen, vervoegden zich de de Gedeputeerden, welke de zelve uitmaakten, te Kintzingen.

1703. July.

(a) Zie het voorgaande Deel, pag. 218.

De Keurvorst ondertusschen van voorneemen veranderd zynde, of mogelyk geen ander gehad hebbende als de Keizerschen te noodzaaken hunne voornaamste krachten weder aan deze zyde van den Donau te vergaderen, ontbood hy een gedeelte zyner Troupen te rug; en laatende maar zes duizend Man by Amberg, welke zich, als het noodzaakelyk mogt weezen, by den Maarschalk de Villars (die met zyn Leger van Rietlingen opgebroken was, om den Graave van Styrum gade te slaan, en alzo de Beyersche desseinen te begunstigen) konden voegen, marcheerde hy na de kant van Tirol. Zyne eerste Troupen begonden den 13^den^. Juny derwaarts te trekken; en hy zelve stelde zich den 16^den^. in beweeging, hebbende eenige Fransche Bataillons onder het gebied van Monsr. des Bordes,

Keurvorst van Beyeren marcheert na Tirol.

1703. July. des, Lieutenant Generaal, hy zich. Hier op keerden de Frankischen ten darden maale weder voor Rotenberg, moeijelyk wegens 'er van afgeweeken te zyn, en gelegentheid aan de Beyersche Troupen gegeeven te hebben om de bystanden, die die Plaats van nooden had, daar in te doen voeren. Het Kreitsconvent kwam ook weder te Neurenberg; en geheel Frankenland vond zich buiten alarm: maar in wisseling bleef Tirol zonder eenige verweering blootgesteld voor alles, 't geen de Keurvorst aldaar wilde onderneemen. Hy kwam den 17den., 's avondts, voor Kufstein, een zeer sterke Plaats, gelegen op de Grenzen van Tirol en Beyeren; 't geen haar de sleutel des Landts maakt. Den 18den., in den morgenstond, deed hy ze opeisschen door den Heer Lontheim, Adjutant Generaal, verzeld met een Trompetter. De Graaf van Wolkenstein, die 'er het gebied voerde, antwoordde volgens zyne plicht, dat hy ze tot het uiterste meende te verdeedigen. Men kan niet twyfelen, of zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid zou 'er formeelyk het beleg voor geslagen, of voortgetoogen hebben zonder zich met de verovering van deze Plaats op te houden: maar een onvoorzien geval ruimde alle de swaarigheden uit den weg. De Graaf van Wolkenstein den brand in eene der Voorsteden hebbende doen steeken, om de Vyanden te beletten zich daar in te huisvesten, jaagde de wind, van die kant komende, de vlammen in de Stad, welke binnen zeer korten tyd alle de huizen op een deerlyke wyze verteerden, benevens een groote menigte van graanen en goederen die men daar gevlugt had. Eenige Inwoonders lieten 'er mede het leeven; en het gekerm en geschrey des volks in deze beweenlyke gelegentheid steeg tot aan den hemel. De Keurvorst, die de wanorder, welke de brand in de Stad veroorzaakte, wel haast gewaar wierd, liet den Commandant nochmaals tot d'overgaave sommeeren. Deze verzocht met de tekenen van eer en dartig bagagiewagens uit te trekken: doch het wierd hem geweigerd. Ondertusschen kreeg de brand vat aan een Houthoop, welke tusschen de Stad en het Kasteel lag; en zynde van daar in het Kasteel zelve overgeslagen, sprong het Kruidmagazyn met alle de bomben en granaaten die 'er in waren: 't geen het gantsche Garnisoen in verwarring bragt. De Keurvorst bediende zich heel net van dien tyd, en deed het Kasteel door zyne Granadiers beladderen; wordende d'orders, welke hy ten dien einde had gegeeven, met zo veel geluks ter uitvoering gesteld, dat hy binnen zeer weinig tydts meester van die Plaats was. De Graaf van Wol-

Verovert Kufstein by toeval van brand.

Wolkenstein kon niets anders doen als dat hy met vier honderd Man aan d'andere zyde uitvluchtte, en zich in Rottenburg, een ander Kasteel acht mylen van daar, ging bergen. De Keurvorst verloor maar omtrent honderd Man in d'aantasting van Kufstein, en vond 'er veel Kanon, doch meest yzer. 1703. July.

Na dat de Stad Kufstein op deze wyze in de handen des Keurvorsts was gevallen, gaf de Schans Wirgel, daar de Beyerschen door moesten passeeren om dieper in het Land te treeden, zich op den 20sten. der zelve Maand Juny aan hen over. Den 21sten. kwamen ze voor Rottenburg. Den 22sten. deeden zy een valsche attaque, openden de trenchée, en wierpen verscheidene batteryen op. Den 23sten. begonden ze de Plaats met kanon te beschieten; waar op de de Commandant de chamade liet slaan, een wit vaandel opsteeken, en verzoeken te capituleeren. Dit wierd hem vergund, en den zelven dag de Capitulatie geteekend, behelzende in substantie, dat hy de vryheid zou hebben van met zyn Garnisoen, Wapenen en Bagagie, en twee stukken Kanon, uit de Plaats te trekken; onder voorwaarde, dat noch hy noch de zynen voor de Maand April van den Jaare 1704 tegens de Koningen van Vrankryk en Spanjen, of tegens den Keurvorst van Beyeren, zouden mogen dienen. Den 24sten. wierd de Plaats door het Garnisoen ontledigd, en door de Beyerschen bezet. Den 25sten. verscheen zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid voor Inspruk, alwaar de Magistraat, niet willende verwachtten dat ze aangetast wierden, hem de Stadtssleutels kwam brengen; zulks dat hy 'er noch den zelven avond binnen trad, en zyne orders begon te geeven om bezit van het overige des Landts te neemen, en 'er de contributien uit te schryven.

Gelyk ook Wigel, Rottenburg, en Inspruk.

Eindelyk, eer wy van den Keurvorst van Beyeren afscheiden, moet hier ook noch ingelyfd worden zekere Brief, door den Prins Louis van Baden aan de Regeering van Neurenberg geschreeven, wanneer die Stad door den gemelden Vorst met een belegering, of ten minsten met een bombardeering, wierd gedreigd.

Brief, door den Prins van Baden aan de Regeering van Neurenberg geschreeven.

1703.
July.

Wel-Edele, Ernfeste, Voorzigtige, Wyze en byzonder Geliefde Heeren :

DEwyl ik ten alle tyden de Loffelyke Stad Neurenberg een zonderlinge genegentheid heb toegedraagen, en daar van een byzondere Vriend ben geweest; gelyk ik alsdan by deze tegenwoordige tydsgestalte niet nalaaten wil te betuigen; laat ik U Ed: met dezen weeten, dat zy dagelyks hulp hebben te verwagten, en de Veldmaarschalk Grave van Styrum in weinige dagen zulk een Leger by een brengen, dat hy met dat van den Markgrave van Bereith te samen gevoegd, niet alleen den Keurvorst zal konnen onder d'oogen gaan, maar ook in staat wezen van het inzonderheid den Maarschalk van Villars te konnen doen: zulks dat de Heeren, ingevolge van deze schikking, wel gemoed konnen weezen, en zich op myn Schryven, dat ik hen niet in benaauwdheid zal laaten steeken, zekerlyk mogen verlaaten; gemerkt ik, wanneer het zo niet ware, de Heeren zou bedriegen. Derhalven bidde ik dezelve, tot hun eigen beste standvastig te blyven, en het gemeene heil van de Stad, tot nu toe in zo loffelyke agtbaarheid bewaard, door goede eendragt en bezorging verder te handhaven; van het welke ik zo veel te minder, ten opzichte van de Magistraat als Burgery, wil twyffelen, als zy hun onderstand naby weeten te zyn, en voor een waardige hulp niet bezorgd hebben te wezen. Ik herhaale ten besluit, dat een opregt Vrind is en zal blyven

Der Heeren Vrindwilligen

LOUIS, Markgrave tot BADEN.

Verrichtingen van het Leger des Hertogs van Bourgondien.

LAAT ons nu eens zien, wat den Hertog van Bourgondien uitregte met het Leger, 't geen hy aan den Opper-Ryn commandeerde. Hy kwam den 5den. Juny te Straatsburg, en wierd 'er onder 't losbranden van het kanon ontfangen; brengende met hem eenige Troupen, die zich de volgende dagen gingen voegen by de Benden des Maarschalks van Tallard, welke over den Ryn waren getoogen, en tot aan Hert, twee mylen van Hagenau, genaderd. Alles te samen kon niet meer maaken als twintig duizend Man: maar de Keizerschen, kwalyk verstendigd door hunne Spions en de Deserteurs, geloofden, dat 'er vyftig Bataillons Infantery waren, zonder de Cavallery. Op dezen grond verlieten zy de Linien van Kroon-Weissemburg, daar ze zich andermaal meester af hadden gemaakt; en niet twyfelende of den Hertog van Bourgondien was van voorneemen Landau te belegeren, dachten zy niet meer dan op de verzekerdheid van die Plaats. De Graaf van Frise, die 'er Gouverneur

neur af was, gaf alle de noodzaakelyke orders, en gebruikte zodanig een naarstigheid, dat ze binnen zeer weinig tydts genoegsaam voorzien was van alles 't geen zy tot het verduuren van een beleg noodig had. 't Garnisoen was vyf duizend man sterk; en daar waren noch wel vyf duizend anderen in de Buitenwerken, daar ze, na de Linien van Kroon-Weissemburg verlaaten te hebben, ih geweeken waren. Niettegenstaande dit alles is het echter niet buiten geloof, dat de Stad in de magt der Franschen zou hebben gevallen, indien God niet had toegelaaten, dat men een complot, 't geen alvoorens was gesmeed om de zelve aan hen te leveren, ontdekt had. Het voorneemen was, na de spraak ging, den brand te steeken in het Magazyn, en in een zekere geheime Myn welke ten tyde der verovering niet was aangeweezen, en die gewisselyk eenig gedeelte der Vestingwerken zou hebben doen opvliegen. Ondertusschen moest den Hertog van Bourgondien de Plaats aantasten, en 'er zich meester af trachten te maaken, zo met openbaar geweld, als met de hulp van die van binnen: maar tot alle geluk wierd dit gantsche verraad omtrent den tyd der uitvoering ontdekt. Men zegt, dat het geschiedde door het middel van twee Bedelaars, welke gebruikt wierden tot de brieven uit de Stad in het Fransche Leger, en uit het Fransche Leger in de Stad, te brengen. Straks wierden twee regeerende Burgermeesters by de kop gevat, als 'er deel aan gehad hebbende, gelyk ook een Raad, een Secretaris der Stad, twee der voornaamste Burgers, mitsgaders een Architect, en onder goede bewaaring na Philipsburg gevoerd.

1703. *July.*

Verraderlyke aanslag der Franschen op Landau mislukt.

Op het gerucht, 't geen zich had verbreid wegens de verovering van (a) Uberlingen, Stokkar, en Langenarchen door de Franschen, oordeelde de Vergadering der Loffelyke Cantons, sedert den 20sten. May te Baden geopend, raadsaam Gedeputeerden aan den Maarschalk de Villars te stuuren, om hem te vertoonen de rechtmaatige ongerustheid welke de Cantons konden opvatten over hem zo dicht aan het Meir van Constans, en aan hun Land, te zien naderen. Deze Gedeputeerden waren belaaden met een Brief, welke niet tot onze kennisse is gekomen; maar ziet hier het Antwoord, 't geen de Maarschalk de Villars 'er op deed.

SWITSERLAND. Vergadering der Cantons te Baden.

(a) Ziet pag. 18.

D *Brief*

1703. July.

Brief van den Maarschalk de Villars aan de Vergadering der Switserse Cantons te Baden, gedateerd uit het Leger te Meskirken den 23sten. May 1703.

Voortreffelyke Heeren,

IK heb zo even den Brief ontfangen, dien Gylieden my de eere hebt gedaan van door den Heere Antony Schnorf, welken Gy wel aan my hebt willen afvaardigen, aan my te schryven. Gy zult my toestaan Ulieden te zeggen, dat ik verwonderd ben over d'ongerustheid, welke Gy my betuigt wegens de gebuurschap van des Konings Troupen, nademaal de zelve altyd voordeelig voor uwe Grenzen is geweest. Onze Legers zyn verordend tot onze Vrienden te verryken, en onze Vyanden te verdelgen; welke twee voorwerpen ik met een even grooten yver zal volgen: en gelyk ik niets achter wege zal laaten van alles, 't welk voor uwe Onderzaaten nut zal konnen weezen, zal ik ook doen 't geen van my zal afhangen om de Staaten, welke zich zonder eenige reden tegens zyne Majesteit hebben verklaard, berouw te doen hebben; bedienende zich van de Plaatsen, die de eenige begeerte noopende de gerustheid van Europa te bevestigen zyne Majesteit had aangedreeven tot zich niet ten nutte te maaken, en over te geeven, om de geenen, welke men moest gelooven in alle zekerheid te weezen, door de woorden van Neutraliteit gegeeven aan de Ministers des Konings en aan die des Keurvorsts van Beyeren, te komen aantasten. De genoemde Vorst, die geen ander oogmerk heeft als de rust des Ryks te behouden, omringd van zyne Vyanden, heeft zich door zyne standhaftigheid gehandhaafd: maar hy kon vreezen eindelyk verdrukt te zullen worden, indien het mogelyk was dat de heerlyke en magtige bescherming van den grootsten Koning der wereld in gebreke bleef omtrent de geenen, welke zich voor een zo rechtvaardige Zaak, als de zyne, verklaaren. Het voorneemen wegens zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid van Beyeren t'onderschraagen heeft zyne Majesteit aangedreeven tot aan my te beveelen in het Keizerryk te treeden; en 't is het geen 't welk wy met de hulpe Gods hebben gedaan, zonder dat vyf of zes Retrenchementen, gevoegd by de natuur der Plaatsen, ondersteund door Legers van den Keizer, het Ryk en Holland, ons hebben konnen stuiten. Wy komen niet, HEEREN, om eenige ongerustheid te veroorzaaken, en de minste moeite aan onze oude Vrienden en Geallieerden te doen: en zo Gy eenige Ligchaamen van Krygsbenden omtrent het Meir van Constans ziet, ik zal 'er Ulieden, HEEREN, zeer natuurlyk de redenen af zeggen. Gy weet, HEEREN, dat onze Brieven op uwen bodem zyn aangehouden, tegens de gemeene trouw; dewyl sedert zeven maanden het gezag, 't geen Gylieden den Ambassadeur des Keizers in uwe Steden laat nemen, (niet zonder eenige krenking van uwe Glorie, en uwe souveraine Magt) niet alleenlyk alle de Brieven van het Hof en van de Generaals van des Konings Legers heeft aange-

ge-

gehouden, maar ook, 't geen zekerder, hoewel minder respectabel, schynt, 1703.
alle die der Bankiers, en die eeniglyk den Koophandel betreffen. Hoe kan ik *July.*
dan, HEEREN, verhoopen met des Konings orders vereerd te worden, en eenige tyding uit Vrankryk te krygen, zo ik geen Post en heb of aan het Meir, of daar dicht by, door welkers middel de Brieven uit uwe Staaten passeeren ter plaatse daar ik zal weezen?

Het is zo waar, HEEREN, dat het myn eenigste oogmerk is, dat, zo de Loffelyke en Doorluchtige dartien Cantons een verbinding van de kant des Keizers en des Ryks willen verwerven noopende dat iemand der Switsersche Onderdaanen my alle acht dagen de Brieven uit het Leger zal mogen brengen, geslooten in een Paket bezegeld met het Zegel hunner Wapenen, of van Schafhuizen na Ulm, of van S. Gall na Memmingen, ik my van myne kant verbind, dat ik my van geenige Post in de gebuurschap van Switserland zal verzekeren.

Ik hoop, HEEREN, dat uwe zeer loffelyke Vergadering de propositie, die ik doe, meer als rechtmaatig en redelyk zal vinden: maar ik zou konnen twytelen of ze door onze Vyanden zoude aangenomen worden (hoewel ze zeer voordeelig zy voor de geenen, welke niet in staat zyn om te verdeedigen 't geen ik mogte willen aantasten) voornaamentlyk na 't gunt 'er is voorgevallen omtrent den bovengenoemden Heer Antony Schnorf, Onderbailjuw des Graafschaps van Baden; den Heer Joan Ulrich Ziegler, Griffier van de Stad Schafhuizen; en François Valter Etzelin, Burger van de Stad Keizerstal. 't Is uit die Heeren, en uit de Persoonen van hun Gevolg, dat wy d'onwaardige handeling, welke door de vyandlyke Krygsbenden, en d'order des Commandants van Hohenwiel, aan hen gedaan is, hebben verstaan. Deze drie Heeren wierden voorgegaan door een Trompetter van uwe Staaten, belaaden met uwe Paspoorten: en na de zelve getoond te hebben, wierden ze, tegens de gemeene trouw en het recht der volkeren, bevoeld en geplonderd, hunne papieren weggenomen, en verscheidene andere kwaade handelingen aan hen gepleegd.

Wat zegt Gylieden, HEEREN, van zulke Gebuuren? Want eindelyk, ter zelve tyd wanneer zy zo weinig eerbiedigheid voor de dartien Cantons betoonden, verzekerden die drie Heeren hen, dat ze gingen om aan hunne rust en behoudenis t'arbeiden. Ik hoop, HEEREN, dat de Heeren van Schafhuizen Uliedden wegens het onderscheid van myn gedrag geinformeerd zullen hebben. Naauwelyks hebben zy my laaten weeten, dat zy eenig belang in het Graafschap van Stuslingen, enz. namen, of ik heb alles doen slaaken 't geen zy konden begeeren. Mogelyk ook zelfs dat deze goedaardigheid eenen hunner Burgers heeft aangedreeven tot te begeeren dat ik eenige Paarden, welke hy my heeft geschreeven door de Troupen des Keizers genomen te zyn, zal doen betaalen. Gylieden zult my wel toestaan, de beleefdheid zo verre niet te laaten gaan dat ik de geweldenaryen der Vyanden op uwe eigene Onderdaanen zou moeten vergoeden; hoewel ik altyd bereid ben om hen tegens allen en een iegelyk te beschermen. Dit zyn, HEEREN, d'orders van zyne Majesteit, welke God my de genade zal doen van altoos met yver en blydschap ter uitvoering te stellen, voornaamentlyk die welke

1703. Juli. uw algemeen en byzonder nut zullen betreffen. Ik bid Ulieden, HEEREN, daar van verzekerd te weezen, zo wel als van myne eerbiedigheid voor het Allerloffelykste Switsersche Ligchaam, mitsgaders van de zucht met de welke ik altyd zal weezen, HEEREN,

Ulieder zeer onderdaanige Dienaar

In het Leger te Meskirken, den 23sten. May 1703.

De Maarschalk de

VILLARS.

Gylieden wilt wel, HEEREN, dat ik in uw Paket een Brief doe, dien ik *schryf* aan den Ambassadeur van Vrankryk, waar mede ik hem verstendig wegens d'antwoorden, welke ik aan uwe Deputatie heb gegeeven.

Weinige dagen te vooren had de Fransche Ambassadeur, konnende wegens zyne onpasselykheid niet in de Vergadering der Cantons verschynen, den volgenden Brief aan de zelve laaten afgaan.

Voortreffelyke Heeren,

ALzo het myne gezondheid niet toelaat te verschynen op de Vergaderinge, tegen den 20sten. van deze Maand beschreven; zende ik den Heer de St. Colombé, om Ulieden verzekering te geven wegens de continuatie der oprechte meeningen van den Koning, mynen Meester, en wegens den geduurigen yver, dien ik altyd zal houden, om Ulieden mynen dienst te bewyzen by zyne Majesteit.

Hoedanig het ook met myne gezondheid moge gesteld zyn, zoude ik echter niet nagelaaten hebben gedurende Ulieder Vergadering my te Baden te laten vinden, indien ik gezien had dat een gewichtig of extraordinair voorval oorzaak hadde gegeven tot deze Samenkomst: maar dewyl men reden heeft om te gelooven dat het niet anders als eenige particuliere zaken zyn, die alleen het loflyk Switsersche Eedgenootschap raken; zo ben ik verzekerd, dat Gylieden ten goeden zult neemen, dat ik my daar van dispenseere. Ik verzoeke, Voortreffelyke Heeren, volkomen geloof te geven aan alle het geene de Heer de Colombé Ulieden zeggen of antwoorden zal, en overtuigd te wezen, dat ik nooit iets meer ter herte zal nemen, als te contribueeren tot al het geene dat Ulieden aangenaam kan wezen. Ik bidde God &c. Voortreffelyke Heeren,

UL. genegen Dienaar,

PUISSIEUX.

Het

1703. July.

Het Opschrift was:

Aan de Heeren de Gedeputeerden van de Loffelyke Cantons, vergaderd te Baden.

Solothurn den 20sten. May 1703.

Terwyl de Maarschalk de Villars den bovenstaanden Brief aan de Vergadering afvaardigde, was de zelve ondertusschen bezig met te raadplegen over drie aanmerkelyke Pointen, te weeten:

I. Wat men den Ambassadeur des Keizers zou antwoorden op het verzoek, 't geen hy had gedaan, van eenige duizend Man tot de bewaaring der Woudsteden.

II. Op welke wyze men zich zou gedraagen ter zaake van den doortogt der Franschen, en hunner Bagagie, door Switserland.

III. En hoe men zich tegens hen zou stellen, indien zy post wilden vatten aan het Meir van Constants.

De gevoelens waren zeer verdeeld over het een en het ander dezer drie Pointen, ter oorzaak dat de Roomsch-Katholyke Cantons zich veel meer ter gunste van Vrankryk genegen toonden, als die van den Gereformeerden Godtsdienst. Dit gaf dan voet aan den Marquis de Puisieux om zelve na Baden te trekken; hoewel zyne onpasselykheden, gelyk hier boven gezegt is, hem eerst het besluit hadden doen neemen van 'er zich af t'onthaan, en zich te vernoegen met Monsr. de S. Colombé derwaarts te stuuren.

Zo haast als de genoemde Marquis te Baden was gekomen, presenteerde hy de volgende Memorie aan de gezamentlyke Cantons.

Voortreffelyke Heeren,

TOen deze Ryksdag beroepen wierd, had ik geen reden om te gelooven dat de zaaken, die daar verhandeld zouden worden, van zulk een groot gevolg zouden wezen, als zy in der daad zyn. En hoe had ik konnen denken, dat een gedeelte van de Loffelyke Cantons zouden bedacht zyn om zulke krachtige resolutien te neemen, als die waar toe zy geinclineerd schynen? Hoe, zeg ik, had ik konnen vermoeden, dat zy dien weg zouden willen verlaaten, welken hunne glorieuse Voorouders hun gebaand hebben? dat zy zich zouden hebben willen ontslaan van de exempelen, welke hun gegeeven zyn te volgen, daar zy nochtans altoos

1709. July. toos groot voordeel daar uit getrokken hebben, en daar door alleen hunne rust konnen onderhouden? Want, Voortreffelyke Heeren, niemand der Loffelyke Cantons zal konnen ontkennen, dat het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap nooit voorgeslagen, noch gepretendeerd heeft, meer onder zyne protectie te nemen dan het Frikdal, de Steden Rynfeld, Laufenburg, en Constans. Na dat ik de consequentien en de moeijelyke gevolgen, die uit de resolutien, welke eenige Loffelyke Cantons schynen te willen neemen, zouden konnen ontstaan, heb nagedacht, heb ik geoordeeld, zonder acht te slaan op den soberen toestand van myne gezondheid, dat ik op Uwe Loffelyke Vergadering behoorde te verschynen, om Ulieden voor te stellen hoe rechtmatig de verwondering van den Koning, mynen Meester, zal zyn, wanneer hy verstaan zal dat de Switsers, zyne waardste en oudste Geallieerden, op welkes trouw hy zich altoos absoluit verlaaten heeft, en voor welke hy op alle voorvallen zulk eene groote achting en volmaakte consideratie heeft laaten blyken, tegenwoordig tot zulke groote extremiteiten willen komen. Ik noem het extremiteiten, Voortreffelyke Heeren, dat men gewapenderhand zyne Majesteit wil beletten eenige gemeenschap met zyne Geallieerden aan te stellen, en ordres aan zyne Generaals te geeven. Ik moet bekennen, dat dit resolutien zyn die ik my niet toegelegt had; resolutien strekkende tot krenkinge van dit goed verstand tusschen zyne Majesteit en de Loffelyke Cantons, welke diergelyke projecten zouden mogen formeeren; ja resolutien waar van 't gevolg afhangt van het antwoord, 't geen de Koning my zal zenden, aan wiens ordre ik my t'eenemaal zal houden. Want ik bid Ulieden, Voortreffelyke Heeren, den inhoud dezer Memorie aan te merken als een representatie die ik U uit my zelven doe, door dewelke ik niets anders zoek dan alles weg te nemen 't geen de vrindschap, de goede correspondentie, en het volkomen verstand, welk 'er tusschen den Koning, zyne Geallieerden, en het Loffelyk Eedgenootschap behoorde te wezen, zou konnen stooren. Ik zou veele klachten aan Ulieden te doen hebben wegens alle de violentien welke de Keizerschen dagelyks op uw Gebied plegen, na dat zy U van 't tegendeel verzekerd hadden; maar ik bespaar het tot een anderen tyd my breeder daar over uit te laaten. Ondertusschen behoort Gylieden zeer naauw acht te nemen om te beletten dat zy zulk een soort van violentie in 't Frikdal meer aanrechten; nadien Gy wel weet, dat het alleenlyk op die voorwaarde is, dat de Koning U de verzochte securiteit voor de gemelde Landstreek toegestaan heeft. Dewyl veele Officiers, welke door uw Land hebben moeten passeeren, hard en wreedelyk zyn gehandeld geweest, twyfel ik niet of zy zullen daar over klachtig vallen aan den Maarschalk de Villars, en dat die Generaal den Koning daar van kennis zal geven. Ook zoude ik my niet langer konnen ontslaan van den Koning daar af te informeeren: maar ik hoop, dat Gy in het toekomende andere ordres daar omtrent zult stellen. Ik heb hier niets meer by te voegen, Voortreffelyke Heeren, dan Ulieden te verzekeren, dat het alleenlyk aan U zal staan, dat het volkomen verstand, het welk zo lang tusschen Vrankryk en de Loffelyke Cantons is onderhouden geweest, noch tegenwoordig met meerder luister dan ooit gehandhaafd werde. Ik heb ordre, Voortreffelyke Heeren, om U dit van zyner Majesteits wege te zeggen op alle gelegentheden die

zich

zich daar toe zullen aanbieden. Wat my aangaat, ik bid U ernstig voor vast te willen geloven, dat ik nooit iets met meerder yver zal behertigen, dan Ulieden een goeden dienst by den Koning, mynen Meester, te doen. 1703. July.

Baden den 4den. Juny 1703. PUISSIEUX.

Deze Memorie wierd twee dagen daar na gevolgd door een andere, vervangen in deze termen.

Voortreffelyke Heeren,

Ik heb het antwoord van den Koning, mynen Meester, ontfangen op de tekenschap die ik de eere gehad heb van hem te geeven wegens de gevoelens in welke eenige der Loffelyke Cantons in den beginne van dezen Dagvaart scheenen te weezen. Zyn' Majesteit laat my weeten, dat hy over de voornemens van eenigen dezer Cantons te meer verwonderd staat, om dat zy niet twyfelen konnen, of het is alleenlyk op recommandatie van het Loffelyk Switsersch Eedgenootschap geweest, dat zyne Majesteit altoos de neutraliteit voor Frikdal, Rynfelden, Laufenburg, en Constans heeft willen toestaan: want in alle de Loffelyke Cantons is niemand, die onweetende kan zyn, dat het in 't vermogen van den Koning, mynen Meester, gestaan heeft die Plaatsen in de voorgaande Oorlogen te bemagtigen; en dat hy om veel krachtiger reden zulks in dezen Oorlog behoorde gedaan te hebben, om dat zyne Armée geen geryfelyker doortogt, dan deze, om in Swaben te trekken, en de communicatie aldaar open te houden, had konnen vinden.

Zyn' Majesteit ordonneert my ook Ulieden te zeggen, dat Gy behoordet aangemerkt te hebben uit de ordres, welke hy aan zyne Generaals geeft, hoe waardeer ruste hem is; nademaal de Maarschalk de Villars zyne Armée liever in tweën heeft willen deelen, ten einde een gedeelte moge behulpsaam zyn tot de doortogt der Officieren en Bagagie, die anders niet by hem konden gekomen hebben, dan dat hy door 't bemachtigen van een Post aan 't Meir van Constans, die hem zo voordeelig zoude geweest zyn, Ulieden d'allerminste ombragie heeft willen veroorzaken.

Ondertusschen, Voortreffelyke Heeren, hoe groot ook de consideratien, en hoe ongemeen de inzichten van zyne Majesteit voor het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap geweest zyn, dit alles is niet machtig geweest om Ulieden te beweegen tot een volkomen vertrouwen te stellen op de geregtigheid der desseinen van den Koning, mynen Meester; dewyl eenigen der Loffelyke Cantons niet gelaten hebben hunne Troupen in de Steden, gelegen aan de andere zyde van 't Meir van Constans, te zenden, met inzigt om den voortgang van zyner Majts. wapenen te benadeelen; alhoewel zy natuurlyk niet konnen twyfelen, of het zoude hen swaar gevallen hebben hem uit een Post aan 't Meir te houden, indien hy bestaan had die te bemagtigen.

Ein-

1703. July. Eindelyk, Voortreffelyke Heeren, de Armée des Konings heeft zich uwe Frontieren verwyderd; zulks dat de geenen, die een ingebeelde vreeze hebben dat zy door Vrankryk omcingeld zouden worden, nu gerust beho te zyn, zo voor het tegenwoordige als voor het toekomende. *Ik zeg voor* toekomende, om dat zyne Majesteit my belast Uliеden van zynen wege te zekeren, dat, indien hy tot beveiliginge van de communicatie zyner brie genoodzaakt was geweest in Swaben een van de Posten op de Frontieren te neemen, hy niet alleenlyk aen de Loffelyke Cantons zoude aangebooden heb die met een Wagt te mogen bezetten, maar dat hy zelfs het Garnisoen, bestaen uit de Militie die zy 'er zouden mogen inleggen, op zyne kosten wilde onderhouden, mits dat zy beloofden die Plaats in een *volkomene neutraliteit te bewaren*, en dat die Post mogte dienen tot communicatie van brieven, en een vryen *doortogt* voor de Officieren die by den Maarschalk de Boufiers zouden mogen *komen*, of van zyne Armee moeten vertrekken.

Zou men 't Loffelyk Switzersche Eedgenootschap wel wezendlyker teekenen van een bondgenootsche vriendschap konnen geven, dan die welke zyne Majesteit by deze gelegenheid geeft? Bedient 'er U dan van, Voortreffelyke Heeren: want ik wil voor Uliеden niet verbergen, dat de Koning op d'*eene of d'andere* wyze zig van een communicatie met zyne Armée niet zal onthouden. Indien Gyliedеn derhalven hem de zelve op zodanig een wyze kunt te *wege brengen*, als de Maarschalk de Villars U voorgesteld heeft, zyne Majesteit zal genoegen nemen. Indien gy zulks van den Keizer en 't Ryk niet kunt verwerven, *hy zal* tragten door andere middelen zig van een Post te verzekeren, op conditie nogtans, van die U in handen te stellen, mits dezelve zoo te bewaren als reeds gezegt is.

Ik laat my vastelyk voorstaen, dat 'er niemand onder de Heeren Switsers die niet met vermaak aanmerkt, dat zyne Majesteit nooit gelegentheid *verzuimt* om aan 't Loffelijk Switsersche Eedgenootschap vaste en oprechte proeven te geven van de consideratie en bondgenootsche vriendschap welke hy het zelve toedraegt. Ik vertrouw ook, dat men door een wederzydsche toestemming en ... ginge daar toe zal verstaan: ten minsten kan ik Uliеden zeggen, dat de Koning zulks verwagt. My aangaande, Voortreffelyke Heeren, ik bid U, *dat Gyliedеn* den inhoud dezer Memorie wyselyk nadenkt: want zulke voorstellingen verdienen het, te meer om dat ik my verzekerd houde dat een goed verstand *tusschen* zyne Majesteit en het Loffelyk Swiisersche Eedgenootschap niet anders dan seer voordeelig en noodig voor de Loffelyke Cantons kan zyn.

Baden den 6den. Juny. 1703.

PUISSIEUX.

De Vergadering nam op den 12den. der genoemde Maand Juny een einde; en wierd na verscheidene raadpleegingen en twisteryen *eindelyk besloo*ten,

1703. July.

ten, dat men de bescherming van Frikthal, Constants, en der Woudsteden op zich zou neemen, en den doortogt voor d'Equipagien der Officiers van het Fransche Leger toestaan, op voorwaarde dat maar twintig Man te gelyk zouden mogen doortrekken, en men diergelyke vryheid aan geen twintig anderen vergunnen voor dat d'eersten aan d'uiterste Grenzen waren gekomen, en zelfs van den Switserschen Bodem afgetreeden. De Cantons van Zurich, Bern, en S. Gal beloofden ook duizend Man te stuuren in de Steden welke aan geene zyde des (a) Meirs van Constants zyn gelegen, en dat getal te vermeerderen na dat de noodzaakelykheid het mogt komen te vereisschen. Wat belangt den doortogt der Brieven, dien de Maarschalk de Villars en de Marquis de Puisieux verzochten, de zaak bleef onafgedaan, ter oorzaak der groote swaarigheden welke men daar in ontmoette. Het eenigste middel, volgens het oordeel der verstandigsten, om de zelve weg te neemen, zou dat moeten zyn geweest, 't geen de Marquis de Puisieux in de bovenstaande Memorie voorstelde: maar de Cantons waren te wys, en te voorzigtig, om te bewilligen in de Plaatsen, welke d'Allerchristelykste Koning op de Kreitsen des Ryks kwam te veroveren, voor dien Vorst te bewaaren, en hunne Troupen en kragten aan te wenden tot de vryheid der gemeenschap, welke hy verzocht, voor hem te handhaaven: want, in der daad, het ware als dan geen neutraliteit meer maar een partialiteit, en zelfs een gestadige hostiliteit. Men geloofde ook niet, dat zy 'er ooit in zouden toestemmen; en de Marquis de Puisieux scheen het mede niet te verwachten. Immers docht men het te konnen besluiten uit de volgende Memorie, welke hy daags voor het scheiden van de Vergadering aan de zelve presenteerde.

(a) Anders de Boden-Zee.

Voortreffelyke Heeren,

IK kan niet nalaten te zeggen, dat, hoe meer toegenegentheid en achting de Koning, myn Meester, voor het Loflyk Eedgenootschap heeft, om het zelve te benemen het mistrouwen 't welk het van de desseinen zyner Majesteit schynt te hebben, Gylieden zo veel te meer uw best doet om door uwe conduite te doen blyken, dat Gylieden aan hem daar voor geene obligatie hebt.

Wat voor een uitlegging wilt Gylieden dat ik maake van de wyze op de welke Gylieden met my handelt? By na op den zelven dag als ik het reglement, 't welk Gy my doet overzenden, en dat Gy vast gesteld hebt om te doen blyken hoe Gy wilt dat de Equipagien onzer Officieren over Uwe Landen zullen mogen

1703. July. gaan; ten zelven tyde zoo ik weigert Gylieden doortogt aan vyf of zes Huisgenooten van een der voornaamste Generaals van 's Konings Leger. Dit heb ik te zeggen; dat wy noodzakelyk oprecht met elkanderen zullen dienen te handelen. Ik herhaale het derhalven aan U.L. Gylieden kunt niet twyffelen, of het zoude den Maarschalk de Villars zeer ligt om doen geweest zyn de meeste Steden van uwe Nabuurschap aan het Meir van Constantz te bemagtigen: en Gylieden zoud ook niet konnen ontkennen, dat het alleen om uwent wille is dat hy 't niet gedaan heeft, en om dat Gylieden aan hem hadde verstaan gegeeven dat zulks eenige bekommering aan U zoude baaren. Gylieden zyt te zeer verlicht en te wys, Voortreffelyke Heeren, om niet over een te stemmen dat het absoluit noodig is dat die Generaal een communicatie met Vrankryk hebbe. Hy stelt Ulieden voor het gemakkelykste middel, dat Gy zoud konnen wenschen: en dat middel scheen Ul. met uw interest over een te komen: ja dat middel hebt Gyl. met vermaak aangenomen.

De Koning komt U op nieuws zulk een klaar blyk geven van het vertrouwen en de toegenegentheid die hy heeft voor het geene Gylieden zoud kunnen begeeren, dat waarlyk de vrees van deze gepretendeerde omcingeling behoord verdweenen te zyn. Wat kon zyne Majesteit meer doen voor de Loffelyke Cantons, als hun aan te bieden de Conquesten, die hy genoodzaakt zoude zyn te maaken in Swabenland op haare Frontieren, in haare eigene bewaaring te stellen, en zelfs het Garnisoen, dat Gylieden daar in zoud moeten leggen, op zyne kosten te onderhouden? Zeker, zodanig een stap, die zyne Majesteit doet, geeft hem reden om met alle recht hoop te hebben van een oprechte correspondentie van uwe zyde: maar, Voortreffel: Heeren, hoe zal de Koning, myn Meester verwonderd zyn, wanneer ik, als zyn Minister by Ulieden, genoodzaakt zal zyn hem te informeeren, dat, ter zelve tyd als zyne Majesteit klaarlyk te kennen gaf dat hy een zonderlinge achting voor alle de Loffel: Cantons heeft, eenige van dezelve haare Troupen zenden in de Steden van zyne Vyanden om die te bewaaren, en dat, op het zelve moment wanneer hy alles behoorde te hoopen van de erkentenis van het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap, men ons nieuwe swarigheden maakt over den doortogt van de Equipagie en Huisgenooten der Officieren van den Koning, mynen Meester?

Het is tyd, Voortreffel: Heeren, om uwe sentimenten klaarlyk open te leggen, ten einde zyne Majesteit moge weeten waar aan dezelve zich zal houden, en dat hy op uwe laatste resolutien zodanige mesures neeme, die hy nodig zal oordeelen.

Gylieden moet hem den doortogt, dien ik van U.L. verzogt heb, toelaaten, niet alleen als een neutraale Staat zynde, en gelyk het ten allen tyden practicabel is geweest; maar dat meer is, Gylieden zyt het verschuldigd uit kracht van de eeuwige Vrede, en van het veertiende Articul der Alliantie die Gylieden met zyne Majesteit hebt.

Laat, Voortreffel: Heeren, uwe reflexien gaan op de gevolgen die uwe weigering, zo Gy in diergelyk een geval doen mogt, zoude konnen na zich sleepen, wanneer Gylieden swarigheden maakt te vergunnen aan sestig Huisge-

genooten der Officieren van den Koning een weinig tyds op uwen bodem te blyven. Ondertusschen kan het Ulieden niet onbekend wezen, dat 'er een groot getal van uwe Familien in Vrankryk gestabileerd is, en tot geen ander einde als om haar fortuin te maaken. Laat de Koning haar niet toe daar gerustelyk te woonen? Ja gaat de toegenegentheid van zyne Majesteit niet zo verre, als haar zelve te vergunnen professie te doen van een Religie, welke hy aan zyne Onderdaanen verbied? 1703. July.

Na zo veele inzichten, die zyne Majesteit gehad heeft, behoort Gy Voortreffel: Heeren, met meerder vertrouwen en oprechtheid te werk te gaan in de zaaken, daar over Gylieden met zynen Minister handelt. Ik flatteere my, dat uwe eigene belangen Ulieden daar toe zullen brengen, geene eenzydigheid te doen blyken voor eenige Machten: en ik hoope, dat Gylieden geen swarigheden zult maken omtrent den doortogt dien men van Ulieden verzogt heeft, als mede om aan sestig Menschen te vergunnen een zeker en gerust verblyf, het zy te Schafhuizen, of in eenige andere nabuurige Plaats, zo lange tot dat men behoorlyken tyd konnen hebben dat een Escorte haar van uwe Grenzen afhaale.

Het is op deze conditie dat ik gaarne aan den Maarschalk de Villars zal schryven, ten einde hy de desseinen, die hy mogt hebben, om een communicatie uit te werken, uitstelle tot aan de naaste Vergadering. Doch indien Gylieden geen ordre stelt tot het passeeren van de Equipagie hier boven gemeld, zal ik my alleen niet bemoeijen met het schryven over dezen tusschentyd; maar zelfs zal ik de aanbiedingen, die de Koning en de Maarschalk de Villars aan Ulieden gedaan hebben, ophouden tot nader ordre. Het staat nu aan Ulieden, Voortreffelyke Heeren, een zaak van zulken belang rypelyk te overwegen. Ik verzoeke een prompt en positief antwoord.

Baden den 11den, Juny 1703.

PUISSIEUX.

De Gedeputeerde der gezamentlyke Cantons op den 2den. der Maand July te Baden weder zynde vergaderd, vervoegde de Marquis de Puisieux, Ambassadeur van Vrankryk, zich aanstondts derwaarts, en deed een Vertoog aan hen, vervangen in deze termen. Switsersche Cantons nogmaals vergaderd.

Voortreffelyke Heeren,

DE voorzichtigheid is altoos de vastste steun der Staatendommen geweest: maar zodanig is de menschelyke gesteltenis, dat men in gewichtige zaken uit het voorneemen alleen, al schynt het noch zo wel beraadslaagd te zyn, swaarlyk kan oordeelen of het in der daad een vrucht van voorzichtigheid is, dan, of het in tegendeel niet zy de vrucht van een onzeker ligt,

1703. het welk, meenende de waarheid aan te tasten, ten hoogsten niet meer dan ee-
July. ne schaduwe aangrypt.

In dezen staat van duisternisse is het doorgaans de uitkomst die de men-
schen rechtvaardigt; invoegen dat die gemeenlyk de voorzichtigste geach
worden, welke in 't geene zy onderneemen den gelukkigsten uitslag heb-
ben.

Het is echter op dezen grond alleen niet, Voortreffel: Heeren, dat men van uwe Voorouders kan zeggen, dat zy, in alles wat ze deeden, zeer voorzichtig en wys bevonden: want als men al van hun gedrag anders dan na den uitslag wilde oordeelen, zou men dan niet genoodzaakt te bekennen, dat nooit Landaard wyzer en nuttelyker raadslagen heeft weten nemen?

Aanmerkt eens, bid ik U, wat een gerustheid Gylieden tot hier toe genooten hebt; en Gy zult ter zelve tyd gewaar worden, dat niets meer bygebracht heeft om U in dien gelukkigen staat, waar over geheel Europa zich moet verwonderen, te houden, dan uwe naauwkeurige opvolging van de wyze voorbeelden welke uwe roemruchtige Voorouders Ulieden nagelaten hebben.

Ondertusschen wat heeft men tot hier toe niet al gedaan, en wat doet men noch niet dagelyks, om Ulieden den Olyftak, dien gy draagt, als een waarteken van Vrede en Overvloed, uit de handen te rukken, en 'er het swaard van Mars in de plaats te stellen, zo 't my anders geoorlofd is zulke figuurlyke spreekwyzen alhier te gebruiken?

Het hapert ook niet aan de meesten der Persoonen, die onder den geheiligden naam van Afgezondenen en Ambassadeurs hun verblyf in uw Land houden, dat Gylieden U zelven niet onderling tegen den anderen wapent: want zeker, wat kan 't hen doch scheelen, of by U de Broeder zyne handen in 't bloed zyns Broeders verwt, en of uw Vaderland aan eene binnenlandsche woede opgeofferd word, als zy 'er hun voordeel maar by vinden konnen?

Immers is dat eigentlyk 't geene dat zy begeeren. Ja het geweld, de staatzugt, de ongerechtigheid, konnen die wel anders bestaan dan in beroerte? en zyn dat niet de hertstogten die hedendaags de Vyanden van den Koning, mynen Meester, bezielen?

Zekerlyk, Voortreffel: Heeren, Gylieden weet wel, dat ik my op een geheel andere wyze ontrent U gedraagen hebbe. Ja heb ik Ulieden niet altoos gezegt, volgens het bevel dat ik deswegen van den Koning ontfangen had, dat Gy U zelven niet dan door eendragt kost bewaaren; dat Gy uwe oude Verbonden getrouwelyk moet onderhouden; dat geene Staaten stand houden dan door dezelfde middelen waar door zy opgerecht zyn; dat derhalven, van grondregelen in uwe wyze van Regeeringe te veranderen, en uwen ondergang te bewerken, niet dan eene en dezelve zaak is; dat Gylieden geen grooter geluk kunt wenschen dan 't geene Gy reedts bezit, te weten van binnen vrede en vryheid, van buiten vaste en voordeelige verbonden, de achting van alle Vorsten, uwe Landaard door haare dapperheid gewaardeerd en door haare wysheid ontzien; kortom,

dat,

dat, zo men een Volk gelukkig in allen deele wilde afmalen, men noodzakelyk het uwe tot een voorbeeld zou moeten nemen? 1703. July.

Gylieden hebt dan, Voortreffel: Heeren, nooit getrouwer Bondgenoot gehad dan den Koning, mynen Meester, een Bondgenoot die met de grootste oprechtheid uwe ruste wenscht.

Gy lieden hebt 'er nooit een gehad die zyn woord, 't welk hy U geeft, naauwkeuriger onderhoud. Ziet Gy dit niet door ondervindinge? Is men wel ooit in gebreke gebleven ontrent iets dat men U beloofd heeft? Wat een nieuw blyk van vertrouwen en achting heeft zyne Majesteit U niet onlangs gegeven? Maar gaat het ook zo met andere Mogendheden, welker belang hen noodzaakt om U aan te zoeken? Wat hebt Gy 'er doch anders van ontfangen dan ydele *beloften*? Of zo die Mogendheden al begonnen hebben iets na te komen van 't geene zy Ulieden hebben beloofd, hebben zy 'er niet terstond berouw van gehad? en hebben zy de uitdrukkelykste overeenkomingen niet aanstondts geschonden?

Indien Gylieden de voordeelen, welke Gy door de wysheid van uw gedrag tot dus lang verworven hebt, zonder afbreekinge wilt genieten, houd dan, Voortreffel: Heeren, altoos tot een voorwerp van dat zelfde gedrag de grondregelen welke uwe doorluchtige Voorouders U nagelaten hebben; en gelooft, dat de Koning, myn Meester, uw oudste Geallieerde, Vriend, en Bondgenoot, met vermaak alles, 't welk kan strekken om het geluk en de glorie van uwe Landaard te voltooijen, altyd zal bybrengen; dat hy Ulieden bemint; dat hy u acht; en eindelyk, dat uwe belangen hem altoos zo waard en dierbaar zullen zyn, als zyne eigene. Dit is het waar van ik last had Ulieden te verzekeren; en daar in zullen myne diensten zich nooit zo verre konnen uitstrekken, als wel myne begeertens.

Baden den 6den, July 1703.

PUISSIEUX.

Dit Vertoog wierd gevolgd door een Memorie, byna van de zelve natuur als de voorgaande waren geweest. Zyn voornaamste verzoek was, *dat d'Allerchristelykste Koning mogte schikken van een Plaats aan het Meir van Constants, om een vrye gemeenschap met Beyeren te hebben; ten welken einde hy, even als voorheen, aanbood de bewaaring 'er af aan de Switsers te vertrouwen, en het Garnisoen, 't geen zy daar in wilden leggen, te betaalen.* Monsr. de Puisieux had zich gevleid, dat de verovering van het meeste gedeelte van Tirol door den Keurvorst van Beyeren een groote verandering aan de deliberatien der Vergadering zou toebrengen, en dat hy geen moeite meer zou hebben om de zelve te brengen tot het geen de Ko-

1703. July. Koning, zyn Meester, van haar begeerde: maar het bleek wel haast, dat hy in zyne meening bedroogen was. De Cantons van Bern en Zurich waren altyd van gevoelen, dat men dit verzoek niet en moest toestaan; en dat 'er het belang van het gantsche Switsersche Ligchaam in lag, de verdeediging van de Booden-Zee, en van alle de Plaatsen welke op des zelfs oevers zyn gelegen, by der hand te vatten. 't Canton van Bern had zelfs alreedts eenige Manschap na Lindau gestuurd; en wanneer de Fransche Minister daar over aan haare Afgevaardigden kwam klaagen, pasten zy hem met groote bezadigdheid ten antwoord, dat de Tractaaten, die zy met den Koning van Vrankryk hadden, hun de vryheid niet benamen van door allerhande middelen, welke zy de gevoegelykste zouden oordeelen, in hunne eigene behoudenisse te voorzien; en dat zy niet en konden gelooven, dat zyne Allerchristelykste Majesteit zulks kwaad zou vinden, enz.

Midlerwyl liet de Maarschalk de Villars, vermits zyne Hoogvorstelyke Doorlukhtigheid van Baden-Durlag door voorspraak der Cantons had laaten verzoeken dat zyne Heerlykheid Durlag de neutraliteit mogt erlangen, of ten minsten verlichting van de swaare brandschattingen welke door de Franschen wierden geëischt, het onderstaande Antwoord aan het Canton van Zurich toekomen.

Hoog-Mogende Heeren,

IK hebbe den Brief, welken Gy ter gunste van veele Landschappen des Ryks, in nabuurschap van Uwe Heerlykheid, aan my hebt geschreeven, wel bekomen. Myne Heeren gelieven verzekerd te zyn, dat ik, volgens de meening van zyne Koninglyke Majesteit en myne byzondere neiging, altyd genegen zal weezen om de Landen, die Uwe Heerlykheden zich aanneemen, te verschoonen: doch ik bidde met een, dat U Ed. gelieven aan te merken, dat even het zelve Landschap, 't welk Gylieden verzoukt dat geene Brandschatting aan het Leger van den Koning mogt betaalen, aanzienelyke en groote Sommen aan de Ryksbenden geeft. Is het dan billyk, dat ik niets trekke uit een Land, 't geen aan onze Vyanden onderhoud verzorgd? Over zulks kan ik, Hoog-Mogende Heeren, ten uwen opzichte niets anders doen, als de Brandschattingen, die echter wel te draagen zyn, wat te verligten: waar mede U L. zich gelieven te vrede te houden.

VILLARS.

DAT

1703. July.

DAT d'(a) Alliantie tusschen den Keizer, Portugaal, Engeland en Holland gesllooten was, wierd sedert den aanvang der Maand Juny niet alleenlyk verzekerd, maar hier ook de Conditiën waar op gezien; en zouden die weezen:

HAMBURG. Conditiën der Alliantie tusschen den Keizer en deszelfs Bondgenooten met den Koning van Portugaal.

I. PORTUGAAL, dat reedts 3600 Man te Paard en 12000 te Voet in dienst heeft, zal noch 3000 te Voet en 2000 te Paard werven, en alzo te zamen 10000 Man in het veld stellen.

II. Zal Portugaal 200000 Kroonen by de Ratificatie, wyders zo lang als den Oorlog duurt alle Jaaren een Millioen van de Geallieerden ontfangen, en van deze alle 6 Maanden de gerechte helfte betaald worden.

III. Zal het Leger op den naam van den Aertshertog Karel geboden worden, en dezelve daar Persoonlyk by weezen.

(a) *Ziet het voorgaande Deel, pag. 313. en dit pag. 12.*

IV. Zullen de Geallieerden Spanjen overal, zo veel als mogelyk is, afbreuk doen, en afwendingen maaken, om, ingevolge van het oogmerk dezes Verbondts, de Spaansche Kroon weder aan het Huis van Oostenryk te brengen, en te beletten dat ze ooit aan dat van Bourbon kome.

V. Zal het geene Portugaal wegens de West-Indien met Philips den Vden. heeft gesllooten, en van Vrankryk bedongen, van waarde blyven.

VI. De Bondgenooten zullen by het Portugeesche Leger 10000 Voetknegten, 1000 Dragonders, en 1000 Ruiters, waar van 6000 Keizersche zyn, voegen; het Oppergebied een Portugees Veldheer hebben; de Krygsraad door een Portugeeschen Voorzitter beroepen; en de Krygstucht op de Portugeesche wyze, inzonderheid in het stuk van de Religie, onderhouden werden.

VII. De Geallieerden zullen in het Leger zenden 2 Lieutenants Generaal; 4 Majoors Generaals; 4 Brigadiers, als 2 te Paard en 2 te Voet; 2 Lieutenants Generaals van de Artillery; 12 Ingenieurs; 12 Stukken van 12 tot 24 ponden yzer schietende, om in Portugaal te blyven; en 1800 Quintalen Buskruid.

VIII. Hier by zal Portugaal, behalven de gewoonlyke Veld-Artillery, 12 swaare of Battery-Stukken voegen.

IX. Zullen de Geallieerden hunne Voorraad in Portugaal vinden; behoeftens mogen koopen; en van Paarden, tegens 9 Guines voor een Dragonder, 12 voor een Ruiter, en 18 voor een Bevelhebber, verzorgd worden.

X. Zullen de Bondgenooten een magtige Vloot zenden, en daar van 12 Schepen van Linie in Portugaal overwinteren.

XI. Op de Kust van Portugaal zal de Vloot onder de Portugeesche Vlag

en

1703. July. en bestuuring staan; doch aan andere Oorden, zal de sterkste in het getal de W
voeren.

XII. Zal geene Vrede, als te samen gevolgd, nog zonder een volle voldoe
en zekerheid voor Portugaal, gesloeten worden.

XIII. Zal de Ratificatie door Engeland en Holland in twee, en door den K
binnen drie Maanden geschieden.

VRANKRYK. Arrest door het Parlement van Parys tegens den Bisschop van Clermont gegeeven.

DE zaak wegens het Geval van Conscentie, door verschei Doctooren in de Godtsgeleerdheid ondertekend, welke zich naderha aan d'Ordonnantie van den Kardinaal de Noailles, Aertsbisschop va Parys, waar in de zelve wierd veroordeeld, onderwierpen, en hunne ondertekening met een openbaar Geschrift herriepen, had seden ee wyl een groot gerucht onder de Roomschgezinden gemaakt. Nu moet men weeten, dat geenig Brevet of Decreet van den Paus in Vrankryk ontfangen mag worden als uit kracht van een uitdrukkelyke order des Konings. 't Is eene der Vryheden van de Gallicaansche Kerk, of om beter te zeggen, 't is het Recht van alle Souverainen. Zonder zodanig een order, en zelfs zonder een formeel Arrest, kan noch mag geen Bisschop de gemelde Decreeten in zyn Bisdom doen afkondigen noch 'er d'uitvoering afbeveelen. Ondertusschen verwachtte de Bisschop van Clermont, buiten twyfel aangedreeven door een byzonderen y voor het Hof van Romen, d'order des Konings niet om het Decree of de Bulle, laatstleeden tegens het Geval van Conscientie gegeeven, het zyne te doen afkondigen; en men stond ten Hove verbaasd wege de naarstigheid van den Raad door een formeel Mandement van die Prelaat voorgekomen te zien: weshalven hier door dan voet wierd gegeeven tot het onderstaande Arrest des Parlements van Parys, by het welk het gedrag des Bisschops van Clermont, als strydende tegens de Rechten des Konings, wierd veroordeeld; het leezen en aanplakken van het gemelde Mandement verbooden; en geordonneerd, dat 'er alle d'Exemplaaren af gesupprimeerd zouden worden.

Arrest

1703.
July.

Arreſt van het Hof van 't

PARLEMENT,

Het welk den Heer Procureur Generaal van den Koning aanneemt als Appellant van een Mandement, als abuſif gegeeven door den Heer Biſſchop van Clermont, op den 15den. April 1703. verbiedende het zelve te executeeren, als mede eenige Brevetten, Bullen, of Conſtitutien van den Paus te ontfangen, doen leezen, publiceeren of executeeren, voor dat de Koning zal hebben geordonneerd by zyne opene, en aan 't Hof geverifieerde Brieven, dezelve te publiceeren.

Woensdag den 9den. May 1703. 's morgens.

HEden de groote Kamer en Tournelle vergaderd, zyn den Advocaat en Procureur Generaal van den Koning binnen gekomen, en den Heer en Mr. Joſeph Omer Joly de Fleury, Advocaat des Konings, voerende het woord, hebben aan het Hof verklaard, dat haar bericht is, dat ſedert eenige dagen men binnen Parys heeft gedebiteerd een gedrukt Stuk, onder den Titul van *Mandament van den Heer Biſſchop van Clermont*; het welk niet kan aangezien werden dan als een ondernemingе, het Souverain Gezag van den Koning, en de onſchendbaarſte Grondregelen van de Gallicaanſche Kerke, gelykelyk quetſende.

Dat de voornoemde Heer Biſſchop van Clermont, niet vergenoegd is geweeſt te condemneeren by dit Mandament een Geſchrift, in 't kort te voorſchyn gekomen onder den Titul van *Geval van Conſcientie, voorgeſteld door een Biechtvader van een Provincie, opgeloſt door verſcheidene Doctors van de Faculteit der Godtsgeleerdheid*, maar dat hy ook ter zelver tyd zyn oordeel over het voorſchreven Geſchrift velt; het zelve door deze Ordonnantie condemneert; en het lezen daar van verbied: zo verklaart hy, dat hy het doet om zich te conformeeren na een Bulle van den Paus, welke het zelve Geſchrift al gecondemneerd hadde; ordonneerende alle de Geeſtelyken van zyn Bisdom, zich te conformeeren na de Bulle van zyne Heiligheid, en na zyn Mandament.

Hy gaat verder: hy wil, dat deze Bulle zal gedrukt werden boven dit Mandement; en dat alles na zyne forme en inhouden zal geëxecuteerd, gelezen, gepubliceerd, en aangeplakt werden over al daar het behoort.

Dat het is tegen deze Ordonnantie, dat zy gehouden zyn haare klachten voor het

1703. July. het Hof te brengen; niet konnende stil zyn, zonder na te laaten het geene zy aan den Koning, aan het Gemeen, en aan haar zelve schuldig zyn te doen.

Dat het verre van haar is, te blameeren het gedrag der Prelaten, die deze roekelooze Lasterschriften, welke strekken tot vernieuwinge van de contestatien die de wysheid des Konings zo gelukkig hadde bygelegt, in haare geboorte willen smooren.

Dat zynde Rechters over de Leere, Bewaarders van het Kerkelyk Gezag, zy geen te groote attentie noch vigilantie konnen hebben, om alle de poogingen van deze onrustige Geesten te dempen, welke eeuwiglyk gevaarlyke questien over een Condemnatie, rechtelyk geveld, zoeken te verwekken; breekende alzo de stilswygendheid ter zelve tyd dat zy protesteeren dezelve te houden; en ontrustende de vrede van de Kerk, onder voorwendsel van dezelve te bevestigen.

Dat, hoe zeer zy pryzen den yver die deze sentimenten aan den Heer Bisschop van Clermont heeft ingeboezemd, het haar zo zeer smert te zien dat de overmaat van den zelven yver een Prelaat, in 't midden van dit Voortreffelyk Gezelschap gebooren, heeft doen vergeten deze groote Grondregels, welke het geluk van zyne geboorte, en de kracht der domestique voorbeelden hem als eigen hadden gemaakt.

Dat zy niet behoeven te examineeren de hoedanigheid van het Decreet, waar af den Heer Bisschop van Clermont de executie geordonneerd heeft.

Dat haar genoeg is te verstaan, dat hy ondernomen heeft het zelve te doen publiceeren, zonder dat de Gallicaansche Kerk zulks heeft verzogt, zonder dat zy het heeft aangenomen, ende (het geene nog veel bezonderlyker haare Bedieninge raakte) zonder dat de Koning door zyn opene en aan 't Hof geregistreerde Brieven de publicatie daar van heeft geordonneerd.

Dat het zoude zyn de zekerheid der onwederspreekelykste Grondregelen verswakken, te willen door een menigte van exempelen en authoriteiten vaststellen dat geen Brevet noch Constitutie van de Pausen kan aangenomen werden in het Koningryk, zonder uitdrukkelyk verlof van den Koning.

Dat de onverbreekelyke standvastigheid, die het Hof altyd heeft gehad voor deze maxime, de oorzaak is van de behoudenisse van onze alderheiligste Vryheden: Dat door dezelve, niettegenstaande de bedervinge van de Zeden, en verslappinge van de Kerkelyke Tucht, wy noch behouden eenige voortreffelyke overblyfselen van de oude zuiverheid der CANONS, eenigste steunsel der Vryheden van de Gallicaansche Kerk, welke wy lang zouden verlooren hebben, 't en zy onze Voorouders ons ten voorbeeld hadden nagelaten met kracht te wederstaan alle nieuwigheden, gelyk deze, die tegenwoordig den yver van haare Bedieninge opwekt.

Dat het is om te voldoen aan het geene het zelve voorbeeld van haar vereischt in een zo hoofdzakelyke gelegentheid, dat zy gehouden zyn door ordinaris wegen te voorzien tegens een Ordonnantie, waar van het abuis zo openbaar is, dat men van nu aan zoude konnen uitspraak doen, niettegenstaande het appel 't welk zy inter-

terjecteeren: maar dat, om de alldernaauwkeurigste formaliteiten der ordre van de Justitie te observeeren, zy zich vergenoegden te verzoeken, dat het Hof geliefde haar als Apellanten aan te nemen van de Ordonnantie als abusivelyk door den voorschreven Bisschop van Clermont gegeven; doen verbieden de zelve te publiceren; en ordonneeren, dat de Exemplaren daar van zullen gesupprimeerd blyven. 1703. July.

En dat zy, om diergelyke contraventien voor te komen, dagten dat de wysheid van het Hof vereischte, in deze gelegentheid te vernieuwen de generaale Verboden, zo dikmaals gepronuncieerd, van te doen publiceeren en executeeren de Decreten en Constitutien van het Hof van Romen, voor dat zy zullen zyn geauthoriseerd door opene Brieven van den Koning in het Hof geregistreerd, en dat het *Arrest*, 't geen tusschen komen zal, zal gelezen, gepubliceerd en aangeplakt werden na gewoonte, volgens de schriftelyke Conclusien van den Procureur Generaal des Konings, welke zy nevens het voorschreven Mandement ter Gerechtplaatse gelaten hebben.

Den Advocaat en Procureur Generaal uitgegaan zynde, is gezien het Mandement des Bisschops van Clermont, van den vyftienden April laatstleden, boven het welke staat een gedrukt Exemplaar van een Brevet van 't Hof van Romen, gedateerd den voorgaanden twaalfden February; behelzende de zelve Ordonnantie, dat het voorschreve Brevet, gequalificeerd BULLE, zal werden gedrukt boven de voorschreve Ordonnantie, en dat alles zal geëxecuteerd werden na zyne forme en inhouden, gelezen, gepubliceerd en aangeplakt ter gewoonlyke plaatsen, en daar het behoort; mitsgaders de schriftelyke Conclusien van den Procureur Generaal des Konings, in deliberatie genomen zynde 't geene ter materie diende.

HET HOF doende recht op 't geene verzocht werd door den Procureur Generaal des Konings, heeft hem aangenomen Appellant van de voorschreve Ordonnantie, als abusif gegeven door den Bisschop van Clermont, by forme van Mandement, mitsgaders van de publicatie, zo daar eenige gedaan is, gehouden voor wel gereleveerd; laat toe aan den Procureur Generaal des Konings, t'intimeeren wie hem zal goeddunken, om over het voorschreven Appel te procedeeren; en ondertusschen verbied het lezeen, publiceeren en affigeeren van het voorschreven Mandement in het Bisdom van Clermont, en elders; ook die te verkoopen of uit te geven. Ordonneert, dat alle de Exemplaaren van het voorschreven Mandement zullen gesupprimeerd blyven, en ten dien einde gesaiseerd en gebracht werden ter Griffie van het zelve Hof. Doet inhibitien en verbod aan alle Aerts-Bisschoppen, Bisschoppen, haare Vicarissen en Officiaalen, en allen anderen, te ontfangen, doen leezen, publiceeren en executeeren eenige Decreten, Bullen, Brevetten, en andere Expeditien, geëmaneerd van het Hof van Romen, zonder opene Brieven van den Koning, in het Hof geregistreerd, om daar van de Publicatie te ordonneeren; behalven de Provisien van Beneficien, Brevetten van Penitenteryen, en andere ordinaris Expeditien, raakende de particuliere zaaken, welke geobtineerd werden in het Hof van Romen, volgens de ordonnantie en gebruik van 't Koningryk. Ordonneert, dat het tegenwoordig Arrest zal ge-

1703. zonden werden aan de Bailliuwschappen en Gerechten van het Ressort, om aldaar gelezen, gepubliceerd, geregistreerd en geaffigeerd te werden alwaar het behoort. Lastende aan de Substituiten van den Procureur Generaal des Konings, de hand daar aan te houden, en het Hof daar van binnen een maand te verzekeren.

July.

Geteekend;

DONGOIS.

Dit belettede echter niet, dat de Pauselyke Bulle aangenomen, en in alle de Kerken van Vrankryk geleezen en afgekondigd wierd: maar zulks geschiedde uit hoofde van een uitdrukkelyke Order des Konings: en ziet hier den Kreitsbrief, die door Monsr. de Pontchartrin ten dezen einde aan alle de Bisschoppen van Vrankryk wierd afgezonden.

Ik zend u, door des Konings order, het Decreet van den Paus, behelzende een veroordeeling der dwaalingen begreepen in een Geschrift 't geen onlangs te voorschyn is gekomen getituleerd, *Geval van Conscientie voorgesteld door een Geestelyken aan een Biechtvader van een Provincie, enz.* en zyne Majesteit heeft my geordonneerd daar by te voegen een Copy van het Arrest, 't geen Hy raadsaam heeft geoordeeld te geeven, om de vrede van de Kerk in zyn Koningryk te handhaaven. Deze twee Acten zullen u informeeren van het geen, 't welk de Paus heeft gedaan, gelyk ook van d'intentien des Konings tegens de Jansenistery. Gy zult ter zelve tyd zien, hoe zeer de godvruchtigheid zyner Majesteit over eenkomt met den yver van zyne Heiligheid, om de rechtzinnigheid des Geloofs te handhaaven: en ik moet u verzekeren, dat zyne Majesteit niets meer ter herte neemt, dan zich met alle kracht te stellen tegens de vernieuwing der beroertens welke de veroordeelde propositien van Jansenius hadden verwekt, en die zyne Majesteit gelukkiglyk heeft beslecht, enz.

DE PONTCHARTRIN.

Kusten van Bretagne door d'Engelschen gealarmeerd.

Op den 5den, der Maand Juny kreeg men tyding van Port-Louis, dat 'er een Engelsch Esquadre ('t was het geen, 't welk, twintig Schepen sterk, onder den Admiraal Rook van Spithead onder zeil was gesteeken, om de Haven van Brest te gaan sluiten tot dat den Admiraal Shovel, die het groot Convoy van de Levant na de Straat moest begeleiden, gepasseerd ware; doch 't welk te laat kwam, vermits d'Oorlogschepen, die men te Brest had toegetakeld, alreedts waren uitgeloopen) op de Kust was verscheenen, en dat drie Schepen van het

het zelve geschooten hadden op verscheidene Vaartuigen gekomen van Nantes, zonder hen egter te hebben konnen beletten in de haven te loopen: Dat d'Engelschen vervolgens, willende den Admiraal Rook niet weder in Engeland keeren zonder iets ondernomen, en ten minsten eenige alarm op de Kusten van Bretagne te hebben verwekt, de streek na Bell'-Isle gesteld hebbende, aldaar aan land waren getreeden, en na het Fort getoogen: Dat zy ter zelve tyd een groot getal van Chaloupen hadden afgevaardigd, om eenige Troupen op het Eiland Grouais uit te zetten: Dat daar op Monsr. de Ferul, Bevelhebber der Zeezaaken, order had gegeeven aan Monsr. de Vienne, Fregat-Capitein, om zeventien Chaloupen tot het verdryven van die der Engelschen te commandeeren; en dat men binnen zeer korten tyd tot vyf duizend Man, Militie of Landzaaten, had verzameld, om 'er een gedeelte af in de Chaloupen en op de Batteryen te verdeelen; maar dat een onweer zynde opgereezen, hen had doen contremandeeren: 't welk deed vreezen, dat d'Engelschen welligt het Eiland, alwaar veele Graanen en een meenigte van Ossen en Schapen waren, geplonderd mogten hebben, te meer dewyl men des avondts een groot vuur aan die kant gezien had, enz. Terwyl men nu in deze bekommering was, bragten de tydingen van den 13den. van Port-Louis mede, dat men van de Kusten van Bretagne verstond, dat men uit het Eiland Grouais zo dapper op d'Engelschen had gekanonneerd, dat zy'er geene landing hadden konnen doen, zulks dat de drie Schepen van hun Esquadre, welke gedetacheerd waren, den 6den., 's morgens, afweeken: Dat zy des namiddags in grooter getale wederkeerden, en aan een anderen oord meenden te landen; dog dat men hen te rug dreef, zonder ander verlies aan de zyde der Franschen als van zes Man: Dat men geloofde, dat d'Engelschen aan die kant niet en waren gekomen dan om vervolgens na Poitou te gaan, in de hoop van het aldaar gemakkelyker te zullen vinden; doch dat men verstond, dat 'er Landzaaten genoeg tot de verdeediging der Kusten verzameld waren, enz.

1708. July.

Ondertusschen bleek het uit de Brieven van Parys van den 2.sten. Juny, vermits het verbod van Commercie en Correspondentie, over neutraale Plaatsen ontfangen, dat men aan het Hof van Vrankryk nog niet en wist dat het Engelsch Esquadre van de Kusten was afgeweeken: Dat het gerugt liep, dat het voor het Eiland Ré was, en het Fort S. Martin beschoot: Dat men door geheel Bretagne langs de zeekant tot in het Land van Aunix zich in d'uiterste verbaasheid bevond: Dat men alle

1703. July. de Schepen, welke te Rochel op de ree lagen, weder in de haven had doen loopen, uit vrees dat ze door d'Engelschen, welke verscheidene Plaatsen geplonderd en in koolen hadden gelegt, verbrand mogten worden: Dat de Maarschalk d'Etrées de Landzaaten en de gereguleerde Troupen deed marcheeren na d'Oorden, welke 't meest voor der Vyanden geweld bloot gesteld waren: Dat de landing op het Eiland Groais den Engelschen niet en was gelukt: Dat een Priester zig aldaar uitsteekend had gekweeten; hebbende alle zyne Parochiaanen in slagordre geschaard, en zelfs ook de Vrouwen en Dogters, gekleed in mansgewaad, ten einde het getal te vergrooten; zulks dat het van verre gereguleerde Benden scheenen te weezen: 't welk gevoegd zynde by het kwaad weêr, de Vyanden had belet hunne onderneeming uit te voeren.

Tyding wegens een gevegt van vyf Fransche Oorlogschepen tegens de Convoyers van de Lisbonsche S. Ubesche Vloot.

Den 10des. der zelve Maand Juny ontfing zyne Majesteit tyding met een Courier van Madrid, dat de Marquis de Coëtlegon, die op den 13den. May met vyf swaare Oorlogschepen uit Brest was geloopen, op de hoogte van Lisbon een Hollandsche Vloot van omtrent honderd Zeilen, begeleid door vyf Oorlogschepen, had ontmoet: Dat hy de zelve terstond had aangetast, en 'er, na een zeer hardnekkig gevegt van eenige uuren, vier af genomen, en het vyfde in de grond geboord: Dat de Graaf van Wallenstein, Ambassadeur des Keizers in Portugaal, op een dezer Schepen gevangen was gekreegen, enz. Sedert verstond men, dat het Esquadre van Monsr. de Coëtlegon met de vier Hollandsche Oorlogschepen en den Ambassadeur zyner Keizerlyke Majesteit te Toulon was gekomen; alwaar de Soldaten en Matroozen eenige Lingotten en Zilverwerk, genomen uit het gezonken Hollandsche Oorlogschip, verkogten: een teken dat het een zeer ryke laading had ingehad.

Nieuwe Ambassadeur na Portugaal gezonden.

Hoewel men aan het Hof genoegsaam wist, dat 'er een Tractaat tusschen Portugaal en de Hooge Geallieerden geslooten was, oordeelde het zelve nogtans raadsaam Monsr. de Châteauneuf op den 23sten. Juny te doen vertrekken, om zig ten spoedigsten te Lisbon te vervoegen, en 'er de functien zyner Ambassade waar te neemen.

Staat der zaaken in de Sevennes.

Hoe het met de zaaken in de Sevennes, welke (a) meermaalen een zeer gewigtige stoffe aan dit Werk hebben beschikt, geschapen stond, zal de Leezer uit het volgende Verhaal konnen bezeffen

(a) Ziet het voorgaande Deel pag. 46, 136, 188, en 249.

Waar-

1709. July.

Waarachtig en onpartydig Verhaal wegens den toestand der zaaken in de Sevennes.

OM den Leezer een pertinent verhaal te geeven wegens den staat daar de zaaken in de Sevennes zich in bevonden, zullen wy hier voor eerst laaten invloeijen een Brief geschreven uit Nîmes, en gedateerd den 19den. April waar af den inhoud in de volgende termen is vervangen.

DE Misnoegden, die van hunne Vyanden Styfhoofdigen worden genoemd, hebben een Manifest uitgegeeven, en daar in een ieder, zonder onderscheid van Religie, genood zich by hen te voegen. De Maarschalk van Montrevel, om te beletten dat zy geene Roomsgezinden, die hun wederstaan, meer mogten dooden, heeft by Plakaat bekend gemaakt, dat hy, wanneer zulks komt te gebeuren, tien Nieuwbekeerden voor een ouden Roomschen zal doen sterven, en voor een Huis van de Roomsgezinden aangestooken, vier van de gedwongene Papisten laaten verbranden. De Inwoonders van Miclet en Somane zyn ingescheept, om tot nader bevel na Salces in Roussillon gebragt te worden: en men heeft alle de kleine Kinderen uit die beide Plaatsen in het Gasthuis van Montpelliers gebragt. Op bericht, aan den Maarschalk van Montrevel gekomen, dat een groot getal Jongelingen van dit Volk zich des nagts by de Misnoegden voegen, en by dag weder t'huis komen arbeiden, als of nergens van weeten; heeft dezelve den 17den. dezes 10 à 12 van de aanzienlykste Boeren uit ieder Dorp van Vaunergne en d'omleggende Landstreek by hem ontboden, en hen gedwongen hem een nette Lyst van de meest Schuldigen uit die Plaatsen op te geeven, en wel voornaamentlyk van de Mans-en Vrouwspersoonen die zich met de Leeraaren moeiden, onder bedreiging, dat, ingevalle zy niet getrouw in hunne Beschuldigingen waren, hy hen in de plaats van de Beschuldigden zou laaten stellen. Deze Menschen, welke meenden dat het met hen gedaan was, hebben zeer naauwkeurige Persoonen, die men reedts verdagt hield, beswaard; en is ter zelver tyd aan hen belast 24 uuren in deze Stad te blyven, op straffe van anders 6 maanden vastgezet te worden. Middelerwyl zond de Maarschalk zyne beveelen zo heimelyk aan de Krygsbenden, in die Landstreek verspreid, dat den 18den. des morgens vroeg, twee groote Dorpen omtrent Aiguemortes en St. Gilles, als mede Milan; een myl van hier, en drie à vier andere waren omringd. Van hier zond men ten 7 uuren een groot Detachement geoeffende Soldaaten en Burgers, om den aanslag, dien men voor had, van de meeste Schuldigen te ligten, te helpen uitvoeren; en om den zelven te doen gelukken, gelieten zich de Soldaaten, die de Dorpen hadden omringd, als of de Camisards op hen aankwamen, en belastten aan alle de Inwoonders, zo oude als nieuwe Katholyken, in de Kerk te vlugten, gelyk zy aanstonds deeden; en daar ze ingesloten bleeven, tot dat

de

1703. July. de Lyst van de Beschuldigden gekomen zynde, men den eenen voor en den anderen na, riep, tot dat men ze alle had; en die men miste, ging men in zyn huis zoeken; en, wanneer hy niet gevonden wierd, rekende men hem onder de by een gerotte Misnoegden te weezen. De niet Beschuldigden zond men na hunne huizen. Dit is in de voornoemde Dorpen stiptelyk opgevolgd; en de Aangeklaagden, 1500 zo Mannen als Vrouwen sterk, zyn na Montpelliers, Sommiers, Aiguemortes, en alhier gebragt, en gisteren de minst Schuldigen weder geslaakt. Heden heeft men van deze Gevangens 300 doen vertrekken, om by Aiguemortes ingescheept, en elders vervoerd te werden. Men heeft de voornaamste Inwoonders van deze Plaatsen gedwongen schriftelyk te belooven alle wanorde in hunne Dorpen te zullen beletten, en alle Misnoegden, die daar in mogen komen vlugten, te zullen vatten en aangeeven, op de verbeurte van het leven, en een boete van 16 à 20000 Gl., na dat zy vermogen, tot vergoeding van de schade die zy door hun verzuim mogten gedaan hebben. Gisteren is M. de Montrevel, een weinig voor den middag vertrokken, te Sommiers gaan slapen, alwaar M. de Julien by hem staat te komen. Zy meenen eerst zich meester van de Vlakten te maken; als in een Vyandlyk Land met Tenten, Bagagie, en Mondkost voort te trekken; en de Misnoegden, in het Gebergte gedreven, daar in op te sluiten. De Krygsmagt in deze Landen bestaat uit 21 Bataillons, daar onder 6 nieuw geligte; omtrent 1000 Miquelets; 32 Compagnien Vuurroers; het Regiment Dragonders van Firmaçon; en 8 Compagnien van een nieuw Regiment Dragonders van Languedok; behalven 6 Bataillions en een Regiment Dragonders, onlangs in Auvergne geworven, welke verwagt worden.

STraks na dit voorgevallene, te weeten den 20sten. der genoemde Maand April, trok Monsr. de la Donquiere met een Bataillon Mariniers van *Venezobre*, alwaar ze geinquartierd waren, uit; waar op aanstondts omtrent 900 Misnoegden, of Camisards, de Plaats kwamen bezetten, de Kerk in de brand staken, en het geen zy, zo van Eetwaaren als andere Voorraad, vonden, met zich namen. Den 20sten. kwam een Troup van deze Menschen dicht by *Nimes*, alwaar ze eenigen hunner Vyanden aantroffen en doodden, en daar na weder te rug weeken. Een andere groote Troup trof tusschen *Andwses* en *St. Jan de Gardonicque* eenige Benden van den Koning aan, met welke zy in een hardnekkig gevegt geraakte, en zig zo dapper kweet, dat een groot getal Koningschen op de vegtplaats bleef, en de rest om een goed heen komen zag.

Monsr. de Montrevel onderrigt zynde, dat zich een Troup van 1200. Misnoegden, door den Heer *Roland* en een ander Edelman gecommandeerd, op zekere Hoeve, genaamd *Vermeilles*, onthield, zond Monsr. *Planques* met 800. Fuseliers en 200. Dragonders derwaarts. Deze daar 's avondts komende, vond meer dan 800. van deze Menschen in bataille staan, op welke hy zeer vinnig aanviel, hoewel hy hen egter niet dan met zeer groote moeite, dewyl zy een dappere tegenstand deeden, kon te rug dryven; waar na van de geenen, die op de Hoeve gebleven waren, eenigen wierden nedergemaakt: en 3 à 4, welke gekregen wa-

waren, wierden aan de Poort opgehangen; hebbende de rest zich met de vlucht gesalveerd. In deze Actie is van de Koningschen mede een goed getal gebleeven, waar onder twee Capiteins van 't Regiment van *Auvergne*, en vyf mindere Officiers. 1703. *July.*

Een ander Gevecht, den 19den. May tusschen *Alaix* en *Uses* voorgevallen, is voor de Koningschen op verre na zo voordeelig niet geweest. Wy zullen, om de zaak geen tweemaalen te melden, ons aan dit volgende Bericht houden, behelzende dat de „ Jonge Marquis d'*Usson* 200 Miquelets, 300 Man van het Regi-
„ ment Mariniers, omtrent 200 Man van zyn eigen Regiment, 200 Paarden van
„ het Regiment van den Marquis de . . . . . de overige tot 1100 Man toe van
„ het Regiment van *Brisançon* by zich hebbende, door de Boeren was verwit-
„ tigd, dat twee mylen van *Alaix* 600 Camisards sworven, welke een *Fransch*
„ Convoy van 40 Man, na de laatstgenoemde Plaats met den Baron . . . gaan-
„ de, hadden geslagen: Dat daar op de gemelde Marquis d'*Usson* aanstondts
„ den Grave van *Brisançon* met 600 Man, daar onder 100 Ruiters, derwaarts
„ had geschikt, met bevel van zich met de Camisards in geen gevegt in te laa-
„ ten, maar alleen een Convoy van 150. Man, 't welk van *Usez* kwam, zien
„ te dekken, terwyl hy met zyne overige Manschap zou volgen: Dat de ge-
„ melde Camisards, door andere Boeren van de aannadering dezer 600 Man
„ verstendigd, waren geweeken, en maar 50 à 60 Man, als Koningschen gekleed,
„ hadden gelaaten, even als of zy door de Camisards verstrooid en geslagen wier-
„ den; terwyl hunne Broeders, omtrent 1200 Man sterk, zich in de Wynber-
„ gen en achter een klein Bosje gingen verschuilen: Dat over zulks de Partyen
„ des Graven van *Brisançon*, wat moeite zy ook deeden, geene Camisards had-
„ den konnen vinden; maar, wanneer de Marquis d'*Usson* met zyne overige
„ Benden aankwam, deze de voornoemde 50 à 60 Man, door een oud Katho-
„ lyk gecommandeerd, ontmoette, welke, als of ze niet wisten wie dat hen
„ naderde, veinsden de vlugt te neemen, en de 1100 Man onder den voor-
„ noemde Marquis zodanig verlokten tot dat de verschoolene Camisards tyd en
„ gelegentheid kregen om niet alleen voor den dag te komen, maar zich ook
„ in postuur te stellen: Dat daar op zeer hardnekkig was gevochten, het mee-
„ ste gedeelte der eerst genoemde 50 Man in het begin gesneuveld, maar door
„ de Camisards, van den Ridder *Roquet* en chef aangevoerd, zo kloekmoedig
„ voor de eer van den Heere en de vryheid van hunnen Godtsdienst gestreeden,
„ dat ooggetuigen verklaard hadden, dat ze eerder leeuwen als mannen hadden
„ geleeken, en zelfs in en onder het vechten den anderen hadden vermaand voor
„ de vryheid tot de dood toe te stryden: Dat in het gevecht de Marquis d'*Usson*
„ in zynen buik, en de Grave van *Brisançon* doodgeschooten, mitsgaders de
„ Marquis van *Montbrun* doodelyk gekwetst, en door de Camisards de volle
„ overwinning behaald was; hebbende 2 Lieutenants Colonels, 5 Capiteinen,
„ behalven andere Officiers, en 150 Gemeenen gevangen genomen, en 7 Stan-
„ aarden, een paar Keteltrommen, en veel ander Goed tot buit gemaakt: Dat
„ de Camisards, na hunne Vyanden of verslagen of verjaagd te hebben, op de plaats
„ van het gevecht God met het zingen van Psalmen voor dezen verworvenen ze-

1703. July. „ gen, die haar echter 180 Man, en daar onder 2 dappere Hoofdlieden, koste, „ waren komen loven en danken: Dat Monsr. de *Montrevel* sedert niet te voorschyn had durven komen, maar van het eene Kasteel, uit vreeze van aangetast te zullen worden, na het ander was geweken: Dat hy wel had uitgestrooid, dat uit Italien Krygsbenden tot zyne versterking in aantogt waren; „ maar dat de Camisards zich des weinig kreunden, om dat zy dagelyks sterker „ wierden, en zelfs de Manschap uit het *Vivaretz* by hen kregen, enz.

Ziet daar een Overwinning zo wel voor de vuist behaald, dan of ze door een wel gedresseerd Corps en de allerbeste Legerhoofden gecommandeerd was. Verscheide andere Berigten begrooten het getal der Koningschen op 800 Dooden, buiten de Gevangenen.

Meer andere Gevechten hebben 'er zich tot voordeel der Camisards toegedragen; doch by gebrek van noodige Berichten kan men die in hunne omstandigheden niet melden; waar van voornaamentlyk het slaan van 't Convoy, in 't bovenstaande Bericht gemeld, geen der geringsten is: in welk Gevegt een Wagen met Geld hun tot buit is geworden. Noch spreekt men van een ander Gevegt, dat door de Ridders *Deporter* en *Schatter*, welke laatste een oud Katholyk is, tot nadeel van de Koningschen zoude uitgevoerd zyn.

Na het bovengemelde voorval hebben zich de Camisards in vier groote Hoopen verdeeld, staande een gedeelte tusschen *Nimes* en *Sommieres*, alwaar zy volkomen meester van het Veld en Proviand zyn. Het tweede gedeelte stond te dier tyd tusschen *Anduses* en *Nimes*, langs de Rivier *Gardon*. Het derde onthield zich by *Alaix*. En het vierde zoude in 't *Vivaretz* na de kant van *Ambroise* en de *Vauts* staan. Van het Corps by *Alaix* had het grootste gedeelte zich in de Wyngaarden, een vierendeeluurs van de Stad, geretrencheerd. Een Troup van 250. man naderde tot onder de muuren van de Stad, en nodigde d'Inwoonders tot het hooren van een Predicatie. De Maarschalk de Montrevel, die daar binnen was, zulks verstaan hebbende, deed aanstondts de Poorten sluiten, en week in 't Fort; vreezende dat d'Ingezetenen zouden opstaan, en zich by de Camisards, welke omtrent 1500 Man sterk waren, voegen. Sedert is die Veldheer van *Alais* naar *Anduses* getrokken; bevindende zich in d'eerstgenoemde Plaats niet al te zeker.

Voegt by dit Relaas den volgenden Brief, geschreeven door zekeren Switserschen Lieutenant Generaal, dienende tegens die van de Sevennes, aan een zyner Vrienden te Schafhuizen.

WY hebben hier den wreedsten Oorlog, dien men ooit gezien heeft: want van wederzyden werd geen quartier gegeeven. Gisteren ontdekten wy een hoop Camisards. Men gaf my de 4 Compagnien Dragonders, onlangs in Languedok geworven, met ordre om haar aan te tasten. In den beginne verweerden zy zich kloekmoediglyk; maar na dat het gevegt een uur geduurd had, weeken zy in een bosch. Van de haare zyn 80 op de plaats gebleven, en daar onder 8 Vrouwen. Ik heb 10 Dragonders verlooren, en 30 Gequetsten bekomen.

Het

Het onderstaande Extract van een anderen Brief, gedateerd den 28sten. Juny uit Alais, behelst eenige andere byzonderheden. 1703. July.

MEn had wel hoop, dat men de Phanatyken in 't kort zoude verdelgen; maar zy zyn aan alle kanten van de Bergen verstrooid; en hoe meer men van haar dood slaat, hoe sterker zy weder te voorschyn komen. Daar passeert geen dag, of geschied executie. Men doet haar alle tormenten aan, en is geen quartier voor haar. Men heeft by Anduse eenigen, die Psalmen zongen, overvallen, 80 gedood, en 20 gevangen genomen, die alle geëxecuteerd zyn. Gisteren zyn eenige Persoonen van qualiteit van de Party der Phanatyken ter dood gebracht. Daar is geen apperentie, dat het vuur zo schielyk geblust zal werden; 't welk een groot ongeluk voor deze Provincie is: en men kan zeggen, dat dezelve geruineerd is. De Maarschalk de Montrevel zal in d'aanstaande Zitting der Staaten presideeren. Zo onze Troupen hier langer verblyven, zal het Land verder zodanig geruineerd werden, dat het in lang niet te herstellen zal zyn.

De volgende en laatste, door een voornaam Officier, dienende onder den Maarschalk de Montrevel, aan een Magistraatspersoon van Basel geschreeven, en gedagtekend in den aanvang dezer Maand Juny, maakte de zaak mede ongemeen swaar, en gantsch geen gewag van eenig voordeel der Koningschen op de Camisards.

OM aan U E., volgens uwe begeerte, kennisse te geeven van den toestand der zaken, hier omtrent, zo zegge ik, dat, hoewel die geenen, welke de wapenen tegens des Konings Troupen opgenomen hebben, niet meer als 10000 Man uitmaaken, wy echter niet sterk genoeg zyn om dezelve t'onder te brengen; waar van de voornaamste reden is, dat de Maarschalk de Montrevel, vreezende dat de groote Steden tegens ons zullen opstaan, kloeke Garnisoenen moet houden in Nismes, Uzes, en Alais; dewyl daar meer nieuwe als oude Catholyken zyn. Onze Troupen zyn door dezen ongehoorden wreeden Oorlog zodanig verminderd, dat wy het veld aan de Rebellen hebben moeten laaten, die nu haaren Oogst inzamelen na haar welgevallen. Het is nu zo verre gekomen, dat wy ons op de oude Catholyken niet langer durven verlaaten; want sedert dat de Koning gedwongen heeft te veranderen, zyn zy met de Nieuwbekeerden over en weer getrouwd, en haaten beide des Konings Troupen, aan dezelve zo veel quaad doende als zy konnen. En of schoon men dit quaad niet zoude konnen dempen, alwaar 't dat men meerder Volk had, zo moet men echter hier omtrent blyven; dewyl de voorgemelde Steden en andere Plaatsen zich zekerlyk voor de Rebellen zouden verklaaren. Van de kleine schermutselingen, die dagelyks voorvallen, maake ik korthcidts halven geen gewag: maar onze aanslagen mislukken t'elkens, om dat de Vyanden te vooren daar altyd van zyn bericht. Indien wy de Ge-

1703. Gevangenen, die wy krygen, aanstondts ophangen; zy blyven ons daar om-
July. trent niet schuldig: en werden Officieren zo wel als Gemeenen straks door haar op-
geknoopt.

PORTUGAAL. Gevecht tusschen vyf Fransche Oorlogschepen en het Convoy van de Lisbonsche en S. Ubesche Vloot.

(a) Zie pag. 46.

EER men tot de politique zaaken van Portugaal overgaat, moet hier alvoorens gesproken worden van een zeer hardnekkig en bloedig (a) Gevegt, 't welk zich geduurende de Maand May toedroeg tusschen de Convoyers van d'Engelsche en Hollandsche Lisbonsche en S. Ubesche Koopvaardyvloot en een Esquadre van vyf Fransche Oorlogschepen. De gemelde Vloot, te weeten de Lisbonsche, vertrok van de rede dier Stad op den 21sten. May, begeleid door de twee Oorlogschepen van de Capiteins Roemer Vlak en Boreel, het eerste gemonteerd met vyftig en het ander met vier-en-dartig stukken kanon; wordende by de Banken van S. Ubes ontmoet door de Vloot van die Plaats, geconvoyeerd door drie Oorlogschepen, gevoerd by Capitein Fromand en de Commandeurs Teengs en de Wit; welke nu gezamentlyk een Vloot van honderd en dartig Koopvaarders by zich hadden. Op het Schip Muiderberg, gevoerd by Capitein Vlak, hadden zich ook ingescheept de Keizerlyke Ambassadeur de Graaf van Wallenstein, en de Heer Kok, Afgezant des Keurvorsts van Ments. Met een aangenaame wind zeewaart ingesteeken, om na Holland te zeilen, wierden ze, omtrent tien mylen van de wal zynde, vyf kloeke Schepen gewaar, welke, nader gekomen, wel haast voor Fransche Oorlogschepen, gecommandeerd door Monsr. de Coëtlegon, uit Brest naar de Straat verordend, wierden gekend. Hunne Monture bestond van seventig tot twee-en-negentig Stukken. Straks schaarden de Franschen zich in slagordre, en kwamen elk op zynen Man af; wordende door de Hollanders, veel meer dan eens zo swak in Kanon en voornaamentlyk Manschap, kloekmoedig ingewagt. Het Gevecht ving des morgens omtrent elf uuren aan, en duurde tot aan den avond, met ongeloofelyke hardnekkigheid van de kant der Hollanders; zynde het Schip van Vlak zeer deerlyk gehavend, zyne groote Mast over boord geschooten, en hem zelf in 't begin met een kanonkogel een Arm van 't ligchaam weggenomen; in welken staat hy echter zeer bezadigd alle de beveelen gaf, die men van een ervaren Zeehoofd kon verwachten. De Fransche Bevelhebber, welke tegens Vlak sloeg, raakte zyne groote Rêe kwyt; en d'anderen wierden mede zodanig getroffen, dat men nooit heviger stryd tusschen tien Schepen heeft gezien. Eindelyk moesten even-

wel

wel de Hollanders swigten, geensins verwonnen, maar vermits de party alte merkelyk ongelyk was; zynde het Schip van Vlak, wel het meest in de knel, en eenige glazen lang tegens twee Franschen, den een der zelver Schout by Nagt, bezig geweest, en zodanig doorboord dat het kort na het Gevecht kwam te zinken. De Koopvaarders deeden ondertusschen hun best om zig weg te pakken, en hunne behoudenis in de vlugt te zoeken; 't geen ook zo wel gelukte, dat 'er niet een eenige van de Franschen wierd genomen. Tot het ongeluk van de Hollanders, welke zig altemaal in dit Gevegt met ongemeene dapperheid kweeten, zoude veel geholpen hebben, dat de Franschen, behalven het groot verschil in Monture en Schepen, nog gestadig de loef hadden: waar by men ook nog wilde zeggen, dat d'eerstgenoemden door de styve koelte het gebruik van hun onderste geschut niet na behooren gehad zouden hebben. 1703. July.

Hoewel den Ambassadeur van Vrankryk genoegsaam verstendigd was wegens 't geen zig ten opzigte der Alliantie van den Koning met den Keizer, de Koningin van Engeland, en de Staaten Generaal had toegedraagen, presenteerde hy egter in 't begin der voorgaande Maand een Memorie, by de welke hy aan zyne Majesteit uit den naam van den Koning, zynen Meester, aanbood niet alleenlyk alles, 't geen ter zaake van het Tractaat tusschen Vrankryk, Spanjen, en Portugaal niet en was nagekomen, te zullen verbeteren, maar ook in zodanige verbintenissen met zyne Portugeesche Majesteit treeden, dat dezelve daar een volkomene zekerheid tegens allerhande Mogendheden, en zelfs tegens Spanjen, by aldien die Kroon naderhand eenige pretentien tegens Portugaal mogt willen formeeren, in zou vinden. Maar den Hertog van Cadaval antwoordde hem uit den naam des Konings, dat zyne Majesteit niet langer na eenige propositien over die materie kon luisteren: waar op den Ambassadeur gelegentheid genomen hebbende om te vraagen, of de Koning van Portugaal zig dan ook in verbintenissen met de Vyanden van den Koning, zynen Meester, had ingelaaten, voerde den Hertog hem te gemoet, dat hy geen order had om hem ander antwoord te geeven, en dat men de vryheid aan hem liet van 'er zodanig een gevolg uit te trekken als hy raadsaam mogt oordeelen. Fransche Ambassadeur presenteert een zeer voordeelige Memorie, dog te vergeefs.

OMTRENT het eind der Maand Juny kwam een gedeelte van het Esquadre, 't welk onder het gebied van den Admiraal Rook ENGELAND.

1703. July.

op de (a) Fransche Kusten had gekruist, te Spithead weder te rug; blyvende d'overige Schepen van het zelve in zee, om een waakend oog tegens alle ongevallen te houden. Zyn' Excellentie had rondom heen alle de Plaatsen, op de Kusten, en inzonderheid van Bretagne, gelegen, gealarmeerd; te Bell'-Isle eenige Manschap aan land gezegt; sommige Zeedorpen en Gehugten verwoest; en agtien à negentien Fransche Schepen, komende van West-Indien en andere Oorden, daar onder eenige van belang, genomen, voornaamentlyk een Engelsch Schip, door de Franschen op de Kust van Guinee veroverd, ter zelve tyd als zy het Fort Gombo, d'Engelsche Africaansche Compagnie toebehoord, overweldigden. In dit Schip hadden ze een groote somme Geldts, daar de vernieling van het Fort mede afgekogt was, en veele zeer kostelyke Koopmanschappen, geladen.

Admiraal Rook komt met zyn Esquadre van de Fransche Kusten te rug.

(a) Ziet Pag. 44.

Men kreeg nu berigt, dat de Colonel Codrington (van wien wy (a) elders, doch wat te voorbaarig, gezegt hebben dat hy aan het Eiland Guardeloupe geland zynde, het Fort Basseterre belegerd en ingenomen, en zich daar door meester van dat Eiland had gemaakt) zyn oogmerk, om het zelve geheel en al onder zyn geweld te krygen, niet had konnen bereiken, ter oorzaak dat de Franschen, welke uit het Fort waren gevlugt, in ontoegankelyke Gebergtens geweeken, en door acht honderd Man van het Eiland Martinique versterkt zynde, zig aldaar zodanig hadden begraaven, dat het t'eenemaal onmogelyk was hen zonder meerder magt uit hunne beschanssingen te verdryven. Codrington dan, ziende dat zyn Volk zo door sterfte als anderssins geweldig was geminderd, en zyn voorneemen voor dien tyd niet te konnen volvoeren, besloot met zyne overgebleevene Manschap af te trekken, en het Eiland te verlaaten; 't geen egter niet en geschiedde voor dat hy alle de Plantagien, Gebouwen, en Gewassen had laaten verwoesten.

Guardeloupe door d'Engelschen geruïneerd, en verlaaten.

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 314.

Gelukkiger, doch niet van zo grooten beslag, kwam uit te vallen de Togt van den Commandeur Whetstone, voerende het gebied over een Smaldeel Engelsche Oorlogschepen. Deze had van half February tot in den aanvang der Maand April te vergeefs op een Vloot Koopvaarders aan beide de zyden van het Eiland Hispaniola gekruist: weshalven hy de cours na Petite Guave en Leogone, in de Golf van Hispaniola, stelde; zyne Schepen verdeelde; en het eene gedeelte onder Capitein Vincent naar de Zuidkust stuurde; terwyl hy zelve met het ander naar de Noordzyde van de Baay stevende. Na weinig tydts ontmoetten hem drie kloeke Fransche Kaapers, op de welke aanstonds jagt maa-

Fransche Kaapers door Commandeur Whetstone vernield.

maakende, dreef hy den eenen aan de grond, verbrandde den tweeden, en vermeesterde den darden. Thans zich weder met de Schepen onder den Capitein Vincent te samen gevoegd hebbende, zeilden ze de Baay dieper in, en zagen dicht onder land noch vier toegetakelde Kapers gereed leggen. Hier op roeiden ze des nachts, willende den aanslag te veiliger uitvoeren, met de Chaloupen derwaarts; tasten ze stoutmoedig aan; staken 'er een af in den brand; haalden een anderen uit de Baay; schooten den darden in de grond; en veroverden den vierden, welke kort daar na by ongeluk in de lucht vloog. Deze Kapers waren verordend om met vyf honderd Man naar 't Noorden van Jamaica te zeilen, en aldaar een landing t'onderneemen. 1703. July.

Eindelyk: omtrent het begin der Maand liet de Koningin alle de (a) Franschen, welke op de zee gevangen waren genomen, zonder onderscheid noch van qualiteit noch van getal, in vryheid stellen; op de verzekering, dat Vrankryk zich verbond het zelfde ten opzichte der Engelsche Zeegevangenen, die zich aldaar bevonden, te zullen doen: want wat het Cartel belangt, daar wierd niet meer af gesproken.

Fransche Zeegevangenen in vryheid gesteld.

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 255. en 312.

SCHOTLAND. Parlement vergaderd.

DEN 17den. der Maand May, dag beraamd tot de vergadering van het Parlement dezes Koningryks, vervoegden de Heeren en Gedeputeerden zich met de gewoonlyke plechtigheden in de groote Zaal; en hebbende den Hertog van Queensbury, Lord Hooge Commissaris der Koningin, zich op den Troon geplaatst, wierd zyne Commissie geleezen, en vervolgens d'onderstaande Brief van haare Majesteit door hem aan de Vergadering gepresenteerd.

ANNA R.

Mylords en Edellieden,

WY hadden gedagt U Lieden eerder in de verzameling van dit Parlement by een te hebben laaten komen: maar de groote en gewigtige zaaken, waar in Wy deze winter zyn ingewikkeld geweest, zyn daar van de noodzaakelyke verhindering geweest.

Wy hebben U Lieden, en alle onze goede Onderdaanen, by verscheidene gelegentheden verzekering gegeven van ons vast besluit, om hen in hunne Religie, Regten en Vryheden, zodanig als die tegenwoordig by de Wetten zyn vastgesteld, te handhaven en te beschermen.

En

1703. July. En by aldien 'er eenig ding aan onze Onderdaanen tot voldoening van ons Volk, en de veiligheid van dit ons oude Koningryk, mogt ontbreeken, zullen Wy altoos bereid wezen om 'er in tydts in te voorzien, en het te verzorgen.

Gylieden ziet, dat Wy in een grooten en noodwendigen Oorlog, tot bescherming der Protestantsche Religie, en behoudenisse der Vryheden van het Christendom, ingewikkeld blyven; en Wy hoopen, dat Gylieden zorgvuldig wacht zult houden tegens alle de gevaaren die dezen Oorlog mag dreigen: ten welken einde Wy Ulieden in het byzonder aanbevelen den staat van onze Krygsmagt, Sterktens en Bezettingen te overwegen, en te bezorgen dat de zelve na behooren werden gehandhaafd, de noodige Onderstanden daar toe ingewilligd, en alles in zodanig een or gehouden als meest tot verligting en behoudenis van het Land kan dienen.

Wy bevelen Ulieder zorg ook aan, dat de Koophandel moge voortgezet, en alle middelen, daar toe dienstig, het zy met de voorige Wetten te verbeteren, nieuwe te maaken, of wat anders noodzaakelyk en nut voor de welvaart van het Koningryk mag wezen, in het werk gesteld werden.

Dat de Vrede vastgesteld en verzekerd, mitsgaders het goede van dit ons oude Koningryk bevoorderd werde, is geweest en zal altoos onze voornaamste betragting zyn: en over zulks verwagten Wy tot zo groote en goede eindens uwe samenlooping en bystand, mitsgaders dat Gy dezelve wilt najaagen met die wysheid, voorzigtigheid, en eendragtigheid, als meest tot ons gemeene voordeel en voldoening kan strekken; en voornamelyk dat kragtdaadige middelen tot voortzetting van den Godtsdienst, Deugd, en waare Godvruchtigheid, als mede tot onderdrukking van Ondeugden Ongebondenheid, mitsgaders bezorging der Armen, mogen beraamd werden.

Wy hebben tot onzen Commissaris, en om onze Koninglyke Persoon in deze Zitting van het Parlement te verbeelden, aangesteld onzen recht getrouwen en gantsch lieven Neef en Raad, James Hertog van Queensbury; zynde wel verzekerd, dat de ervarenheid, die beide Wy en Gylieden van zyne groote bekwaamheden en getrouwheid in de voorige waarneeming van dat toevertrouwde hebben, ten vollen onze keur zullen doen pryzen, en hem aangenaam by Ulieden maaken.

Dit is uwe eerste Verzameling; en dewyl Wy niets aanbevoolen hebben als dat tot uwe eigene zekerheid en welvaart dient, zo verwagten Wy met vertrouwen een genoegsaame erkentenis, mitsgaders een gehoorzaame en blymoedige te samenlooping op het geene Wy voorstellen, en dat alle verschillen en hevigheden aan een kant gelegt zynde, Gylieden met eendragt de zaaken tot zo gelukkig een besluit zult brengen, dat een duurzaame eenigheid tusschen Ons en ons Volk moge gevestigd werden. Waar mede Wy UL. hertelyk bidden wel te vaaren.

Gegeven in ons Hof te St. James den 24sten. Maart 1703. en van Onze Regeering het tweede Jaar.

Door haarer Majesteits bevel

TARBAT.

Hier

1703. July.

Hier na nam den Hertog van Queensbury, haarer Majesteits Lord Hooge Commissaris het woord, en deed de volgende Aanspraak.

Mylords en Edellieden,

DE Koningin heeft de goedheid gehad van dikwils groote verzekeringen te geeven, dat Zy de Religie, de Wetten, en de Vryheden van haar oud Koningryk Schotland, gelyk ook de tegenwoordige gesteldheid der Kerk, zal handhaaven en beschermen. Indien 'er iets ontbreekt tot de voldoening en de vertroosting der goede Onderzaaten van haare Majesteit, ik heb genoegsaame instructien en magten omtrent alles, 't geen men raadsaam zal vinden voor te stellen, ten einde die oogmerken te bereiken.

De zo enge vereeniging van twee Monarchien, welke ieder op haare beurt getracht hebben Europa onder haare slaverny te brengen, en onzen Godtsdienst uit te rooijen, heeft haare Majesteit genoodzaakt zich in een rechtvaardigen Oorlog te wikkelen: en haare Majesteit zo tydelyk daar in te voorschyn zynde gekomen, heeft zulks wakkerheid en leven aan d'Alliantie, en een byzondere aanmoediging aan de Protestantsche Vorsten en Staaten, gegeeven. God heeft tot nu toe de Wapenen van haare Majesteit en deszelfs Bondgenooten met goede en gelukkige gevolgen, zo te water als te land, gezegend; zulks dat men d'Overwinningen van Vrankryk heeft gestuit, en een barriere gesteld voor die magt welke het van dag tot dag trachtte te vergrooten.

Dit moet ons een groote vergenoeging geeven, te leeven onder de zachte Regeering van een Protestantsche Koningin. Wy genieten de zoetheden der Vrede, en gevoelen noch d'uitwerkingen der Tiranny, noch de wanorders of d'elenden van den Oorlog, waar in zo veele Natien zyn omvangen. Evenwel moeten wy ons daarom niet in een al te groote gerustheid houden; dewyl zulks aan onze Vyanden moed zou geeven om onderneemingen tegens ons te formeeren, of ons, indien ze ons niet in staat zagen van ons te verdeedigen, te trotseeren.

Haare Majesteit stelt u niets voor 't geen niet tot uwen welstand strekt, zonder iets daar onder te vermengen 't welk Haar betreft: dat is, de Subsidien voor de Krygsbenden, volgens d'instelling, te laaten voortgaan; de Vestingen en Plaatsen te repareeren, en van Oorlogsbehoeftens te verzorgen: 't welk zo noodzaakelyk is, dat ik niet en twyfel of gy zult met haare Majesteit overeenkomen in alles 't geen Zy van u begeert. Uwe spoedigheid in het toe te staan zal aan haare Majesteit zeer aangenaam zyn, zich in de wereld doen aanmerken, en een groot teken van uwe getrouwheid en genegentheid weezen; 't welk de waarde van 't geen gy zult aanbieden, grootelyks zal vermeerderen.

De kwaade staat van den Koophandel, die zeer vermindert, verdient dat gy daar een byzondere en wyze attentie over maakt. Haare Majesteit wil van haare kant gezamenerhand met u alles aanwenden, 't geen zal konnen strekken tot het

H aan-

1705. aanmoedigen en herstellen van den zelven, 't zy met nieuwe Wetten te maken, of met de geene, welke reedts gemaakt zyn, te hervormen.
July.

Mylords en Edellieden,

HAare Majesteit heeft de goedheid gehad van my te vereeren met een Tytel, om haare Geheiligde Persoon geduurende deze Zitting des Parlements te verbeelden. Ik voel zeer wel het groot gewigt, en de swaarigheden, welke deze hoogwigtige Bediening verzellen: maar de goedheid van haare Majesteit moedigt my aan, en doet my gelooven, dat myne oprechtheid en den yver tot haaren dienst zullen vervullen 't geen aan myne bekwaamheid ontbreekt; en dat Zy, volgens haare Koninglyke wysheid, zo veel zorgs voor haar Volk draagt, dat Zy my niets en heeft bevolen 't geen men zich zou konnen inbeelden tegens het belang des Koningryks te weezen: 't welk my verzekert, dat gy met goeder herte met my daar in zult concurreeren; u beloovende, dat ik alle de diensten, welke een iegelyk aan haare Majesteit en de Natie zal komen te doen, zeer getrouwelyk aan haare Majesteit zal berichten en de vrede en rust, welke wy tegenwoordig genieten, te behouden.

Haare Majesteit is gewikkeld in een zo rechtvaardigen als noodzaakelyken Oorlog tot de verdeediging der vryheden van Europa tegens d'ontsagchelyke macht van den Koning der Franschen: en gelyk wy gehouden zyn God te danken voor de goede gevolgen van haarer Majesteits wapenen, moeten wy Haar ook alle de hulp en bystand geeven die 't ons mogelyk is; dewyl zulks zo noodzaakelyk tot onze verdeediging word vereischt. Al wat haare Majesteit verzoekt, is dat gy in uwe zekerheid voorziet, met de subsidien, welke noch noodzaakelyk zullen konnen weezen tot het onderhoud van haare Plaatsen, te bezorgen, en de zelve van monitien te voorzien. Zulks doende, zult gy een baarblykelyk teken geeven van de eenigheid en het vertrouwen tusschen haare Majesteit en haar Volk. Dit zal het zekerste en krachtigste middel zyn om de d'aanslagen onzer Vyanden te verbreeken, en de Vrede en rust, welke wy tegenwoordig genieten, te behouden.

Na dat de Lord Hooge Commissaris geëindigd had, deed de Graaf van Seafield, Groot-Kancelier, d'onderstaande Aanspraak aan de Vergadering.

DE komst van haare Majesteit tot de Kroon maakt het geluk van alle de Staaten haarer Heerschappy. Haare Majesteit is altyd zeer vast aan de Gereformeerde Religie gehegt geweest, en kan met recht de Verdeedigster van het belang der Protestanten in Europa genoemd worden. Alle de geenen, die de eer hebben

ben gehad van het dichtst aan haare Geheiligde Persoon te naderen, of die de bedryven van haare Regeering naauwkeuriglyk hebben ondervorscht, moeten zich verzekerd houden, dat het voornaamste oogmerk haarer Majesteit is alle haare Onderdaanen gelukkig te maaken. 1703. July.

Gy hebt den Brief van haare Majesteit hooren leezen, en het Vertoog van den Lord Hoogen Commissaris verstaan. Daar is geen twyfel aan te slaan, of beide veroorzaaken ze aan u, welke dit Koningryk verbeeld, en door haar gezag vergadert zyt, een groote voldoening noopende de volle verzekeringen welke Zy u geeft van haare Koninglyke resolutie om haar Volk in de bezitting van des zelfs Godtsdienst, Wetten, en Vryheden te handhaaven, en wegens dat Zy zo dikwils heeft beloofd het Gouvernement der Kerk te beschermen. Maar zo 'er noch iets overblyft om tot de vertroosting, tot de vernoeging, en tot de voldoening van haare Onderzaaten te doen, haare Majesteit heeft daar volkomene instructien toe gegeeven; gelyk de Lord Hooge Commissaris heeft gezegt: zulks dat 'er niets ontbreekt 't geen tot de verzekerdheid en de voorspoed van dit Koningryk noodzakelyk is.

De Koophandel des Koningryks verdient, dat gy 'er een byzondere aandacht toe verleent. Het eenigste middel om den overvloed in deze Natie te brengen, en haar ryk te maaken, is de Negotie voort te zetten en te doen bloeijen: en haare Majesteit verzekert u, dat zy nevens u haare vlyt daar toe zal aanwenden. Onze Manufactuuren zyn alreedts zeer vermeerderd, en verdienen aangemoedigd te worden: maar wy hebben geenen handel met de vreemde Landen; 't welk alle onze Steden en Gemeenschappen geweldig verarmt. Gylieden hebt tegenwoordig een gelegentheid om te doen 't geen gy daar toe noodzaakelyk zult oordeelen; 't zy met de Wetten, welke voor den Koophandel nadeelig zouden mogen weezen, te hervormen; 't zy met nieuwe te maaken; of met aan de geene, welke ten einde loopen, weder kracht te geeven.

Dit gedaan zynde, examineerde men verscheidene betwiste Electien. Den Hertog van Hamilton presenteerde een Acte om d'authoriteit der Koningin t'erkennen; en men besloot, een dag te beraamen om 'er d'eerste leezing af te doen. Hier na adjourneerde zich het Parlement tot den volgenden Dingsdag, en de Vergadering keerde in de zelve order, als ze gekomen was, weder na het Koninglyk Paleis, alwaar den Hertog van Queensbury een zeer prachtig Festyn had doen bereiden. Aan het eene eind der zaal stond een tafel, twee of drie treden boven de vloer verheven, waar aan hy alleen zat te eeten. Den Hertog van Argyle, in de hoedanigheid van Groot-Meester van der Koninginne Huis, gaf hem d'eerste maal, geknield, te drinken. De Graaf van Marr, Groot-Voorsnyder; de Graaf van Lowdon, Groot-Schenker; de Lord Boile, Controlleur; en de Ridder Baronnet William Enstruther,

1703. July. Eerste Hofmeester; waren mede bezig met den genoemden Hertog, de verbeeldende de Geheiligde Persoon van haare Majesteit, te dienen, ieder volgens vereisch van zyn Ampt.

Den 22sten. May, wanneer de tweede zitting wierd gehouden, hebbende het Parlement zich tot dezen dag geadjourneerd, kwamen verscheidene hevige debatten over d'Electien voor te vallen; waar af eenige, te weeten van vier Edellieden van zynen aanhang tot Gedeputeerden der Provincie van Lamerek, door den Hertog van Hamilton eindelyk wierden doorgedreeven. Sommige andere Leden, welke nooit in het voorige Parlement hadden gezeten, qualificeerden zich mede door het afleggen van de gewoonlyke Eeden.

Den 24sten. wierd door den genoemden Hertog voorgesteld, dat d'Acte wegens het erkennen van het recht der Koningin tot de Kroon, door hem ingeleverd, en op den eersten dag van de zitting des Parlements geleezen, andermaal geleezen mogt worden: waar op haarer Majesteits Advocaat een Clausule ingaf om daar by te werden gevoegd, vervangen in deze termen: *En haare Majesteit, met advys en consent des Parlements, ordonneert en verklaart, dat het is en zal weezen. Hoog Verraad, zo iemand der Onderdaanen van dit Ryk mogte willen betwisten, ontkennen, of bestryden haarer Majesteits Tytel en Recht tot de Kroon van het zelve, ofte haar daadelyk oeffening van de Koninglyke Magt sedert dat zy de zelve heeft aangevaard.* Hier over een groot getwist ontstaan zynde, wierden de stemmen ingezameld; en d'affirmative ging door.

Den 28sten. besteedde het Parlement een gedeelte van den dag met het betwisten van d'Electien; en wierd d'Acte tot het erkennen van het Recht en den Tytel der Koningin tot de Kroon door den Lord Hoogen Commissaris met den Scepter aangeraakt: doch den Hertog van Hamilton gaf te verstaan, dat de Clausule, door den Advocaat van haare Majesteit in die Acte gevoegd, niet aangemerkt moest worden als een ratificatie van alle Actens des voorgaande Parlements; verzoekende, dat zulks in een nadere overweeging mogt werden gebragt.

Den 3den. Juny was het Parlement met geene andere zaaken bezig, dan met d'onwettige verkiezingen der Leden te verwerpen, en andere te bevestigen.

Den 5den. wierd voorgeslagen, of men niet een onderzoek behoorde te doen, op welke wyze de gemeene Inkomsten onder de voorige Regeering waren ingevoerd en besteed, en of men ten dien einde niet een

een Commissie zoude benoemen: 't welk in 't algemeen doorging. 1709. July.

Den 6den, vermaande de Lord Hooge Commissaris in een Aanspraak het Parlement, dat het tot het verrichten van noodige zaaken behoorde te treeden, en een begin te maaken met een Subsidie aan haare Majesteit toe te staan. Dit wierd voortgedrongen door den Lord Kancelier, en anderen: maar den Hertog van Hamilton, de Graaven van Landerdale en Marchmont, de Burggraaf van Steirs, en anderen, oordeelden dat men eerst d'Electien behoorde t'onderzoeken, en dan tot de voorslag van den Marquis van Tweedale, welke in de darde zitting aan het Parlement had geproponeerd de Successie tot de Kroon vast te stellen, te treeden. Hier over geraakte het Huis in een lange woorden stryd, en scheidde zonder besluit.

Den 7den, sloeg de Graaf van Marchmont voor, dat men voor alle andere dingen het Ontwerp van den Marquis van Tweedale wegens de Successie op het tapyt behoorde te brengen, en gaf wyders in overleg, of het Huis zou voortvaaren tot het maaken van Acten voor de verzekerdheid van den Godtsdienst, Wetten, Vryheden, en Koophandel, of niet. Dit vond in 't eerst eenige tegenstand; doch wierd eindelyk goedgekeurd. Hier na wierden zes Bils ingeleverd, te weeten, een door den Marquis van Athol, behelzende, *dat het Parlement, 't welk in weezen was als de Koningin kwame t'overlyden, drie weeken daar na zou verzamelen, en zes maanden zitten, 't en ware het door den naasten Protestantschen Erfgenaam wierd geadjourneerd*: Een ander door den Hertog van Argyle, *om de Conventie des Parlements wettig, en d'Acten, door het zelve gemaakt, geldig en van waarde te verklaaren*: Een darde door den Grave van Marchmont, *bekrachtigende alle Wetten gemaakt tot securiteit van de Protestantsche Religie, en de Presbyteriaansche Regeering in de Kerk*. Een vierde door den Laird Saltoun, *ten einde omtrent vyftig duizend ponden Sterlings te bespaaren, welke jaarlyks in Engeland gespendeerd wierden door de geenen die ten Hove gingen om Ampten van Staat te bekomen; en wyders, dat zodanige Ampten by het afsterven van de Koningin alleenlyk door den Koning en het Parlement begeeven zouden worden*: Een vyfde door den Graave van Rotkeith, *dat na het overlyden van de Koningin geene Declaratie van Oorlog, of Tractaat met uitheemsche Vorsten, door den Successeur tot den Troon van Groot-Britanje aangegaan, Schotland zonder uitdrukkelyke toestemminge van het Parlement zou verbinden*: En een zesde door den Ridder Patrik John-

1703. July. Johnson, een der Leden van Edenburg, *om het verbod tegens den invoer van Wynen onder zekere verbindingen af te neemen.* Alle welke Bils geleezen zynde, adjourneerde het Huis zich tot den 12^den^. der genoemde Maand.

Van den gemelden 12^den^. tot den 20sten. wierden verscheidene Bils geleezen, doch niets besloeten; en op den laatstgenoemden dag door den Graave van Melvil een ontwerp van een Acte ingegeeven tot verklaringe en verdere verzekeringe van een voorgaande Acte, behelzende een nadere solemneele verbintenisse om de Koningin en haare Regeering t'ondersteunen en handhaaven tegens alle haare Vyanden, en in 't byzonder tegens den Persoon die den Tytel van Prins van Walles had gevoerd, en zich nu Koning Jacobus de III^de^. liet noemen. Doch de Marquis van Athol presenteerde een andere Bil, van inhoud dat de vermeenigvuldiging van Eeden aanleiding gaf tot meineedigheid; dat daar door verscheidene Persoonen wierden uitgesloten, welker dienst anderssins nut voor de Koningin en de Regeering was; en dat men daarom den Ingezetenen van dat Ryk geenen anderen Eed behoorde op te leggen dan dien van Getrouwheid en een goede Administratie, zo als die reeds door de Wet was vastgesteld. Ook wierd door den Advocaat der Koningin een Bil ingegeeven tot vernietiging van zekere Acte des Jaars 1681., wanneer den Hertog van Jork Commissaris was; by de welke was vastgesteld, dat het recht van successie tot de Kroon van Schotland op den naasten in den Bloede verviel, zonder dat eenig verschil van Religie, of Wet daar tegen gemaakt, dat recht kon veranderen, of den Successeur in de daadelyke bestiering verhinderen; en dat het Hoog Verraad was, zulks te wederspreeken.

Den 3^den^. July wierd in het Parlement gehandeld over d'Acte tot zekerheid van het Koningryk na de dood der Koningin, en d'Erfgenaamen uit haar gebooren; mitsgaders over vier Bils noopende het zelve onderwerp, als een van den Marquis de Montros, een van Saltoun, en twee van haarer Majesteits Advocaat: doch voor alstoen tot geen besluit gekomen. Deze vier Bils behelsden, d'eerste van den Marquis de Montros, *dat niemand van het Parlement, in een Staatsvergadering te veranderen, eenige Bediening met Jaargeld onder de Regeering na haarer Majesteits overlyden zou mogen bekleeden, of stemmen; dat alle Civile en Militaire Amptenaaren zouden moeten stil staan tot dat ze in hunne Bedieningen hernieuwd waren; en dat een Committé van Staaten geduurende het Inter-*

regnum, of Tusschenregeering, indien den Erfgenaam minderjaarig was, in de Stad Edenburg zou blyven zitten. De twede en darde door haarer Majesteits Advocaat ingegeeven, bekrachtigden *d'Acte in den Jaare 1681 gepasseerd, waar by de naaste in den Bloede, zonder aanmerking af bepaaling, tot Erfgenaam wierd verklaard, met die verandering, zo verre als het recht, daar in gemeld, medebragt.* En de vierde, door den Lord Saltoun ingeleverd, behelsde, *dat geene Staatsvergadering magt zou hebben om een Successeur tot de Kroon te benoemen voor dat haare Majesteit drie weeken overleeden was geweest; dat zy alsdan de Verdragspointen zou doen tekenen; en vervolgens de Kroon verst geeven.* 1703. July.

Den 12den. beval het Parlement d'Acten tot zekerheid van het Ryk t'overweegen, en by afdeelinge te leezen. Men bewilligde in d'eerste, naamentlyk *dat het Parlement binnen drie weeken na het overlyden van haare Majesteit, of d'Erfgenaamen uit haar gebooren, zou verzamelen.* Thans gaf men ook toestemming tot een Acte, uit hoofde der welke geen Onderdaan van Engeland, Schotsche Pair zynde, en jaarlyks geen twaalf duizend ponden Schotsch aan inkomsten in dat Ryk bezittende, recht zou hebben om als een Lid in het Parlement te stemmen; met beding nochtans, dat deze Clausule zich niet zoude uitstrekken tot eenigen Schotschen Pair in Schotland gebooren, wiens inkomsten zo veel niet en bedroegen.

Den 18den. was het Parlement bezig geweest over dat gedeelte der Acte van den Lord Zegelbewaarder tot veiligheid van de Natie, 't welk men tot noch toe niet had overwoogen; en Mr. Fletcher, Heer van Saltoun, deed een lange en krachtige Aanspraak, om zyne twaalf Artykelen ter besnoeijing van de magt des Successeurs tot de Kroon, die door de Conventie na haarer Majesteits dood verkoozen zoude mogen worden, in de gemelde Acte te doen stellen: in welke Aanspraak hy zeer wydloopig trachtte te beweeren, dat alle de zaaken van Schotland, sedert de samenvoeging der twee Koningryken, waren verricht na den raad der Engelschen, en dat de Schotten daar door niet alleen tot een soort van onderdaanen, maar zelfs van slaaven der Engelschen waren geworden; waar door de naam der Schotten, welke voor dezen overal zeer wel bekend en aanzienlyk was geweest, nu genoegsaam uit de wereld was: beweerende verder, dat deze limitatie het rechte middel zoude zyn om d'onafhangelykheid van de Schotsche Natie te weeg te brengen, en haaren Koning haar te doen regeeren als Schotten en niet als Engelschen. Den

Her-

1703. July. Hertog van Hamilton sprak ook zeer lang ten zelven einde, en formeerde een argument uit den Brief der Koninginne aan het Parlement; en uit d'Aanspraak van den Lord haarer Majesteits Opper-Commissaris; waar in gezegt wierd, dat haare Majesteit verzekerde dat, indien 'er iets ontbrak aan de securiteit en voldoening van het Volk, zy gereed was om zulks aan het zelve te verleenen: weshalven het nu de rechte tyd was om hunne securiteit uit te werken, en de laatste periode aan d'Engelsche methodos te stellen. Deze twee Aanspraaken noodzaakten den Lord Opper-Commissaris, zelve een korte Aanspraak te doen; weshalven hy het Parlement te gemoet voerde, dat hy zodanig een uitlegging van haarer Majesteits Brief, of eenig gedachte daar van, niet en had verwacht; en dat ook geene verzekering, daar in gemeld, zodanig een uitlegging konde lyden, enz. Maar vermits deze laatste Aanspraak niet luid genoeg geschied was, verzocht de Graaf van Marchmont aan den Kanselier de zelve te willen herhaalen: doch deze weigerde het, zeggende, dat het herhaalen der Aanspraak van een Hoogen Commissaris tegens het gebruik der Parlementen strydende was, en dat hy het niet en mogt doen als met uitdrukkelyk bevel van den gemelden Commissaris. Maar hy voerde echter een lange Reden, om te beweeren dat alle de gedaane verzekeringen, zo van haarer Majesteits Brief als van des Hoogen Commissaris Aanspraak, geenzints beduidden of te kennen gaven eenige verandering van de gesteldheid der Regeering dezes Koningryks: draagende wyders aan het Parlement voor, hoe rampzalig diergelyke practyken voor dezen aan de Schotsche Natie waren geweest; hoe veel bloedts tusschen de Jaaren 1641 en 1643 deswegen was uitgestort; en wat verwardheden daar door waren omstaan. Hier na stond den Heer van Saltoun weder op, en zei, dat het geen hy zo even van den Troon had gehoord, de rechte uitwerking was van den raad der Engelschen: 't welk een groote opschudding veroorzaakte; dewyl alle die van het Hof luidtkeels riepen, dat zodanige discoursen onverdraagelyk waren, en hy daar over gestraft behoorde te worden: maar den Hertog van Hamilton, en anderen, verzochten verder gehoor, en dat men hem wilde laaten uitspreeken; gelyk geschiedde. Thans zig wat bezaadigder toonende, sprak hy, dat zyne meening niet en was geweest te zeggen, dat de Hooge Commissaris door den geest der Engelschen wierd gedreeven; maar dat het Engelsche Hof daar door gedreeven was om hem zodanige instructien te geeven. Dit gezegt zynde, deed de Lord Hooge Commissaris een andere Aanspraak, en

en zeide, dat haare Majesteit, welke die verzekering had gegeeven, noch gewillig was om aan haar Volk, ten opzichte van haare eigene Regeering te geeven al het geen wat aan derzelfs geluk, welweezen, en veiligheid zoude mogen ontbreeken; doch dat zy niet gezind was de macht van haare Navolgers eenigsins te bepaalen. De Graaf van Rothes vernieuwde zyne Bil, dat geenige Successeur, die, na haarer Majesteits afsterving zonder kinderen, zoude mogen worden verkoozen, ter zelve tyd Koning of Koninginne van Engeland zynde, macht zou hebben om, ten opzichte van het Koningryk Schotland, Oorlog of Vrede te maaken, zonder toestemminge van het Parlement. Hier op wierd het Huis verdeeld, of men op deze laatste Propositie, of op de twaalf Artykelen van limitatie van Saltoun, zou voortgaan; en by meerderheid van zeven-en-twintig stemmen beslooten, dat men het laatste eerst zoude voorneemen. Daar na wierd in omvraage gelegt, of de gemelde twaalf Artykelen van limitatie in d'Acte zouden werden gebragt, of niet; en by meerderheid van een-en-dartig stemmen overgehaald van neen: waar na het Parlement zich adjourneerde tot den 20sten. daar aan volgende. De gemelde twaalf Artykelen, door Mr. Fletcher ingebragt, luidden als volgt. 1703. July.

I. DAt men alle jaaren op de Byeenkomst te St. Michiels verkiezing zal houden van een nieuw Parlement, om op den eersten November daar aanvolgende te zitten, en zich van tyd tot tyd te adjourneeren tot aan de naastvolgende St. Michiels: Dat zy hunnen eigenen President zullen verkiezen; en dat alles by balloteering, in plaats van stemming, zal besloten worden.

II. Dat 'er zo veele Onder-Baronnen tot het Parlement zullen toegevoegd worden, als 'er Edelen sedert de laatste vermeerdering van het getal der Baronnen gemaakt zyn; en dat in 't toekomende, t'elkens als 'er iemand in den Adel aangenomen werd, ook een Baron by 't Parlement zal worden gevoegd.

III. Dat niemand een stem in 't Parlement zal hebben, dan een Edelman, of verkoozen Lid.

IV. Dat de Koning de bevestiging zal geven van alle de Wetten, die door de Staaten gepresenteerd worden; en dat de President van 't Parlement door zyne Majesteit gemagtigd zal wezen in zyne absentie de bevestiging te verleenen; en dat hy een Salaris van 10 pond sterl. daags zal hebben.

V. Dat een gecommitteerde Vergadering van twee-en-dartig Leden (waar van negen voor een suffisant getal zullen gehouden worden) door ieder Parlement uit hun eigen Lichaam verkoozen, geduurende de tusschenpoozen des Parlements onder den Koning het bewind der Regeering zal hebben, zyn Raad wezen, en ver-

1703. July.

verantwoordelyk staan aan 't naaste Parlement, met magt om by extraordinair voorvallen het Parlement te beroepen.

VI. Dat de Koning zonder consent des Parlements geen Vrede noch Oorlog, noch eenig Tractaat met een anderen Staat of Mogendheid, zal mogen aangaan.

VII. Dat alle Ampten, zo civile als militaire, en alle Pensioenen, voor dezen door den Koning begeven, voortaan door het Parlement begeven zullen worden.

VIII. Dat geene Voetknechten, Ruiters, of Dragonders in Vrede of Oorlog zullen mogen op de been gehouden worden, dan met consent des Parlements.

IX. Dat alle weerbaare Mannen, van 16 tot 60 jaaren, met bajonetten en snaphanen, alle van eene calibre, gewapend, en altoos met behoorlyke ammunitie voorzien zullen moeten zyn.

X. Dat geene indemniteit of pardon wegens eenige overtreeding tegens 't Gemeen van waarde zal zyn buiten consent van 't Parlement.

XI. Dat de vystien Raadtsheeren van 't Collegie der Justitie incapabel zullen zyn om Leden van 't Parlemen te wezen, of eenig ander Ampt te bekleden, of eenig Pensioen buiten hun Salaris te trekken: Dat het Ampt van President bestaan zal in drie van hun getal, door 't Parlement benoemd: Dat 'er geene extraordinaire Lords zullen zyn: En dat de Lords van 't Hof van Justitie andere zullen moeten wezen dan die van de Sessie.

XII. Dat indien eenig Koning eenige dezer Conditien verbreekt, hy door de Staaten des Ryks verklaard zal worden de Kroon verbeurd te hebben.

KEULSLAND. Gedrag der Geallieerden ten opzigte van Bon verdeedigd.

Wy hebben (a) elders gezegt breeder te zullen spreeken van een zeker Relaas, gedrukt te Namen, waar in de Geallieerden wierden beschuldigd van ten opzichte der Verdragspunten, op de welke de Stad Bon zich aan hen had overgeeven, niet ter goeder trouwe gegaan te hebben. Ziet hier dan, dewyl wy het Relaas zelve niet hebben konnen magtig worden, het

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 290.

Extract van een Brief, geschreeven uit Holland, betreffende 't geen zich heeft toegedraagen in d'uitvoering der Capitulatie van Bon.

MEN ziet alhier een Relaas, gedateerd uit Namen den 24sten May, inhoudende onder anderen, als of men ter quaader trouwe tegens de Capitulatie van Bon zoude gehandeld hebben. *Eerstelyk, ten opzichte van het Duitsche Regiment des Graaven van St. Maurice, welkers Volk men zoude hebben gedebaucheerd.* Tot wederlegging van 't welke dient, dat de Capitulatie uitdrukkelyk zegt, *dat het aan de Duitschers van dat Regiment zal vry staan te blyven, of met het Garnisoen uitte trekken*; welke vryheid aan haar ook gelaaten is: zo dat de geenen, die gebleven

blieven zyn, zulks hebben gedaan uit krachte van dit Articul. Ten tweden word in dat Relaas als een verbreeking van de Capitulatie gemeld: *Dat d'Intendant Monsr. Charpentier Doderon door den Graaf van Nassau-Weilburg zoude zyn gearresteerd.* 't Welk even zo frivool en ongefondeerd is als 't eerste; dewyl de Capitulatie ook dicteert, dat de gemelde Intendant, eer men hem laat gaan, alles zal moeten restitueeren wat hy boven de Contributien heeft afgeperst: en dat het notoir is, dat hy alleenlyk uit dien hoofde, en gevolgelyk uit krachte van de Capitulatie, gearresteerd is en blyft. Ten derden word in het Relaas gezegt: *Dat men Landres, een der beste Partygangers, in de gevangenis hadde geworpen*; hoewel hy maar in arrest is genomen om dat hy eenige Karren tegens recht en reden den Landluiden met geweld hadde afgedwongen. Het gemelde Relaas behelst noch deze volgende onwaarheden, te weten: *Dat de Generaals der Geallieerden, waar onder verscheidene Prinsen waren, den Marquis d'Allegre, Gouverneur der Stad, wanneer hy aan 't hoofd van 't Garnisoen uittrok, met haare degens in de vuist zouden hebben gesalueerd.* Het welk niet alleen onwaar, maar ook tegens krygsgebruik strydig is: want Generaals, die een Stad veroverd hebben, zyn nooit gewoon den uittrekkenden Gouverneur, of iemand anders van 't Garnisoen, met den degen in de vuist te salueeren. Voorts: *Dat de Bisschop van Raab by de Capitulatie present zynde, in plaats van de Voorrechten en Privilegien der Geestelyken te maintineeren; en de Roomsch-Catholyke Religie, met uitsluiting van alle andere, voor te staan, geleden zoude hebben dat men alleenlyk zeide, dat men op een anderen tyd met het Aertsstigt Keulen daar over zoude convenieeren; hoewel men gezien hadde, met hoe veel onwaardigheden de Protestantsche Geallieerden zich hebben meester gemaakt van verscheidene Kerken en geheiligde Plaatsen in de Steden die zy voorleden Jaar langs de Mase hebben ingenomen.* 't Welk in allen deelen gefingeerd en onwaar is; zynde de gemelde Bisschop by 't maaken van de Capitulatie niet present, en van des zelfs inhoud t'eenemaal onbewust geweest: behalven dat aan de gantsche wereld bekend is, dat men in de Capitulatie van *Venlo* een Kerk voor de Protestanten heeft bedongen, en in die van *Roermonde* twee; en dat men des niettegenstaande in de laatstgemelde, zo wel als in d'eerstgemelde Plaatse, niet meer als eene Kerk in possessie heeft genomen, en by gevolg niet zo veel als volgens de Capitulatie geoorlofd was. Het welk dan genoeg zal zyn om aan de geheele wereld te doen blyken, dat de Geallieerden, en specialyk de Protestanten (die hier boven meest worden beschuldigd) altyd gewoon zyn haare Tractaaten, Conventien, en Capitulatien na te komen, gelyk zy in dezen ook exactelyk gedaan hebben, als mede om den Autheur van dit Relaas te overtuigen van lastering, enz. 1703. July.

Sedert verstond men, dat het Groot Capittel van Keulen met de Gedeputeerden van de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden gereguleerd hadden 't geen d'oeffening van den Godtsdienst in de Stad Bon betrefte, in gevolg van het tiende Artykel der Capitulatie; als mede dat men over een was gekomen, dat de gemelde oeffening op de gewoonlyke wyze zou geschieden, zonder eenige verhindering, en dat de vryheden en

1703. July. voorrechten der Geestelyke Persoonen van beide de Sexen gehandhaafd zouden worden: 't geen genoeg was om de valsche geruchten, door de Vyanden ten dien opzichte tegens de Protestansche Geallieerden, even als of zy 't in dezen Oorlog tegens de Roomsch-Katholyke Religie hadden gemunt, uitgestrooid, wyders gantsch en al over hoop te smyten. De Baron van Obdam en den Heer Thesaurier Generaal Hop regtleerden ook met het gemelde Capittel alle de dingen n: opende de Stad, welkers Ingezetenen hunne Privilegien, gelyk voorheen, zouden genieten; uitgezonderd de geenen, die de Keizerlyke Avocatoria niet wilden aanneemen en opvolgen.

Generaal Koehoorn wegens de Belegering van Bon begiftigd. Ter zelve tyd, te weeten omtrent het eind der Maand May, had zich mede de Generaal Koehoorn te Keulen bevonden, alwaar hy door de Keurvorsten van Trier en de Palts, en het Groot Capittel, met eenige sommen geldts wierd begiftigd, ten inzichte dat hy het Beleg van Bon zo wel had bestierd.

SPAANSCHE NEDERLANDEN. Overweldiging der Fransche Linie in Vlaanderen. NA dat men de sterke en gewichtige Vesting Bon had veroverd, en op alles de noodzaakelyke orders gesteld, begon het Leger den 20sten. der Maand May van malkander te scheiden; marcheerende een gedeelte naar de groote Armée omtrent Luik; en daalende een ander den Ryn afwaarts tot voor Dordrecht, 't welk wyders van daar te scheep onder het gezag van den Heer Koehoorn, en andere Generaals, opwaarts naar Bergen op Zoom toog: zulks dat 'er maar zes Regimenten voor Bon bleeven, om een groot getal van Pionniers, 't welk bezig waren met de Werken te slechten, en het Fort van Bourgogne, gelegen aan d'andere zyde van den Ryn, te demolieeren, te dekken. Ter zelve tyd wierden veele Schepen met Krygsbehoeften en Soldaaten naar 't Sas van Gent, en elders gevoerd, welke aldaar een Campement formeerden. d'Andere aankomende Benden sloegen zich neder een half uur buiten Bergen op Zoom, daar zich binnen weinige dagen noch eenige andere Regimenten uit Breda, en andere Garnisoenplaatsen, by voegden. Den 9den. Juny, zynde ondertusschen noch meerder Troupen by een gekomen, lagen in de Polder van Lillo zestien, en by Ossendrecht vyftien Bataillons gecampeerd. De Gouverneur van Zandvliet, vreezende dat de Geallieerden, welke met een aanzienlyk Corps dat Stedetje waren weezen erkennen, het zelve mochten komen aantasten, deed alle de huizen rondom hem afbreeken; op dat men geen gelegentheid mogte hebben om 'er in te nestelen

nestelen, en de Plaats vandaar hinder toe te brengen. Den 12den. kwam 1703. de Graaf van Tilly met tien Esquadrons en vier Munstersche Bataillons, July. benevens de Bagagie van veertien Bataillons welke te vooren aldaar aangekomen waren, mede in het Campement by Bergen op Zoom aan. Om kort te gaan, haare Hoog-Mogenden, na dat alle de noodzaakelyke dispositien gemaakt waren, geordonneerd hebbende, dat men de Linie, welke de Vyanden in Vlaanderen hadden, zou overweldigen, en in het ryke en vette Land van Waas treeden, wierd by de Generaalspersoonen, om deze onderneeming te beter ter uitvoering te stellen, beslooten, dat de zelve op twee plaatsen te gelyk aangetast zoude worden; te weeten, aan de zyde van het Sas van Gent, daar de Baron Spar was komen campeeren; en aan die van Lietkenshoek, op den oever der Schelde: terwyl ondertusschen de Baron van Obdam, Generaal en Chef, het Leger, 't geen by Zandvliet lag, zou doen aantrekken, om de Vyanden t'alarmeeren, en 'er een gedeelte af aan d'andere zyde van de Schelde te houden. Ten dien einde wierden d'orders, overal daar het noodzaakelyk was, gegeeven: en de Baron Spar den 26sten., 's avondts, aan den Generaal van Obdam hebbende laaten weeten, dat hy gereed was om in actie te treeden, toog de Generaal Koehoorn noch den zelven avond met een Detachement van vyf-en-twintig honderd man over de Schelde, om hem in het aantasten van de Linie te secondeeren. Ondertusschen deed de Baron Spar, vreezende met reden dat de Graaf van la Motte hem met zyne Troupen mogt komen dwarsboomen, een geveinsde marsch van een halven dag na de kant van Brugge: maar hebbende eenige Benden, die hy van Sluis verwachtte, by zich gekreegen, keerde hy eensflags weder na de Linie, en tastte ze aan te Stekene, met zo groote kloekmoedigheid en goed beleid, dat de zelve, niettegenstaande de wakkere wederstand der Vyanden, gestyfd door over de vier duizend Boeren die gezamenerhand met de Franschen een grouwzaam vuur maakten, na een gevegt van drie uuren wierd overweldigd. De volgende Brief behelst d'omstandigheden van deze Actie.

Hoog-Mogende Heeren,

„ NA dat ik getracht had den Graave van la Motte te bedriegen, „ heb ik eindelyk geloofd het uur te hebben gevonden om de Linie van „ Waas dezen morgen tusschen zes en zeven uuren aan te tasten. d'Atta-

1703. July. „ taque is hard en zeer heet geweest. Ik kan de dapperheid en yver der „ Soldaaten en Officieren niet uitdrukken: uit de gevolgen zal men zulks „ genoegsaam kennen. Ik heb 'er veele braave Lieden verlooren, twee „ Brigadiers gekwetst, gekreegen den ongelukkigen Vassy van het Sas dood, „ den Colonel Malsbourg gekwetst, twee Lieutenants-Colonels en twee „ Majoors zo dood als gekwetst, benevens tien à twaalf Capiteinen. Ik heb „ maar een lichte kwetsuur gekreegen; en myne beurs, met een eenige „ pistool die 'er in was, heeft my de dye behouden. 'k Heb aan ieder „ Granadier een pistool, en aan ieder Arbeider de helft, beloofd. Zy „ hebben ze wel verdiend. Ik zal ze hun betaalen met verlof van Uwe „ Hoog-Mogenden uit het eerste geld 't geen de Heeren van Waas my „ zullen brengen. Ik kan niet net weeten, hoe veel Soldaaten ik ver„ looren heb: daar is een groot getal. Dezen avond zal ik het weeten. „ Ik heb den Graave van la Motte met veertien Bataillons, en vier Re„ gimenten zo Dragonders als Ruitery, op den hals: doch ik geloof „ niet, dat hy lust zal hebben om my te bevechten. Ik verwacht dezen „ avond den Brigadier (a) Schratenbag met drie Bataillons, welke zich „ by my zal komen voegen: en ik zal ongetwyfeld orders van den Heer „ Koekoorn krygen. Alles, 't geen ik kan doen, is my te handhaaven „ in myne post; en te wachten tot dat ik myne Gekwetsten hebbe „ weggezonden, myne Bagagie doen komen, en gezien wat den Heer „ Koehoorn zal resolveeren. d'Officiers, die zich wel gedraagen heb„ ben, recommandeere ik in de goede gunst van Uwe Hoog-Mogenden „ om geavanceerd te worden. Daar zyn 'er die weldaaden verdiend „ hebben. De Troupen hebben een ongeloofelyke standhaftigheid en „ wakkerheid getoond. Wy hebben te doen gehad met zeven Batail„ lons, en een Linie waar af de graft een rivier was, die men heeft moe„ ten vullen en passeeren om een opene Fortificatie, en van achteren „ vlak, daar maar eene weg en gat in was, te winnen. Ik verzoek „ vergiffenis aan Uwe Hoog-Mog. wegens de verwardheid van mynen „ Brief; zynde genoodzaakt den zelven op een mantel te schryven. Ik ver„ heuge my over de gevolgen van Uwer Hoog-Mogenden Wapenen, enz.

In de Linie van Waas tusschen Kirchenbage en Steenbrugge, den 27sten Juny 1703.

C. W. SPAR.

P. S. Ik

(a) Deze, den zelven morgen met alle de Granadiers uit Hulst getoogen, en noch twee Regimenten, welke van Bergen op Zoom waren gekomen, by zich gekreegen hebbende; attaqueerde en veroverde na weinig wederstand het Fort S. Jan.

1703. July.

P. S. Ik geloof de gedachte van den Heer Koehoorn wel begreepen te hebben. Ik zal alles doen, 't geen menschelyker wyze mogelyk zal weezen, om zyne ontwerpen te faciliteeren.

Ziet hier een anderen Brief, dien de Heer Thesaurier Generaal Hop uit Lillo aan haare Hoog-Mogenden afvaardigde, om aan de zelve te doen weeten wat zich in d'attaque van den Heer Koehoorn had toegedraagen.

MISSIVE

VAN DEN

Heer Thesaurier Generaal

HOP,

Geschreven tot Lillo den 27sten. Juny 1703.

Hoog-Mogenden Heeren,

Gisteren morgen bequam de Heer Generaal Koehoorn de tyding door een Expressen van den Heer Baron Sparre, dat hy van intentie was dezen dag des Vyandts Linie omtrent Stekene te attaqueeren. Daar op wierd aanstondts ordre gegeeven aan de Regimenten van Torsay en Palland om uit het Campement van Stabroek herwaarts te marcheeren, en te werden afgevoerd na de Polder van Namen; gelyk ook gisteren namiddag, met bequaam gety en wind, is geschied: zo dat die Regimenten al vroeg in den avond aldaar, en vervolgens noch in den voorleden nacht, immers in den huidigen vroegen morgen-stond, omtrent Hulst, by het Corps onder den Brigadier Schratenbagh, zyn gearriveerd.

Gisteren morgen wierden de Regimenten van Schulenburg, Dragonders, en van Heuckelom, te Voet, gedetacheerd na Santvliet, om het Guarnisoen van die Plaats in te sluiten. De Vyand deed op het aannaderen van onze Troupes eenige kanonschooten, doch zonder effect. Des namiddags wierd uit de Bataillons van Salis, Dedem, Birkenvelt, Linstau, Rank, Tsckarner en Sturler een Detachement gedaan van vyf-en-twintig honderd Man, die noch gisteren avond aan de zyde van Lieffkenshoek wierden overgezet, en dezen nacht door het resterende van de voorschreve Bataillions zyn gevolgd. De Heeren van Koehoorn en

De-

1703. July. Dedem zyn met de Troupes overgegaan; en gisteren avond met het gety wierden alle de gewapende Drimmelaars, die hier de wacht hebben gehouden, hooger op gezonden, om den Vyand in het Fort de Parel, en langs de Parel, te inquieteeren.

Huiden morgen vroeg zyn des Vyandts Linien aan den hoek van Callo aangetast, en na weinig resistentie geforceerd; by welke occasie een Vyandlyke Capitein is gevangen genomen. Ook is de Redoute by St. Anthonishoek geattaqueerd. De Vyand scheen in het eerst mine te maaken van zich aldaar te defendeeren; maar als hy bemerkte dat eenig kanon tegens haar wierd geprepareerd, gaf de zelve zich over op discretie. Men heeft op dit goed succes eenige Huizen in brand gestoken tot een signaal, gelyk te vooren geconcerteerd is geweest, voor het Leger onder den Heer van Obdam en voor het Corps onder den Baron Sparre. Geduurende de mouvementen en attacques aan deze zyde heeft men swaar schieten gehoord uit de Musquettery na de kant van Hulst, mitsgaders 't gedruis van Hand-mortiers; waar uit gepresumeerd werd, dat ook aldaar de attacque zal zyn gedaan, zonder dat men tot noch toe weet met wat succes. De Troupes onder den Heer van Obdam zyn, dezen nacht ten twee uuren mede opgebroken, na de zyde van Ekeren, daar het Hoofd-Quartier zal wezen, gemarcheerd, in voornemen om zich noch huiden voor de Linie van Antwerpen te presenteeren, en ook van die zyde den Vyand te allarmeeren, en alzo te verhinderen dat zy geen Detachement over de Brug van Antwerpen aan de Vlaamsche zyde schikken.

Waar mede,

Hoog-Mogende Heeren,

Lillo den zeven-en-twintigsten Juny 1703.

Geteekent,

J. HOP.

P. S.

Dezen afgeschreven zynde, doet den Heer Koehoorn, die tot Liefkenshoek is, my weeten, dat hy zo even tydinge heeft ontfangen van den Heer Sparre, dat dezelve de Linie van zyne zyde, na een resistentie van drie uuren, heeft geforceerd.

In Liefkenshoek zyn gebracht een Fransche Capitein, twee Spaansche Lieutenants, en seventig Man, in de Linien hier omtrent gevangen genomen.

Voegt

Voegt by dezen Brief van den Heer Thesaurier Generaal Hop d'onderstaande.

Missive geschreven uit Bergen op Zoom den 27sten. Juny 1703.

Myn Heer,

KAn niet nalaten U L. te berichten, dat de Heer Generaal Koehoorn op gisteren met den Heer Generaal Dedem de Schelde is gepasseerd, en ontrent Liefkenshoek de Linie van den Vyand heeft geforceerd en doorgebroken, alwaar zy een Franschen Capitein, twee Spaansche Lieutenants, en 70 Man gevangen hebben genomen.

De Heer Baron Spar heeft na de tweede attaque de Linie by Hulst, ontrent Stockem, in het land van Waas, mede geforceerd.

De Heer Generaal Baron van Obdam is met het meerder gedeelte van het Leger gisteren nacht tusschen Dingsdag en Woensdag recht op de Linie voor Antwerpen gemarcheerd. Het fort de Parel wierd door de Drommelaars beschooten, en het Guarnisoen van Santvliet door onze gedetacheerde Troupen ingeslooten.

P. S Men zegt, dat ons groot Leger mede op den 26sten. dezer heeft beginnen te marcheeren.

Den Heer Koehoorn verloor in zyne attaque maar tachtig Man: dog dewyl die van den Baron Spar vry heviger betwist wierd, was ze ook veel bloediger. De reden, waarom de laatstgenoemde zo veel volks verloor, was dat hy de Linie met den degen in de hand moest overweldigen, uit vreeze dat de Graaf van la Motte op het donderen van 't kanon mogt aangekomen hebben.

Eindelyk: in den onderstaanden, geschreeven uit Hulst, en gedateerd den zelven 27sten. Juny, zullen den Leezer noch eenige aanmerkelyke byzonderheden ontmoeten.

DOor een Expressen, heden voormiddag ten 11 uuren vertrokken, is berigt gedaan hoe dat de Vyandlyke Linie op drie byzondere plaatsen was overweldigd; namelyk te *Stekene*, door den Generaal *Spar*, de moeijelykste en swaarste Post van dezelve, na een wederstand van 3 uuren, met den degen in de vuist. De Regimenten van *Koehoorn* en *Wigilin*, die de voortogt hadden, hebben daar in vry wat geleden; en de Colonel *Vassy*, die den eersten Aanval gebood, is daar in door een kanonkogel; na dat, al in een arm gekwetst, egter zyn Volk aanmoedigde, van zyn paard en doodgeschooten. In de Linie zyn niet meer als 5 Regimenten

1703. July. Soldaaten, maar een groot getal Boeren geweest; en deeze laatste hebben het meeste kwaad gedaan, zo geduurende de Actie, als zelfs na het overweldigen van de Linie, met schieten uit en van de daken der huizen; 't welk de Generaal Spar ziende, deed hy gebieden, aan de Boeren geen quartier te geven, en hunne huizen, uitgeplunderd, te verbranden: 't geen volvoerd wierd, blyvende de onze te *Stekene* gelegerd. De tweede Attaque heeft de Brigadier *Schratenbag* met 500 Man uit deze Bezetting, en de Regimenten van *Pallant* en *Torcy*, gisteren avond gearriveerd, gecommandeerd. Dezelve trokken ten 5 uuren uit, en namen 4 Stukken, Twaalf-ponders, 20 Mortieren tot Granaaten, 6 Wagens met Ladders tot het beklimmen, en 25 met Amunitie van Oorlog mede. Omtrent 9 uuren kwam gemelde *Schratenbag* met zyn Volk te *Kalawendyk*, Grensplaats van de Linie en een half uur van *Gilles*, en deed, na dat tweemaal het Schietgeweer was gelost, het Fortje beklimmen; dog vond'er, dewyl de Vyanden gevlugt waren, niemand in. Het zelve en de nabuurige Huizen wierden aanstondts in brand gesteken; en bleef den Heer *Schratenbag* binnen de Linie, tussen de Schanssen van *Bedmar* en *St. Jan* leggen. De laatste heeft men ten een uur door een Trommelslager laaten opeisschen, doch de Commandant geantwoord, de zelve te willen beschermen: en overzulks twyffelt men niet of dezelve zal op morgen belegerd worden. De derde Aantasting is aan de kant van *Liefkenshoek* des morgens ten 3 uuren geschied; en ten half 6 zag men door den brand, in eenige Huizen gestooken, alhier, datmen daar meester van dezelve was geworden. Van en uit deze Stad is in den ogtendstond mede sterk geschooten. De grootheid van het vuur, geduurende den aanval door den Heer *Spar* van weerkanten geweest, is niet wel uit te drukken. In dit Gevegt zyn van de onze gesneuveld 1 Majoor, 5 Capiteins, 3 Lt. Capiteins, 5 Luitenants, 3 Vaandrigs, en 252 Gemeenen; en gekwetst de Brigadier Capol, 2 Colonels, 2 Lt. Colonels, 1 Majoor, 1 Adjutant, 1 Quartiermeester, 6 Capiteins, 2 Lt. Capiteins, 12 Luitenants, 15 Vaandrigs, en 600 Gemeenen.

't Getal der Dooden en Gekwetsten, by deze gelegentheid bekomen, kan de Leezer eigentlyker en duidelyker zien uit d'onderstaande Lyst.

LYSTE van de Dooden en Gequetsten, bekomen by het forceeren van de Linie by *Stekene*, den 27sten Juny 1703.

Regiment van Capol, 2 Bataillons sterk.

	Dood.	Geq.
Hercules de Capol, Brigadier		1
Spectarde Beineg, Capit.		1

Caspar

1703. *July.*

	Dood.	Geq.
Caspar Roselle, Lieut.		1
Andries Enderley, Lieut.		1
Baptista Rozenrood, Lieut.		1
Sebastiaan Decht, Lieut.		1
Georg. Wetsels, Vaandr.		1
Andries Goyem, Vaandr.		1
Sergeanten	2	6
Gemeenen	28	110

Regiment van den Baron Waar.

	Dood.	Geq.
François Tulkens, Lieutenant	1	
Sergeanten		1
Gemeenen	11	40

Regiment van Plettenburg.

	Dood.	Geq.
Majoor Kerkwyk, zwaar gekwetst, en tot *Hulst* gestorven.	1	
Capit. Johan van Zuilen.		1
Capit. Doys, zyn aangezigt gebrand.		1
Capit. Donselaar.		1
Lieut. Hoogenheim.		1
Lieut. Biezenbroek		1
Lieut. Moses Vignon.		1
Gerard Cop, Vaandr.		1
Sergeanten		3
Gemeenen	16	36

Regiment van den Generaal Koehoorn.

	Dood.	Geq.
Capit. Cornelis Pyl	1	
Capit. Johan Balvere.		1
Capit. Baron Raveschot.		1
Lieut. Weimans.		1
Vaandr. Willem Freyer	1	
Vaandr. Engelbregt Schrick	1	
Vaandr. Adam Delting		1
Sergeanten.		3
Gemeenen	12	50

1703.
July.

Regiment van den Majoor Generaal Lindenboom.

	Dood.	Gek.
Majoor Viviene		1
Lieut. Keppel.		1
Lieut. Linderat.	1	
Vaandr. Lindeboom		1
Vaandr. Boom.		1
Vaandr. Klonkert		1
Sergeanten		1
Gemeenen	17	56

Regiment van den Baron de Heide.

	Dood.	Gek.
Capit. Doelekim.	1	
Capit. Lt. Hoedemaker	1	
Lieut. Dannenburg		1
Vaandr. Haarsholte	1	
Vaandr. Sloot		1
Vaandr. van der Wels.		1
Vaandr. van der Scherft.		1
Vaandr. Voorst.		1
Sergeanten.		2
Gemeenen.	12	52

Regiment van Welderen.

	Dood.	Gek.
Brigadier Welderen.		1
Capit. Tiffingshuizen.		1
Lieut. van Rhyn.		1
Vaandr. van Steerden.		1
Sergeanten.		1
Gemeenen.	13	51

Regiment van den Prins van Hessen.

	Dood.	Gek.
Coll. Malsburg.		1
Lt. Coll. Drakfloot.		1

Capit.

1703. July.

	Dood.	Geq.
Capit. Derlieft.		2
Capit. Willem van Gorst.	1	
Capit. Lodewyk van Gorst.	1	
Lieut. Ducha		1
Vaandr Markeveld.		1
Vaandr. Gram.		1
Vaandr. Graft.		1

Het tweede Bataillon van Hessen.

	Dood.	Geq.
Majoor de Guete		1
Capit. Mengersheim.		1
Vaandr. de Sarasin		1
Sergeanten		4
Gemeenen	27	78

Regiment van Beekwalt.

	Dood.	Geq.
Capit. Cuperen		1
Lieut. Bassa		1
Vaandr. Hussen.		1
Vaandr. Christoff. August.		1
Sergeanten		3
Gemeenen	17	42

Regiment van Vogelin.

	Dood.	Geq.
Colonel Vogelin.		1
Lieut. Coll. Heemstraa		1
Majoor Jacot		1
Capitein Ek		1
Capitein Thebe		1
Capit. Lieut. Everswyn.	1	
Lieut. Biervriend	1	
Lieut de Mugge		1
Lieut. Martini	1	
Vaandr. Nooria		1
Vaandr. Holke		1
Adjutant Holferd		1

1703. Quartiermr. Verwit. 1
July. Gemeenen 27 | 7
Nog 4 vermist.

Die aan geene Regimenten hebben gedependeerd.

Generaal Majoor Spar, gequetst.
Colonel Vassy, dood.
Adjutant Voogt, van Spar, gequetst.
Secret. van den Baron Spar gequetst.

Dooden in 't geheel.

Officiers	15
Gemeenen	192
	207

Gequetsten in 't Geheel.

Officiers.	76
Gemeenen	612
	688
Nog vermist.	4
In 't geheel	692
Noch van hier boven	202

Dat der Vyanden, welke zo kloekmoedig wierden aangetast, zal mede niet minder zyn geweest; 't geen te meer te vermoeden staat, dewyl 'er nooit Lyst van te voorschyn is gekomen. Voegt hierby noch een soort van een Relaas, getrokken uit een Brief, geschreeven in het Sas van Gent, en gedateerd den 30sten. Juny; behelzende eenige byzonderheden, daar hier voor geen gewag af word gemaakt.

Naauwkeurig Relaas wegens het forceeren van de Fransche Linien in Vlaanderen.

„ DEN 23sten., 's nachts, is de Generaal Spar met zyn Corps van „ hier opgebroken, en na Bincille, by Sluis, gemarcheerd, alwaar het „ Campement, dat daar gestaan heeft, by hetzelve geconjungeerd is. Den „ 26sten. namiddag, is het zelve Leger weder by 't Sas gearriveerd; „ heeft deze Artillery by zich genomen; en is na Stekene gemarcheerd: „ alwaar zy 's avonds aanquamen, en campeerden tot op een quartier„ uurs van de Linie voor Stekene, sterk tusschen de 7 en 8000 Man. „ Onze Commandant de Vassy wierd met eenige 100 Granadiers ge-

„ com-

„ commandeerd, om d'Artillery en eenige Bagagie te bewaaren. Den 1708.
„ 27sten., 's morgens ten 4 uuren, wierd het sein gedaan tot het at- July.
„ taqueeren van de Linie, waar in lagen over de 2000 Man en 1500 Boe-
„ ren. Daar op wierd van onze kant een weinig gekanonneerd, maar
„ met sobere vrucht; als wanneer de Generaal Spar aanstonds ordre
„ gaf, met den degen in de vuist de Vesten met het vullen van fascy-
„ nen over te komen: 't geen dan geschiedde onder een continueel
„ vuur, 't welk tot 's morgens ten 8 uuren duurde, wanneer onze Sol-
„ daaten de Vesten over waren, en met handen en voeten door de Palis-
„ saden opklommen, en aanstondts het Vaandel boven op geplant wierd,
„ gestadig ondersteund werdende door versch Volk; 't geen den Vy-
„ and heeft doen retireeren. De Boeren, die in de wapens waren,
„ wierden gemassacreerd zonder quartier; want zy de meeste schade
„ hebben gedaan: vermits zy tusschen de Soldaten in stonden, en
„ hardnekkig vochten. Toen wierd aanstondts passagie in de Linie ge-
„ maakt, waardoor het geheele Leger na Stekene trok, 't welk aan-
„ stondts door ons Volk wierd geplunderd, en de Casernen der Fran-
„ schen in brand gestoken. Een musquetschoot is op de Goudbeurs van
„ den Generaal Spar afgestuit. Op den zelven tyd marcheerde de Bri-
„ gadier Schratenbag met 3 Bataillons uit Hulst, en attaqueerde de
„ Linie voor Hulst, alwaar hy geen resistentie vond, vermits de Boe-
„ ren en Soldaten daar uit gelopen waren; door dien zy gehoord had-
„ den, dat Spar te Stekene al doorgebroken was. Midlerwyl atta-
„ queerde ook de Generaal Kochoorn de Linie by Liefkenshoek met 7
„ à 8 Bataillons by Lillo over de Schelde, alwaar hy aanstondts meester
„ wierd van een Reduit op dezelve Linie. Men zegt, dat hy na 't Fort
„ de Paarl zal trekken; dat d'onzen alle de Forten van de Schelde tot
„ aan de Gentsche Vaart eerst zullen wegnemen, nevens het Vlaamsche
„ Hoofd; en dat de Generaal Koehoorn de Linien in Braband, aan
„ d'andere zyde van de Schelde, alwaar zyn Gros van d'Armée noch
„ voor legt, zal attaqueeren, om alzo mede aan d'andere zyde van
„ Antwerpen met gemak te komen, welke Plaats het tot geen bele-
„ legering, na men meent, zal laten komen. De Franschen hebben hun-
„ ne meeste Macht in Stekene aan d'Attaque van den Generaal Spar
„ gehad; welke Generaal te vooren aan zyn Volk, die hy zelf met den
„ degen in de vuist in den Storm aanvoerde, ieder een goude Pistool had
„ beloofd: tot welkers opbrengen hy aan Stekene, en d'omleggende

„ Plaat-

1703. July. „ Plaatsen, geordonneerd had, voor d'Executie 16000 Pistolen te be-
„ taalen, of, by faute, alles te verbranden. Den 30sten. 's ochtends,
„ vertrok al de Bagagie van hier na het Leger onder een goed Escorte.
„ Gisteren zyn 4000 Pionniers uit het Land van Waas opontbooden,
„ om de Linien, die met de Forten het zelve Land over de 40000 Gul-
„ dens gekost hebben, aanstondts te slechten. Zy hebben dezen morgen
„ daar reeds aan begonnen, enz.

Lyst der Dooden en Gequetsten, in d'Attaque der Fransche Linie by Stekene den 27sten. Juny, bekomen.

Het Regiment van den Generaal Koehoorn.

Dood: 1 Capitein, 1 Vaandrig, en 12 Gemeen. Gequetst: 2 Capiteins, 1 Lieutenant, 2 Vaandrigs, en 55 Gemeenen.

Het Regiment van Capol.

Dood: 36 Gemeenen. Gequetst: de Brigadier Capol, 1 Capitein, 4 Lieutenants, 2 Vaandrigs, en 114 Gemeenen.

Het Regiment van Waas.

Dood: 1 Lieutenant en 13 Gemeenen. Gequetst: 3 Vaandrigs en 41 Gemeenen.

Het Regiment van Lindenboom.

Dood: 1 Lieutenant en 16 Gemeenen. Gequetst: 1 Lieutenant, 3 Vaandrigs, en 60 Gemeenen.

Het Regiment van Vogelin.

Dood: De Lieutenant Martiny en 27 Gemeenen. Gequetst: de Colonel Vogelin, Lieutenant Colonel Heemstraa, Major Pacot, Capitein Everwin, Eck, Theben, Stokebrand, 1 Lieutenant, 3 Vaandrigs, een Quartiermeester, en 8 Gemeenen.

Het Regiment van den Brigadier van Welderen.

Dood: de Brigadier van Welderen, 1 Lieutenant, en 12 Gemeenen. Gequetst: 1 Capitein, 1 Lieutenant, 1 Vaandrig, en 50 Gemeenen.

Het Regiment van Bouchwalt.

Dood: 18 Gemeenen. Gequetst: 1 Lieutenant en 48 Gemeenen.

Het Regiment van den Brigadier Heide.

Dood: 1 Capitein, 1 Capitein-Lieutenant, 1 Vaandrig, en 26 Gemeenen. Gequetst: 1 Lieutenant, 3 Vaandrigs, en 50 Gemeenen.

Het

1703. July.

Het Regiment Hessen.

Dood: 2 Capiteins en 23 Gemeenen. Gequetst: Colonel Malsbourg, Lt. Colonel Drugstad, Major Geyze, 2 Capiteins, 1 Lieutenant, 4 Vaandrigs, en 90 Gemeenen.

Het Regiment van Plettenburg.

Dood: De Generaal de Vassy en 16 Gemeenen. Gequetst: 1 Capitein, 1 Lieutenant, en 54 Gemeenen.

In 't geheel 212 Dooden, daar onder 13 Officiers; en 702 Gequetsten, daar onder 50 Officiers: behalven de Dragonders, en d'Artillery-Bedienden.

Men heeft in den Brief van den Heer Thesaurier Generaal Hop gezien, dat de Baron van Obdam des nachts tusschen den 26 en 27sten. opgebroken was, om aan de kant van Ekeren de Vyanden te gaan ontrusten, en hen te beletten Detachementen tegens de Geallieerden in Vlaanderen te stuuren. Dit wierd met zeer goede order ter uitvoering gesteld; en den 27sten., 's morgens, nam men post te Ekeren. De Vyanden, gealarmeerd, verscheenen noch dien dag, noch den volgenden: maar den 29sten. kwam de Maarschalk de Bouflers met een swaar Detachement van het groote Fransche Leger, en besloot, verstendigd wegens het klein getal der Geallieerden, hen te omcingelen, en leevendig of dood in zyn geweld te krygen. Zyne Troupen, gevoegd by die welke hy in de Linien van Antwerpen vond, steegen tot drie-en-dartig Bataillons en twee-en-dartig Esquadrons; en die der Geallieerden maakten in 't geheel niet meer als dartien Bataillons en zes-en-twintig Esquadrons: zulks dat de Vyanden vyf tegens twee waren. Deze groote meerderheid van krachten deed hem het besluit neemen, daar zo even af is gesproken: en op dat de Geallieerden hem niet en konden ontsnappen, bezorgde hy straks na zyne aankomst dat ze van alle kanten omringd wierden; doende zyne Troupen, met zo weinig gerucht als 't mogelyk was, zich meester maaken van de daar om heen gelegene posten. Dit alles wierd met zodanig een geheimheid en naarstigheid volbracht, dat, hoewel de Geallieerden al sedert den 29sten., 's morgens, wegens den optogt van het Detachement der Vyanden verwittigd waren geweest, zy echter voor dien tyd niets anders konden doen als te voorzien in de zekerheid van de Bagagie, met de zelve naar Bergen op Zoom te stuuren; meenende vervolgens mede te retireeren: maar wanneer zy zich nu gereed maakten om dit voorneemen in 't werk te stellen, vonden

1703. July. zy alle de passagien geslooten, zo aan de kant van Breda als van Bergen op Zoom, en zelfs van Lillo; zulks dat zy genoodzaakt waren die t'overweldigen, en door de Vyanden heen te slaan. De resolutie was stout; en men zal in de volgende Relaazen zien, hoe glorieuzelyk de zelve wierd uitgevoerd. De courage en dapperheid, welke de Geallieerden daar deeden blyken, gaat alles te boven, 't geen men 'er zich af kan verbeelden: en als men zei, dat 'er sedert honderd jaaren niets diergelyks is gezien, zou men 'er mogelyk niet te breed af opgeeven. Niettegenstaande het groot getal der Vyanden, veroverden de Geallieerden op hen een stuk Kanon, zes Vaandels, een Standaard, en een paar Ketelstrommen; brachten ook noch den nacht door op het Slagveld; en toogen des anderendaags gerustelyk af, zonder dat de Vyand hen dorst aantasten, noch zelfs beletten hunne Gekwetsten mede te voeren. De Generaal van Obdam bevond zich in 't eerst overal, en gaf d'orders met groote bezaadigdheid en tegenwoordigheid van geest: maar hy had het ongeluk van door de Vyanden omringd te worden op een plaats, daar de Geallieerden in wanorder wierden gebracht; en sedert kon hy nooit gelegentheid vinden om zich weder by het Gros te vervoegen. Zelfs was hy genoodzaakt, om niet bekend en gevangen te worden, zich van het Veldteken der Franschen te bedienen, en met volle ren na de kant van Antwerpen op te slaan; waar na hy zich behendiglyk afzonderde, en den weg van Breda nam, daar hy laat in den avond aankwam. Ziet hier nu de Relaazen van het Gevecht.

MISSIVE

VAN DEN

Heer Thresaurier Generaal

HOOP,

Geschreven aan haare Hoog-Mogende tot Lillo, den 1sten July 1703.

Hoog-Mogende Heeren,

ALs ik eergisteren morgen in het Leger tot Ekeren arriveerde, quam ook kort daar aan aldaar een Expresse, met Brieven van den Hertog van Marlborough en den Heer van Ouverquerque, kennisse geevende van haare te-

rug

Platte Grond van het Slag veld by Eekeren en Wilmerdonk.

Lillo
Liefkenshoek
Cruys Schans
Uyt Legger
Walenhoek
Schoor
Schoor
Orderen
Schelde
Stabroek
Putte
Hansen
Capelle
Eekeren
Wilmerdonk
Braschaet

opmarsch, en hoe de Vyand ter zelver tyd was opgebrooken, en zich na den Demer gewend hadde; waar uit gemelde Generaals besloten, dat het hun facil zoude wezen secours te schikken naar de Linie van Antwerpen, en dat men derhalven van deeze zyde wel op zyne hoede moest zyn; doch dat zy evenwel met het groote Leger van den Staat den Vyand omtrent, als doenlyk, zouden observeeren, en indien eenig Detachement deeden, zy van gelyken zouden doen. Dit bericht over een komende met het getuige een der uitgeschikte Spions hadde gerapporteerd, dat namentlyk een groot Corps Cavallerie van den Vyand was geavanceerd naar de kant van Diest, zo wierd des namiddags in een Krygsraad eenpariglyk geoordeeld, dat, nadien het Campement van Ekeren, bestaande alleen uit 13. Bataillons en 26. Esquadrons, aan de linker Vleugel ganisch niet gedekt was, en dat de Vyand, met een superieure macht komende, ons zoude konnen coupeeren, niet alleen van Bergen op Zoom en Breda, maar ook van Lillo, het meest geraaden was, zonder tydverzuim de groote Bagagie te schikken na Bergen op Zoom, gelyk als ook gisteren nacht geschiedde, en op nadere inkomende tydinge van de mouvementen des Vyandes van Campement te veranderen, en meer herwaarts aan te naderen. Daar op quam gistereen tegen den middag naricht, dat de Vyand met een groot aantal Troupen uit des zelfs Linie getrokken was: en het leed niet lang daar na of de Voorwachten aan de linker Vleugel wierden dezelve gewaar. De Heeren Generaals zich derwaarts hebbende begeeven, remarqueerden wel haast, dat de Vyand met een groot Corps Troupes defileerde naar Houwen en Stabroek; en dat al ook klaarblykelyk haare intentie was, ons te coupeeren. Men resolveerde aanstondts het zelve, waar het mogelyk, voor te komen, met het Leger te retireeren: maar het en konde zo spoedig niet geschieden, of de Vyand liet zich zo wel agter, als voor, en ter zyde zien. Men raakte daar op handgemeen; en het gevecht was aan verscheide oorden zeer heftig, duurende van 's namiddags om drie uuren tot in den donkeren avond, en verscheide maal met twyffelachtig succes; tot dat eindelyk door de onvermoeide bravoure, die waarlyk niet genoeg geroemd kan worden van de Troupes uwer Hoog-Mogenden, beide Nationale en die van vreemde Princen, in uwer Hoog-Mogenden dienst overgenomen, een van de voornaamste Posten, door dewelke wy herwaarts moesten naderen, te weten het Dorp Oeren, geforceerd, ende behouden is. De Ruiterye, aangevoerd door den Generaal Major Hompes, die zich, volgens 't getuigenis van de Heeren Generaals en Chef, op een uitmuntende wyze heeft gesignaleerd, heeft zich in dit Gevecht loffelyk gequeeten, en aan de rechter Vleugel van ons Leger nevens de Infanterye niet alleen met veel standvastigheid het vuur des Vyandts, dat zeer groot was, ruim drie uuren geëssuijeerd, maar dezelve genoodzaakt zich te retireeren. By die occasie zyn de Heeren Generaal Luitenant Fagel op twee plaatsen, aan 't hoofd en aan de voet, doch niet gevaarlyk; en de Colonels Pallant, commandeerende 't Regiment van den Hr. van Obdam; en Baudits, een van de Holsteinsche Regimenten Dragonders, gequetst; en de Colonel Hr. van Cannenburg dood geschooten. De Vyand hadde in den beginne onze vier stukken Kanon veroverd, doch moest ze wel haast weder verlaaten; en veroverden de onzen een van haare Stukken

1703. July.

 met

1703. July. met eenige Ammunitie van Oorlog, verscheide Paaren Keteltrommels, twee Standaarden van de Gens d'Armes, en eenige Vaandels. De Colonel van 't Regiment du Maine, een Lieutenant Colonel, en verscheide mindere Officieren en Gemeenen zyn gevangen, en op de plaats van 't Gevegt zeer veele van de haare blyven leggen, en, volgens bericht van de Gevangens tot Ekeren, meer dan vier honderd van haare Gequetsten, en boven dien noch een groot getal tot Stabroek en elders ingebragt. Hoe veel Volk van onze zyde in dit so scherp en langduerig Gevecht gedood of gequetst zyn, is my onmogelyk voor alsnoch te melden. Den Heer van Obdam, die zich een geruimen tyd alomme heeft bevonden, is sedert vermist, en, zo een gevangen Luitenant affirmeert, insgelyks gevangen na Antwerpen gevoerd. De verdere Heeren Generaals, buiten den Heer Fagel, zyn alle gezond: maar de Regimenten van Fagel, Friesheim, Nassau Walon, en een van de Munstersche hebben wel het meeste geleden. Wel gemelde Heeren Generaals hebben zich ieder op zyne post zeer gedistingueerd; en is aan haare bravoure en goede conduite, gevoegd by de onvermoeide wakkerheid van de Troupes, naast de baarblykelyke zegen van God Almachtig, te attribueeren, dat de Vyand, die, volgens de unanime getuigenisse der Gevangens, sterk is geweest 33 Bataillons, 70 Compagnien Granadiers, en 32 Esquadrons, gecommandeerd door den Maarschal de Bouflers en Prins Tserclaas van Tilly, dit Leger, alleen van 13 Bataillons en 26 Esquadrons, als boven gemeld, niet t'eenemaal heeft afgesneden, en alzo geruineerd. Het Leger is den gantschen nacht in wapenen blyven staan, en met het lumieren van den dag van Oteren herwaarts aan gemarcheerd, alwaar wy ontrent zeven uuren, zonder eenige nadere rescontre gehad te hebben, zyn aangekomen. Het Campement is genomen met de linker Vleugel naar de zyde van Berendrecht, en met de rechter voorby dit Fort, na de Kruisschans. Den Heer Generaal Coehoorn aan de overzyde van de Schelde het Gevecht geremarqueerd hebbende, heeft gister avond en dezen nacht verscheide Bataillons herwaarts overgeschikt, die nu by ons zyn gecampeerd. Ik hebbe van myn devoir geacht, zo dra dezen morgen met het Leger hier ben aangekomen, na dat gisteren tot tweemaal byna mirakelyk was gesalveerd, van al het geene voorsz. is aan Uwe Hoog-Mogenden met een Expresse kennisse te geven; zullende den Heer van Slangenburg met de eerste occasie, als de Troupes, waar van Menschen en Paarden extreem gefatigeerd zyn, wat zullen hebben uitgerust, zich de eere geven de verdere particulariteiten van het voorsz. Gevegt te relateeren.

Waar mede,

Hoog-Mogenden Heeren, &c.

Geteekend,

Lillo, den eersten July 1703.

J. HOP.

Brief

Brief van den Heeren van Slangenburg, Lieutenant Generaal, geschreven aan Haare Hoog-Mogenden de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, den 2den. July 1703. 1703. July.

Hoog-Mogenden Heeren,

MYn Heeren. Na dat door ordre van uwe Hoog Mogenden der zelver Armée onder het commando van den Heer van Obdam was verminderd op een getal van dertien Bataillons Infantery en zes-en-twintig Esquadrons zo Cavallery als Dragonders, en daar en boven goedgevonden dat deze kleine Armée zoude marcheeren uit het Campement van Stabroek na Ekeren, is door my en den Grave van Tilly genoegsaam aangetoond de kwade stand van het Campement aldaar, met zo een klein getal van Troupen, zynde maar drie quartier uurs van de Linie van den Vyand, die, volgens zeggen van den Generaal Koehoorn, vyftig Bataillons van Lier af tot Oostende konde by een trekken, behalven dat daar en boven noch altoos door haar groot Leger konden versterkt werden, zonder dat wy van de onze eenig Secours tydelyk te verwachten hadden, als ook niet van de Troupen onder het commando van den Generaal Koehoorn.

Ik hebbe, nevens den Graave van Tilly, verders aangetoond dat den Vyand ons te sterk zynde, altoos onze aftogt kon afsnyden; en namaals kondschap hebbende gekreegen, dat den Vyand in zyne Linien sterker was als wy in ons Leger, en dat onze groote Armée over de Jeer was gemarcheerd, zo als die van den Vyand mede opgebrooken was, en geavanceerd tot omtrent Tienen; dat men daar en boven berigt hadde, dat den Vyand in de Linien Secours was verwachtende.

Hebbende alle deze onze vertooningen geen andere uitwerking gehad, als dat eindelyk geresolveerd wierd dat wy op den dertigsten Juny onze groote Bagagie zouden zenden na Bergen op Zoom.

Na dat die dan den zelven morgen derwaarts was afgezonden, is den Maarschalk de Bouflers ook ter zelver tyd met een considerabel Corps Ruitery, Dragonders, en, volgens voorgeven van de Gevangens, met seventig Compagnien Granadiers, gearriveerd in de Linie van den Vyand, en zonder verlies van tyd, nevens den Marquis de Bedmar, Prince van Tserclaas, en den Zoon van den Maarschalk de Villeroy, en verscheide andere Generaals geavanceerd, by een trekkende alle haare Troupen uit de Linien, en zyne Marsch met zo veel vlyt voortgezet, dat al een Embuscade van haare Dragonders voor de linker Vleugel van ons Campement hadden gemaakt, en met het Gros van haare Armée tot Capelle, leggende achter ons Campement, waren gekomen, zonder dat wy van haar Marsch en Dessein verwittigd waren, ook niet zouden zyn geweest voor dat ons omcingeld hadden, indien den Grave van Tilly en ik, nevens eenige van onze Generaals-Majors, doende de keer om ons Campement,

 niet

1703. July. niet hadden ontdekt, omtrent tusschen twaalf en een uur haar voorschreve Hinderlage van Dragonders, digt voor de groote Wagt Ruitery van ons Leger; die dan door ons al te samen ontdekt zynde, oordeelden wy alle dat den Vyand een toeleg moest hebben gemaakt om ons aan te tasten: en hebben wy dadelyk onze Troupen in de wapenen doen komen, en den Heer van Obdam van ons wedervaren verstendigd.

Een Wacht op de Kerktoorn van Ekeren kwam toen ook zeggen, dat den Vyand zich met een groote Magt omtrent Kapelle, zo Ruitery als Voetvolk, liet zien, en geduurig voorttrok. Den Heer van Obdam besloot daar op onder Lillo te wyken, en beval twee Esquadrons Dragonders post te nemen tot Hoeven, om zyne marsch van de Armée te dekken.

Terwyl den Heer van Obdam bezig was met de Armée in de marsch te brengen, kreegen wy dadelyk bericht dat den Vyand al tot Hoeven was gekomen, en die twee Esquadrons Dragonders had doen deinzen; waar door onze rechte weg op Lillo was afgesneden. Den Brigadier Schuilenburg wierd in het begin met de twee Regimenten van Saxen-Gotha afgezonderd om zyne post te gaan vatten tot Muisbroek, een Gehugt onder Hoeven, ten einde onze aftogt te dekken; doch daar komende, vond de Post door den Vyand zodanig bezet met Dragonders en Granadiers, dat hy ze begon aan te tasten; maar ziende de overgroote Macht, oordeelde het wyken noodig te weezen, en te onderstaan de Post tot Oeteren te bezetten; doch vond insgelyks den Vyand daar mede gevestigd, waarom zich ging stellen aan de Watering tusschen Oeteren en Muisbroek.

Derhalven wierd besloten den Vyand aldaar aan te tasten, en, zo mogelyk, daar uit te verdryven: maar deze was'er alreede zo wel en voordeelig geposteerd, dat het zelve ondoenlyk was.

Maar in tegendeel kwam den Vyand op ons aan, en wierd den Munsterschen Generaal Majoor Elberfelt wakker door hen aangetast, en raakte met de Infantery in een scherp gevecht omtrent twee à drie uuren na den Middag.

Bevindende de groote overmacht van den Vyand, wierden genoodzaakt onder een groot vuur en geduurige mousquetades ons voornemen te veranderen; en trekkende den Heer van Obdam en Graave van Tilly met de Cavallery, op de weg zynde, langs een Dyk na Willemerdonk, met voornemen om over Oeteren langs de Schelde-dyken de voorschreve Marsch op Lillo te doen: maar bevonden, te Oeteren komende, dat den Vyand al tot daar toe was geavanceerd, en post gevat had; doch wierd door onze Regimenten daar weder uitgedreeven.

Inmiddels bleef het schieten van de Infantery, tusschen Hoeven en Eekeren begonnen, duuren, en wierd met een zeer groot vuur, zo van den Vyand als van ons, aangehouden tot tusschen zeven en acht uuren des avondts, en voornamelyk om en langs den Dyk tusschen Eckeren en Willemerdonk, alwaar den Lieutenant Generaal Fagel en de Generaal-Majoors Friesheim en Elberfelt veel dapperheid en goed beleid hebben getoond, en den Lieutenant Generaal Fagel aan het hoofd en aan den voet is gekwetst geworden.

En vermits die Regimenten niet konden ondersteund werden, gaf zulks gelegentheid aan den Vyand, ziende ons gebrek van Infantery, die van Oeteren te doen wyken, en zich aldaar weder te posteeren; als ook by zekere Sluizen tusschen dat Dorp en de Kruisschans gelegen; waar door wy ons rondom beeingeld bevindende, als hebbende achter ons de Vyandlyke Linie en de Stad Antwerpen, aan de linker zyde het Fort Philippine en de Schelde, zo wierd ik genoodzaakt na den Heer van Obdam en Graave van Tilly te zenden, om te samen te overleggen hoe wy ons op 't beste uit dit doolhof zouden redden; en wierd my gerapporteerd, dat den Heer van Obdam al in eenigen tyd niet gezien was; en den Graave van Tilly by my komende, zeide te gelooven dat dezelve dood of gevangen was. 1703. July.

Waar op dan wy beide resolveerden alles met het uiterste geweld te onderstaan; en detacheerende den Graave van Tilly eenige Cavallery met den Generaal Majoor Hompes, om de Infantery, die gedurig op en langs den voorschreven Dyk in een van de scherpste gevechten, die ooit gezien zyn, continueerde, te ondersteunen, gelyk de Fransche Cavallery van gelyken haar Voetvolk was doende, en heeft welgemelde Generaal Majoor Hompes met zodanig een beleid en kracht de Cavallerye aangebracht, dat niet alleen verscheide Fransche Esquadrons hebben geforceerd, en daar van eenige Standaarden en Keteltrommen gekregen, maar ook verscheide Bataillons Infantery totaliter geslagen, en den Vyand meer als een quartier uur gaans te rug gedreven.

Den Brigadier Wybe, en alle de andere Brigadiers en Colonels, geen kruid of lood meer hebbende, deeden de Bajonetten op de Snaphanen steeken, om alzo den Vyand te verdryven. Door dit scherp en lang gevecht wierden de wegen op en langs dien Dyk, als ook op andere plaatsen, met Dooden en Gekwetsten bedekt.

Ik hadde doen post vatten aan een Canaal, tegens den Dyk aanschietende, door twee Bataillons, zynde de Cavallery daar achter geposteerd, om, indien verder geforceerd hadden geworden, zich tot het uiterste daar te maintineeren; en om tegens de nacht de noch vechtende Regimenten in zekerheid te stellen.

Maar den Vyand was daat in zo onthaald, dat geen lust meer hadde wederom te komen op die post, maar trachtte onder dit voorschreven gevecht ons in de rugge door vier Bataillons uit Antwerpen en van de Kruis-schans komende te attaqueeren by het Dorp, en aan de zyde aan een andere Dyk van Willemerdonk; maar het zelve wel bezet vindende, zyn ook te rugge geweeken door het vuur daar mede zy onthaald wierden; waar in dan ook niet gelukkende, en den avond aangekomen zynde, raakten wy op die posten ook zo verre buiten verder gevecht; maar noch aan alle kanten omcingeld blyvende, en voornaamelyk door de Post die den Vyand tot Oeteren en aan de Sluizen bezet had, waar door ons de gemeenschap met Lillo benomen was, zo wierd ten overstaan van den Heer Hop by My en den Graave van Tilly beslooten die Post met de uiterste dapperheid aan te tasten, en, niettegenstaande de Infantery kruid en lood door het veel schieten gebrek hadde, het zelve te doen met de bayonnet in de Snaphaan, of

de

1703. July. de degen in de hand. Hebbe daar op den Generaal Majoor Friesheim en den Brigadier Grave van Dona gezonden met 4 Batailons, door de laage gebrooke Landen, alwaar in de Slooten halflyfs door het water moesten gaan, om den Vyand van ter zyde en van achteren op die Post aan te tasten, en voor langs den *Dyk* ook eenige Regimenten doen aantrekken, en den Grave van Tilly eenige Esquadrons Dragonders, na dat eenige schooten met het kanon op die Post hadde laten doen, welke den Vyand met zo veel dapperheid hebben aangetast van vooren, van ter zyde en van agteren, dat niet alleen haar uit die Post hebben gedreven en haar Kanon veroverd, maar zelfs van de Sluis, ongeagt op beide Posten verschanst waren, en te ruggedreven tot digt by de Kruisschans; waar door dan de doorgang over en langs de Dyken vry hebben gevonden, om ons in goede ordre na Lillo te begeven, alwaar gisteren morgen ben aangekomen, en gelegerd staan.

Ik kan Uwe Hoog-Mogenden verzekeren, dat alle de Troupen, Cavallery, Dragonders en Infantery, met de uitterste wakkerheid hebben gevochten; en dat den Grave van Tilly, den Lieutenant Generaal Fagel, en alle de Generaals Majoors en Brigadiers met het beste gedrag van de wereld in deze steekelige Treffing en Ontmoeting tegens den Vyand hebben aangegaan: my alleen leed doende, dat veele eerlyke Luiden hebbe verlooren, eenige gevangen zyn geworden, en veele gekwetsten bekomen, waar van de Lyste noch niet hebbe konnen ontfangen, zullende dezelve met den naasten aan Uwe Hoog-Mogenden overzenden, als mede verscheidene Standaarden, Keteltrommen en Vaandels, hebbende myn onder hebbend Regiment mede een Vaandel en een Stuk van 's Vyands Kanon veroverd.

Wil verhópen, dat U Hoog-Mogenden zullen overwegen het klein getal Troupen van deze Armée, en daar tegens dat den Vyand wel twee derdedeelen sterker is geweest als wy, en dat haar verlies vry grooter is als het onze, zynde zy byna gelykelyk in alle verbystering geweken, en ons het Slagveld gelaten; daar wy in tegendeel in goede ordre zyn afgetrokken en hier gekomen: zynde geweest tegens myn sentiment, dat van den Graave van Tilly, en veele van onze andere hier present zynde Generaals, dat men zo een nadeelig Legerveld en gevaarlyk heeft moeten nemen; en dat U Hoog-Mogenden om die redenen zo veel te meer genoegen in dit voorval mogen neemen: zynde zeker, dat het zelve de grootachting van Uwer Hoog-Mogenden Troupen zeer zal doen vermeerderen. Ik hebbe vergeten Uwe Hoog-Mogenden te zeggen, dat den Generaal Majoor Graave van Oost-Vriesland, en den Grave van der Nat, zich zo zeer hebben doen uitmunten, en dat den Colonel Ivoy my met het grootste beleid, dapperheid en goede raad, altoos heeft gediend en bygestaan, van wiens verdiensten Uwe Hoog-Mogenden nader zal onderhouden. Den Lieutenant Generaal Fagel heeft zich van dezen dag te scheep begeven, om hem tot zyn genezinge na een bekwaame plaats te laaten brengen.

Den Generaal Koehoorn was des nachts na het Gevecht met eenige Regimenten Infantery by Lillo overgekomen, doch heeft die den zelven dag met

met den Generaal Majoor Dedem weder te rugge doen gaan. 1703. July.

In het Leger by Lillo, den 2den. July 1703.

Waar mede, enz.

Getekend,

E. B. v. BAAR.

Op dezen Brief des Heeren van Slangenburg wierd aanstondts by haare Hoog-Mogenden, de Heeren Staaten Generaal, de volgende Resolutie genomen.

Extract uit het Register der Resolutien van de Hoog-Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Mercurii, 4. *Julii*, 1703.

ONtfangen een Missive van den Lieutenant Generaal Heer van Slangenburg, geschreven in het Campement by Lillo den 2den. dezer, houdende een omstandig Relaas van het geene gepasseerd is in het Gevecht tusschen de Troupes van den Staat ende die van de Vyanden omtrent Ekeren ende Oeteren: waar op gedelibereerd zynde, is goedgevonden ende verstaan, dat gemelde Lieutenant Generaal, Heer van Slangenburg, zal worden bedankt, zo als bedankt word mits dezen over zynen goeden yver, courage, standvastigheid ende conduite, in de voorsz. Actie betoond ende gehouden; ende den zelven aangeschreven, dat haare Hoog-Mogenden insgelyks t'eenemaal voldaan zyn van het goed beleid ende groote dapperheid van de verdere Lieutenants Generaals, gelyk ook van de andere subalterne Generaals, midtsgaders van de ongemeene vigeur ende bravoure van de hooge ende mindere Officieren ende Gemeenen, zo Ruiters als Soldaten, in deze gelegentheid getoond, waar door dezelve de eere van de Troupes van den Staat, zo wel als den dienst van den Lande, hebben gesouteneerd ende betracht: ende dat hy Heere van Slangenburg het genoegen, 't welk Haare Hoog-Mogenden hier over hebben, op de beste ende bequaamste wyze aan alle dezelve van wegen Haare Hoog-Mogenden zal betuigen ende doen betuigen; dat voorts aan gemelden Heere van Slangenburg kennisse zal worden gegeeven, dat Haare Hoog-Mogenden eenige Heeren Gedeputeerden na Bergen op Zoom hebben gezonden, met genoegzame Authorisatie om op de verwisselinge van de meest verswakte Regimenten, ende verdere zaken, welke spoed vereischen, te disponeeren.

1703.
July.

Relaas van het geen zich heeft toegedragen in de Marsch van het Corps, gecommandeerd door den Baron van Wassenaar van Obdam, uit het Campement van Ekeren naar dat van Lillo, den 30sten. Juny 1703.

ALzo men uit Brieven van den Heer Hertog van Marlboroug en den Heer van Ouwerkerk had verstaan, dat de twee Legers van de Maas zich in optogt hadden begeeven, en dat het Vyandlyke naar Tirlemont, en het onze naar Hasselt, was geavanceerd; dat de Vyanden in de Linien zich vleidden met de hoop van wel haast een Renfort te zullen krygen: besloot men den 29sten. Juny, 's avondts, alle de swaare Bagagie naar Bergen op Zoom te stuuren; 't geen ook ter uitvoering wierd gesteld, beginnende te defileeren omtrent middernacht; zulks dat zich alles des namiddags ten twee uuren in veiligheid bevond. Den 30sten. liet den Heer van Obdam d'advenuën van ons Campement bezichtigen door den Heere van Slangenburg, en eenige andere Generaals, ten einde te zien wat men zou konnen doen in geval de Vyanden uit hunne Linien wilden treeden. Men verstond alstoen uit een Vrouwspersoon, den voorgaanden dag door een Party gevangen genomen, dat zy met eenige Vyandlyke Troupen, welke hunne marsch over de Heide naar Brascate namen, uit de Linien was gegaan. Wel haast wierden wy 'er af verwittigd, zo als wy na Donk toogen, een klein Gehugt omtrent een geavanceerde Post welke wy hadden naar de kant van Merzem, op de scheiding der twee wegen die van Antwerpen naar Breda en Bergen op Zoom gaan, alwaar een Vyandlyke Party reedts een Sergeant en twee Man, welke naar de kant van Brascate de Post van Swaantjesbrugge gingen recognosceeren, had opgelicht.

Dit gaf eenige twyfelinge aan den Heere van Slangenburg en den Graave van Tilly, welke bezig waren met de bezichtiging der advenuën van ons Campement te verrichten, en deed hen besluiten die Post nader aan het zelve te trekken. Zo haast als wy weder te Donk kwamen, wierden wy aan het einde van den weg naar de Heide van Brascate eenige marcheerende Cavallery gewaar; waar op wy naar de Heide avanceerden om te zien wat 'er af mogt weezen, geloovende dat het eenige Patrouïlle van onze Groote Wacht was: maar wat dichter aan de haagen komende, wierden onze Generaals wel haast begroet met eenige karabynschooten der Dragonders, welke alreedts in de gemelde haagen en struiken in hinderlaag geposteerd waren; verstaande wyders, dat een Detachement van de Groote Wacht der Ruitery in het Dorp Hoogboom handgemeen was: 't welk hen ten spoedigsten weder naar het Campement deed keeren; alwaar raport aan den Generaal van Obdam gedaan hebbende wegens 't geen hun wedervaaren was, en de Wacht op den Toorn van Ekeren mede bericht hebbende, dat 'er een Gros van Cavallery en Infantery achter Kapelle marcheerde, besloot men aanstondts het Leger in de wapenen te brengen. De Generaal van Obdam begaf zich mede met volle ren naar de Heide, om die beweegingen der Vyanden te zien, en order op al-

alleen stellen. Ter zelve tyd verstond men uit een Corporaal en zes Ruiters, die men na de Kerk van Kapelle had gestuurd, dat de Vyanden reeds achter ons waren, het gemelde Dorp inhadden, en in alle haast naar Houwen marcheerden; weshalven besloten wierd zich terstond in optogt te begeeven, en van onze tweede Linie d'eerste te maaken, en van d'eerste de tweede; stuurende alle de Bagagie, die wy noch by ons hadden, uit het Campement naar Wilmerdonk, om wyders over Outeren langs den Dyk naar Lillo gevoerd te worden; en laatende de zelve volgen door d'Artillery: doch ze wierden gestuit door eenige Manschap, welke het Corps der Vyanden van Houwen naar de kant van Outeren had geposteerd. Straks wierd de Brigadier Schuilenburg met twee Regimenten Dragonders derwaarts gezonden, om in het Dorp Muisbroek post te gaan vatten: doch daar omtrent komende, vond hy alles met Vyanden vervuld, zo Cavallery, Dragonders, als Infantery, altemaal Granadiers, welke terstond op hem aanvielen; 't geen hy zeer wel verduurde: maar zynde op een zydeweg door eenige Granadiers in de flancq aangetast, was hy genoodzaakt zich een passagie door dat Volk heen te maaken, en zich naar Outeren te begeeven, om zich aldaar te posteeren, en dien doortogt voor ons vry te maaken: doch komende aan een Brug, zag hy de Post alreeds ingenomen; 't geen hem spoorslags deed voortrukken, en zich posteeren achter de Watering welke uitwatert in de Sluis van den Dyk achter Outeren, tot dat men hem eenige Infantery zoude toezenden om de Post van Outeren aan te tasten. Den Heer van Slangenburg liet aanstondts het Piquet avanceeren naar de Post daar de Brigadier Schuilenburg van te vooren had gestaan, dewyl het aldaar was daar wy geloofd hadden onze passagie naar Lillo te moeten neemen, en de genoemde Manschap door verscheidene Batailjons ondersteunen. Hier wierd het gevegt hevig; en de Lieutenant Generaal Fagel, de Generaals Majoors Elberfelt en Friesheim, benevens de Brigadiers Wyhe, Grebendorf, en Dona verduurden des Vyandts geweld uit al hun vermogen; terwyl onze overige Infantery en Cavallery ter slinker hand de lengte van den Dyk naar Wilmerdonk innam. Den Heer Hop had zich ingebeeld, neemende de voortogt van de Bagagie, dat hy met de Karos der Graavinne van Tilly zich te Lillo zou konnen vervoegen: maar zynde omtrent Outeren gekomen, trad hy uit dezelve, steeg te paard, en retireerde zich na ons. De Graavin van Tilly en den Heer van Heeteren wierden in de Karos gevangen genomen. Ondertusschen versterkten de Vyanden zich naar de kant van Outeren; weshalven de Generaal van Obdam gebood, dat 'er eenige Infantery naar het gemelde Dorp zou marcheeren, en zich meester van de gezeide Post maaken, met de Vyanden van daar te verdryven; 't geen gedaan wierd door het Regiment van Slangenburg en de rest van het Piquet: maar dewyl men niet Infantery genoeg had, kon men hen niet doen ondersteunen; waarom zy dan, na dat ze meester van het Dorp waren geweest, en 'er twee stukken Kanon hadden geplant, moesten buigen, alzo de Vyanden hun drie Batailjons tegenstelden; en zy namen ons die twee stukken Kanon af. Avanceerende met eenige Esquadrons Dragonders langs den Dyk naar Wilmerdonk, maar zynde gekomen ter plaatse daar de zelve eindigt aan den Dyk die na de Schans Philippine gaat, alwaar de Colonel Verschuur twee Haubitsen had doen stellen, wierden zy daar zo wel ont-

1703. July.

1703. July. fangen met schroot, 't geen men op hen loste, dat de meesten van hunne paarden tuimelden, en d'anderen met alle haast weder te rug keerden. Onze Infantery ter rechter hand vond zich mede genoodzaakt te wyken, hebbende geen kruid noch lood meer; gelyk zy dan al vechtende post vattede langs den Dyk en de Watering daar men hier voor af heeft gesproken, alwaar twee Regimenten de Post hadden, gecommandeerd door den Generaal Majoor den Graave van der Nath Den Heer van Slangenburg liet vervolgens den Heer van Obdam zoeken: maar alzo men hem niet en kon vinden, geloofde men, dat hy dood of gevangen moest weezen; zulks dat den Heer van Slangenburg gezamenerhand met den Graave van Tilly zorg voor onze retraite droegen, en zulk een goede order op alle dingen stelden, dat wy in 't kort gelegentheid begonden te zien om door te geraaken. De Generaal Slangenburg deed eenige Bataillons van de rechter hand avanceeren, gecommandeerd door den Generaal Majoor Friesheim en den Brigadier den Graave van Dona, en nochmaals het Dorp Outeren langs den Dyk, en langs de Hoeve den Berg geheten, aantasten; 't geen ons zo wel gelukte, dat zy de Vyanden verdreeven, en zich meester maakten van het Kanon 't geen wy eenigen tyd te vooren verlooren hadden: verjaagende hen ook wyders uit de genoemde Hoeve, en een Post die zy by de Sluis op den Dyk hadden ingenomen: gelyk zy mede, ondersteund zynde door een Regiment Dragonders van Gotha 't geen de Graaf van Tilly derwaarts had gezonden, hen naar de kant van Houwen dreeven; en de Hoeve den Berg geraakte door d'attaque in den brand. Ter zelve tyd wendden de Vyanden alle hunne poogingen aan onze rechter zyde aan, en benaauwden ons daar door zo zeer, dat 'er by na te dezer plaatse geen meer grondts overig was, om ons te posteeren, als op den Dyk alleen: waar op dan de Graaf van Tilly beval, dat alle d'Esquadrons van de rechter zyde zich op het hangen van den Dyk zouden posteeren; en aan den Generaal Majoor Hompes, de Vyanden langs den zelven Dyk te pousseeren: 't geen hy zo kloekmoedig ter uitvoering stelde, dat hy verscheidene Esquadrons en Bataillons ter rechter en ter slinker zyde van boven den Dyk over hoop smeet; Keteltrommen, Vaandelen en Standaarden veroverde; en veele Gevangenen maakte; dryvende de Vyanden al wykende tot op den weg van Eekeren naar Houwen, welke zich daar zo wel by hebben bevonden, dat zy zich vernoegden met aldaar te blyven zonder ons meer aan te doen. Wy wierden geduurende d'andere actien ook noch ontrust langs den Dyk, welke zich van de Schans Philippine naar Wilmerdonk strekt: maar een Post van Infantery en Dragonders, die wy daar hadden, dreef hen gestadig te rug. Men verstond zelfs, dat 'er vier Bataillons uit Antwerpen waren getoogen, welke ons door de Polder van achteren moesten aantasten; 't geen het besluit deed neemen van twee Bataillons achter het genoemde Dorp Wilmerdonk te posteeren, om ons te dekken, en de Soldaaten te doen rusten, welke zig in deze gelegentheid zo wel van hunne plicht hebben gekweeten, dat men gantsch geen onderscheid heeft konnen maaken tusschen de Ruiters, Dragonders, en Voetknechten; hebbende altemaal zich even wel gedraagen. Den Heer Fagel wierd in de groote chocq ter rechter hand in het hoofd en aan den voet gekwetst. Men weet het verlies noch niet, 't geen wy geleeden hebben, noch ook der-

der Vyanden: maar het is roemruchtig voor de Wapenen van den Staat met dartien Batailjons en zes-en-twintig Esquadrons, waar af veel volks met de Bagagie gedetacheerd was, zulke vigoureuse attaques van den Vyand te verduuren; welke, volgens het zeggen der Gevangenen, omtrent vier-en-dartig Bataillons sterk was, waar onder begreepen waren seventig Compagnien Granadiers, het puik hunner Troupen, gecommandeerd van de groote Armée, en die men met wagens tot aan Kapelle had gevoerd, mitsgaders zes-en dartig Esquadrons zo Ruiters als Dragonders. De Generaal Majoor Friesheim veroverde by de Sluis op den Dyk achter Outeren een stuk Kanon van de Vyanden; en hebbende zich eenigen tyd op het Slagveld, bezaaid met Lyken en Gekwetsten uitgerust, na dat de Franschen, overal even zeer in wanorder, van daar waren gevlooden, begonden wy met het krieken van den dag langs den Dyk naar het Campement alhier te marcheeren. Wy vonden te Walenhoek, een halve myl van de Kruisschans gelegen, het Bataillon van Aderka, van de Troupen van Holstein; en op den Dyk, tusschen de Kruisschans en Lillo, drie Bataillons van het Corps des Heeren van Koehoorn, die hy over de Schelde had doen trekken om tot onze bystand te komen. Alles is zo wel gegaan, dat de Troupen van den Staat d'overwinning hebben behaald; dewyl de Vyanden verwardelyk zyn geretireerd; en dat Lieden, uit de Linien gekomen, zeggen dat de Troupen, welke Bouflers had medegebracht, daar niet by en waren, en dat men niet en wist waar ze vervaaren mogten weezen. Op dit oogenblik kom ik te verstaan, dat den Heer van Obdam, die meerder Infantery had doen zoeken om de Post van Outeren te gaan ondersteunen, gelyk hier voor gezegt is, en willende zich naar de rechter zyde vervoegen om 'er zyne orders te geeven, neemende het Dorp Wilmerdonk van achteren, om dat men den Dyk niet dan met zeer groote moeite kon passeeren, ter oorzaak der meenigte van Volk en Bagagie die zich daar op bevond, zich eensslags door de Vyanden omcingeld zag: en konnende niet aczeelen, vond hy gelegentheid om uit hunne handen t'ontkomen, met door hen, en het Dorp Ekeren, heen te passeeren; door middel van het welk de Heide dan onder de voeten hebbende gekreegen, geraakte hy eindelyk te Breda. De zaaken waren alstoen in een zeer kwaade, en byna wanhoopige, gesteldheid; zynde onze Troupen van alle kanten door de Vyanden besloten. Den Heer Hop is ooggetuige van het gantsche Gevecht geweest, en heeft zich hier met ons geretireerd, alwaar men aanstonds een Raad heeft gehouden met de Heeren Koehoorn, Spar, en de Generaals van dat Corps. De Lieutenant Generaal Fagel moet zich elders doen vervoeren, ter oorzaak dat zyne kwetsuur aan den voet niet zonder gevaar is.

1703. July.

Doch om wegens de retraite des Heeren van Obdam wat naauwkeuriger onderrecht te weezen, zullen wy hier ook laaten invloeijen een Brief geschreeven uit Breda, en gedateerd den 2den. July.

1703. July.

DEN Generaal en Baron van Obdam is van de namiddag weder naar het Leger by Lillo vertrokken. Zyn' Excellentie arriveerde gisteren nacht met eenige Officiers, Ruiters, en Knechts in deze Stad; zynde door de Vyanden Saturdag omtrent 5 uuren van het Leger afgesneden: en, niettegenstaande zyn' Excellentie van de Franschen omcingeld was, is dezelve het echter gelukkig ontkomen, hoewel hy tot voor de Poorten van Antwerpen gedreeven wierd. Zy wierpen toen d'Orange Cherpen weg; staken wit Papier op de hoeden, zynde het Fransche Veldteken; gaven zich voor Fransche Officiers uit; en hebben alzo de Vyanden bedrogen. Met zyn' Excellentie is de Princesse van Hessen-Homburg te paard, als een Man gekleed, met een groote paruik op 't hoofd en een witte pluim met het Fransche Veldteken op den hoed alhier gearriveerd, en by onzen Gouverneur gelogeerd. Dit alles veroorzaakte hier in 't eerst vry wat verlegentheid, en een roep dat ons Leger was omcingeld en geslagen: doch nader en beter tyding ontfangende, is zulks verdweenen, en het contraire getoond. Qualykgeintentioneerden, die by deze gelegentheid wat te vry hebben gesproken, zyn door onze Magistraat geciteerd; en 't mogt met dezelve wel slecht aflopen. Binnen 24 uuren zyn over de 90 Fransche Deserteurs te voet en te paard alhier gearriveerd; rapporterende, dat by die gelegentheid wel 4 à 500 Franschen en Spaanschen gedeserteerd zyn: en, op het naauwste geëxamineerd zynde, verklaren zy eenparig, dat d'onzen, omcingeld zynde, door de Vyanden heen hebben geslagen; zig toen hersteld; en zich niet alleen zeer manhaftig en onvermoeid gequeten; maar de Franschen na een langdurig en hartnekkig gevegt weder in haare Linien met groot verlies te rug gedreven. Brieven bevestigen, dat d'onzen 3 stukken Kanon, 5 Standaarden, verscheidene Keteltrommen, &c. veroverd hebben: dat de Generaal Fagel, die gewond is, Slangenburg, Hompes, en d'andere Generaals, treffelyke daden gedaan hebben, en yder particulier Soldaat als een Held gevochten heeft; en dat men in langen tyd zodanigen Gevecht niet heeft gezien. Passagiers uit Antwerpen, door het Vyandlyke Leger heden gearriveerd, rapporteeren, dat het Slagveld met Lyken bezaaid was: dat van de Vyanden wel 5000 dood en gequetst zyn: en dat van de laatsten 1500 in Antwerpen gebracht waren. De rechte particulariteiten heeft men noch niet: maar men wil, dat ons Leger onder Lillo gekomen, en de Gravinne van Tilly gevangen is. Men zegt, dat de Generaal Noyelles met 12000 Man te Baal, 4 uuren van hier, gekomen is. Morgen moeten hier 70000 Broden klaar zyn; en uit de Baronny zyn eenige 100 Paarden ten dienste van het Leger opontboden.

Ro-

1703. July.

Relaas van het Gevecht en de voorgevallene Actie aan de Schelde, op den 30sten. Juny 1703. zo als het zelve in den Hage is geraporteerd door den Heer Generaal Lieutenant Fagel, *waar van gedachte Lt: Generaal Ooggetuige is geweest.*

„ OM een volkomene kennisse te hebben, hoe de Actie omtrent „ *Ekeren* gepasseerd is, moet men eerst een ieder informeeren van „ het Terrain: zo dient dan geweten, wanneer men van *Sandvliet* naar „ *Antwerpen* gaat, dat men drie Dorpen passeert, als *Stabroek*, *Hoeven* „ en *Ekeren*; zynde het laatste aan deze kant, tegens *Merksem* ende de „ Linie; dat *Stabroek* gelegen is een uur van de Schelde; *Hoeve* wat min„ der; *Ekeren* noch minder; en dat dan door deze Dorpen naar *Antwer-* „ *pen* gaande, op de rechter hand niet zyn als Polders, en gebrooken „ Land met Dyken doorsneden; dat ter linker hand het Terrain hoog, „ vlak, en Heide is, gelyk de natuur van het Land meestendeel is tus„ schen den *Demer* en de *Maaze*: Dat, wanneer het Leger, gecomman„ deerd door den Heer van *Obdam*, is komen te campeeren tot *Ekeren*, „ het zelve zyn Terrain genomen heeft van de Kerk van het zelve Dorp „ bezyden de regter Vleugel, schietende de linker aan de Heide, zyn„ de aldaar geen bequamer Terrain, vermits de Vyand het daar ontrent „ door Sluizen, waar van zy meester zyn, kan inondeeren. Wanneer „ den Heer van Obdam uit het Groot Leger geadverteerd wierd, dat zo „ wel des Vyandts Leger, als dat des Hertogs van *Marlbourg*, gedecam„ peerd was, ende de Vyand daar door in staat om naar de kant van „ *Antwerpen* Detachementen te doen, zo beslooten de Generaals van „ het Leger des Heeren van *Obdam* zich t'ontslaan van de groote Baga„ gie; welke dan ook den volgenden nacht marcheerde: ende men „ ordonneerde verders, dat alles zich zoude vaardig houden, en wan„ neer drie Kanonschooten gedaan wierden, de Troupen zich aanstondts „ in de wapenen zouden begeven, de Artillery aanspannen, en de klei„ ne Bagagie zich marschvaardig maaken. Des anderendaags 's mor„ gens de Vyand zyne Linie geslooten houdende, welke ontrent een „ uur gaans van ons legt, vernam men niets van den zelven. Ten elf „ uuren (doch zonder vermoeden dat dien dag iets zoude voorvallen;) „ wierd geresolveerd, dat de Heeren Generaals van *Slangenburg* en *Tilly*

ge-

1703. July.

„ geassisteerd met den Quartiermeester Generaal *Tvoy*, zouden gaan re-
„ cognosceeren zeker Terrain. De voornoemde Generaals geavanceerd
„ zynde, wierden den Vyand eerst gewaar. Over twaalf uuren deed den
„ Heere Prince van *Saxen-Heilberg* aan hem Heer Lieutenant Generaal
„ *Fagel* weeten, dat hy den Heer van *Obdam* ging adverteeren dat de
„ Vyand zich liet zien aan de linker Vleugel, en dat den Heer Lieute-
„ nant Generaal daar op aanstondts van de tafel met zyne byhebbende
„ Officieren was opgestaan, ende zich begeven had naar den Heer van
„ *Obdam*, bevindende zich aldaar den Heer Thresorier Generaal *Hop*,
„ ende van daar naar de linker Vleugel: Dat ondertusschen geordon-
„ neerd was, dat de Cavallery en Infantery het geweer zouden neemen:
„ Dat den Heer van *Obdam* mede aan de linker Vleugel gekomen zynde,
„ men door twee Regimenten Dragonders de Groote Wacht meer dee-
„ de verzekeren. Den Heer van *Slangenburg* en de Grave van *Tilly* te
„ rug komende, wierd goedgevonden den Vyand door kleine Detache-
„ menten, zo veel doenlyk was, te recognosceeren. Een Officier, lei-
„ dende een van dezelve Detachementen, een halve kanonschoot van
„ het Leger zynde gekomen, wierd te rug gedreven, en gequetst;
„ achterlatende eenige van zyne Ruiters: rapporteerende, dat hy ont-
„ dekt had vyf Esquadrons Paarden, welke de marsch van een groot
„ Corps dekten; waar uit men wel haast bemerkte wat 'er te doen was.
„ De noodige orders bereidts gegeven zynde, zond den Heer van Ob-
„ dam daar-en-boven mede ordre om het geordonneerde Signaal van drie
„ Kanonschooten te geven. Ons Leger stelde zig aanstondts in marsch;
„ en marcheerende regts af, d'Infantery naar eenige voor uit gezonde-
„ ne Detachementen van Dragonders, alzo men alle door eenen weg
„ moest, volgde de tweede Linie, hebbende d'Avantgarde voor de
„ voorste Linie. De Cavallery agter den Heer Lieutenant Generaal
„ wierd geordonneerd te blyven in d'Arriergarde. d'Infantery had den
„ weg genomen door de Polder recht op Hoeve, ende geavanceerd in
„ het midden van de Polder. De Vyand had onze Dragonders, die
„ na Hoeve gezonden waren, te rug gedreeven, welke zy geposteerd
„ vonden op den Dyk, tegens de Polder van Hoeve, tot aan de Schel-
„ de, in volle bataille; waar door ons Leger volkomen was afgesnee-
„ den. Wyders kreeg men berigt, dat onze Infantery daar front
„ zogt te maaken tegen den Vyand: Dat den Heer van Obdam geor-
„ donneerd had twee stukken Kanon, die in de Arriergarde waren,

naar

1703. July.

„ naar vooren te brengen : Dat men alstoen den Vyand daar mede be-
„ gon te beschieten : Dat d'Arriergarde op den Dyk by Ekeren aan de
„ linkerhand naar het Dorp van Willemerdonk loopende, en van die
„ zyde de Polder, waar in onze Infantery stond, besluitende, geko-
„ men zynde, hy Heer Lieutenant Generaal gezien had dat onze In-
„ fantery door dat terrain den Vyand niet wel zoude konnen pousse-
„ ren noch aantasten; als mede dat dezelve daar geplaatst zynde, zich
„ niet lange zoude konnen houden : Dat de Vyanden ook bereidts uit
„ een goed getal Stukken op onze gedachte Infantery begonden vuur te
„ geeven, waar uit de kogels reikten op ende verder als den voorsz.
„ Dyk by Ekeren. Hoog gedagte Heer Lieutenant Generaal stelde
„ vast, dat de gemelde Dyk wel konde werden het bed van eer van veele
„ eerlyke Luiden : Dat men ook moeste verzorgen, dat de Vyand die
„ van achteren niet vermeesterde : Dat de Cavallery links af marchee-
„ rende naar Wilmerdonk, hy Heer Lieutenant Generaal geordonneerd
„ had aan den Colonel Berner, met het Piket van d'Infantery,
„ zynde het laatste van d'Infantery, te blyven post houden op den Dyk,
„ ende dat vier Esquadrons Dragonders zich daar ontrent op het avanta-
„ gieuste zouden posteeren. De Heer Generaal Slangenberg oordee-
„ lende dat midden in de Polder de post van d'Infantery niet konde
„ blyven, liet dezelve op alle mogelyke ende de beste manier zeer zagt
„ ter linkerhand af defileeren, om te komen naar Wilmerdonk : doch
„ van onze twee geplante stukken Kanon waren de twee Knegts met de
„ Paarden gaan loopen; ende konden die Stukken alzo niet voortge-
„ bracht worden. De Vyanden avanceerden zeer sterk in de Polder,
„ ende begonden met de Regimenten, welke op de rechterhand ge-
„ staan hadden, uitmaakende d'Arriergarde, te chargeeren; dewelke
„ zagt marcheerende, al chargeerende retireerden : waar op hy Heer
„ Lieutenant Generaal op den Dyk staande, zulks ziende, nevens zyn
„ Ayde de Camp in een Watergang sprong, welke tusschen hem en
„ de gedachte Infantery was, en aan d'andere zyde over geraakte, om
„ den Colonel Berner, welken hy Heer Lieutenant Generaal alvoorens
„ bereidts versterkt had, eerst met zyn eigen Regiment, het welke
„ (den Heer van Obdam doende door de Majoor Smits een Regiment
„ eischen naar de kant van Wilmerdonk) hy Heer Lieutenant Gene-
„ raal derwaarts had gezonden, ende met Regiment van *Elberveld* rem-
„ placeerde, te souteneeren; gelyk geschag : en wierd dit alzo een groote

1703. Jul. „ affaire. De *Franschen*, die, als gezegt, mede in mouvementen wa-
„ ren, zetten het recht naar den Dyk van *Ekeren*, ende ging het char-
„ geeren toen aan, overmits de Vyand ons met alle geweld wilde ver-
„ jaagen, ende wy ons daar wilden maintineeren, het welke dit opi-
„ niater gevecht veroorzaakte, duurende tot naar acht uuren, ende
„ tot den avond begon te vallen: Dat alstoen het Volk om kogels be-
„ ginnende te roepen, die niet meer in voorraad waren, hy Heer Lieute-
„ nant Generaal zeide, dat zy zich zouden bedienen van de knopen van
„ haare Rokken; ende dat hy zich verder had gekeerd tot de Cavalle-
„ ry welke aan die kant stond, ende noch niets en had gedaan, komen-
„ de eerst in het Regiment Dragonders van *Boudits*, haar zeggende dat
„ d'Infantery het haare had gedaan, dat zy ook aan den Vyand moe-
„ sten; mede in het Regiment van den Graaf van *Tilly*, spreekende
„ aan den Majoor *Jaucourt*, Ritmeester *Lavergne*, van *Sandervilles*, ook
„ in het Regiment van den Oversten *Kannenburg*, zeggende insgelyks
„ aan den gedachten Colonel ende den Majoor *Driesburg*, als mede aan
„ andere Officieren en Gemeenen, dat het nu tyd was dat de Cavallery
„ een effort deed, dat wy moesten winnen, want N B. *dat de Vyand*
„ *besloten had niemand quartier te geeven*: waar op alle de Officieren zich
„ zeer blymoedig toonden, als mede de Ruiters, zeer gewillig om te
„ mogen geëmployeerd worden: Dat den Heer Lieutenant Generaal
„ *Fagel* aan den Heer Grave van *Tilly*, welke nevens den Heer van *Slan-*
„ *genburg* het generaal bestier had, door des zelfs Adjutant Generaal den
„ Heer van *Lintelo*, hadde laaten verzoeken, dat eenige Cavallery mog-
„ te geëmployeerd worden, alzo hy vreesde, vermits de kogels
„ manqueerden, met d'Infantery niet langer bestand te zullen komen
„ zyn: waar op den Heere Grave van *Tilly* toegeschoten zynde, or-
„ donneerde aan de Regimenten van *Boudits*, des zelfs Regiment, ende
„ dat van *Kannenburg* daar op los te gaan. De Generaal Majoor *Hompes*
„ zette zich aan het hoofd van de zelve. Onze Infantery maakte ope-
„ ning, dat de Cavallery konde door dringen; ende niettegenstaande
„ des Vyandts sterk schieten, pousseerde echter onze Cavallery met zo
„ veel vigeur ende bravoure op den Vyand, dat alles, wat op den Dyk
„ was en niet pliëerde, wierd overreden, ende ter neer gemaakt: en
„ wierden door onze gedachte Cavallery naar de kant van het Dorp *Eke-*
„ *ren* eenige Esquadrons van den Vyand geruineerd of omver geworpen,
„ by welke gelegentheid het Regiment van *Kannenburg* (de Colonel
dood

„ dood zynde) gecommandeerd door den Heer van *Driesberg*, Ma- 1703. July.
„ joor van 't zelve, veroverde de Keteltrommels van de Gardens des
„ gewezenen Keurvorsts van *Keulen*, welke dat Regiment, nevens an-
„ dere die eenige Standaaren bequamen, en eenige Gevangens van con-
„ sideratie, te rug brachten; en namen alzo weder haare voorige plaats.
„ Dat hy Heer Lieutenant Generaal als toen geordonneerd had aan den
„ Brigadier *Grebendorf*, d'Infantery wederom te posteeren als te vooren,
„ om te zien of de Vyand weder zoude willen aankomen, ende daar toe
„ geen apparentie komende zien, zich begeven had by den Heer van
„ *Slangenburg*, nevens den Grave van *Tilly*, en den Tresorier Generaal
„ *Hop*, hoorende alstoen dat de Vyand de Regimenten van *Slangenburg*
„ dat van hem Heer Lieutenant Generaal, en den Generaal Majoor *Friesheim*, niet alleen met haare Infantery, maar ook Gensdarmes en Dra-
„ gonders, hadde gepousseerd uit het Dorp van *Oteren*, weinig tydts ge-
„ leden; doch dat onze Infantery, versterkt door onze Cavallery, den
„ Vyand hadde verjaagd, en dat verscheide Standaarden, Gidons ende
„ Vaandels aan die kant van den Vyand veroverd waren: Dat den Heer
„ Generaal *Slangenburg* vier Regimenten Infantery had gecommandeerd
„ onder den Generaal Majoor *Friesheim*, ende den Brigadier Grave van
„ *Dona*, om een Sluis aan een uitwatering, by den Vyand noch be-
„ zet, t'attaqueeren: Dat den Heer Generaal Majoor *Friesheim* een
„ Huis hadde doen in brand steeken, omtrent de zelve zyne Attaque:
„ Dat het zelve ons Volk zeer veel gefavoriseerd had, om door het dif-
„ ficiel terrain te komen; ende dat dezelve Attaque zeer gelukkig was
„ aangebracht: Dat de Vyand uit zyn Post wierd verjaagd, dezelve
„ verlatende; achterlaatende een stuk Kanon: waar door wy de com-
„ municatie van *Lillo* volkomen wederom meester wierden. Den Heer
„ van *Slangenburg* liet d'Artillery en Bagagie aanstondts avanceeren, en-
„ de opraneeren tusschen het Dorp *Oteren* en herwonnen Sluis, ende
„ maakte voorts goede dispositie tot alles wat den volgenden dag kon-
„ de voorvallen, ook om onze Marsch te vervolgen naar *Lillo*. Hoog-
„ gedachte Heer Generaal Lieutenant weet niet genoeg te roemen de
„ bravoures van onze Troupen in deze Actie getoond: Dat d'Infan-
„ tery zich menigmaalen hadden doen herzamelen, ende alzo zeer ge-
„ trouw ende gehoorzaam gebleven, als mede zich zeer gewillig laaten
„ aanvoeren: Dat hy op zyn Post was geassisteerd geweest door den Ge-
„ neraal Majoor *Elberveld*, de Brigadiers *Wy* en *Grebendorf*: Dat ie-

1703. July. „ der om het eerst zich had beyverd, ende alle haare devoiren getoond:
„ Dat de Colonel *Berner*, commandeerende het Piket, uitermaten wel
„ had gedaan: Dat den jongen Prince van *Nassau-Saarbrugge* was gequetst
„ geworden, ende zich mede zeer wel had gequeeten: Dat alle Officie-
„ ren zich zodanig hadden gedraagen, dat zy meriteerden dat haare naa-
„ men genoemd wierden: Dat geduurende die Actie hy Heer Lieute-
„ nant Generaal wel tot twee maalen toe was gequetst geworden; doch
„ dat dezelve quetsuuren zo considerabel niet waren geweest, of dat hy
„ dat werk had konnen helpen eindigen: Dat het Leger des nachts op
„ de plaats was blyven staan: Dat zy des Vyandts Dooden niet hadden
„ doen begraven; maar dat onze Soldaten, voor een gedeelte, zich
„ hadden geaccommodeerd met haare klederen. Ik vergeet te zeggen,
„ dat de gedachte Heer Lieutenant Generaal ook zeer roemt den Heer
„ Prince van *Saxen-Heilburg*, Colonel te Paarde; zeggende, dat dezel-
„ ve in het Gevecht verscheide maalen was by zyn Excellentie gekomen,
„ verzoekende geëmployeerd te mogen worden: Dat hy ook gehoord
„ had, dat aan de kant van *Oteren* de Generaal Majoor den Heer Grave
„ van *Oost-Vriesland*, de Grave van der *Nat*, de Brigadier den Heer
„ Prins van *Hessen-Homburg*, en de Baron van *Schuilenburg*, zich uit-
„ nemende wel hebben gedraagen. Met het aanbreeken van den dag ver-
„ stond men door ons Volk, dat by den Vyand gevangen was geweest,
„ ende ontkomen was, dat de Vyand des nachts tusschen tien en elf uuren
„ *a la sourdine*, ofte in stilte, zich had beginnen te retireeren naar zyne
„ Linien; ende dat den Heer van *Slangenburg*, met goedvinden van den
„ Heer Thresorier *Hop*, ende volgens het advys van de Generaals, het
„ Leger de marsch naar de kant van *Lillo* met den dag had doen voort-
„ zetten: Dat wy deze Actie niet anders als een Victorie konnen noe-
„ men: Dat God de Heer aan de Heeren Generaals goed en wys beleid,
„ ende aan het geheele Leger courage gegeven had, ende daar door de
„ Vyand is afgeschrikt: Dat het anders onmogelyk was, dat zo een klein
„ getal tegens zulk een meenigte in de situatie van het Land had konnen
„ bestaan; zo dat den Hemel alleen daar voor te danken is: Dat hy Heer
„ Lieutenant Generaal gequetst zynde, de verdere particulariteiten niet
„ wiste; maar wensche, dat God de Republyk met grooter overwinningen
„ mogte kroonen.

„ Hoe groot het verlies der Vyanden is, weet men niet correct: doch
„ de Overloopers getuigen eenparig, dat het getal hunner Dooden tus-
schen.

„ schen de 3 à 4000 beloopt, buiten een zeer groot getal Gekwetsten. Van 1703.
„ onze zyde heeft men de volgende Lyst. July.

Lyst van de Dooden, Gequetsten, en Vermisten of Gevangenen, bekomen in de Bataille van *Ekeren*, voorgevallen den 30sten. Juny, 1703.

CAVALLERY.

Dooden.

1 Colonel, 3 Capiteins, 2 Lieutenants, 2 Cornets, 2 Wagtmeesters, 153 Ruiters en 279 Paarden.

Gequetsten.

2 Colonels, 1 Lt. Colonel, 1 Majoor, 4 Capiteins, 3 Lieutenants, 5 Cornets, 3 Wagtmeesters, 114 Ruiters en 58 Paarden.

Vermisten of Gevangenen.

60 Ruiters en 39 Paarden.

INFANTERY.

Dooden.

3 Lt. Colonels, 1 Majoor, 4 Capiteins, 8 Lieutenants, 6 Vendrigs, 16 Sergeanten, en 517 Gemeenen.

Gequetsten.

1 Colonel, 3 Lt. Colonels, 2 Majoors, 18 Capiteins, 18 Lieutenants, 14 Vendrigs, 60 Sergeanten, en 754 Gemeenen.

Vermisten of Gevangenen.

1 Majoor, 1 Capitein, 2 Lieutenants, 1 Vendrig, 13 Sergeanten, en 616 Gemeenen.

Wat belangt het groot Leger aan de kant van Luik onder het gebied des Hertogs van Marlboroug, het sloeg zich den 11den. der voorgaande Maand Juny neder te Hanesse; en de Vyanden insgelyks opgebroken zynde, naderden weder aan hunne Linien, en posteerden hunne rechter Vleugel tusschen Bresse en Lantin aan de Mehaine, strekkende hunne slinker zich uit tot aan den oorspronk van de Jekker. De twee Legers blee-

Beweegingen van de groote Legers onder den Hertog van Marlboroug en den Maarschalk de Villeroy.

1703. July. bleeven in die Posten tot aan den 26sten., wanneer het onze opgetoogen zynde, met de rechter Vleugel te Ophoers, en met de slinker te Linn ging campeeren; avanceerende des anderendaags tot aan Borchloon. Hier op begat zich de Vyand mede in marsch, en ging zich posteeren tusschen Leeuwen en Landen. 't Was ter zelve tyd, dat's te zeggen den 26sten., dat de Maarschalk de Bouflers zich van d'Armée afzonderde om de Linien van Antwerpen in zekerheid te gaan stellen. Den 29sten. vervolgde ons Leger den optogt door Hasselt, alwaar de Magistraat den Hertog van Marlboroug aan de Stadtspoort kwam begroeten, en ververschingen van wyn en konfituuren aanbieden. Den 30sten. toog het, langs eenige bruggen welke men ten dien einde gereed had gemaakt, over den Demer, en ging zich den zelven dag met de rechter Vleugel te Koersel, en met de slinker te Beeringen, nederslaan. Den 1sten. July bleef het rusten: maar den Hertog van Marlboroug tyding gekreegen hebbende wegens den Slag, die 'er by Antwerpen was voorgevallen, deed hy den 2den. een marsch van ontrent vier mylen, en ging met de rechter Vleugel te Moll, en met de slinker te Balem, campeeren. Den 3den. begaf hy zich weder in optogt, om te Tielen te komen, alwaar hy zich des avondts nedersloeg; hebbende zyne slinker Vleugel te Kassel. Hier bleef het Leger tot den 7den., wanneer het nochmaals een marsch deed, en met de rechter Vleugel te Vorseloen en Bierse, en met de slinker te Giele, campeerde: blyvende beide de Legers in deze geschaapenheid. Den 8sten. kwam den Hertog van Marlboroug te Breda, alwaar men ook de Gedeputeerden van haare Hoog-Mogenden verwachtte, om in deze Stad, of te Bergen op Zoom, met de Generaals der drie Legers een Grooten Krygsraad te houden: welke drie Legers te samen uitmaakten,

	Bataill.	*Esq. Ruit.*	*Esq. Drag.*
Eerste Linie	36	51	19
Twede Linie	24	40	16
In 't geheel	60	91	35

Te Deum over den Slag van Ekeren tot Antwerpen en elders in de Spaansche Nederlanden, gezongen.

Hoewel de Slag van Ekeren, gelyk uit de voorgaande Relaazen genoegsaam afgemeeten kan worden, t'eenemaal tot voordeel der Geallieerden was uitgevallen, en dat de Franschen een zeer groot getal van Officieren hadden verlooren (onder anderen de Marquiſen van *Westerlo* en *Ris-*

Risbourg, den Graave van *Briac*, en den Colonel *Zuniga*; behalven dat ook noch gekwetst waren de Colonels *Valenzar* en *Jacob*, benevens zeer veele Officieren van minder rang; en dat de *Regimenten* van *Valenzar*, *Risbourg*, *Deinze*, *Jacob*, en de *Gardes* van den Marquis *de Bedmar* t'eenemaal in stukken waren gehouwen) wierd 'er echter, op uitdrukkelyke order, het *Te Deum* tot Antwerpen, en in eenige andere Plaatsen van de Spaansche Nederlanden, over gezongen. Ziet hier, hoe de Vyanden van dit Gevecht spraken. 1703. July.

Uit het Campement van den Marquis de Bedmar te Deuren, by Antwerpen, den 1sten. July.

NA dat de Geallieerden eenige advenuën der Linien van het Land van Waas *hadden geforceerd, formeerden zy het dessein van ook de Linien van* Antwerpen *te forceeren, en* onze Armée aan te tasten, *met ten getale van omtrent zestien duizend Combattanten, onder de Generaals* Obdam *en* Tilly, *na de kant van* Stabroek, *tusschen* Ekeren *en* Kapelle, *t'avanceeren.*

De Marquis de Bedmar *deed 'er aanstondts de Maarschalken de* Villeroy *en* Bouflers *af verwittigen; welke ter zelve tyd verstaan hebbende, dat het groote Leger onder den Hertog van* Marlboroug *in beweeging was om naar* Antwerpen *te naderen, ook dat der twee Koningen naar de kant van* Diest *deeden marcheeren.*

De Maarschalk de Bouflers *zich gesteld hebbende in het hoofd van dartig Esquadrons en dartig Compagnien Granadiers, marcheerde met zulk een spoed, dat hy den 30sten. Juny, 's morgens, in dit Campement aankwam, alwaar hy alle dingen met den Marquis de* Bedmar *beraamde, om de Vyanden in hunne Legerplaats aan te tasten.*

De Troupen toogen langs verscheidene wegen naar de Vyanden, welke gantsch niet verdacht waren op een zoo onverwacht bezoek. Zy begonden d'attaque 's namiddags ten vier uuren tusschen Ekeren *en* Kapelle. *Men viel* van alle kanten *met groote woede op hen aan, de Marquis de Bedmar met zyne Armée, en de Maarschalk de Bouflers in de flancq. Nooit zag men harder Gevecht. d'Overwinning* stond meer als eens in twyfel; *maar eindelyk pousseerde men hen van alle kanten: en na hen uit* hun Campement verdreeven, en hunne Artillery, Munitien, Bagagie en Tenten verooverd

verd te hebben, dreef men hen langs hunne Dyken naar de Schelde tot des

1703. July. avonds ten elf uuren.

De slagting was schrikkelyk. De nagt begunstigde de retraite der Vyanden, welke zich salveerden in Schepen en Sloepen *die zy langs de Schelde hadden.* d'Overwinnaars bleeven den gantschen nacht op het Slagveld, *van waar de Marquis de Bedmar dezen morgen weder in onze Legerplaats is gekomen. Indien de grond had toegelaaten de Cavallery in de Morassen in Desilés te doen ageeren, daar zouden weinige Vyanden ontkomen hebben.*

Deze Overwinning en den Optogt des Graaven van la Motte *met een Corps in het* Land van Waas *hebben den Generaal* Koehoorn *gedwongen het gemelde Land hals over kop te verlaaten.*

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Resolutie, by de Staaten van Holland en West Vriesland genomen wegens de zaak des Aertsbisschops van Sebaste, en d'aanstelling van Theodorus de Cocq tot Provicarius Apostolicus.

WEGENS de zaak des (a) Aertsbisschops van Sebaste, door den H. Vader gesuspendeerd in de bedieningen van zyn Ampt van Vicarius Apostolicus over de Roomsche Kerken in de Nederlanden, mitsgaders d'aanstellinge van Theodorus de Cocq tot Provicarius Apostolicus, wierd het onderstaande Extract uit de Resolutien der Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, op den 25sten. der Maand May in haarer Edele Groot-Mogenden Vergadering genomen, met den druk gemeen gemaakt, en de daar in gemelde Pausselyke Bulle allerwegen opgehaald.

(a) Ziet het voorgaande Deel, pag. 261.

Extract uit het Register der Resolutien van haare Edele Groot-Mogenden de Heeren Staaten van Holland en West Vriesland.

Veneris, den 25sten. May 1703.

DE Heer Pensionaris Akersloot heeft ter Vergaderinge gerapporteerd de consideratien en 't advys van de Heeren haarer Edele Groot-Mogenden Gecommitteerden, hebbende, ingevolge en tot voldoeninge van derzelver Resolutie Commissoriaal van den twee-en-twintigsten dezer loopende Maand, geëxamineerd de Bulle van den Paus van Romen, raakende de suspensie van Petrus Codde, Aertsbisschop van Sebaste, die over de Roomsche Kerke in de Vereenigde Nederlanden met den Titul van Vicarius Apostolicus was gesteld, en de aanstellinge van Theodorus de Cocq tot Provicarius Apostolicus, door den zelven de Cocq overgegeeven, met verzoek dat haare Edele Groot-Mogenden daar van visie gehad hebbende, 't zelve hem zouden willen restitueeren: Ook geëxamineerd hebbende een origineele Missive van den Inter-Nuntius van den Paus, zich onthoudende tot

Brus-

Brussel, waar by dezelve een gedrukt Exemplaar overzend van de voorschreve Bulle aan een Ingezetenen van den Staat, met verzoek zich daar na te reguleeren, en die aan andere Catholiquen te communiceeren, waar van verscheidene diergelyke Exemplaren alhier te Lande waren overgezonden. 1703. July.

Eindelyk mede overwogen den inhoude van een (a) Arrest van 't Parlement van Parys, van den 9den. dezer loopende Maand, waar by onder anderen werd verboden eenige Brevets, Bullen of Constitutien van den Paus te ontfangen, doen leezen, publiceeren of executeeren, voor dat den Koning zal hebben geordonneerd by zyne opene geverifieerde Brieven dezelve te publiceeren. Waar op gedelibereerd en in agtinge genomen zynde, dat de voorschreve Bulle directelyk aanloopt tegens haarer Edele Groot-Mogende Placaat van den 17den., Augusty 1702., waar by den voornoemden Theodorus de Cocq is geinterdiceerd het Vicarisschap in eenige manieren te executeeren: is goedgevonden en verstaan, dat de Hoofd-Officieren in de Steden, en de Bailjuwen ten platten Lande zullen werden aangeschreeven en gelast alomme te doen ophaalen de voorschreve Bullen, met precise ordre en last dezelve niet te verkoopen, of in eenigerhande manieren te debiteeren, op pœne van arbitralyk te zullen werden gecorrigeerd, en zich voorts exactelyk te informeeren of ergens in eenige Kerken de voorschreve Bulle zoude mogen wezen vertoond, gelezen of gepubliceerd, en byzonderlyk te letten of de voornoemde Cocq zich eenigermaaten aanmatigt de exercitie van het Provicariaat.

(a) Ziet pag. 41.

Voorts dat den voornoemden Cocq mede zal werden ontboden voor de Heeren haarer Edele Groot-Mogenden Gecommitteerde Raden, en aan hem betuigd het misnoegen van haare Edele Groot-Mogenden over des zelfs conduite, en dat haare Edele Groot-Mogenden onveranderlyk geresolveerd zyn het voorschreeve Plakaat van den 17den. Augusty precieselyk en strictelyk te doen observeeren en nakomen, met precise ordre en last, dat hy Cocq in geenerhande maniere, het zy direct of indirect, zich zal hebben te bemoeijen met de exercitie van het voorsz. Provicariaat, en wanneer bevonden werd dat hy Cocq het contrarie zoude mogen hebben gedaan, dat staat zoude maken van te zullen moeten vertrekken, als mede dat geen gedagten behoeft te formeeren, dat ooit tot het voorschreve Vicariaat of Provicariaat zal werden geadmitteerd, enz.

Tyding wegens het vernielen van de Lisbonsche en S. Ubesche Convoyers gekreegen.

Wegens het ongeluk, den (a) Capitein Roemer Vlak benevens zyne byhebbende Convoyers, bezig met de Lisbonsche en S. Ubesche Vloot herwaarts te begeleiden, wedervaaren, wierd men verstendigd met de volgende Brieven, door de nagenoemde Schippers der Koopvaardyschepen uit Portsmouth geschreeven.

(a) Ziet pag. 52.

1703. July.

COPY van een Brief, door Jan Hals den 10den. Juny uit Portsmuiden geschreeven.

NA dat wy met ons 8 Koopvaarders van *Lissebon* met twee Convoyers na *St. Ubes* vertrokken waren, en in ons gezelschap verscheidene Engelsche Koopvaarders, kreegen wy noch drie Convoyers met de Schepen van *St. Ubes* by ons, en vervolgden gezamentlyk onze Reis tot op 8 mylen van de wal: wanneer op den 22sten. voorleden 5 groote Fransche Oorlogschepen op onze Vloot afkwamen, waar onder een Schout by Nacht, en ten minsten 2 à 3 Driedeksschepen waren; welke kleine Eilanden met onze Oorlogschepen, die maar Fregatten scheenen, in het gevecht raakten; wel 5 glazen als Leeuwen met de Fransche vloegen; en zich als eerlyke luiden en dappere Soldaaten kweeten. Doch het was jammer, dat de onze zo onegaal by de Fransche waren, en dat dezen noch de loef hadden; het welk by die gelegentheid een groot voordeel voor hun was, aangezien het zo hard waaide dat men het met gereefde Marszeilen moest laaten loopen; zulks dat te vreezen is, dat de onze hun derde Laag niet zullen hebben konnen gebruiken; daar het, wanneer de Franschen uit hunne hooge Schepen de laag gaaven, de hel scheen. Op het Schip van den Commandeur *Roemer Vlak* was den Keizerlyke Ambassadeur met 12 van zyne Domestiquen. In het Gevegt zynde, zag yder na een goed heen komen; en wy stelden het met ons 70 zo Engelschen als Hollanders by de wind, en zyn alzo, Godlof, zonder omraadt te zien door de zee gekomen. Van deze 70 zyn den 7den. dezes hier 8 Schepen, en daar onder dat van *Willem de Wever* van *Lissebon*, en wy den 8sten. met ons vieren mede van daar, als *Pieter Simons Grande*, *Jan Haeve*, *Barent Simons Leyo*, en ik *Jan Hals*, met 50 Hollandsche St. Ubesvaarders en eenige Engelsche gearriveerd, vindende op de Ree *Jan von Tongeren* en *Leendert Kooy*.

Extract uit een Brief geschreven in 't Schip de St. Paulo, Schipper Leendert Kooy, ten anker voor Portsmouth, den 10den. Juny.

DEn 21sten. May met de Oorlogschepen van de Capiteinen *Roemer Vlak* en *Boreel* uit *Lissebon* vertrokken, en dien dag met de Oorlogschepen van den Capitein *Fromant* en Commandeurs *Teengs* en *de Wit*, met de Koopvaarders van *St. Ubes* geconjungeerd zynde, wierd onze Commandeur *Vlak* den volgenden morgen gewaar 5 Fransche Schepen van 90 tot 70 stukken, daar onder een Schout by Nagt; waar op hy sein deede om te rangeeren. Dit gedaan zynde, loste hy een schoot, dat dezelve, geene Vlaggen toonende, mogten afkomen; gelyk zy deden: haare cours stellende recht op de Convoyers, en laatende de Koopvaarders zonder te schieten voor en achter haar over loopen. De Vlagman koos onzen Commandeur, en de andere elk haar Man; welk Gevegt van weder-zyde zo hevig over de 4 glazen duurde, dat men van de damp de Schepen niet konde bekennen. Wat klaarder werdende, zagen wy dat 2 van onze Schepen hadden ge-

gestreeken; dus heen en weder zeilende gestadig loegen; en dat de Commandeur pal bleef vechten: doch na verloop van een uur zag men de derde stryken; en het vierde, zynde dat van Capit. Boreel, de Besaansmast overboord, leggende kort daar na mede in onmagt; doch den Vlagman van de Franschen, dus lang met den Commandeur gevogten hebbende, afdeinzen: waar na een ander van geen minder monture hem weder aan boord quam, en met de tweede laag de groote Mast ter neder schoot; waar na geene Hollandsche Vlaggen wierden gezien, of schieten gehoord: maar alle de Schepen bleven, zo lang wy die zien konden (zynde 's avonds ten 6 uuren) stil by den anderen leggen. Hier is binnen gekomen een klein Prysje, voor dezen door Capit. Boreel genomen. 1703. July.

Men verstond nu ook, voor een tweede ongeluk ter zee, met Brieven van Edenburg, dat den 26sten. der voorgaande Maand Juny op de Kust van Schotland een Gevecht was ontstaan tusschen vier swaare Fransche Oorlogschepen, voerende Engelsche Vlaggen, en vier lichte Hollandsche Convoyers, verordend tot de bewaaring der West-Vriesche Noord-Hollandsche Haringbuizen: Dat na een stryd van vier uuren de Hollandsche Commandeur, ziende zich in gevaar van geënterd te worden door het grootste Fransche Schip, 't geen de dreggen alreedts had overgesmeeten, den brand in het kruid stak, en met zynen Vyand in de lucht vloog; komende alle d'ongelukkige zielen, die 'er wederzyds op waren, daar door te sneuvelen: Dat een ander Hollandsch Schip in de grond was geschooten: Dat het darde wierd veroverd, en het vierde zeer hevig vervolgd; 't geen echter gelegentheid vond om zich op de reede van het Leith te bergen, alwaar het den 29sten. der genoemde Maand zeer beschadigd en doornageld aankwam. De Haringbuizen, vreezende niet te onrecht voor een kwaaden uitslag, en trachtende hunne vangst in veiligheid te stellen, vluchtten geduurende het gevecht zo veel als ze immers konden; begeevende de meeste zich naar de Baay van Hitland: doch de Franschen, de Convoyers vermeesterd hebbende, volgden hen aldaar, en verbrandden een groot gedeelte van de zelve.

Tyding wegens het vernielen van de Noord-Hollandsche Haringbuizen gekregen.

Voorspoediger waren de dingen te land gegaan, gelyk men hier voor heeft gezien. Den 10den. dezer Maand wierden de zeven Vaandels, twee Standaarden, en een paar Keteltrommen, in den roemruchtigen Slag van Ekeren op de Franschen veroverd, door een gecommandeerde Wacht van het Hof in 's Graavenhaage, bestaande uit dartig Musketiers, in zegenpraal omgedraagen; wordende van het Leidsche Wagenveer over de

Vaandels, Standaarden en Keteltrommen, in den Slag van Ekeren op de Franschen veroverd in de Groote Zaal van 't Hof opgehangen.

1703. July. de Vyverberg, door de Gevangenpoort, het Buitenhof, over de Groote Zaal, tot in de Meubelkamer van haare Hoog-Mogenden, de Heeren Staaten Generaal, gebragt; van waar de zelve den 18den. daar aan volgende, benevens noch eenige andere in de Belegering voor Bon bekomen, tot een eeuwigduurende gedachtenis op de Groote Zaal wierden opgehangen. Een der gemelde Standaarden was veroverd door het Regiment des Graaven van Tilly, een Keteltrom door het Regiment van Kannenburg, en een Vaandel van de Dragonders door het Regiment des Graaven van der Nath. Behalven dit waren 'er noch zes Vaandels veroverd, als twee door het Regiment van Slangenburg, benevens een Fransch stuk Kanon; een door het Regiment des Graaven van Tilly; een door het Regiment van den Lieutenant Generaal Zwartz; en twee door het Regiment des Graven van der Nath. d'Adjutant Generaal des Heeren van Slangenburg, die de Vaandels had overgebragt, wierd door haare Hoog-Mogenden met een goude Keten en Medalie beschonken; en aan de geenen, welke de zelve hadden veroverd, mede een rykelyke belooning gegeeven, met belofte van zorg voor hunne bevordering te zullen draagen.

Baron van Wassenaar tot Vice-Admiraal verkozen.

Eindelyk: omtrent het midden dezer Maand wierd de Baron van Wassenaar, darde Zoon des Heeren van Duivenvoorde, tot Vice-Admiraal van het Collegie ter Admiraliteit tot Amsterdam aangesteld, in plaats van den overleedenen Vice-Admiraal Gillis Schey.

AUGUSTUS.

ITALIEN. Geschapenheid der zaaken aan het Roomsche Ho.

DE zaaken van het Roomsche Hof bleeven noch gestadig in den zelven staat; en 't liet 'er zich niet na aan zien, dat ze noch zo haast zouden veranderen. Een verwonderlyke gerustheid heerschte 'er over al; en hoewel men 'er zich van alle kanten met redenen van vrees en bekommering omringd bevond, had men echter zulk een groot vertrouwen op de min-

minnelyke woorden van den Allerchristelykften Koning, en des zelfs be- 1703.
scherming, dat men zich nergens mee bekreunde. De Heilige Vader Augusti.
toonde evenwel bywylen eenige belemmering en ongerustheid over de tegenwoordige beroertens van Europa. Hy beweende ze, en sprak 'er af tegen de geenen, welke gewoonlyk omtrent hem waren, in termen vol van tederheid. Doch men had groote reden om te twyfelen of hem de zaak wel zo zeer ter herte ging; en geloofde vastelyk, dat de goede Vader, verzekerd dat hy niets van belang voor den Kerkelyken Staat had te vreezen, zyn gemoed in rust bezat, en het overige met een genoegsaam vreemd oog aanschouwde. Van daar kwam die onverschillendheid, waar mede hy ontfing de berichten, welke hem dikwils wierden gegeeven wegens dat hy beter behoorde te voorzien in de verzekerdheid der Kusten, of der Frontieren. *Daar is niets te vreezen*, zei hy gemeenlyk, *niemand zal ons aantasten. Wat behoeft men de Volkeren met nieuwe lasten te belaaden? Slaapt gerust.* Dit was het antwoord, 't geen hy in 't begin der Maand July gaf aan de Vice-Legaaten van Boulogne en Ferrare, wanneer zy hem vertoonden de noodzaakelykheid van nieuwe Krygsbenden naar die Landschappen te stuuren, en in der zelver zekerheid te voorzien. Niet meer scheen hy bewoogen, als men hem eenige dagen daar na aankondigde dat al het Kanon der Fortresse van Ferrare op eenen nacht vernageld was: vernoegende zich met te beveelen, dat men onderzoek zou doen na den geenen, die deze misdaad had begaan; en de schuldige niet gevonden zynde, bleef alles in den zelven staat. De reden, die men 'er af te berde bragt, was, dat men zich genoegsaam verzekerd hield, dat het de Keizerschen niet gedaan hadden; en dat, zo het de Franschen hadden gedaan, men niet bekommerd behoefde te weezen, dewyl ze de goeden vrienden van den Heiligen Vader waren. In der daad, zy hadden 'er kort te vooren een wezendlyke blyk af gegeeven; hebbende d'Allerchristelykste Koning een somme van vyftig duizend ryksdaalders aan zyne Heiligheid doen overmaaken, voor de verwoestingen die zyne Legers laatstmaal in den Kerkelyken Staat hadden aangerecht, wanneer ze daar in waren getreden om de Keizerschen van alle kanten t'omcingelen. Daar en boven had hem ook noch de gemelde Majesteit het Prinsdom van Fondi, in het Koningryk van Napels, voor Don Horatio, zynen Broeder, doen aanbieden: maar 't zy dat de zaak den Heiligen Vader te gering scheen, of dat hy vreesde dat ze in 't gevolg geen stand zou houden, hy bedankte zyne Majesteit 'er voor, en wilde met de twee-

1703. Augusi.

vereenigde Kroonen, ten opzichte van de zaak der Investituure, niet in deze nieuwe verbintenis treeden. Behalven dat was alles, 't geen hy had, tot hunnen dienst, voornaamentlyk zyne Havens, daar de Fransche Schepen t'eenemaal de meester waren: tot overtuiging waar van dit volgende kan dienen, dat hy als een groote gunst ontfing de belofte, welke de Kardinaal de Fourbin aan hem deed, dat de vryheid van die van Senigaglia gedurende de Jaarmarkt niet gestoord zou worden.

Ziet daar, waar dat besluit, van beter, als hier voor, in de verzekerdheid der Kusten te voorzien, op uitdraaide; waar van men, weinig tydts geleeden, zulk een ophef had gemaakt. 't Ging 'er nog arger mee als met dat van een Renfort van vyf honderd Man naar Ancona te stuuren. In plaats van vyf honderd, stuurde men 'er maar twee honderd tagtig Mannen op dat ze niet tot laste van d'Apostolische Kamer zouden weezen, beval men aan de Stad Ancona in hun onderhoud te voorzien, dewyl ze aan haar tot haare bewaaring waren gezonden.

Misverstand tusschen het Keizerlyke en het Roomsche Hof.

Onderusschen bleef het misverstand tusschen het Keizerlyke en het Roomsche Hof duuren, of, om beter te zeggen, groeide van dag tot dag hoe langer hoe meer aan, niet alleenlyk ter gelegentheid van 't geen daar zo even af is gesproken, maar ook van verscheidene byzondere gevallen welke zich nu en dan kwamen toe te draagen. Ziet hier over den onderstaanden Brief, behelzende een zeer omstandig en naauwkeurig Relaas van een nieuw geschil tusschen den Graave van Lamberg, Keizerlyken Ambassadeur, en den Gouverneur van Romen, ondersteund door den Kardinaal Paolucci; 't geen vermoedelyk niet veel stond toe te brengen tot het vereenigen van de gemoederen. 't Is een Overzetting uit het Italiaansch, die den Leezer zodanig word gegeeven als ze aan den Schryver is medegedeeld.

Brief, geschreeven uit Romen aan een Vriend tot ..... den 21sten. July 1703.

MYN HEER,

„IK agt my verpligt u een geval, binnen deze Stad geschied, be-
„kend te maaken, het welk u alzo vreemd als wonderlyk voor zal ko-

„ komen. Zyn' Excellentie, de Grave van *Lamberg*, Ambassadeur „ des Keizers, houd tegenwoordig zyn verblyf in het Paleis des Prinsen van *Caserta*, recht tegen over dat van zyne Eminentie den Kardinaal *Grimani*, waar in nog eenige zyner Domestiquen huisvesten; „ werdende het benedenste gedeelte van het Paleis aan de straat door den „ Heer Ambassadeur bewoond. 1703. *Augusti.*

„ Weinige dagen geleden kwamen eenige *Shirris* gewapend onder de „ vensters te voorschyn, die den Knegt van een *Napelsch* Edelman tot „ aan den ingang van het Paleis des Kardinaals *Grimani*, regt in het „ gezigt van de vensters des Ambassadeurs, vervolgden. Deze smaad, „ die zyn gedult en bezadigdheid tot het uiterste zoude hebben konnen „ brengen, viel geheel anders uit. Hy sloot zyne oogen voor dit af„ front, en wilde het geene hem voor kwam niet merken, ja verbood „ ook zelf, door een edelmoedigheid zonder voorbeeld, aan zyne Do„ mestiquen daar eenige kennisse van te dragen. Als de *Shirris* nu ge„ scheiden waren, vatten de Spion, die deze onbeschaamde „ Troup geleidde, aan den ingang van het Paleis des Kardinaals *Grimani* „ weder post, om met meerder hoogmoed het Huis van zyn' Excel„ lentie te trotseeren: waar na hy nog de stoutheid had van in een Kof„ fyhuis, regt over de vensters van den Ambassadeur, gerustelyk te gaan „ zitten speelen, zonder door zyne opgeblazenheid te vreezen zich „ op den hals te haalen het geene hem een weinig daar na overkwam. „ Hy wierd, in vergelding van zyne onbedagtzaamheid, met een goed „ getal stokslagen onthaald. Zyn' Excellentie gebood terstond aan den „ Keizerlyken Secretaris, dat hy aan den Kardinaal *Paulucci*, Secre„ taris van Staat, zyn beklag zoude doen, hem voordragende, dat de „ Gouverneur van *Romen*, gesworen vyand van het Allerdoorlugtigste „ *Huis van Oostenryk*, hem onophoudelyk zogt te ontrusten, met nog„ maals op nieuws gewapend Volk onder zyne vensters te stuuren: „ maar dat hy zig had onthouden, wegens het respect 't welk hy voor „ zyne Heiligheid behield, van hem kwalyk te doen handelen; vaste„ lyk vertrouwende, dat hy van de zelve zyne Heiligheid de voldoeninge, „ die hy verhoopte, zoude erlangen: Dat, indien de Spion gestraft „ was, zyne onverdraagelyke vermetelheid zulks verdiend had: Dat „ hy dien aangaande niet meer en had gedaan, als het voorbeeld van „ zyn' Excellentie den Hertog van *Uceda*, Ambassadeur van Spanjen, „ te volgen, welke in diergelyke gelegenheid het zelfde gedaan had.

On-

1703. Augusti. „ Onderwylen had de zelfde daad der twee Ambassadeurs een geheel „ verscheiden gevolg. Daar wierd van de gegevene stokslagen door „ ordre des Ambassadeurs van *Spanjen* geen gewag gemaakt; en het „ word den Grave van *Lamberg* voor een hoofdmisdaad toegerekend, „ dat hy de allerstoutste moetwil, die men zoude konnen bedenken, heeft „ doen straffen. Gy zult 'er het gevolg van hooren.

„ De Gouverneur van *Romen* dagt, met zyne Excellentie op nieuws „ te beledigen, nieuwe verdiensten te verkrygen, en maakte derhal- „ ven zynen handel aan het Apostolisch Paleis bekend; waar voor hy, „ dat ik vastelyk geloof, ten allerhoogsten wierd bedankt: het welk „ uit het antwoord van den Kardinaal *Paolucci* aan den Keizerlyken „ Secretaris klaarlyk blykt. Deze Kardinaal weet het gebrek van zyn „ verstand, 't welk hem veelmaalen parten speelt, gemeenlyk te baat „ te komen met een grimlag, die hem in alle zaken voor een antwoord „ verstrekt, en waar mede hy een aanvang maakte met den Secretaris des „ Ambassadeurs, zeggende hem vervolgens, dat hy het den Paus zou- „ de bekend maaken: buiten twyffel op die manier, als hy met den „ Kardinaal *Janson* was afgesproken, te weten om zyne Heiligheid het „ gevolg voor de principale daad te vertoonen; daar by doende, dat „ myn Heer den Ambassadeur het aan zyne Heiligheid had laaten be- „ kend maken om de gegevene stokslagen aan den Spion zig zelven als „ een eer aan te matigen; zonder eens te melden van het affront, 't „ welk men ten opzigte van de *Sbirris* den voornoemden Heer Ambas- „ sadeur had aangedaan, nog van zyne bezadigdheid in hen niet te la- „ ten straffen; zynde dat het punt daar men van spreeken moest, en „ waar in men des zelfs respect voor zyne Heiligheid bemerkt: zon- „ der dat men zig veel behoefde te bemoeijen met het straffen van den „ Spion, welke een Persoon is zonder Tytel of Eernaam, en zonder „ Livrey van een Prins, en op wien men geen agt behoord te neemen. „ Gelooft my, myn Heer, dat de zaak van langerhand was opgestemd; „ vermits men allerhande middelen zoekt om met het Keizerlyk Hof „ oneenig te werden, en te vermyden met hen aangaande de Zeehavens, „ die zyne Heiligheid toebehooren, en die de Franschen tegens de goede „ trouwe van de Neutraliteit, en tot nadeel van zyne Keizerlyke Maje- „ steit, bezitten, in handeling te treden. Gy zult 'er uit het gevolg „ van konnen oordeelen: want verre van eenige voldoening wegens „ de gepleegde affronten te geven, heeft men dezelve verdubbeld.

Twee

„ Twee dagen daar na zond men meer als 50 *Sbirris*, door een groot ge- 1703. *Augusti.*
„ tal Krygsvolk ondersteund, om den Koffymeester uit zyne Winkel,
„ waar in de Spion de stokslagen had ontfangen, in 't gezigt der
„ vensters van zyne Excellentie den Ambassadeur, onder het Paleis van
„ den Kardinaal *Grimani*, te ligten: en hy wierd met twee Priesters,
„ den een een *Duitscher*, en den ander een Vriend van die Natie, in 't
„ Gevangenhuis gebragt.

„ Ziet daar het eerste voorbeeld van geweld tegens de Ambassadeurs
„ van Gekroonde Hoofden binnen *Romen* gepleegd; waar af de
„ naauwe verbintenis van den Paus met *Vrankryk* en *Spanjen* de oorzaak is.
„ Het Hof des Keizers, 't welk de vermomde aangezigten kent,
„ heeft ontdekt, dat het afzenden van den Courier naar Vrankryk
„ maar voor de leus geschied was. Zyne aangename wederkomst met
„ den eerbiedigen Brief van zyne Allerchristelykste Majesteit heeft zyne
„ Koninglyke Godvrugtigheid doen uitmunten. Maar de Wisselaar,
„ die de schadelooshoudingen moest betalen, was niet te vinden; en zyne
„ Kas wierd die van des Ridder *Toralba* bevonden te zyn. Het Keizer-
„ lyke Hof heeft alle de Tractaaten, die 'er de voorledene winter gemaakt
„ zyn om de *Duitschers* in het klein begrip des lands, dat zy bezaten,
„ t'onder te brengen, in handen. Het heeft een volkomene kennisse
„ van het voornemen des Keurvorsts van Beyeren om *Verona* in *Italien*
„ te gaan belegeren, de Republyk van *Venetien* te dwingen zig voor
„ Vrankryk te verklaren, en vervolgens te tragten zig 'er als meester
„ te doen gehoorzamen. Men is niet onkundig van de wezendlykste
„ handelingen, die 'er gehouden werden, om een byzondere Familie
„ te verheffen; gelyk onder de Regeering van Clemens den VII^den^.
„ geschied is. Het is zeker, dat de Paus geen raad meer weet met zy-
„ ne Kusten, welke de *Franschen* in bezit genomen hebben. Het is
„ buiten tegenspraak, dat zy de Fortres van *Ferrara*, daar zy het Ge-
„ schut vernageld hadden, door verrassinge hebben bemagtigd; dat zy
„ het Fort *Urbain* hebben willen overrompelen; dat zy aan de Omelien
„ van den Paus een Ketterschen zin geeven. Zy tragten bystand voor
„ een Ketterschen tegens een Katholyken Koning te verzoeken: zy
„ houden een getrouwe Dienstmaagd Godts in het H. Officium gevan-
„ gen, om dat zy tot voordeel van den Keizer had gesproken: de Ge-
„ vangenhuizen zyn met Ridders en Priesters opgepropt, die met de
„ uiterste wreedheid gehandeld worden; en hunne eenigste misdaad is,

1703. Augusti.

„ dat zy vrienden zyn van het Allerdoorlugtigste *Huis van Oostenryk*. „ Dat zyn de vergeldingen, die de *Franschen* en de *Spanjaarden* aan hunnen doorlugtigen Weldoender bewyzen; en die zy van hem ontfangen. De wereld is 'er maar al te veel door geargerd. De Nakomelingen zullen over zodanig een gedrag, 't geen de eer van zyn Pausschap zal doen verwelken, verbaasd staan. Ondertusschen blyft de Paus zo eenzydig, dat men hem in 't toekomende voor geen algemeenen Vader omtrent de eerste Vrede zal konnen erkennen; gelyk zyne eer en gezag zulks wel vereisschten. Men moet daar uit besluiten, dat God de allerverstziende kan verblinden; vermits men niet wil gelooven, dat Spanjen de hedendaagsche Regeering verfoeid; dat Portugaal van deze Hoogmoedige Natie zal aangebeden werden, om reden dat zy van die Kroon haaren wettigen Monarch zal ontfangen; dat de zelfde God inlandsche Oorlogen in de Koningryken verwekt; dat de *Franschen* en *Spanjaarden* zig in de *Nederlanden* verbergen; dat den Hertog van *Bourgondien* aan den Rynkant onbekend is; dat *Beyeren* geheel verwoest is; dat de Vyanden van den Keizer onder de *Tyrolsche* Rotsen als begraven leggen; dat *Italien* van wezen verandert; dat het Koningryk van *Napels Vrankryk* meerder haat, als de *Turken*; en eindelyk, dat de Turken de Verbonden, in weerwil van het verzoek 't geen men aan hen doet om dezelve te verbreeken, opregtelyker nakomen als de Christenen. Ik spreek niet van de *Indien*, nog van de Zeeplaatsen daar men de *Franschen* ziet verschynen, en de *Spanjaarden* als barbaarsche Zeerovers verslagen en onderdrukt door de dapperheid en oppermagt der *Engelschen* en *Hollanders*.

„ Het *Roomsche* Hof rust, niet tegenstaande alle deze onheilen, gerustelyk in den boezem van *Vrankryk* en *Spanjen*, waar in het zich als in een afgrond heeft geworpen, zonder zig op het gezigt van den vertoornden *Cezar* te bewegen, nog zyne onuitsprekelyke Godvrugtigheid te gevoelen. Men heeft minder vertrouwen op God, als op de gewaande voorzigtigheid die in het Testament van *Karel* den IIden., tot *Romen* opgesteld, gezien wierd: maar dewyl het van des Almagtigen hand, en niet van die der menschen afhangt, de Koningryken uit te deelen, zo laat ons op hem vertrouwen; en wy zullen groote veranderingen gewaar worden. Ik hoope, dat gy mynen yver, in u van de waarheid en het regt, gegeeven op de daad daar ik u zo even van gesproken hebbe, te onderhouden, zult ten besten duiden, enz.

By

1703. Augusti.

By het geen, 't welk in dezen Brief begreepen is, moet ook noch gevoegd worden, dat de Spion, daar in den zelven af is gesproken, en die door order des Graaven van Lamberg stokslagen kreeg, een Italiaansch Edelman was, gemeenlyk de Marquis Raggiri geheeten, welke, na men zei, eenigermaate van den Ambassadeur van Spanjen afhing. Hy wierd zeer kwalyk gehandeld; en het Hof van Romen nam de zaak zo euvel op, dat, verre van eenige voldoening aan den Ambassadeur des Keizers te geeven, het een Monitorium deed afkondigen tegens de geenen, welke de stokslagen hadden gegeeven, waar by zy ter dood wierden veroordeeld.

Kamerdienaar van den Secretaris Zecadoro over het vermoorden van zynen Heer geraabraakt.

Eenige dagen te vooren had de Kamerdienaar van den Heer Zecadoro, Secretaris der Cyfers, (over een wyl in 't Paleis van het Vatikaan doodgeschooten) verdagt van die moord begaan te hebben, en ter pynbank gebragt, zo als men hem nu, op zyne halsterrige ontkenning en menigvuldige verandering in woorden, andermaal ter pley doemde, de zaak ten laatsten beleeden. Hy wierd dan, zynde door de Rechters ter dood verweezen, den 4den. July op de Plaats van S. Pieter leevendig gerabraakt; vervolgens zyn hoofd op een pen, in een groote yzere kouw, op de Poort van S. Angelica, ten toon gesteld, met een byschrift waar in het feit, aan zynen Heer gepleegd, wierd uitgedrukt; en zyn ligchaam, gevierendeeld, op de voornaamste wegen van Romen, tot een yslelyk schouwspel der voorbygangers, aan staaken opgehangen. Men zei, dat hy verklaard had, dat d'eenige reden, welke hem tot het bedryven van die misdaad had aangedreeven, was geweest om een diefstal van vier honderd ryksdaalders, die hy zynen Meester had ontvreemd, te verbergen. Wat eigentlyk de beweegreden van een zo verfoeijelyke daad geweest moge zyn, 't is altoos zeker dat ze de dood verdiende: doch 't geen wat te verre heen gaat, men vernoegde zich niet met den Schuldigen op een zo schrikkelyke wyze van 't leven te berooven, maar strekte de straffe ook uit tot over zyne Bloedverwanten, welke, door een strengheid daar men weinige voorbeelden af zal vinden, tot in het darde lid uit het Gebied van den gantschen Kerkelyken Staat wierden gebannen.

Vervolg der Aardbeevingen omtrent Romen, en elders.

d'Aardbeevingen, die verschrikkelyke geessel Godts welke in een groot gedeelte van (a) Italien sedert een tyd zulke deerlyke merktekenen had nagelaaten, hielden noch niet op; doende zich op nieuws omtrent het be-

(a) Zie pag. 8.

1703. Augusti. begin der voorgaande Maand in de gebuurige Oorden van Romen door verscheidene herhaalde schuddingen gevoelen, voornaamentlyk den 7den. te Norcia en Cascia, hoewel 'er niets meer viel over hoop te werpen, zynde alle de huizen reedts ter aarde gestort; en d'inwoonders hier en daar verstrooid, uitgezondert eenige weinige welke zich in hutten ont-hielden, niet zonder vrees van door eenige kolk ingeswolgen te worden, gelyk op andere plaatsen was geschied. Geen minder angst had men ook te Romen, ter oorzaak dat 'er zeer veele huizen byna uit mal-kander geschud, en ten anderen lieden waren welke door hunne voor-zeggingen het volk in de schrik onderhielden. 't Heilig Officie deed een Nonne by de kop vatten, die de geheele verdelging der genoemde Stad in de Maand September verkondigde, en zich daar en boven be-moeide met prognosticatien over het leven van den Paus te maaken. Behal-ven al het voorgaande, had men ook een groote beweeging in de Zee aan-gemerkt, voornaamentlyk in het Koningryk van Napels en omtrent de Ha-ven van die Stad. 't Water week eensslags te rug; en de Schepen stieten tegen malkander aan: 't geen men niet, dan aan een gevolg der gemelde Aardbeevingen, kon toeschryven.

Jonge Ethiopiers aan den Paus gepresenteerd. Omtrent dezen tyd presenteerden eenige Geestelyken der Order van S. Franciscus aan den Heiligen Vader zes jonge Ethiopiers, welke zy zeiden door den Keizer van Abyssinien aan hen gezonden te zyn, tot te-ken van de begeerte die hy had om gemeenschap met zyne Heiligheid t'onderhouden, en zich mogelyk t'eeniger tyd aan des zelfs geestelyke gehoorzaamheid t'onderwerpen. Men moet weeten, dat, die Abys-sinische naderingen sedert een tyd by het Roomsche Hof in zeer kleine achting waren: maar gelyk ze niet weinig by brachten tot de Roomsche devotie en praal t'onderhouden, ontfing de Heilige Vader de zelve zon-der ze al te diep te doorgronden, en bestelde de zes gemelde Jongelin-gen in het Collegie *de Propaganda Fide*, om aldaar in het Christendom opgetrokken te worden; willende ook noch de Gevader van een der zel-ven weezen, dien hy over de vont deed houden door Don Hannibal Alba-ni, zynen Neef: by al het welk men verzekerde, dat hy het besluit had genomen van den Heer Nicolaï in de hoedanigheid van Apostolischen Vi-caris, gelyk hy in China was geweest, naar het Hof van Abyssinien te stuur-ren.

Dood van den Kardinaal Bonzi. 't Getal der gepurperde Hoofden wierd nu weder verminderd door de dood van den Kardinaal Bonzi, Aertsbisschop van Narbonne en Crea-

tuur

tuus van Clemens den X^{den}., welke men verstond op den elfden der voorgaande Maand July in Languedocq voorgevallen te zyn. Petrus Bonzi, om den Leezer eenige kennis van dezen beruchten Prelaat te geeven, was een Italiaan, gebóren te Florence, in den Jaare 1631., dog genaturaliseerd in Vrankryk, alwaar hy zich een groote achting had verkreegen door den gelukkigen uitslag van drie Gezantschappen die hy voor den Allerchristelykften Koning deed; weetende voornaamentlyk te Venetien de belangen van dien Monarch zo wel waar te neemen, dat hy op zyne wederkomst Aertsbisschop van Narbonne, en vervolgens geboren President der Staaten van Languedocq, wierd verklaard. Met de zelve voorzichtigheid gedroeg hy zich ook in zyne Ambassade van Polen, en wist zich zo wel te dringen in den geest der Poolsche Majesteit, dat hy op des zelfs noeming door Paus Clemens den X^{den}. op den 2[?]^{sten}. February van den Jaare 1672. tot Kardinaal wierd verkoozen. Toen de Koningin van Vrankryk noch leefde, bevond hy zig dikwils te Versailles; als zynde Groot-Aalmoessenier van die Vorstin. Sedert dien tyd hield hy zyn gewoonlyk verblyf te Montpellier, en ging niet naar Romen dan als de Stoel vacant was. Wat zyn inborst belangt, hy betoonde zich by alle gelegentheden minnelyk, gespraakzaam, vredelievende, en gemeen; doende dienst aan al de wereld: doch hy maakte ongemeene kosten, buiten de welke, en een galanterie die wat te verre klonk, hy altyd een algemeene goedkeuring heeft gehad. Door zyne dood was 'er een twaalfde Hoed in het Heilig Collegie open, mitsgaders het considerabelste Aertsbisdom van Vrankryk, behalven nog verscheidene ryke Abdyen; bezittende in Beneficien meer aan inkomsten dan honderd duizend ryksdaalders. Daar en boven was hy ook noch *Cordon Bleu*, of Ridder van den Heiligen Geest: doch van dit Ridderlyk Halscieraad stond geen nieuwe schikking gemaakt te worden; vermits het kwam te vervallen op den Kardinaal Portocarrero, aan wien het de Koning van Vrankryk al over eenige maanden had gezonden.

1703. *Augusti.*

Zaak des Aertsbisschops van Sorento bygelegt.

Eindelyk: de zaak des Aertsbisschops van Sorento, daar wy in de (a) voorgaande Maand af hebben gesproken, verstond men nu in den aanvang van deze bygelegt te zyn, door een temperament 't geen men had uitgevonden om te gelyk de Koninglyke Ministers te voldoen, en den ban, dien de gemelde Aertsbisschop tegens hen had uitgeblixemd, af te heffen, zonder de Kerkelyke Vryheid te benadeelen.

(a) Zie pag. 5.

1703. Augusti.

NAPELS Hertog van Escalona, Onderkoning van dit Ryk, geraakt in ongunst des Konings van Vrankryk, en reden waarom.

(a) Ziet pag. 6 mitsgaders de voorgaande Deelen in de Zaaken van Napels.

MEN wist byna niet meer, wat men van de zaaken van Napels zou zeggen. Tot hier toe had men ons den Hertog van Escalona vertoond als een man gantsch en al aan de belangen der twee Kroonen overgegeeven, en schrikkelyk voor alle de geenen die eenige genegentheid voor het Huis van Oostenryk hadden. Zyn gedrag had ook geen voet gegeeven om 'er anders af t'oordeelen; hebbende hy onophoudelyk alle mogelyke vlyt aangewend om de progressen der Keizerschen in dat Koningryk te beletten, en alle de geenen, welke hy verdacht van de zelve te begunstigen, in de gevangenis te doen smyten; gelyk men 'er (a) elders verscheidene voorbeelden af heeft gezien. Ondertusschen kwam hy nu in d'ongenade van Louis den XIV^den^. te vallen: en men kon daar uit besluiten, dat die van Philips den V^den^. onfeilbaar zou volgen. d'Oorzaak 'er af was, dat hy op den 15^den^. July laatstleeden zeer uitdrukkelyke orders van den Allerchristelyksten Koning had gekreegen wegens in de drie Kasteelen van Napels Franschen in bezetting te doen treeden, in de plaats der Spanjaarden en Italiaanen die 'er lagen: doch dat deze verandering hem al te gewichtig gescheenen hebbende, had hy het geweigerd, en geantwoord, dat hy als Hertog van Escalona altyd gereed zou weezen om d'orders, die het zyne Majesteit beliefde aan hem te geeven, te gehoorzaamen; maar dat hy als Onderkoning van Napels niemand en kon gehoorzaamen dan zynen Souverain. Hierd wierd ook noch bygevoegd, dat, verwittigd zynde dat de Gouverneur van het Kasteel del Ovo aan Monsr. de la Trimoüille beloofd had de Franschen in het zelve t'ontfangen, hy hem aanstondts by de kop had doen vatten, en zich vervolgens geretireerd in het genoemde Kasteel, op bericht dat Monsr. de la Trimouille, den Hertog van Popoli, en de Lieutenant Generaal Grigny hem zelven op order zyner Allerchristelykste Majesteit by de kop vatten moesten. Doch, dit moge twyfelachtig weezen, zeker en openbaar was altoos de weigering des Onderkonings noopende d'invoering der Fransche Krygsbenden in de drie Kasteelen; waar in hy gestyfd en ondersteund wierd door het eendragtig gevoelen van alle de Spaansche Heeren, welke, wanneer d'orders des Allerchristelyksten Konings in den Raad wierden geleezen, zich aldaar bevonden. Het was ook noch zeker, dat 'er een opentlyk misverstand heerschte tusschen den Hertog van Escalona en de drie hier boven genoemde Heeren; mitsgaders dat in 't algemeen alle de Spanjaarden, welke te Napels waren, de Franschen niet en mogten dulden.

Staat der zaaken in het Koningryk van Napels.

Wat

Wat de Napolitaanen belangt, zy maakten een derde party: want zy beminden noch de Franschen, noch de Spanjaarden, en zouden zich gaarne, indien het in hun vermogen had gestaan, van d'eenen en d'anderen ontslagen hebben. Verbaasdelyk moest men aanhooren, met wat vryheid zy 'er door het gantsche Koningryk af spraken. Van de vier honderd duizend dukaaten, die men de Staaten het voorgaande Jaar deed belooven by maniere van een vrywillige gift aan Koning Philips te zullen opschieten, had men 'er noch maar seventig duizend betaald; en men dorst het volk wegens het overige niet dwingen, uit vreeze van een algemeenen opstand. De Geestelykheid in 't byzonder wilde niets geeven; en alle de beweegingen, welke zekere Prelaaten van het Hof ten dien einde hadden gemaakt, waren op niets uitgeloopen: hebbende de Pauselyke Nuncius zelfs door order van zyne Heiligheid verklaard, dat zulks strydig was tegens de Kerkelyke Vryheden. 1703. Augusti.

DE schikkingen welke de Franschen in het begin der Veldtogt hadden genomen, de dispositie van hunne Krygsmagten, en het groot getal hunner Troupen hadden al de wereld aandachtig gemaakt omtrent het geen 't welk zich aan die kant stond toe te dragen, en gaven reden om te vreezen dat de Keizerschen eindelyk genoodzaakt zouden worden voor de meerderheid hunner Vyanden te wyken. Ondertusschen was het tegendeel gebeurd; hebbende de Keizerschen zich met de zelve glorie, en het zelve voordeel, als voorheen, gehandhaafd; en zynde de Franschen gedwongen geworden te rug te wyken, na te vergeefs een inval op den Pauselyken en Venetiaanschen Bodem gedaan, en de Keizerlyke Troupen van alle kanten omringd te hebben. Men heeft (a) hie voor gezien, hoe den Hertog van Vendôme van voor Ponte-Molino, en Ostiglia, alwaar hy zelfs aan de trenchée had laaten arbeiden, moest afwyken; en hoe de Graaf van Albergotti by Pont S. Martin geslagen, en met een zeer groot verlies op de vlugt gedreeven was. Deze kwaade gevolgen den Franschen Veldheer hebbende doen bemerken, dat de Keizerschen noch niet in staat waren om in hunne Posten overweldigd te worden, veranderde hy van voornemen, en besloot hen in de gewoonlyke formen te beoorlogen. Ten dien einde dan week hy in het begin der voorgaande Maand van den Pauselyken en Venetiaanschen Bodem, en ging zich met zyn Leger nederslaan aan de twee Castelli in het Mantuees; stuurende ter zelve tyd drie Spaansche Bataillons om de Blokade van Bersello te versterken; en

LOMBARDYEN. Vervolg van de Krygsverrichtingen der wederzydsche Legers.

(a) Ziet pag. 9 en 10

gee-

1703. Augusti. geevende de noodzaakelyke orders tot een Beleg, alzo hy eindelyk besloo-ten had dat van Mirandola t'onderneemen. De Generaal Albergotti, kort te vooren versterkt tot zes duizend Man, wierd met de bereidselen van het zelve belaaden; deed straks alle mogelyke naarstigheid daar toe aanwenden; vergaderde de voorraadschuuren te Carpi; liet zes-en-dartig stukken kanon uit de Fortresse van Modena derwaarts voeren, enz. Ondertusschen was'er een ander gewigtiger dessein op het tapyt. De Keurvorst van Beyeren, gelyk in de (a) voorgaande Maand is gezegt, in Tirol zynde getreeden, en tot aan Inspruk geavanceerd, verzocht zeer ernstiglyk bystand; weshalven den Hertog van Vendôme het besluit nam van door het Trentin in Duitschland te treeden, en zich in Tirol by den gemelden Keurvorst te voegen, zo om dit nieuwe Conquest in zekerheid te stellen, als om de hand aan den Maarschalk de Villars te leenen, en zich aldus lang en breed door geheel Duitschland uit te breiden. Ten dien einde vergaderde hy omtrent vyftien duizend Man by Castiglione delle Stivere, stelde zich vervolgens in hun hoofd, en begaf zig den 25sten. July tot die groote expeditie in optogt; laatende geheel Italien in een ongemeene verwagting noopende den uitslag dien de zelve zou moggen hebben. Te Dezenzano gekomen zynde, verdeelde hy zyne kragten in drie Ligchaamen, en marcheerde met het talrykste naar Monte-Baldo, ter rechter hand van het Lac de Garde; terwyl de Graaf van Medavi met zes duizend Man naar Tremisina, ter slinker hand van het zelve Meir, afzakte; zynde het darde Ligchaam by Dezenzano gebleeven, om niet alleen den optogt der twee andere, maar ook d'Artillery en Munitien welke aldaar gebleeven waren, te dekken. Den Hertog van Vendôme lei in 't doortrekken Garnisoen in Ferrare; en zettende vervolgens zyne marsch voort, tastte hy eenige Retrenchementen aan, welke de Keizerschen te Aqua Negra, een Plaats die het Trentin van het Venetiaansche Gebied afscheid, hadden. De spraak ging, dat hy 'er drie à vier honderd Man verloor: dog wat 'er af zy, hy overweldigde altoos de Post na een gevegt van vier uuren, en dreef de geenen, die de zelve bewaarden, tot aan Brentonego, van waar hy eenige Detachementen deed om deze en geene andere Posten te vermeesteren. Wat den Graave van Medavi belangt, hy wierd tot twee maalen door de Landzaaten, welke in eenige defilés by Lunan geposteerd waren, met groot verlies te rug gedreeven: waar op hy te raade wierd met zyn Detachement langs het Gebergte van Nota op te klauteren. Dit gelukte hem.

(a) Ziet pag. 21 en 23.

Hy

Hy toog over het Gebergte langs plaatsen die men ontoegankelyk oordeelde, en zonder eenige tegenstand; vermits een Capitein, aan wien men 'er de bewaaring af had toevertrouwd, binnen S. Michiel was geweeken, van waar hy aanstondts door de Keizerschen gevankelyk naar Trente wierd gebragt. De Graaf van Medavi aldus in de Valley van Lodrone nedergedaald zynde, liet, tot seinen, twee vuuren aansteeken, om aan den Hertog van Vendôme bekend te maaken, dat hy over het Gebergte van Nota was geraakt. Hy vond daar eenige Keizerlyke Militien, of Landzaaten; dog zy namen de vlugt: 't geen hem gelegentheid gaf om zonder eenige verhindering over het Gebergte van Grumela te trekken, en met zyn Volk in het Stedetje Riva neder te daalen, 't welk hy door de meesten der Ingezetenen verlaaten vond: weshalven hy dan de volgende Ordonnantie liet afkondigen, zo om d'Inwoonders des Landts te verschrikken, als om hen, onder de hoop van een gunstige handeling, aan te lokken. 1703. Augusti.

Ordonnantie des Graaven van Medavi.

WY Graave Medavi, Lieutenant Generaal des Konings van Vrankryk, Commandant en Gouverneur van zyne Majesteit in het *Trentse*, doen, om de groote begeerte die wy hebben van de Landzaaten te beschutten, en hun verderf te verhinderen, aan alle Burgemeesteren en Schepenen weeten, dat ze het Landvolk na hunne huizen hebben te doen wederkeeren, en de wapenen neder te leggen, wanneer men aan hen geen de minste overlast zal doen; en te laaten zeggen, dat men de verlaatene Huizen zal verbranden, en de geenen, die de minste wederstand bieden, ophangen. Wy beveelen aan alle de Sindici der Burgten en Dorpen in de Valeyen van *Ledra* en *Giudicaria*, door welke het Leger moet trekken, te *Pieve de Ledra* te komen, om onze Ordre, zo ten opzigte van de behoudenis hunner Goederen, als het verzorgen van Voeder aan het Leger, te ontfangen; gelyk de Onderdaanen der Republyk van *Venetien* in ons doortrekken gedaan hebben. En om te toonen, hoe groot een begeerte wy hebben tot de Volkeren en hunne Goederen te behouden, hebben wy uit genade alle de Gevangens, in de laatste Actie by *Mont-Nota* gemaakt, wel willen los laaten, op dat zy van onze goede genegentheid verslag zouden konnen doen, en te kennen geeven dat wy hen in onze bescherming neemen; hen verzekerende van alle onder- en bystand ingevalle van noodzaakelykheid.

Pieve de Ledra, *den* 1sten *Augusty* 1703.

GRAAVE van MEDAVI.

1703. Augusti.

Den Hertog van Vendôme bleef van zyne kant mede niet zonder iets uit te rechten. Hy tastte het Kasteel van Nago aan, en veroverde het zelve na 'er tot twee maalen van afgeslagen te zyn geweest; vervolgens dat van Torbolo, en eenige andere van weinig belang, en onder die dat van Castel-Barco, 't geen hy deed slegten, in represaille van een ander Kasteel 't welk de Graaf van Castel-Barco in het Mantuees mede had doen slegten. Maar gelyk deze krygsverrigtingen weinig waren in vergelyking der geene die hy noch moest doen om de bemaamde samenvoeging ter uitvoering te stellen, vertoonde hy zig den 6den. Augustus voor het Kasteel van Arco, een zeer wel gelegene Plaats, van goede verweering, en die hem ongetwyfeld moeite genoeg veroorzaakt zou hebben indien ze met de noodzaakelyke munitien voorzien was geweest. Den 8sten. begon hy deze Vesting uit al zyn kanon te beschieten, en voer de volgende dagen daar mede voort, met groot verlies van volk en weinig schyn van een goeden uitslag: maar den 18den., 's morgens, wanneer men byna t'eenemaal wanhoopte, dewyl sedert tien dagen, dat de Mineur aan 't arbeiden was, hy niet nader als op drie vademen aan den eersten Omvang had konnen komen, en dat de Verweeringen van de Plaats nog byna in hun geheel waren, hoorde men met groote verwondering, dat die van binnen de chamade sloegen, en verzogten te capituleeren. Dit deed den Hertog van Vendôme oordeelen, dat de Belegerden gebrek aan eenige weezendlyke zaak hadden; en hem het besluit neemen van zig heel hard omtrent de capitulatie te houden: gelyk hy dan ook verklaarde, dat hy geene andere aan het Garnisoen zou vergunnen, dan dat ze zig als krygsgevangenen overgaven. De Gouverneur moest 'er zig wel aan onderwerpen; want hy had nog maar honderd ponden Lood meer: en de Bomben hadden zyn Magazyn verbrand, en zyne Waterbak t'eenemaal bedurven. d'Eenige gunst, welke den Hertog aan d'Officiers van het Garnisoen bewees, was dat hy hun agt Wagens tot het vervoeren van hunne Bagagie vergunde. De Bezetting bestond uit act honderd Man, gereguleerde Troupen, van het Regiment van Nigrelli, benevens den Lieutenant Colonel van het zelve Regiment, mitsgaders vyftig Soldaaten, Militie, welke de gewoonlyke wacht van de Plaats waarnamen. De Franschen vonden 'er zestien stukken Kanon, en veele rykdommen die men 'er geborgen had. De verovering van deze Plaats maakte hen meester van een groote en schoone Valley, alwaar zy hunne Cavallery na wensch konden uitstrekken.

Kasteel van Arco door de Franschen verovert.

De

De Generaal Starremberg hield zich ondertusschen gestadig in zyne oude Post, en de Prins van Vaudemont in de zyne; zonder dat den een iets tegens den anderen kwame t'ondernemen, even als of 'er een wapenschorsing tusschen hen ware geweest: maar de rechte oorzaak van hun stil leggen was hunne onmagt. De Generaal Starremberg was niet in staat van eenige aantasting te doen; en de Prins van Vaudemont dorst het niet ondernemen, uit vreeze van zich vervolgens met den blaam van een kwaaden uitslag beladen te vinden. Echter liep het gerucht, dat hy acht Batailloons had gedetacheerd, om het Leger des Hertogs van Vendôme te gaan versterken. 1703. Augusti. Dadeloosheid van den Generaal Starremberg en den Prince van Vaudemont.

Midlerwyl kwam (a) Bersello, 't geen zich sedert langen tyd zo kloekmoedig had gehouden, in de handen der Vyanden te vallen. Deze Stad, niet langer konnende bestaan zonder leevensmiddelen en gezondheid, gaf zich eindelyk over op den 26sten. der Maand July. De Commandant wilde in 't begin niet capituleeren als op voorwaarde dat de Plaats aan den Hertog van Modena wedergegeeven zou worden: maar de Generaal Toralba, die, zo wel als hy, wist in wat staat hy zich bevond, wilde hem geene capitulatie vergunnen, en noodzaakte hem zich met zyn Garnisoen als krygsgevangens over te geeven. De ziektens hadden de Bezetting zodanig doen smelten, dat 'er geen twee honderd Mannen, die in staat van dienst waren, uittrokken; zynde al het overige of dood of ziek: 't geen men zo zeer toeschreef aan het water door de laatste regenen in de putten bedurven, als aan het gebrek van leeftocht en andere tot het leven noodzaakelyke gemakkelykheden. Bersello door de Spanjaarden veroverd. (a) Zie pag. 10.

OMTRENT het eind der voorgaande Maand July wierd de Prins Eugenius van Savoyen, vermits de Graaf van Mansfeld zich van het Ampt van President van den Krygsraad kwam t'ontslaan, met het zelve bekleed, en de laatstgenoemde tot Groot-Kamerling van den Keizer verheven. 't Was een verandering, daar men al lang af had gesproken, en veele goede uitwerkingen af verwachtte. Men pretendeerde, dat deze nieuwe Post den gemelden Prince niet en zou beletten het gebied over het Leger in Italien weder te gaan aanvaarden: doch de verstandigsten scheenen 'er zeer hard aan te twyfelen. Het Ampt van President van den Krygsraad vereischt een geheel man, en kan van twee honderd mylen ver niet waargenomen worden. Immers, het bleek niet dat de Prins Eugenius van dit Jaar naar Italien stond te gaan. De Keizer had aan DUITSLAND. Prins Eugenius van Savoyen tot President van den Krygsraad aangesteld.

1703. Augusti. den Graave van Starremberg, die het Leger daar te lande commandeerde, het Ampt van Generaal Veldmaarschalk gegeeven; en de Prins Eugenius hem groote remisen ter hand doen komen; gelyk ook door den Graave van Schallemberg eenig geld aan den Prince van Baden gezonden, benevens het verlof van den Keizer, daar de genoemde Prins zo lang na had gewenscht, van alles tegens den Vyand t'onderneemen 't geen hy raadsaam zou oordeelen, en zelfs, indien hy gelegentheid zag om het met voordeel te doen, het Leger van den Maarschalk de Villars aan te tasten, zonder gehouden te zyn daar over aan het Hof te schryven.

Reis des Aertshertogs naar Portugaal vastgesteld. Het was nu eindelyk zeker, dat de Roomsch-Koning niet te veld zou gaan; zullende het geld, 't geen men daar toe zou hebben moeten uitschieten, tot de reize van den Aertshertog naar Portugaal besteed worden. Deze was nu t'eenemaal vastgesteld, gelyk ook dat de Keizer en de Roomsch-Koning met alle de vereischte plegtigheden aan hem zouden afstaan al het regt, 't geen zy op de Spaansche Monarchie konden pretendeeren: en liep het gerugt ten Hove, dat hy alvoorens tot Koning der gemelde Monarchie uitgeroepen zou worden, om met des te meerder luister aan het hoofd der Troupen, die hem door Engeland en Holland, met welker Scheepsmagten hy van daar derwaarts zou worden gevoerd, bygezet stonden te worden, te konnen verschynen.

Misnoegtheid over eenige Heeren van Tirol, enz. Het Hof was zeer misnoegd over het gedrag van verscheidene Tirolsche Heeren, welke zich terstond, zonder eenige swaarigheid, aan den Keurvorst van Beyeren hadden onderworpen, gelyk ook over dat van eenige Generaals en andere Persoonen van authoriteit. Men nam de zaaken van dat Land zeer ter herte; en in hoe kwaaden staat de zelve ook mogten weezen, wanhoopte men egter niet van ze te zullen herstellen. De Graaf Heisler, Generaal van d'Artillery, was te post derwaarts getoogen, om 'er van alle de Troupen, welke men van verscheidene oorden na die kant deed trekken, een Corps van een Leger te formeeren.

Keizer van Marocco schryft aan den Admirant van Castilien. Eindelyk: in den aanvang der Maand was met den druk gemeen gemaakt d'onderstaande Brief, door den Keizer van Marocco (van welkers krygsverrigtingen voor de Spaansche Vesting Ceuta, in Africa, wy tot verscheidene maalen hebben gesproken) aan den Admirant van Castilien gezonden, en door den zelven aan zyne Keizerlyke Majesteit overgestuurd, om te weeten wat hy daar op zou hebben t'antwoorden.

In

1703. *Augusti.*

IN den naame van den eenigen Almagtigen God, Schepper van Hemel en Aarde, aan Don Juan Tomas Henriques de Cabrera, Admirant van Castilien, Heil en vermeerdering van Welstand. Tot onze kennis is gekomen Uwe Ongunst, de Eerloosheid tegens Uw Persoon begaan, en het doemen van dezelve als een Verrader zonder reden en alleen om het verdedigen van Uwe Eer, om het Gezantschap na Vrankryk (Bediening, een Admirant van Castilien, aan wiens Voorzaaten de Kroon van Spanjen zo veel verschuldigd is, niet voegende) waar over geen Wet U strafbaar kan maaken, te ontgaan, en welke Uwe daad de kwaade Staatkunde van een veragtelyke, en wegens deze veragtelykheid, strafwaardige Raadsvergadering veroordeelt. Weshalven de Regtvaardigheid van Uwe Zaak met het medelyden, 't welk dezelve verdient, gezien hebbende, en ten vollen door myne Christene Slaaven van de grootheid Uwer Geboorte onderrigt zynde, in My den yver heeft verwekt van een zo gewigtige Zaak te beschermen, en U met dezen Brief Myn Persoon, en Myne Krygsmagt, indien Gy dezelve van nooden mogt hebben, aan te bieden; niet twyffelende of Uw Conzyn Don Pedro van Portugaal zal Uw Persoon met de Eer, die dezelve waardig is, bystaan: en Ik biede, indien het eenig toeval mogte vereischen; U van herte Myn Hof aan, vermits de onregtvaardige Ongunst, waar in Gy geraakt zyt, Ons heeft getroffen. Gegeven te Mequines, in het Jaar 1114, den laatsten January.

Dit Jaargetal 1114 moet verstaan worden na de geboorte van Mahomet, der Mooren Propheet.

DE Rebellen van Hongaryen, sedert eenigen tyd onder den Prince Ragozzi, gelyk in de (a) voorgaande Maand gezegt is, weder tegens zyne Keizerlyken Majesteit opgestaan, waren zo wel niet verstrooid, als men geloofde: want zy rukten weder by malkander; en daar kwamen nieuwe actien tusschen hen en de Keizerschen voor te vallen. De Graaf Conari, beter bekend by den naam van den Graaf Caroli, die, gelyk hier voor is gemeld, achter hen her zat, sloeg een gedeelte van hen by Olha: doch kort daar na vergaderden zy weder, en toogen voort tot aan Mongats, in het voorneemen van die Plaats t'overrompelen. Tot alle geluk wierd 'er de Graaf Montecuculi bytyds af verwittigd; weshalven hy met zyn Regiment Kurassiers, en eenige andere Troupen, over de Theis toog, en hen zo net van pas aantastte, dat hy 'er meer als vier honderd doodde, en d'overigen op de vlugt dreef. De Prins Ragozzi was aan het hoofd dezer Misnoegden, en bergde zig met groote moeite. Zyn Pagie kwam 'er te sneuvelen; en zyn Kamerdienaar wierd gevangen. Men ontweldigde hun vyf zo Vaandels als Standaarden, alle hunne Ba-

HONGARYEN. Vervolg van den Opstand onder den Prince Ragozzi.

(a) Ziet *pag. 21.*

1708. Augusti. gagie, en alle hunne Papieren: en aan de zyde der Keizerschen bleeven maar de Majoor van het Regiment van Montecuculi benevens eenige Soldaaten. Straks na dit voorval wierd aan alle d'Inwoonders van Opper-Hongaryen, ten einde de Rebellen te gemakkelyker t'onder te brengen, op zeer strenge straffen verbooden eenige levensmiddelen aan hen te beschikken, enz.

BEYEREN en TIROL. Vervolg der Krygsverrigtingen tusschen de Keizerschen en Beyerschen.

TERWYL zig deze dingen in Hongaryen toedroegen, hield de Keurvorst van Beyeren zig nog gestadig te Inspruk, en stelde daar een Kanceelier, benevens verscheidene andere Officiers, aan; doende de Stad honderd en dartig duizend ryksdaalders van brandschatting aan hem betaalen ('t geen veel meer is als 'er de Keizer ooit af had getrokken) en vorderende wyders na proportie van het overige des Landts; 't welk niet weinig en hielp tot zyne Heerschappy ontsaggelyk te maken. Ondertusschen was hy meester van de meesten der sterke Plaatsen; en het geluk had hem daar zodanig in begunstigd, dat de verovering van de zelve hem byna niets en had gekost. De Generaal Lutselburg maakte zig ook nog in 't begin der voorgaande Maand meester van Erenberg, en zulks door een zo domme en egter zo gelukkige krygslist, dat de zaak byna ongeloofelyk is. Hebbende gebrek aan leeftogt, en ziende zig op het punt van een kwaade retraite te doen, wierd hy te raade alle zyne Soldaaten toortsen van brandend stroo te doen neemen; en gelaatende zig aanstondts een algemeenen storm te willen leveren, sommeerde hy d'Ingezetenen tot zig over te geeven; dreigende hen, dat, in geval van wederstand, hy de Stad in den brand zou steeken, en aan niemand quartier geeven. Deze dreigementen, hoe ydel de zelve ook mogten weezen, waren egter van goede werking. d'Inwoonders verbaasden malkander, en openden hunne Poorten voor de Beyerschen; welke aldaar vonden veertig stukken grof Kanon, vier Mortieren, zestien duizend mudden Haver, en een goede meenigte van Brood en Meel. Deze tyding wierd aan den Keurvorst van Beyeren gebragt op den 6den. July, en veroorzaakte hem een groote vreugde: maar gelyk hy evenwel reden had om te vreezen, dat, als de Keizerlyke Troupen vergaderd waren, hy zyne Conquesten wel zo gaauw zou konnen verliezen, als hy ze gemaakt had, besloot hy, om zig voor dit gevaar te behoeden, een tweede samenvoeging met de Franschen van Italien te formeeren, en hen tot zynen bystand t'ontbieden. Ten dien einde dan ondernam hy zig meester te maaken van Brixen, een

Erenberg veroverd.

Bis-

Bisschoplyke Stad, dieper in het Land na de kant van Trente gelegen, en 1703.
stuurde een klock Detachement van zyne Troupen derwaarts: maar hy Augusti.
was in dit dessein zo gelukkig niet, als hy wel in d'anderen had geweest.
De Bisschop van Brixen liet een Brug, leggende over de Au, beneden
Peister, afbreeken, en bragt het gantsche Land in alarm; terwyl ondertus-
schen de Landzaaten van Bolzano en die uit de Valleyen van Sarenthal
naderden, en men zig van alle kanten tot de verdeediging gereed maak- Beyerschen deerlyk in Tirol gehandeld.
te: weshalven de Beyerschen, verbaasd wegens deze toebereidselen,
hals over kop te rug weeken, verlaatende zelfs de Pas van Lugh,
gelyk ook die van Sterzingen, daar ze alreedts meester af waren. In den
Doortogt van Clausen wierden ze zeer kwalyk gehandeld door eenige
Keizerlyke Troupen, welke aldaar verschanst lagen: en de Landzaaten
der Valleyen van Prutz tot aan Landek doodden hun meer als vyf-en-twin-
tig honderd Man, zo met werpen van steenen, als anders, in de Engtens
waar door deze retraite geschiedde; maakende ook noch verscheidene
Gevangenen, onder de welke men telde een Franschen Generaal, vyftig
Officieren, en drie honderd zo Fransche als Beyersche Soldaaten. Se-
dert wierden de Beyerschen noch maals te rug gedreeven in den Brenner,
en kreegen de nederlaag in verscheidene byzondere ontmoetingen met de
Landzaaten, welke de Bisschop van Brixen middel vond om ten getale
van zes duizend, of daar omtrent, te verzamelen. Ten anderen was
de Graaf Solari met een gedeelte van het Corps, 't geen onder het ge-
bied des Graaven van Schlik by Passau stond, in Tirol gekomen; en de
Generaal Guttenstein bevond zig met eenige andere Troupen niet verre
van daar. De Generaal de Vaubonne was ook naar Italien gezonden tot
de bewaaring der Doortogten, en een goede versterking van Krygsben-
den uit Carinthien gekomen: weshalven men kon hoopen, dat, wan-
neer de Graaf Heisler zich aldaar vervoegd zou hebben, hy Troupen ge-
noeg in het Land zou vinden om 'er de verdeediging met gevolg af
t'ondernemen; ondersteld zynde, dat 'er de Beyerschen niet sterker als
negen duizend Man waren, gelyk gezegt wierd; en dat den Hertog van
Vendôme de Passen, welke tot hier toe de samenvoeging hadden belet,
niet en konde overweldigen.

In 't midden van dit alles vond de Keurvorst van Beyeren gelegentheid, Augsburg door den Keurvorst van Beyeren byna tot de Neutraliteit gebragt.
of liever het scheelde zeer weinig, om de Stad Augsburg tot de Neu-
traliteit te brengen. Hy stuurde in het begin der voorgaande Maand Ju-
ly een Commissaris derwaarts, met order van aan d'Overigheid te verzoe-

ken

1703. Augustus. ken dat men hem twee Poorten van de Stad zoude leveren, tot de verzekerdheid van den vryen doortogt dien hy 'er wilde hebben, of dat ze Beyersche Bezetting zouden inneemen. Hier op vaardigde de Magistraat, ten uiterste bekommerd wegens deze voorslag, twee Gedeputeerden af naar Munchen, ten einde te bidden dat men niets tegens hen wilde onderneemen, en te verzoeken dat men de Neutraliteit aan hen mogte vergunnen; stuurende te gelyk andere Gedeputeerden naar Weenen, en naar het Campement des Prinsen van Baden, om het zelve verzoek te doen: doch men hoorde voor alsnoch niet, wat antwoord men aan hen had gegeeven. Alleenlyk wist men, dat hunne Gedeputeerden als Ostagiers te Munchen wierden opgehouden; en dat zy 'er in bewilligden, uit vreeze van belegerd of gebombardeerd te worden.

Krygsverrichtingen der Legers aan den Donau.

HET afweezen des Keurvorsts van Beyeren gaf aan de Keizerschen gelegentheid om eenige uitloopen op zynen bodem te doen, en hier en daar brandschattingen te vorderen. De Generaal Palfi maakte zich in 't begin der voorgaande Maand meester van het Stedetje Weindingen, den gemelden Vorst toebehoorende. 't Gantsche Garnisoen bestond uit tagtig Man, Landzaaten; welke uittoogen met wapenen en bagagie, benevens drie stukken kanon. De genoemde Veldheer deed 'er vervolgens twee honderd Voetknechten en tachtig Ruiters, van de Frankische Krygsbenden, binnen treeden. De Generaal Auffats vermeesterde omtrent ter zelve tyd Averbach en Chain, kleine Stedetjes der Opper-Beyersche Palts: maar gelyk die Veroveringen van weinig belang waren, liet men 'er zich niet zeer veel aan gelegen zyn. 't Gemeen had de oogen na de kant der twee groote Legers gewend; en in der daad 't was eigentlyk van 't geen 't welk zy doen, of niet doen zouden, dat het voornaamste gevolg der Veldtogt in Duitschland afhing. Men geloofde, indien de Franschen eens ter deeg wierden geslagen, dan 'er kans zou weezen om eenigen der Plaatsen, die zy inhadden, te herneemen, en den Keurvorst van Beyeren te noodzaaken Tirol te verlaaten, om zyn eigen Land te hulp te komen: doch de Maarschalk de Villars had zich tot noch toe zo wel begraaven weeten te houden, dat de Prins van Baden geen gelegentheid kon vinden om hem aan te tasten, hoe zeer hy 'er ook genegen toe mogt weezen. De genoemde Maarschalk lag gestadig in zyn zelve Campement, dicht by Lauwingen, en de Prins van Baden een half uur van daar tusschen Hondtsheim en Witislingen, alwaar hy zich op den 3den. der voorgaande Maand was

was komen posteeren. d'Uiterste Wachten der twee Legers raakten dikwils handgemeen; en zelden ging 'er een dag voorby zonder eenige particuliere actie: maar, gelyk hier voor is gezegt, daar was noch geen gelegentheid geweest om den Maarschalk de Villars in een generaal gevecht te wikkelen. Hy gebruikte alle zyne weetenschap om zich wel te versterken; en de reden, die men 'er af gaf, was dat hy maar dartig duizend Man had, en dat zyne Infantery zich in zeer kwaaden staat bevond. De Prins van Baden was echter niet sterker: in tegendeel achtte men hem eenige duizend Man swakker, voornaamentlyk in Infantery: maar 't geen hem sterker maakte, was dat de Prins van Bareith, die met vyftien duizend Man aan deze zyde van Nordlingen lag, zich van dag tot dag by hem kon voegen. Daarenboven verwachtte de Prins van Baden noch vyf Brandenburgsche Regimenten, welke zyne Pruissische Majesteit aan hem stuurde: en men meende, dat, zo haast als hy die gekreegen zoude hebben, hy de Franschen zou aantasten. Ook ging de spraak, dat hy Brieven van den Maarschalk de Villars aan den Keurvorst van Beyeren onderschept had, uit de welke men alle hunne desseinen had ontdekt, enz. 1703. Augusti

Sedert dat de Legers zo dicht by malkander hadden gestaan, waren 'er, gelyk hier voor gezegt is, niet dan kleine schermutselingen tusschen eenige Keizerlyke en Fransche Partyen voorgevallen, waar in het voordeel en het verlies aan wederzyde van geen groot belang was geweest. Maar ziet hier een Actie, daar het wat heeter en heviger toeging.

De Prins van Baden had drie Regimenten Cavallery, maakende omtrent twee duizend Man, aan den Graave de la Tour gezonden, met order om zig by Eichingen, vyf mylen van Ulm, te gaan posteeren, ten einde de toevoer van leeftogt aan het Fransche Leger te belemmeren. De Maarschalk de Villars, hier af verwittigd, detacheerde twee duizend Ruiters en een gelyk getal van Infantery, om hen te gaan overrompelen: maar de Graaf de la Tour bericht van hunnen optogt hebbende gekreegen, zonder echter hun getal ten netsten te weeten, ontfing hen in slagordre, en kweet zig als een dapper krygsman. Vermoedelyk zou hy ook zelfs een geheele overwinning behaald hebben, indien hy niet dan met de Cavallery te doen, of dat hy Infantery had gehad om tegens die der Vyanden te stellen: maar bemerkende, dat, terwyl hy met de Ruitery handgemeen was, het Fransche Voetvolk stilletjes langs den Donau toog, Gevecht tusschen twee Detachementen van den Prins van Baden en den Maarschalk de Villars.

1703. Augusti. met het voorneemen van zig te posteeren aan een ondiepte, zynde de eenige plaats waar langs hy zyne retraite kon maken, naderde hy in goede order derwaarts, en trok met een gedeelte van zyne Troupen over de Rivier. De Prins Christiaan van Hanover, die in qualiteit van Majoor Generaal onder hem commandeerde, wilde ook met een gedeelte van, dat Detachement bestaande in de linker Vleugel, overtrekken, en trad zelfs in den Donau, hoewel een weinig beneden d'ondiepte, alwaar al zyn volk met swemmen over geraakte: maar zynde ongelukkiglyk met een musketkogel getroffen, stortte hy in 't water, en wierd door de stroom weggevoerd, zonder dat men hem konde helpen. Gelyk de Graaf de la Tour in 't begin al het voordeel had gehad, was het verlies der Franschen ook veel grooter als het zyne, en voornaamentlyk aan Officieren, onder de welke men telde Monsr. du Heron, wel eer Minister van Vrankryk in Polen. Van de Keizerschen waren 'er maar twee Capiteinen en omtrent honderd en vyftig Man gesneuveld.

Eenige dagen daar na kwam het volgende omstandiger Relaas wegens dit Gevecht in 't licht.

Relaas wegens het Gevecht, voorgevallen tusschen een Keizerlyk en een Fransch Detachement aan den Donau.

DE Prins Louis van Baden een Detachement gedaan hebbende van drie Regimenten Ruitery, te samen uitmakende 1600 Man, onder commando van den Graave de la Tour Luitenant Generaal, en den Hertog Christiaan van Brunswyk-Lunenburg, Broeder des Keurvorsts van Hanover, en Generaal Majoor, om zich aan de overzyde des Donaus by Eichingen, 5 mylen van Ulm, te posteeren, en aan de vyandlyke Armée de communicatie door Switserland te beletten; zo heeft de Maarschalk de Villars, na dat hy hier van kennis gekreegen had, tegens dit kleine Corps 2000 Ruiters en 2000 Voetknechten gedetacheerd, om het zelve te overvallen. De Grave de La Tour haar gewaar wordende op den eersten van deze Maand Augustus, deed aanstonds de vyandlyke Cavallery met zo veel dapperheid attaqueeren, dat verscheidene Esquadrons omver gesmeten wierden; en de victorie zoude ten eenemaal aan zyne kant geweest zyn, indien hy alleen met deze Cavallery te doen had gehad: maar ziende dat het Voetvolk bezig was om hem den weg tot de passagie over den Donau (zynde een Ondiepte waar van hy zich bedienen moest om te retireeren, en daar geen brug was) af te snyden, zo naderde hy in goede ordre na deze plaats, en passeerde die Rivier met de rechter Vleugel. Den Hertog Christiaan komende met de linker Vleugel beneden deze Ondiepte, op een plaats daar de Rivier zeer hoog was, vond vry meer swarigheid om te passeeren. Echter ging hy met gedeelte van zyne Troupen in

het

het water; en veele swommen daar over: doch zyne Hoogheid had het ongeluk, reedts in het water zynde, van door een musschetschoot getroffen te worden, die hem omver deed vallen, en door de sterke stroom verdrinken. Zyn Adjutant, daar en tegen, verloof zyn paard in 't water; doch kwam met swemmen daar af: en deze is het die door den Hertog Maximiliaan, Broeder van den Overleedenen, gedepecheerd is om de tyding van des zelfs dood na Hanover en Zel te brengen. Het verlies der Vyanden in deze Actie is niet minder geweest als dat der Keizerschen. De Vyanden hebben 3 of 4 Standaarden van ons veroverd, en 2 van de haare verlooren. 1703. Augusti.

Eenige strydende byzonderheden, noopende de zelve zaak, en voornaamentlyk wegens de dood des Hertogs van Hanover, behelst d'onderstaande Brief, door den Postmeester van Nuremberg aan dien van Hanover geschreeven.

DEn Hertog Christiaan van Hanover, Broeder van den Keurvorst, door den Markgraaf van Baden met 4000 Man gedetacheerd zynde om een Post aan de Boden Zee in te nemen eer de Vyanden daar quamen, heeft aldaar 12000 Franschen van het Leger des Maarschalks de Villars gevonden, die de zyne furieuselyk aantasten. De Keizerschen defendeerden zich twee uuren zeer kloekmoediglyk; doch wierden daar na door de groote meenigte genoodzaakt te retireeren, zo wel als zy konden. De Prins Christiaan moest zelve, met zyn paard in den Donau springen, om zich te behouden: maar zyn paard wierd doodgeschooten, en hy verdronk.

Deze kwaade tyding wierd verborgen gehouden voor de Keurvorstinne van Hanover, welke op den 6den. der Maand na Luxemburg, een Lusthuis van haare Dogter de Koninginne van Pruissen, was vertrokken.

NA dat den Hertog van Bourgondien zyn aanslag op de Vesting Landau was mislukt, gelyk in de (a) voorgaande Maand is gezegt, vernoegde hy zig met de Linien van Lauterburg en Kroon-Weissemburg te slechten; waar na hy met zyn Leger, uitgezonderd tien Bataillons welke hy na Fort Louis stuurde, weder opwaarts na Straatsburg toog. Men geloofde dan eenige dagen, dat de Veldtocht aan die kant geëindigd was: maar den Hertog van Bourgondien by de genoemde Stad met eenige nieuwgeworvene Regimenten versterkt zynde, trok hy den 16den. July by de Keiler-Schans over den Ryn, en avanceerde den 19den. tot tusschen Wildstad en Offenburg. De Franschen gaven alstoen voor, dat Vervolg van de Krygsverrichtingen der Legers aan den Boven-Ryn. (a) Zie pag. 25.

R 2 den

1703. Augusti. den Hertog van voorneemen was de Linien aan die kant aan te tasten; terwyl de tien andere Bataillons by Fort Louis over den Ryn zouden trekken, en de Geallieerden van achteren gaan attaqueeren: maar voor zo verre als men in 't gevolg kon bezeffen, had hy geen ander oogmerk dan de Geallieerden in hunne Linien t'observeeren, en hen te beletten bystand aan den Prince van Baden te stuuren. In der daad, hy bleef in zyne zelve Post leggen, zonder iets t'onderneemen; hoewel men hem vyftig Bataillons en twee-en-seventig Esquadrons sterk maakte, daar onder begreepen de Troupen die te Fort Louis lagen en die aan het Canaal van Straatsburg arbeidden. Ondertusschen hield de Generaal van Thungen, die de Geallieerden in de Linien van Stolhoven commandeerde, zig op zyne hoede, en reguleerde zyne beweegingen na die der Vyanden. Zo haast als hy wegens den optogt des Hertogs van Bourgondien naar Straatsburg wierd verstendigd, deed hy de Troupen, welke hy alvoorens laager langs den Ryn tot aan Philipsburg had geposteerd, insgelyks weder opwaarts naar Stolhoven trekken: stuurende ter zelve tyd een Detachement van eenige duizend Man naar het Kintzigerdal, om met d'andere Troupen, welke daar alreedts waren, de Vyanden te beletten op nieuws den doortogt te komen overweldigen; gelyk zulks in der daad te vreezen stond: en schikkende zig wyders om den Hertog van Bourgondien, indien hy hem kwam aantasten, wel t'ontfangen; waar toe hy alle de noodzaakelyke mesures deed neemen. Eenige dagen daar na kwamen de Troupen van de Westfaalsche Kreits onder het gebied der Generaalen Hochirchen en Nagel, vyf à zes duizend Man sterk, in zyn Campement. Men hadd' wel gewenscht, dat ze zig by het groot Leger aan den Donau hadden vervoegd: dog zy verschoonden zig daar op, dat ze zig zo verre niet van hun Land konden afwyderen. De Prins van Baden schreef dan aan den Generaal Goor, om hem te verzoeken dat hy hem eenige Hollandsche Troupen, in de plaats van die, wilde medebrengen, of toezenden; waar over de genoemde Generaal aanstondts een Officier te post naar den Haag afvaardigde, ten einde haare Hoog-Mogenden van des Prinsen verzoek te verstendigen, en hunne orders t'ontfangen.

REGENSBURG. Raadpleegingen over het verleggen van de Ryksvergadering.

DE hoofdzaak, welke tegenwoordig te Regensburg op het (a) tapyt was, en daar men al sedert eenigen tyd over had geraadpleegd, hield de Ryksvergadering nog gestadig even sterk bezig; zynde de grondslag daar

(a) Zie pag. 16.

daaraf, dat men in de verzekerdheid der zelve behoorde te voorzien: dog men had tot nog toe geen eindelyk besluit konnen neemen, vermits de gevoelens niet over een kwamen. De Keizer zou ze wel gaarne elders hebben willen verleggen; en de Katholyke Vorsten betuigden genoegsaam tot deze verandering geneigd te weezen: maar de Protestantsche wilden 'er niet in toestemmen. Hunne Ministers hadden zelfs gezamenerhand beraamd, ingeval het tot een verbreeking mogt komen, dat ze te Regensburg zouden blyven, of zig met die des Konings van Pruissen in eenige byzondere Stad vervoegen, om 'er Conferentien over de bewaaring der Regten van hunne Principaalen te houden. De reden van hun misnoegen was, en bleef noch gestadig, de weigering van hunne grieven noopende de Religionszaaken te herstellen. De Stad Worms liet op het eind der voorgaande Maand een Memorie ter Ryksvergadering presenteeren, by de welke zy bitterlyk klaagde over de geweldenaryen die de Bisschoplyke Regeering aldaar pleegde; vertoonende, dat, indien men daar niet in voorzag, de gemelde Stad niet weder opgebouwd zou konnen worden. Midlerwyl verwachtte men met den eersten te Regensburg den Prince van Lobkowitz in qualiteit van Keizerlyken Commissaris; maar kon met eenen genoegsaam bezeffen, dat, indien hy niet voorzien en was met een genoegsaame volmagt om voldoening aan de Protestanten te geeven, het te dugten zou staan, dat zyne komst vrugteloos zoude weezen. Ondertusschen bediende de Keurvorst van Beyeren zig van deze verdeeldheden, en bleef Meester van de Stad Regensburg. 1703. Augusti.

MEN had wel verwagt, dat de Franschen zig de eer van den (a) Slag van Ekeren zouden toeëigenen: want zy zyn al sedert langen tyd in 't bezit geweest van 'er niet een te verliezen. De Koning heeft d'Overwinning sedert jaaren geketend gehouden. Zy heeft geen Lauweren meer dan voor zyne Capiteinen: en d'eenigste toevlugt, die 'er voor zyne Vyanden overig is om niet geslagen te worden, is den stryd, dien men hun altyd aanbied, te vermyden. Volgens deze stellingen kan men wel oordeelen, dat men niet in gebreke kon blyven van de nieuwe zegenpraal des Konings, en de nederlaag zyner Vyanden, te Parys te vieren. De Capitein der Lyfwacht van den Maarschalk de Boufiers had de eer van 'er aan zyne Majesteit de tyding af te brengen, en wierd terstond beschonken met een gift van duizend ryksdaalders. Vervolgens bracht men eenige dagen door met over dit gelukkig gevolg te redeneeren, en mal-

VRANKRYK. Te Deum te Parys over den Slag van Ekeren gezongen.

(a) Zie pag. 81.

1703. Augusti. malkander de (b) Relaazen, die men 'er af had, mede te deelen. Daar waren 'er verscheidene, welke binnen weinige agtervolgende dagen in 't licht kwamen: dog ziet hier een publicq, en van een grooter authoriteit dan alle de geenen die men te berde zou konnen brengen. 't Is de Brief, welke door den Koning op den 11den. der voorgaande Maand wierd geschreeven aan den Kardinaal de Noailles, Aertsbisschop van Parys, om hem te beveelen het *Te Deum* in de Kerk van onze Lievevrouw te doen zingen.

(b) Zie 'er een af op pag. 103.

Myn Neef,

HET grootste gedeelte van myne Magten in Italien, op den Ryn, en tot in het hert van het Ryk, geoccupeerd zynde, hebben de Vyanden geloofd, dat de Magten, die ik in Vlaanderen heb, hoewel gevoegd by de Spaansche Troupes, niet souden konnen wederstaan het talryk Leger, 't welk zy aldaar vergameld hebben. Zich vleijende met deze hoop, en hovaardig op haare superioriteit, hebben zy sedert het begin van de Campagne de voornaamste Plaatsen van het Spaansch Vlaanderen met veel hoogmoed al gedreigd: maar myn Neef de Maarschalk en Hertog van Villeroy, door wiens vigilantie zy tot noch toe door haare beweegingen niet hebben konnen profiteeren, verstond, dat zy de Linien in 't Land van Waas hadden geforceerd, en dat zy dezelve onderneming voor hadden op die van Antwerpen. Hy, ten eersten overleggende van wat aangelegenheid het was secours te zenden aan de Armée van mynen Neef den Marquis de Bedmar, Commandeur Generaal van de Spaansche Nederlanden, nam deze resolutie met toestemminge van mynen Neef den Maarschalk en Hertog van Boufflers, welke zich stelde aan het hoofd van 15 Esquadrons Paarden, zo veel Dragonders, en 1500 Granadiers; trekkende den 30sten. van de voorledene Maand met ongeloofelyke haastigheid na haar toe: en niettegenstaande de voordeelige situatie der Posten, die de Vyanden occupeeren, en de meerderheid van haare Infantery, marcheerde men aanstonds op haar aan; en na een zeer bloedig en hardnekkig Gevegt, 't welk van 4 uuren des namiddags tot diep in den nagt duurde, zyn zy gedwongen geweest zig in confusie te retireeren, en het Slagveld te verlaten met haare Gequetsten, Tenten, Bagagie, 6 stukken Kanon, 44 Mortieren, haare Ammunitie en Proviand, 150 Artillerywagens, en verscheidene Vaandels en Keteltrommen, met verlies van 4000 Man die op de plaats gebleven, en 500 die gevangen zyn.

Den uitslag van zulk een glorieuse daad, en welke de desseinen der Vyanden verydelt, mag men zo wel dank weten aan de conduite van de Generaals als aan de bravoure der Troupen, maar voornamentlyk aan de zigtbaare bescherminge met dewelke het God behaagt myne Wapenen geduurig te bekroonen. En dewyl het billyk is, dat men aan den zelven openbaarlyk zodanige dankzeggingen geeve die hem toekomen, zo schryf ik U dezen Brief, om U te zeggen, dat myne wille

1703. Augusti.

wille is, dat Gy het *Te Deum* laat zingen in de Hoofdkerk van onze goede Stad Parys, op den dag en uur die de Grootmeester of de Meester der Ceremonien U van mynen wegen zal zeggen. My verzekerende, dat Gy zulks met uwe gewoonlyke godvrugtigheid zult nakomen, zo bidde God dat hy U, myn Neef, in zyne heilige en waardige beschuttinge neme.

Geschreven te Versailles den 21den. July 1703.

LOUIS.

Deze goede tyding was eenige dagen te vooren voorgegaan door een andere, daar men met meerder zekerheid af kon spreeken, te weeten dat d'Engelschen op de komst van Monsr. de Gabaret die met twee Fregatten, een Fluit, negen ten oorlog toegeruste Barken, en zeven honderd Soldaaten, aan het Fort S. Maria te land was getreeden, hun Conquest van (a) Guardeloupe hadden moeten verlaaten, en zich op Jamaica retireeren.

Guardeloupe door de Engelsche verlaaten.

(a) Zies het voorgaande Deel pag. 114.

Het Hof twyfelde niet meer aan d'Alliantie des Konings van Portugaal met den Keizer, de Koningin van Engeland, en de Staaten Generaal, of om beter te zeggen, het geliet zich niet meer daar aan te twyfelen. Een Courier van den Kardinaal d'Estrée, dien de Koning op den 10den. der voorgaande Maand ontfing, deed zyne Majesteit het masker aflichten; en des anderendaags sprak hy opentlyk van dit Tractaat met Monsr. de Harlay, Eersten President des Parlements van Parys, dien hy deed ontbieden: geevende ook ter zelve tyd d'orders tot de werving van dartig Regimenten Infantery, daar de Commissien de volgende dagen af wierden uitgedeeld, en d'Officiers 'er toe voor het meerendeel uit des Konings Huis genomen. En hoewel men met reden kon twyfelen aan het gevolg van een zo groote werving, sprak men echter noch wegens een andere van twintig Regimenten zo Ruitery als Dragonders. Gelyk deze wervingen zeer veel stonden te kosten, dacht men ook om 'er de noodzaakelyke fondsen toe uit te vinden: en men twyfelde niet, wanneer Monsr. de Harlay aan het Hof wierd ontbooboden, of het was over eenig nieuw Beurs-Edict 't geen men zou moeten registreeren.

Zekere tyding wegens d'Alliantie van Portugaal met den Keizer, Engeland en Holland.

De Graaf van Wallenstein, die de zaken des Keizers als Ambassadeur aan het Hof van Portugaal had bezorgd, op de Hollandsche Schepen,

1703. Augusti.

pen, welke voor ongevaar (a) twee maanden op de hoogte van S. Ubes waren veroverd, gevangen zynde genomen, wierd omtrent het eind van July te Parys, en vervolgens in 't Bosch van Vincennes gebragt, 't geen hem tot gevangenis was gegeeven; hebbende echter het verlof van alle dagen op zyn woord te Parys te komen; en wordende wyders met hem in alle dingen op een zeer beleefde wyze gehandeld, tot zo verre dat, hebbende aan den Koning zyn Order van het Gulde Vlies en zyne andere Juweelen gezonden, dewyl hy, gevangen zynde, die niet en konde bewaaren, zyne Majesteit de goedheid had van het alles aan hem te doen wedergeeven. Ook was voor een wyl door de zelve aan het Volk der gemelde Hollandsche Schepen vergund weder naar hun Land te mogen keeren: maar op het bericht, 't geen de Marquis de Grignan gaf, dat 'er Gesteenten op het Schip van den Capitein Vlak waren geweest, liet men eenige Matroozen te Dyon en te Parys aanhouden; en, na men zei, doch echter met weinige zekerheid, wierd 'er een gedeelte by gevonden.

Graaf van Wallenstein gevankelyk te Parys gebragt.

(a) Zie pag. 52. en 105.

De Koninglyke Familie was nu vermeerderd met twee Prinsen van den Bloede; zynde d'eene gebooren aan den Hertog van Orleans op den 4den. dezer Maand Augustus, en d'andere aan den Prince van Conti, op den 27sten. July. d'Eerste kreeg den tytel van Hertog van Chartes, als weezende d'oudste Zoon des Hertogs van Orleans; en de Koning betekende hem een pensioen van vyftig duizend ryksdaalders, als aan den Eersten Prince van den Bloede: zullende echter de Prins van Condé, die een gelyk pensioen in d'eigentlie qualiteit genoot, het zelve even als voorheen blyven genieten.

Geboorte van twee Prinsen van den Bloede.

Hoedanig het zich met de zaaken in de Sevennes toedroeg, waar af wy nu reedts tot verscheidene maalen gewag hebben gemaakt, zal den Leezer ten voornaamsten uit het volgende Relaas blyken.

Staat der zaaken in de Sevennes.

Waarachtig en onpartydig Relaas wegens den toestand der zaaken in de Sevennes.

HEt woeden in *Languedocq*, de *Sevennes*, en daar omtrent, gaat noch gestadig van weerkanten zyn gang; zo van de eene kant van die ellendige Menschen, welke het ongeluk hebben van in de handen hunner Vervolgers te vallen, en veel

maar

maals met een wrede dood omgebragt werden; als aan de andere kant, om het bloed hunner Geloofsgenooten te wreeken. Menig schoon Dorp en destige Plaatsen werden wederzyds in de assche gelegt; en den een kreunt zich het verlies en schade alzo min als den ander: zo dat dit geheele Landschap in 't kort tot een Land zonder Inwoonders zal werden. 1703. Augusti.

Den 2den. Juny hebbenze, buiten de in onze voorige van July reedts vermelde Gevegten, een ontmoeting gehad tusschen Mr. des *Allois* met 300. Dragonders en 300. Miquelets, zynde de *Camisards* mede 600 Man sterk. Aan weerkanten wierd scherp gevogten. De Koningschen kreegen het kwaadst, en wierden met verlies van 250 Man te rug gedreeven. Een ander Gevegt is eenige dagen later voorgevallen tusschen 4 Compagnien Dragonders, welke in *Languedocq* geworven waren, en 200. *Camisards*; waar van de *Camisards* de meeste dooden hadden. Op een anderen tyd hebben ze een gedeelte van het Leger des Konings by *Manalache* geattaqueerd, dwars door 't zelve heen gebroken, en in die ontmoeting wel 2000 Koningschen dood geslagen. De Maarschalk de *Montrevel* is zelve daar in gekwetst geworden, en een Paard onder zyn lyf doodgeschooten. Gemelde Maarschalk heeft eenigen van die Menschen, in dat Gevegt gevangen gekreegen, laaten ophangen; 't welk zy met 50. gekwetste Officiers, welke in haare handen waren, en die zy op de zelve wyze handelden, weder vergolden. De vermaarde *Sevennois*, Mr. de *Sargas* is van St. *Hipolite* naar *Alaix* gevoerd, en in een zeer naauwe gevankenis opgeslooten: en men heeft ter zelver tyd 25 Camisards uit *Nimes* naar de Galeyen gezonden. Mr. de *Montrevel* is, op een gerugt dat de *Camisards Nimes* met verrassing zogten in te neemen, den 18den. Juny van St. *Esprit* derwaarts getoogen, en heeft op zyne komst ondervonden zulks waar te zyn; waartegen hy alle noodige tegenhoede nam, en dat dessein verydelde. Den 19den. heeft hy den Ridder de St. *Remi* levendig doen rabraaken, hebbende hem te vooren ellendig doen pynigen: doch by ontschuldig te zyn gebleeven, en gebiegt hebbende, is hy als een goed Roomschgezinde ter dood gegaan. By *Uses*, te *Obessanques*, en op andere Plaatsen, hebben de Camisards waarschouwingen aan de Bomen geplakt, waar by zy aan ieder in 't algemeen verbooden aan de Pagters Tienden te betaalen; en aan henlieden, die in te vorderen. Mr. de *Gouvedan* trok met 5 Compagnien Dragonders derwaarts, om de Plakaaten af te scheuren; doch wierd door de *Sevennoisen* zodanig onthaald, dat hy met een klein getal, 't geen hem overbleef, de vlugt moest neemen. Tusschen *Nimes* en *Uses* is weder een Rescontre voorgevallen, waar in 350. Koningschen dood gebleven zyn, en van de andere kant 50 à 60. Men had haar voorgeslagen, of zy zich buiten het Ryk wilden begeeven, als wanneer men haar met een generaal Pardon, en een Paspoort, beneffens een goede somme Geldts, zoude voorzien: doch zy hebben geantwoord, dat de Krygsbenden van den Almagtigen noch het een noch het ander behoefden, en dat zy de wapenen niet eer zullen nederleggen voor dat alle de zaaken van het Koningryk zouden zyn hersteld, gelyk die waren onder de Regeering van *Hendrik den Vierden*.

Een groote meenigte der Camisards, in de maanden Juny en July naar hunne huizen gegaan om den Oogst waar te neemen, zyn weder in grooter getal dan ooit

1703. hi een gekomen Des nagts tusschen den 1sten. en 2den. Augusti verbranden zy het
Augusti. Landhuis van den Heer de *Maillou*, Raads-heer van *Nimes*; doch deeden aan den daar op woonenden Hoevenaars geen leed. Zy hebben verscheidene van de Tiendeheffers, tegen welke zy hun Plakaat hadden aangeplakt, gedood; en willen niet dulden, dat iemand eenige lasten voor den Koning opbrengt. De Maarschalk de *Montrevel*, weder naar *Alais* gekeerd, heeft een generaale oplichting uit het Dorp *Combas* laten doen, en een ander Dorp, *Vestric* genaamd, op den weg van *Montpelliers*, laaten uitplonderen, om dat hy vermoedde dat ze de *Camisards* begunstigden. Twee andere, waar van te vooren de Kerken afgebrand waren, heeft hy mede om de zelve reden doen in de assche leggen. Een troup *Camisards* digt by een Dorp, naar de kant van *Montpezat*, komende, heeft den Officier van dit Dorp, die een Compagnie van 't Regiment *Bourbonnois* commandeerde, zich by 't Kerkhof in ombuscade gelegt, en op de aannaderende hier van onbewuste *Camisards* zodanig vuur gegeeven, dat in de eerste decharge een groote meenigte neervielen; wyders met den degen in de hand hen vervolgd: zo dat 'er van 50, welke zy sterk waren, maar 8. ontkwamen. Twaalf van de zelve wierden gevangen genomen, en naar *Nimes* op het Fort gebragt. In die Plaats heeft men den 8sten. Augusti 4 van die Menschen geradbraakt, en 3 Vrouwen opgehangen. Tegen dit Gevegt hebben ze in een ander Treffen, tusschen den 16. en 17den., tusschen *Alaix* en *Uses* hunne revengie gehad, en in die Actie, waar in ze volkomen overwinnaars waren, wel 300 Koningschen gedood, met verlies van alle hunne bagagie, geweer, enz. Zy hadden den 7den. ook de Kerk van *Lalignan* verbrand, en den Priester, beneffens eenige oude Katholyken, gedood.

Het schynt, dat ze aan eenige behoeftens gebrek hebben; en om die te bekomen, hebbenze met een Troup van 4 of 5000 Man het Stedetje *Sumine* geattaqueerd: maar zyn afgeweezen. Echter hebben ze eenige daar ontrent staande huizen geplonderd, en verbrand. Daar van daan zynze naar *la Halle*, een gepalissadeerde Post, getrokken, en hebben die aangetast; doch mede niet konnen magtig worden. Hier en tegen hebben ze weder drie Dorpen in 't Bisdom van *Uses* aangestoken; en na dien tyd ten getale, zo eenige berichten willen, van 25000 Man zich meester van het vlakke veld gemaakt, en een Brug bezet, door welke zy des Konings Troupen, die van *Roussillon* naar *Spanjen*, of uit *Spanjen* derwaarts willen, zeer zullen konnen incommodeeren. Derhalven heeft den Heer *de Montrevel* aan zyne Regimenten order gegeeven, zich van Tenten te voorzien; zynde van voorneemen mede in 't vlakke veld te campeeren.

Uit *Nimes* waren sedert eenigen tyd Partyen uitgezonden, welke, onder schyn van mede *Camisards* te zyn, de schuilplaatsen dier Menschen ontdekten, hen daar uithaalden, en gevankelyk binnen bragten; gelyk zy ook de Capiteinen *La Plume* en La Force, beneffens noch een die hun buskruid bezorgde, en een ander welke in de Steden het Geld voor hen ophaalde, hadden gedaan. Zy hebben eenige honderd Paarden by zich, en doen 'er dikmaals uitloopen met Troupen van 50, 80, à 100 sterk mede. Voor de rest blyft dat Land in een ellendigen staat: en de Bewoonders der Steden en Dorpen zyn nooit gerust; dewyl ze voor de eenen zo min verzekerd zyn, als voor de anderen. Want hebbenze den naam van *Cami-*

sards

Jarde te weeten, zo zyn 'er de Troupen des Konings agter: geeven ze zich voor oude Katholyken uit, zo zyn ze voor de *Camisards* bevreesd. Onderwylen blykt, het dat den Heer de *Montrevel* noch niet in staat is om die Menschen t'eenemaal onder te brengen. De geenen, welke ter dood gaan, doen zulks veeltyds met een buitengewoone standvastigheid: en wanneer ze vechten, geevenze zelden quartier; 't welk voornaamelyk daar vandaan komt, om dat Mr. de *Montrevel*, tegens zyn gegeeven woord, hunne Gevangenen jammerlyk heeft doen ombrengen; daar zy in tegendeel, verscheidene maalen, de gevangene Koningsche Officieren en Gemeenen hebben vry gegeeven. De Gedeputeerden uit de Staaten van *Languedocq* hebben in een Audientie aan den Koning, en den Hertog du *Maine*, als Gouverneur, den beklaagelyken toestand van dat Landschap voorgedragen; in welke Aanspraak den Hertog van *Uses* het woord voerde: dog men heeft noch geen middel konnen vinden, om dat Land daar van te verlossen. 1703. *Augusti.*

Eindelyk: op den 2den. dezer Maand was ter ouderdom van zes-en-veertig jaaren binnen de Stad Parys komen t'overlyden den Hertog de la Ferté-Senecterre, Pair van Vrankryk, Lieutenant Generaal van des Konings Legers, en Gouverneur der Landen van Mets, Toul en Verdun; welk Gouvernement weinige dagen daar na door den Koning aan den Maarschalk de Joyeuse wierd gegeeven. Dood van den Hertog de la Ferté-Senectere.

TERWYL de meeste wereld hier te lande in het uiterste verlangen was om den Aertshertog Karel herwaarts overgebragt te zien, ten einde de Spaansche Monarchie door de gezamentlyke Krygsmagten der Geconfedereerde Mogendheden onder het opzigt van dien Doorluchtigen Vorst van het ondraagelyk juk der Fransche dwingelandy verlost mogte werden, hielp niet weinig tot het aankweeken van deze begeerte het volgende Geschrift. PORTUGAAL. Zugt der Portugeezen om den Aertshertog Karel aldaar overgebragt te zien.

Redenen des Admirants van Castilien om te betoonen dat de tegenwoordigheid van den Aertshertog volstrektelyk in Portugaal noodzaakelyk is.

„ DE eerste: vermits 'er, alzo de Koning van Portugaal in de
„ Groote Alliantie is getreeden, gantsch geen vrees meer is om zich
„ t'ontrusten of den Aertshertog eenige plaats zal konnen hebben daar
„ hy met zekerheid te land zal konnen treeden; dewyl hy het kan doen

1703. Augustus. „ in de Havenen van dat Koningryk die hy de bekwaamsten zal vinden: „ want d'Alliantie van dien Vorst, welke in den uitslag van deze Onderneeming geïnteresseerd is, en dartig duizend Man in de wapenen heeft, „ houd die altemaal voor hem open. Zelfs is het ook veiliger tegenwoordig derwaarts te trekken, dan dat men wagtte tot dat men eenige Provincie van Spanjen veroverd hadde; vermits de Spanjaarden na de „ verklaaring van Portugaal in de gesteldheid zullen weezen, welke men „ wenscht om den Aertshertog uit te roepen.

„ De tweede: door dien de Koning van Portugaal volkomentlyk geresolveerd zynde niet in actie te treeden, zelfs niet te breeken, voor „ de komst van den Aertshertog, men niet de minste hoop heeft om „ hem van dat punt te doen afstaan: en de Zee-Mogendheden alleen „ met hunne Vlooten Spanjen niet konnende veroveren, vermits den „ Hertog van Anjou kragten genoeg heeft om zig tegens hunne landing te stellen, of te beletten dat ze iets van belang uitregten, gelyk „ men het voorgaande Jaar heeft gezien, kan men stoutelyk besluiten, „ of dat het gevolg van deze zo gewenschte gewigtige Onderneeming „ in duigen zal vallen, of dat d'Alliantie met Portugaal onnut zal „ weezen; behalven dat de zelve swaarigheden, die men dit jaar vind, „ het aanstaande jaar ook in weezen zullen zyn: en by gevolg zal men „ in de zelve onzekerheid weezen. Derhalven zyn 'er maar twee partyen te kiezen, of den Aertshertog aanstonds te doen vertrekken, of te wanhoopen van hem de Kroon van Spanjen op het „ hoofd te zetten.

„ De darde: vermits, indien den Aertshertog zig dit Jaar niet in Portugaal vervoegt, men d'operatien van de Veldtogt zonder hem niet zal „ aanvangen. De gevoelens, welke d'opregte Spanjaarden voor dien „ Vorst hebben, zullen verkoelenen indien men deze gelegentheid niet „ by het hair vat, stelt men de proeven, die zy gereed zyn van hunne „ getrouwheid, en van de genegentheid die zy voor het Huis van Oostenryk hebben te geeven, in de waagschaal. Zy zyn verdrukt, en „ by gevolg verdagt aan de Franschen, welke niet in gebreke zullen „ blyven, by aldien wy een zo gunstige gesteldheid en een zo bekwaam „ saisoen verlooren laaten gaan, van 'er zig af te bedienen, en hen aan „ hunne zyde te trekken, met d'eenen te streelen en d'anderen te verheffen: behalven dat zy alreedts het gerugt wegens de swangerheid „ der Hertogin van Anjou doen verbreiden, 't geen natuurlyker wyze

„ be-

1705. Augusti.

„ bewaarheid kan worden, en t'eenemaal schadelyk weezen, zo den „ Aertshertog dit jaar niet naar Portugaal overgaat: vermits de Spanjaarden betragtende dat zy een Successeur zouden hebben, tot de bevestiging des Hertogs van Anjou zullen medehelpen; het juk, 't geen men hun oplegt; met meerder geduld draagen; en zig na den tyd schikken, in de hoop dat een Erfgenaam dien t'avond of morgen tot hun voordeel zal doen veranderen, of dat zy ten minsten niet in nieuwe ongelukken zullen konnen vallen: behalven dat de Franschen, welke zig van alles bedienen, hun tragten in te boezemen, dat de meening des Keizers in dezen Oorlog is Bezitter te blyven der Provincien en Koningryken van Italien welke met de Kroon van Spanjen vereenigd zyn, zonder zig met die Monarchie te bekommeren: dat dit zyn eenigste oogmerk is, hoewel hy zyne desseinen poogt te verbergen of t'ontveinzen, met den Aertshertog voor Koning van Spanjen te doen erkennen, enz. een schrikkelyk herssengedrogt, 't geen egter een zeer kragtigen indruk in het gemoed der Volkeren zal maaken, indien men het vertrek van dien Prince vertraagt.

„ De vierde: vermits, indien den Aertshertog niet zonder tydverlies naar Portugaal overgaat, die Vorst het Tractaat, 't geen hy heeft ingegaan, zal konnen verbreeken, onder de schynbaare reden dat men manqueert omtrent eene der weezendlykste voorwaarden. Wy hebben 'er het voorbeeld af in het geen, 't welk hy over een jaar met Vrankryk heeft geslooten. En aldus zal dat gantsche groote werk verlooren gaan: dat gebouw zal over hoop gesmeeten worden: en alle de zorgen die men aangewend heeft, alle de beweegingen die men zig heeft gegeeven om het tot de volkomenheid te brengen daar het in is, zullen vrugteloos worden. Zouden 'er niet revolutien in eenige der Provincien van Spanjen konnen voorvallen? Haare Onderzaaten, verdrukt onder het gewigt der geweldenaryen die men hun dagelyks aandoet, zouden die zig niet aan den Koning van Portugaal konnen geeven? Moet men niet vreezen, dat die Vorst, welke zich bevind aan het hoofd van vier-en-twintig duizend Voetknegten en zes duizend Ruiters, niet dan op zig zelven en denkt; en dat Vrankryk van twee kwaaden het beste kiezende, zich met hem zal vergelyken? De herhaalde instantien, welke des zelfs Ministers dagelyks doen, en de voordeelige aanbiedingen die zy aan den Koning van Portugaal presenteeren, verzekeren ons, dat die Kroon alles in

1709. Augus. „ 't werk stelt om hem van party te doen veranderen, en hem in de haare te trekken.

„ De vyfde: dewyl alle de redenen, daar men zig af bedient om het vertrek van den Aertshertog uit te stellen, baarblykelyk overtuigen, dat hy met den eersten moet vertrekken. Het Huis van Oostenryk, zegt men, heeft maar twee Princen: wie kan ons verzekeren, dat het 'er 't aanstaande jaar meer zal hebben? Dit moet de reis van den Aertshertog verhaasten, en hem bezit van zyn Koningryk doen neemen. 't Klimaat is niet onvrugtbaarder als dat van Weenen. Hy zal aanstonds konnen trouwen, en Successeurs aan dat Allerdoorlugtigste Huis geven. Een andere swaarigheid, welke men doet ontstaan, om deze reize uit te stellen, is niet beter gefondeerd: dat is, dat men zorge moet draagen voor Italien. Deze eerste trêe geleid tot de tweede. Deze staatkunde is van de subtielste soort. Is Spanjen niet de Troon van die Monarchie? Is het niet raadsaamer met de verovering van het zelve aan te vangen? Als men den boom bezit, is men dan geen meester van de takken? 't Is de zekerste en gewigtigste operatie voor Italien; de geene die de party van den Keizer in de Koningryken van Napels en Sicilien meer zal bevoorderen, dan of men een magtig Leger derwaarts stuurde. Ten argsten genomen, als den Aertshertog meester van Spanjen is, heeft hy niet een meenigte van Havenen, die voor de Zee-Mogendheden de middelen zullen verligten om kragtige bystanden te stuuren, welke tot de verovering van Italien zullen helpen, ingeval het zelve het voorbeeld van Spanjen niet en wil volgen?

„ De zesde: vermits de twee Zee-Mogendheden, welke het meest geinteresseerd zyn in de verovering van Spanjen, zo tot de veiligheid van hunnen koophandel als om zig de rust in hunne Staaten te verzekeren, de groote efforten, die men ter zee en te land ziet, niet en doen als om d'overmaatige magt van het Huis van Bourbon te dwarsboomen. Indien zy de vrugt van hunne ontwerpen niet en konnen verkrygen, met den Aertshertog in Spanjen te doen kroonen, zullen zy zich genoodzaakt vinden zeer verscheelende mesures te neemen, en, zonder de schatten, die den Oorlog hun kost, met volle handen uit te storten, zig in veiligheid trachten te stellen voor den storm, die hen niet en dreigt als om dat zy zig sedert de Munstersche Vrede onverbreekelyk aan het Huis van Oostenryk gehegt hebben. De zo woeste ndlyke

„ ke blyken, die zy dagelyks geeven van hunne vriendschap en hunnen „ yver voor de grootheid van dit Doorlugtig Huis, niet vindende de „ harmonie en de goede correspondentie welke zy moeten verhoopen, „ zal hen zulks van gevoelen konnen doen veranderen : en het is van „ het vertrek des Aertshertogs dat tegenwoordig die zo noodzaakelyke „ eenigheid, om geheel Europa te verlossen van de algemeene Monar- „ chie daar Vrankryk sedert zo langen tyd na haakt, afhangt. Deze „ eenige overweeging is genoeg om alle de swaarigheden, die men we- „ gens het uitstellen van dat vertrek formeert, uit den weg te ruimen; „ dewyl men gevaar loopt van alles te verliezen indien men zig niet en „ bedient van de goede gesteldheden, daar zich de Verbondene Mogend- „ heden in bevinden om voor den Keizer, en zyne Doorluchtige Fa- „ milie, zo veele Kroonen, daar hy zig Meester af zal maken zo- „ haast als hy Bezitter van die van Spanjen zal weezen, te behou- „ den.

1703. Aug.

„ De zevende : vermits den Aertshertog zonder gevaar van zynen „ Geheiligden Persoon zich een onsterfelyke glorie kan verkrygen, zien- „ de de Nakomelingen met verwondering, dat hy zyn eigen Konin- „ ningryk met het swaard in de hand verovert : in plaats dat, ('t geen „ God niet gehenge) indien hem een zo groote onderneeming ontbrak „ om dat hy ze niet had durven waagen, het gerugt niet en zou feilen te „ verbreiden, en gantsch Europa zou met verbaasdheid zien, dat die Vorst „ zyne Monarchie van Spanjen had verlooren by mangel van te hebben dur- „ ven besluiten tot de zelve zonder wederstand met alle de bereidselen van „ een Verovering te gaan inneemen.

„ Gelooft men ter goeder trouwe, als men tegens zulke bondige re- „ denen stelt, dat men de sommen niet en heeft welke noodzaakelyk „ zyn om den Aertshertog met de behoorlykheid van den Doorluchti- „ gen Rang, die hem zyne Geboorte geeft, te doen vertrekken, dat „ men alsdan iets weezendlyks te berde brengt? Ziet men niet, dat „ het saisoen van de Veldtogt en de noodzaakelykheid van zyne presen- „ tie in Portugaal niet toelaaten dat die Vorst zo lang wagte met ver- „ trekken tot dat men groote toerustingen gereed maake, en hem door een „ pragtig Hof doe volgen? Indien hy zig incognito presenteert aan de „ Volkeren, welke hem verwagten, zal hy hen doen kennen, dat het on- „ geduld, 't geen hy heeft gehad om hunne goede wille te beantwoor- „ den, met zig in hun hoofd te stellen, om hen te verlossen van de

„ dwin-

1703. Augustus.

„ dwingelandy welke zy lyden, hem over de formaliteiten van een be-
„ lemmerende pragt en staatsie doet heen treeden. Men zal ook kon-
„ nen zeggen, dat, dewyl hy geen Hoogduitsche Krygsbenden met
„ hem kan voeren, men wagten moet tot dat men 'er hem tot de verze-
„ kerdheid van zyne Persoon en Onderneeming konne geeven. Die
„ van zyne Geallieerden, welke gereed zyn om onder zyne orders te
„ marcheeren, zyn daar zodanig in geinteresseerd, dat hy de zelve
„ als de zyne kan rekenen. Het zal hun nog aan moed, nog aan ge-
„ trouwheid, ontbreeken; en zy zullen met vreugde tot de laatste drop-
„ pel van hun bloed uitstorten, om hem Bezitter te maaken van een
„ Goed 't geen hem toebehoort: behalven dat alle de Spaansche Trou-
„ pen, die men met zo veel geweld en dwang heeft geligt, niet zo haast
„ de komst van den Aertshertog in Portugaal zullen weeten, en zynen
„ optogt verstaan, of zy zullen zig onder zyne Vaandelen en Standaar-
„ den komen voegen. In een woord: 't is van dit vertrek dat het goed
„ gevolg van dezen Oorlog, ondernomen met zo veel reden, en
„ ondersteund met zo veele kosten, om de vrede en rust aan Europa te
„ bezorgen, afhangt.

ENGELAND. Ratificatie van het Tractaat met Portugaal getekend en gezegeld. (a) Ziet het voorgaande Deel pag. 113.

DE Ratificatie van het (a) Tractaat, geslooten met zyne Portugeesche Majesteit, wierd op den 25sten. der voorgaande Maand July getekend, en vervolgens met het groot zegel bekragtigd; waar na men dan straks begon te arbeiden aan d'uitrusting van een Schip van omtrent veertig stukken kanon, om ze te Lisbon te brengen: met het welke mede te gelyk overgevoerd stonden te worden verscheidene Ingenieurs, die d'Afgezant van Portugaal in den dienst van den Koning, zynen Meester, had aangenomen, mitsgaders tien duizend Snaphaanen en zo veele Degens welke de gemelde Minister te Londen deed maaken. Die van den Keizer kwam op den 5den. van deze Maand Augustus, in een doos besloten, aan, en moest te gelyk met d'Engelsche en Hollandsche, welke laatste nog verwagt wierd, door den Kancelier Methwin, als Extraordinaris Ambassadeur, aan den Koning van Portugaal overgebragt worden.

Gunstbewyzen der Koningin aan haaren Gemaal Prins George van Deenmarken.

Omtrent ter zelve tyd was ook het groot Zegel gepasseerd zeker Geschrift, waar by door haare Majesteit aan den Prince, haaren Gemaal, honderd duizend ponden steerlings 's jaars, voor zo lang als hy leefde, wierden gegeeven: gelyk de zelve haare Majesteit ook nog een andere

Acte

Acte tekende, uit kracht der welke de Paleizen van Kensington en Winchester aan gemelde zyne Koninglyke Hoogheid geduurende zyn leven wierden vergund. 1703. Augus.

Terwyl de Ridder Rooke bezig was met op de Kusten van Vrankryk te kruissen, gelyk (a) hier voor een tamelyk omstandig relaas daar af is gedaan, veroverde hy verscheidene Fransche Schepen, komende uit Guinéa, aan welker boord het geld was 't geen d'Engelsche Africaansche Compagnie had gegeeven om 't verbranden van het Fort Gambia te beletten. Fransche Guineevaarders door den Ridder Rooke veroverd. (a) Zies pag. 44.

Maar van een grooter gewigt was d'Expeditie van den Schout by Nagt Dilks, dien het gelukte een geheele Vloot van Fransche Transportschepen, (afgevaardigd van Bourdeaux, Rochel, en andere Plaatsen, met Wynen, Brandewynen, Zout, en andere Voorraad voor het Leger in de Nederlanden, en naar Duinkerken en Ostende verordend om aldaar hunne ingelaadene Waaren te lossen) benevens haare byhebbende Convoyers in de Baay van Conquet te vernielen, gelyk het zelve uit het onderstaande Relaas is te zien. Fransche Transport Vloot in de Baay van Conquet vernield.

Relaas wegens het vernielen van een Vloot Fransche Transportschepen, gedestineerd met Leevensmiddelen naar het Leger in de Nederlanden, door den Engelschen Schout by Nacht Dilks.

DE Schout by Nagt *Dilks* op den 2den. dezer Maand Augustus order gekreegen hebbende van den Raad, door zyne Koninglyke Hoogheid den Prince George van Deenmarken, Groot-Admiraal van Engeland, gedeputeerd, om in de Baay van *Cancall* te gaan leggen, stak vervolgens met zyn Esquader onder zeil. Hy ordonneerde den 4den. aan den Capitein van 't Schip de *Nonsuch*, zyne Boot na land te zenden, om kondschap te haalen. Den 5den., 's avondts ten 6 uuren, ankerde hy Westwaarts van *Jersey*; van waar hy den Capitein *Chamberlain*, Commandeur van de Brigantyn *Spy*, na den Gouverneur stuurde, dat hy zo veel kondschap zoude geven als hy konde. De Gouverneur zond aan hem de Capiteins *James Lamprier* en *Thomas Pipon*, die de Kusten wel kenden; door de welke hy wegens een Vloot van in de 40 Zeilen geinformeerd wierd. De Schout-by Nagt, op advys van den Krygsraad met bywooning van de Pilooten, resolveerde aanstonds t'zeil te gaan, schoon den dag verliep, op dat hy met het aanbreeken van den volgenden dag de Vyanden zoude konnen attaqueeren. Het zelve gelukte zeer wel: want hy des anderendaags morgens, den 7den. dezes, by daglight de Vyanden, die een uur Westwaarts van *Granville* ten anker lagen en op het aannaderen van onze Schepen onder 't zeil gingen en het op het land zetteden, gewaar werdende, volgde haar zo ver, als de Pilooten dorsten avantuuren, en be-

1703. August. vond dezelve 45 Koopvaardy-en 3 Oorlogschepen sterk te zyn. Hy bemande toen zyne Booten; en d'andere Schepen deeden van gelyken. Omtrent den middag namen d'onzen 15 Zeilen; verbrandden 'er 6; en 3 zonken. De rest stak zo diep in de Baay tusschen *Avranche* en den Berg *St. Michaël*, dat, na 't oordeel der Pilooten, onze Schepen haar niet konden attaqueeren; waar op Dingsdag 's morgens, den 8sten. dezes, in een Krygsraad geresolveerd wierd, met de Schepen de *Hector*, de *Meermin*, een Brander, de Brigantyn *Spy*, een Schip met 6 Stukken (daags te vooren van de Vyanden genomen) een Kits als een Brander toegetakeld, en alle de Booten van 't Esquadre in de Baay te zeilen; 't welk des morgens tusschen 10 en 11. uuren wierd uitgevoerd. De Schout by Nagt *Dilks* was zelve present, door de Capiteins *Fairraix*, *Leg*, *Michiels*, *Lamprier* en *Pipon* vergezeld. Aldaar waren 3. Convoyers, d'eene met 18. Stukken, welke de Vyanden verbrandden: de tweede met 14. stukken wierd door Mr. *Paul*, die door de kaaken geschooten is, en 4 Dooden had, in de brand gestooken: en de derde met 8. stukken wierd genomen. Noch 17. Koopvaardyschepen wierden verbrand en vernield: en van die geheele Vyandlyke Vloot zyn het maar 4. Schepen, die het onder het Kasteel van *Granville* zetteden, ontkomen. Geduurende deze Actie zonden de Vyanden Chaloupen met Volk uit, dan zonder succes: want de Schout by Nagt had een Brigantyn met 80 man en een ander Schip met 6. stukken en 40 man tegen haar geordonneerd, welke alle onze Booten dekten: doch het laatste Schip raakte aan de grond; en men stak het in de brand. Aan land zag men 7000. Man in de wapenen; maar zy konden den onzen niets doen. 's Avonds keerden d'onzen te rug, en ankerden van *Granville* af by de rest van 't Esquadre en de Pryzen; begeevende zich des anderendaags naar Pleymouth.

SPAANSCHE NEDERLANDEN, enz. Beweegingen en verrigtingen der wederzydsche Legers na den Slag van Ekeren.

DE drie Legers der Geallieerden waren nu weder vereenigd, en maakten niet meer als een eenig. Dit geschiedde ten navolging der Franschen, welke insgelyks hunne kragten weder vereenigd hadden, en zulks, na zy voorgaven, om tot een gerangeerden Veldslag te komen: dog het gevolg betoonde, dat zy 't niet raadsaam oordeelden zig daar voor bloot te stellen. Ziet hier, hoe de zaaken zig toedroegen.

De Generaal Slangenburg zig na den Slag van (a) Ekeren te Lillo vervoegd hebbende, vertoefde daar een wyl, om aan de Troupen, welke zo dappermoedig hadden gestreeden, een weinig rust te geeven, en de Regimenten, die het meest geleeden hadden, te veranderen. Den 14den. July liet hy het geheele Leger op een linie in slagordre schaaren; en hebbende zig voor het front gesteld, sprak hy, uit hoofde van een bevel 't geen hy van de Heeren Staaten Generaal had gekreegen, hen in 't algemeen aldus aan.

(a) Ziet pag. 81.

Haare

1703. Augus.

Haare Hoog-Mogenden de Heeren Staaten Generaal, en haare Edele Mogenden de Raad van Staaten, hebben my bevolen van hunnen wege te bedanken de Opper- en Onder-Officieren, mitsgaders de Soldaaten, voor de dapperheid, kloekmoedigheid, en yver, welke Gylieden in het Treffen van den 30sten. Juny, Ulieden overgenoeg bekend, hebt laaten blyken. Ik hebbe last om Ulieden te zeggen, dat zy deswegen by alle gelegentheden hunne erkentenis zullen betuigen. Deze eer van Ulieden te bedanken is my te aangenaamer, om dat ik die van als Hoofd te gebieden heb gehad.

Ondertusschen had de Generaal Koehoorn een Brug over de Schelde tusschen Lillo en Liefkenshoek doen werpen, om de gemeenschap der Legers te verligten; leggende hy zo voordeelig geposteerd, dat hy niets van den Vyand behoefde te vreezen. Zelfs had hy des nagts tusschen den 11 en 12den. der voornoemde Maand het Fort Kieldregt, gelegen tusschen Liefkenshoek en Hulst, veroverd, en 'er zes Officiers, benevens vier-en-vyftig Soldaaten, krygsgevangenen gemaakt; vindende daar ook een stuk Kanon. Naderhand vermeesterde hy mede de Roode Schans, anders het Fort Rouge, en dat 't geen men het Duivelshuis noemt: maar de gestadige regenen, die 'er sedert veertien dagen waren gevallen, de Rivieren hebbende doen overstroomen, veroorzaakten een algemeene watervloed in het Land, welke niet toeliet op groote onderneemingen te denken. De drie vierendeelen van het Spaansch Vlaanderen en het veroverde Land in Artois wierden overstroomd, een meenigte van Vee door het water versmoord, en zeer veele Huizen weggesleept: om kort te gaan, de schade was ongemeen groot. De Franschen ondertusschen hunne Plaatsen door deze halvezondvloed, om zo te spreeken, niet genoegsaam verzekerd agtende, vermeerderden 'er de verwoesting nog af, met eenige Dyken, welke het Land van Waas bevrydden, en in hunne magt waren, door de steeken. Haare Hoog-Mogenden, ziende dan dat het onnut zou weezen hunne Troupen aldaar langer te houden, stuurden bevel om ze by het kleine Leger van Lillo te doen voegen; 't geen op den 22sten. der meergenoemde Maand ter uitvoering wierd gesteld: zynde dartien Batailjons en zeven Esquadrons onder het beleid van den Generaal Spar over de Schelde getoogen, en d'overigen in de Garnisoenen gelegt. Door dit middel bevond zig de Generaal Slangenburg tot vyf-

1703. Augusti. tien à zestien duizend Man versterkt, en kreeg ter zelve tyd order om zich op nieuws tot den stryd gereed te maaken, gezamenerhand met de Groote Armée, welke dien dag nog te Beerse en Gierle lag, dat 's te zeggen, in het zelve Campement daar wy ze in de verhandeling der zaken van de (a) voorgaande Maand hebben gelaaten. Die der Vyanden stond drie mylen van daar, by een Plaats S. Job geheeten, en in schynbare gerustheid van de Geallieerden te verwagten. Hier op begonde Groote Armée den 23sten., 's morgens heel vroeg, op te breeken, en ging zig, marcheerende in verscheidene kolommen, des avondts met de regter Vleugel posteeren te Westwesel, en met de slinker te Hoogstraten, hebbende het Dorp Bregt voor zig. Den Hertog van Marlboroug nam zyn Quartier op een Kasteel, een halve myl van Loenhouten, en den Heer van Ouwerkerk het zyne in dat Dorp. Thans stonden de twee Legers maar een halve myl van malkander: en gelyk de Vyanden geen gelaat maakten van zig te beweegen, maakte een iegelyk zig op nieuws gereed tot den stryd. 's Avondts, omtrent elf uuren, brak den Heer van Slangenburg van Lillo op, zonder bagagie, volgens d'ordre welke hy ten dien einde had ontfangen; en hebbende den gantschen nagt gemarcheerd zonder stil te houden, kwam hy des anderendaags morgens heel vroeg tusschen Ekeren en Kapelle. Ter zelve tyd brak het Groot Leger insgelyks op, en kwam omtrent negen uuren in een wydlustige Vlakte, tegen over het Campement der Vyanden. Thans schaarde men zig in slagordre; en een iegelyk zich bereidende om zyne plicht wel waar te neemen, loste men vier kanonschooten tot sein aan den Generaal Slangenburg, die, gelyk hier voor gezegt is, te Kapelle lag, op dat hy van zyne kant zou aanvallen, en men gezamenerhand konnen ageeren: maar zo als men nu tegens de Vyanden stond te marcheeren, zag men hunne gantsche Legerplaats in den brand, en bemerkte dat ze zich hals over kop in hunne Linien retireerden; hoewel de Maarschalk de Villeroy twee of drie dagen te vooren opentlyk had gezegt, dat hy de Geallieerden staande voets zou verwachten, en niet de minste bekommering voor hen had. Hier op sloeg het Leger zich neder, en den Hertog van Marlboroug nam zyn Quartier te Kalmpthout.

(a) Ziet pag. 102.

Den 27sten. July ging den Hertog van Marlboroug de vyandlyke Linien recognosceeren, verzeld door verscheidene Generaalspersoonen, en onder het geleide van vier duizend Ruiters: en zynde geavanceerd tot aan de Molen van Grevenwesel, detacheerde hy aanstondts twee honderd

Dra-

Dragonders, om de wegen naar de Linien op te ruimen. By deze gelegentheid ontmoette een Party Engelschen, bestaande uit dartig Man van het Koninglyk Regiment, mede zeer dicht aan de zelve genaderd onder het beleid van den Lieutenant Berse, veertig Man van der Vyanden uiterste Wacht, welke op d'eerste lossing de vlugt namen, en tot aan de slagboomen van hunne Linien vervolgd wierden; 't geen gelegentheid aan onze Generaals gaf om de zelve tot op een musketschoot te recognosceeren: waar na zy weder in het Campement keerden. Den zelven dag kwamen de Baron Bose, Afgezant van Polen in Engeland, en de Marquis Renuccini, die d'eigenste qualiteit wegens den Hertog van Toskane aan dat Hof bekleedde, Mylord Marlboroug begroeten, en afscheid van hem neemen, staande op het punt van weder naar hun Land te vertrekken. 1703. Augusti.

Den 28sten. deed den Hertog van Marlboroug de revuë over de rechter Vleugel van het Leger, en vertrok den volgenden dag met den Heer Tresorier Generaal Hop, om met den Generaal Koehoorn, die een weinig onpasselyk was een Conferentie te Lillo gaan houden, als mede om de Brug, die men over de Schelde had geslagen, te bezichtigen.

Den 1sten. Augustus brak de Generaal Slangenburg, hebbende vyf Regimenten naar Vlaanderen, en twee andere naar Lillo gezonden, van Kapelle op, en kwam zich des namiddags by de regter Vleugel van de Groote Armée voegen, ten tyde dat de swaare Bagagie van Hoogstraaten vertrok.

Den 2den. decampeerde het Leger van Kalmpthout en Brecht, en kwam de rechter Vleugel te Beerse en de slinker te Gierle.

Den 3den. avanceerde het tot Lichter en Kastel, toog den 4den. over de Nette, en sloeg zich neder te Mol en Balem, daar het den 5den. uitrustte; hernam den 6den. de marsch; en ging zich met de rechter Vleugel te Houthalen, en met den slinker te Zandhoven posteeren.

Den 7den. maakte de rechter Vleugel een kleine beweeging van Houthalen naar Zandhoven, daar de slinker den voorgaanden dag had gelegen, welke zich uitgestrekt had tot aan Hasselt, om zich van den overtogt van den Demer te verzekeren; welke Rivier den 8sten. gepasseerd hebbende, ging zy zich des namiddags met de rechter Vleugel te Berch-

1703. Augusti. loen aan de Herk, en met de slinker te Oerle aan de Jekker, nedersloeg; alwaar de Bagagie, welke twee dagen te vooren over Munsterbilzen voor uit gestuurd was, zich weder by haar voegde.

Van den 8sten. tot den 13den. bleef het Leger te Borchloen, zo om uitrusting aan de Troupen, als om tyd te geeven om d'Artillery en de Munitien te Maastricht in te scheepen. d'Artillery kwam op den 13den. te Luik; en het Leger begaf zich den zelven dag in optogt, en ging zich met de rechter Vleugel te Opheere en met de slinker te Borgworm nederslaan. Thans gingen twee Bataillons, welke d'Artillery van Maastricht begeleid hadden, een Bataillon van het Garnisoen van Luik, benevens zes andere Bataillons en tien Esquadrons van het Leger, onder het bevel des Graaven van Noyelles, aan d'andere zyde van de Maas, by Huy, post vatten, en beslooten de Plaats aan die kant.

Den 14den. brak het Leger op van Opheere, en ging zig nederslaan met de regter Vleugel te Ferva, en met de slinker in het Dorp Tourine, alwaar men den gantschen nagt arbeidde aan het slegten van de Retrenchementen die de Franschen, wanneer het Leger der Geallieerden te Hennef lag, tot de verzekerdheid van hun Campement hadden opgeworpen.

Den 15den. vervolgde d'Armée haare marsch, en ging zig posteeren met de regter Vleugel te Visfontaine, en met de slinker te Vignamont. Den Hertog van Marlboroug nam zyn Quartier, zynde het Hoofdquartier, te Val Nôtre Dame, aan de Mehaine, een halve myl van Huy, 't geen zich op deze wyze van alle kanten omringd bevond, en den Heer van Ouwerkerk het zyne te Vignamont. De Fransche Armée lag ondertusschen binnen haare Linien; hebbende de Maarschalk de Villeroy, die den optogt der Geallieerden binnen de zelve volgde, zyn Hoofdquartier te Wanseggen, aan de Mehaine; en zynde de Prins Tserclaas de Tilly met zyne Troupen tot Emtin geposteerd.

Den 16den. toogen vyftien Bataillons onder het bevel van den Lieutenant Generaal Somerfeld, benevens een Brigade Dragonders, over de Mehaine, en gingen zich nederslaan omtrent den oever van de Maas, om een Brug, welke men boven de Plaats maakte, te dekken, zynde die daar beneden alreedts voltooid, mitsgaders om de gemeenschap te behouden tusschen het Leger en de Troupen, welke aan d'over zyde van de Maas geposteerd lagen, waar aan men dien zelven dag een versterking van tien Esqua-

Esquadrons en vyftien Bataillons, toestuurde. De Maas verdeeld de Stad Huy in twee deelen, met een brug te samen gehegt. 't Garnisoen verbrak op d'aannadering van het Geallieerde Leger die brug, en week in het Kasteel en de Forten; waar op den Hertog van Marlborougu de Stad van die kant deed inneemen door twe Bataillons die 'er bezit afnamen. De Baron de Trogné, die in qualiteit van Ingenieur Generaal de bestiering van het Beleg had, verwagtte alleenlyk, om de Trenchée te openen, dat het kanon op de hoogtens wierde gebragt; 't geen eenigen tyd vereischte, ter oorzaak van de swaarigheid der uitvoering: en de Franschen maakten een gestadig vuur uit de Forten en het Kasteel, dog zonder dat 'er egter tot noch toe groote schade door wierd veroorzaakt.

1703. Augusti.

Belegering van Huy.

't Beleg van Huy was een gevolg der resolutien, genomen in een Grooten Krygsraad welke na de retraite der Franschen binnen hunne Linien in het Leger wierd gehouden, en waar by zig bevonden de Heeren van Rantwyk, Witsen, en Ailua, haarer Hoog-Mogenden Gedeputeerden te Velde, benevens alle de Generaalspersoonen. Zyn' Hoogheid de Prins van Nassau, Erf-Gouverneur van Vriesland, was mede sedert omtrent een maand in het Leger, en stond de geheele Veldtogt by te woonen, hebbende alreedts gevaar geloopen van by zekere gelegentheid gevangen of dood geschooten te worden: want, hoe jong hy ook mogt weezen, hy betoonde een kloekmoedigheid bestendig tegen alle perykel, en waardig het doorluchtig Bloed daar hy uit is gesprooten.

SPAANSCHE NEDERLANDEN.

Aanmerkelyke passagie noopende de regeering der Spaansche Nederlanden.

EEN aanmerkelyke passagie, begreepen in het Reglement des Konings van Spanjen aangaande de regeering zyner Nederlanden, en waar uit men de naauwe vereeniging van die twee Mogendheden, te weeten Vrankryk en Spanjen, meer als genoeg kan afmeeten, moet hier mede plaats vinden.

EN nadien wy van wegen ons afwezen uit die Landen, en onze reizen na onze Ryken en Staaten in Italien, in dezen toestand van tyden onze ordres met die vaardigheid, als de zaken vereischen, tot de zekerheid en behoudenisse van dat Land, en voor de ruste en welstand van onze Onderdaanen, niet zullen konnen geven; zo hebben wy onzen Heer en Grootvader, den Allerchristelykste Koning, verzocht de moeite te nemen, en zyne zorg aan te wenden, en alles te doen 't welk hy dienstig en nodig zal achten voor de zekerheid, de bescherminge, en de ruste van dat Land, en de verligting van onze Onderdaanen, zo ten opzichte van de Politique Regeeringe als Militaire Zaaken, de subordinatie van onze Ge-

ne-

1703. Augusti. neraals, Gouverneurs van Plaatsen, en alle andere Officieren van onze Troepen.

Dies beveelen wy aan onzen Lieutenant Gouverneur en Capitein Generaal, aan onzen Commandant Generaal, en in zyn afwezen aan onzen Raad des Konings, aan alle onze Raaden en Vierschaaren, Staaten der Provincien, Magistraaten der Steden, en aan alle andere Amptenaaren, en alle onze Onderdaanen van 't gemelde Land, te gehoorzamen, uit te voeren, te doen gehoorzamen en uitvoeren, alles wat gemelde myn Heer Grootvader, de aller-Christelykste Koning, beschikken en beveelen zal in alle de zaken van Oorlog, Justitie, Policie, en Finantien, in dezelfde forme, en met dezelfde nauwkeurigheid, als of wy 't zelfs bevolen hadden, zonder eenige uitzondering of achterhouding.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Verdeediging van de zaak des Heeren van Obdam, enz.

DE zaak des Heeren van Obdam, daar het Gemeen op zulk een vreemde wyze af heeft geoordeeld, kan niet beter begreepen worden, als uit de verstandige Remarques, opgesteld door een rechtmaatig Persoon over de Memorie door den gemelden Heer aan haare Hoog-Mogenden gepresenteerd, benevens de bygevoegde Stukken dienende tot verdeediging van de zelve. Zy zyn zeer bekwaam om zyne vyanden beschaamd te maken; d'achterklap en lastering den mond te stoppen; en het volk, 't geen niet alleenlyk van de zaaken oordeelt als de blinden van de koleuren, maar dezelve ook noch door een kwaadaardige vooringenomenheid altyd van de kwaadste kant aanmerkt, te doen swygen. Gelyk ieder eerlyk man ten allen tyde de waarheid moet beminnen, en een afkeer hebben van de geenen die de waare verdienste aantasten, houden wy ons verzekerd, dat dit Stuk, en die het zelve verzellen, t'aangenaamer zullen weezen; dewyl ze de eer handhaaven van een Persoon gesprooten uit het eerste Huis van ons Land, welke volgens de glorieuze voetstappen zyner Doorluchtige Voorouders over de dartig jaaren gestadige blyken heeft gegeeven van zynen yver voor het Vaderland, met zyn leeven in alle de gelegentheden geduurende den Oorlog kloekmoediglyk voor des zelfs verdeediging bloot te stellen, en de gewigtige Onderhandelingen, daar hy geduurende de Vrede mee belaaden is geweest, als een groot Staatkundige met alle bedenkelyke getrouwheid en voorzichtigheid waar te neemen.

RE-

1703. Augusti.

REMARQUES

Op de

MEMORIE

Gepresenteerd door den Heere van OBDAM, aan de Heeren Commissarissen van haare Hoog-Mogenden de Staaten Generaal, en den Raad van Staaten, den 19den. July 1703.

„ HEt geval des Heeren van Obdam heeft hem geëxponeerd aan „ het verscheiden oordeel van het Algemeen: dog eindelyk heeft „ de grootste hoop zig tegen hem gedeclareerd. Want behal„ven dat de menschen van natuure niet te zeer geporteerd zyn voor de „ toegevendheid, zo schynt een Generaal, die van het Ligchaam zyner Ar„mée gescheiden word, hier door alleen veroordeeld te moeten worden, „ om dat hy de eenige is die vlugtig schynt. De geenen, die onbedre„ven in den Oorlog zyn, en de omstandigheden van den Stryd niet wel „ geëxamineerd hebben, nog haare oogen niet geslagen op de plaats daar „ het zelve is voorgevallen, zullen zig zeekerlyk aan die zyde voegen, „ zonder daar omtrent eenig verder onderzoek te doen. En hoe veele „ zyn 'er, zelfs onder de geenen die beter onderregt zyn, die quaadaar„aardiglyk de valsche geruchten en quaadspreekendheid zullen toestem„men? In een Post, zodanig als de Heer van Obdam bekleed, ont„breekt geen jalousie; en machtige Familien hebben haare Vyanden: „ want tegen de zodanigen zyn alle de geenen, aan welke zy eenige om„bragie geeft, of waar van zy het vermogen en credit balanceert. Hier „ van daan is het, dat het getal der geenen, die zich in haar oordeel niet „ verhaasten, die zonder vooroordeel spreeken, en die geen uitspraak „ geven als na een redenmatig onderzoek van zaken, het swakste is, en „ onder het geschreeuw der tegensprekers niet gehoord kan worden. „ Nogtans heeft men hoope om die geenen wederom en te regt te

 bren-

1703. Augusti. „ brengen, die hem niet anders als op bloote apparentien veroordeeld hebben, of zelfs door enkele onkunde misgetast. Ja men twyffelt niet, „ of, wanneetze van alle omstandigheden van het fait zullen geinformeerd zyn, dat ze van alle opgevattede vooroordeelen zullen afstappen; „ en dat, wanneer ze op de fataliteit van dit zyn ongeluk achtinge geven, „ zy hem niet alleen niet zullen veroordeelen, maar zich veel meer aan „ zyne zyde voegen, om den voortgang van alle quaadspreekendheid en „ lasteringe te stuiten.

„ Men kan in allen gevalle den Heere van Obdam niet meer als twee „ wezendlyke stukken te last leggen: het eerste, dat hy den Vyand in „ het Camp van Ekeren verwacht heeft: het ander, dat hy zig zelven na „ Breda heeft geretireerd, laatende de Armée in actie met den Vyand: en „ wanneer hy zich van die beide wel gezuiverd heeft, zo blyft 'er niet „ wes over om hem te verwyten.

„ Wegens het eerste kan hem niets geweeten worden, niet alleen om „ dat hy nooit gewild heeft dat men tot Ekeren zoude vertoeven; maar „ ook om dat het ten eenemaal tegens zyn sentiment was, dat men tot „ daar toe zoude avanceeren. Want, waarlyk, het was 'er zo verre van „ daan, dat men met 13. Bataillons en 26. Esquadrons in staat zou zyn om „ den Vyand in zyne Linien aan te doen, dat men zich veel eer voor „ hem had te vreezen. De zorgelykheid van deze Post was hem beter „ bekend als iemand, en hoe gevaarlyk het was dezelve te bewaaren. „ Hy heeft 'er alle de ongemakken van voorzien, ende voorzeid; en „ 'er zich meer als eenmaal tegen den Heer Tresaurier Generaal Hop, „ en de Generaals, over verklaard. De Brief van den (a) Generaal Slangenberg, in welken hy niemand als zich zelven noemt, en naderhand „ den Graaf van Tilly, heeft occasie gegeven om te soupçonneeren dat „ den Heer van Obdam om de retraite niet gedacht heeft, en dat hy „ geobstineerd heeft tot Ekeren te verblyven, zonder het gevaar daar „ van te begrypen. Men pretendeert de reden van dit stilswygen niet te „ onderzoeken: maar 't is zeker, dat de Generaal Slangenburg niet zou „ durven ontkennen, dat dit niet zo wel het sentiment van den Heer van „ Obdam geweest is, als van hem zelven, en van den Graave van Tilly. Of indien hy dit niet toestond, zo zoude de Brief des Heeren van „ Obdam, in dato den 28sten. Juny laatstleden, en agter dit Geschrift „ onder de letter B. gedrukt, het zelve overvloedig bewyzen. Ook is „ het evident uit dien zelven Brief, dat den Heer van Obdam, alle het

(a) Ziet pag. 85.

ge-

„ gevaar voorziende, niet anders als met het grootste cagrin van de we- 1703.
„ reld tot Ekeren heeft gecampeerd; en dat hy zich ten hoogsten beklaagd Augusti.
„ heeft over de gevaarlyke situatie, in welke men hem deed blyven:
„ zynde het ten eenemaal onnoodig, zig hier over verder te expliceeren.
„ En eindelyk, indien men den Vyand in het Camp van Ekeren heeft
„ willen afwagten, zo is het, volgens de toestemminge van alle de Ge-
„ neraals, constant, dat zulks de faute van den Heer van Obdam niet ge-
„ weest is.

„ Belangende het tweede point, 't welk ziet op de retraite des Hee-
„ ren van Obdam na Breda: de omstandigheden, en de inspectie van
„ de plaats van het Gevegt, zyn alleen genoeg om dezelve volkomen te
„ justificeeren. Den Heer van Obdam heeft verhaald in zyne Memorie
„ onder de letter A., aan myne Heeren de Commissarissen van haare Hoog-
„ Mogenden de Staaten Generaal, en den Raad van Staaten, overgege-
„ ven, dat zelfs op den dag van het Gevegt, zynde den 30sten. Juny
„ 1703., alle de Generaals met eenparigheid van stemmen resolutie heb-
„ ben genomen, om zig na Lillo te retireeren, en dat de Armée begon
„ te marcheeren wanneer ze van den Vyand wierd aangetast. Het Dorp
„ Orderen was de eenigste passagie om weder na Lillo te konnen komen.
„ Derhalven was alle de zorge des Heeren van Obdam, en der andere
„ Generaals, om dezelve te conserveeren, en ondertusschen de gantsche
„ Artillery en de Bagagie na die kant te doen avanceeren. De Vyanden,
„ die dit wel voorzien hadden, hadden een grooten omtrek gemaakt, om
„ de Armée te omcingelen, en zich van het Dorp Orderen meester te ma-
„ ken, ten einde den onzen den eenigsten weg, die na Lillo leid, te
„ sluiten en af te snyden. Terwyl ze dan na Orderen in aantogt waren,
„ om onze Armée te omringen, wierp zich een gedeelte van dezelve
„ op onze Artillery en Bagagie, die na den Dyk defileerden, welke
„ van Ekeren na Orderen gaat; zo als men dies aangaande was over een
„ gekomen. Men kan begrypen, hoe groot de confusie geweest moet
„ zyn, door de meenigte van Wagens, van Paarden, en van Knegts,
„ die haar best deeden om zich te retireeren. Den Heer van Obdam
„ had reeds sommige Batailloñs gecommandeerd, om het Dorp Orde-
„ ren te bezetten; ende den Heer van Slangenberg marcheerde met eeni-
„ ge andere Bataillons na Hoeven, om van gelyken de retraite te facili-
„ teeren. Door het doen van zo veele Detachementen van zulk een klei-
„ ne Armée bleef den Heer van Obdam alleen met twee Regimenten, te

1703. Augusti. ,, weten met die van Slangenberg en Fagel, by den Dyk van Wilmer-
,, donk: maar oordeelende de post van Orderen van zulken grooten aan-
,, gelegenheid, ordonneerde hy nog aan die twee Bataillons, welke by
,, hem gebleven waren, zich in haast na Orderen te vervoegen, on-
,, der het beleid van den Graaf van Dona. Door dit verhaal kan men
,, ligtelyk begrypen, dat den Heer van Obdam, na dat hy zeer wyse-
,, lyk voorzien hadde in de bewaringe en veiligheid van de voornaam-
,, ste Post, zynde het Dorp Orderen, alleen moest blyven, en geëxpo-
,, neerd aan alles wat hem voor kon komen. Ondertusschen, om dat hy
,, begreep, dat, indien de Vyanden, niettegenstaande alle zyne voor-
,, hoede om zulks te beletten, het Dorp Orderen emporteerden, zy
,, zig zouden meester maaken van alle de Artillery en Bagage, zo depe-
,, cheerde hy zyne Aides de Camp na de andere Generaals, om hem se-
,, cours toe te zenden; maar te vergeefs: want zy zelve waren reedts zo-
,, danig met de Vyanden geëngageerd by Muizebroek, dat hy nog ant-
,, woord, nog secours, bequam. Eenigen tyd daar na pousseerden
,, de Vyanden de Troupen, die het Dorp Orderen herwonnen hadden,
,, en wierpen ze over hoop ter rechter en ter slinker zyde van den Dyk,
,, die van Orderen gaat naar Wilmerdonk, by na tot onder het Geschut
,, van den Colonel Verschuur. Tans den Heer van Obdam vrezende,
,, dat de Vyand zig van het voorsz. Kanon zoude meester maaken, na
,, de eerste decarge van het zelve met schroot, die heel à propos door
,, den gemelden Colonel Verschuur gedaan wierd, verliet hy den Dyk,
,, en sloeg een kleinen weg in agter Wilmerdonk, om weder by de Ar-
,, mée te komen: maar hy vond dezelve aan alle kanten bezet met vyand-
,, lyke Troupen; invoegen dat hy genoodzaakt was zig direct na het
,, Dorp Ekeren te begeven. Dit geschiedde omtrent 7. of 8. uuren te-
,, gen den avond; hebbende den Heer van Obdam niet de minste ge-
,, dagten van den Vyand in Ekeren te vinden: want de groote tour,
,, die ze door Capelle, Muizebroek, en Hoeven tot aan Orderen ge-
,, daan hadden, om onze Armée te omringe, liet niet toe te gedenken, dat ze
,, het Dorp Ekeren reedts zouden geoccupeerd hebben. Den Heer van
,, Obdam, die een gevolg van 25. à 30 Persoonen had, wierd niet be-
,, kend van de Vyanden: maar de Luiden van het Dorp hem by zynen
,, naam noemende, wierd hy genoodzaakt het Dorp te traverseeren,
,, zonder den weg, dien hy gekomen was, wederom te durven keeren.
,, Geduurig hoopte hy, terwyl hy zig na de linker zyde begaf, dat hy zig
by

„ by de reſt van de Armée weêr zou konnen vervoegen, welke aan die 1703. Aug. eſt.
„ zyde bezig was met Peletons te vechten: maar tot allen ongelukke
„ ontmoette hy over al den Vyand, die met Troupen verdeeld was,
„ terwyl ze haare Armée volgden, en alle de wegen van Ekeren tot aan
„ Orderen vervuld hadden. Hy was dan genoodzaakt door te dringen
„ tot aan de groote Heide, alwaar hy aan twee Officieren, die hem ge-
„ volgd hadden, vraagde, of hy de ſlinker hand inſlaande, zig niet
„ weder by de Armée zoude konnen voegen; welke hem tot antwoord
„ gaven, dat dit een vergeefs voornemen was, want dat men zo doende
„ ontwyfelyk in de handen van den Vyand zou vallen. Den Heer van
„ Obdam dan, om ten minſten de Armée nader te komen, wilde den
„ weg naar Bergen op Zoom nemen: maar de zelve Officiers remonſtreer-
„ den hem, dat het gevaar even groot was, en dat 'er behalven dien
„ verſcheide Maraſſen waren, welke den weg belemmerden. Einde-
„ lyk, daar was geen tyd meer om te delibereeren: hy was bekend
„ geworden, en wierd actueelyk vervolgd door den Vyand. Ja zy
„ vervolgden hem effectivelyk tot op vier uuren na aan Breda. Den
„ Heer van Obdam verloor in deze retraite verſcheidene Paarden; en zyne
„ Knegts, die niet ſchielyk genoeg konden volgen, wierden gevangen
„ genomen, en uitgeſchud.

„ Ziet daar een eenvoudig en waaragtig verhaal van 't gepaſſeerde,
„ voor zo verre het zelve den Heer van Obdam belangt: waar uit klaar-
„ lyk blykt, dat hy zich als een Hoofd en Generaal gedragen heeft, die
„ over al behoort te zyn, en zich niet aan het een of ander Corps te
„ attacheeren: dat hy tot Wilmerdonk zich niet alleen heeft bevon-
„ den, als om dat hy verpligt was alle de Troupen, die hy by zich had,
„ te detacheeren, om alle zodanige paſſages te bezetten waar door de Ar-
„ mée zig zoude konnen ſalveeren: dat hy omtrent den tyd van 4 of
„ 5 uuren by het Gevegt is tegenwoordig geweeſt: dat, wanneer hy
„ zich van Wilmerdonk verwyderde, en tegens het Dorp Ekeren ge-
„ pouſſeerd wierd, het zelve om geen andere reden geſchied is, als om
„ Troupen te vergaderen, en de Vyanden tegen te ſtaan, die uit het Dorp
„ Orderen tegens het Kanon aanquamen, en geenſins om zig van het
„ Gevecht af te zonderen: dat hy ongelukkiglyk onder de Vyanden is
„ vervallen, geloovende dat het zyne eigene Troupen waren: en ein-
„ delyk, dat zyne retraite noodzaakelyk en onvermydelyk is geweeſt:
„ dat hy van alle kanten is vervolgd en nagejaagd, en gedwongen den weg

1703. Augusti. „ naar Breda te nemen.

„ De begeerte om den Heere van Obdam te blameeren is tot zo verre „ gegaan, dat men gezegt heeft, dat den Heer van Obdam zich in zodanigen gelegentheid had moeten laaten gevangen neemen, of doodslaan. „ Na alle apparentie zyn het zyne Vrienden niet, die diergelyk een tegenwerpinge maken. En belangende zyne Vyanden, aan welke men „ hier op maar alleen heeft te antwoorden: men vraagt haar alleenlyk, „ wat voordeel dat 'er den Staat van gehad zou hebben, dat den Heer „ van Obdam zich had laaten gevangen nemen, of doodslaan? 't Is een „ Zegenpraal voor den Vyand, wanneer hy een Generaal gevangen, of „ in zyne handen krygt. Wat voordeel zou 'er dan den Staat van toegekomen zyn, wanneer hy onder het getal der Dooden, of Gevangenen, ware geweest? Indien den Heer van Obdam zich had gevonden „ aan het hoofd van een zeker getal, of Ligchaam van Troupen, in zodanigen geval is het waarheid, dat hy zyn best had moeten doen om door „ den Vyand heen te slaan, en dat hy of had moeten sterven, of zig een weg „ met den degen in de vuist door den Vyand baanen, om weder by zyne „ Armée te komen. Maar met 25. of 30 te samen geraapte Luiden zulks „ te willen tenteeren, zou een vermetelheid zyn die niet te pas zou komen, „ en een bespottelyke bravoure, en de dood te willen zoeken eer als een „ Desperaten, dan als een Generaal.

„ Men vraagt verder, waarom den Heer van Obdam niet bleef op den „ hoek van den Dyk van Wilmerdonk by het Kanon, alwaar hy het zelve „ lot zou gehad hebben als de Heer Tresaurier Generaal Hop, en de Colonel Verschuur, die zig eindelyk met de Armée geretireerd hebben? „ Den Heer van Obdam heeft 'er de reden al van gegeeven. De Colonel „ Verschuur was verpligt door zyne Charge by zyn Kanon te blyven, en „ het niet te verlaten: en den Heer Hop kon daar blyven, of zich elders salveeren; zynde dit indifferent, om dat de ordre van het Gevegt „ en het Commandement hem niet raakten. Maar met den Heer van Obdam was het anders gelegen. Want ongerust en onverduldig zynde, „ wegens te zien dat nergens eenige Troupen van daan quamen om den „ Vyand te rugge te konnen dryven, en dat hy daar wierd opgehouden „ zonder iets te doen, en zonder noodzakelykheid, oordeelde hy 't van „ zyne plicht te zyn het naar de Armée toe te wenden, en zig aan het „ hoofd van eenige Troupen te voegen: want nademaal hy met het generaale Commando beladen was, zo en konde hy niet gedurig op

eene

„ eene plaats stil en onbeweegelyk blyven, en aldaar de uitkomste van het 1703.
„ Gevegt afwagten. Derhalven verliet hy Wilmerdonk, daar zyne pre- Augst.
„ sentie niet noodig was, om zich elders te begeven daar hy oordeelde
„ dat dezelve meer van nooden was. Maar alzo zyn voornemen niet ge-
„ lukte, en dat hy, in plaats van zyne eigene Troupes te vinden, twee-
„ maal onder die van den Vyand viel, zo maakt men hem een Crimen
„ wegens een beweeginge die hy om geen andere reden gedaan heeft als
„ om dat hy zyne functie en de plichten van zyn Caracter te beter zou
„ voldoen en waarnemen. Hy was van zyne Armée gecoupeerd en af-
„ gescheiden, en wierd tegens wil en dank geëntraineerd: en echter wil
„ men met opzet staande houden, dat hy dezelve heeft verlaten, en den hate-
„ lyken naam van vluchten geven aan een retraite die ten eenemaal gedwon-
„ gen en noodzakelyk was.

„ Voor de rest meent den Heer van Obdam bevoegd te zyn om een
„ gantsch ander en favorabelder oordeel van het Algemeen te verwach-
„ ten. Hy komt voort uit een Huis, 't welk niet minder gecontribueerd
„ heeft tot het verdeedigen, als tot het opbouwen en bevestigen der
„ Republyke: en men mag zeggen, dat de liefde van het Vaderland en van
„ de Republyk hem met het bloed in zyne aderen is ingestort. Belan-
„ gende zyn Persoon, hy heeft den Staat over de 30. Jaaren, zo in Po-
„ litique als Militaire Carges, met eere gediend. Hy heeft zig in veele
„ Occasien bevonden, alzo gevaarlyk als deze Actie by Ekeren, en over
„ al blyken van courage en bravoure gegeeven. Men kan daar by voe-
„ gen, dat hy deze preuves van zyne courage heeft gegeven onder een
„ Prins*, in wiens gemoed het minste teken van swakheid, of van
„ vreeze, voor een onvergeefelyk crimen gepasseerd zou hebben. Met
„ een woord, hy heeft nooit iets gedaan, dat zyn afkomste en zyn rang
„ niet in allen deele zou passen. Ondertusschen geeft men hem op zyne
„ eerste disgratie (die by zyne Vyanden, indien 't haar lust, een faut
„ laat noemen) niet het minste quartier; en men vaart zonder eenig
„ mededoogen tegens hem uit. Men lacereert hem op het allerwreed-
„ ste in een ongeluk, in het welke hy meer te beklagen als te blameeren
„ is, en waar in men hem eer diende te ontschuldigen als aan te klaagen.
„ De allergrootste Legerhoofden zyn somtydts niet alleen ongelukkig ge-
„ weest, maar hebben ook capitale fauten begaan: en by aldien haar
Va-

* *Wilem de Derde.*

1703. August. „ Vaderland, of haare Souverainen, haar met zulken onverzoenelyken „ rigueur hadden gehandeld, zy zouden over lang van den dienst „ haarer getrouwste Onderdaanen zyn geprivoerd geweest. Men „ behoorde dan, in plaats van injurieuze reproches aan den Heere van Obdam te geven, wegens een personeel ongeluk 't welk, „ in zich zelven aangemerkt, voor het welwezen van den Staat „ onverschillig was, liever deelgenoot van een genereus chagrin van „ een Generaal te zyn, die zich tot die fatale noodzakelykheid heeft „ moeten zien brengen van noch met zyne Armée te verwinnen, nog „ ook daar mede verlooren te gaan. Men is verzekerd, dat alle Luiden „ van oordeel en redelykheid hem zullen ontschuldigen wegens alle de „ aanklagten die zyne Vyanden en Benyders tegens hem hebben uitgestrooid, en geensints na de gedachten van het Gemeen oordeelen, 't „ welk die geen voorschuldig houd, die ongelukkig is.

BYVOEGSEL.

*DE Officiers van het Leger, waar over den Heer van Obdam het gezag hadde, en die de allerbequaamste Rechters in deze zaak zyn, onderricht zynde van het gerucht, 't welk malitieuzelyk tot zynen nadeele was uitgestrooid, hebben de zaak tot zynen voordeele gedecideerd: want in plaats van zyne conduite of retraite te blameeren, verzoekenze hem wederom voor haaren Generaal, en zyn ten eenemaal gereed om onder zyne ordres te dienen. De Brief, * dien ze hier over aan den Heere van Obdam geschreeven hebben, is achter dit Geschrift gevoegd. Noch heeft men daar by gevoegd een Brief a, die in deze zaak van een groot gewigt is, om datze het sentiment van een geëxperimenteerd Generaal behelst. Want hoe verre hy ook van hier verwyderd was, heeft hy nochtans alles gezien wat tot justificatie van den Heere van Obdam kan dienen, als ook de onmogelykheid, waar in hy was, van een andere partye te kiezen, als hy gedaan heeft.*

* *Letter* C. a *Letter* D.

Let-

Kort Mondelyk

RAPORT

Van den Heer Generaal J: B: van Wassenaar, Heere van Obdam, &c.

Gedaan aan de Edele Mogende Heeren, raakende het voorgevallene in, en omtrent Eeckeren, als anders, schriftelyk overgegeven.

EDELE MOGENDE HEEREN,

MYn Heeren, dewyle U Ed: Mogenden goedgevonden hebben my t'ordonneeren, dat ik by geschrifte zoude vervatten het geene mondeling op den 16den, July 1703. aan U Edele Mogenden hebbe gerelateerd, wegens het geene my is wedervaren in 't Gevegt, voorgevallen op den 30sten, Juny daar te vooren, in de Polder tusschen *Hoeven*, *Wilmerdonk* en *Orderen*, zo zal, ter obedientie van dezelve, met alle eerbiedigheid zeggen, dat, naar alle represcntatien, zo mondeling als door brieven, gedaan te hebben, wegens 't pericul dat 'er was van langer in 't Campement van *Ekeren* te blyven staan, ik op den 30sten, Juny omtrent over den middag geadverteerd werdende, dat zich eenige Troupen Ruitery vertoonden aan de Groote Wacht, die op de linkerhand van ons Campement gepostcerd was, aanstondts te paard ging zitten, en in aller haast daar na toe reed; ordonneerende ondertusschen, alle de Troupen in de wapenen te doen komen, ende drie kanonschoten te schieten, zynde 't Zeinteken om alles tot den Marsch gereed te maaken; alwaar gekomen zynde, verscheidene kleine Partyen zond om te recognosceeren: maar dezelve konden door de Bosschen en Heggen, agter dewelke de Vyanden marcheerden, niet komen; dewyl door grooter gerepousseerd wierden. Den Heere Grave van *Tilly* mede by de Wacht gekomen zynde, reeden wy t'zamen te rug na 't Campement, daar wy den Heer van *Slangenberg* ontmoetende, gezamentlyk resolveerden ons aanstondts naar *Lillo* te retireeren; en deden, zo haast het mogelyk was, de resterende Bagagie, (de groote 's nachts te vooren naar Bergen-op-Zoom zynde gezonden) marcheeren; zendende twee Regimenten Dragonders, die op onze rechter Vleugel stonden, voor af, om post in 't Dorp *Hoeven* op den Dyk te vatten:

 doch

1702. Augusti. doch vonden onderwegen dien weg al bezet, zo dat dezelve zich aan de linker hand in de Polder moesten stellen, voor een Watering daar een Brug over lag. Ondertusschen avanceerde onze Bagagie langs den Dyk over *Wilmerdonk* naar *Orderen*: doch zo als d'Artillery met deszelfs Ammunitie-Wagens omtrent ten halven uit het Campement gemarcheerd was, vielen eenige Vyandlyke Dragonders en Ruiters in 't midden van onze Bagagie en Artillery tot aan den weg die van *Ekeren* naar den Dyk loopt; waar op wy aanstondts met d'Infantery de Wagens, die den weg bezet hadden, defileerende avanceerden, en de voorsz. Vyanden te rug dreeven. Op den Dyk gekomen zynde, sloeg den Heer van Slangenburg met eenige Bataillons den weg naar *Hoeven* in, met intentie om zich van die Post te verzekeren; doch vond onderwegen de Vyanden al in en buiten *Muisbroek*, waar mede aanstondts in een sterk gevecht raakte. Ondertusschen marcheerde ik met de twee Bataillons van Slangenburg en Fagel langs den Dyk van *Wilmerdonk*, om my te verzekeren van 't Dorp *Orderen*, daar onze eenigste passagie was om naar *Lillo* te retireeren; zendende een van myne Adjutanten naar de gecommandeerden van 't Picquet die voor af waren gemarcheerd, met ordre van met alle mogelyke spoed in 't voornoemde Dorp post te vatten, alwaar de Colonel Verschuur met het hoofd van de Artillery tot in den hoek van den Dyk by *Wilmerdonk* was geavanceerd, considereerende de importantie van die Post; zynde de Gecommandeerden, die by d'Artillery waren, alreedts daar na toe gezorden; hebbende mede eenige stukken Kanon en Houwitsers op dien hoek geplant, om langs den Dyk en Weg, die naar *Orderen* loopt, te konnen schieten. Als ik nu tot aan de voorschreve hoek met de twee gemelde Bataillons gekomen was, zo zond dezelve aanstondts onder geleide van den Brigadier Grave van Donna naar *Orderen*, om de Gecommandeerden, die alreedts daar waren, te souteneeren; welke Gecommandeerden al van den Vyand geattaqueerd wierden, en den zelven ook repousseerden eer die twee Bataillons, niettegenstaande zeer sterk marcheerden, daar in konden komen, gelyk kort daar na deeden, en post vatteden: waar op de Vyanden haare attaques continueerden, die lang duurden, door de vigoureuse defensie van de onzen; doch eenige tyd daar na quam een Onder-Officier my zeggen, dat ons Volk geen Kruid noch Lood meer had; waar op ik den Colonel Verschuur verzogt 't zelve aanstondts te willen zenden, dewelke my antwoordde, dat het onmogelyk was by zyne Ammunitie-Wagens te konnen komen, hoewel daar digt by stonden, door dien de Dyk aan de rechter handt kort aan *Wilmerdonk*, ende de wegen die daar langs liepen, zo opgepropt waren, niet alleen van Artillery- en Ammunitie-Wagens, maar van alle de Bagagie-Wagens en Karren, Hand- en Kanon-Paarden van 't gantsche Leger, dat 'er geen doorkomen en was. Zo draa als ik de voornoemde twee Bataillons na 't Dorp *Orderen* hadde gedetacheerd, gelyk hier vooren gezegt hebbe, zond ik aanstondts eenigen van myne Adjutanten, en andere Officieren, te rug naar de rechter hand, om secours te mogen hebben, en die Post tot *Orderen* te maintineeren; zynde d'eenigste retraite, die wy hadden: doch ten was niet te bekomen, door dien onze resteerende Infantery zo zeer in 't vuur was, ende van alle kanten zo sterk geattaqueerd wierd; zynde de Vyanden drie tegens een; en hebben

bende de ooren omcingeld en bezet: zulks dat het gantsch onmogelyk was my 1703.
te secoureeren; zo dat ik in dien hoek van den Dyk van *Wilmerdonk* alleen stond, *Augusti.*
met den Heer Thresorier Generaal *Hop*, den Colonel *Verschuur*, die by zyn Kanon was, en eenige Knechts en Handpaarden, zonder een eenig Bataillon of Esquadron by my te hebben; noch te konnen krygen; als wanneer de Vyanden op 't nieuws ons Volk in 't Dorp *Orderen* met kanon, en zo groote macht, van alle kanten attaqueerden, dat ze meester wierden, en ons Volk obligeerden voor een gedeelte in de Polder te retireeren, en eenige anderen op de schorren buitens Dyks, niet konnende op den Dyk, noch op de wegen die daar langs loopen, blyven, door dien sterk vervolgd wierden door een groote Troup Dragonders en Ruiters, de welke aanstonds langs den Dyk van *Orderen* quamen gelopen tot onder ons Kanon, als wanneer ik, niets ter wereld by my hebbende om aan de zolve te oppofeeren, in een groot gedrang van allerhande Menschen, Knechts, en Paarden, agter van den Dyk raakte, ende een klein stuk weegs voort reed, op een grooten weg die naar *Antwerpen* scheen te lopen, tot dat achter 't Dorp *Wilmerdonk* een kleine Landweg vond op de linkerhand, dien ik insloeg; gevolgd wordende van omtrent 25, of 30. Menschen en Paarden, van alderhande slag, met hoop om daar weder door d'een of d'ander middel by onze Troupes te geraaken: doch ik was niet zo ras voor by *Wilmerdonk*, of vond my bezet van de Vyandlyke Soldaten, de welke in 't Kooren en de Velden langs dien weg aan beide zyden verspreid waren, en ons obligeerden 't groen van de hoede te trekken, en zeer haastig daar door te passeeren, rydende voort naar *Ekeren*, dat daar dicht by was, in hoop dat de Vyanden zo verre om getrokken mogten wezen, dat 'er mogelyk geene en zouden zyn, en wy van daar middel vinden om zo weer te recht te komen; doch vonden ons zeer bedrogen, dewyl het Dorp vol van Vyanden was, zo te Voet als te Paard, doch de meeste afgezeten, die aanstondts weder op haare Paarden sprongen, als verbaasd zynde ons daar zo te zien inkomen, en niet wetende of wy meer gevolg hadden; waarom wy ook niet weinig gesurpreneerd wezende ons zo schielyk tegens verwagtinge daar onder te vinden, alle begonden Fransch te spreken, als of wy van haare Troupes waren; dat haar belette te schieten, niet tegenstaande al op ons aanleiden, niet wetende wat van de waarheid was. Ondertusschen borsten wy alle door; dog van 't Dorpvolk bekend zynde, gaven zy eindelyk vuur op de laatste, waar door de Knecht van een myner Secretarissen van 't paard viel, en gevangen wierd: waar op wy sterk voort rydende, quamen aan de *Later Heimolen*; alwaar ik aan den Heer van Westkerken, Capitein van een vrye Compagnie, en den Lieutenant van de Gidzen, die by my waren, vraagde, of men de linkerhand daar niet en koste omslaan; doch zeiden alle, dat het onmogelyk was, ten ware ik in de handen van de Vyanden wilde vallen, die daar alles bezet hadden, en dat 'er geen ander middel was als de groote Heide te winnen, daar wy door eenige Gehugten en Defilées passeerende, opquamen, en vonden verscheide Vyandlyke Soldaten en Traineurs te voet, die met Troupen van 6. 8. en 10. van malkanderen gesepareerd de marsch van haar Leger, dat daar langs gegaan hadde, volgden; daar wy door passeerden zonder ongemak. Toen wilde ik weder de linkerhand afslaan; doch zy zeiden my, dat het onmogelyk

was,

1703. was, ja zelfs niet naar *Bergen-op-Zoom* te konnen gaan, dewyl wy daar overal van
Augusti. den Vyand gecoupeerd waren, en ook door eenige Moerassen niet en konden komen, zo dat ik my moest begeven om het na *Breda* te wenden; daar wy 's morgens met den dag aanquamen, zynde van eenige Vyandlyke Ruiters vervolgd geweest tot over de halve weg, ende tot *Sunderen* nog 5. van myne eigene Paarden, die zo ras niet en konden volgen, van den Vyand genomen; hebbende zelver myne Knechts haare klederen uitgetrokken. Dit is, Edele Mogende Heeren, alle 't geene dat ik met een oprechte waarheid op dit subject kan zeggen; zynde my zeer smertelyk, en ten uitersten gevoelig, voorgekomen, dat, naar den Staat verre over de 30. Jaren met alle trouw en yver gediend te hebben, ende in zo veele Batailles, Gevechten, en Belegeringen, geweest te zyn, zonder ooit een pas te doen die eenige reproches, of zelver de minste critique, onderworpen is geweest, ik nu in myn eigen Vaderland, daar zo lang met eer en reputatie hebbe geleefd, zo wel als in alle vreemde Landen daar ik geweest ben, my moet zien zo animeuselyk gehandeld van zo veele Menschen, zonder de minste kennisse of informatie te hebben van 't gepasseerde, noch van de gestalte van 't Land daar het Gevecht is voorgevallen, veel minder van de omstandigheden daar toe gehoorende; uit de welke men hier klaarlyk zal konnen zien d'intentie, die ik gehad hebbe, om weder by eenige van onze Troupes te komen; 't welk my misslukte, om dat tweemaal onverwagt onder de Vyanden verviel, daar my door moest redden, niet zo ik wilde, maar zo als best kost. Indien ik nu daar gevangen was geworden, zo zoude men my mogelyk beklaagd hebben: doch wat nut of dienst kost den Staat of 't Land daar van hebben? Waren 'er eenige Troupen by my geweest, die ik verlaten hadde, zo zoude ik schuldig wezen: doch ik hoope en vertrouwe, dat den Staat, alles wel overwogen hebbende, my door een rechtvaardige Justificatie van alle die quade impressien zal bevryden; ende dat U Edele Mogende ten besten zullen duiden deze myne opstellinge, Militaris gewyze, en zo kort als my doenlyk is geweest, gemaakt: in welke verwachtinge ik met alle behoorlyk respect verblyve,

Edele Mogende Heeren,

U Edele Mogende ootmoedigsten en gehoorsamen Dienaar,

Was getekend,

J. B. van WASSENAAR.

Bericht.

1703. Augus.

Letter B.

COPYE

Van een Brief, geschreven door den Heer van Obdam aan den Heer Griffier Fagel, uit het Campement van Ekeren den 28sten. Juny 1703.

Myn Heer,

DOor den Brief, dien ik de eere gehad hebbe van aan haare Hoog-Mogenden te schryven, kan U Ed: in 't algemeen geinstrueerd zyn van den staat en gelegentheid van zaken in deze Quartieren. Maar ik en kan my zelven niet weerhouden, U E: in 't bezonder te informeeren wegens de ongerustheid en verlegenheid waar in ik my bevinde. Uit vreeze dat men my zoude beschuldigen, dat ik my tegen het uitvoeren der voornemens, die men geformeerd had, zoude stellen, hebbe ik tien Bataillons van het kleine Leger, dat ik commandeere, gedetacheerd, en ze na Vlaanderen gestuurd aan den Heer Koehoorn, die ze begeerde. Aan de andere kant schreeven my den Hertog van Marlboroug en den Heer van Ouwerkerk, dat het onmogelyk was haare Armée te verswakken, en my het Onderstand te zenden dat ik van nooden had; invoegen dat ik my in de grootste verlegenheid van de wereld vond. Ik en ben hier geensins zeker; maar ik loop zelfs gevaar van hier in myn Campement te worden aangetast. Voorts zo en zie ik niet, dat het met dartien Bataillons mogelyk is de Vyanden te attaqueeren, die veel sterker zyn als ik, en die noch daar-en-boven in haare Retrenchementen bedekt zyn, en achter Linien staan, met palissaden en diepe gragten wel versterkt zynde: zo dat het een enkele temeriteit zyn zoude dezelve in deze voordeelen te willen forceeren. De Generaal Majoor Sparre heeft met twaalf Bataillons, niet anders als met groote efforten en veel verlies, de Linien van het Land van Waas konnen emporteeren, die maar met vyf Bataillons verdeedigd wierden: en wat succes zoude ik op dezen voet my konnen belooven, met een Vyand aan te tasten die de helfte sterker als wy zelven zyn? Maar indien ik eens onderstelde, dat ik zo gelukkig kon zyn, van haar uit de Linien te slaan, zo kan U Ed: nochtans zelfs wel oordeelen, dat ik dit oogmerk zonder een considerabel verlies niet zal konnen bereiken, en dat ik daar naar geensins in staat zal zyn om het groote dessein, 't welk men voorgenomen heeft, uit te voeren. Alles zou, op zyn beste genomen, daar maar op uitkomen, dat men wat meerder ruimte zou hebben, en eenige Contributien trekken: en dit geringe voordeel is de moeite niet waard, om zich aan zulken oogschynelyken gevaar bloot te stellen. Myns oordeels zoude

1703. Augusti. de men het interest van den Staat, zo doende, qualyk waarnemen. Indien men ondertusschen nochtans geraden vind, my tot het volvoeren van het voorschreven ordre te geeven, ik en zal het in geen bedenken nemen van de zelve te executeeren; ende geen gevaar zal my ooit te rugge houden, wanneer 'er het interest van den Staat aan gelegen is.

En boven dit alles valt het my zeer hard, dat men my hier alzo verlaat in perykel van een affront te moeten lyden: en ik ben verpligt, U Ed: rond uit te zeggen, dat het my onmogelyk is op dien voet te dienen, ten minsten indien haare Hoog-Mogenden niet goedvinden de eere van myn Caracter beter te mainteneeren, als men tot hier toe gedaan heeft.

Was geteekend,

J. B. van WASSENAAR.

Letter C.

MYN HEER,

Wy hebben verstaan, dat 'er een gerugt in Holland verspreid zou zyn, dat, na het toeval dat Uwe Excellentie was overgekomen, van in de Actie van Ekeren gecoupeerd te zyn, wy swarigheid zouden maken van onder Uwe Ordres te dienen; het welke zeer verre van onze gedagten is. Dit dan heeft ons het besluit doen nemen van Uwe Excellentie te verzekeren, dat het ons een waarachtig plaisir zal zyn U weder aan het Hoofd van ons Leger te zien, en dat wy met veel genoegen de ordre zullen ontfangen, die wy hoopen dat onze Souverainen U zullen geven, om zich weder by ons te voegen.

Gedaan in het Campement tot Borkloen, *dezen* 12den. *Augusti*, 1703.

Dolma Ferrassieres.	*De Graaf van Tilly.*
Friderich Jacob L. Z. Hessen.	*D. Elverfelt.*
Schulenbourg.	*C. W. V. Dedem.*
B. V. Weyhe.	*J. F. Baron van Friesheim.*
J. H. Baron van Schratenbach.	*G. G. V. Dernat.*
G. L. Graffendorff.	*J. V. Graaf van Oostfriesland.*
	N. V. Baron van Hompesch.

N. B. De Lieutenant Generaal Fagel heeft naderhand den bovenstaanden Brief van gelyken geteekend; daar by voegende deze expressien:

Ik

Ik conformeere my volgens den inhoud van deze bovenstaande, beneffens de andere Generaals. 1703. *Augusti.*

Gedaan in den Hage, den 20sten. Augusty 1703.

N. FAGEL.

Letter D.

Extract van een Brief uit Berlyn, van den 7den. Augusti 1703.

MYN HEER,

IK hebbe voor drie dagen met den ouden Veldmaarschalk Flemming een mondeling gesprek gehad; welk onderhoud voornaamentlyk rouleerde over het geval van Ekeren, en over de conduite die Uwe Excellentie daar had onderhouden. De voorsz. Veldmaarschalk zeide my, dat hy door experientie van een lange reeks van jaaren bevonden had, dat de menschen voor het grootste gedeelte onbequaam waren om de zaken wel te begrypen, en wel te onderscheiden; sommige ageerende door een beginsel van onkunde, andere door een beginsel van quaadaardigheid. Dat Uwe Excellentie zynde gecoupeerd door de Vyanden, en zich niet weder konnende voegen by zyne Troupen, geen andere partye had konnen kiezen, als zich uit de handen van de Vyanden te redden; te meer om dat het een bekende waarheid was, dat Uwe Edele of gevangen, of gedood zynde, de Republyke daar van niet het minste voordeel zou getrokken hebben; en dat vervolgens Uwe Excellentie een Brief aan myne Heeren de Staaten hebbende geschreven, de eigenste Brief voor een effect van Uwer Excellentjes voorzigtigheid en devoir moest genomen worden. Want by aldien de Troupen van den Staat het ongeluk gehad hadden van totaliter geslagen te zyn (waar toe de grootste apparentie van de wereld was) zo zoude Uwe Excellentie niet te verontschuldigen zyn geweest, indien hy aan zyne Meesters, myne Heeren de Staaten, niet dat geene geschreven had, 't welk hy gedaan heeft. De Veldmaarschalk concludeerde dan, dat men, volgens zyne gedagten, ongelyk had, geen meer justitie aan Uwe Excellentie te geven: maar dat Uwe Excellentie zich dies aangaande wel konde vertroosten, dat in effecte alle de geenen, die zich ooit met den Oorlog gemoeid hadden, ook zelfs de critique van de allergeringste menschen gedurig onderworpen waren, en dat het derhalven in zodanige gelegentheid best was het advys van Tacitus te volgen, dewelke zeide: *Convitia si spreveris, exolescunt: si irascare, agnita videntur.* Indien gy de lasteringen veragt, zo verdwynen ze: indien gy u daar over vergramt, zo schynt gy ze te erkennen.

Voegt by deze Stukken de drie volgende Brieven des Heeren van Obdam, waar af de twee eerste door zyne Edelheid uit Breda aan den Heer Grif-

1703. Augusti. Griffier Fagel zyn geschreeven, en de darde aan haare Hoog-Mogenden de Heeren Staaten Generaal.

Wel-Edele Gestrenge Heer,

GElyk ik in mynen laatsten voorzegt hebbe, ben ik gisteren zo ongelukkig geweest, van 't sacrifitie te zyn van een anders Ambitie: want de Vyand van zyn Leger een Renfort hebbende gekreegen van 10000 Man, is met over de 20000 (sommigen zeggen van 30000.) Man uit de Linien getrokken, van de kant van *Lier*, en zyn zo om de Linker Vleugel van ons Leger achter Bosschen gemarcheerd, dat men haare marsch niet heeft konnen gewaar worden, noch kondschap krygen van haare sterkte. En dewyl alle de defilées gecoupeerd hadden, hebben dezelve onze Partyen gerepousseert, en dezelve belet door te breeken.

Op de eerste kondschap dat ze zich aan de Buiten-Wagten vertoonden, deed ik aanstondts onze Troupen in de wapenen komen, en resolveerde, met toestemming van alle de Generaals, myne retraite te neemen op *Lillo*, de welke men my gezegt had zeeker te weezen, en door den Vyand niet te konnen bezet worden. Doch die wegen, welke alle langs en by de Dyk loopen, inslaande, vonden wy die al geoccupeerd, hebbende de Vyanden reeds alle Dyken bezet, daar op wy onze Infantery moesten verdeelen. De Heer *Slangenburg* marcheerde met eenige Regimenten door een binnen-Polder naar 't Dorp *Hoeven*, alwaar hy aanstondts sterk chargeerde, en ik met twee Bataillons van de Heeren *Slangenburg* en *Fagel* avanceerde, om post te vatten in het Dorp *Orderen*, niet verre van de *Kruisschans* gelegen, daar den Vyand sterk na toe trok.

De Colonel van de Artillery, zynde alreede daar omtrent geavanceerd, had alreede drie à 400 Mannen van de Gecommandeerden der Artillery daar heenen gezonden, die ook al Post hadden onder Commando van den Heer Col. *Palm*, welke ook aanstondts geattaqueerd wierd, doch de Vyanden vigoureuselyk repousseerde; dien ik aanstondts deed souteneeren door de 2 voorschreeve Bataillons, welke zich ook met groote vigeur defendeeren: doch kost geen meer secours vinden, om dat onze Infantery aan vier à vyf kanten wierd geattaqueerd, van vooren en van agteren, en onze Ruitery in die gebrokene Landen geen dienst konde doen: waar op den Vyand aan 't voorschreeve Dorp, zo langs den Dyk als door de Polders, zyne attaques zo sterk vernieuwde, met versch Volk, dat de onze geforceerd wierden; daar van weinige zullen gechappeerd weezen. Ik my houdende een musketschoot daar van daan by de Artillery, op een hoek daar drie Dyken te samen kwamen, daar de onze overal gerepousseerd wierden, en ik niet en zoude hebben konnen ontgaan gevangen te worden, indien ik een halve minut langer daar had blyven staan, zonder eenige retraite, was genoodzaakt den weg van *Antwerpen* in te slaan: doch een weg op de linker hand vindende, welke na 't Dorp van *Ekeren* liep, daar wy gelogeerd hadden, sloeg de zelve à tout hazard in, met omtrent 30 Paarden met allerhande slag van Volk. In 't Dorp van *Ekeren* komende, vonden wy 't zelve vol *Franschen* gedisparseerd; doch ons

Groen

Groen van de Hoofden gezocht hebbende, maakten zy semblant van zeer *Fran-schen* te weezen, en borsten zo door, zynde voort by de Hollanders by *Oostmalle*, en zo door eenige Dorpen dezen morgen tot *Breda* aangekomen; 'k niet konnende weeten, ymand van het ongelukkig Corpus het zal weezen konnen ontkomen; dewyl 't geheel op de Dyken, en in de Polders bezet was. Wy hadden, met goedvinden van alle de Generaals, alle de groote Bagagie 's nagts te vooren naar *Bergen op Zoom* gezonden: doch daar was niet meer als al zo veel Bagagie voor onze oogen geplonderd; hebbende ik niet meer als myne kleederen aan 't lyf behouden. 1703. *Augusti.*

De Heer Tresaurier *Hop*, die alreedts bykans gevangen geweest, en noch by my was toen ik my retireerde, verzogt ik my te willen volgen; het welke hy ook eenigen tyd deed: doch is, zo my gezegt is, eer aan 't Dorp van *Ekeren* k wam, wederom te rug gereden; zo dat ik niet weet, waar hy gebleven zal zyn. Ik ben over deze ongelukkige Actie ontroostelyk: en dewyl aan deze Troupen geen verzamelen meer is, zo zal ik hier haare Hoog-Mogende orders afwagten, of hier blyven zal. Ik geef hier ook kennisse van door een Expresse aan den Heer Hertog van *Marlborough*, om zyne mesures daar na te neemen: en geef ik in bedenken, of het dienstig zal weezen, dat haare Hoog-Mogenden aan den Heer Generaal *Koehoorn* schryven, dat eenige van zyne by hem hebbende Bataillons aanstondts naar *Bergen op Zoom* wil zenden; dewyl anders die Plaats groot peryckel loopen zal, alzo de werken noch sober zyn; en ook of *Breda* niet beter dient voorzien te worden.

Waar mede,

Wel Edele Gestrenge Heer,

Breda den 1sten. July 1703.

Getekend,

WASSENAAR.

Tweede Brief.

Wel Edele Gestrenge Heer,

Na dat ik gisteren morgen, op myne aankomst alhier, U Wel Edele Gestrenge kennisse hadde gegeeven van het geene op den 30sten. Juny tusschen *Lillo* en *Ekeren* was gepasseerd, hebben wy des avondts door Deserteurs alhier confuse tydinge gekregen, het welke van deze morgen ook is geconfirmeerd, dat den Vyand zich des nachts in groote confusie hadde geretireerd, en aan onze Troupes daar door gelegentheid gegeeven om noch op *Lillo* te konnen retireeren; dat een manifest mirakel van den Hemel is, daar van de verdere particulariteiten noch niet weet.

1703. Augusti. Myn ongeluk is geweest, dat, na het Dorp *Orderen* bezet te hebben met de twee Regimenten van de Heeren *Slangenberg* en *Fagel*, ik my in een hoek van dien Dyk zonder Troupes hebbe bevonden, bezet van alle kanten, zonder by eenige van onze verdere Troupes te konnen geraken; dewyl een breede Graft, genaamt de *Schyn*, voor my hadde, daar niet konde over komen, zo dat geen andere partye kost nemen als my gevangen te geeven, of my te retireeren, op die wyze als in myn vorige geschreven hebbe.

Ik vertrek zo aanstonds naar *Bergen op Zoom*, om my van daar naar het Leger tot *Lillo* te vervoegen, alwaar de verdere orders van haare Hoog-Mogenden met alle respect zal afwagten. Ik blyve,

Wel Edele Gestrenge Heer, &c.

Breda den 2den. July 1703.

Was getekend,

WASSENAAR.

P. S. Na dezen geschreven te hebben, komen hier twee *Deensche* jonge Heeren van *Parys*, met Paspoort, zynde gisteren van *Antwerpen* gegaan; welke relateeren, dat binnen de voorsz. Stad over de 1500 Gekwetsten zyn binnen gebragt, hebbende zelfs over de 1000 gezien: zeggende, dat de *Franschen* zich met zulken precipitantie hadden geretireerd, uit vreeze dat ons groot Leger iets op dat van den Heer de *Villeroy*, door dat groote Detachement verminderd, zoude mogen tenteeren; als mede dat de Franschen, die ons geattaqueerd hebben, 22000. Man zyn sterk geweest.

In dit moment ontfange ik haar Hoog-Mogende Missive en Resolutie van den 1sten. dezer; den Heer *Salisch*, noch ik, niet oordeelende dat het nodig is eenig Volk van den Bosch te doen komen, dewyl ons groot Leger alrede zo verre is geavanceerd, dat deze Stad daar mede gedekt is.

Derde Brief.

Hoog-Mogende Heeren,

Door het geene met myne twee Brieven aan den Griffier Fagel van den 1sten. en 2den. dezes uit *Breda* hebbe geschreven, zullen Uwe Hoog-Mogenden zonder twyfel vernomen hebben in wat staat ik derzelver Troupen in de Actie met den Vyand op den 30sten. der voorleden Maand hebbe gelaten, en de redenen die my alstoen bewogen; te weten een algemeen en naar alle menschelyke schyn onvermydelyk verlies van alles, rondom omsingeld zynde, my met het uiterste gevaar dwars door den Vyand te retireeren.

Ik moet echter bekennen, Hoog-Mogende Heeren, dat het apparent gevaar, waar

waar in alle de Troupes alstoen waren, en na gezien te hebben dat alle aangewende yver en vigilantie, door gebrek van Volk, te vergeefs was, en de Vyanden met groote magt, naar de plaats alwaar my bevond, binnen een Pistoolschoot ingedrongen waren, zonder dat eenig Secours konde bekomen om die laatste Post te defendeeren, zulks my al te haastig met den voorschreven Brief een oordeel over het succes heeft doen vellen; als niet konnende presumeeren, dat door een evident Mirakel, en extraordinaire vigeur, U Hoog-Mog. Troupes zouden gered, en myn ongeluk daar door dies te grooter werden. 1703. Augusti.

En of op U Hoog-Mogenden Ordre my weder naar *Bergen op Zoom* hebbe begeven, en van daar met de Heeren U Hoog-Mogende Gedeputeerden hier gekomen ben, en het Commando over de Troupes gereassumeerd, ook van de gezamentlyke Generaals en Officiers van het Leger, die van de ware geschapenheid der zaken bewust zyn, geen swarigheid werd gemaakt om aan myne orders te obedieeren; zo kan echter niet verby, U Hoog-Mogenden te betuigen, hoe zeer het my aan de ziele raakt, te moeten weeten, dat myne gehoudene Conduite, in dit geval, by veele luiden ten deele door onkunde, ten deele door kwaadaardigheid, werd geblameerd; waar door genoegsaam een gantsche opschuddinge is veroorzaakt, en ik aangezien werd als een Persoon aan wien het Gezag over de Troupes van den Staat niet behoorde te werden vertrouwt. En nademaal het my onmogelyk is op dien voet, en zo lang als de wereld niet van het tegendeel overtuigd is, gerust te konnen wezen, die nu over de dartig jaren de eere hebbe gehad om den Lande getrouwelyk te dienen, zonder dat ooit iets op myn gedrag te reprocheeren is gevallen, en ik ook meene daar in tot het einde van myn leven te volharden; zo hebbe de Heeren U Hoog-Mogenden Gedeputeerdens gebeden, my permissie te verleenen om voor eenige weinige dagen naar den *Hage* te mogen gaan, en my voor U Hoog-Mogenden te justificeeren van de kwade gedagten, die tegens my opgevat zyn; 't welk my door Hoog-Gemelde Heeren is toegestaan, en ik derhalven hoope Uwe Hoog-Mogenden in 't korte overtuigende blyken van myne onnozelheid te konnen geeven.

Waar mede, Hoog-Mogende Heeren,

Den 8sten. July 1703.

Geteekend,

WASSENAAR.

Wanneer zyne Edelheiheid dan in gevolge van dezen laatsten Brief in den Haag was aangekomen, heeft hy zyne verantwoording voor eerst op den 16den. July mondelyk gedaan, en dezelve daar na by wyze van een (a) Memorie of Raport, op den 19den. der zelve Maand schriftelyk aan de Heeren Commissarissen van haare Hoog-Mogenden overgeleverd.

(a) Zie pag. 16

1703. Augusti. En of dit niet genoeg ware geweest, wierd vervolgens ook nog door zyne Edelheid, tot te beter verdeediging van des zelfs conduite in deze gelegentheid, en om te dienen tot verklaaring van de swaarigheden welke gemoveerd wierden op het Relaas of Raport door gemelde zyne Edelheid overgegeeven, d'onderstaande Memorie aan haare Ed. Mogenden gepresenteerd.

MEMORIE

Dienende tot elucidatie van de swarigheden die gemoveerd worden op het Relaas door den Heere van Obdam overgegeven.

ALzo ik met veel ongenoegen moet vernemen, dat, niettegenstaande de Relatie op den negentienden July laatstleden aan U Edele Mogenden schriftelyk overgegeeven, van het geene op den 30sten Juny daar te vooren in de Batalje tusschen Hoeven, Orderen en Wilmerdonk, voornamentlyk ten mynen opzichte, is voorgevallen, en waar door getracht is de wereld aan te wyzen hoe onmogelyk het voor my is geweest my in die omstandigheden van zaken anders te gedragen als gedaan hebbe, veele Menschen echter alsnoch door manquement van genoegsame informatie van 't gepasseerde geen regt begrip en kennisse hebbende van de grond alwaar het Gevecht is geschied, of misleid door abusive dubbelzinnige en zelfs malitieuse relatien van anderen, als ook defectueuse explicatien van het Plan dat van de Batalje is uitgegeeven, verscheidene verkeerde opvattingen en reflectien maken, ten hoogsten strekkende tot myne disreputatie; zo hebbe goedgedacht de volgende remarques tot ophelderinge van alle verdere swarigheden hier ter neder te stellen.

I. Werd gemoveerd, dat den Heere van Obdam, by het Kanon in den hoek van den Dyk gaande van Wilmerdonk naar Orderen zich bevindende, aldaar had behooren te blyven, en zich eer gevangen laaten neemen, of dood schieten, als die Post verlaaten; en hoe het komt, dat den Heere Thesaurier Generaal Hop, als ook de Colonel van de Artillery Verschuur, daar wel hebben konnen blyven.

I.

Behalven dat het een Generaal, commandeerende *en Cheff*, vry staat zich te begeven op wat plaats hem goeddunkt, zonder dat hy gehouden is reden daar van te geeven; zo werd gevraagd, of een Generaal zich geduurende een Gevegt bevindende op een plaats zonder eenige Troupes altoos by zich te hebben, of te konnen krygen, om den Vyand op te houden, of afbreuk te doen, niet beter doet zich te vervoegen ter plaatse daar Troupes zyn om den Vyand tegen te gaan, als zich zonder eenige nut of dienst van 't Gemeen te laaten gevangen nemen, of dood schieten.

Of

Of het zelfs de pligt niet en is van een commandeerenden Generaal, zo veel doenlyk, allerwegen waar het vereischt word, zyne ordres te geeven, en ten dien einde alle bedenkelyke middelen te gebruiken om op zodanige plaatsen te komen daar hy oordeelt dat zyne presentie van de meeste nut kan wezen. 1703. Augusti.

Dat ook, behalven dat ik niet bevoegd was, veel min dat het myne pligt zoude geweest zyn op te volgen 't geene by den Heer Thresaurier Generaal Hop (die zich maar casueel aldaar bevond, en met het Gevegt niet te doen had) gedaan is, geaffirmeerd kan worden, dat welgemelde Heere Hop al van te vooren van den Dyk af is geweest, eer dat ik op 't toeschieten van den Vyand naar den hoek van den Dyk, alwaar het Kanon stond, onder de groote confusie en gedrang van allerhande Menschen, Paarden en Bagagie, mede daar over ben geraakt.

Wat aangaat den Colonel Verschuur, dezelve had aldaar zyne Post, die hem aanbevolen was, en die hy als een eerlyk Man tot het uitterste moest defendeeren; gelyk ook by hem met zeer veel courage en beleid gedaan is.

II. Ter oorzaake dat in geene van de andere Relatien, als ook niet in de explicatie van het Plan, recht is uitgedrukt de tyd wanneer de diverse Actien, Mouvementen van de Troupes, en bezetten van de Posten is gedaan, resulteeren daar uit veele misverstanden in prejuditie des Heeren van Obdam.

II.

Wanneer in de explicatie op het Plan onder de Letter S. staat, dat de Vyand de onzen uit het Dorp Orderen dede retireeren, was het al ruim zeven uuren des avondts; en vervolgens was het al na dien tyd wanneer onze Ruitery zich in batalje stelde, zo in de Vlakte als op den Dyk, waar van onder de Letter T. mentie word gemaakt.

De Post van een Wacht te voet van sestig Man en twintig Dragonders, getekend K, was al op dien hoek gecommandeerd geweest sedert de komst van 't Leger in 't Campement van Ekeren, om de communicatie met Lillo open te houden: dog dezelve zyn by het Fort in 't begin van 't Gevecht verder den Dyk op naar 't Fort Philippe gezonden, om het uitloopen van dat Garnisoen te beletten.

Door de Letters CC. word aangewezen de plaats daar men drie Esquadrons Ruiters van de linker Vleugel deed posteeren, om de onzen voor de insultes van die van het Fort Philippe te dekken; zonder daar by aan te teekenen, dat zulks eerst des avondts over agten, en na dat de Vyand het daar zynde Kanon al geattaqueerd had, is geschied.

III. Werd door eenigen geobjecteerd, waarom den Heere van Obdam, ziende dat hy geene van onze Troupes konde komen, wanneer zig agter het Dorp Wilmerdonk bevond, niet zo wel als den Heere Hop weder op den Dyk is gekomen?

1703. Augusti.

III.

Hoe licht in de confusie van een Gevecht Menschen van een konnen gescheiden worden, of schoon zeer na by malkanderen zyn, den eenen gevangen of dood geschooten, en den anderen ontkomen, zulks word best verstaan door zodanigen die zich in diergelyke occasien hebben bevonden: en wat de intentie van den Heere Hop is geweest, als hy zich over den Dyk begeven, en wanneer, en op wat plaats, de zelve zich van my heeft afgezonderd, om weder naar den Dyk te keeren; kan ik niet wel beantwoorden; vermits ik een kleinen weg ter linker zyde inslaande, met voornemen, en, om indien mogelyk was geweest, my weder by eenigen onzer Troupes van de rechter Vleugel te vervoegen, zeer schielyk onder den Vyand, die aan beiden zyden van dien weg in 't Koorn was, en die op my vuur gaven, ben bezet geworden, 't welk my verpligtte met moeder haast voort te ryden, zonder een anderen weg te vinden, als die naar Ekeren liep, en dicht by welk Dorp weder verscheidemaal op my geschooten wierd; zo dat eindelyk in dat Dorp gekomen zynde, en dat mede vol Vyanden vindende, is de vraag, of alstoen den zelven weg wederom had behooren te keeren; door den Vyand heen, en naar een plaats daar niets goeds konde uitrechten; of ik beter gedaan hebbe, op 't aanraden van zodanigen dien de gelegentheid van 't Land wel bekend was, en naar vergeefs getracht te hebben de linkerhand afte slaan, de partye te kiezen die voor my alleenig over was, te weten den weg over de groote Heide na Breda in te slaan.

De Capiteins Westerkerke, Paysen, de Controlleur van der Lingen, de Luitenant Smits, in het Regiment van Fagel, de Lieutenant van de Guides Breukelman, N. Castel, Adjutant van den Generaal Quartier-Meester Ivoy, en verscheide andere meer, die by my zyn geweest wanneer gecoupeerd ben geworden, en my verder verzeld hebben, zullen van alle 't geene, dat daar ontrent gepasseerd is, getuigenisse der waarheid konnen geven; gelyk ook alle eenige schriftelyke Attestatien onder my hebbe, dewelke, des begeerd zynde, altoos zal konnen produceeren.

J. B. van WASSENAAR.

Aankomst der Oost-Indische Retourschepen.

Van elf Oost-Indische Retourschepen, welke op den 6den. dezer Maand altemaal behouden zo binnen als voor de Havenen dezer Landen kwamen t'arriveeren, zag men daags daar aan d'onderstaande Carga.

Gro-

1703. Augusti.

Generale CARGA ofte Ladinge van 11 Oost-Indische Retourschepen, met Namen, de Spiegel, de Liefde, 's Landts Welvaren, het Huis te Loo *en* Vosmeer *voor de Kamer Amsterdam*; Oosterstein *en* Domburg *voor Zeeland*; Reigersdaal *voor Delft*; Grimmestein *voor Rotterdam*; Nieuburg *voor Hoorn*, *en* de Gent *voor Enkhuizen*, *in 't laatst van November des voorleden Jaars van Batavia vertrokken*, *welke den* 6den *Augusti*, 1703 (*God Lof*) *alle behouden*, *zo binnen*, *als voor de Havenen dezer Landen gearriveerd zyn*.

3428744 ℔ bruine Peper.
625 ℔ witte Peper.
301000 ℔ Noten.
74844 ℔ Foulie.
265600 ℔ Kaneel.
26700 ps. Geconfyte Noten.
25336 ℔ Geconfyte Gengber.
2204000 ℔ Salpeter.
12500 ℔ Japans Staaf-Koper.
17750 ℔ Chinees Koper.
24 ℔ Persiaans Monster-Koper.
12481 ℔ Siams Thin.
350037 ℔ Indigo Biana.
6071 ℔ Indigo Chirchees.
6090 ℔ dito Jambosier.
2029 ℔ dito Javaans.
2512 ℔ dito Cormandel.
264255 Siams Sappanhout.
428638 ℔ Bimaas dito.
59728 ℔ Javaans dito.
47687 ℔ Caliatourshout.
594 Moren Saleyers Ebbenhout
205499 ℔ Bengaalsche Zyde.
17963 ℔ Chineesche Zyde.
40546 ℔ Persiaansche Zyde.
24595 ℔ Florette Garen.
30750 ℔ Javaans Cattoene Garen.
11385 ℔ Sourats dito.
21349 ℔ Kiermansche Wol.
728582 ℔ Poeyer-Suiker.
87289 ℔ Kandy-Suiker.
7935 ℔ rood Zegellak.
25193 ℔ Kurkuma.
224845 ℔ Cauwa of Coffy.
5100 ℔ Benjuin.
6 ℔ Campher Baros.
512 ℔ Drakenbloed.
1642 ℔ Oly van Noten in Koeken.
850 ps. Handrottingen.
819 ℔ Wysmoet of Witmont.
14850 ps. Armozynen diverse.
6840 ps. diverse Zyde Stoffen.
2000 ps. Zyde Alegias.
725 ps. Atlassen.
1440 ps. Soesjes.
2000 ps. Lhymenias.
200 ps. Reftas.
20350 ps. Tonquinse Pelangs.
90 ps. witte Geblomde Chineesche Pangsjes.
2000 ps. Golgassen.
1060 ps. witte Tonequinsche Chiourongs.
1307 ps. Geschilderde Chitsen.
80 ps. Geschilderde Neusdoeken, Engelsche Soort.

Catoene Lywaaten.

700 pieces diverse Mouris.
4000 ps. Bethilles Ternatanes.
1700 ps. dito Otisaals.
650 ps. dito Calewaphoe.
200 ps. dito fyne gebleekte Engelsche
soort-

1703. Augusti.

soort.
550 ps. dito Sestergantyn.
50 ps. dito Alegias.
480 ps. Madaphons of Alegias Sabanys.
2400 ps. dito gemeene gebleekte.
18318 ps. diverse Salempoeris.
7350 ps. Mallemolens.
1040 ps. Cassa Bengale.
6880 ps. Douriassch.
200 ps. Therindains.
500 ps. Tansjeeps.
1620 ps. Aammans.
400 ps. Milmils.
1100 ps. Sanen.
480 ps. Cabajen rouwe dubbelde.
6900 ps. Savogesjes.
460 ps. Amiertjes.
7040 ps. Gebleekte Parcallen.
2600 ps. Alibances.
1000 ps. Cottobanys.
8280 ps. Dongrys gebleekte.
5597 ps. Niquanias.
700 ps. Mabesslebanys.
7140 ps. Bhetms.
2100 ps. Chitsen Chitonze.
4000 ps. Chitsen met Zilis, nieuwe Modese.
2700 ps. dito van Bengale.
7800 ps. Chitse Chitsbontrias.
25700 ps. Gerras.
9794 ps. Witte Bergupaats.
2300 ps. Blaauwe dito.
5850 ps. Dongrys of Poutkas.
12900 ps. Roemaals divers.
5650 ps. Photassen.
3750 ps. Tapckankenias.
22230 ps. Chiouters Deriabadys.
7919 ps. Chiadder Boraal.
22800 ps. Corroots.
534 ps. Lochorias.
2000 ps. Kannekyns.
12902 ps. diverse Gingans.
18400 ps. diverse Baftas.
21500 ps. divers Guinees.
7400 ps. divers Zeildoek.

Publicatie tegens Theodorus de Cocq naar alle de Steden en Plaatsen van Holland en West-Vriesland afgezonden.

(a) Zie pag. 104.

Drie à vier dagen daar na, te weeten den 10den. der Maand, wierd de volgende Publicatie van de Heeren Gecommitteerde Raden der Staaten van Holland en West-Vriesland tegens Theodorus de Cocq, wegens wiens aanstellinge door den Paus tot Provicarius Apostolicus over de Roomsche Kerken in de Vereenigde Nederlanden, by gelegentheid der suspensie des Aertsbisschops van Sebaste van zyn Ampt van Vicarius Apostolicus aldaar, wy in de (a) voorgaande Maand hebben gesproken, naar alle de Steden en Plaatsen der gemelde Provincien afgezonden, ten einde op de gewoonlyke wyze, en daar zulks te geschieden gebruikelyk is, in de zelve afgekondigd en aangeplakt te worden.

PU-

1703. Augusti.

PUBLICATIE

DE *Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en West-Vriesland*, Allen den geenen, die dezen zullen zien ofte hooren lezen, SALUT, *Doen te weeten*: Alzo tot onze kennisse gekomen is, dat eenen Theodorus de Cock, zynde geweest Roomsch Priester tot Leiden, ondernomen heeft over en ter zaake van het emaneeren van haarer Edele Groot-Mogende Placaat van den 17. Augusty 1702., tegens het exerceeren van het Vicarischap, by den voornoemden de Cok, mitsgaders het geene dies aangaande zoude mogen wezen voorgevallen, aan eenige Kardinaalen tot Romen in de Latynsche Taale te schryven een Missive onder dato 10. November des voorschreven Jaars 1702., en onder andere in de voorschreve Missive te laaten influeeren eene zeer schandaleuze en calumnieuze Periode, hier na, zo in de gemelde Latynsche, als in de Nederlandsche Taale overgezet zynde, van woorde tot woorde geïnsereerd.

Credere vix potuimus, hæc potuisse suaderi; nedum persuaderi nostris Dominis, cæteroqui moderatis, prudentibus, coniventibus: sed avaritia, quæ perdidit Christum, tradidit & Christi Vicarium & hujus minimum Provicarium. Inter multos optimos facilè invenitur unus malus; & inter multos liberales unus avarus. Inter Senatores, ex quibus constat supremus Senatus, præsidet prænobilis ac præpotens Toparcha de Duvenvoirden, cui cæteri primas deferunt & propemodum morem gerunt. Hunc adversarii Domini muneribus excæcasse: quicquid sit, illos munera, & quidem notabilia expendisse, certissimum est,

Wy hebben naauwelyks konnen gelooven, dat deze dingen konden werden aangeraaden, veel min dat daar toe zouden konnen bewoogen werden onze zeer vermogende Heeren, anderszins zachtzinnig, voorzichtig, ooglukende: maar de gierigheid, die Christum heeft doen verlooren gaan, heeft ook den Stedehouder van Christus, en des zelfs geringsten Onderstedehouder, verraden. Onder veele goeden word lichtelyk eenen quaaden gevonden, en onder veele mildadigen eenen gierigen. Onder de Raaden, waar uit den voornaamsten Raad bestaat, zit voor den Wel-Edelen en Mogenden Heer van Duvenvoirden, wiens gevoelen de andere genoegsaam opvolgen, en byna het haar daar na schikken. Dezen hebben de Tegenpartyders's des Heeren met giften en gaven verblind: hoe zy van wat het wil, dit is heel zeker, dat zy geschenken, en die zeer aanzienlyk, hebben te koste gelegt.

1703. Augusti.

ZO IS 'T, dat wy considereerende, dat zekerlyk van den voorschreven Brief veele Copyen en Afschriften gemaakt, en allerwegen gadissemineerd zyn; dat daar door merkelyk werd gelœdeerd de eer, goede naam en faam, niet alleen van den voornoemden Heere van Duvenvoirde, maar ook gekrenkt de hoogheid en de digniteit van het Collegie van haare Edele Mogenden; dat by ons tot het apprehendeeren van den voornoemde de Cock, omme hem over het gunt voorschreven is, en specialyk over de voorschreve periode, te hooren, en te ondervraagen, de noodige ordre gesteld zynde, den zelven ontvlucht is: Dat echter de Justitie en het gemeene Land daar aan ten hoogsten is gelegen, dat zodanigen eer-beroovende, diffameerende en enorme delict anderen ten exempel werde gestraft, wy goedgevonden en geresolveerd hebben, zo als wy doen by dezen, aan die geene die zal komen te wege brengen en effectueeren dat den voornoemde Theodorus de Cock in handen van de Justitie kome te geraken, tot een prœmie te zullen geven en doen betaalen de somme van drie duizend Caroli guldens, en dat noch daar en boven de naam van den Aanbrenger zal werden gesecreteerd. Gedaan in den Hage onder het kleine Zegel van den Lande, dezen agtsten Augusty 1703.

Onder stond,

Ter Ordonnantie van de Gecommitteerde Raaden.

En was getekend,

SIMON van BEAUMONT,

Carga der Ceylonsche Retourschepen.

Voegt by de voorgaande Carga der elf Oost-Indische Retourschepen noch de volgende van vier welke ter zelve tyd van Ceylon weder in het Vaderland te rug kwamen.

Generale CARGA ofte Lading van vier Oost-Indische Retourschepen, met Namen, Horstendaal *en de* Thée-Boom *voor de Kamer van Amsterdam;* Overryp *en het* Huis te Byweg *voor de Kamer van Zeeland; welke den* 24sten. *December,* 1702, *van Ceylon vertrokken, en den* 6den. *Augusti,* 1703: *(God Lof) behouden, zo binnen, als voor de Havens dezer Landen, gearriveerd zyn.*

5013 ℔ bruine Peper.	102365 ℔ Caliatours-Hout.
67084 ℔ Foulie.	1447 ℔ Kiermansche Wol.
21760 ℔ Caneel.	4930 ℔ Borax.
213453 ℔ Salpeter.	15000 ℔ Mallabaarsche Cardamom.
397544 ℔ Sapanhout.	1800 ℔ Ceilonsche dito.

156877

1703. Augusti.

156877 ℔ Cauris.	50 ps. Therindains.
2400 ps. Socsjes.	100 ps. Sanen.
700 ps. Geschilderde Chitsen.	160 ps. Cabayen.
120 ps. Neusdoeken van Cormandel.	100 ps. Sologesjes.
	320 ps. gebleekte Parcallen.
Catoene Lywaaten.	2100 ps. Alibanees.
	1100 ps. Cossibanys.
	5120 ps. Dongrys.
500 Pieces Mouris diverse.	6100 ps. diverse Caathies.
500 ps. Bethilles Ternatanes.	2600 ps. Chitsen van Pattena.
180 ps. Sestergantyn.	18000 ps. Roemals divers.
700 ps. Otizaals.	480 ps. blaauwe Boulangs.
3200 ps. dito diverse.	1180 ps. Taffachelas Gingans.
22882 ps. diverse Salempouris.	17200 ps. divers Guinees
10370 ps. Cassa Bengale.	

Order aan die van Duinkerken gegeeven om de Schepen van Hamburg, Lubek, en Bremen in de Havenen van Vrankryk op te brengen.

Eindelyk: men zag nu alhier de Copy van een Brief, door Monsr. de Pontchartarin aan d'Amptenaars der Admiraliteit van Duinkerken geschreeven, luidende als volgt.

Messieurs,

DE *Hanze-Steden* de Avocatoria van den Keizer aangenomen hebbende, en daar door Vyanden des Konings geworden zynde, zo heeft zyne Majesteit my bevolen Ulieden te adviseeren, dat gy de Kapers van de *Havens* uwer Jurisdictie bericht, dat zy alle de Schepen van die Steden, in wat plaatsen zy die ook vinden mogen aanhouden, en in de *Havens* van het Koningryk opbrengen, alwaar ze voor goede pryzen zullen verklaard worden. De Steden zyn *Hamburg*, *Lubek*, en *Bremen*; waar omtrent gylieden hebt aan te merken, dat de Schepen van het Hartogdom *Bremen*, die met een Pas des Konings van Sweden varen, onder deze Ordinantie niet begrepen zyn. En ingevalle eenige Schepen van die Steden zich in de Havens van uwe Jurisdictie bevinden, zo is de meening van zyne Majt., dat gy die aanhoud. Laat my weten wat gy doen zult, ten einde ik 'er aan zyne Majt. verslag van doe. Ik ben, Messieurs, uw toegenegene t'uwen dienste.

Marly, den 18den. *Augusty* 1703. *Pontchartrain.*

1703. September.

SEPTEMBER.

Pauselyk Geld door de Hussaaren genoomd.

IN 't begin der Maand verstond de Paus, dat een Troup van verloopene Hussaaren een somme Gelds, welke de Kardinaal van Boulogne na Parma en Placensa stuurde, tot de betaaling der Pauselyke Krygsbenden die aldaar in bezetting lagen, had weggenomen. Gelyk zyne finantien in een zeer kwaaden staat waren, en dat zelfs d'Apostolische Kamer meer als een millioen ryksdaalders ten achteren was, kon het verlies van dit geld niet anders dan als een groote slag voor hem aangemerkt worden. Gaarne zou hy 'er de betaaling weder af geëischt hebben van den Keizerlyken Generaal: doch hy oordeelde wel, dat het verloorene moeite zou weezen; en hield 'er zig derhalven tot noch toe van af.

Vrankryk tracht den Paus op nieuws aan zig te verbinden.

Midlerwyl had men nieuwe instantien aan den Heiligen Vader gedaan, om te weeg te brengen, dat hy zig met nieuwe banden aan Vrankryk mogte verbinden, door het Prinsdom van Fondi voor Don Horatio, zyn Broeder, aan te neemen: dog hy verschoonde zich 'er nochmaals af, met voor te wenden, dat hy zulks niet zou konnen doen zonder zich van de Bulle tegens het Neefschap af te wyderen. Men wist niet, hoe d'Allerchristelykste Koning dit antwoord zou uitleggen: maar veele lieden geloofden, dat de rechte zin, dien men 'er aan moest geeven, was dat de Heilige Vader wel wenschte dat de zaak geschiedde zonder hem 'er zyne meening over af te vorderen. In der daad, 't zou de beste wyze van doen in deze gelegentheid zyn geweest; dewyl men hem daar door van alle bekommeringen bevryd, en hem een glimpig antwoord beschikt zou hebben ten opzichte der verwytingen van zydigheid welke hem van de kant des Keizers gedaan zouden hebben konnen worden: maar 't scheen, dat het Vrankryk voor deze reis aan doordringendheid ontbrak, of om beter te zeggen, dat het zyne geschenken niet in de waagschaal wilde stellen.

Prins Vau-

Het gevangen neemen van twee considerabele Persoonen, kort agter mak-

naalkander, maakte een groot gerucht binnen Romen. 't Waren de Prins Vahini, van wiens (a) stribbelingen met den Heiligen Vader wy meermaalen hebben gesproken, en de Graaf Carandini, de zelve tegens wien men geduurende het laatste Conclave ter zaake van eenige onvoorsichtige woorden die hy zich, na men wilde, noopende de weezendlyke punten van het Roomsch-Katholyk Geloof had laaten ontvallen, zeer strenge vervolgingen had gedaan. Wat den eerstgenoemden belangt, hy had zig geduurende eenigen tyd afweezig moeten houden, dog eindelyk verlof gekreegen om in den Kerkelyken Staat te mogen verschynen, op voorwaarde dat het alleenlyk te Civita Vecchia zou weezen, en dat hy zig zo lang in die Stad zoude onthouden tot dat het zyne Heiligheid beliefde daar anders over te schikken. Dit soort van ballingschap kon van een gemoed, als dat des Prinsen Vahini, zo lang niet verdraagen worden. Hy kwam te Romen in de Maand Augustus; en vertrouwende zig op zyne Waardigheid van Ridder der Order van den Heiligen Geest, reed hy den 25sten. met twee pragtige Karossen naar de Kerk der Franschen. Dit wierd den Paus aanstondts overgedraagen, welke zich door dit gedrag getrotseerd vindende, den Prince des anderendaags door den Barigel gevangen deed neemen, en in het Kasteel S. Angelo brengen, alzo openbaar als hy zich daags te vooren naar de Kerk der Franschen had vervoegd. Men meende, dat de Kardinaalen Barberini en Janson de Fourbin zich aanstondts in de weer gemaakt zouden hebben om hem de vryheid te bezorgen: dog zy dorsten het voor alsnoch niet onderneemen: en het stond te gelooven, dat zy, als wyze staatkundigen, zo lang wilden wachten tot dat d'eerste beweegingen van den Heiligen Vader over gegaan waren, eer zy 'er hem af spraken.

1703. Septemb.

[...]hini en Graaf Carandini gevangen genomen.

(a) Zie 1 Deel van het Jaar 1702. pag. 108, enz.

Wat den Graave Carandini betreft, 't was om geheel iets anders, als de zaak van den Prince Vahini, dat hy gevangen wierd genomen. 't Geschiedde in zyn Huis op den 6den. der Maand September, met een groot gerucht, door een kloek getal van Sbirris, welke hem op den klaaren dag, en in 't gezicht van al de wereld, in de Gevangenis der Inquisitie bragten: waar uit men lichtelyk kon oordeelen, dat hy beschuldigd moest weezen van gevoelens, strydende tegens het Roomsch-Katholyk Geloof, te hebben. 't Was ook d'algemeene gedachte: doch niemand wist, welke eigentlyk die gevoelens, die men hem te last lei, mogten weezen.

1703. Septemb.

Duël tusschen den Marquis de Santa Croce en den Baron Gavoti.

Twee dagen te vooren hadden met malkander in duël gevochten de Marquis Scipio de Santa Croce en de Baron Angelo Gavoti, over een geschil 't geen zy des Zondags hadden gehad, ter gelegentheid van d'ontmoeting hunner Koetsen, zo als zy van het hooren eener Serenade by de Koninginne Douairiere van Polen weder te rug keerden. De laatstgenoemde, die op het aanhitsen van zyne vrienden, wanneer hy t'huis was gekomen, den anderen (welke hem wegens zyne onbeleefdheid in niet te willen wyken, en het gebieden aan den Koetsier van stil te blyven staan, ten einde alzo den weg te belemmeren, zyne onheusche maniere van doen, benevens zynen laagen aankomst, schamperlyk had verweeten) had uitgedaagd, liet 'er het leeven; en de Marquis in een Kerk gevlugt zynde, deed hem de Keizerlyke Ambassadeur heimelyk met eene zyner Karossen van daar haalen: en sedert vertrok hy na Weenen, alwaar zyn Vader het Ampt van Hofraad zyner Keizerlyke Majesteit bekleedde. Ondertusschen liet d'Overigheid alle zyne goederen aantasten, en aan zyn proces arbeiden. Ook was 'er order gegeeven om de Secondes van wederzyde in 't gerecht te vervolgen: dog dezen waren voorzichtig genoeg geweest om zich 't zoek te maaken. De spraak ging, dat d'Apostolische Kamer by de dood van den Baron Gavoti honderd en vyftien duizend ryksdaalders, die hy op de Bergen had, en daar hy de lyfrenten af trok, voordeel kwam te doen: een groote troost in den kwaaden staat van haare Finantien.

Gevolg der zaak van den Prince Cesarini. (a) Ziet pag. 6.

Een andere zaak, welke vervolgd wierd met een yver die van al de wereld niet goed wierd gekeurd, was die van den (a) Prince Cesarini, dien jongen Heer welke de Dochter van den Schilder Marata had willen schaken. De Paus liet een Plakaat tegens hem afkondigen, waar by hy zyn hoofd op prys stelde, en een somme van zes duizend ryksdaalders beloofde aan den geene die hem levendig, en vier duizend aan die hem dood in handen van het Geregt kwam te leveren.

Missionarissen door den Keizer van Abyssinien verzogt, met uitzondering der Jesuiten. (a) Ziet pag. 116

In de zaaken der (a) voorgaande Maand is gezegt, dat eenige Geestelyken der Order van S. Franciscus zes jonge Ethiopiers aan den Paus hadden gepresenteerd, welke aan hem gezonden waren door den Keizer van Abyssinien, om in de Katholyke Religie opgetrokken te worden. Dit Geschenk was verzeld met een Brief, waar in die Moorsche Vorst Missionarissen verzocht, welke het Evangelium in zyne Staaten mogten komen prediken. Deze Brief wierd door order van den Heiligen Vader gedrukt: maar men pretendeerde, dat hy 'er een artykel had afgesneeden,

den, in het welk de gemelde Keizer verzogt, dat men hem geene Jesuiten zoude stuuren, en zulks om redenen die hy te berde bragt, en die zyne Heiligheid niet raadsaam oordeelde gemeen te maaken. Die Eerwaardige Vaders hadden kortelings een Vicaris Generaal van des Pausen hand ontfangen; zynde de Generaal onbekwaam geworden om de Societeit te bestieren, ter oorzaak van zyne hooge jaaren en de swakheden van zynen ouderdom. Zy hadden zig daar van wel konnen ontslaan, indien zy gewild hadden: dog zy geloofden, dat deze believing zou konnen helpen tot hen weder in de goede gunst van zyne Heiligheid te brengen; en in der daad zy bedroogen zig niet. De Dominicaanen waren zo leerzaam niet. De Heilige Vader wilde hun een Procureur Generaal geeven, hoewel zy het regt hebben van 'er zelve een te verkiezen; 't geen dan een groot getwist veroorzaakte: maar eindelyk was de Paus genoodzaakt van zyne pretentie af te staan, en de Generaal der Order noemde tot dat Ampt den Vader Travaglio, dien men zei een Man van groote verdienste te weezen.

1703. Septemb.

Vicaris Generaal door den Pausaan de Jesuiten gegeeven.

Dominicanen weigeren een Procureur Generaal van den Paus t'ontfangen.

Eindelyk: geduurende deze Maand kwam te Romen aan een beroerdheid t'overlyden den Abt Scarlati, Agent zyner Keurvorstelyke Doorlugtigheid van Beyeren, zeer bekend in de wereld door zyne Negotiatien in Polen, en zyne gehegtheid aan den dienst des gemelden Keurvorsts en der Koninginne Douairiere van Polen, gantsch belaaden met jaaren, en laatende veel meer schulden na als goederen.

Dood van den Abt Scarlati.

NAPELS

HET gerucht, 't welk zig had verbreid wegens het wyken van den (a) Onderkoning in het Kasteel del Ovo, bevond men niet waar te weezen; gelyk ook niet en was 't geen men had gezegt wegens d'orders des Konings van Vrankryk om hem by de kop te vatten. De zaaken waren noch tot dat uiterste niet gekomen: maar men bevestigde alles 't geen ter aangeweezene plaatse is gemeld noopende de weigering van de Kasteelen van Napels de in bewaaring der Fransche Krygsbenden te stellen zonder een uitdrukkelyke order van den Koning, zynen Meester, mitsgaders noopende het misverstand 't geen 'er tusschen die van deze Natie en de Spanjaarden was, enz.

Uitstrooijing van valsche geruchten.

(a) Ziet pag. 118.

Terwyl de zaaken zich in deze gesteldheid bevonden, wierd uit order des Onderkonings een Ordonnantie afgekondigd, verbiedende op zeer swaare straffe eenigen Engelschman of Hollander te huisvesten, 't en wa-

Verbod van Onroomsche Engelsche en Hollanders te huisvesten.

1703. re hy belydenis van de Roomsch-Katholyke Religie deed, en den eed van
Septemb. getrouwheid wilde afleggen.

Aanslag van eenige Zeeroovers op het Stedetje Termoli mislukt.

Hoewel het, sedert dat men d'overkomst van den Aartshertog Karel te gemoet zag, allerwege vry wat verward stond, vond men egter *hier* en daar noch eenige Onderzaaten welke hunne getrouwheid omtrent den Koning Philips onverbreekelyk onderhielden; gelyk de Lezer uit het volgende geval kan afmeeten. Eenige Zeeroovers van Segni zo vele gewapende Barken, als ze by een konden krygen, verzameld hebbende, landden omtrent het eind der voorgaande Maand ten getale van vyf honderd by Termoli, een Stedetje van de Pouille, daar maar omtrent dartig Spanjaarden, geregelde Troupen, in bezetting lagen, gecommandeerd door een Vaandrig. De Roovers kreegen een Monnik uit een Klooster buiten de Stad, en dwongen den zelven een boodschap aan d'Inwoonders te gaan brengen, by de welke zy hen vermaanden hen binnen te laaten; beloovende hun alle goed onthaal uit den naam des Keizers. 't Antwoord was, dat ze zeer wel ontfangen zouden worden: en de Spaansche Officier ondertusschen zyne sobere Bezetting en d'Ingezetenen de wapenen hebbende doen opvatten, stelden ze zich, zelfs ook de Geestelyken, aangemoedigd door den Bisschop, altemaal in staat van zich te verdeedigen. De Roovers stonden geweldig verbaasd, wanneer zy, in plaats van de goede ontfanging die ze verwagtten, met een lossing van het kanon en de musketery begroet wierden: doch verliezende egter daarom den moed niet, vielen ze geweldigerhand op de Plaats aan, en bestormden ze acht uuren lang; in welken tyd veele van de hunne hebbende verlooren, en ziende gantsch geen hoop om tot hun oogmerk te geraaken, traden ze hol over bol weder t'scheep, latende een groot getal van wapenen en bagagie achter. Men kon hun verlies niet te recht weeten, vermits men maar vyf dooden omtrent de Stad vond: maar de lange baanen van bloed, welke tot aan de zeekant wierden gezien, doeden gelooven, dat ze hunne dooden afgevoerd hadden, om hun verlies te verbergen. In deze gelegentheid betoonden d'Inwoonders, zo wel als de Krygsknechten, een zo standvastige getrouwheid voor den dienst zyner Katholyke Majesteit, dat den Roovers de lust verging om den toon te hervatten.

GENUA. Scheepen met Koorn op aanschryvinge van Vrankryk ontladen.

Op d'onderstaande Aanschryving van Monsr. de Pontchartrain, den 30sten. July uit Marly aan de Residenten van Vrankryk, in deze Stad en te Livorno woonachtig, gedaan, wierden alhier eenige Scheepen, wel-

welke Koorn ingelaaden hadden, weder ontlaaden; doende aldus de Koning van Vrankryk zyne beveelen ook zelfs in d'Italiaansche Staaten, welke zich met den Oorlog niet en bemoeiden, gehoorzaamen. 1703. Septemb.

IK ben berigt, dat zich tegenwoordig in de Havens der Republyk van *Genua* bevinden eenige Vaartuigen, om Koorn te laaden voor onze Vyanden, welker Vloot heeft, zo my bericht word, na het Naauw van de *Straat* heeft gewend; alhoewel men veinst, dat het maar na *Portugaal* is: waar van ik kennis aan zyne Majesteit gegeven heb, en dezelve my heeft doen weeten, zyne meening te weezen, dat gy aan alle Capiteins en Eigenaars der Schepen bekend zult maaken, dat de geene, die men met Koorn gelaaden te zyn bevind, verbeurd verklaard zullen worden.

LOMBARDYEN. Capitulatie van Bersello.

IN de verhandeling der Krygszaaken, in Lombardyen voorgevallen, hebben wy in de Maand Augustus gezegt, dat de Vesting (a) Bersello zich eindelyk na een kloekmoedige en langduurige wederstand in de handen der Vyanden moest overgeeven. Ziet hier de Capitulatie, welke de Gouverneur, de Baron de Wind, niettegenstaande dat hy met zyne Bezetting maar als krygsgevangens wierd aangenomen, voor dezelve bedong.

(a) Zie pag. 123.

CAPITULATIE

Van de Vesting

BERSELLO.

I. DAt het Garnisoen krygsgevangen zal blyven.

II. Dat d'Officiers de vryheid zullen hebben van door de Stad, waar in zy gebragt zullen worden, te mogen gaan wandelen.

III. Dat de Bezettelingen in Cazernen opgeslooten zullen worden.

IV. Dat men den Soldaaten niets dan het Geweer zal afneemen, en wyders alles, wat hun toekomt, aan hen laaten.

V. Dat de Deserteurs van beide de Kroonen, welke men in de Plaats zal vinden, aan de bescheidenheid der Fransche Generaals overgelaaten zullen worden.

VI. Dat de Zieken in de Keizerlyke Legerplaats zullen werden gebragt; onder be-

1703. Septemb. beding, dat de Keizerschen een gelyk getal van Gevangens in der zelver plaats stellen geeven, of het losgeld der Zieken betaalen.

VII. Dat de Keizerschen voor honderd van die Zieken drie Fransche Officiers zullen slaaken.

VIII. Dat het Garnisoen in eene van de Steden des Hertogsdoms van Milaan zal worden gebragt.

IX. Dat den uittogt zal geschieden op den 28sten: July.

X. Dat men ter goede trouwe alles, wat in de Magazynen, en andere plaats, is, zal aanwyzen en overgeeven.

De Bezetting, welke, uit de Plaats trekkende, na Wiadena was gevoerd, wierd vervolgens, tegens den inhoud der Capitulatie, in Alexandrien, Novara, en Pavia verdeeld, en vry slecht gehandeld: doch d'Officiers genooten de vryheid van door de Steden te gaan wandelen, draagende het groen - Keizerlyk Veldteken met linten op hunne hoeden.

't Garnisoen bestond uit den Gouverneur de Baron de Wind; 1 Sergeant Majoor; 20 Capiteinen, daar onder begreepen 6 gereformeerde; 1 Capitein-Lieutenant; 24 Lieutenants te voet, der zelver Adjutanten mede onder dat getal begreepen; 25 Vaandrigs, Sergeanten en mindere Officiers; 18 Fouriers, 19 Schryvers van Compagnien, 15 Wondheelers, 144 Rotmeesters, 68 Broodbezorgers, 228 Adelborsten, 693 gemeene Soldaaten, 1 Krygscommissaris, 14 Bakkers met hun Hoofden, 3 Corporaals van het Geschut, 28 Busschieters, 5 zo Mineurs als Bombardiers, 2 Lieutenants van de Cavallery, 2 Cornets, 2 Quartiermeesters, 54 zo Ruiters als Dragonders, en 466 Zieken.

, In de Vesting wierden gevonden 51 stukken Kanon, 2 Mortieren, 5 Petards, 10000 Kogels van verscheidene grootte, 58 Haaken, 1020 zo Musketten als Vuurroers, 509 Harnassen, 690 zo Helbaarden als Verkens, 224 Bandeliers, 270 Bomben, 3000 Granaaten, 11 Carcassen, 6 Vuurkogels, 140 Vuurpylen, 170 Kardoesen, 4 Affuiten, 207000 ponden Loot, 20000 ponden Salpeter, veele Gereedschappen om d'aarde te roeren, enz. mitsgaders 15000 ponden Zout, 34 zakken Tarwe en 14 Boone-Meel, 24 zakken ongemaalene Boonen, 16 zakken Tarw, 13 gemengde, 33 zakken Haver, 300 leedige, en 42 zo Ruiters als Dragonderspaarden.

NIET-

1703. Septemb.

NIETTEGENSTAANDE de swarigheden, welke zich tegens den (a) optocht des Hertogs van Vendôme naar Trente stelden, kwam hy echter met zyn Corps in het begin der Maand September voor die Plaats. De Generaals Solari en de Vaubonne, welke eenigen tyd by Roveredo hadden gelegen, oordeelden 't niet raadsaam hem aldaar te verwachten; geloovende, dat het beter ware hunne Troupen en moed tot de verdeediging van de Stad Trente te bewaaren: met welk oogmerk zy zich dan ten getale van zes duizend Man onder het kanon van die Plaats vervoegden, wel geresolveerd om den Franschen met alle wakkerheid den overtocht van d'Adige te betwisten. Zy maakten zich ook meester van alle de gewichtigste Posten, zo op 't hangen van het Gebergte als in de Valley; en wendden alle de voorzorgen aan, welke de tyd en plaats hun konden toelaaten. Den Hertog van Vendôme, ziende alle deze schikkingen, oordeelde wel, dat het hem swaar zou vallen de Keizerschen in hunne Posten t'overweldigen, en de Stad, voornaamentlyk in een zo ver heen geloopen saisoen, te veroveren: weshalven hy zich vernoegde met de Magistraat te doen aanzeggen, dat ze hem een vryen doortocht zoude geeven, en een zekere somme geldts voor brandschatting aan hem betaalen; of dat hy anders zo veele Bomben in de Stad zou werpen, dat zy 'er t'eenemaal door geruineerd zou weezen. d'Overigheid paste hem tot antwoord, dat zy ten dien opzichte niets en konde doen; en dat hy zich moest richten aan de Keizerlyke Generaals, daar de bewaaring der Stad aan vertrouwd was. Hier op liet den Hertog van Vendôme zyne Batteryen oprechten, en begon den 4den. September het Kanon en de Mortieren te doen speelen, zo op de Stad als op de Keizerlyke Troupen welke in de Buitenwerken geposte erd lagen. Vier dagen lang voer hy hier onophoudelyk mee voort, en wierp omtrent vyf honderd Bomben, doch met zeer weinige werking; vermits de bombardeering van het opperst van een Berg, aan d'andere zyde der Adige gelegen, geschiedende, en by gevolg van zeer verre, de meeste Bomben in de lucht kwamen te bersten, en met stukken en brokken in de Stad of de Buitenwerken nedervielen, zonder daar byna eenige schade te veroorzaaken. Ondertusschen avanceerde de Generaal Heister met de Troupen, die hy in Tirol commandeerde, en kwam in der daad den 9den. der Maand te Trente: maar den Hertog van Vendôme, verwittigd wegens zynen optocht, verwachtte hem niet, en retireerde des morgens van den zelven

Vervolg van de Krygsverrichtingen der wederzydsche Legers.

(a) Zie pag. 120

Trente door de Franschen gebombardeerd.

1703. September. ven dag met zyn Leger en Artillery. Niet dat hy vreesde door de Keizerschen aangetast te worden : zy waren 'er niet sterk genoeg toe: maar hy had alle hoop verlooren van dieper in het Land door te dringen, en geene Bomben meer om in de Stad te werpen. Aldus was 'er geen andere party voor hem te kiezen, dan af te trekken : en hy was blyde daar gelegentheid toe te hebben voor de komst van den Generaal Heister ; alzo hy vreesde, dat, indien hy zo lang wachtte dat de genoemde Veldoverste zich by de Generaals Solari en Vaubonne kwame te voegen, zyn aftogt gedwongen zou mogen schynen. Hy toog ook niet zeer verre, en vaardigde zelfs de volgende dagen Mr. d'Imecourt af, om de Dorpen van het Land van Trente aan deze zyde der Adige tot het betaalen van de contributien te pressen; 't welk met d'uiterste strengheid ter uitvoering wierd gesteld tegens de geenen, die het niet en konden of wilden gehoorzaamen. Den 13den. vertrok den Hertog van Vendôme van Drena, daar hy zich had nedergeslagen, en kwam te Cerigo: en den 14den. begon hy by het Kasteel van Arco over de Sarca te trekken, van waar hy zich te Riva moest vervoegen, en 'er zyne Bagagie en Artillery op het Lac de la Garde inscheepen, om ze na Dezenzano te vervoeren. Ziet daar, hoe het dessein der samenvoeging, waar af men zo groots had opgegeeven, eindelyk kwam te verdwynen, ten minsten voor dit Jaar. De Keizerschen, hoewel swak in Tirol, hadden het geluk van den Keurvorst van Beyeren, gelyk in het gevolg wydloopiger verklaard zal worden, dat Landschap weder t'ontweldigen, en den Hertog van Vendôme in het midden van zynen optogt te stutten : maar het argste voor hen was, dat de Franschen zich meester hadden gemaakt van alle de passagien tot aan Trente, en dat zy na alle schynbaarheden zeer beswaarlyk van daar zouden wezen te verdryven. Wat belangt de twee Legers, welke in Italien waren gebleeven ; het een van de Franschen en Spanjaarden onder het gebied des Prinssen van Vaudemont, en het ander van de Keizerschen onder den Graave van Starremberg, zy bleeven noch al in hunne oude Posten omtrent de Po leggen, met de Secchia tusschen beiden, en deeden malkander gantsch geen kwaad. 't Laatstgenoemde had eenig Geld en Munitien ontfangen; en het scheen niet, dat het gedachte maakte om zich elders te gaan verplaatsen.

DUITSLAND. Swaare bezigheden van het Keizerlyk Hof.

NOOIT was het Keizerlyk Hof meer bezig geweest, als tegenwoordig. Waren de zaaken van (a) Tirol gelukkig uitgevallen, die van

(a) Zie hier voor in 't gevolg.

Hon-

Hongaryen in tegendeel namen een zeer kwaaden gang; en men had maar al te veel reden om 'er de gevolgen af te vreezen. Van beide zal in byzondere Artykele gehandeld, en alhier, volgens onze gewoonte, niet gesproken worden dan van de zaaken die zich te Weenen kwamen toe te draagen. 1703. Septemb.

In de (b) voorgaande Maand is gezegt, dat het Hof zich misnoegd had getoond over het gedrag van eenige Tirolsche Heeren ter gelegentheid der invasie des Keurvorsts van Beyeren. 't Was de waarheid; en eenigen hadden 'er alreedts de werkingen af gevoeld, onder anderen de Regeering van Insperuk, welke men verzekerde gesuspendeerd te zyn. Doch in 't algemeen kon men geen meerder voldoening hebben, als de Keizer in deze gelegentheid van alle d'Ingezetenen van Tirol had genooten. In den aanvang der invasie vaardigden de Bisschoppen van Trente, Brixen, en eenige andere Standen des Landts drie Gedeputeerden af aan zyne Keizerlyke Majesteit, om bystand te verzoeken, en hem met eenen van hunne getrouwheid te verzekeren. Een dezer Gedeputeerden was de Graaf van Kunig, Broeder des Groot-Baljuws van die Gewesten, welke van toen af met de Boeren, die hy had verzameld, een zo dappere wederstand in het Gebergte van Brenner had getoond. Zy hadden gehoor by den Keizer op den 24sten. July, en wierden te rug gestuurd met tekenen van minlykheid, welke de Tirolsche Boeren zodanig voldeeden, dat ze sedert verwonderlyke dingen uitvoerden. Deze zelve Lieden, aangemoedigd door het gelukkig gevolg van hunnen yver, wilden ook een Bezending uit hunnen eigenen hoofde aan den Keizer doen, om hem rekenschap te geeven van alles 't geen zy tot zynen dienst hadden uitgewerkt; en verkoozen ten dien einde een hunner Officieren, zynde een Boer van taamelyk hooge jaaren Krischtel Knidel van Joghborg geheeten, die zyne Medelandzaaten tot het opvatten van de wapenen had aangemaand, en hen getrouwelyk in alle gelegentheden met onverschrokken moede voorgegaan, benevens den Postmeester des Landts, Johan Aufschen genaamd. Deze twee Gedeputeerden wierden ter gehoor van den Keizer en den Roomsch-Koning toegelaaten op den 28sten. Augustus, en deeden 'er bericht van alles 't geen zich in Tirol sedert het begin van d'invasie der Beyerschen tot aan den tyd van hun vertrek had toegedraagen; waar na zy, hertelyk bedankt, en, behalven eenige aanmerkelyke Voorrechten voor hun Landschap, met een goude Keten en een Medalie voerende des Keizers afbeeldsel, benevens een somme van honderd Dukaaten ieder, begiftigd zynde, afscheid

(b) zie pag. 124.

Bezendingen uit Tirol aan den Keizer.

1703. Septemb.

kreegen, en geleid wierden in het Vertrek van den Prince van Lichtenstein, Groot-Hofmeester zyner Keizerlyke Majesteit, welke hen aan zyne tafel ontfing, en zeer prachtig onthaalde: 't geen zy vervolgens ook dagelyks genooten by de voornaamste Grooten en Ministers, welke de vertellingen van den genoemden Tirolschen Boer met zonderling genoegen aanhoorden.

Byzonderheden wegens d'ongunst van den Generaal Geschwind.

Onder de geenen, daar het werk van Tirol het noodschikkelykst aan was geweest, moest men tellen den Generaal Geschwind. Zyn' Keizerlyke Majesteit had hem het eerste gebied in dat Landschap gegeeven, en sedert weder afgenomen om het in de handen van den Graave Schlik te stellen. De genoemde Generaal had zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid van Beyeren gediend in den laatsten Hongarischen Oorlog in qualiteit van Colonel der Artillery: en mogelyk heeft die omstandigheid niet weinig geholpen tot de vermoedens, welke men in deze laatste gelegentheid wegens zyne getrouwheid heeft gehad. Ondertusschen had hy den dienst verlaaten zo haast als de Keurvorst Hongaryen verliet; was ter zelve tyd weder in dienst van den Keizer, wiens geboren Vassal hy is, getreeden, en 'er sedert altyd in gebleeven; en had 'er zich zo wel in gedraagen, dat hy tot d'Ampten van Generaal der Artillery, Raadsheer van Staat, en President van den Oorlog in Tirol was gestegen. Tegenwoordig, gelyk zo even gezegt is, beschuldigde men hem van trouwloosheid en verstand met den Keurvorst van Beyeren; weshalven hy op den 6den. der voorgaande Maand het onderstaande Request daar over aan zyne Keizerlyke Majesteit had gepresenteerd.

Request van den Generaal Geschwind, op den 6den. der Maand Augustus aan zyne Keizerlyke Majesteit gepresenteerd.

„ UWE Keizerlyke Majesteit heeft door des zelfs Krygsraad, in date „ den 5den. July, aan my doen ordonneeren, dat (gelyk het vol„ strektelyk van zynen dienst en van zyne wille is, dat hy ten vollen ge„ informeerd zy wegens alle d'omstandigheden van d'invasie des Keur„ vorsts van Beyeren in Tirol, als mede wegens de schielyke verove„ ring der twee Vestingen en Plaatsen Kufstein en Rothenberg, mitsgaders

dies wegens wat men moet doen om het overige des Landts en de gemeenschap met Italien te behouden) ik my alhier te Weenen zou hebben te vervoegen; het militair commandement, en alle de directie, in de handen van den Generaal Wachtmeester den Graave Solari te stellen; en aan hem over te geeven alle d'ordres, welke aan my gegeeven waren, op dat hy de zelve ter uitvoering konde stellen. 1703. September

„ Zo haast als de gemelde Generaal Wachtmeester de Graave Solari in Tirol was getreeden, volbragt ik deze ordres met des te grooter begeerte, vermits ik al over eenigen tyd zeer uitdrukkelyk dat verlof heb verzocht om my voor de voeten van Uwe Keizerlyke Majesteit te komen werpen, ten einde Uwe Keizerlyke Majesteit voor oogen te konnen stellen d'ongegrondheid van verscheidene valsche beschuldigingen, onder anderen van felonie begaan tegens Uwe Majesteit, en van een verstand 't geen ik gehouden zou hebben met den Keurvorst van Beyeren, waar mede ik in alle de Erf-en andere Landen belaaden en uitgekreeten ben geweest. Zynde dan gisteren, den 5^den^ Augustus, te Weenen gekomen, en deze niet verdiende en al te nadeelige beleedigingen my het hert zeer gevoeliglyk doorboorende, en my niet toelaatende in rust te weezen voor dat de waarheid en de grond van deze zaak t'eenemaal bekend zyn, bid ik Uwe Majesteit zeer ootmoediglyk (dewyl ik met een onvermoeijelyken yver, en alle naarstigheid, zorge, en getrouwheid ten dienste van Uwe Majesteit heb gehandeld, gelyk de plicht en eer van een getrouwen Dienaar en Vassal vereisschen, zynde verscheidene gevaarlyke kwetsuuren, die ik gekreegen heb, daar een baarblykelyk bewys af) t'ordonneeren, dat ik aanstonds gehoord werde over d'orders, welke aan my gegeeven zyn noopende het geval van de gemelde irruptie des Keurvorsts van Beyeren, en 't geen daar d'oorzaak af mag weezen, gelyk mede noopende 't geen ik voor, geduurende, en na heb gedaan en niet gedaan: door wie, en hoedanig, het Uwe Majesteit zal believen dat ik geëxamineert worde volgens alle de strengheid welke het gewigt van de zaak vereischt; en dat ik, of die bevonden zal worden ongelyk te hebben, gestraft werde in zyne goederen, lyf, en leven, volgens zyne verdienste; mitsgaders dat men vergoeding van eer doe aan den geenen, welke onschuldig zal worden bevonden; begeerende liever de dood, als vergiffenis, en zonder eer te leven, indien ik schuldig bevonden kwame te worden: waar na, enz.

De 7den. dezer Maand September was een dag van een algemeene vrolyk-

1703 Septemb. lykheid voor het Keizerlyk Hof, en de Stad Weenen, ter oorzaak dat op dezen door den Keizer en den Roomsch-Koning d'Acte van afstand van de Spaansche Monarchie in faveur van den Allerdoorluchtigsten Aertshertog (*a*) Karel wierd getekend, en vervolgens door dien jongen Vorst de tytel van Koning der genoemde Monarchie aangenomen. De Keizer, zyn Vader, verklaarde hem als zodanig in de tegenwoordigheid van het gantsche Hof, en verscheidene uitheemsche Ministers, ten dien einde uitdrukkelyk genoodigd door den Graave van Harrach, Groot-Hofmeester, om zich ter bestemde uure in 't Paleis te laaten vinden. Die van Engeland, Holland, Pruissen, Ments, Hanover, en Modena verscheenen aldaar: maar de Pausselyke Nuncius, den Ambassadeur van Venetien, en d'Afgezanten van Deenmarken, Polen, Florence, en Parma verschoonden zich 'er af. Zelfs betuigde de Nuncius, dat *hy de zaak* niet goedkeurde; en om het te meerder te kennen te geeven, meende hy zich, zo lang als het Feest zou duuren, in eene der Voorsteden te vertrekken: doch men gaf hem te verstaan, dat hy 'er mogelyk niet in zekerheid zou weezen, indien het Graauw de reden van zyn vertrek kwam te weeten; en deze betrachting wederhield hem. Men kan wel oordeelen, dat een zo zydig gedrag den Keizer niet aangenaam kon weezen, en gantsch niet stond te helpen om het goed verstand tusschen de twee Hoven te herstellen; gelyk dan ook het misnoegen, 't geen 'er zyne Keizerlyke Majesteit over opvattede, niet en wierd ontveinsd: en de Nuncius des anderendaags audientie hebbende doen verzoeken, wierd hem de zelve geweigerd. De Keizer betoonde mede misnoegd te weezen over dat den Afgezant van Polen geweigerd had zich by de Plechtigheid te laaten vinden: doch hy verschoonde zich op het gebrek van order; en den Ambassadeur van Venetien, op dat hy zyne Intreede niet en had gedaan. Na dat de nieuwe Koning de complimenten van het gantsche Hof had ontfangen, onthaalde hy den Keizer en de gantsche Keizerlyke Familie. De Keizer had 'er d'eerste plaats, en den Roomsch-Koning ter rechter en de Keizerin ter slinker hand. De nieuwe Koning plaatste zich ter rechter hand van den Roomsch-Koning, en de Roomsch-Koningin daar tegen over, bekleedende aldus de waardigste plaats na de Keizerin. Van de drie Aertshertoginnen wierden d'oudste en de jongste nevens de Roomsch-Koningin geplaatst, en de tweede aan het ander eind van de tafel. Maar des avondts, wanneer de Roomsch-Koning op zyne beurt dit Doorluchtig Gezelschap wilde tracteeren, was 'er

Aertshertog Karel tot Koning van Spanjen aangesteld.

(a) Zie pag. 144.

er verandering in de schikking der plaatsen. De Roomsch-Koning gaf 1703.
e hand aan den Koning van Spanjen, zynen Broeder, en nam de plaats Septemb.
welke de Koningin, zyne Gemalin, op het middagmaal had bekleed; zulks dat de jonge Monarch nu ter regter hand van den Keizer, onmiddelyk nevens des zelfs persoon, gezeten was. De Napelsche Heeren, welke te Weenen waren, deeden ondertusschen Illuminatien aanregten, en hielden opene tafel onder het geluid van trompetten en herpauken. Twee dagen daar na ging de jonge Vorst, tegenwoordig Koning Karel de IIIde. geheeten, te Marienzel zyne devotien pleegen voor het miracuteuze Beeld van de H. Maagd, en deed 'er een geschenk aan van een zilver Kruis bezet met gesteenten. Den volgenden Zondag keerde hy weder terug; en den zelven dag namen de meeste uitheemsche Ministers en alle de Persoonen van onderscheiding afscheid van hem, en wenschten hem een gelukkige reis. Men deed dien dag ook zyne bagagie vertrekken op een groote meenigte van wagens, bedekt met dekkleeden van de Spaansche livrey, zynde een geel laken met passementen vermengd met rood en wit, en onderscheiden met smalle lakensche strooken, op welker eene zyde men het Wapen van Spanjen en op d'andere dat van Oostenryk had geschilderd. De twee volgende dagen wierden besteed tot de laatste bereidselen van de reis; en Woensdag, den 19den. der Maand, 's namiddags omtrent ten zes uuren, vertrok de nieuwe Koning met een Postchaise, in de welke ook zaten de Prins Antony van Lichtenstein en de Graaf van Baar, gevolgd door acht-en-veertig andere zo Postchaises als Wagens. d'Afscheidneemingen waren zeer teder; en daar wierden dien dag zeer veele traanen gestort zo aan het Hof als in de Stad, maar voornaamentlyk tusschen dien Vorst en den Roomsch-Koning, welke malkander zeer lang omhelsd hielden, en rood bekreeten waren. d'Eerste nagtrust was te Hollebrun; van waar de Koning, aan wien de Standen van Neder-Oostenryk voor zyn vertrek een somme van vyftig duizend dukaaten hadden geschonken, over Dusseldorp, daar hy mogelyk eenige dagen zou vertoeven, zyne reis naar Holland stond voort te zetten.

Eer wy van deze stoffe afscheiden, moet hier ook plaats hebben d'Acte van Cessie en Declaratie wegens de Successie tot de Spaansche Monarchie van den Keizer en den Roomsch-Koning aan den Aertshertog Karel, zynde van den volgenden inhoud, en op deze wyze geschied.

1703.
Septemb.

NA dat by het overlyden van den Koning van Spanjen, Karel den IIden, het Doorluchtig Huis van Oostenryk eenigen tyd aan de gantsche wereld het Erf-Recht op de Spaansche Monarchie klaar bewezen, en in der daad getoond heeft, dat het Testament, het geen de Franschen voor de uiterste Wille des Konings uitgegeven hebben, nul en nietig is; ook dat het Huis van Oostenryk het daar niet by zoude laten blyven, maar tot verschooning van zo veel Christen bloed aan alle Plaatsen remonstreeren, en den uitslag hier van aan God willen bevelen: zo heeft al het zelve echter by den Franschen Koning niets mogen helpen; maar hy in tegendeel den Hertog van Anjou, zynen Zoons-Zoon, de Spaansche Monarchie op een onrechtmatige wys opgedrongen; en niet alleen met Fransche Militie de Spaansche Ryken bemachtigd; maar ook het Hertogdom van Milanen, zynde een Leen van 't Roomsche Ryk, geoccupeerd; ja zelfs daar zyne Geallieerden d'Oostenryksche Erflanden getracht weg te nemen; en, om noch grooter diversie te maaken, de Turken tot Vredebreuk aangemaand, en de Rebellen in Hongaryen opgehitst: waar mede de Fransche Koning betoont, dat hy geen Koninglyk Woord, Eedsweering, of andere Rechten, respecteert. Weshalven de Keizer, het Ryk en het Aerts-Huis Oostenryk, byzonder door onrecht beledigd, het niet langer heeft konnen verdragen; maar met hulp der Christene Potentaten en Keurvorsten, volgens de gemaakte Alliantien, de gantsch gevaarlyke Fransche Proceduuren voor Europa getracht te wreken, en het heerschzuchtig Vrankryk in zyne barriere te dryven; het Huis van Oostenryk by verkryging van de Spaansche Monarchie te maintineeren; en de Rust van Europa also te herstellen. Zyne Keizerlyke Majesteit heeft ook niet langer konnen nalaten aan de begeerte van de Geallieerden satisfactie, en aan de bede der goed Oostenryksgezinden genoegen te geven; en geresolveerd, de rechtmatige Successie op de Spaansche Monarchie aan den Aerts-Hertog Karel te cedeeren, en den zelven voor Koning van Spanjen te declareeren: waar op de Geheime en Conferentie-Raden aanbevolen was den 12den. dezes ten 11 uuren in de Conferentie-Kamer te verschynen. Het zelve wierd mede aan d'aanwezende uitheemsche Ministers genotificeerd, welke meestendeel uit den naam van haare Principalen de Complimenten van Gelukwensching afleiden. Dien dag verscheenen de Bedienden des Konings van Spanjen in Koninglyke Livrey; en maakten zich den Adel, en de Spaansche en Napolitaansche Heeren gereed om den nieuwen Koning eer te bewyzen. Wanneer de Heeren Raden, 35 in getal, met een Geheimen Referendarius by malkander waren, verscheen de Keizer in zyne Hof-Kapel, en hoorde de Mis; ging met den Roomsch-Koning en den Aerts-Hertog Karel in de Kamer alwaar de Raden vergaderd waren; en deed een korte Aanspraak, behelzende dat haar de reden van haare byeenkomst wel bekend was, namentlyk, over de Successie der Spaansche Monarchie, welke door het afsterven van Karel den IIden, het Huis van Oostenryk was toegevallen; en dat, dewyl zyne Keizerlyke Majesteit nu d'eenige Erfgenaam van de Spaansche Ryken was, zyne Aldergenadigste geresolveerd had de gantsche Erfenis van Spanjen aan zynen oudsten zoon, den Roomsch-Koning, te cedeeren: waar op dan zyne Keizerlyke Majesteit raadsaam had gevonden

1703 Septemb.

den deze Spaansche Monarchie op dezelve wyze als zyne Voorouders, namentlyk Karel de V^de. en andere, met volle Recht en Titul aan zynen Zoon te cedeeren, en hem alzo voor een rechtmatigen Koning van alle de Spaansche Koninkryken te declareeren. Waar op de Roomsch-Koning antwoordde, dat hy de gemelde Cessie dankbaarlyk erkende, en de gezeide Monarchie voor zich aan zynen Heer Broeder ook gewillig afstond. Hier op bedankte den Aerts-Hertog haare Majesteiten zeer gedienstiglyk voor de gemelde Overdracht, met belofte van zich zodanig daar omtrent te zullen quyten, dat zy en gantsch Europa reden zouden hebben om daar over vernoegd te zyn. Wyders belastte zyne Keizerlyke Majesteit aan den Kancelier, de Cessie opentlyk af te lezen: waar op haare Keizerlyke en Koninglyke Majesteiten het Formulier van den Eed van Cessie en Reservatie aan den Kardinaal Colonits overreikten, en aan een Tafel, daar een zilver Crucifix en vier zilvere Kandelaars met brandende kaarsen op stonden, nevens den nieuwen Koning op het Boek der Euangelien beswoeren. Dit gedaan zynde, omhelsden de Keizer en Roomsch-Koning den nieuwen Koning met hertelyke gelukwensching: waar in zy door alle de Heeren van 't Hof nagevolgd wierden.

HONGARYEN. Vervolg van den Opstand onder den Prince Ragozzi.

DE zaaken van Hongaryen, daar wy in de (a) voorgaande Maand op een voordeelige wyze voor zyne Keizerlyke Majesteit af konden spreeken, begonden nu een gantsch andere keer te neemen, en hoe langer hoe erger te gaan. De Rebellen, hoewel in twee of drie ontmoetingen geslagen, groeiden van dag tot dag aan, en deeden zich hoe langer hoe meer vreezen. De Prins Ragozzi, die zich weder aan hun hoofd bevond, had een Manifest doen afkondigen, om alle d'Ingezetenen des Koningryks te doen opstaan. Hy wierf in 't openbaar overal volk, en vorderde swaare brandschattingen van alle de Oorden welke zich niet opentlyk voor hem wilden verklaaren; terwyl zyne Rebellen ondertusschen alle bedenkelyke verwoestingen aanrechtten: en gelyk de meeste Steden niet bewaard en waren dan door d'Inwoonders, maakten zy 'er zich zonder groote moeite meester af. Op deze wyze hadden zy Klein Waradyn, Debrezin, Somloy, en Syloy, Plaatsen behoorende onder Zevenbergen, veroverd, gelyk ook de Stad Callo, een Vesting versterkt met vyf bastions en een breede graft, doch onvoorzien van munitien, en maar bezet met vyftig Man. Deze Plaats capituleerde; en het Garnisoen wierd na Tockay gevoerd: maar d'Artillery bleef 'er binnen; en de Rebellen deeden 'er zeer wel hun voordeel mee. Zy hadden ook de Voorsteden van Groot Waradyn overrompeld; doch wierden 'er kort daar na door eenige Hongarische en Rasciaansche Landzaaten weder uitgedreeven, met verlies van duizend

(a. Zie Pag. 125.

1703. Septemb. zend Man op de plaats gesneuveld, driehonderd Gevangenen, en zeven Vaandels. Ook wierden ze geslagen in een zeker Moeras, alwaar men zegt dat 'er over de driehonderd dood bleeven; wordende de rest vervolgd tot aan Diosek, daar men hun een buit van over de zeven honderd stuks Vee ontweldigde. Ziet daar de voordeelen, die men op hen behaalde: dog evenwel verminderde hun getal niet. In tegendeel groeide het uit en de weinige Troupen, die men hun tegen te stellen had, waren niet bekwaam om hen t'onder te brengen. Midlerwyl liet de Prins Ragotzi den Rechter en drie Raadsheeren van de Stad Debrezin het hoofd af slaan, om dat ze hem tegen waren; en dwong die Stad een versterking van twee duizend Man, benevens sestig duizend ryksdaalders brandschatting, aan hem te beschikken. Hy verbrandde het Stedetje Oloski by Groot Waradyn, en dwong verscheidene andere opene Plaatsen rondom Erla zig voor hem te verklaaren, uit vreeze van op de zelve wyze gehandeld te worden. De Veldoversten, welke tot hier toe in deze Beroertens voor den Keizer hadden gediend, waren de Prins van Montecuculi en de Generaal Nigrelli, ieder van zyne kant en met weinige Krysbenden; durvende de Plaatsen niet ontblooten: maar de spraak ging, dat de Generaal Glokkelsperg op den bodem van Zatmar was aangekomen, en dat hy door den Generaal Schlik gevolgd zou worden.

Vrees voor een inval der Turken in Hongaryen. 't Geen het meest in dit alles te vreezen stond, was dat de Turken zig van de gelegentheid mogten bedienen om in Hongaryen te vallen, en hunne voorgaande verliezen weder te winnen. 't Zagtzinnig en vreedsaam humeur van den tegenwoordigen Vizir had altyd doen hoopen, dat zulks niet en zou geschieden: maar die Minister kon komen te sterven, of afgezet te worden, zo wel als zyn Meester; en in het een ander geval moest men geen groote staat maaken op de handhaaving der Vrede van de kant der Turken. Men behoeft zig niet te verwonderen, dat hier aldus van dood of afzetting word gesproken. 't Geen zig te Constantinopolen had toegedraagen, gaf alle reden om voor beide die dingen bekommerd te weezen: en al sproot 'er zelfs voor deze reis gantsch geen kwaad gevolg uit, was het egter altyd een zeer kwaad voorteken voor het toekomende.

Beroerte aan het Turksche Hof. Men had berigt van het Ottomannische Hof, dat op den 17den. July twee honderd en vyftig Gebegis, een soort van Soldaaten welke in het Arsenaal en de Geschutgietery dienen, by gebrek van bezolding aan 't muiten waren geslagen, en een groot gerugt maakten. In 't eerst meende men, dat het niets zou weezen: maar sedert dien dag tot den 25sten. voegden zig

zo veele Janitsaren, Spahis, Lieden van de Wet, in 't kort zo veel Volk van allerhande slag, by hen, dat het geen, 't welk in 't begin maar een byzondere beroerte was, een algemeene oproer wierd. De Muiters, ziende de kragt in hunne handen, vaardigden dartig van henlieden af naar Adrianopolen, om aan den Grooten Heer te verzoeken, dat hy zyn verblyf weder te Constantinopolen wilde komen neemen, en de Sultane zyne Moeder, benevens den Muphti, (zynde deze laatste hun verdagt om dat hy zyn Leermeester was geweest, en een groot vermogen op zyn gemoed had behouden) van zyn' Persoon afwyderen. In dit dringend gevaar antwoordde de Sultan na den zin der Oproerigen, en in der daad, hy wyderde, of veinsde aanstondts van zich af te wyderen den Muphti met den Kadileskier van Romanien, des zelfs Schepsel: maar gaf ter zelve tyd zyne ordres om zo veele getrouwe Krygsbenden, als men by een kon krygen, te verzamelen, met het oogmerk van zig aan hun hoofd te stellen, om de Wederspannigen te dempen, enz.

1703. Septemb.

D'UITSLAG toonde nu eindelyk, dat de vrees, daar (a) hier voor of is gesproken, welke de Keurvorst van Beyeren had, wegens zyne Conquesten met dezelve schielykheid te zien verliezen als hy ze had gemaakt, niet al te kwalyk gegrond was geweest. Naauwelyks was die Vorst, welkers progressen alle hoop te boven gingen, op den 20sten. der Maand July met zyne Krygsbenden van Inspruk opgebroken, om de samenvoeging met den Hertog van Vendôme te voltooijen, achtende de zelve niet swaarder dan alles 't geen hy gedaan had sedert dat hy uit Beyeren was getoogen, of hy kreeg drie agtervolgende Couriers van den Baron de Prielmeyer, zynen Eersten Minister, met de welke hem berigt wierd gegeeven wegens een gevaarlyke en schielyke revolutie; naamentlyk, dat de Landzaaten van Tirol, ten getale van ettelyke duizend Man, en versterkt met eenige gereguleerde Krygsbenden, het Garnisoen van Zirl hadden overrompeld, en in stukken gehouwen: Dat ze vervolgens naar Scharnitz waren gerukt, en 'er zich met de zelve ligtheid meester af hadden gemaakt: Dat ze van daar naar Hall waren getoogen, alwaar d'Inwoonders zig by hen gevoegd hebbende, het Beyersche Garnisoen hadden neder gehouwen, zonder ook zelfs eenige inzigt te hebben voor den Graave Verita, die 'er de Bevelhebber af was: Dat d'Overste Lieutenant Wunderlich en een Capitein, Eerste Ingenieur

BEYEREN en TIROL. Vervolg der Krygsverrichtingen tusschen de Keizerschen en Beyerschen.

(a) Zie pag. 126.

1703. Septemb. zyner Keurvorſtelyke Doorlugtigheid, order hebbende om zig te Inſpruk te vervoegen, en niets van dit alles weetende, in hunne handen waren gevallen, en het zelve onthaal hadden genooten: Dat het alomme, om kort te gaan, in een deerlyken ſtaat was: Dat die gewapende Boeren zo veele raazende en uitzinnige menſchen waren, daar men niet ter wereld tegen kon ſtellen: Dat men hen ieder oogenblik te Inſpruk verwagtte: En dat zyne Keurvorſtelyke Doorluchtigheid derhalven ten ſpoedigſten te rug behoorde te keeren, om hen te ſtuiten; vermits het anderſins te vreezen zou ſtaan, dat alle d'Ingezetenen in 't algemeen zig mede zouden opwerpen, en de Beyerſchen overal, daar ze die maar vonden, dood ſlaan. Hier op detacheerde de Keurvorſt aanſtonds alle de Dragonders van zyn Leger, met order van ſpoorſlags naar Inſpruk te rukken, ten einde de Boeren te voorkomen; 't geen ter uitvoering wierd geſteld. Vervolgens begaf hy zelve zig in optogt met het Gros zyner Troupen, en kwam des anderendaags den 22ſten. weder in zyn Campement by Inſpruk; alwaar een nagt uitgeruſt hebbende, deed hy den volgenden dag vroeg in den morgenſtond een groot Detachement onder het gebied des Graaven van Sanfré op weg ſlaan, ten einde Zirl en Scharnitz weder te gaan veroveren. De Graaf volvoerde deze order zeer gelukkig; herneemende die twee Poſten met de zelve ligtheid, als ze gewonnen waren. Ter zelve tyd avanceerde de Keurvorſt met het overige zyner Krygsbenden naar de kant van Hall, daar een Corps van Landzaaten in lag, 't geen hy aantaſtte. De Beyerſchen zeggen, dat hy hen ſloeg, en 'er agt honderd op de plaats neder maakte: dog het is niet zeer waarſchynlyk, dewyl de Keurvorſt op den zelven dag de Stad Hall aangetaſt hebbende, tot twee maalen wierd afgeſlagen, en ze niet kon vermeeſteren. Ten anderen wyzen de progreſſen, welke de Boeren, geholpen door de Keizerlyke Troupen, die zelve dagen maakten, niet uit, dat ze geſlagen waren. Zy klauterden op de hooge Bergen, welke by Rotenberg leggen, en beladderden die Plaats des nagts tuſſchen den 24 en 25ſten. met zodanig een gevolg, dat ze de zelve in minder als een uur veroverden, en het gantſche Garniſoen, beſtaande uit vyf honderd Man, door de kling joegen. Zy maakten zich ook meeſter van verſcheidene Paſſagien, en wierden eindelyk zo ontſagchelyk, dat de Keurvorſt, vreezende zich door hen beſlooten te zien, op den aftogt begon te denken, en den 27ſten. der genoemde Maand July Inſpruk verliet. Straks vervoegde zich daar de Generaal Gutterſtein

tein, en nam bezit van die Hoofdstad in den naam des Keizers; leggen-
le daar een genoegsaam getal van geregelde Krygsbenden in, om ze in
t toekomende te bewaaren, ingeval de Keurvorst van Beyeren lust mogt
krygen om daar weder te komen. Ondertusschen nam die Vorst, wel-
ke in der daad niet en dacht als om zich te retireeren, terwyl de Pas van
Scharnitz voor hem open stond, dien weg, en ging zich nederslaan te
Mitterwald en Seefeld; doch niet zonder groote swaarigheid en gevaar.
De Boeren, die hem op de passagie verwachtten, zich boven op de ber-
gen geposteerd hebbende, lieten zo veele steenen en stukken van rotsen
nederwaarts rollen, dat 'er een groot getal van Soldaaten en Officieren
door verpletterd wierd. De Keurvorst zelve kreeg een groote kneu-
zing aan den arm, door een tak van een boom dien een dezer steenen
van zyne stam had gescheurd, en die op den arm zyner Keurvorstelyke
Doorluchtigheid was komen te vallen. Eindelyk geraakte het Beyer-
sche Leger echter te Mitterwald en Seefeld: en de Keurvorst vreezen-
de, dat de Keizerschen zich weder meester van Zirl en Scharnitz mog-
ten komen maaken, deed beide die Plaatsen slechten. Tans had hy niets
meer in Tirol als de Vestingen Ehrenberg en Kufstein: maar d'eerste
bleef niet lang in zyn vermogen. De Keizerlyke Troupen en de Tirol-
sche Boeren maakten 'er zich met Capitulatie meester af op den 8sten. der
Maand Augustus, waar van de conditien, zo men zegt, deze waren.
*Dat het Garnisoen zou uittrekken met Wapenen en Bagagie, doch zonder Ka-
non. Dat de Gevangenen van wederzyde geslaakt zouden werden. Dat de
Zieken en Gekwetsten ten kosten zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid van
Beyeren op den bodem van Ehrenberg geneezen en onderhouden zouden werden.
En eindelyk, dat de Beyerschen d'Archiven, en in 't algemeen alles 't geen zy in de
Plaats hadden gevonden, in de zelve zouden laaten.* Men voegt 'er echter by,
dat de Boeren deze Capitulatie niet en wilden houden, onder voorwending
dat ze buiten hun weeten door den Majoor Koppenhagen was geslooten;
en dat zy verklaarden, dat ze de Beyerschen van het Garnisoen niet anders
zouden handelen dan als Krygsgevangenen. 't Zy hier mee zo 't wil: de
verovering van deze Plaats, en van die van Reita, welke daar van afhing,
was den Keurvorst uitsteekend gevoelig. Hy vraagde aan den Generaal
Artzelburg, of hy geen kans zag om ze weder te krygen: maar deze hem
met ophaalen van de schouderen ten antwoord hebbende gegeeven, dat hy
't hem niet en kon belooven, en dat men 'er wel duizend man zou konnen
verliezen zonder verzekerd te weezen van ze te veroveren, staakte zyne

Keur-

1703. Septemb.

Keurvorstelyke Doorluchtigheid t'eenemaal het voorneemen van weder in Tirol te treeden, en nochmaals de samenvoeging met den Hertog van Vendôme te beproeven. Vervolgens hield hy Krygsraad; en na verscheidene redenen over en weder wierd de Majoor Heydam, die in Ehrenberg commandeerde wanneer deze Plaats door de Keizerschen wierd ingenomen, veroordeeld tot het hoofd te verliezen, om dat hy ze niet langer had gehouden, en wierd het vonnis des anderendaags ter uitvoering gesteld in het Campement van Seefeld; mitsgaders een Capitein, die onder hem in de Plaats gecommandeerd had, de degen op zyn hoofd gebroken, en hy uit den dienst gejaagd. De Majoor Heydam had een Garnisoen van twee honderd tachtig Soldaaten met vyf hooge Officieren, en voorraad voor meer als een jaar al had de Bezetting ook vier honderd man sterk geweest. Hy verduurde het beleg acht dagen: maar naderhand vreezende met geweld veroverd te zullen worden, en zich met alle de zynen voor de woede der Boeren bloot gesteld te vinden, gaf hy zig over; om welke reden hy dan ter dood wierd veroordeeld.

Majoor Heidam onthoofd.

Slechte staat der zaaken van den Keurvorst in Beyeren.

Terwyl alle deze dingen zig in Tirol toedroegen, gingen de zaaken des Keurvorsts ook niet beter in Beyeren. De Generaal van Herbeville en de Graaf van Reventlau hadden 'er ieder van zyne kant een inval gedaan, en dreigden tot aan Munchen door te dringen. 't Stond ook te vreezen, dat de Prins van Baden, vermoeid van den Maarschalk de Villars gade te slaan, zelve met zyn Leger in Beyeren mogt komen. Kort om, alles was daar te lande in een zeer gevaarlyken staat, en vereischte de wederkomst van den Keurvorst. Hy nam ook dat besluit, en stelde het ter uitvoering. De Generaal Heister, 'er af verwittigd, had wel voorgenomen hem met twee duizend Man, geregelde Troupen, welke hy by der hand had, benevens zes à acht duizend Boeren, in zyn opbreeken te gaan ontmoeten: maar wanneer hy te Mitterwald kwam, bevond hy, dat de Beyerschen reedts van daar waren getrokken, en weder t'eenemaal in hun Land getreeden. Egter hadden ze noch een Garnisoen in Kufstein: doch het wierd door de Tirolsche Boeren zodanig ingeslooten en geperst, dat 'er gantsch geen schyn was om het lang te konnen houden: waar uit men dan te gemoet zag, dat de Beyerschen wel haast niet een duim breed lands meer in Tirol zouden hebben.

DONAU en BEYEREN.

DE Prins van Baden was eindelyk, gelyk men sedert eenigen tyd wel voorzien had, moede geworden van den Maarschalk de Villars in zyn

Le-

Legerplaats t'obſerveeren, en had zig in optogt begeeven naar de kant 1703.
van Beyeren; 't geen gelegentheid gaf om groote tydingen uit die Gewesten t'ontfangen. Ondertusſchen, terwyl men zich met die hoop vast voedde, zullen wy den Leezer mededeelen 't geen ſedert het (a) Gevecht des Graaven de la Tour, in het welk den Hertog Christiaan van Brunswyk-Lunenburg zo ongelukkiglyk kwam te ſneuvelen, aan den Donau en in Beyeren was komen voor te vallen; zonder echter te ſpreeken van alle de ſchermutſelingen, en kleine ontmoetingen, welke tusſchen de twee Legers waren gepasſeerd: zullende ons alleenlyk bezig houden met de wederzydſche onderneemingen tot het winnen van eenige Post, of het veroorzaaken van eenig groot nadeel aan den Vyand. De Deenen onder den Graaven van Reventlau waren de geenen, die het meest hadden gedaan. Zy kwamen omtrent het eind der Maand July te Lintz in Oostenryk, en hadden geduurende hunnen weg, die lang genoeg viel, eenig verblyf in d'Opper-Beyerſche Palts gehouden, en 'er voor ſestig duizend ryksdaalders aan brandſchattingen gevorderd, zonder dat 'er een droppel bloedts om was gestort. Van daar kwamen ze by Pasſau, alwaar ze bleeven tot den 14den. der Maand Augustus, wanneer de Graaf van Reventlau order gekreegen hebbende om de Linien der Beyerſchen t'overweldigen, zich tot die expeditie in optocht begaf; waar mede het zich toedroeg gelyk uit het onderſtaande Verhaal is te zien.

Septemb.

Krygsverrichtingen des Graven van Reventlau.

(a) Ziet pag. 129.

Extract van een Brief, geſchreeven uit Pasſau, op den 28sten. Augustus door een Deenſchen Officier.

NA dat wy Lintz, in Oostenryk, in het begin van Augustus hadden verlaaten, trokken wy in de Landen van Keur-Beyeren, die wy van de Bewoonders t'eenemaal verlaaten vonden, en waar in wy een groote Buit maakten, waar mede wy te Pasſau kwamen om versterkt te werden, en de Linien der Beyerſchen aan die kant in Bosſchen, zo door hunne digtheid als ronde wegen moeijelyk om door te komen, te konnen overweldigen. Ons Corps dan tot 8000 Man, zo te Voet als te Paard, vermeerderd zynde, deed ons de Grave van Reventlau den 14den: vertrekken met 20 stukken Geſchut en 4 Mortieren, om het bovengemelde voornemen te volvoeren. In den ingang van de Bosſchen zynde gekomen, gaven de Beyerſche Keurlingen op de onzen uit musketten sterk vuur, zonder hen evenwel eenig kwaad te doen. Wy vervolgden dezelve anderhalf uur door zeer moeijelyke wegen en engtens, waar in men ons zonder moeite had konnen sluiten; waar na wy aan de eerste Barricade, die door de meenigte der

1703. Septemb gevelde Denneboomen uittermaaten sterk was, kwamen. en egter alle die bezwaarnissen te boven; dewyl de Beyerschen den tweeden aanval niet afwagten. Van deze Barricade, of Slagboom, trokken wy na der Vyanden Schans. Deze was een vierkant Werk, 9 à 10 voeten dik: maar de Vyanden verlieten dezelve, zonder eenige wederstand te doen. Hier in vonden wy veel Brood en Meel, en staken 'er den brand in. Van daar togen wy voort: allerwegen wierden de Hollen der Vyanden aan het vuur opgeofferd: en wy kwamen ten 4 uuren 's middags by de laatste Schansjes, door 200 Soldaaten en 400 Boeren, onder een Opper-Luitenant bezet. Dezen deeden in volle rust hunne maaltyd achter hunne Verschanssinge; wanneer zy, nergens op verdagt, eensslags Geschut op hen hoorden lossen: weshalven een yder aanstondts met achterlating van tenten, bagagie, en gereedschappen om de aarde te roeren, een goed heen komen zogt. Een Luitenant en 9 Soldaaten van hen wierden gedood: en men kreeg 'er 6 gevangen. Hier twee dagen uitgerust hebbende, toog men na *Schardingen*, een vry sterke Stad, aan de Rivier de *Lints* gelegen. Deze Plaats hebben wy door sterk schieten van Bomben, gloeijende Kogels, en andere Vuurwerken, in de assche gelegt; zynde alleen de Toorn van de Groote Kerk, en het Kasteel, die wy niet hebben konnen in brand krygen, blyven staan; maar zyn van de kogels niet weinig doorboord. Het Huis van de Jesuiten, en een ander Klooster, zyn gantsch vernield. Den Commandant van de Plaats is door een houte rib, van een kogel in zyne kamer stukken geschooten, een arm gebrooken. Wy hebben maar 4 Soldaaten verlooren, en 12 Gekwetsten bekomen; *Nieuburg* en een Kasteel ingenomen; mitsgaders het gantsche Land onder brandschatting gesteld: waar na wy den 27sten. hier ter plaatse wederkwamen, en tot nader bevel zullen blyven.

Men moet by dit Relaas voegen, dat de Graaf van Reventlau Schardingen niet en verliet dan op een valsch bericht, 't geen hem gebragt wierd, dat de Keurvorst van Beyeren met acht duizend Man op hem aan kwam marcheeren; daar het in tegendeel maar een Detachement van eenige honderd Beyerschen was, die hy met gemak zou hebben konnen slaan, indien hy getrouwelyk verstendigd was geweest. Dit behield Schardingen, 't geen zich buiten dat zou hebben moeten overgeeven; en betoont ter zelve tyd, hoe veel 'er den Generaalen aan gelegen zy van goede Kondschappers, op welker berichten zy zich mogen vertrouwen, gediend te worden.

Omtrent ter zelve tyd trad de Generaal de Herbeville door Bohemen in d'Opper-Beyersche Palts, en rechtte daar groote verwoestin, en aan; doch met weinig voordeel. De Beyerschen in tegendeel maakten zich t'eenemaal meester van de Stad Regensburg, gelyk zo aanstondts gezegt zal worden, en dreigden met Augsburg op de zelve wyze te handelen: 't geen

den

den Prince van Baden dan het besluit deed neemen van zelve zich in beweeging te stellen; waar toe hy te meer wierd aangedrongen door de wederkomst des Keurvorsts van Beyeren met zyne Krygsbenden; alzo hy wel kon oordeelen, dat die Vorst niet leedig in Beyeren zou blyven: gelyk hy 'er ook in der daad niet zo haast en was gekomen, of hy deed de Stad Augsburg aanzeggen, dat ze twee van haare Poorten in zyne handen zou hebben te leveren; waar na hy zich terstond by den Maarschalk de Villars ging vervoegen. 't Was de Graaf van Arco aan het hoofd van vier duizend Man die deze sommatie deed; doch d'Overigheid weigerde te bewilligen in 't geen zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid aan haar vorderde, als zynde zulks strydig tegens de (a) Neutraliteit: en de Prins van Baden zich daar op in marsch begeeven, en het Corps onder den Graave de la Tour, benevens de Hollandsche Troupen gedetacheerd uit de Linien van Stolhoven, by hem gekreegen hebbende, vreesde de Graaf van Arco hem op den hals te zullen krygen, en toog af. Ziet hier hoe het zich eigentlyk met deze zaak toedroeg.

1703. Septemb. — Augsburg door Keur-Beyeren gesommeerd tot het overleveren van twee Poorten. — (a) Ziet pag. 117.

Omstandig Relaas wegens het geen zich tusschen den Keurvorst van Beyeren en de Keizerschen met der zelver Geallieerden onder den Prins Louis van Baden ten opzichte van de Stad Augsburg heeft toegedraagen, opgesteld in de genoemde Stad den 10den. September 1703.

NA dat voorleden Maandag voormiddag alhier eenige Keizerlyke Officieren en Bagagie van den Generaal *de la Tour*, onder geleide van honderd Hussaaren, aangekomen waren, ontstond in deze Stad, des avonds tusschen 8 en 9 uuren, een groote onverwagte Wapenkreet; en wierd aan de Burgers door den Stadts Oversten en Commandant, den Grave *Eustatius Fugger*, op lyf en levensstraf bevolen zich met wel geladen Schietgeweer aanstonds op hunne aangewezene loopplaatsen te vervoegen: en dewyl men berigt had dat eenige duizend Beyerschen deze Stad naderden, wierd op de Wallen, en aan alle hoeken, het noodige tot alle mogelyke wederstand gemaakt, en alles de gantsche nagt in de wapenen gehouden. Dingsdag vroeg, vermits men van der Keur-Beyerschen aantogt niets meer vernam, en vermoedde dat dezelve na *Groot-Eytingen* te rug getogen waren, wierd aan een gedeelte van de Burgery toegestaan af te trekken, om wat uit te rusten, maar onder uitdrukkelyk bevel van zich op den eersten trommelslag voort weder in te stellen: doch des morgens, ten 9 uuren, was een gedeelte naauwelyks t'huis gekeerd, of moesten weder ter wapen, op de tyding dat 4000

1703. Beyerschen van *Hausleten* op de *Roode Poort* aantrokken, en zich met Esquadrons
Septemb by het *Tigchelhuis* lieten zien. Des sloeg de trommel alarm; mosten niet alleen
———. de Burgers, maar ook de jonge Borsten, optrekken; en wierd met het versterken der Posten, zo veel als doenlyk was, voortgevaaren. Van den Keur-Beyerschen Generaal Arco wierd een Trompetter om dien tyd, en des middags twee Commissarissen, binnen gezonden; begeerende, dewyl de Stad tot nu toe met den Prince *Louis van Baden* een naauw onderling verstand, tot nadeel van zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid, had gehouden, dat zulks geen teken van een stipte Onzydigheid was, en dat dezelve slegte verzekering had: dat men hem om zulks, tot zyne betere zekerheid, de *Roode Poort*, nevens de daar by zynde groote Battery, zou inruimen, of wel Bezetting in de Stad nemen: doch waar op de twee van deze Stad afgezondene Gedeputeerden (tot welker wederkomste de beide Keur-Beyersche Commissarissen alhier gehouden en in de *drie Roozen* gevest bleven) voor zo veel als men weet ten antwoord wierd gegeven, dat, niet maal zy niet wisten aan zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid tot hier toe eenige reden gegevete hebben om aan haare stipte Onzydigheid te twyffelen, maar dezelve in tegendeel daar van door het zenden van twee Gyzelaars na *Munchen* genoegsaam verzekerd hadden, hun derhalven niets meer te vergen was; en dat zy hoopten, dat zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid hen niet zou verdenken, wanneer zy op de gewelddaadigheden, die volgen mogten, uit al hun vermogen tegenmiddelen by de hand greepen. Wanneer men nu zag, dat de Keur-Beyerschen des namiddags te *Hausleten*, een uur van hier, hun Leger nedersloegen; men verwittigd wierd, dat het Fransche Leger van *Burgau* over *Zusmerhauzen* herwaarts aangetogt was; en men van hen een Belegering of Bombardeering had te vreezen: zo wierd aanstonds een Expresse aan den Prince *Louis van Baden* (van welken men des nagts ten 2 uuren met een Adjutant Schryven en berigt had omfangen, dat hy met zyn gantsche Leger te *Mindelheim* stond) afgevaardigd, die dan Woensdag vroeg ten antwoord bragt, dat gemelde Prince Dingsdag avond al te *Hildenzingen*, een half uur van *Zwab-Munchen*, 5 uuren van ons, was komen legeren, en Woensdag avond omtrent deze Stad zou kome staan, om het gevreesde geweld der Franschen en Beyerschen af te weeren, en ons te dekken. Middelerwyl kwamen onze Gedeputeerden van *Hausleten* in de Stad, en wierden de Beyersche Commissarissen ontslagen: en des Woensdag's morgens vernam men, met het aanbreeken van den dag, na dat men de gantsche nagt tegens een aanval wel op zyne hoede was geweest, dat de Keizerlyke *Hussaaren* met de Beyerschen by *Hausleten* hadden handgemeen geweest, en dat deze over hals en kop over de *Lech* waren geweeken, en haare Ruitery aan het *Timmerhof* by *Leghauzen*, en het Voetvolk by de *Kalk-Ovens* omtrent den *Hoog-Tol* komen staan, en, om de Rivier de Lech te bewaren, een Linie hadden beginnen te maaken. Men vernam wyders, dat de Keizerschen meer en meer naderden; gelyk men dezelve ook tegen den middag van verre zag voorttrekken: en men bespeurde ter zelve tyd, dat de Franschen, die zo snel een voorttrekken van het Keizerlyk Leger niet hadden verwagt, zich sterk agter de *Zandberg* by *Stepping* zien lieten, en des namiddags in een groote meenigte tot

een

an *Kriegsbaker* nederwaarts trokken; terwyl de Keizerlyke Armée ten 4 uuren e *Pferschen*, een halfuur van hier, aankwam; te gelyk *Werthagstaz* bezettede; le Generaal de *la Tour* met 40 Man in deze Stad aanlandde; en berigtte, dat de Prins van Baden des nagts te *Gokbingen* zou vertoeven. Als nu 500 Husaaren, oor uit gereeden om de Franschen te onderkennen, by *Westheim* een Party hadden geslagen, en 200 van de zelve neergesabeld, en zy de aannadering van het Keizerlyk Leger, dartig duizend Man, schoon en welgemonteerd Volk, sterk agen, zyn zy achter den *Zandberg* geweeken, en sedert Donderdag laatst geene Franschen meer gezien. Vermits Keur-Beyeren nu, door het opeischen van deze Stad, zelve de Neutraliteit had gebroken, heeft men noch Woensdag nacht een Bataillon van het *Keisogsche* Regiment ingekreegen, en het zelve Donderdag morgen alle de Poorten en voornaamste Posten bezet. Sedert is het Garnisoen tot 000 Man versterkt; zyn op onze Bolwerken van de *Roode Poort* en *Kat* heele Kartouwen, en van de grootste Veldslangen gebracht; en worden daar uit *Friedberg* en *Leghauzen* in het Beyersche beschooten, en in de grond vernield. De Prins van Baden staat met het Keizerlyk Leger dezen namiddag op te breeken, en *Beyeren* in te trekken.

1703. Septemb.

Ziet hier nu ook, hoe het zig kort te vooren met het vermeesteren van de Stad Regensburg door order zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid van Beyeren had toegedraagen.

Regensburg door den Keurvorst van Beyeren vermeesterd.

Verhaal wegens het vermeesteren van de Stad Regensburg door order zyner Keurvorstelyke Doorluchtigheid van Beyeren, opgesteld in de zelve Stad den 30sten. August. 1703.

DE Keur-Beyersche Overste *Santini* bevel bekomen hebbende om zig t'eenemaal van deze Stad te verzekeren, en de Keizerschen daar in te voorkomen, heeft de Bataillons van *Maffy*, *Tettenbag*, en *Pettendorf*, midtsgaders 4 Compagnien Dragonders, te samen 1200 Man uitmakende, over de Steenebrug in de Stad doen trekken, en zulks geduurende dien tyd dat de Protestanten, om haaren Godsdienst te verrichten, in de Kerk waren; waar door zodanigen alarm ontstond, dat de Predikanten moesten afbreeken. En ofschoon de Magistraat aan den Keur-Beyerschen Gezant remonstreerde, dat de Keurvorst van Beyeren zich over haare conduite niet konde beklagen, dewyl zy zich volkomen neutraal gehouden hadden; zo liet de gemelde Generaal echter de Hoofdwagt, de Poorten, het Tuighuis, en de voornaamste Straaten met zyn Volk bezetten, en ook 4 stukken Kanon op de Markt planten: en daar na deede hy de sleutels van de Poorten en van het Tuighuis van de Magistraat vorderen, en met een begeeren, dat de Burgers haare wapenen in het Tuighuis zouden brengen, en deze Troupen herbergen. De sleutels van het Tuighuis wierden aanstondts toegestaan, en de kleine voorraad die daar was,

1703. Septemb. opgeschreven; waar na de sleutels aan haar wierden gerestitueerd. Gisteren wierd den Burgeren (de Magistraten en Burger-Officieren uitgezonderd) bevolen, dat zy haar Schietgeweer in het Tuighuis zouden moeten brengen. De inquartiering der Troupen is tot noch toe afgebeden; doch men heeft haar eenige Gebouwen van de Stad toegestaan, om daar te logeeren. Die van de Ryksvergadering hielden zich dien dag gantsch stil: maar als zy gisteren in den Raad quamen, en aldaar door het Keur-Mentsische Directorium bekend gemaakt wierd, hoe dat de Magistraaten van deze Stad eenige Gedeputeerden aan het zelve Directorium hadden gezonden, met verzoek, dat de Ryksvergadering zich haare zaak wilde aantrekken, en het daar heenen dirigeeren dat de Burgery mogte werden bevryd van zich te ontwapenen en van de inquartieringe, toonden zich alle de aanwezende Gezanten zeer bereidwillig, en lieten zulks aanstonds aan den Keur-Beyerschen Gezant nadrukkelyk voordragen, die daar op geliefde te antwoorden, dat de krygszaken niet hem, maar den Generaal *Santini* aangingen; weshalven de Magistraat zich aan hem moest addresseeren: doch hy gaf te verstaan, dat zy wel zouden doen dienaangaande aan den Keurvorst van Beyeren zelf te schryven; en hy nam aan, zelve aan zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid kennis te geven, dat de gantsche Ryksvergadering zich voor de Stad interponeerde. De gemelde Gezant verklaarde daar na, dat de Keurvorst, zyn Meester, alleenlyk tot deze resolutie was gekomen, alzo hy wist dat 'er een vyandlyken aanslag van deze kant tegens de Stad voor handen was; en hy voegde daarby, dat hy zulks aan de Ryksvergadering zoude doen blyken, en genoegen aan dezelve geven. Hier op begaven zig de Keur en Vorstelyke Gezanten in haare kamers; en de Vorstelyke quamen aanstonds tot dit besluit, dat men den Keurvorst van Beyeren zonder verzuim van tyd zoude doen afvragen of hy zich niet wilde verbinden deze Stad t'eenemaal van zyn Volk te ontledigen, als de Ryksvergadering aan hem verzekering gaf dat geene de minste krygsoperatien door den Keizer of de Geallieerden tegens deze Stad zouden werden ondernomen: maar in het Keurvorstelyke Collegie kon men tot geen besluit komen; dewyl verscheidene Gezanten sustineerden, dat zy aangaande zulk een onverwagt en wigtig voorval speciale instructien van haare Hooge Principalen moesten afwagten; waar over zy dan ook hebben geschreven. Ondertusschen gaf de Oostenryksche Gezant te verstaan, dat hy de voorslag, onlangs in het Vorstelyke Collegie gedaan, aan den Keizer hadde verwittigd, doch van zyne Keizerlyke Majesteit noch geen antwoord bekomen, hoewel hy van zekeren voornaamen Minister bericht had ontfangen, dat hoogst-gedachte zyne Majesteit onveranderlyk by zyn ouden voornemen volhardde: maar nadien de zaken nu een andere gedaante hadden, bood de gemelde Gezant zich aan om een nader Missive te laten afgaan, en alle goede officien aan te wenden. Voorleden Zondag, wanneer twee Gezanten aan den Donau waren uitgereden, wierden zy door de Beyersche Wagt aangehouden, weigerende dezelve zonder een pas van den Keurvorst te willen laaten doorgaan; 't welk door de gezamentlyke Gezanten zeer qualyk is opgenomen: dewyl zy op deze wyze eenigermate als Krygsgevangenen zouden gehouden werden, om

MEt

1703. Septemb.

MEN had langen tyd in groote bekommering geweest om de dessei-
ien des (a) Hertogs van Bourgondien te doorgronden : want het paste
en Zoon van Vrankryk niet heen en weêr langs d'oevers van den Ryn te
rekken, of met een verrekyker de Geallieerden in hunne Linien van
tolhoven te beschouwen. Maar eindelyk gaf de Koning, zyn Groot-
ader, hem gelegentheid om iets van meerder gewigt by der hand te
atten; betrachtende, dat in de gesteldheid, daar de zaaken van Duitsch-
ind in waren, het den Geallieerden moeijelyk zou vallen van den Donau
aar den Opper-Ryn toe te schieten, om een belegerde Plaats aldaar
ontzetten : en op dit fondement nam de Koning het besluit van het
eleg te doen slaan voor Brisak, een kwalyk voorziene Plaats, en geblo-
eerd met een eeuwigduurende blokade door die welke zyne Majesteit
ver eenige jaaren aan d'andere zyde van den Ryn onder den naam van
Nieuw Brisak heeft doen stichten. Niet te min, gelyk deze ondernee-
ning van zeer groot belang was, en dat 'er de eer des Konings, zo wel
s die des Hertogs van Bourgondien, aan hing de zelve, na ze aange-
angen te hebben, uit te voeren, oordeelde zyne Majesteit raadsaam den
ermaarden Maarschalk de Vauban derwaarts te stuuren, en hem te doen
condeeren door den Maarschalk de Tallard.

BOVEN-RYN. Optogt des Hertogs van Bourgondien tot de belegering van Brisak.

(a) Zie pag. 131.

Dit besluit dan aldus genomen zynde, verliet den Hertog zyne oude
egerplaats; begaf zich met zyne Armée in marsch op vyf linien; en
anceerde na de kant van Brisak. Weinige lieden geloofden echter,
t het deze Vesting zou gelden; zynde het algemeen gevoelen, dat het
chte oogmerk van dien jongen Veldoversten was zich een doortogt te
aken, ten einde tot bystand van den Maarschalk de Villars te trekken:
ch men bedroog zich in deze gissing. Den 20den. Augustus deta-
eerde den Hertog uit zyn Campement by Urlaf den Graave van Marsin,
ieutenant Generaal, en Monsr. de Blansac, met vyftien honderd Rui-
s, drie duizend Voetknechten, en de swaare Bagagie van het Leger;
ende zich des avondts nederslaan te Willstet, van waar hy des anderen-
ags zyne marsch naar Brisgau voortzettede. Den zelven dag trok hy
et zyn Leger over de Rivier de Kintche; en, zynde door het bene-
nste gedeelte der Gebergtens van het Swarte Woud getoogen, ging
den 24den. te Reigel, vier mylen van Fryburg en even verre van
ud Brisak, campeeren. Ter zelve tyd vertoonde zich de Graaf van
larsin voor Fryburg, even of hy die Plaats had willen insluiten; waar

op

1703. Septemb

op de Gouverneur de Voorsteden, en een gebuurig Dorp, deed afbranden, en versterking aan den Gouverneur van Brisak liet verzoeken, die hem aanstondts een Detachement van tien man par Compagnie van zyn Garnisoen, benevens een goed getal van Busschieters en Arbeiders, toestuurde. Meer begeerde den Hertog van Bourgondien niet. Den 14den. deed men uit het Campement van Reigel vertrekken Messieurs d'Immecourt, de Givri, en de Hautefort met achtien Esquadrons en twee Brigades Cavallery; welke met drie duizend Voetknechten en twintig Compagnien Granadiers, die de Graaf van Marsin onder wege had gelaaten, den 15den. met het krieken van den dag voor Brisak aankwamen, alwaar de gemelde Graaf zich van Fryburg vervoegde. Het overige des Legers kwam 'er den 16den., tegen den avond; zynde nu in 't geheel sterk vyf-en-twintig duizend Man. Thans commandeerde men twaalf duizend Pionniers om aan de Linien t'arbeiden, en deed d'Artillery en de noodzaakelyke Munitien tot het Beleg inscheepen. Den 17den. kwam de Maarschalk de Vauban, die het bestier van deze onderneeming moest hebben, met verscheidene Ingenieus in het Leger. Den 18den. arriveerde d'Artillery, begeleid door de Brigade van S. Second, welke kortelings van Fort Louis was gekomen. Des nachts tusschen den 22 en 23sten. wierd de Trenchée geopend door de Bataillons van Navarre, Lassé, en Moncroy; en men formeerde twee verscheidene Attaques. Ondertusschen wierd de Vesting echter maar op eene plaats aangetast, zynde aan een Bolwerk langs den Ryn., 't geen zeer hoog gelegen is, en in welkers midden noch een Heuvel, den Eekerberg genaamd, dienende den Belegerden by deze gelegentheid tot een Kat, uitsteekt. Met honderd twintig stukken Kanon en vyf-en-veertig Mortiers, welke een gestadig vuur maakten, wierd al het geweld der Belegenaars op dit Werk uitgebraakt. Den 29sten., omtrent middernacht, deeden de Belegerden een uitval; verdreeven d'Arbeiders, en de Troupen die hen dekten, uit de Loopgraaven; en doodden 'er een goed getal af: doch moesten eindelyk, dewyl de Belegeraars met al te groot een magt van volk kwamen toeschieten, weder na binnen wyken. Ondertusschen kwam tot ongeluk der Bezettelingen te gebeuren, dat hun Kanon door het onophoudelyk schieten der Belegeraars reddeloos wierd geschooten; onder de gunst van het welk zy de Loopgraaven tot dicht onder de Contrescarp voortzetteden, en ter zelve tyd een Halvemaan voor het Bolwerk innamen. Den 3den. September logeerden ze zich op den hoek

van

van het zelve; weshalven de Graaf van Arco, Gouverneur der Plaats, ziende hem in staat om de zelve stormenderhand te konnen vermeesteren, de Chamade liet slaan, en na eenige redentwist eindelyk overeenk wam wegens de Vesting op de volgende voorwaarden in de handen des Hertogs van Bourgondien te leveren. 1703. Septemb.

Artykelen der

CAPITULATIE

Van de Vesting

BRISAK.

I. DE Graaf van Arco zal den 7den. September, 's morgens ten 6 uuren, de Nieuwe Poort, zynde de voornaamste aan den Ryn na de kant van Brisgau, overleveren; en 't Garnisoen zal den dag daar aan volgende uittrekken door de Bresse, met volle Geweer, slaande Trommels, vliegende Vaandels, kogels in de mond, &c ieder Soldaat voorzien met kruid en lood voor 36 schooten, zullende na Rynfelds geconvoyeerd worden: en de Officiers, die niet gereed konnen zyn, zullen twee dagen na den uittogt van 't Garnisoen in de Stad op hunne eigene kosten mogen blyven.

II. Is aan 't Garnisoen toegestaan 2 stukken Kanon schietende 24 pond, een van 16 en een van 12 pond, een Mortier van de eerste en een van de tweede rang, en de noodige Paarden om de zelve te trekken.

III. Omtrent de Religie zullen de zaaken gaan op den zelven voet, als toen deze Stad voor dezen onder den Koning van Vrankryk stond: en noopende den eisch van de Amptenaars in hunne Bedieningen te laaten, daar ontrent wil den Hertog van Bourgondien zich de handen niet laten binden.

IV. Alle de Paarden en Bagagie van de Officiers en Soldaten, als mede die van de Proviandwagens, zullen vry uittrekken.

V. Tot het vervoeren der Bagagie van de Vrouwen der Officieren, nevens de Zieken en Gequetsten, zullen 300 Wagens, ieder met 4 Paarden, toegestaan worden.

VI. Een Doctor en een Chirurgyn van de Keizerlyke Troupen zullen in de Stad blyven by de Gequetsten, die ten koste des Konings van Vrankryk zullen onderhouden worden; en die vervolgens genezen zullen zyn, zullen ten koste des zelfden Konings na het Keizerlyk Garnisoen worden gevoerd.

1703. Septemb. VII. Aan den Graave van Arco en Marsilly word toegestaan met hunne Bagagie veilig naar Fryburg geconvoyeerd te worden: doch de Ingenieurs en andere Keizerlyke Officiers zullen het Garnisoen moeten volgen.

VIII. De Bagagie en Meubelen, die men niet aanstonds kan medevoeren, zullen 6 weeken in de Stad mogen blyven, en het ondertusschen gepermitteerd zyn die te verkoopen.

IX. De Graaf van Arco en 't gantsche Garnisoen zullen in 't marcheeren onderwege twee of drie dagen op hunne kosten ergens mogen vertoeven.

X. Men zal niemand in 't uittrekken lastig vallen, of zyne Bagagie aanhouden; en de wederzydsche Gevangens zullen tegen malkanderen uitgewisseld worden.

XI. Alle d'Inwoonders, zo Jooden als Christenen, zullen hunne Vryheden behouden, en de Meubelen, die het Garnisoen niet kan of wil medenemen, mogen kopen: en zal de Jood Consbrug 14 dagen vry in de Stad mogen blyven, om van de Graanen in zyn huis te disponeeren.

XII. De Schulden der Officieren en Soldaten van 't Garnisoen zullen binnen 24 uuren na de Capitulatie moeten opgegeven worden.

XIII. De Burgers zullen de Officieren niet om Schuld mogen arresteeren, maar zich met Handschriften laten genoegen.

XIV. De Inwoonders van Brisak, en daarom heene, zullen van 't Garnisoen niet voor spys of drank of palissaden mogen eisschen.

XV. De Bagagie en Meubelen, die de Graaf van Arco en andere Officieren niet met zich zouden konnen neemen, zullen een maand in de Stad mogen blyven.

XVI. Zes overdekte Wagens met Bagagie der Officieren zullen niet mogen gevisiteerd worden: doch de Fransche Deserteurs zal men mogen na zich neemen.

XVII. De Paarden en Wagens, die wegens den Koning van Vrankryk gefourneerd zullen worden, zullen niet meer dan 3 mylen 's daags afleggen, en door Keizerlyke Paarden mogen verpoost werden.

XVIII. Alle die in de Stad gevlucht zyn, zullen met hunne Vrouwen, Huisgenooten, en Effecten, na de Capitulatie mogen blyven, of elders gaan daar 't hen goed dunkt.

XIX. Het Guarnisoen zal Proviand voor vier dagen met zich mogen nemen.

XX. Tot verzekeringe van de Capitulatie zullen van wederzyde Ostagiers gegeven worden.

XXI. De Troupen des Konings zullen onder het uittrekken van het Garnisoen geenen Soldaat mogen moeijelyk vallen, noch uit zyn gelid trekken, uitgenomen Fransche Deserteurs.

Men

Men vond in de Vesting 40 metaale en omtrent zo veel yzere stukken Kanon; 1080 quintaalen Buskruid; een meenigte van Kogels, Bommen, Granaaten, enz. 4 à 5000 zakken zo Meel als Graan; en meer andere Krygs- en Mondmunitien. 't Beleg kostte den Franschen weinig volks; zynde in 't geheel nauwelyks vyf honderd Man daar voor gesneuveld. 1703. September.

Men meende, dat de Vyanden na de verovering van deze Plaats het beleg van Fryburg zouden onderneemen: dog zy bevonden zig niet in staat om het te doen. Ruim veertien dagen wierden toegebragt met de Werken, die zy opgeworpen hadden, te slegten: terwyl ondertusschen den Hertog van Bourgondien zich op weg begaf, om weder naar het Hof te keeren; laatende het gebied over het Leger aan den Maarschalk de Tallard. Thans verdeelden de Franschen zig in twee Ligchaamen, en deeden eenige marschen, even of zy van voorneemen waren geweest of de Linien van Stolhoffen op nieuws aan te tasten, of eenig considerabel Detachement van hunne Troupen naar den Maarschalk de Villars te stuuren: waar op de Graaf van Nassau-Weilburg, welke de Troupen der Geallieerden in de gemelde Linien commandeerde, (zynde de Generaal Thungen, die voor hem het gebied aldaar had gevoerd, wegens een swaare ziekte na een zyner Landgoederen gebragt) de Westfaalsche Troupen, welke sich alreedts naar Geislingen in optogt hadden begeeven, weder te rug deed keeren, gelyk ook alle de Granadiers des Keurvorsts van de Paltz, die te Kreutsnach en op verscheidene andere plaatsen van den Hondtsrug waren. Wederzydsche vruchtelooze beweeging.

DEN 9den. der Maand wierd d'aangenaame tyding wegens de verovering van de gewigtige Vesting (a) Brisak aan den Koning gebragt door den Graave van Denonville, Ayde de Camp des Hertogs van Bourgondien; den 16den. het *Te Deum* daar over gezongen in de Kapel van Versailles; en den 20sten. in de Hoofdkerk van Parys, uit kracht van een onderstaanden Brief dien de Koning, volgens de gewoonte, daar over aan den Kardinaal de Noailles, Aertsbisschop van de genoemde Stad, had geschreeven. VRANKRYK. Te Deum wegens de verovering van Brisak gezongen.

(a) zie pag. 209.

1703.
Septemb.

Cousin,

DE importante Vesting Brisak, die ik om de Vrede verlaten hebbe, is binnen 14 dagen na 't openen der loopgraven gelukkiglyk onder myne gehoorzaamheid gebracht. Ik ben over dit Conquest te gevoeliger, om dat (behalven de voordeelen die ik in dezen toestand van zaken daar van trekken kan) het Beleg is geschied door den Hertog van Bourgondien, mynen Zoons Zoon, die in deze expeditie alle de standvastigheid, kennisse, en applicatie heeft doen blyken, welke men van een geëxperimenteerd Generaal zoude konnen verwachten. En willende aan God over zo spoedigen en gelukkigen succes dank zeggen, schryve ik U dezen Brief, om U bekend te maken, dat myne intentie is, dat Gy het *Te Deum* in de Hoofdkerk van myne goede Stad Parys doet zingen, op den dag en 't uur welke de Groot-Meester, of Meester der Ceremonien, van mynen wegen zal aankondigen: my verzekerende, dat Gy dit volgens uwe gewoone godvruchtigheid zult nakomen. Zo bidde God, dat hy U, myn Cousin, wille neemen in zyne heilige en hoogwaarde bewaring.

Geschreven tot Versailles, den 17den. September.

Was geteekend,

LOUIS.

En lager

Philippeaux.

Wederkomst des Hertogs van Bourgondien aan het Hof.

Twee dagen daar na, te weeten den 22sten. September, tegen den avond, kwam den Hertog van Bourgondien, zynde den 16den. met een groot Geleide uit het Leger voor Brisak vertrokken, weder te Versailles, en wierd 'er gecomplimenteerd door het gantsche Hof over het gelukkig gevolg van zyne Veldtogt, en voornaamentlyk wegens het veroveren van de genoemde Vesting. Ondertusschen stonden de gemeen verbaasd, welke verwachtten, dat hy ook het beleg voor Fryburg zou hebben geslagen: maar de Raad van Vrankryk betracht hebbende, dat deze onderneeming zo laat in het Jaar zeer moeijelyk zou vallen, en dat, indien den Hertog van Vendôme de Stad (*a*) Trente, zynde een Plaats byna zonder verweering, niet had konnen bemagtigen, de Vesting Fryburg, voorzien van alles wat tot de verdeediging van een Plaats word vereischt, met meerder reden den Hertog van Bourgondien zou konnen mis-

(*a*) Ziet pag. 187.

mislukken, oordeelde men 't niet raadsaam de glorie van dien jongen Vorst daar aan te waagen. 1703. Septemb.

Men kon aan het Hof niet vergeeten de weigering, welke den Hertog van Savoyen over eenigen tyd had gedaan, van aan zyne Troupen, meer gewoon tot de Gebergtens als die van Vrankryk, toe te laaten dat ze in het Trentin toogen. Zyn' Koninglyke Hoogheid antwoordde op alle d'instantien, welke te Turin daar over aan hem gedaan wierden, dat, dewyl zyne Troupen niet toegestaan waren als voor de Staaten des Konings van Spanjen, hy niet en konde bewilligen in ze op den Keizerlyken Bodem, en in Gebergtens die ze niet dan met groote moeijelykheden en baarblykelyke gevaaren zouden konnen passeeren, te stuuren; behalven dat de swaarigheden van hunne wederkomst niet minder groot zouden weezen als die van hunne heentogt. Ondertusschen verzekerde hy den Koning, dat deze voorzorg niets en verminderde van zynen yver tot des zelfs dienst, en de handhaaving der Staaten van zyne Katholyke Majesteit; mitsgaders dat 'er niets onwaarachtiger was, dan 't geen men in de wereld had verbreid wegens een Tractaat tusschen den Keizer en hem.

Misnoegdheid tegens den Hertog van Savoyen.

Eindelyk: men heeft in de voorgaande Maand vergeeten te melden de dood der Hertoginne van Nemours, Souveraine van Neuf-Châtel. 't Was een aanmerkelyk geval, ter oorzaak van de verscheidene pretentien die zy naliet op de successie van Longueville, en voornaamentlyk op Neuf-Châtel.

Dood der Hertoginne van Nemours.

IN den bekommerlyken staat, daar de zaaken aan dit Hof in stonden, kwam een Courier, dien de Kardinaal d'Estrée van Lisbon verwachtte, den 9den. der voorgaande Maand weder te rug, en wierd aanstondts met brieven voor den Koning naar Parys afgevaardigd. 't Antwoord des Konings van Portugaal op d'instantien, welke aan hem waren gedaan om neutraal te blyven, was dat hy zich hield aan het Tractaat laatstelyk gesloten met den Keizer, de Koningin van Groot-Britanje, en de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden: Dat hy de vriendschap van zyne Allerchristelykste Majesteit oneindig veel achtte, en ten uitersten wenschte de zelve lang te mogen behouden; maar dat, wat de Spanjaarden belangde, zy hunne mesures konden neemen zo als zy het verstonden, en dat hy voor zich de zyne zou neemen volgens zyne belangen en het Verbond 't geen hy had ingegaan. Deze tyding deed de

SPANJEN. Staat der zaaken tusschen Spanjen en Portugaal.

1703. Septemb. bereidselen, om de Grenzen aan de kant van Portugaal te versterken, verhaalsten. Men had alreedts eenige Troupen derwaarts gezonden, en 'er sedert noch zes Regimenten doen heen trekken, drie Spaansche Cavallery, twee Catalaansche en een Iersche Dragonders. Deze zes Regimenten passeerden de revuë voor den Koning op den 15^den^. Augustus. De Koningin wilde ze mede zien, gelyk ook de meeste Dames van Madrid: en het Volk vloeide in een vervaarlyke meenigte derwaarts, gansch verwonderd over een Campement en Krygsbenden in slagordre te beschouwen. Den Hertog van Verraguas, die dezelve commandeerde, kweet zich heel hoflelyk in deze gelegentheid. Hy had een grooten hoop verversschingen voor haare Majesteiten en de Dames doen gereed maaken, en presenteerde aan den Koning een zeer schoon Paard rykelyk toegerust, en aan de Koningin verscheidene Galanteryen van prys; waar na hy 'er ook aan de Dames liet omdeelen. Het Terce Infantery, 't geen de Stad Madrid had geworven, passeerde mede de revuë voor den Koning, die 'er zich zeer wel over vernoegd toonde: en behalven de vier Regimenten Cavallery, welke Catalonien moest beschikken, had het Koningryk van Gallicien zich ook verbonden vier Regimenten Infantery, ieder van duizend man, te leveren, behoudens dat het d'Officieren daar toe mogt noemen; 't welk heel gaarne wierd toegestaan. Maar behalven dat alle deze Troupen, als zynde nieuwgeworven volk, gantsch geene ervarenheid konden hebben, en dat men 'er derhalven niet veel staat op kon maaken, was het getal niet groot genoeg om zich te stellen tegens d'aantastingen die men niet zonder reden moest vreezen. De Koning van Vrankryk presenteerde wel twaalf duizend Man: maar men was bekommerd, indien men ze aannam, dat men de Spanjaarden zou vertoornen, welke geene Fransche Troupen in hun Land wilden zien. Om deze ongelegentheid dan te vermyden, wierd voorgeslagen alle de Spaansche Benden, welke in de Nederlanden of in het Milanees waren, in Spanje t'ontbieden, en de bewaaring van die Provincien t'eenemaal aan Vrankryk over te laaten: en men geloofde, dat dit expedient gevolgd zou worden.

PORTUGAAL. Engelsche en Hollandsche gecombineerde Oorlogsvloot komt voor Cascais ten anker.

Den 4^den^. der Maand Augustus, 's morgens omtrent ten tien uuren, kwam de gecombineerde Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot, den 19^den^. July onder het gebied der Admiraalen Shovel en Almonde uit Torbay t'zeil gegaan, voor Cascais ten anker, bestaande uit acht-en-veertig Sche-

Schepen van Linie, behalven de Fregatten, Branders, Bombardeergaljoots, en andere Vaartuigen. Zy lag in een halvemaan geschaard, en wierd met een ongeloofelyke nieuwsgierigheid en vreugde bezichtigd door een oneindige meenigte der Ingezetenen van Lisbon, oud en jong, welke dien en den volgenden dag drangelings met Barken langs de Rivier afzakten; terwyl ondertusschen d'Admiraalen, zynde straks na hunne aankomst binnen hun boord uit order des Konings, verwelkomd den zelven dag aan land traden, en de eer genooten van met zyne Majesteit te spreeken, van de welke zy zeer minnelyk wierden ontfangen. d'Ambassadeurs van Vrankryk en Spanjen gingen mede deze ontsagchelyke Zeemagt bezichtigen, doch met gantsch andere gevoelens, en schynbaarlyk minder uit nieuwsgierigheid, als om 'er raport aan de Koningen, hunne Meesters, af te konnen doen. Zyn' Majesteit zelve wilde ook dit genoegen hebben, en begaf zich ten dien einde, verzeld door den Graave van S. Vincent, Admiraal van Portugaal, en veele andere Grooten, den 10den der genoemde Maand op de hoogte van het Fort S. Anthony, van waar y 'er op zyn gemak het getal en de schoone ordre af beschouwde. Den olgenden dag, hebbende de Vloot zig van versch water en andere noodige ehoeftens voorzien, lichtte zy het anker, en zeilde met een voorpoedige wind naar de Straat, en wyders naar de Middellandsche ee.

Terwyl de gecombineerde Oorlogsvloot hier voor Cascais ten anker id gelegen, verbreidden de Franschen dat door des zelfs Hoofden het iderstaande Geschrift in de Steden en Plaatsen van Spanjen gestrooid zou eezen.

DE GENERAALS DER VEREENIGDE MAGTEN,

Aan alle goede Spanjaarden heil.

M de beveelen der Doorluchtigste Koninginne van Groot-Britanje, en van haare Hoog-Mogenden de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, te voeren, laaten wy aan alle goede Onderzaaten der Kroon van Spanjen, wat staat of conduite zy mogen weeten, weeten, dat wy niet komen om ndlykheden te pleegen, maar in tegendeel om alle Spanjaarden te beschermen by te staan die hunne oude en waare verbintenissen, welke zy aan het Allerrluchtigste Huis van Oostenryk schuldig zyn, gedenkende, sweeren zullen nen wettigen Koning Karel den IIIden gehoorzaam te zullen zyn, en mede-

aan

1703. September. aanspannen om het juk der Kroon van Vrankryk, welke een zo dappere en glorieuze Natie haaren slaaf heeft meenen te maaken, af te werpen. En hoewel wy al ons vermogen den geenen aanbieden, welke dit onbetwistelyk recht zullen erkennen, protesteeren wy nochtans, dat ('t geen wy niet behoorden te gelooven) indien 'er eenige Persoonen mogten gevonden worden, welke zich tegen zulk een rechtmaatige zaak wilden stellen, en zo billyk een voornemen wederstaan, zy alle de strengheden en rampen van den Oorlog zullen ervaaren, en hunne Huizen en Steden in vuur en bloed zien zetten.

SHOVEL, ALMONDE.

Colonie S. Gabriel door de Spanjaarden vermeesterd.

Geduurende deze Maand ontfing het Hof bericht uit Brazil, dat de Spanjaarden zich meester hadden gemaakt van de Colonie S. Gabriel, alwaar de Portugeezen twee Forten hadden gebouwd, die zy sedert langen tyd hadden bezeten, doch niet zonder betwisting van de kant der Spanjaarden, welke pretendeerden dat deze Forten op hunnen Bodem gesticht waren. De Paus had 'er als Scheidtsman kennis af genomen, en, terwyl men d'uitwyzing verwachtte, by provisie het bezit 'er af aan de Portugeezen toegeweezen: maar de Spanjaarden van Buenos Aires, ziende dat de zaak draalende wierd gehouden, zonder uitgesproken te worden, maakten zich met geweld meester van de genoemde Colonie.

ENGELAND. Dood der Hertoginne van Nemours aan de Koningin bekend gemaakt. (a) Ziet pag. 213.

GELYK zich verscheidene Pretendenten tot de nalatenschap der (a) Hertoginne van Nemours stonden op te doen, maakte den Heer Spanheim, Ambassadeur des Konings van Pruissen, omtrent het eind der voorgaande Maand Augustus des zelfs aflyvigheid aan de Koningin bekend, en verzocht haare Majesteit de pretentien van den Koning, zynen Meester, op het Vorstendom van Neufchâtel te willen ondersteunen; welk verzoek, gelyk de spraak ging, hem wierd toegestaan.

Hertog van Schomberg tot Ridder der Kousseband geinstalleerd.

Den Hertog van Schomberg, die d'Engelsche Troupen in Portugaal in qualiteit van Generaal en chef stond te commandeeren, wierd op den 13den. dezer Maand te Windsor tot Ridder der Order van de Kousseband geinstalleerd, in de tegenwoordigheid van verscheidene Persoonen van den eersten rang. De Hertogen van Sommerset en Norhumberland waren in het afweezen der Koningin tot Commissarissen van deze Plechtigheid aangesteld; en alle d'openbaare Ministers, welke zich daar by bevonden, wierden op de kosten van haare Majesteit getracteerd.

Den

1703. September.

Den 20sten. der zelve Maand wierd ter ouderdom van zes-en-tachtig jaren uit deze wereld gerukt Monsr. de S. Evremont, zo berucht door zyne Geestigheid, door de bestiering van zyn Leven, door zyne byzondere hoedanigheden, en door de Werken die hy aan het Gemeen heeft gegeeven. Hy was gebooren in Neder-Normandyen, en had in zyne jeugd de studie der goede letteren by de wapenen gevoegd. Na het sluiten van de Pyreneesche Vrede maakte hy een Schimp-en Staatkundig Stuk, onder den tytel van *de hedendaagsche Vrede*; 't geen by het Hof zo kwalyk wierd opgenomen, dat het hem gebood zich te vertrekken. Dit was d'oorsprong van zyne ongunst. Hy toog dan naar Holland, en van daar naar Engeland, alwaar hy zyne dagen heeft geëindigd. Tot verscheidene maalen wierd hem zyne wederkomst in Vrankryk aangebooden, maar nooit van hem aangenomen. 't Was een Philosooph even verre afgewyderd van het overgelouwige en het godlooze: een Wellustige, die geen minder afkeer had van d'ongeregeldheid als neiging tot het vermaak: een Man die de nooddruftigheid nooit gevoeld, noch den overvloed gekend hebbende, zeer gelukkig leefde. Jong zynde, had hy de verkwisting veracht; wel weetende, dat men goederen moest hebben tot de gemakkelykheden van een lang leven. In zynen ouderdom had hy moeite gehad om spaarzaam te weezen; geloovende, dat de behoeftigheid weinig was te vreezen als men niet veel tyds heeft om elendig zyn. Hy deed een uiterlyke professie van de Roomsch-Katholyke Religie, zonder dat hem zulks echter belette de wel met de Gereformeerden over een te komen; makende zelfs op zyn doodbed vyftig ponden sterlings aan d'arme gevluchte Protestanten te Londen. Hy liet ook zyne Bibliotheek en Manuscripten na aan den Doctor Sylvester, van de zelve Religie; en een Diamant aan Mylord Galloway, dien hy Executeur van zyn Testament maakte. Men zegt, dat 'er vyf-en-twintig honderd Guinees in gereed geld by hem wierden gevonden, behalven zyne Meubelen, Boeken, en Schilderyen.

Dood van Monsr. de St Evremont.

SCHOTLAND. Vervolg van de verrigtingen des Parlements.

DEN 20sten. July, tot welken (a) dag het Parlement, waar af wy (b) elders de verhandelingen tot dus verre aan den Lezer hebben medegedeeld, zich had geadjourneerd, wierd door den Graave van Marchmont, geholpen door den Hertog van Hamilton en anderen, voorgesteld, dat men een resolutie behoorde te neemen, om het Huis te doen treden tot een overweeging van het Ontwerp, voor dezen gepresenteerd,

(a) Zie pag. 65.
(b) Zie pag. 95. enz.

 200-

1703. Septemb. noopende de magt van Vrede of Oorlog te maaken, nadat d'Acte van Securiteit geadjusteerd, en het overige gedeelte der gedisapprobeerde Electien afgehandeld zoude zyn: doch sommigen van de Hofparty, en eenige anderen, wederspraken dit; oordeelende, dat het met de Parlementaire wyze van handeling niet overeenkwam in 't midden eener Acte op het neemen van zulk een resolutie te dringen. Dit veroorzaakte dan een lang debat; dewyl d'eersten wilden, dat men zou stemmen ja of neen of men tot een resolutie zou treeden; en dat d'anderen begeerden, dat men ja of neen zou stemmen of men tot overweeging van het Ontwerp zou overgaan. Om dit geschil te beslechten, wierd in omvraage gebragt of op het eerste, dan of op het laatste, gestemd zou worden, en met negentien stemmen overgehaald voor het eerste: waar op dan verder in omvraage wierd gebragt, of men tot een resolutie zou komen of niet, en het eerste met meerderheid van negen-en-dartig stemmen doorgedreeven. Thans begaf het Huis zich tot het leezen van dat gedeelte der Acte van Securiteit, betreffende de magt welke men zou geeven aan de Conventie die van de Kroon zou disponeeren: en daar op leverde de Lord Advocaat twee Clausulen in: d'Eene, *dat de Conventie, ingevalle van aflyvigheid der Koningin, met alle mogelyke spoed zou treeden tot het benoemen van een Successeur; en dat, na de bedongene Voorrechten hem voorgeleezen te hebben, men hem den* Krooningseed *zou doen afleggen binnen den tyd van dertig dagen zo de Successeur hier in 't land was, en binnen drie maanden indien hy zich buitenslandts bevond*: En d'andere, *dat men Regenten, 't zy een of meer, zou aanstellen, om de Regeering gedurende de minderjaarigheid van den Successeur waar te neemen*; over welken tyd mede sterk wierd gedebatteerd, of men dien tot den ouderdom van een-en-twintig, of van zeventien jaaren zou stellen: en wierd het laatste doorgedreeven.

Den 25sten. besoigneerde het Huis over de Bil van Securiteit; en de Laird van Grant stelde een Clausule voor, van inhoud, *dat het Parlement, of de Conventie, welke d'eerste verkiezing zou doen, de magt niet en zoude hebben om d'erffenis verder dan tot een Successeur, en d'Erfgenaamen uit zyn of haar ligchaam, uit te strekken; ter oorzaak dat de* Staaten *het anders nooit in hunne magt zouden hebben eenigen anderen* Koning *of* Koningin *te benoemen*: en wierd dit voorstel goedgekeurd. De Lord Vicomte Stairs proponeerde, dat de woorden, *zynde altoos van de Koninglyke Linie der Koningen van Schotland*, daar by gevoegd moesten worden: waar op de Lord

van

van Saltoun zich liet hooren, dat, hoewel hy van meening was, dat iemand van de Koninglyke Linie voor anderen gesteld moest worden, hy echter niet en kon zien, dewyl alle de geenen van de Koninglyke Linie tegenwoordig Uitheemschen waren, dat de Staaten de vryheid niet en zouden mogen hebben om, indien de nood het kwam te vereischen, eenigen anderen Persoon te benoemen: doch dit wierd door den Lord Kancelier wedersproken. Thans deed de Laird van Grant een voorslag, dat geen Koning of Koningin van Engeland verkiezelyk zou zyn als Successeur der Kroon van Schotland, 't en ware alvoorens een volkomene Unie tusschen de twee Kroonen vastgesteld was: maar de Laird van Saltoun zei daar op, dat dit geen tyd en plaats was om daar over te besoigneeren; en dat men reden had om te twyfelen of, alles wel ingezien zynde, Schotland by zulk een Unie al voordeel zoude doen. Hier na stelde de Graaf van Marshal voor, dat men in d'Acte behoorde in te voegen, *dat de Successeur en zyne Erfgenaamen altyd van de Protestantsche Religie zouden moeten weezen, zo als die nu door de Wet was vastgesteld*; waar in hy wierd gesecondeerd door den Graave van Marchmont en anderen: doch de Lord Opperrechter Klerk zeide daar op, dat zulk een invoegsel overtollig zoude weezen; dewyl den Eed den Krooning, dien alle Successeurs moesten doen, genoegsaame securiteit omtrent dat point gaf. 1703, Septemb

Den 27sten. was het Parlement weder bezig over d'Acte van Securiteit; en wierd door den Graave van Roxburg de volgende Clausule gepresenteerd: *En word mits dezen gestatueerd, dat de gemelde Staaten des Parlements, op de wyze als vooren byeenkomende, magt zullen hebben om een Successeur tot de Kroon van Schotland te benoemen, behoudens dat hy de Successeur der Kroon van Engeland niet en zy, 't en ware men in deze Sessie des Parlements zodanige conditie van Regeering beraamde, waar door d'onafhangelykheid der Kroon van dit Ryk in zekerheid gesteld, en de magt des Parlements, benevens de Religie, Vryheid en Koophandel der Natie van alle Engelsche of Uitheemsche influentie gesecureerd wierd.* Hier op ontstond een groot debat tusschen omtrent zestien van de voornaamste Leden; waar onder zich bevonden den Hertog van Hamilton, de Marquis van Tweedale, en de Graaven van Rothes, Haddington, en Ruthargton: doch de Lord Opper-Commissaris beval den Kancelier het Parlement t'adjourneeren tot den 31sten.; tegens welke schielyke afbreeking de gemelde Lords dien zelven avond een protest inleverden:

1703. en den volgenden morgen vergaderde de Party in de Herberg van de dubbelde Sleutels, alwaar zy het besluit namen van een *Adres* aan de Koningin op te stellen.

Den 31sten. was men den geheelen dag bezig met debatteeren, of men het protest, door den Grave van Rothes en anderen gedaan tegen de schielyke adjourneering van het Parlement, in het Minuutboek zou nemen, of niet; begeerende de Hofparty het laatste: doch de zaak wierd door een voorslag van den Lord Fountain Hales bygelegt, behelzende dat het Huis in de naaste byeenkomst de zaaken zou beginnen daar ze op den dag van 't adjournement afgebroken waren; werdende al dus het Adres, door omtrent seventig Persoonen onderteekend, niet naar het Hof gezonden.

Den 1sten. der Maand Augustus leverde de Baird van Saltoun een Clausule in om gevoegd te worden by de Bil van Securiteit, van inhoud, *dat de Koning of Koningin van Engeland, na het overlyden van hunne tegenwoordige Majesteit, niet verkiesbaar zouden zyn tot de Kroon van Schotland, 't en ware het begeeven van alle Ampten en Pensioenen, welke voormaals ter dispositie van den Koning en Koningin stonden, aan het Parlement van Schotland gestild wierden.* Vervolgens wierd een andere Clausule door den Lord Advocaat gepresenteerd, behelzende *dat geen Successeur van d'Engelsche Kroon tot die van Schotland zou kunnen verkozen worden, 't en ware Engeland alvoorens aan Schotland hadde toegestaan gemeenschap van Handel, en vryheid om op alle de Colonien te vaaren.* Hier na wierd een derde Clausule ingegeeven door Mr. Alexander Arbusthned, uit hoofde der welke *het Hoog Verraad zoude zyn een Koning of Koningin tot de Kroon van Schotland te verkiezen, indien niet voor af vryheid van den Handel en Planterage aan Schotland onder het Groot Zegel van Engeland wierd vergund; in zulker voege dat het nooit dan met toestemming van 't Parlement zou konnen veranderd worden.* Over deze Clausulen ontstonden debatten, welke tot 's avonds ten tien uuren duurden: en het besluit was eindelyk, dat men niet eer dan in de naaste byeenkomst tot een resolutie zou treden.

Den 4den. gaf de Lord Advocaat weder een nieuwe Clausule in, doch in algemeener termen dan de voorgaande, begrypende in substantie, *dat geen Successeur van Engeland verkiesbaar zoude zyn tot de Kroon van Schotland, dan onder zodanige bepalingen en voorwaarden van Regeeringe, als in deze of eenige andere zitting van dit, of eenig ander Parlement, onder de*

de

de Regeering der tegenwoordige Koninginne gemaakt zoude mogen worden. Hier 1703.
over wierden veele vragen geopperd; en men verviel in een lang debat, September.
doch kwam dien avond tot geen besluit.

Den 6den. wierd in het Parlement weder gebesoigneerd over de Clausule, welke als aanhangsels tot de Bil van Securiteit waren ingegeeven, ter verwerving van een vrye Vaart op d' Engelsche Colonien; en men meende, dat de gemelde Clausule by de Bil gevoegd zou worden: doch er zulks geschiedde, wierd daar tegen geprotesteerd door den Lord President van den Raad, den Hertog van Argyl, den Grave van Morton, en anderen, welke zeiden, dat zulk een gemeenschap van Koophandel, gelyk die Clausulen medebragten, iets onredelyks voor een Successeur van Engeland was: maar hier op wierd geantwoord, dat het voor een Koning en Parlement van Engeland niet onnatuurlyk was; en, indien zy zulks niet wilden toestaan, zy het mogten laaten, behoudens dat het hun dan geoorlofd zoude weezen een Successeur buiten Engeland te verkiezen.

Den 9den. leverde de Lord President van den Raad het volgende ontwerp van een Protest in.

IK William, Marquis van Annandale, protesteere by dezen voor my zelf en al wat my zal aanhangen, dat de stelling en stemming der Clausule wegens de Securiteit van 't Koningryk geensints nadeelig zal wezen aan de macht en vrydom van dit of eenig ander volgende Parlement, of aan de vergadering der Staaten na haare Majesteits dood, om Actens te stemmen en determineeren, wanneer zy daar oorzaak zullen zien; als mede, het gedeelte van de Clausule, dat niemand geschigd zal zyn tot de Kroon van beide de Natien te succedeeren, voor en aleer de Communicatie, Commercie en Vryheid van Navigatie en Plantagie vastgesteld zal zyn; gelyk ook, dat in de Clausule niet zal prejudiceeren het recht van den Protestantschen Successeur van de Koninklyke Linie, om te succedeeren tot de Kroon in dit Koninkryk op zyne toestemming tot d'aanmatiging van het Recht en andere Conditien van het Gouvernement by dit of eenig ander volgende Parlement, gedurende haarer Majesteits leven of in de vergadering der Staaten na haarer Majesteits overlyden ingevoerd; ten zy al het zelve van te vooren by het Parlement en Koningryk van Engeland aan dit Koningryk toegestaan zal zyn, &c.

Dit Protest wierd gesecondeerd door de Graaven Crawfort en Lauderdale, den Lord Secretaris, den Lord Advocaat, den Vicomte Stair, en anderen; doch wedersprooken door den Hertog van Hamilton, den Marquis

1703. Septemb. van Tweedale, de Graaven van Marchmont en Rothes, enz. weshalven dan eindelyk wierd beslooten, dat men het strydig gevoelen van den Lord President alleenlyk in generaale termen zou aantekenen.

Den 10den. passeerde het Parlement een Acte, behelzende, *dat na de dood van de Koningin, en d'Erfgenaamen uit haaren lyve, het Parlement en de Geheime Raad gezamenerhand deze Natie zoude regeeren.* Ook passeerde een Acte, medebrengende *dat het Hoog Verraad zoude zyn den Kroningseed aan iemand anders voor te houden, dan aan den geenen die door het Parlement tot Successeur benoemd en verklaard zou weezen.* Hier na vertoonde een der Leden van het Parlement aan den Lord Kancelier in een Aanspraak de redenen waarom men moest toeleggen om tot een vryen Koophandel op de West-Indien te geraaken, steunende ten principaalsten hier op:

„ I. Dat de verarming van het Ryk, sedert de vereeniging *der Kroonen*, voornaamentlyk was ontstaan uit geen deel in dien voordeeligen „ Handel der Engelschen gehad te hebben: II. Dat men waarschynlyk d'Engelschen niet licht daar toe zou brengen, 't en ware zy zagen „ dat men andersins niet onder hunnen Koning en Koningin zou willen „ staan. III. Dat men de nakoming daar van wel hadde te bezorgen, „ dewyl hunne krachtigste en bestverkreegene Voorrechten in het stuk „ der Scheepvaart door d'Engelschen waren verydeld. IV. Dat men „ van der zelver vermogen op den Vorst en de Ministers lichtelyk een „ opentlyke verbreeking ten opzichte der gemeenschap van den Koophandel, doch geene herstelling, had te verwachten. V. Dat men „ van dit Artykel geen vaste Wet kon maaken na dat men zich aan den „ Koning van Engeland onderworpen gemaakt zou hebben, 't en waar „ men daar by bedonge, dat men na het verbreeken van die Voorrechten niet meer aan dien Vorst gehouden zou weezen, want het verbreeken viel licht; en dat, wanneer de Vorst op den Troon was „ gesteegen, men maar vaar wel herstelling hadde te zeggen. VI. Dat, „ wanneer Particulieren over Contracten oneenig wierden, de Rechter zich tusschen beiden stelde, en den machtigsten dwong den swaksten recht te doen: doch dat men zulks in dit geval niet en had te „ verwachten; en dat de Koning d'eenigste Rechter zynde, men zich „ van hem op geenen anderen kon beroepen. VII. Dat men zich derhalven van dien Koophandel niet verzekerd kon houden, indien men „ niet door den Koning en het Parlement in sommige Gerechtigheden

„ of

1703. Septemb.

of Voorrechten wierd gesteld, en dat die van zodanig een natuur waren, dat hunne Nabuuren, om arger t'ontgaan, hen in hunnen voordeeligen Koophandel deel lieten behouden, 't geen zy hun anders heerszugtig zouden onttrekken; als by voorbeeld, wanneer de magt van Vrede of Oorlog te maaken in handen van hunnen eigenen Koning en het Parlement bleef, zo moesten hunne Nabuuren hen de gemeenschap van Koophandel laaten behouden, om hen in hunne krakeelen in te wikkelen; of anders bleef men onzydig, en had 'er groot voordeel by; dog dat men dit niet en kon bereiken, 't en ware men zodanig een Regeering hadde, dat men van hen nog hunnen raad niet afhinge. VIII. Dat men, met dit te bezorgen, niet met den Vorst twistte of zylieden of hy, maar of de Nabuuren de magt van hunnen Koning en Parlement in hunne handen zouden hebben. IX. Dat zy zig een zo redelyk gedeelte van hunne eigene magt behoorden aan te matigen, als hunnen Vorst en hen in staat kon stellen om van d'Engelsche Natie een vrye gemeenschap van Koophandel te verkrygen. X. Dat men daarom de voorstellingen, tot verzekering van den Koophandel gedaan, moest toestaan, enz.

Den 11den. leverde de Lord Advocaat de volgende Clausule in, om in Bil van Securiteit gevoegd te worden. *Dat het Hoog Verraad zou zyn eenigen Persoonen, den Kroeningseed, in geval van haarer Majesteits dood, dministreeren, of getuige te zyn omtrent het administreeren van den zeln op eenige andere wyze als volgens d'apointementen der Staaten van het Kogryk, die alsdan zouden vergaderen, beraamd zou werden; of eenigen rsoon voor Koning of Koningin van dit Koningryk t'erkennen voor dat zy st de Kroon in termen van pretentie van Recht, of zulke Conditien als in e Sessie van het Parlement gestatueerd, en eenig ander Parlement of Verdering van Staaten bygevoegd zouden worden, geaccepteerd hadden; en dat zelve Hoog Verraad zonder consent van het Parlement onvergeevlyk zou ezen.*

Deze Clausule ging na eenig debat met een groote meerderheid van mmen door; en wierd besloten, dat de zelve in d'Acte ingevoegd 1 worden. Vervolgens was men in overweeging om vast te stellen in ens handen, geduurende de drie eerstkomende weeken na de dood der ningin, de Regeering zou weezen, eer de Staaten, uit kracht der te van Securiteit, een Successeur mogten benoemen. Den Advos der Koningin stelde voor, dat men den Geheimen Raad onder zeke-

1703. September. kere bepaalingen daar toe behoorde t'authoriseeren. Anderen beweeren, dat zodanige Leden van de drie byzondere Staaten des Ryks, die zich by deze gelegentheid eerst in Edenburg zouden bevinden, die mag behoorden t'oeffenen, behoudens dat zy ten minsten negen in getal moesten weezen. Eindelyk wierd besloten, dat d'administratie geduurende de drie weeken aan de gemelde Leden der drie Staaten, gemeenerhand met den Geheimen Raad, zoude staan. De oude Marquis de Montrose deed een Protest aantekenen ten behoeve van eenige Lords, welke hy meende tot deze provisioneele administratie gerechtigd te zyn. Een ander bracht een diergelyk Protest in ten voordeele van de Baronnen; en een darde een tot behoudenis van het Recht der Steden.

Den 21 dito, zynde het Parlement weder voor eenige dagen geadjourneerd geweest, was het zelve niet zo haast vergaderd, of den Heer Saltoun deed een wydloopigen aanspraak, klaagende in zeer scherpe expressien, dat de Lord Hooge Commissaris het Parlement 's Maandags te vooren weder zo schielyk, en voor zo langen tyd, had geadjourneerd om aan het zelve den tyd en de gelegentheid te benemen tot het afdoen van de gewigtige zaaken welke op het tapyt waren. Vervolgens ging men voort tot de limitatien van die van den Geheimen Raad omtrent hunne magt van d'administratie geduurende het Interregnum van drie weeken. Die van de zo genoemde Countreparty waren van gevoelen, dat men zeker getal uit den Geheimen Raad moest authoriseeren, dewyl zy anderzints ten eersten talryker zouden weezen als de Leden der presente drie Staaten, en, meester van alle de Krygsmagt zynde, misschien iets tot groot nadeel by der hand vatten, voornamentlyk in geval van een invasie der Engelschen, 't welk de Staaten *en corps* naderhand niet zouden konnen herstellen. De Lord Advocaat, ondersteund door anderen van 't Hof afhangende, bragt daar tegen in, dat, indien die van den Raad zouden moeten wachten na het komen van een gelyk getal Leden uit het midden der Staaten, zulks een tusschen tyd in een tusschentyd zou maaken, 't welk voor de Natie, alsdan zonder regeering zynde, wel van zeer kwaade gevolgen zou konnen weezen. Eindelyk wierd by meerderheid van zes stemmen besloten, een Clausule van dezen inhoud in d'Acte te voegen: *Dat geduurende het Interregnum van drie weeken na de dood der Koningin d'administratie der Regeering in de handen van dertig Leden der Staaten en des Geheimen Raads zou weezen, en dat het grootste ge-*

tal

tel zou zyn van de geenen der Staaten die niet van den Geheimen Raad waren. Hier na wierd op de propositie van den Marquis van Montrolz met meerderheid van vier-en-twintig stemmen besloten, *dat alle Ministers en Bedienden van Staat immediaatelyk na de dood der Koningin van hunne sessie en stem vervallen zouden weezen.* 1703. Septemb.

Den 21sten. wierd door den Graave van Haddington een nieuwe Clausule gepresenteerd, om in d'Acte tot de verzekerdheid des Koningryks gevoegd te worden, behelzende dat alle Protestantsche Eigenaars van Landgoederen, en Magistraaten van Steden en Burgten, door het geheele Ryk, zich zouden voorzien van schietgeweer voor al hun Volk bekwaam om wapenen te draagen; en dat dezen, ten minsten eens ter maand in de wapenhandel geoeffend zouden worden. Den Hertog van Hamilton en de Lord Saltoun secondeerden den Lord Haddington hier in, zeggende, dat men andersins geen nut van d'Acte zou trekken: en de propositie op het tapyt gebragt zynde, of deze Clausule in d'Acte geinsereerd zou worden of niet, wierd d'affirmative met twee-en-twintig stemmen overgehaald. Vervolgens presenteerde men een andere Clausule, welke mede met meerderheid van tien stemmen wierd goedgekeurd, te weeten: Dat na de dood der Koningin alle d'Ampten der Militaire Officiers, boven Capiteinen, vacant zouden weezen: Dat geen Capitein ander gebied zou hebben als over zyne Compagnie: En dat d'Officiers en Soldaaten zich in zulken gevalle aanstondts naar hunne respective Garnisoenen zouden begeeven, en aldaar blyven tot nader order van d'Administrateurs, op straffe van zich schuldig te maaken aan Hoog Verraad.

Den 23sten. wierd geproponeerd een Acte, gepasseerd in den Jaare 1681. in faveur van de successie des Hertogs van Jork tot de Kroon, te vernietigen; en de zaak in omvraage gebragt zynde, of men zulks voor het geheel of ten deele zou doen, wierd met meerderheid van maar eene stem besloten, dat men ze t'eenemaal zou vernietigen, als zynde strydig tegens d'Acten gepasseerd onder de Regeering van wylen den Koning William, door de welke alle de Paapsche Successeurs van den Troon zyn uitgesloten.

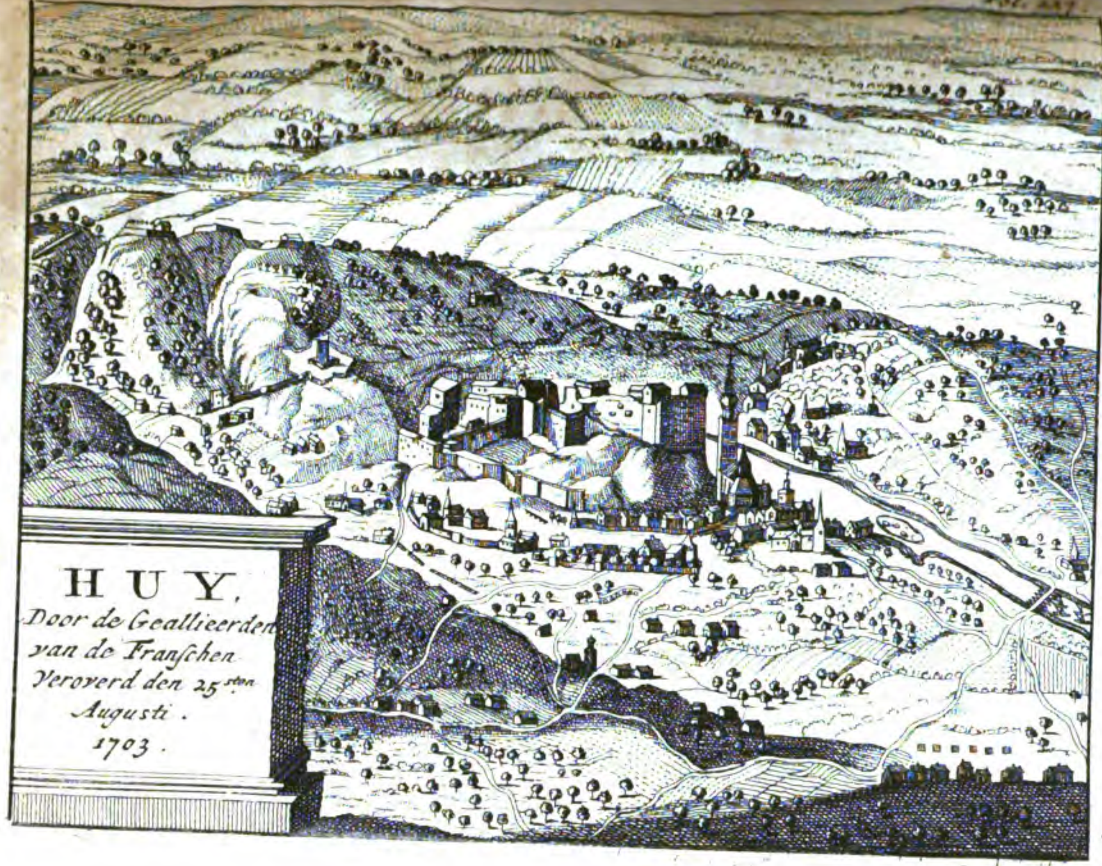
Den 25sten. wierd d'Acte tot de verzekerdheid des Koningryks drie achtervolgende maalen in het Parlement geleezen; en na eenige debatten passeerde ze met de meerderheid van negen-en-vyftig stemmen: op welke wyze deze groote zaak dan een einde kwam te neemen. Ziet hier

1703. Septemb. nu het Formulier van een Eed, geinsereerd in de gemelde Act, welke afgelegt moest worden door alle de geenen die na de dood der Koningin stem tot de Verkiezingen zouden hebben, of in de Conventie treeden, mitsgaders door d'Ingelanden en die wapenen konden draagen.

IK A. B. belyde en verklaare van herte voor God, die deselve doorziet, dat ik loogchene, ontkenne, en een afschrik hebbe van de volgende Stellen Leeringen der Pauselyke Roomsche Kerk, te weeten; de Opperhoofdigheid van den Paus en Bisschop van Romen over alle Harders ofte Pastooren van de Katholyke Kerk; des zelfs magt en gezag over Koningen, Vorsten, en Staten, mitsgaders deszelfs gepretendeerde onfeilbaarheid, zonder of met een algemeen Concilie, zyne magt van ontheffing en vergeeving; de Leere der Transubstantiatie en Ligchamelyke Tegenwoordigheid in de Communie zonder den Drinkbeker, in het Verbondteken van des Heeren Avondmaal; *de Aanbidding* en Offerhande, die de Roomsche Kerk belyd en oeffent in de Misse; de aanroeping van Engelen en Heiligen; het eeren van Beelden, Kruissen en Reliquien; de Leere van Oververdiensten, Aflaaten, Vagevuur; als mede het doen van den Godtsdienst in een onbekende Taal. Alle welke Stel-en Leeringen van de voornoemde Kerk ik geloove strydig, en met het geschreven Woord Gods niet bestaanlyk te zyn: weshalven ik van herte de gemelde Leer en Stellingen der Roomsche Kerk loogchend, ontkenne, en als in de tegenwoordigheid Godts declameere, zonder eenige dubbelzinnigheid, maar volgens de bekende beduiding van de woorden my voorgesteld. Zo Waarachtig helpe my God.

GULIKERLAND. Aanslag der Franschen op de Stad Gulik ontdekt.

MEN ontdekte in de voorgaande Maand een Complot, 't geen indien het van den verwachten uitslag gevolgd was geworden, de Vesting Gulik in de handen der Franschen zou hebben doen vallen. Twee Officiers, zynde d'een Lieutenant en d'ander Vaandrig, welke zich voor Deserteurs uitgaven, en als zodanige dienst hadden genomen onder het Regiment van Bourscheid, de Lieutenant voor Sergeant en de Vaandrig voor Muskettier, terwyl ondertusschen een groot getal Soldaaten uit Limburg en andere Fransche Plaatsen zich van tyd tot tyd mede onder de Bezetting had laaten aaneemen, waren de geenen die het werk zouden bestieren. Den aanslag moest uitgevoerd worden op den dag als men aan het Garnisoen, volgens de gewoonte, in de Stad het Commissiebrood zoude uitdeelen, wanneer der niet meer dan de gewoonelyke Wacht op het Slot bleef. Thans zouden zy op een bestemde plaats te samen rotten;

HUY,
Door de Geallieerden
van de Franschen
Veroverd den 25sten
Augusti.
1703.

ten; zich meester van het zelve maaken; den Gouverneur met de Bezetting den hals breeken; en de Fransche Gevangens, welke aldaar bewaard wierden, verlossen, ten einde de zelve mede tot hunne uitvoering te gebruiken: terwyl ondertusschen aan een andere kant eenigen op verscheidene plaatsen brand zouden stichten, om de verbaasdheid en verwarring te vermeerderen; en de Partyganger la Croix, welke zich ten dien inzichte met een groot getal Manschap in een naby gelegen bosch had verschólen, na de Stad avanceeren, en door de Samenzweerders binnen gelaaten worden, om het Garnisoen voorts te helpen afmaaken. Maar zo als zy nu op het punt stonden om het werk ter uitvoering te stellen, wierd 'er de Gouverneur heimelyk door een der Complicen, op hoop van een goede belooning, af verwittigd. Straks wendde men alle de noodige voorzorgen aan, en deed zeventien dezer Vloekverwanten by de kop vatten, van de welke vyf, na dat de pynbank hen alles had doen bekennen, op den 22sten. Augustus ter dood wierden gebracht. d'Executie van den Lieutenant was schrikkelyk om te zien; wordende zyn ligchaam, na op een sleede buiten de Stad gesleept, en zyne armen en beenen op een blok afgekapt te zyn, in vier deelen gehakt, de zelve aan paalen buiten de Stad gehangen, en zyn hoofd op de Kruistoorn in 't Slot uitgesteeken. De Vaandrig wierd, benevens drie Gemeenen, leevendig van onderen op gerabraakt, en wyders op raders rondom de Stad gelegt. De Franschen uit Limburg hadden voorgegeeven deze Lieden te zullen ontzetten; weshalven men geduurende d'executie eenige Hussaaren, en andere gecommandeerde Soldaaten, rondom de Stad liet patrouilleeren: maar ze kwamen niet te voorschyn. Wat d'overige Complicen belangt, die wierden in naauwe gevangenissen opgeslooten gehouden; en de geen, die dit snood Dessein aan den Gouverneur had ontdekt, heel treffelyk beloond.

1703. Septemb.

IN de verhandeling der zaaken van de (a) voorgaande Maand heeft men gezien, dat den Hertog van Marlboroug den 15den. Augustus te Val Nôtre Dame was komen campeeren: Dat hy de noodzaakelyke Detachementen, om Huy te belegeren, zo aan deze als aan d'overzyde van de Maas had gedaan: Dat hy zelfs zich alreedts meester had gemaakt van dat gedeelte der Stad 't geen aan deze zyde der Maas is gelegen: En dat de Baron de Trogné, Bestierder van het Beleg, na niets anders wachtte, om de Trenchée t'openen, als dat het kanon

LUIKERLAND. Vervolg der Belegering van Huy.

(a) Zie pag. 151.

1703. non op de hoogtens ware gevoerd. Ziet hier, wat zich vervolgens
Septemb. toedroeg.

Den 17^den^., 's avondts ten elf uuren, opende men de Trenchée voor het Fort S. Joseph met 200 Pionniers, en 150 Soldaaten om hen te dekken, gecommandeerd door den Prince van Anhalt, Majoor Generaal: en hoewel men naauwelyks spade in de grond kon krygen, ter oorzaak der klip-en steenachtigheid, wierd ze echter 190 passen voortgezet. De Belegerden ons Volk wel haast gewaar zynde geworden, maakten een groot vuur op hen uit hun kanon; waar door echter maar twee Soldaaten kwamen te sneuvelen, mitsgaders een Capitein, een Lieutenant en drie Gemeenen gekwetst te worden. Den eigensten avond commandeerde men 200 Man om dat gedeelte van de Stad, 't geen aan d'andere zyde van de Maas gelegen is, aan te tasten. De Gouverneur geliet zich in 't eerst het zelve te willen verdeedigen: maar ziende de Belegeraars 's morgens omtrent ten vier uuren post vatten, verliet hy het, en deed zyne Troupen in het Kasteel retireeren; waar op de Lord Noth Grey gecommandeerd wierd om 'er met zyn Regiment bezit af te gaan neemen.

Den 18^den^. 's avondts, wierd de Trenchée voor het Fort Picard geopend, en 60 schreeden voortgezet, waar van 'er 36 verordend waren om 'er een Battery van Mortiers op te rechten. Dien zelven nacht wierden de Loopgraaven voor het Fort S. Joseph 26 schreeden voortgezet; en aan beide d'Attaquen kreeg men maar 3 Dooden.

Den 19^den^., 's namiddags ten een uur, sprong by ongeval een Magazyn, 't geen de Belegerden in het Kasteel hadden, gelaaden met een goede meenigte van Buskruid en Bomben; en te gelyk met het zelve een Officier en 30 Soldaaten die daar in waren. 's Avondts wierd een Battery van Mortiers opgeworpen, ter lengte van 20 schreeden, aan de rechter zyde van de Trenchée; en een andere voor Kanon van 90 schreeden, op een hoogte die het Fort Picard commandeert. Dezen nacht kreeg men niet eenen Dooden.

Den 20sten. commandeerde men een Bataillon, om den Lord Grey in de Stad te gaan versterken. Des nachts bleef ons Volk in de Loopgraven zonder t'arbeiden. De Belegerden schooten weinig; en men kreeg niet eenen Dooden.

Den 21sten. wierd de Trenchée voor het Fort S. Joseph omtrent 210 schree-

schreeden voortgezet : en niettegenstaande het groot vuur der Vyanden wierden 'er maar 2 Officieren en 7 Soldaaten gekwetst. Den zelven dag begon men een Battery van zes Mortiers op het Fort S. Joseph te doen speelen. 1701. Septemb.

Den 22sten., 's morgens vroeg, begon men van een Battery van dartien stukken Kanon, welke des nachts te vooren voltooid was, en van een andere van zes Stukken, te gelyk op het Fort S. Joseph te schieten, en met zo veel gevolg, dat de Commandant des avondts verzocht te capituleeren : en zynde een Battery van acht Mortiers den voorgaanden nacht tegens het Fort Picard opgerecht, welke thans mede begon te speelen, wierd door den Commandant het zelfde verzocht. Men vergunde aan hen, zich in het Kasteel te mogen retireeren : maar alzo de Gouverneur weigerde hen in te neemen, bleeven ze krygsgevangenen, gelyk ook die van het Fort Rouge, waar af de Commandant zich op de zelve voorwaarden overgaf.

Den 23 en 24sten, wierd met het uiterste geweld van verscheidene Batteryen zo buiten als binnen de Stad op het Kasteel gekanonneerd : doch alzo men oordeelde, dat het bres schieten, om met gemak te konnen stormen, te veel tydts zou wegneemen, besloot de Baron de Trogné de Plaats met stormladders te doen beklimmen ; weshalven dan den 26sten. een getal van 200 Voetknechten gecommandeerd wierd om de zelve tegens de muuren van het Kasteel op te rechten. De Baron de Trogné ging voor aan met 25 Granadiers, draagende zelve een ladder op zyne schouder, om den anderen tot een voorbeeld te dienen. Dezen, kloekmoediglyk langs d'eerste steilte opgekomen zynde, rechtten hunne ladders op onder faveur van een onophoudelyk vuur uit al het kanon, groote en kleine mortieren, en musketterye; wordende ondersteund door een Detachement Granadiers, welke geposteerd waren van de Brug van S. Remy tot aan het Kasteel. De meeste kleine mortieren waren geplaatst langs de Hoyoul en op de gemelde Brug. De Vyanden vertoonden zich toen (terwyl ondertusschen geduurende het oprechten van de ladders twee valsche attaques aangevoerd wierden, d'eene by de Toorn Tardavise, en d'andere by Neufvevoye) als dappere lieden by de Toorn van het Kasteel en het kleine Bolwerk, geevende sterk vuur uit hunne musketten en kleine bomben ; 't geen alzo omtrent twee uuren lang duurde : maar ziende dat zy meerder volk verlooren als d'onzen, en dat eenige Batailjons met vliegende vaandels in de Stad trokken, sloegen ze ten vyf uuren

1703. Septemb. de Chamade, en staken een witte Vaan uit: doch alzo men ten eerste geen gehoor gaf, wierd kort daar na andermaal de Chamade geslagen. Hier op volgde een stilstand van wapenen; en de Belegerden begeerden met de gewoonlyke tekenen van eer uit te trekken: maar dit wierd hen afgeslagen, en gezegt, dat zo zich op discretie mosten overgeeven. De Gouverneur, Monsr. Milon, verzocht tyd om zich te bedenken; een wyltje daar na kwamen Monsr. de la Boniere, Lieutenant Colonel van 't Regiment Bartois, en noch een Officier uit om te handelen: doch zy konden geene andere condirien bedingen, als dat ze gevangen zouden blyven tot dat de twee Hollandsche Batailjons, in 't begin der Campagne in Tongeren gevangen genomen, ontslagen waren. Zy keerden derhalven misnoegd weder naar het Kasteel, met betuiging dat ze zich ten uitersten zouden verdeedigen. Men gaf hun tyd van beraad tot den volgenden morgen ten drie uuren; doch de Chamade wierd al vroeger geslagen: en Monsr. Milon sprak zelve met den Baron de Trogné; verzoekende, dat men hen ten minsten als eerlyke lieden wilde handelen, en genoegzame verzekering geeven dat men hen, zo haast als de gemelde twee Batailjons ontslagen waren, met alle hunne goederen zou laaten gaan; 't geen toegestaan wierd. d'Uittogt geschiedde den 27sten., 's morgens tusschen acht en negen uuren; en luidde de Capitulatie als volgt.

NAdien het Garnisoen van Huy verzoekt, dat men 't zelve tractecre als eerlyke Krygslieden; zo is men te vrede, (niettegenstaande 't gepasseerde, en d'avantagie die wy hebben) aan de Officieren en Soldaten, indien zy de wapens afleggen, te laten behouden alles wat zy hebben: en men belooft, dat zy tegens een gelyk getal van d'onzen zullen uitgewisseld worden, als de Maarschalk de Villeroy het zal begeeren.

Gedaan tot Val Notre Dame, den 25sten. Augusty.

Zy zullen een positief antwoord voor morgen ten 9 uuren noch geven; by ontstentenis van 't welk men weder zal beginnen.

Was getekend,

De Hertog van Marlborougg.

L. S. Randwyk. L. S. [illegible]
L. S. Reinswoude. L. S. [illegible]
L. S. A. H. Regteren.

Aanmerkelyk was het, dat de Franschen deze harde conditien op den dag van S. Louis hadden moeten onderschryven. 1703. September.

Van het Garnisoen, bestaande uit 2 Batailloos en 500 Gecommandeerden, waren gedurende het Beleg 180 à 190 gesneuveld.

In het Kasteel wierd deze zolgende Artillery en Ammunitie gevonden: 20800 pond Buskruid, 254 leedige Bomben, 159 dito gevulde, 4 à 500 leedige Handgranaaten, 200 dito gevulde, 10 yzere stukken Kanon, een Mortier doch onbruikbaar, eenige dubbelde en enkelde Haaken en ander Geweer, 250 zakken Meel, 120 tonnen Bier, 5 vaten gezouten Vleesch, 5200 pond Spek, 6 oxhoofden Erweten, 4 oxhoofden Boonen, eenige tonnen met Zout, Tabak, Flambeauwen en Kaarsen, 3 stukken Brandewyn, 7 oxhoofden Wyn, 900 versch gebakkene Brooden, enz. De Vaandels, die de Vyanden in 't Kasteel moesten laaten, wierden daar uit gebragt.

Wegens het veroveren van deze gewigtige Vesting had den Heer van Ouwerkerk op den 26sten, d'onderstaande Missive aan haare Hoog-Mogenden, de Heeren Staaten Generaal, laaten afgaan.

Hoog-Mogende Heeren,

IK geeve my de eere van Uwe Hoog-Mogenden te feliciteeren over het gelukkig succes door de wapenen op de Vyanden behaald, met het veroveren van het Kasteel en de Forten van Huy, waar van het Garnisoen is krygsgevangen gemaakt, tot dat zy konnen uitgewisseld worden tegens de twee *Bataillons* in Tongeren gevangen geworden in het begin van de Campagne. Dit voordeel is zo veel te grooter, om dat het zelve aan ons geen volk gekost en heeft, en dat onze Troupen den zelven yver in deze gelegentheid voor den dienst van haare Hoog-Mogenden getoond hebben, als in verscheidene andere.

Ik wensche, dat God Almachtig zal continueeren de wapenen van Uwe Hoog-Mogenden te zegenen, en Haar nieuwe voordeelen doen erlangen; waar na van herten is wenschende en verlangende, die met een eerbiedig respect is blyvende,

In het Leger tot Vignamont, den 26sten Augusti 1703.

Hoog-Mogende Heeren,

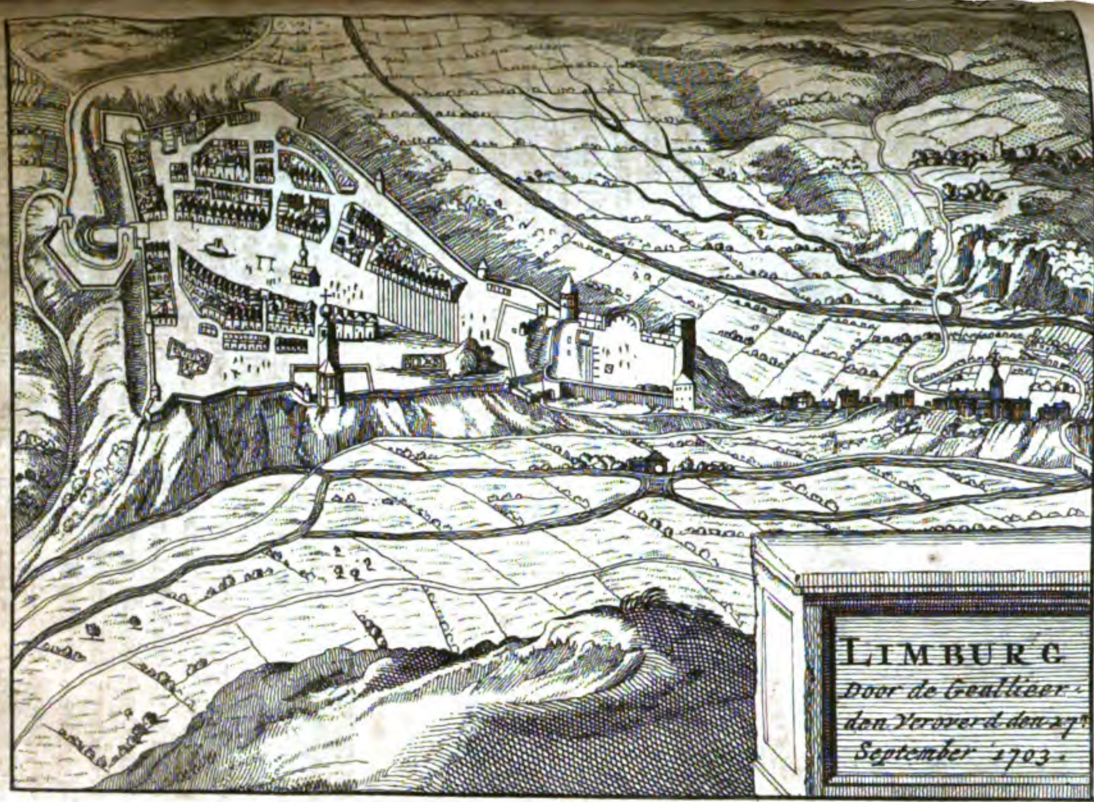
Getekend,

AUWERQUERC.

1703. September. Zo haast als het Garnisoen uit Huy was getoogen, en dat de Graaf van Sinsendorf, welke aanstondts in den naam zyner Keizerlyke Majesteit bezit van die Plaats nam, d'Inwoonders den eed van getrouwheid had doen afleggen, wierd het ontwapend, en ingescheept om naar Mastricht gevoerd te worden; doch aan d'Officieren hun zydgeweer gelaaten. Monsr. Milon, Gouverneur van de Vesting geweest, en de Graaf van l'Ile, Brigadier, kreegen verlof om naar Vrankryk te gaan, ten einde aldaar d'uitwisseling van de twee meergemelde Hollandsche Bataillons te verzoeken; geevende hun woord, dat ze binnen zes weeken weder zouden komen. De Generaals der Geallieerden hadden ook d'edelmoedigheid van aan vier Capiteinen, verscheidene subalterne Officieren, en sestig zieke Soldaaten toe te staan zich naar Namen te doen voeren, om hunne geneezing te bezorgen, enz.

Geduurende dit Beleg (in het welk, behalven 25 *Gekwetsten zonder eenige Officiers mede te rekenen*, maar 18 Persoonen van de kant der Geallieerden kwamen te sneuvelen) hielden de *Vyanden* zich gestadig binnen hunne Linien beslooten; en vreezende voor Namen zelf, stuurden ze twee Esquadrons en zeventien Bataillons derwaarts: beginnende ook noch, om deze Plaats te beter te dekken, met 12 à 1400 Pionniers aan een nieuwe Linie te arbeiden, welke zich tot aan de Maas moest uitstrekken. Zy hadden mede een zodanige vrees voor Dinant, doch welke hen zich ten dien opzichte op een gantsch andere wyze deed draagen: want in steê van die Plaats, welkers Kasteel met onnoemelyke kosten op een vervaarlyke harde Rots gesticht is, beter te bezorgen, deeden zy'er de Poorten en Vestingwerken af springen, en verlieten dezelve; zulks dat den Keurvorst van Keulen van zyne twee Geestelyke Vorstendommen nu niets meer overig was.

Midlerwyl kwamen de Troupen, welke geduurende de Belegering van Huy onder den Generaal Somerveld aan d'andere zyde van de Mehaine gelegen hadden, den 28sten. der Maand Augustus weder aan deze zyde van die Rivier, en voegden zich te samen met het Gros van het Leger, 't geen den 5den. September opbrak, en zich met de rechter Vleugel tot Hannuye en met de flinker tot Avennes ging nederslaan. Den volgenden dag wierd de marsch voortgezet, en kwam de rechter Vleugel omtrent S. Truyen en de flinker by Gingelon te staan. Ter zelver tyd had men het Leger van brood en andere voorraad voor eenige dagen verzorgd, en aan de Ruiters bevolen ieder een fachine gereed te hebben, dewyl

LIMBURG
Door de Geallieer-
den Veroverd den 27.
September 1703.

wyl men van voorneemen was de Linie aan te tasten; ten welken einde de Hertog van Marlboroug benevens den Erfprins van Hessen en d'andere Generaals de zelve onder een Geleide van 10 Esquadrons Ruiters waren wezen bezichtigen, en van zo naby dat die van binnen hen met karabynen konden bereiken: maar dewyl men bevond, dat ze ongemeen sterk was, en door het geheele Fransche Leger verdeedigd wierd, vond men raadsaam zulks te staaken, en liever eenige andere onderneeming by der hand te vatten. De voornaamste Bevelhebbers hadden hun verblyf in S. Truyen; en de Tenten der Soldaaten waren met stroo gedekt: dewyl het Leger, 't geen ondertusschen sterk verschanst wierd, aldaar moest blyven vertoeven tot dat het Beleg van Limburg, nu by de Generaals besloten, voltrokken zou weezen. Midlerwyl bleeven de Franschen binnen hunne Linien; en d'uiterste Schildwachten stonden dikwils niet verder als een musketschoot van malkander. Den 8sten. September wierd de Lieutenant-Generaal Bulau met 24 Esquadrons Ruiters en Dragonders naar de genoemde Vesting afgevaardigd om de zelve te berennen, en zulks des anderendaags voltrokken. Een ander Detachement, bestaande uit eenige Esquadrons Engelschen benevens 26 Bataillons Infantery, als 12 Engelsche en 14 Hollandsche, wierd een dag à twee laater mede derwaarts afgezonden. Vervolgens begaven zich den Hertog van Marlboroug en de verdere Generaals mede naar de Vesting. Inmiddels deed de Gouverneur, willende zich bedienen van den tyd, twee of drie uitvallen, in alle welke hy gestadig met verlies te rug wierd gedreeven: maar van onze kant verlooren wy 'er mede den jongen Graave van der Lippe; welken, al te dicht aan de Plaats zynde genaderd, ongelukkiglyk op den 12den. zyn been met een kanonkogel aan stukken wierd geschooten, daar hy eenige dagen 'er na te Maastricht af kwam te sterven. Den zelven dag kwam den Hertog van Marlboroug met 9 Esquadrons en 22 Bataillons van het groot Leger te Robermont, by Luik; van waar hy den 13den. den jongen Prince van Sonderburg met drie Bataillons detacheerde, om de weinige Troupen, welke voor Limburg waren, te gaan versterken. Den 15den. wierd de Brigadier Murray mede met vier Bataillons, zo veel Esquadrons, en een gedeelte der Artillery derwaarts gezonden. Den 16den. deed de Lieutenant-Generaal Bulau, die de Plaats berend had, door 150 Voetknechten en een gelyk getal van Deagonders post in de Voorstad vatten; 't geen zich zonder eenig verlies toedroeg. Den 17den. brak den Hertog van Marlboroug op van Robermont met de

1703. Septemb.

1703. Benden die hy met zich had gebragt, uitgezonderd vier Bataillons en
Septemb. twee Esquadrons die hy aldaar liet onder het bevel van den Brigadier van der Beeke, om de swaare Artillery, geschikt tot het Beleg, welke by gebrek van Paarden noch niet vervoerd had konnen worden, te geleiden. Den Hertog kwam des avondts te Louvigny, alwaar hy den Brigadier Murray noch vond, hoewel hy twee dagen te vooren al gedetacheerd was: maar gelyk hy zich met een goed gedeelte der Artillery belaaden vond, en dat de wegen t'eenemaal gebroken waren, had hy niet verder voort konnen komen. Den 18den. ging den Hertog van Marlboroug zig nederslaan voor Verviers, een kleine myl van Limburg, gelyk ook de Brigadier Murray met zyne Artillery. Den 19den. detacheerde men nog eenige Troupen, om dichter aan de Plaats te naderen; en wierden de zelve op verscheidene posten verdeeld. Dien zelven dag verstond men, dat 'er omtrent duizend Paarden uit het groot Leger te Luik aangekomen waren, om d'Artillery en Munitien voort te trekken; waar op den Hertog van Marlboroug aanstondts de noodzaakelyke orders omtrent alle dingen liet stellen. Den 21sten., terwyl gestadig noch meerder Troupen van Verviers, alwaar de gemelde Hertog zyn Hoofdquartier velig de, naar Limburg toogen, wierd een Lieutenant-Colonel gecommandeerd om de Benedenstad aan te tasten. De Belegerden weeken op den eersten aanval terug; en 's morgens vattede men post in de zelve: by welke attaque van onze zyde maar 4 Man gewond, en van de Vyanden gedood en eenigen gekwetst, en 2 gevangen wierden. 't Inneemen van deze Benedenstad was van zeer groot belang; alzo men door middel van de zelve met vyf Bataillons de Plaats zou hebben konnen geblokeerd houden. Den 23sten. vertrokken de Gedeputeerden van haare Hoog Mogenden, welke uit het groot Leger te Maastricht waren gekomen, van daar, om zich in het Campement voor Limburg te vervoegen; en kreeg men bericht, dat Monsr. de Pracontal met 17 Bataillons en 4 Esquadrons in het Condros was gekomen, om een diversie te maken, en te trachten de Convoyen, welke naar het Beleg toogen, t'onderscheppen: doch men voorzag daar in, met hen een anderen weg te doen nemen. 't Waren de zelve 17 Bataillons, daar hier voor af is gesproken, en die men geloofde door de Vyanden in Namen geworpen te zyn. Den 24sten. kwam het overige der Artillery in het Campement, en wierd ge- zamenerhand met d'andere op de Batteryen gevoerd. Zy bestond in 't geheel uit 24 Stukken van vier-en-twintig, 12 van twaalf, en 6 van ... pond,

pond, zynde geplaatst op vier Batteryen; behalven noch 20 20 Mortieren als Haubitsen, op twee andere Batteryen. De Fransche Gouverneur, ziende dat hy met ernst aangetast stond te worden, stuurde een Trompetter met een brief aan den Hertog van Marlborougᵹ, met aanbieding om wegens een verdrag te handelen, en de Plaats, ingeval hy binnen zekeren tyd, dien hy niet bepaalde, niet ontzet wierd, over te geeven: doch hy kreeg tot antwoord, dat hy die voorslagen vroeger had behooren te doen, dewyl men 'er het Kanon reeds voorgebragt had. Den 26sten., 's morgens, begon men op de Werken te schieten, en voer den gantschen dag daar mee voort. Den volgenden morgen wierd eene van de groote Batteryen veranderd, en, om te meerder geweld te doen, aan een andere, welke dichter onder de Stad lag, gevoegd. Ondertusschen speelden ook de Mortieren den geheelen nacht met het gewenschte succes; en het Kanon deed geen minder uitwerking: want in dien korten tyd had men reeds een bekwaame bresse gemaakt om te konnen stormen. De Bezetting, niettegenstaande haare belofte van het uiterste te zullen afwachten, sloeg den 27sten., voor den middag, de Chamade; zynde niet langer dan van den voorgaanden morgen, en aldus maar omtrent anderhalven dag, beschooten; doch met zo groot een geweld als gevolg. Men wilde hun geen ander verdrag toestaan, dan dat ze kryggevangenen zouden weezen: doch wierd echter d'onderstaande Capitulatie aan hen vergund. 1703. Septemb

CAPITULATIE.

DEWYL men van meeninge is het Garnisoen van Limburg, niettegenstaande het geene gepasseerd is, als Kryglieden van eer te tracteeren, zal men alle Officieren en Soldaten laten behouden al het geen hen zelfs toekomt, midts hun Geweer neder leggende, en zich als Gevangenen van Oorlog overgevende, en leverende binnen een half uur een Poort aan de Belegeraars. Men vergunt ook aan het Garnisoen de twaalf verzogte Wagens, tot transport van de Equipagie der Officieren. Gedaan in 't Campement voor Limburg, den 27sten. September 1703.

Getekend,

(L. S.) *Den Hertog van Marlboroug*

(L. S) *Randwyk*, (L. S.) *Witsen.*
(L. S.) *Reede.* (L. S.) *Aylua.*
(L. S.) *Ragteren.* (L. S.). *Hop.*

1703.
Septemb.

Straks wierden door den Hertog van Marlboroug en de Heeren Gedeputeerden te Velde de volgende Brieven daar over aan haare Hoog-Mogenden, de Staaten Generaal, afgevaardigd.

Missiven van den Heere Hertog van Marlboroug, en de Heeren haar Hoog-Mogenden Gedeputeerden, noopende de overgave der Stad en Kasteel van Limburg, geschreven in 't Campement tot Verviers den 27sten. September 1703.

Hoog-Mogende Heeren,

IK kome met dezen Uwe Hoog-Mogenden feliciteeren met het innemen van de Stad en Kasteel van Limburg, waar van het Garnisoen zich als Krygsgevangenen hebben moeten overgeven, volgens Capitulatie die ik my de eer geeve van aan *Haar* hier nevens te zenden. Ik zal hier noch twee of drie dagen verblyven, alleenlyk om ordre te stellen op het Garnisoen, en zorge dragen voor de verzekeringe van deze Plaatse, waar na ik zal vertrekken om op het alderspoedigst in 't groote Leger te zyn, alwaar ik de eere van Uwer Hoog-Mogenden ordres zal afwagten; blyvende met het uiterste respect, en volkomene genegentheid, Hoog-Mogende Heeren, Uw onderdanigsten en gehoorzaamsten Dienaar,

Getekend,

Den Hertog van Marlboroug.

P. S. Ik hebbe nevens de Heeren Gedeputeerden een Commissie getekend voor den Heer Baron van Rechteren, om te zyn Commandant van Limburg; hoopende, dat het Uwer Hoog-Mogenden wel gevallen zal zyn.

Hoog Mogende Heeren,

DEzen morgen omtrent tien uuren heeft het Garnisoen van Limburg de Chamade geslagen, na dat men daar op sedert gisteren morgen had gekanonneerd; waar op geinhæreerd zynde de conditien, alvoorens aan haar voorgeslagen, dat zy zich tot Krygsgevangenen zouden moeten geven, mits haare Equipagie en Beurzen conserveerende, hebben zy dezelve alzo aangenomen, gelyk Uwe Hoog Mogenden uit de neffensgaande Acte zullen gelieven af te nemen; en is daar op vervolgens een Poort aan ons ingeruimd: zulks dat wy de vryheid nemen om Uwe Hoog-Mogenden met dit gelukkig succes van herten te feliciteeren. Wy hebben onder Uwer Hoog-Mogenden gunstige permissie en approbatie, de concert met den

den Heer Hertog van Marlboroug, by provisie tot Commandant van de voornoemde Plaats aangesteld den Heer van Rechteren, die lange jaaren in de Infantery, en laatst in de Cavallery gediend heeft als Majoor in het Regiment van den Heer van Obdam; zulks dat wy verzoeken, dat Uwe Hoog-Mogenden deze onze provisioneele dispositie met derzelver Resolutie gelieven te corroboreeren. Verders zullen wy overleggen, wat ten meesten dienste van den Lande te doen staat; en ons met een diep respect noemen te zyn, Hoog-Mogende Heeren, Uwer Hoog-Mogenden zeer oetmoedige en onderdanige Dienaaren.

1703. Septemb

Getekend,

W. Randwyk, N. Witsen, J. B. van Reede, Vryheer van Renswouden, E. d'Aylua, Rechteren, J. Hop.

SPAANSCHE NEDERLANDEN. Verbod tegens den Invoer van Koopmanschappen of Waren uit Vyandlyke Landen.

UIT order van den Marquis de Bedmar, als Commandant Generaal van de Spaansche Nederlanden, wierd omtrent het einde dezer Maand een Plakaat afgekondigd van den volgenden inhoud.

I. DAt in die Landen geene versche gezoute of gerookte Visch, nochte eenige andere Waren, Koopmanschappen of Manufactuuren, geene uitgezonderd, gedunrende dezen Oorlog, uit de Landen onder den Keizer, Engeland, het Keizerryk, de Staaten Generaal en hunne Bondgenooten, noehte ook uit de Steden Luik, Huy, en andere door de Vyanden veroverde Plaatsen, of die daar van afhingen, het zy te water ofte lande gebragt zullen worden; gelyk ook eenige Koopmanschappen, Waren, Manufactuuren, of andere Goederen, zonder onderscheid, te brengen, te voeren, door te laaten, ofte zenden uit de Spaansche Nederlanden na de Havens, Steden, Plaatsen of platte Land van de voorsz. Vyanden, op de verbeurte van viermaal de waarde derzelve, of duizend guldens indien de vierdubbelde waardy zo veel niet mogt bedragen, midsgaders der Schepen, Schuiten, Paarden, Wagens, Karren of andere Voertuigen daar toe gebruikt: zullende de Schippers, Voerluiden of anderen, dit overtredende, voor de eerste reize na goeddunken van den Rechter gevonnist; voor de tweede maal opentlyk gegeesseld en gebannen; en voor de derde maal, nevens verbeuringe van alle hunne Goederen, met de dood gestraft worden.

II. Zo als mede vervallen zullen de Kooplieden, Factoors of anderen, die eenige van de verbodene Goederen doen voeren in hunne Huizen of anders ontladen, ofte ergens in die Landen ontfangen; behalven dat het Kooplieden of Winkeliers zynde, dezelve gedunrende dezen Oorlog geen Koophandel zullen mogen dryven noch Neeringe doen.

1703. III. Dat deze Overtreders, die Boetens niet konnende betalen, voor de eerste
Septemb maal met Geesseling, en voor de twede reis daar en boven met Brandmerk en Ballingschap
bannige zullen gestraft werden.

IV. Dat men die zich omtrent het inbrengen of uitvoeren van het voorschreve Assuradeurs instellen, met de dood zal straffen.

V. Dat alle Overtreders, hoedanig het mogen zyn, zelfs tot vyf jaar na het sluiten van de Vrede, ontdekt zynde, in Rechten zullen vervolgt, en in een Somme, met de waarde van de verzondene of ingebrachte Goederen overeenkomende, en in nog vier maal de waardy, of duizend Guldens daar en boven, gedoemd werden.

VI. Dat, om de overtreedinge beter en eerder te ontdekken, den Exploiteur van de gestelde Boetens een, en den Aanbrenger (wiens Naam men onder Eede belooft te verswygen) twee derdedeelen, en so den Exploiteur en den Aanbrenger dezelve Persoon is, dezelve in het geheel zal genieten.

VII. Dat de aldus verbeurde Goederen niet zullen verkocht, maar ter plaatsen, daar de Aanbrenging is geschied, zullen verbrand, en zo den Exploiteur als Aanbrenger uit des Konings Gelden betaald zullen worden.

VIII. Dat de aldus verbodene Goederen, door Commissievaarders genomen opgebragt, te Oostende in de Magazynen, onder behoorlyke Inventaris by den Regter ondertekend, opgelegt, door Konings Amptenaaren gewaardeerd, en toewyzinge aan de Reders van zodanige Schepen zullen moeten voldaan worden.

IX. Dat men daar en boven alle Correspondentie van Brieven of Wissel met de Onderzaaten van Vyandlyke Landen aan allen en een yder, op poene van na goedvinding gekastyd, en zelfs Lyfstraffe te zullen ondergaan, verbied:

X. Dat het gaan en komen der Posten uit en na de Landen van den Keizer, het Ryk, Engeland en de Staaten Generaal zal werden gestremd en belet.

XI. Dat men evenwel geene Lyfstraffe zonder kennisse en goedvinden van den Koninglyken Raad zal mogen uitvoeren.

En eindelyk, XII. Dat men de Amptenaaren, zo in de Steden als op het platte Land, midsgaders alle Commissien en Toeziende rs der Tollen, die eenige oogluiking, gunste, ofte onveinzingen mogten gebruikt hebben, na bevinding, eisch en gelegentheid van zaaken zal straffen.

Diergelyke Edicten, in Vrankryk afgekondigd, wierden hier mede gezien: doch zynde, noopende het weezendlyke, ten meerendeele van den zelven inhoud, is het van geene noodzaakelykheid de zelve hier in te voegen.

Staats

1703. Septemb.

Straks daar op wierd door den Intendant de Bagnols de volgende Brief aan den Heer Posters, Bezorger der Paspoorten tot Maastricht, geschreeven.

IN de Spaansche Nederlanden, myn Heer, is een nieuw Placaat van den 22sten. dezer gepubliceerd, by het welk alle soort van Commercie met de Staten Generaal, en andere Vremden, die met de Koningen van Vrankryk en Spanjen in Oorlog zyn, verboden word; waar van ik u advys kom geven, op dat gy aanstonds na het ontfangen van dezen Brief geene Paspoorten meer verleent voor Koopmanschappen die uit vreemde Landen komen of derwaarts gaan. Alleenlyk zult gy ze verleenen voor Passagiers te voet, te paard, of in schuiten, of anderints met haare Knegts en enkele Equipagie. Het zal zelfs goed zyn die geenen, welke van u Paspoorten versoeken zullen, te waarschouwen, dat, by aldien 'er eenige Koopmanschappen onder haare Bagagie gevonden worden, dezelve zonder eenige swarigheid de confiscatie zullen onderworpen zyn. Het geene ik u hier kom verklaren, is van zodanige consequentie, dat ik u niet genoeg kan recommandeeren zulks ernstelyk en stiptelyk in acht tenemen. De ordres zyn over al gegeven, om die geenen, welke Paspoorten hebben daar eenige Koopmanschappen op zyn, schoon dezelve op de gezeide Paspoorten gespecifieeerd waren, aan te houden. Ik ben U.E. zeer genegene

Was getekend,

De Bagnols.

DE Graave Goes, extraordinaris Envoyé zyner Keizerlyke Majesteit, met een Expressen bericht bekomen hebbende dat d'Allerdoorluchtigste Aartshertog van Oostenryk tot (a) Weenen voor Koning van Spanjen erkend en verklaard was, uit kracht der Renuntiatie gedaan in zyn faveur door den Keizer en den Roomsch-Koning, gaf op den 25sten. der maand daar kennis af aan den Staat, en wierd 'er wegens haare Hoog-Mogenden over gefeliciteerd door den Agent Roozeboom: en dewyl men vervolgens uit den zelven Minister verstond, dat die Majesteit den ...den. September van Weenen was vertrokken om zich naar Holland te vervoegen, ten einde van daar naar Portugaal overgevoerd te worden, noemden haare Hoog-Mogenden eenigen uit hunne Leden om hem op zyne aankomst op de Grenzen der Provincien t'ontfangen en te verwelkomen; te weeten, den Heer Baron van Obdam uit de Ridderschap; en wegens de Steden den Heer Slingerland van Dordrecht,

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Kennis aan den Staat wegens het aanstellen des Aertshertogs van Oostenryk tot Koning van Spanjen.

(a) Zie pag. 192.

den

1703. Septemb.

den Heer van Castricum van Amsterdam, en den Heer van der Nieburg van Alkmaar: werdende wyders tot het commandeeren van hare Troupen in Portugaal de Heer Lieutenant Generaal Fagel genoemd, welke onder hem tot Majoors Generaal stond te hebben de Heeren van Friesscm en Rhoo, tot Brigadiers den Grave van Dhona en Welderen, enz.

Brief des Konings van Vrankryk aan den Maarschalk de Villeroy.

Eindelyk: alhier wierd in druk gezien d'onderstaande Brief, dien de Koning van Vrankryk aan den Maarschalk de Villeroy geschreven zou hebben.

MYN COUSYN,

ALzo het voornaamste Oogmerk van den tegenwoordigen Oorlog, dien de Vyanden van myne Luister, en van die van den Koning van Spanjen, mynen Broeder en Zoons Zoon, verklaard hebben, is, de Staaten, van de Monarchie van Spanjen afhangende, en in het byzonder in de Spaansche Nederlanden te overweldigen; zo heeft My zulks verpligt U te bevelen, U slegts verweerende te houden, zo als ik nochmaals door deze Tegenwoordige doe. Doet noch neemt geen Veldslag aan, dan als wanneer Gy van den Zegen verzekerd zyt, en dat eene Overmagt U voordeel op myne Vyanden geeft; ten einde Gy niet an ontyde de Glorie, die myne Wapenen altoos verkregen hebben, moogt waagen. Houd U over zulks altyd gesloten in uwe Linien, welke Gy ter plaatsen, alwaar het noodig is, en uwe voorzichtigheid oordeelt het voegsaam te weezen, zult versterken; en zy zullen bevonden werden als zo veele Dyken die de poogingen van myne Vyanden zullen verydelen, en hen verplichten myne gewoonlyke Goedertierenheid te zoeken. Het vervolg van de gelukkige Uitkomsten, die het God geliefd heeft aan myne Wapenen in zo veele Plaatsen toe te staan, geeft My groote redenen om te hoopen dat Hy dezelve ook in deze gelegentheid zal zegenen, als een blyk van de rechtvaardigheid en billykheid der Zaak die Ik bescherme. Ik heb bevel aan den Grave van Marsin en den Marquis van Blansac gegeeven, om Oud Brisak te berennen, waar van de Belegering myne Cousyns de Maarschalken van Tallard en Vauban onder de bevelen van mynen Zoons-Zoon den Hertog van Bourgondien zullen doen; terwyl myn Cozyn den Hertog van Vendôme zal trachten zich by mynen Broeder den Keurvorst van Beyeren, die door Tirol doorbreekt, te voegen; en eindelyk gezamentlykerhand mynen Couzyn den Maarschalk de Villars, door mynen Doopzoon den Prince Louis van Baden van zeer naby waargenomen, Onderstand te bezorgen. Voor het overige verlaate Ik My gantschelyk op uwe voorzichtige Dapperheid en volkomene Wysheid, waar van Gy My zo ver-

de Mysten in verscheidene ontmoetingen hebt gegeven, en bidde God dat hy U neme in zyne heilige en waardige hoede. 1703. October.

Uit Marly, den 17den. Augusti 1703.

Was getekend,

LOUIS.

OCTOBER.

DE zydigheid van den Heiligen Vader in de zaak der Successie van Spanjen ontdekte zich hoe langer hoe meer. Zyne ontveinzing kon niet langer stand houden, tegens de kracht van zyne genegendheid; en volgens de manier, waar op hy zich federt eenigen tyd had gedragen, was 'er reden om te gelooven dat hy op het punt stond om zich opentlyk voor Vrankryk te verklaaren. 't Geen de (a) Nuncius Davia te Weenen op den dag der komst van den Koning Karel den III^den. tot de Kroon van Spanjen had gedaan, en 't geen zich ter zelve gelegentheid te Romen kwam toe te dragen, waren kenbblykelyke tekenen die men niet anders kon uitleggen. In 't een en 't ander had zyne Heiligheid getoond, dat hy geene andere rechten op de Successie van Spanjen erkende als die van het Huis van Bourbon, en geenen anderen Koning als Philips den Vden.; want niet alleen keurde hy het kwaad, dat den Aertshertog de karakter van Koning had aangenomen; maar wilde ook niet toelaten, dat die en zyne Dienaars, welke te Romen waren, hem in 't openbaar als zodanig eerden. De Graaf van Lamberg, Ambassadeur zyner Keizerlyke Majesteit, had voorgenomen op den eersten dag der maand, zynde de Geboortedag van den nieuwen Koning, eenige vreugdetekenen aan te rechten; en willende by die gelegentheid een prachtige Misse in de Kerk der Duitschers doen celebreeren, had hy 'er het

ITALIEN. Zydigheid van den Paus omtrent de Successie van Spanjen.

(a) Zie pag. 192.

 het

1703. October. het Afbeeldsel van dien Vorst, bekleed met de Koninglyke Cieraden op zyn Spaansch, tusschen die van den Paus en den Keizer doen ophangen. Alles was ten dien einde den voorgaanden dag gereed gemaakt: maar niet zo haast waren 'er de Kardinaal de Fourbin en den Hertog van Uceda af verwittigd, of zy gingen 'er hun beklag aan den Paus over doen; en zyne Heiligheid, altyd gunstig voor 't geen hen van die kant wierd vertoond, stuurde den Heer Olivieri aan den Grave van Lamberg, om hem te waarschouwen, dat hy die openbaare vertooning niet en zou dulden; doende ter zelve tyd aan den Priester zeggen, dat, zo hy niet aanstondts de gemelde Afbeeldsels hier wegnaamen, hy de Kerk in het verbod zou stellen. De Graaf van Lamberg, zich erinnerende 't geen ten tyde van den Marquis de Lavardin aan de Kerk van S. Louis was wedervaaren, wilde geen oorzaak van een zo groote argernis weezen. Hy deed het Afbeeldsel met groote staasie weder in zyn Paleis brengen, en vernoegde zich met het ten toon te doen hangen onder een prachtig Gehemelte in een groote Zaal, alwaar drie dagen lang al de wereld de vryheid had van het te komen zien. De toevloejing was zeer groot; en daar kwam onder anderen een meenigte van Napolitaanen: maar den Hertog van Uceda, zulks wel verwacht hebbende, liet hun gade slaan, en stuurde een lyst van hunne naamen aan den Onderkoning van Napels. Men zegt, dat 'er zich ook eenige Franschen uit een enkele beweeging van nieuwsgierigheid lieten vinden; dog dat zich voor het Afbeedlsel niet hebbende willen ontdekken, t halsover kop uit de Zaal wierden gedreeven.

Paus krygt bericht wegens de komst van de gecombineerde Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot te Livorno.

Des anderendaags kreeg de Paus bericht met een Courier, afgevaardigd door den Groot-Hertog van Toskanen, dat de gecombineerde (a) Engelsche en Hollandsche Oorlogvloot, na van voor Cascais in Portugaal het anker gelicht te hebben, op de Reede van Livorno was gekomen. Hier op hield hy raad, en lange mondgesprekken met den Kardinaal de Fourbin en den Hertog van Uceda; vreezende ongetwyfeld, dat deze kettersche Vloot eenige landing op den heiligen Bodem van het Koningryk Napels mogt onderneemen. De Graaf van Lamberg kreeg mede het zelve bericht, en vertrok den volgenden Donderdag met een Postchaise, gevolgd door twee à drie andere, om met d'Admiraalen Shovel en Almonde op de gemelde Reede te gaan confereeren; voerende ter zelve tyd met hem

(a) Zie pag. 214.

hem den Marquis de Santa Croce, (van wien wy (a) elders wat te voorbaarig hebben gesproken) dien zelven Heer welke voor een maand den Baron Angelo Gavoti in duël had dood gesteeken; en verlossende hem aldus van de strenge vervolgingen des Gerechts. Men verhaalt, dat de Baronnesse Gavoti, Weduwe van den Overleedenen, zich zodanig ontstelde op het hooren van zyne dood, dat ze in een gevaarlyke ziekte viel. De Kardinaal Marescotti, haar Oom, bragt zo veel te weeg, dat ze van haare vervolging tegens den Marquis de Santa Croce afstond: doch dit belettede niet dat de zelve naderhand met grooten yver door order van den Paus wierd voortgezet, en zelfs op den 5[den]. October een vonnis aangeplakt tegens dien Heer en tegens de Heeren Bentivoglio en Camillo Corsini, welke in dit Duël voor Secondes hadden gediend, waar by zy veroordeeld wierden tot onthoofd te worden, met confiscatie van alle hunne goederen. De Paus nam deze zaak zodanig ter herte, dat, zo hy had mogen begaan, hy alle de Duëllisten onbekwaam verklaard zou hebben om de vryheid der Kerken te genieten: maar hebbende de zaak aan het onderzoek van een Congregatie gesteld, wierd daar in besloten, dat zulks niet en kon geschieden, als met het recht, of, om beter te zeggen, het misbruik van de vryheden der Kerken t'eenemaal te vernietigen.

1703. October.

Vervolg des zaak van den Marquis de Santa Croce.

(a) Zie pag. 182.

De Graaf Carandini, van wien wy mede in de (a) voorgaande Maand hebben gesproken, wierd ook zeer strengelyk gehandeld; en zelfs smeet men op den 8[sten]. der Maand in het Gevangenhuis der Inquisitie den Marquis Bufalo, om dat hy geweigerd had getuigenis tegens hem te geeven. Eenigen pretendeerden echter, dat d'oorzaak der gevangeneeming van den Graave Carandini geen andere was dan dat hy met het glas in de hand aan de tafel had gezegt: *Laat ons eeten, drinken, en vrolyk weezen; want na de dood is'er geen vermaak meer.* Doch het was niet geloofelyk, dat men lieden om zulk een kleinigheid in d'Inquisitie zou zetten. Ten anderen weet men ook wel, dat de geenen, die niet van den Raad zelven zyn, niet konnen doorgronden wat daar omgaat, en wat de waare beschuldiging zy van de geenen waar af men het proces aldaar opmaakt voor dat het vonnis zy uitgesproken. Wat den Prince Vahini belangt, daar was geene verandering in zyne zaak voorgevallen, dan dat hy, ter oorzaak van eenige vervoerdheid tegens zyne Wachters, nauwer opgesloten was geworden.

Gelyk ook van die des Graaven Carandini en des Prinsen Vahini.

(a) Zie pag. 160.

1703. Octobet.

LIVORNO. Keizerlyke Ambassadeur vervoegt zich by d'Admiraels van de gecombineerde Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot.

(a) Ziet pag. 242.

DE Graaf van Lamberg, Keizerlyke Ambassadeur, met weinig Gevolg uit (a) Romen vertrokken om zich naar Livorno, alwaar men verstaan had dat de gecombineerde Engelsche en Hollandsche Oorlogsvloot was aangekomen, te vervoegen, kwam aldaar op Maandag den 8sten. October, en ging zyn verblyf neemen by den Keizerlyken Agent, alwaar hy aanstonds door order des Gouverneurs met een Wacht van veertig man wierd verzorgd, en een geschenk van eenige verversschingen aan hem gedaan. Den volgenden dag begaf zyn' Excellentie, verzeld door den Engelschen Afgezant, zich aan boord van den Admiraal Shovel, die hem met een-en-twintig kanonschooten liet verwelkomen. Na het afleggen van de wederzydsche hoffelykheden wierd omtrent een uur doorgebracht met een afzonderlyk gesprek tusschen den Admiraal Shovel en den Keizerlyken Ambassadeur; waar na d'Engelsche Afgezant en de Secretaris van den Ridder Shovel mede binnen kwamen, en gezamentlyk tot omtrent den middag by malkander bleeven. Den zelven dag ging de Graaf van Lamberg ook den Admiraal Almonde in zyn Schip bezoeken; en zynde zyn Excellentie den 10den. weder aan boord van den Admiraal Shovel gekeerd, wierd hy zeer prachtig door den zelven ter middagmaal onthaald, alwaar zich ook bevond den Admiraal Almonde benevens verscheidene Opperhoofden van de gecombineerde Engelsche en Hollandsche Vloot. De tafel was van twaalf gerechten, gelyk ook gedekt voor twaalf Persoonen; en wierd gedurende de maaltyd stuk voor stuk de gezondheid van alle de te zamenverbonden Mogendheden gedronken, en elke gezondheid met vyf-en-twintig kanonschooten verzeld: waar na alle de Capiteinen en Bevelhebbers der Vloot op het verzoek van den Keizerlyken Ambassadeur in de Kajuit vergaderd zynde, liet die Minister in hunne tegenwoordigheid door zynen Secretaris een Brief van zyne Keizerlyke Majesteit leezen, waar in de gemelde Majesteit zynen afstand van zyne rechten op de Kroon van Spanjen in favour van den Allerdoorluchtigsten Aertshertog van Oostenryk bekend maakte, mitsgaders dat d'Engelsche en Hollandsche Afgezanten den zelven als zodanig hadden erkend en begroet. Na het leezen van dezen Brief wierd den Ambassadeur door d'Admiraels der Vloot, en vervolgens door alle de Zeehoofden en andere Officieren, gecomplimenteerd, en de gezondheid des nieuwen Konings onder het losbranden van zeven-en-twintig stukken kanon van alle d'Engelsche en Hollandsche Oorlogschepen gedronken; na het eindigen van welke plechtigheid

zyn'

zyn' Excellentie afscheid nam, en in een zeer rykelyk vergulde Sloep, welke met karmozyn fluweel met goude franjen gevoederd was, en waar af de Roeijers mede in 't fluweel gekleed, met damaste broeken, zyde koussen en fluweele mutsen heel kostelyk uitgedost waren, aan land gebragt. Deze Sloep, wiens weêrgade men in rykelykheid sedert een reeks van jaaren niet en heeft gezien, was omringd van tien andere diergelyke Vaartuigen, mede zeer cierlyk toegetakeld, daar zich de voornaamste Bevelhebbers in geplaatst hadden. Den volgenden dag ging den Admiraal Almonde den Grave van Lamberg in zyn Logement bezoeken, en was langer als een uur met hem in conferentie; zonder dat men weet, wat zich daar in toedroeg. Gelyk de Vloot niet te Livorno was gekomen dan om 'er water en ververschingen in te neemen, meenden d'Admiraals den 9den. weder van daar te vertrekken: doch zy wierden door de tegenwinden wederhouden. Wat den Graave van Lamberg belangt, hy vaardigde den 10den. een Courier af aan den Keizer, en sloeg den 11den. op weg om weêr naar Romen te keeren. 1709. Oktober.

DEN Hertog van Vendôme, zich met het meeste gedeelte zyner Troupen op het Lac de la Garde ingescheept hebbende, gelyk in de (a) voorgaande Maand gezegt is dat hy stond te doen, kwam den 16den. September te Dezenzano, en vertrok den volgenden dag naar Mantua, van waar hy zich in het Campement van S. Benedetto vervoegde, na dat hy zyne orders had gegeeven om de Benden, welke hy, benevens d'Artillery en Munitien, uit het Trentin weder terug had gebragt, in alle spoed naar de zelve Legerplaats te doen avanceeren; hebbende ondertusschen in Arco, Nago, Riva, en Torbole twaalf à veertien Batallions onder het gebied des Graaven van Medavi gelaten: en men geloofde met genoegsaame reden, dat hy van meening was hen aldaar te doen overwinteren: maar weinige dagen daar na stuurde hy order aan den genoemden Graave om die Plaatsen te verlaaten, en zich weder by het Leger te komen voegen; 't geen deze, na de Kasteelen van Nago en Arco te hebben doen springen, swaare brandschattingen van het gantsche Land gevorderd, en de Stad Riva genoodzaakt de plondering voor een somme van vyf-en-twintig honderd pistoolen af te koopen, ter uitvoering stelde; neemende den zelven weg in zynen aftogt dien den Hertog van Vendôme voor hem had genomen, dat 's te zeggen, dat hy zyne Infantery op het Lac de la Garde inscheepte. Ondertusschen volgden de Generaals de Vaubonne

LOMBARDYEN. Vervolg van de Krygsverrichtingen der wederzydsche Legers.

(a) Zie pag. 180.

1703. October. en Solari, hebbende zich te Trente met een Corps van zes duizend man, zo Infantery als Cavallery, van den Generaal Heister afgezonderd, hem achter na, en voegden zich zonder swaarigheid in het begin der *Maand* October te Ostiglia en Revere by het Keizerlyk Leger. Deze gelukkige samenvoeging stelde de Keizerschen in staat om zich tegens alle d'ondernemingen der Franschen te verdeedigen, en geschiedde des te meer ter rechter tyd om dat de zaaken in Italien sedert vyf of zes weeken geweldig van gedaante waren veranderd. Al de wereld weet, dat den Hertog van Savoyen, als Geallieerde van Vrankryk, vier of vyf duizend man van zyne Krygsbenden in het Leger der twee Kroonen had, en dat die Troupen niet mede by d'expeditie van het Trentin waren geweest.

Troupen des Hertogs van Savoyen gearresteerd en ontwapend.

Naauwelyks was den Hertog van Vendôme weder in het Mantuaes te rug gekomen, of hy deed uit hoofde van zekere orders van den Koning, zynen Meester, alle de Troupen zyner Koninglyke Hoogheid (bestaande in zes Bataillons en twaalf Esquadrons, welke te samen vyftien honderd Ruiters en drie duizend Voetknechten uitmaakten) arresteeren en ontwapenen; stuurende d'Officiers gevankelyk naar Cremona, en elders; steekende de Soldaaten onder de Troupen van Vrankryk; en verdeelende de Paarden onder de gedemonteerde Fransche Ruiters en *Dragonders*. De voornaamste Bevelhebbers wierden echter op hun woord los gelaaten. Van die geweldenary, om eenige opening van zaaken te doen, hoewel wy echter voor de waarheid niet willen instaan, wierd deze reden gegeven. Den Hertog had een Alliantie voor den tyd van drie jaaren met de Kroon van Vrankryk ingegaan; welke nu ten einde zynde geloopen, en vindende zyn belang niet by dezelve, meende hy zich met de gezamentlyke Hooge Geallieerden te verbinden; en men verzekerde ook zelfs, dat hy het al had gedaan, benevens meer andere vreemde omstandigheden: maar het Fransche Hof, veel beter en naauwkeuriger als eenig ander in geheel Christenryk van Verspieders gediend, wel haast de lucht hier af gekreegen hebbende, liet zodanige voorslagen aan dien Hertog doen, welke met zyne Souverainiteit geensins te samen konden gaan, te weeten dat hy tot onderpand zyner goede trouwe, behalven een aanzienlyke somme Geldts, men zegt van twee Millioenen, te leen, zyne drie sterkste Plaatsen (naamentlyk Verceil, Suza, en Nizza) in de handen van des Konings Bevelhebbers zou leveren. Ziet daar wat 'er van de zaak verhaald word; behalven ook noch dat den Hertog, vindende die voorwaarden onverdraagelyk, opentlyk de party van Vrankryk

ryk

ryk zou hebben verlaaten, zich in die der Bondgenooten geworpen, en gemeend zyne Troupen op hunne naarhuisreize zich met die des Keizers te doen famenvoegen, ten einde alzo hier of daar een afwydering van gewigt te maaken. Terwyl zich nu dit aldus kwam toe te draagen, was de Prins van Vaudemont, Gouverneur van het Milanees, te Como, daar hy de Wateren van S. Mauritio gebruikte: doch hy vertrok aanstondts om zich te Milanen, en van daar te Pavia te vervoegen, alwaar hy op den 10den. der Maand aankwam, ten einde een Grooten Krygsraad met den Hertog van Vendôme en d'andere Generaals by te woonen, waar af den uitflag was, voor zo veel als men tot noch toe kon oordeelen, dat twee of drie dagen daar na den Hertog van Vendôme zich in optogt begaf naar Piemont met een Detachement van twaalf duizend man, en dat de Prins van Vaudemont zich in het Campement van St. Benedetto vervoegde, om 'er het gebied af op zich te neemen. Hy toog echter alvoorens door Milanen, daar hy een Proclamatie liet afkondigen, behelzende een verwittiging aan alle d'Onderzaaten en Inwoonders des Hertogdoms van Milanen, dat ze zich gereed zouden hebben te houden om de Savoyaarden te wederstaan, en hen, overal waar ze zich mogten komen te bevinden, als vyanden te handelen; waar na hy aan den Senaat verklaarde, dat de Koning van Vrankryk vyftien duizend man van zyne Troupen aan den Koning zynen Zoons-Zoon vereerde, en dat men derhalven met ernst in hunne quartieren en onderhoud moest voorzien: maar de Senaat, na de zaak rypelyk overwoogen te hebben, vertoonde d'onmogelykheid, daar het Milanees in was, van een zo swaare last te draagen, en schreef 'er over aan den Raad van Italien te Madrid. Ondertusschen arbeidden de Franschen met grooten yver om de Fortificatien van Casal weder op te rechten, en pretendeerden 'er hunne Wapenplaats in den Oorlog tegens Savoyen af te maaken, enz.

1703. October.

SAVOYEN. Gevolg van het arresteeren en ontwapenen van zyner Koninglyke Hoogheids Krygsbenden door order des Konings van Vrankryk.

HOE het arresteeren en ontwapenen van zyner Koninglyke Hoogheidts Krygsbenden in het Campement te St. Benedetto door order des Konings van Vrankryk, daar wy zo even af hebben gesproken, aan het Savooysche Hof wierd opgenomen, en wat gevolg deze zaak kwam te hebben, zal den Leezer blyken uit het onderstaande Verhaal, den 10den. dezer Maand October door een Persoon van aanzien te Turin getrouwelyk met alle de noodige omstandigheden volgens de waarheid opgesteld.

1703. October.

Omstandig en naauwkeurig Verhaal wegens het gevolg by represaille van het arresteeren en ontwapenen van de Krygsbenden zyner Koninglyke Hoogheid in het Leger te St. Benedetto door order des Konings van Vrankryk.

DEN 30sten. passato verstond men alhier, hoe de Franschen in 't Leger van St. Benedetto onze Soldaten ontwapend en gevangen genomen hadden. Dit baarde aanstonds onder de Burgery een verbitterdheid tegens de Franschen, die hier woonen; welke, als zy wat veel snaps voerden, tot antwoord kregen, dat zy zich wel met reisschoenen mogten voorzien. Ondertusschen heeft onzen Hertog aan den Marquis de Parella geld doen tellen, zo men meent om Soldaten te werven. Den 3den. dezer deed zyne Koninglyke Hoogheid een Krygsraad beleggen, alwaar de voornaamste Ministers ook verscheenen; en wierd daarop een Courier na Holland gezonden; en vervolgens aan den Graaf Fotchieri, Major dezer Stad, belast 200 Soldaten te neemen, om den Franschen Ambassadeur te arresteeren; terwyl aan den Commandant La Rochia bevolen wierd hetzelfde omtrent den Spaanschen Gezant te doen, en al het geweer uit hunne huizen te haalen. Voorts wierden de Poorten gesloten, met ordre van niemand uit te laten zonder een Briefje van den Marquis van St. Thomasso. Zyne Koninglyke Hoogheid quam daar na in 't Paleis, en vertoonde aan alle de Heeren, aldaar tegenwoordig, de noodzakelykheid die hem verpligtte den Oorlog tegens Vrankryk te verklaren; dewyl hy gehouden was zyne Souvereiniteit voor te staan, en niet toe te laten dat zyne Landen verwoest wierden: waar op alle de Krygs-Officieren antwoordden, dat zy bereid waren hunnen laatsten droppel bloeds ten dienste van zyne Koninglyke Hoogheid te vergieten. Op 't welk zyne Koninglyke Hoogheid hen zeide: *Naast God betrouw ik my op Uliedene, agtende dat de bejegening, uwen Broederen in 't Leger te St. Benedetto wedervaren, U tot wraak zal aanporren.* Zyne Koninglyke Hoogheid zond daar na een Courier naar Asti, om de Koopmanschappen, die daar door na de Markt te Alessandria moesten passeren, in beslag te nemen; en men zond eenige Adjutanten met Soldaten aan de Herbergen hier in de Stad, om de Fransche Officieren, aldaar logeerende, te vangen. Ook heeft men eenige Burgers, welke Fransche Officieren in hunne huizen verschoolen hielden, vastgezet: en zeker Fransch Regiment te Paard, trekkende over 't Kapucynerveld, is door den Marquis d'Arie, met een Regiment te Paard en te Voet ontmoet zynde, ontwapend en gevangen genomen; en men heeft de Officiers daar van geblind op de Po-poort gebragt. Na Ivréa heeft men een Regiment te Voet, en na Vercelli een Regiment Dragonders gezonden; en 't Regiment van Schuilemburg, hier in de Stad komende, in de Citadelle gelegt. Voorts heeft men op 't Tolhuis 200 Kisten met Musketten, uit Vrankryk gekomen, en te Suza 200 diergelyke Kisten aangehouden. Den 4den. begon men de Bolwerken alhier met stormpalen te bezetten: en zyne Koninglyke Hoogheid de Krygs-Officieren ontboden hebbende, sprak hen in dezer voe-

oege aan: Messieurs, *ik heb Ulieden doen te samen komen, om U bekend te maaken, hoe myne Officieren, uwe Kameraads en Vrienden, gearresteerd zyn, onaangezien alle gegevene beloften van trouw. Men heeft ze ontwapend als misdaadigen; Gy ziet, hoe ik aldus tot een rupture gedwongen worde: doch het geene my troost, is dat Gy alle in den voorgaanden Oorlog zulk een standvastigheid en courage betoond hebt, dat het my doet vertrouwen, dat Gy al te samen deel zult neemen aan de glorie, die ik, door de hulpe des Hemels, hoop te behaalen.* Te Pignerol heeft men den Gouverneur van 't Fort Mutino, die herwaarts quam, om te klagen dat 'er eenige hostiliteit door de Dalluiden gepleegd was, in arrest genomen; en de krygsbehoeften, die in 't Fransch Magazyn aldaar waren, worden van dag tot dag herwaarts gebragt. Ddn 5den. dezer, 's avondts, wierden drie Couriers, uit Vrankryk komende, nevens twee Colonellen aangehouden. Dien dag zond zyne Koninlyke Hoogheid den Marquis Palavicino voor Gouverneur na Asti, met ordre om aan de Boeren te permitteeren de wapenen tegens de Franschen op te neemen, en zich te ontslaan van 't geene zy jaarlyks aan hen moeten betalen. Den 6den. wierd hier afgekondigd, dat ieder Burger, bequaam om de wapenen te dragen, zich binnen drie dagen met een snaphaan en degen zou moeten voorzien; en de Wykmeesters deeden de ronde, om te vernemen wat Franschen hier woonen. Men scheepte dien dag een party kruiwagens, schoppen, spaden, &c., de Po af na Vercelli, om die Plaats te fortificeeren: en aan de Beyersche Gravin van Arco, die wat te vry gepraat had, wierd oorlof gegeven om te vertrekken. Den 7den. wierden hier in de Stadts Wyken de redenen afgekondigd, die zyne Koninglyke Hoogheid genoodzaakt hadden den Oorlog tegens Vrankryk te declareeren; met byvoeginge, dat ieder Provincie in Piemont, zynde t'samen twaalf in getal, een Regiment te voet zou moeten op de been brengen; en dat zyne Koninglyke Hoogheid reedts Colonellen daar toe benoemd had. Den 8sten. wierden na de grenzen van Asti, na de kant van Montferat, 700 snaphanen gezonden, om de Boeren tegens de Montferinen, die al eenige vyandlykheid gepleegd hebben, te beschermen. Gisteren wierd een Minister van dit Hof na Weenen afgevaardigd, neemende dezelve zynen weg over Geneve. Den ordinaris Post na Venetien heeft men hier opgehouden, om dat men te gemoet zag, dat hy te Milanen zou aangehouden worden, enz.

1703. October.

Ondertusschen liet den Hertog, trachtende zich met alle geweld tegens de Kroon van Vrankryk te verdeedigen, en de zelve zo veel leed toe te voegen als het immers mogelyk ware, den onderstaanden Brief aan zyne Onderdaanen in de Valleyen van Lucern afgaan.

Hertog schryft aan de Dalluiden.

1703.
October.

Brief des Hertogs van Savoyen aan zyne Onderdaanen in de Valleyen van Lucern geschreeven.

DEN HERTOG van SAVOYEN, KONING van CYPRE, etc. Waarde en wel Beminde, het ongehoord geweld, dat Vrankryk komt te plegen, tegens de goede trouw van de Tractaaten, en het Recht der Volken, hebbende onze Krygsbenden, in het Milanees in haaren dienst zynde, ontwapend, de Bevelhebbers gevangen genomen, en een Ligchaam Krygsvolk gezonden om in onze Landen te vallen, meenende dezelve daar door in te neemen; zyn Wy, dewyl Wy van alle middelen, om een schielyken en onverwagten overval te wederstaan, onvoorzien zyn, gedrongen alle beraamingen, die de voorzigtigheid en noodwendigheid om dezelve te beschermen vereisschen, te maken. Wy laaten ULieden dit weeten, als overtuigd zynde, dat de beweegreden, die in de voorgaande Oorlogen uwe getrouwheid en yver heeft te kennen doen geven, ULieden geen mindere blyken in dezen, welke veel gewigtiger is, zal doen geven. Ten dezen einde moet Gylieden zonder tyd verzuim uwe Compagnien by een trekken, zo als GyLieden in den voorgaanden Oorlog hebt gedaan; de Fransche Vlugtelingen, die in uwe Valleyen zouden willen komen, aanneemen; en ze vernodigen tot ULieden over te komen, om gelykerhand met ULieden tegens den Vyand aan te gaan: dewelke wy door een Commissaris, ten dien einde te regelen, van onderhoud zullen verzorgen. Wy breiden ons over de redenen, die ULieden daar toe behooren te nooden, niet verder uit. Het is om het onderstennen van uwe Glorie, en uwe Behoudenisse te doen. Wy weeten, dat het ULieden te zeer ter herten gaat, dat Wy twyffelen zouden dat Gylieden uwe uiterste pogingen niet zoud in het werk stellen, om met een vollen yver daar toe, zo veel als Gy kunt, en Wy van onze goede en getrouwe Onderdaanen verwachten, toe te brengen; en hier mede bidden wy God, dat hy ULieden in zyne Heilige Bewaring hebbe.

Turin, den 5den. October, 1703.

VICTOR AMEDEUS.

Gelyk ook aan de Staat en Generaal.

Om ook kennis aan de gezamentlyke Geallieerden wegens dit gedrag van Vrankryk te geeven, wierd door zyne Koninglyke Hoogheid de volgende Brief aan de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden afgevaardigd.

Brief

1703.
October.

Brief des Hertogs van Savoyen aan de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Hoog-Mogende Heeren,

DE vermoedens van Vrankryk tegens Ons, wegens d'aankleeving van de gemeene zaak, heeft die Kroon bewoogen tot een nooit gehoord geweld ten onzen opzichte, tegens alle goede trouwe, te gebruiken; hebbende alle de Bevelhebbers en Soldaaten van onze Benden, in het *Leger* der twee Kroonen in Italien zynde, ontwapend en gevangen genomen. Wy deelen dit aan Uwe Hoog-Mogenden mede; en zyn wel vernoegd, dat dusdanig een handeling Ons in vryheid stelt van aan U Lieden zulks, benevens de begeerte welke Wy hebben om Ons by de Geallieerden te voegen, te kennen te geeven: hoopende van uwe Vriendschap, dat Gylieden Ons met alle noodige hulpe zult bystaan, om een zo rechtmaatige zaak, voor de welke Wy bereid zyn alles, wat van Ons afhangt, op te offeren, t'ondersteunen. En aan U Lieden hier mede een ophooping van allerley voorspoeden toewenschende, bidden Wy U, te gelooven dat Wy met een waare oprechtheid zyn,

Hoog-Mogende Heeren,

Turin, den 8sten. *October.* 1703.

U Lieden zeer genegen Vriend om U te dienen,

VICTOR AMEDEUS.

TURKYEN en DUITSLAND. Bevestiging der Revolutie aan het Turksche Hof, benevens d'afzetting van den Sultan en de verheffing van zynen Broeder op den Troon, ontfangen.

MEN kreeg nu de bevestiging van alles, 't geen wy in de (a) voorgaande Maand noopende de laatste Revolutie, in Turkyen voorgevallen, hebben ter neder gesteld. Zy nam aanvang op den 17den. July en eindigde den 22sten. Augustus door het uitroepen van den nieuwen Sultan Achmet, Broeder van den voorgaanden. Deze Vorst was genoodzaakt op zyne komst tot den Troon een gedeelte hunner agterstallen aan de Janitzaren te betaalen, waar toe de Schatkisten van den Mufti en den Grooten Vizir niet weinig kwamen te helpen. Deze laatste, zei men, dat zich in Asia had geborgen, met den Eersten Tolk Mauro Cordato; verlaatende zyne goederen om zyn leven te behouden: maar wat den Mufti betreft, hy verloor het alle beide: en hoewel zyne karakter hem, na het schynt, in veiligheid behoorde te stellen voor de wreede handelingen welke d'anderen in diergelyke gelegentheden onderworpen zyn, hadden de

(a) Zie pag. 196.

1703. October. Muitelingen daar geen inzicht voor, en deeden hem allerhande tormenten lyden om hem zyn geld te doen openbaaren; waar na zy hem op de volle Markt het hoofd afhieuwen, en het ligchaam in de Rivier sleepten.

Maar om den Leezer een naauwkeuriger kennis van deze gewigtige Revolutie te geeven, zullen wy hier d'onderstaande Brieven, welke eenige omstandig en net verhaal van de zaak behelzen, inlyven.

GALATA tegen over CONSTANTINOPOLEN, den 24sten. July.

DEN 16den. dezes, des Maandags, is hier een Opstand door de Gebegis begonnen, die Dingsdag door hen is toegenomen. Donderdag wilden de Janitsaaren van hunnen *Aga* het Vaandel hebben, om zich mede by de Gebegis te voegen; maar hy heeft het haar geweigerd: waar op zy hem ter nedergehouwen, en een anderen *Aga*, *Selik Memet* genaamd, gemaakt hebben. Den zelven dag hebbenze een Poort van het Groot *Serrail* van den *Grooten Heer* opengebroken, en de Standaards daar uit gehaald; doch niets geplonderd. Op den avond zyn alle de Wetgeleerden by haar gekomen, en hebben ook een nieuwen *Mufti*, *Bamerklisade Effendi* genaamd, verkooren. De *Kaimakan* zoude na eenige tegenstand uit zyn Hof geweeken, en zich weggemaakt hebben. Vrydag 's morgens is de *Bostangi Bassa* met al zyn Volk, de *Tobzi Bassa* met zyn Volk, de *Tersanalis*, en een groot getal van de Gemeente tot haar overgegaan; zulks dat dit nu een algemeenen Opstand is; en die Volkeren houden zich alle byeen op het Etmeidan. Zy begeeren, dat de *Grooten Heer* binnen 5 à 6 dagen *Adrianopolen* zal verlaaten, en zyn verblyf tot *Constantinopolen* komen neemen; en dat de *Mufti* van *Adrianopolen* haar werde in handen gezonden. Alle de Huizen en de Winkels zyn in *Constantinopolen* geslooten; en men houd onder haar een naauwe ordre van niemand te mogen beleedigen of iets ontneemen, op peene van de dood. Dien Vrydag wierd, volgens gewoonte, voor den middag niet van de Torens geroepen, *lang leeve de Keizer*, nog in de Mosqueën voor den zelven gebeden. Saturdag namiddag den 21sten. hebben de opgestaane Volkeren eenige van de Wet en de oudsten van de Militie na *Adrianopolen* gedeputeerd. Maandag, den 23sten. dito, hebben zig de Ambagtslieden, yder onder zyn Vaandel, mede by de Oproerigen gevoegd. Heden groeit het gerebelleerd Volk nog al aan; zynde, na men zegt, gisteren een party Janitsers uit *Asia* gekomen; zo dat de *Grooten Heer* genoodzaakt zal zyn zich aan de wille van het Volk te onderwerpen: welk bescheid men heden of morgen van *Adrianopolen* te gemoet ziet. P. S. Zo verneemt men, dat de *Grooten Heer* besloten heeft herwaarts te komen, en dat de Mufti met zyne 3 Zoonen gevangen zoude zyn.

MEN

1703. October.

MEN heeft Brieven uit *Turkyen* van den 21sten. Augusty, behelzende dat den *Primo Vizir*, met zyn Armée tot op 2 mylen na aan 't Leger der Oproerigen genaderd, zich op een avantagieuze Post tusschen Constantinopolen en Adrianopolen had willen fortificeeren; doch dat de Janitsaren het werk, zo dra hy zyn rug keerde, lieten staan; waar op hy hunne Hoofden in een Tent deed vergaderen, om t'overleggen, wat daar tegen te doen was, maar dat zyn Troupen de Tent overvielen, en op de verzamelden vuur gaven; zo dat yder zich op de vlugt begaf, zonder dat men wist, waar den Vizir zich met de meeste Hoofden gewend had, behalven een *Aga*, die met 4 à 500 Man resistentie bood, maar wierd haast in route geslagen: Dat 's anderendaags de beide Armeën gerust conjungeerden, en te samen resolveerden *Achmet*, Neef van dezen Sultan *Mustafa* en Zoon van den voorigen Sultan, zynde een Kind van 8 à 9 Jaren oud, op den Throon te zetten: Dat den *Grooten Heer* een myl buiten *Adrianopolen*, zo als hy na zyn Leger onder den *Vizir* trok, deze tyding ontfing; daar op te rug gekeerd was; zich in het *Serrail* opgesloten; en geresolveerd had zyn Keizerlyke Waardigheid aan zyn Broeder, ook *Achmet* genaamt, zynde een Prins van 28 Jaren, te resigneeren: En eindelyk, dat de Gemutineerden, zich nader bedacht hebbende, deze Verkiezing meer, als haar eigene, approbeerden; confirmerende dezelve met Acclamatien en Vreugdetekenen.

MET een Expressen, door den Keizerlyke Legations Secretaris *Taalman* van *Adrianopolen* gezonden, heeft men voorleden Zondag een exact verhaal bekomen van den opstand en verandering der Regeering in *Turkyen*. Het zelve behelst in substantie, dat de Malcontenten ten getale van 50 duizend Man na *Adrianopolen* waren getrokken, om den Sultan *Mustafa*, en den Grooten Vizir *Rami*, mitsgaders andere Ministers af te zetten: Dat de *Sultan* en de *Vizir* daar op 20000 Man haastelyk op de been hadden gebragt, om haar tegen te staan: Dat de *Sultan* en zyn *Vizir* met dit Volk 7 uuren van *Adrianopolen* campeerden: Dat de *Vizir* den 10den. Augusty ordre gegeeven had om het Leger te verschanssen; doch dat de eerste Compagnie der *Janitsaren* zich daar toe onwillig toonde: en wanneer de *Vizir* met de andere hooge Officieren bezig was om te delibereeren op wat wyze zy de *Janitsaren* tot den arbeid zouden beweegen, dezelve *Janitsaren* op de Tent van den *Vizir* aanvielen, en verscheidene Persoonen daar in doodden, de stukken Geschut en *Mahomets* Standaard met zich namen, en tot de *Constantinopolitaanschen* overliepen, niettegenstaande zy even te vooren gesworen hadden den *Sultan* op den Throon te willen maintineeren, en hem niet verlaten: Dat de *Vizir* met het overige Krygsvolk daar op in groote confusie de vlugt nam, en alle de Bagagie agter liet: Dat de Malcontenten den 21sten. Augusty in *Adrianopolen* zyn getogen: Dat zy den Sultan *Mustafa* aanstondts van, en zyn Broeder *Achmet* op den Throon hebben gezet, en op de gewoonlyke wyze tot Keizer uitgeroepen: Dat men daar op aan ieder *Janitsaar*, om de plondering voor te komen, 25 ryksdaalders beloofde: Dat de geweze Mufti *Serulach* 2000 Beurzen (dat is een Millioen ryksdaalders). daar toe beloofde te contribueeren; doch dat hy met zyn oudste Zoon des niettegenstaande op

1701. de Markt wierd onthoofd; ('t welk voor dezen nooit in *Turkyen* is gepractiseerd) daar na naakt uitgekleed, langs de straaten voorby het Leger gesleept, en in de [illegible]

October, vier Tuuschn geworpen, enz.

ADRIANOPOLEN den 8sten. September.

NA dat de Oproerigen ten getale van 50000 Man uit *Constantinopolen* [illegible] waren opgebroken, om den Sultan *Mustafa* wegens zyn al te lang [illegible] in deze Stad, als mede den *Grooten Vizir* af te zetten, is zyn *Hoogheid* [illegible] 20000 Man nevens den *Primo Vizir* tegemoet getogen, en tot op zeven mylen [illegible] derd; doch wanneer gemelde *Vizir* zich den twintigsten voorleden [illegible] schansen, weigerden de *Janitsers* zich tegens dit Leger, als geen [illegible] Vyanden, maar Turken, hunne Medebroederen zynde, te begeven; [illegible] pen, daar niet mede te vrede, meest alle (niettegenstaande [illegible] hadden tegens de Vyanden van den Sultan *Mustafa* te willen vegten) [illegible] over. Dit muitende Leger, dus versterkt, trok den 22sten. [illegible] *Constantinopolen* in; zette den Sultan *Mustafa* af; stelde aanstonds [illegible] *Achmet* op den Throon; en riepen denzelven voor Keizer uit. Om [illegible] aan yder Janitser, om hen het plunderen te beletten, beloofd (en [illegible] Millioenen van nooden waren) te vinden, wierden den *Mufti* van zyne [illegible] een geschraapte Penningen 2000 Beurzen, yder van 500 Kroonen, afgenomen, [illegible] echter de zelve den 2den. dezes nevens zyn oudsten Zoon, op een [illegible] nooit onder de Ottomannische Regeering gezien, onthoofd; naakt [illegible] na buiten gesleept; en, als het Graf niet waardig, in de Rivier *Tunza* [illegible] *Groote Vizir*, welken door zyne buitensprongen en ongemakkelyk [illegible] onheilen zyn te wyten, heeft zich in tyds zoek gemaakt, en had voor [illegible] ken by Plakaat een Prys op de Goederen uit *Christenryk*, *Persien*, enz., [illegible] gesteld, waar voor men die had in te koopen, en de Winkeliers hunne Waaren te venten, doch volgens welke de laatste wel 30 ten honderd moesten verliezen. [illegible] een andere had hy alle *Rayas* op een zeer swaare straf verboden Engelsche of [illegible] landsche Lakens te dragen, en in tegendeel bevolen zich in swarte [illegible] andere in dit Ryk gemaakte Stoffen, te kleeden; in een derde het maaken van [illegible] landsche Lakens belast, en de Vertoonders, dat de Inlandsche Wol daar toe [illegible] bekwaam was, met Stokslagen deerlyk laaten mishandelen. Behalven [illegible] had hy van den Engelschen en Franschen Gezant mede groote Sommen [illegible] om dat dezelve eenig Geld met een Turk, die een Bediening bekleedde, [illegible] verhandeld; den Turk gevangen doen neemen; en zo veel Stokslagen gegeven, dat hy het bestorf, en daar na de Goederen van den Overledenen onder zich [illegible] gen: waarom gemelde Gezanten niet hebben konnen nalaaten te klaagen. [illegible] deze Vizir, daar men veel goedts van verwagtte, had voor een nieuwe forme [illegible] Regeering in te voeren, welke hem by een yder haatelyk maakte, enz.

1703. October.

De nieuwe Sultan zag zig niet zo haast in bezit van het Ryk, of hy vaardigde een Chaoux af aan den Keizer; welke Afgezant zo groote naarstigheid aanwendde, dat hy alreedts op de grenzen van Slavonien was gekomen. Men had ook zelfs, op het verzoek des Bassas van Belgrado, een Paspoort aan hem gezonden; en gelyk men de reden van zyne komst niet en wist, was men ten dien opzigte niet zonder ongerustheid: dog men vleide zig, dat het alleenlyk was om de komst van den Sultan Achmet tot den Ottomannischen Troon aan zyne Keizerlyke Majesteit bekend te maaken, en verzekeringen te geeven, dat hy de Treves, te Carlowitz gesloten, religieuselyk zou onderhouden.

Voorzorgen om den loop der Rebellen in Hongaryen te stuiten.

't Mogt hier mede weezen zo het wilde, de geschapenheid der zaaken sleepte een merkelyke belemmering met zig, voornaamentlyk ter oorzaak der Rebellie van Hongaryen, waar mede het zig gestadig hoe langer hoe erger begon toe te draagen; gelyk zo aanstondts in 't gevolg omstandiger verhaald zal worden. Men vond geen spoediger hulpmiddel, om er den loop af te stuiten, dan aan alle de Steden te belooven de wedergeeving van hunne oude Privilegien, en aan d'Inwoonders te vergunnen het verlof van hunne Graanen en Wynen te vervoeren werwaarts het hun goed docht; 't geen zy tot hier toe, uit hoofde van een uitdrukkelyk verbod, niet hadden mogen doen. Men had ook den Ban van proscriptie tegens den Prince Ragozzi vernieuwd, by welken de Keizer beloofde een vergelding van tien duizend ryksdaalders aan de geenen die hem levendig of dood zouden leveren; daar nog een andere diergelyke Ban tegens de Rebellen in 't algemeen bygevoegd was, met belofte van de confiscatie van alle hunne goederen te geeven aan die dezelve in de handen der Keizerlyke Bedienden konden stellen: maar ter zelve tyd wierd ook een generaale Amnistie vergund aan alle de geenen die zig binnen den tyd van zes weeken kwamen t'onderwerpen. Ondertusschen, gelyk 'er groote schyn was dat alle die voorzorgen weinig nut zouden worden, zo men 'er die niet byvoegde van een genoegsaam Corps Troupen om tegens de Rebellen te stellen, en hen te verstrooijen, in Hongaryen te verzamelen, had het Keizerlyk Hof reedts alle mogelyke schikkingen ten dien einde genomen. 't Regiment van Schlik en nog twee andere Regimenten wierden in de Maand September naar die kant gezonden; en de jonge Generaal Heister had vyf duizend Man in Croatien geworven, die mede derwaarts gestuurd moesten worden: met welke bystand men rekende dat men die winter

een

1703. October.

een Leger van een-en-twintig duizend Man in Hongaryen zou komen hebben, daar onder begreepen de Militien des Landts, die gecommandeerd zouden worden door de Generaals Solari, Palsi, Esterhasi, en Forgats. Over de vyf duizend Croaaten, daar zo even af gesproken is, zou het gebied voeren de jonge Generaal Heister, die de zelve op de been had gebragt: en de Generaal Schlik zou het algemeen bevel hebben over het gantsche Leger, en over de gereguleerde Troupen in 't byzonder; gelyk hy dan ook ten dien einde te post van Weenen vertrok op den 19den. der Maand. Eenige dagen te vooren had zig mede, met de gemelde Ordonnantien en Proclamatien, op weg begeeven de Prins Esterhasi, Palatyn van Hongaryen. Wyders was men sedert een wyl, zo te Weenen als in alle d'andere Steden der Keizerlyke Erflanden, bezig geweest met de trom te roeren tot een nieuwe werving van twintig duizend Man, welke men raadsaam had geoordeeld aan te stellen, zo om eenige nieuwe Regimenten op te regten, als om d'oude Troupen te recruteeren: en hoewel 'er geen baarblykelyk gevaar voor de Stad Weenen was, immers tot nog toe, liet men egter niet met groote zorgen in des zelfs verzekerdheid te voorzien; zynde d'orders gegeeven om 'er de vestingwerken af te verbeteren, en met een dubbelde ry van pallissaaden, die men uit het gebuurig bosch moest houwen, te verzorgen. Ook had men aan alle d'ingezetenen bevolen zig van leevensmiddelen te voorzien, en niemand te huisvesten zonder zynen naam, ouderdom, hoedanigheid, en beroep te komen aangeeven; mitsgaders aan alle leediggangers en onnutte lieden, zig binnen agt dagen tydts van daar te maaken. Aan d'andere kant bearbeidde de Raad der Finantien zig dagelyks om de noodzaakelyke fondsen tot het draagen van de lasten des Oorlogs uit te vinden. In de Maand September was een Decreet van zyne Keizerlyke Majesteit afgekondigd, behelzende order aan alle zyne Onderzaaten der Erflanden om de helft van hun Zilverwerk in de Munt te brengen, ten einde aldaar tot Geldsoorten geslagen te worden, en zulks onder zekere voorwaarden en verzekeringen noopende de wederuitkeering. Eenige Heeren deeden het aanstonds, onder anderen de Vorst van Swartzenberg, die 'er twee duizend mark Zilvers liet brengen; en men vleide zig, dat men hier meer als drie Millioenen florynen uit zou haalen: maar de Standen van Neder-Oostenryk presenteerden naderhand een Request aan den Keizer, waar by zy hem baden deze Ordonnantie te herroepen; vertoonende aan zyne Majesteit, dat zulks een al te groote ongelykheid zou veroorzaaken, dewyl 'er meer ryke

be-

Zorgvuldigheid omtrent de Stad Weenen, enz.

Omtrent de Finantien.

lieden gevonden wierden welke weinig Zilverwerk hadden, en van veel 1703.
slegter soort die 'er heel wel af voorzien waren. Men sprak ook sterk wegens een nieuwen impost op het Meel, welke, na men uitrekende, zes Millioenen florynen in de Keizerlyke Schatkist zou brengen, indien ze zonder tegenstelling van de kant der Staaten ingevoerd kon worden. *October.*

Ondertusschen had de Prins Louis van Baden, als Lieutenant Generaal der Legers van den Keizer en het Ryk, de Graaven van Arco en Marsigli, welke in (a) Brisak hadden gecommandeerd, te Rhynfelds doen arresteeren, en aan het Hof geschreeven om te verzoeken dat men hun proces in de forme wilde opstellen, en 'er de commissie af geeven aan den Generaal van Thungen; beschuldigende hen van de Plaats al te schielyk aan de Vyanden overgegeeven te hebben: dog de spraak ging, dat zy zulke goede redenen van hun gedrag wisten te geeven, dat het Keizerlyk Hof niet raadsaam oordeelde hen zo hard te handelen. Midlerwyl bleeven ze nog in arrest; en men wist niet, wat besluitten hunnen opzigte genomen zou worden. Het grootste fondement van hunne verdeediging zei men te bestaan in dat zy beweerden, en met meenigvuldige getuigenissen beweezen, dat de Plaats niet genoegsaam van krygsvoorraad en leeftocht voorzien was geweest, en dat zy ze derhalven niet langer hadden konnen houden.

Graaven van Arco en Marsigli wegens het overgeeven van Brisak gearresteerd.

(a) Ziet pag. 207.

Noopende de zaaken van Tirol kreeg men op den 8sten. der Maand bericht van Inspruk, dat de Generaal Guttenstein, die tegenwoordig in dat Landschap commandeerde, zich meester had gemaakt van de gewigtige Pas van Reiterwinkel, gelyk ook van een Fort of Schans op de Grenzen van Beyeren, door welkers verovering hy den Beyerschen de gemeenschap met Kufstein, d'eenige (a) Plaats die zy in Tirol hadden behouden, t'eenemaal afsneed: Dat vervolgens in Beyeren zynde getreeden, hy by Marquartstein honderd en vyftig Wagens, gelaaden met krygs en mondmunitien, welke de Beyerschen in Kufstein meenden te brengen, had ontmoet; en dat het Geleide, bestaande in vyf honderd Man, Landzaaten, aangetast hebbende, hy het in deroute had geslagen, en zig meester van dat groot Convoy gemaakt: 't geen voet gaf om te hoopen, dat binnen weinig tydts de Vesting Kufstein gebrek aan Leevensmiddelen zou hebben, en genoodzaakt weezen zich over te geeven.

Staat der zaaken in Tirol, enz.

(a) Ziet pag. 195. en 200.

1703. October

Keizer schryft aan zyne Geallieerden wegens de verheffing van fynen Zoon den Aertsherog tot Koning van Spanjen.

(a) Ziet pag. 193.

Ondertusschen had de Keizer, trachtende de zaaken met den uitersten ernst voort te zetten, Brieven aan alle zyne Geallieerden geschreeven, en voornaamentlyk aan de Koningin van Engeland, aan den Koning van Portugaal, en aan de Staaten Generaal der Vereenigde Provincien, ten einde hun bekend te maaken het besluit, 't geen hy had genomen, van zyne (a) Regten op de Kroon van Spanjen aan den Aertsher-tog Karel, zynen tweeden Zoon, af te staan, en dien Vorst te doen vertrekken om zig te gaan stellen aan het hoofd der Troupen, welke voor hem in Spanjen zelf moesten stryden. Ziet hier een Afschrift van den Brief, dien hy over dit onderwerp aan den Koning van Portugaal afvaardigde.

LEOPOLDUS,

Door Godts genade verkoren Roomsch Keizer, altyd Vermeerderaar des Ryks.

'T GEENE by Ons al lang in overweeginge is geweest, dat Wy de Spaansche Monarchie, door de dood van den overledenen Koning Karel den Tweeden, godvruchtiger gedachtenisse, op Ons vervallen, aan onzen tweeden Zoon den Aertsherrog Karel zouden afstaan, dat hebben Wy gisteren volbragt, en Hem, met toestemminge van onzen Eerstgeborenen, tot Koning van Spanjen en Indien verklaard; zullende hem, met Godts believen, binnen weinige dagen laten vertrekken, om bezit daar van te gaan neemen. Alhoewel Uwe Sereniteit nu de tyding hier van uit mynen Zoon zelven, die binnen korten, gelyk wy hoopen, aan de kust van Portugaal zal belanden, volkomener mondeling zal verstaan, echter achten Wy het onze plicht te zyn, Uwe Sereniteit voor af daar van door dezen Brief te verwittigen; te meer, om dat Wy gaarne bekennen, dat het oordeel Uwer Sereniteit, en de nieuwe verbintenis van naauwer Vereeniging onlangs met de zelve aangegaan, veel gewigts toegebragt heeft om dit bedryf niet langer uit te stellen. Ook twyfelen wy niet, of Uwe Sereniteit zal het geene dus ten algemeenen beste van Ons begonnen is, door haren raad en hulpe bevoorderen. Wat Ons aangaat, Wy konnen van 't vertrouwen, dat Wy op de trouw en Godtsdienst Uwer Sereniteit stellen, geen grooter blyk geven, dan door ons allerwaardigste Pand aan haare handen over te leveren.

Nademaal Wy dan vertrouwen, dat zyne behoudenis, waardigheid, en belangen Uwe Sereniteit niet minder ter herte zullen gaan, dan Ons; zo verzoeken Wy, dat dezelve zich gelieve verzekerd te houden, dat Wy met onze Zoonen zulke groote verdiensten altoos indachtig wezen, en dankbaarlyk erkennen zullen; en dat Wy 't geene Wy beloofd, en op Ons genomen hebben, niet alleen heiliglyk

zul-

...; maar dat 'er niets zo groot zal wezen, 't welk Wy, om haarent 1703.
wille, en om haar Koninglyk Huis, Ons niet zullen verschuldigd achten, en zeer Octob.
gaarne willen doen. De Godlyke Majesteit ondertusschen bewaare Uwe Sereniteit
gezond, en zegene Haar overvloediglyk met een gewenschten uitslag van zaken en
aanslagen. Dit wenschen Wy, enz.

Gegeven te Weenen, den 13den September des Jaars 1703.

Die aan haare Majesteit, de Koninginne van Engeland, was vervangen in de volgende termen.

LEOPOLDUS, &c.

VOlgens onze onderlinge vriendschap, en uit een vriendhoudende geneigdheid, maken Wy mits dezen aan Uwe Sereniteit broederlyk bekend, dat Wy gisteren, met toestemminge van onzen eerstgebooreenen Zoon, den Roomsch-Koning, de Spaansche Monarchie, door de dood van den Doorluchtigen Katholyken Koning Karel den IIden. wettiglyk op Ons vervallen, aan onzen anderen Zoon, den Aerts-Hertog Karel, plechtiglyk opgedraagen, en Hem, onder Godts gunstige toeverzigt, openlyk tot Koning van Spanjen en Indien benoemd hebben. Deze zaak is lang by Ons in overweeginge, en niet zo gemakkelyk te verrichten geweest; want van weerzyde quamen 'er veele zaken in overleg: maar terwyl men tusschen beide stond, heeft tot een groot gewigt, om de twyfeling weg te nemen, gestrekt het oordeel de raad van Uwe Sereniteit, 't welke door haaren Buitengewoonen Afgezant aan ons Hof bekend gemaakt, en Wy daar beneven uit haaren naam, zo tot het verhaasten van die verklaaring, als tot het vertrek van den gemelden onzen Zoon, aangemaand zynde, zo hebben Wy die te vaardiger en gewilliger aangenomen, om dat Wy in Uwe Sereniteit altoos een zeer groote voorzichtigheid in 't geeven en ontfangen van raad, en eene getrouwheid in beloften, bespeurd, en ook zulk een byzondere genegenheid en goedwilligheid jegens Ons en ons Huis van Oostenryk ondervonden hebben, dat Wy vastelyk vertrouwen, dat Uwe Sereniteit dit bedryf niet alleenlyk zal goed keuren; maar het ook altoos als haar eigen werk voorstaan. De gemelde onze Zoon zou gaarne dit ons en zyn vertrouwen, als mede de dankbaare erkentenis onzer gemoederen, mondeling aan Uwe Majesteit betuigen: maar dewyl de toestand en algemeene belangen der tegenwoordige tyden Hem elders roepen, zal Hy, zo dra hy daar zal aangekomen wezen, zulks door een ander middel trachten te volbrengen. Het gelieve ondertusschen Uwe Sereniteit, dat wy Hem, die binnen weinige dagen van Ons zal vertrekken, aan Haar, als eene andere Moeder, geheelyk overleveren en aanbeveelen, op onze toezegginge dat Zy van Hem, zo lang hy leeft, met eene kinderlyke oerbiedigheid zal geëerd zyn, en dat ons Huis met de grootste gedienstigheid en hartelyke dank op het allernaauwste aan Haar verplicht zal blyven. Voor het overige bidden wy den Almachtigen en Goedertierenen God, dat hy Uwe

1703. October

Sereniteit een langduurige gezondheid, en een voorspoedigen uitslag van zyn verleene.

Weenen, den 13den. September 1703.

Byna van den zelven inhoud was ook die, welken zyne Keizerlyke Majesteit aan de Staaten Generaal liet afgaan.

HONGARYEN. Vervolg van den Opstand onder den Prince Ragozzi.

HET getal der (a) Rebellen hoe langer hoe meer aangegroeid zynde, verdeelden ze zich in drie Ligchaamen, en vervulden door dat middel geheel Hongaryen met verbaasdheid en wanorder; verqueerende ook nog eenige Plaatsen, onder anderen Hust, daar ze twintig stukken Kanon en twee Mortieren in vonden: 't geen des te moeijelyker was, om dat ze van te vooren geen Artillery hadden; en dat men vreesde, dat zy 'er zich af zouden bedienen om belegeringen te doen. Wel is waar, dat 'er ondertusschen een considerabel voordeel op hen wierd behaald; zynde een Corps van Rasciaanen en Hoogduitsche Landzaaten by Giula op twalf honderd Rebellen aangevallen, daar zy 'er zes honderd afversloegen, en hun de Stad weder ontweldigden. Zelfs ging de spraak, dat een hunner Hoofden, Berezenni geheeten, in het Gevecht was komen te sneuvelen, en een ander, Petrozzi genaamd, gevangen genomen, en dat ze al veertien duizend ryksdaalders voor zyn ransoen hadden geboden: maar niettegenstaande dit alles hoorde men hoe langer hoe meer van hunne geweldenaryen; dat ze de Landgoederen der Graaven van Csonits en Palfi hadden verwoest, gelyk ook het Stedetje Cremits, daar de beste Goud- en Zilvermynen zyn; en dat ze tot aan Neuhausel en Presburg liepen stroopen: weshalven men den Adel van Moravien had moeten doen opzitten, om hen te stuiten. Drie duizend van deze onversaagde Gasten veroverden op den 21sten. September de Stad Zolnok stormenderhand onder de gunst van een gedeelte der Inwoonders, welke tegens het Garnisoen opstonden, en den Commandant, zynde een Ier van geboorte en Wrthers geheeten, over de wallen gooiden. Zyn' Bezetting, bestaande uit honderd man, wierd door de kling gejaagd; en hy zelve stierf ongelukkiglyk van zyne val. Een ander Corps Rebellen, gecommandeerd door twee gereformeerde Colonels welke zich by hen hadden begeeven, den een Ihrani en den ander Paul Oroz genaamd, was omtrent ter zelver tyd over de Theis getoogen, en had het beleg voor Zatmar geslagen; dog

(a) Zie pag. 195.

T moed

moest deeze onderneeming staaken, ter oorzaak dat de Stad al te wel gesterkt was. Ondertusschen maakte zig een hunner Partyen meester van het Stedetje Kasmark; terwyl zy insgelyks met twee honderd Man post hadden gevat op het Eiland van S. Andries, niet verre van Offen: maar de Gouverneur van deze laatste Plaats aanstondts een groot Detachement van zyn Garnisoen derwaarts gestuurd hebbende, wierden ze over den Donau gedreeven, en zelfs vervolgd tot aan Waitsen, met verlies van eenige Mannen en Paarden. De Hussaaren van Butziani sloegen ook op het eind der Maand September een andere Party Rebellen, welke aan de kant van Otza, drie mylen van Pest, lag, en dooden 'er honderd en zeven af. Van gelyken dreef de Colonel Kiba by Halas een Corps van drie duizend Rebellen op de vlugt: maar de Generaal Forgats kreeg in vergelding een wakkere neep; want hebbende honderd en vyftig Hussaaren, van de geenen welke in Neder-Hongaryen lagen, naar Neutra ontbooden, wierden ze by Neuhausel door een grooten hoop Rebellen ontmoet, welke hen altemaal op de plaats neder hieuwen, zonder dat 'er een eenige ontkwam. Noch waren 'er verscheidene andere ontmoetingen en kleine gevechten tusschen de Troupen van d'eene en d'andere Party voorgevallen, doch waar af het verhaal niet dan verdrietig zou konnen weezen. 't Is genoeg, te zeggen dat de Rebellen tegenwoordig een groote uitgestrektheid van land bezaten; dat ze ten minsten tien duizend gewapende Mannen sterk waren; dat ze Artillery hadden; en dat ze meester waren van acht bemuurde Plaatsen, naamentlyk Kazmark, Hust, Nagibania, Czilet; Klein Waradyn, Kalo, Zolnok, en Leewentz. De Prins Ragozzi, hun Hoofd, had Gedeputeerden aan d'Ottomannische Porte gezonden, om bystand te verzoeken, welke, na men zei, niet kwalyk waren ontfangen; mitsgaders goude Munt doen slaan, en zich ten dien einde bediend van een zekere quantiteit Goudts uit de Mynen van Hongaryen die hy te Nagibania, en andere gebuurige Stedetjes, had gevonden.

1703. October.

EENIGE dagen na het onzetten van (a) Augsburg liet de Prins van Baden, welke tusschen de Lech en de Werdach gecampeerd lag, hebbende de genoemde Stad achter den rug, Friedberg berennen. 't Is een klein Stedetje maar een myl van Augsburg gelegen, en den Keurvorst van Beyeren toebehoorende. Men meende, dat het zich op het eerste gezicht der Keizerlyke Troupen zou overgeeven. Ondertusschen hield

DONAU en BEYEREN. Vervolg der wederzydsche Krygsverrigtingen.

(a) Zie pag. 205.

1703. Octob*er*. hield 't het uit tot den 22sten. September : maar dien dag drie Batteryen van Kanon bres in de Plaats hebbende beginnen te schieten, liet de Commandant de Chamade slaan, en gaf zich met zyn Garnisoen als krygsgevangenen over. Den 17den. der zelve Maand had het Beyersche Garnisoen van Rotenberg mede gecapituleerd, maar op veel voordeeliger Condities : want het trok uit met vier stukken Kanon, een Mortier, en een Valkonet, en wierd naar Ingolstad geleid. Dit geschiedde den 21sten.; en terstond deed 'er de Generaal Aussas, die de Plaats tot noch toe geblokeerd had gehouden, een goed Garnisoen in treeden. Gelyk deze Vesting zeer gewigtig was voor de verzekerdheid der Frankische Kreits, geloofde men, dat men een byzondere zorg zoude draagen om ze wel te bewaaren, en 'er zelfs nieuwe fortificatien byvoegen.

Ondertusschen hield de Prins van Baden zich gestadig in zyn Campement, en had, uit vreeze van aldaar aangetast te worden, de voorzigtigheid gebruikt van het zelve met goede Linien, op een kleinen afstand van malkander met Reduiten versterkt, te verzorgen. De Maarschalk de Villars, die op zyne beurt met het vyandlyk Leger, 't geen hy commandeerde, mede over den Donau was getoogen, vertoonde zich op den 19den. der genoemde Maand September voor de Linien des Prinses van Baden, 't zy uit een trotseering of andersins, en ging zich vervolgens posteeren tusschen Nordorf en Raim, hebbende maar zes of zeven duizend Man, tot aan den hals toe begraaven, in zyn oude Campement van Lauwingen gelaaten. Men zegt, dat de Prins van Baden zich in dit Campement zeer belemmerd vond : doch zynde de geschapenheid der Oorden ons niet wel bekend, konnen wy 'er de reden niet af geeven. Maar eindelyk, de Franschen hadden 'er zich niet zo haast meester af gemaakt, of de Prins van Baden stuurde order aan den Graave van Styrum om het Campement van Haunsheim te verlaaten, en zich van eenige Post aan den Donau te verzekeren, ten einde zich vervolgens by hem te konnen komen voegen. De Graaf gehoorzaamde : maar de Franschen en Beyerschen, verstendigd van zyne beweeging, vielen met het grootste gedeelte hunner Kragten van drie kanten te gelyk op hem aan; zulks dat hy genoodzaakt was te betuigen, en zyne Artillery en Pontons in hunne handen te laaten. Zie hier de Relaatzen, welke wegens dit Gevecht in 't licht zyn gekomen.

Ro-

1703. October.

RELAAS

Wegens het Gevecht van

SCHWEMMINGEN.

DE Grave *van Styrum* marcheerde den 19den. September van *Haunsheim*, by *Schwemmingen*, alwaar hy genoodzaakt was zyn Kanon en Schipbrug in te ...gchten, welke achter gebleven waren, werdende door de Paarden en Ossen ...n de Boeren getrokken. Den 20sten., 's morgens ten 4 uuren, brachten hem ...e Loopers advys, dat de Keurvorst van *Beyeren* en *Villars* de gantsche nacht den ...onau te *Donawaart* gepasseerd hadden, en met haare *Armeën* in marsch waren: ...aar op de Grave *van Styrum* de zyne in batailje stelde, bestaande uit 25 Batail...ns en 45 Esquadrons. De Vyand op een zekere Hoogte gekomen zynde, schoot ...en uit *Donawaart* 3 schooten; waar op men met 6 andere van de kant van *Dil...gen* antwoordde. De Grave *van Styrum*, ziende zich omcingeld, resolveerde ...t swakste door den Generaal *Palfi* met 3 Regimenten Cavallery te laten attaquee...n; welke met zo grooten vigeur op de 15 Esquadrons van Mr. *d'Usson* viel, dat ...zich op de vlucht begaven, en hy aldus tot de 18 Bataillons quam, door den ...lven *d'Usson* gecommandeerd, die hy dwong na *Dillingen* te retireeren. *Palfi* ...aqueerde met 5 Cornetten 6 Vyandlyke Esquadrons zodanig, dat zy in een Ma...s gejaagd wierden, alwaar zy alle omquamen. De Keurvorst attaqueerde on...tusschen de rest van d'Armée met 55 Esquadrons en 30 Bataillons. Onze Ca...llery retireerde zich te rug; maar men kreeg ze weder by een achter de tweede ...nie, die den Vyand met een groote couragie ontfing. De Grave *van Styrum*, ...nde zich door zo veel Volk omringd, resolveerde te wyken; 't geen zo voor...htig geschiede, dat de Vyand haar niet dorst aantasten, schoon het op een Vlakte ...s, en liet niet na gestadig op den Vyand te schieten. Ons verlies, zo gekwest, ge...gen als dood, is omtrent 1000 Man. Men rekent het verlies der Vyanden op 3000 ...n. Den Generaal *Palfi* heeft 20 Standaarden veroverd. d'Onzen hebben 30 ...ine Stukken Geschut en de Brug verloren, om dat de Boeren de vlucht namen, ...haare Paarden detacheerden: doch het verlies van ons Kanon is door het geene, ...lk in Friedberg gevonden is, rykelyk vergoed. Het Gevecht heeft negen uu...geduurd.

Ander

1703.
October.

Ander

RELAAS

Van het zelve

GEVECHT.

HEt Keizerlyk Leger, 't geen te *Haunsheim* campeerde, zich in twee Lig-chaamen verdeeld hebbende, toog het eerste onder den Prince van Baden over den *Donau* en den *Iller*, en ging zich nederslaan naar de kant van *Augsburg*. 't Ander bleef in het Campement van *Haunsheim* onder d'orders van den Veld-maarschalk den Graave van Styrum, om de Vyanden in hunne Retrenchementen tusschen *Lawingen* en *Dillingen* gade te slaan.

Na dat men gezien had, dat 'er d'aantasting impracticabel af was, zo ten oorzaak der voordeelige gelegenheid van hun Campement, als door de Werken die daar aan gemaakt waren, wierd het besluit genomen van op te breeken, en het Leger langs den *Donau* te marcheeren, ten einde den overtogt van die Rivier te beproeven, om de Vyanden van nader by te prangen.

Aldus, na dat men de noodzaakelyke orders had gegeeven om het Land te blo-ken, brak het Leger, volgens de resolutie die 'er genomen was, den 18den. September op, en ging zich te *Schwemmingen* nederslaan, om aan de Wagens, geladen met de Schipbrug, en getrokken door Boerenpaarden, den tyd te geeven om zich by hetzelve te voegen; 't geen niet voor den 19den. kon geschieden, ter oorzaak dat zy niet alle de noodzaakelyke toerusting hadden, en dat de regenen de wegen zo kwaad hadden gemaakt.

Den 19den. ruste het Leger: en om de Vyanden, welke ons van d'andere zyde hadden gevolgd en gadegeslagen, te doen gelooven dat ons voorneemen was de Brug by *Grimheim* te repareeren, om aldaar over den *Donau* te trekken, deed men des nachts post vatten op een Eiland, met den eersten Arm van de Vloed te passeeren.

Den 20sten., met het krieken van den dag, berichtten onze Partyen, dat de Vyanden over de Brug van *Donaweert* den *Donau* waren gepasseerd, en in volle marsch naar ons; waar op de Graaf van Styrum de noodzaakelyke orders gaf om hen t'ontfangen.

Terwyl onze twee Linien bezig waren met over een swaare *Beek* te trekken, en een Hoogte by *Hochsted* te gaan inneemen, stelden de Vyanden, welke de Keurvorst van Beyeren en den Maarschalk de Villars in hun hoofd hadden, zich in slagordre, en gaven een sein van drie kanonschooten, waar op men achter ons

op de zelve wyze hoorde antwoorden : en men wierd verstendigd, dat het de 1703.
Marquis d'Usson, Lieutenant Generaal, was, die te *Dillingen* uit zyne Retren- *October.*
chementen was getoogen, en 'er met 15 Esquadrons en 18 Bataillons de Brug ge-
passeerd, om ons te komen aantasten.

Ondertusschen trachtte het Gros der Vyanden een Bosch te krygen, om ons af te snyden; terwyl Monsr. d'Usson ons achter aan volgde, en de Bagagie, met de Hussaaren die daar by waren, reedts in wanordre had gebragt : 't geen ons eenige schade veroorzaakte.

In deze geschapenheid nam men het besluit van zich ruimte te maaken; met het swakste Ligchaam aan te tasten eer het Gros der Vyanden in staat ware van op ons te vallen. Ten dien einde gebood men aan de Keizerlyke Regimenten van Styrum en Zollern, en aan dat der Poolsche Gardes, de bovengenoemde 15 Esquadrons aan te tasten ; 't geen met zo veel dapperheid en gevolg ter uitvoering wierd gesteld, dat ze de vlugt moesten neemen. De 18 Vyandlyke Bataillons, ziende deze nederlaag, begaven zich mede hals over kop naar *Hoch-sted*, en zelfs naar *Dillingen*. De Generaal Graave van Palfi dreef met vyf Pruissische Esquadrons zes van de gemelde Esquadrons in een Moeras, daar ze altemaal kwamen te sneuvelen, uitgezonderd eenige Officieren, Soldaaten en Ruiters die gevangen wierden genomen. d'Andere Vyandlyke Esquadrons hadden geen beter lot.

Gedurende dien tyd wierd onze rechter Vleugel, die te vooren de slinker was geweest, door het Gros der Vyanden aangetast ; 't geen onze vreemde Cavallery een wat te verhaaste en niet zeer noodzaakelyke beweeging hebbende doen maaken, wierd ze in verwarring gebragt, zonder dat men ze konde herstellen als achter d'eerste Linie.

De Vyanden trachtten terstond zich van deze wanorder te bedienen, met onze twee Linien aan te tasten : maar men ontfing hen zo kloekmoedig, dat ze met een groot verlies terug wierden gedreeven.

d'Infantery zich hier door in een schoone Vlakte t'eenemaal ontlemmerd bevindende, retireerde in genoegsaam goede ordre door d'eerste Linie, zonder dat de Vyanden de zelve konden beletten na een Gevecht van negen uuren, en een groot vuur van kanon en musketery, met de Cavallery in het Bosch te geraaken.

Men weet noch niet net, hoe groot ons verlies is, vermits veele lieden, die men verlooren achtte, van alle kanten weder aankomen: weshalven men gelooft, dat het maar omtrent duizend man zal bedraagen, zo dood als gekwetst en gevangen. Onder d'eersten is de Generaal Majoor Nazmar van Pruissen ; en onder de laatste d'Overste Blomenthal. Het grootste verlies, 't geen men geleeden heeft, is dat van d'Artillery, de Munitien, en de Schipbrug, welke door Boerenpaarden wierden getrokken, waar af de Boeren zelve de touwen stukken sneeden, en de vlugt namen, mitsgaders van omtrent twee honderd Bagagiewagens, daar men voor een gedeelte het zelfde aan deed. Een ander gedeelte wierd door de vyandlyke Hussaaren weggevoerd, en het overige door ons Volk geplonderd.

't Is gewis, dat het verlies der Vyanden considerabelder is in Manschap als het

1703. *October.* onze, en voornaamentlyk in Officieren, hoewel ze eens zo sterk zyn geweest als wy; dewyl hun Leger, volgens het bericht der Gevangenen en Deserteurs, bestont in 48 Batailloos en 72 Esquadrons, welke van alle de kanten van de *Lech* en den *Donau* verzameld waren.

Men vergadert hier tegenwoordig alle onze Troupen, en maakt de nodzaakelyke dispositien om de beweegingen der Vyanden op nieuws t'observeren.

Men zag ook noch een Brief van den Graave van Styrum, Keizerlyken Veldmaarschalk, behelzende in substantie 't geen hier onder volgt.

Extract eens Briefs van den Graave van Styrum Keizerlyken Veldmaarschalk, gedateerd tot Nordlingen den 25sten. September 1703.

» DAt hy den 19den. na de Bagagie wachtende, en een oude Brug
» doende repareeren, met intentie om nog een Schipbrug daar op te
» slaan, den 20sten. vroeg kondschap kreeg, dat de Vyanden door Do-
» naweert trokken: Dat hy daar op zelve met eenige Esquadrons uit
» reed, en een uur van zyn Leger de Vyandlyke Voortroupen ontdek-
» te: Dat hy zyn Adjutant te post zond om zyn Leger in bataille te stel-
» len: Dat de Beyerschen toenmaals drie kanónschooten uit Do-
» weert deeden, die door zes andere van de kant van Hochsted wierden
» beantwoord; van welke laatste kant de Marquis d'Usson met 20 Ba-
» taillons en 16 Esquadrons eerst al te na by de linker Vleugel quam:
» Dat daar op geresolveerd wierd dezen eerst aan te grypen: Dat de
» Regimenten van Styrum, van Zollern, en van Koningsecg deze Vyan-
» den over hoop wierpen, en 4 Standaarden veroverden: Dat de Vyan-
» den veele Dooden op de plaats gelaaten hebbende, zich echter herstel-
» den in kleine Troupen, welke door 6 Pruissische Esquadrons onder
» den Generaal Palfi in het Moeras wierden gedreeven, waar in zo vee-
» le Menschen en Paarden smoorden, dat 'er van deze Esquadrons geen
» 30 zyn behouden: Dat de andere 5 Vyandlyke Esquadrons byna het
» zelve lot hadden; dewyl zy door de Pruissische Karabyners over een
» Brug wierden gedreeven, en eenig Volk met een Standaard verloo-
» ren: Dat de Marquis d'Usson zich toenmaals met zyn Voetvolk na

» Dil-

„ Dillingen retireerde, en dat de Keizerlyken weder na haar Leger, 1703.
„ 't welk maar een quartier uurs van daar was, keerden, alwaar men October.
„ een Vyandlyk Leger, ten minsten eens zo sterk van Ruitery, te voorschyn zag komen: Dat men met het zelve in gevegt geraakte, dog
„ al retireerende, om het Voetvolk te wagten: Dat de Geallieerden
„ trachtten zekere Hoogte, en een plaats by een Bosch, te bezetten,
„ om haare aftogt te verzekeren: Dat het Gevegt van 's morgens ten
„ 7 uuren begon, en tot half 5 uuren duurde: Dat 'er uit het Geschut en
„ de Musquettery zeer sterk, maar door de Ruitery maar tamelyk vuur
„ gemaakt wierd: Dat het Regiment van . : . . . zonder eenig vuur
„ uit te staan, doorgegaan was; en dat eenige andere zich maar tamelyk queeten: Dat de Generaal het daarom tot geen ordentelyk Hoofdtreffen dorst laten komen: Dat hy derhalven by gebrek van 3 of 4
„ Regimenten over de Vlakte moest retireeren; hebbende de Hoogten en 't Bosch ter linker zyde: Dat van de Keizerlyken en Geallieerden waren gebleven de Pruissische Generaal Majoor *Natsmar*, zekere Graaf *Jan van der Lip*, Lieutenant Colonel, voorts
„ eenige Officieren van minder qualiteit, en 1900 Gemeenen; en
„ dat men berigt hadde, dat van de Vyanden wel 4000 waren gesneuveld, enz.

Vervolgens ging de Prins van Baden zich posteeren in het Campement, 't geen de Maarschalk de Villars van te vooren had beslagen: en wierd ook gezegt, dat de genoemde Prins den Graave van Styrum niet had doen marcheeren dan om gelegentheid te hebben om 'er zich meester af te maaken; vermits hy wel oordeelde, dat de Franschen zich zekerlyk mede in optogt zouden begeeven, enz.

EINDELYK zag de Keurvorst van Beyeren, na veele swarigheden, zich genoodzaakt de Stad Ulm (de voornaamste van Swaben, en binnen in dat Landschap gelegen, tegen over daar het Riviertje Iler in den Donau loopt, byna tien Duitsche mylen ten Westen van de Stad Augsburg, by de Grenzen van het Hertogdom Wirtemberg) t'eenemaal aan de Franschen over te geeven. De Maarschalk de Villars deed 'er een Garnisoen van twee Bataillons in treeden, en stelde den Marquis de Blainville tot Commandant; recommandeerende hem ter zelve tyd, dat hy zich gemakkelyk omtrent de Burgery zou gedraagen. Ondertusschen

SWABEN. Keurvorst van Beyeren genoodzaakt de Stad Ulm aan de Franschen over te geeven.

 was

1703. October, was hy nauwelyks in de Stad gekomen, of hy verdeelde zyne Troupen by alle d'Inwoonders, de Magistraatspersoonen alleen uitgezonderd; aan de welke hy liet zeggen, dat ze onder de heerschappy van *Vrankryk* waren, en God in 't toekomende voor zyne Majesteit zouden doen bidden.

VRANKRYK. Te Deum over het Gevecht van Hogsted, of Schwemmingen gezongen.

IN het laatst der Maand September wierd een ongemeene vreugde van het Hof bespeurd, waar af het onderwerp het volgende was. Den 27sten. kreeg men een Expressen van den Marquis d'Usson met d'aangenaame tyding van de nederlaag des Graaven van Styrum *door het Leger* van den Keurvorst van Beyeren en den Maarschalk de Villars: en des anderendaags kwamen de Graaf van Monasterole en de Ridder de Tressemane dezelve tyding brengen; d'eerste wegens den Keurvorst van Beyeren, en d'ander wegens den Maarschalk de Villars. De Keurvorst zond 'er een Relaas af aan den Koning gantsch en al met zyne eigene hand geschreeven, en verzeld met de bekwaamste uitdrukkingen om zyne Majesteit te behaagen. Terstond wierd deze blyde maar door geheel Parys verbreid, doch met zulke omstandigheden, dat het gantsche Keizeryk verlooren scheen te weezen. Het Hof was niet moeijelyk wegens het Gemeen in deze dwaaling te zien; en 't is niet buiten waarschynlykheid, dat, om het zelve daarin te houden, de Brief des Konings aan den Kardinaal de Noailles noopende het *Te Deum* in de volgende termen wierd ontworpen.

Brief des Konings van Vrankryk aan den Kardinaal de Noailles, Aartsbisschop van Parys, om het Te Deum te doen zingen.

MON COUSIN,

DE Vorsten van Duitschland blindelings, en tegens hunne gemeene Belangen, in het byzonder geschil van den Keizer zich aangetrokken hebbende, heeft myn Broeder de Keurvorst van Beyeren alleen de wapenen opgenomen om de vryheid des Ryks te handhaaven. d'Alliantie, in de welke hy met my is getreeden, verplichtte my om hem van den aanvang der Veldtogt af de Bystanden te sturen, welke hy van my had verzocht, ten einde met gevolg t'ondersteunen 't geen hy met zo veel moedts had begonnen. Myn Cousin de Maarschalk de Villars overweldigde alle de hinderpaalen, die de Vyanden en de Natuur zelve tegens zyne door-

tog

togt formeerden, en opende zich met een gedeelte van het Leger, 't geen hy aan den Ryn commandeerde, een intreede in Beyeren. De verbaasdheid, welke een zo ongehoopte samenvoeging tot in Weenen zelfs verbreidde, noodzaakte den Keizer zyne krachten te verzamelen, om ze te stellen tegens die welke hy in het hert van Duitschland vereenigd zag: maar ik verstaa, dat, wat poogingen zyne Generaals ook hebben mogen aanwenden, de Keurvorst van Beyeren echter op den 20sten. der voorgaande Maand een van zyne Legers, gecommandeerd door den Graave van Styrum, in de Vlakte van Hochsted t'eenemaal heeft geslagen. Over de acht duizend der Vyanden gesneuveld op de plaats, of gevangen genomen; de rest op de vlugt gedreeven en in de bosschen verstrooid; zonder geweer bagagie, en munitien, welke zy, benevens het Slagveld, hebben verlaaten; drie-en-dartig stukken Kanon, een groot getal van Keteltrommen, Standaarden en Vaandels op hen veroverd, laaten geen reden om te twyfelen of de Victorie is geheel geweest. De genoemde Vorst geeft my in het verhaal van die groote Actie eerlyke getuigenissen van het beleid en de dapperheid myner Officiers en Troupen; en gaat niet stilswygende voorby dan de glorieuze omstandigheden welke hem persoonlyk betreffen: maar 't geen ik 'er van d'andere kant af verneem door den Maarschalk de Villars bevestigt my meer en meer in het rechtmaatig gevoelen, 't welk ik altyd van zyne verdienste en dapperheid heb gehad. Gelyk ik niet wil uitstellen God voor een zo roemruchtig succes te danken, schryf ik u dezen Brief, om u te zeggen, dat myne meening is, dat gy het *Te Deum* in de Hoofdkerk van myne goede Stad Parys zult doen zingen, ten dage en uure die de Groot-Meester of de Meester der Ceremonien u van mynen wege zal zeggen: waar op my verzekerende dat gy met uwe gewoonlyke godvruchtigheid zult voldoen, bid ik God, dat hy u, Myn Cousin, in zyne heilige en waardige hoede neeme, enz.

1703. October.

Deze Brief was geschreeven te Fontainebleau, den 2den. October; en het *Te Deum* wierd gezongen den 4den. met een groote toevloeijing van volk. Maar eenige dagen daar na wierd d'algemeene vreugde vry wat verminderd door de tydingen uit (*a*) Savoyen, gelyk ook door die wegens den (*b*) afstand gedaan door den Keizer en den Roomsch-Koning van alle hunne Rechten op de Spaansche Monarchie ter gunste van den Aartshertog Karel. Ten anderen verstond men ook noch, dat, niettegenstaande d'Overwinningen des Konings, zyne Troupen niet minder verswakt waren, dan of hy verscheidene Veldslagen had verlooren. Het Leger van den Maarschalk de Villeroy, 't geen in den aanvang der Veldtogt sestig duizend man sterk was, bestond nu maar uit vyftig duizend, daar onder begreepen de Garnisoenen. Dat des Hertogs van Vendôme, van vyftig duizend man geweest, was gesmolten tot acht-en-dartig duizend.

Vermin-deringen van des Konings Legers.

(a) en (b) Ziet pag. 247, en 192.

1703. October. tig duizend. De Maarschalk de Montrevel, die twaalf duizend man in Languedocq had gehad, had 'er nu geen acht duizend; en de Maarschalk de Villars niet minder na proportie verlooren in het geen, daar hy het bevel over voerde; gelyk ook de Maarschalk de Tallard. Wat den Grave van Toulouse, Groot-Admiraal van Vrankryk belangt, hy had, 't is waar, niets verlooren; maar daar en tegen geduurende de gansche zomer zich met zyn gering Esquadre in de haven van Toulon opgesloten moeten houden, zonder een eenigen dag in zee te durven verschynen: en nog tegenwoordig was hy in dien zelven staat.

Vervolg van den staat der zaaken in de Sevennes.

Niettegenstaande alle d'executien van den Maarschalk de Montrevel scheen den (a) Oorlog in de Sevennes eeuwig te zullen duuren, en nooit einde te neemen; dewyl de Camisards nu in staat waren om van de kant van Savoyen bygestaan te worden. De genoemde Veldoverste, na op den 20sten. September een grooten Krygsraad te Nimes gehouden te hebben, liet een considerabel Ligchaam van zyne Krygsbenden vergaderen, en stuurde het volgens des Konings orders om de Hooge Sevennes t'ontvolken; alle d'Ingezetenen weg te voeren; en de twee-en-vyftig Parochien, welke dit Land uitmaaken, te verwoesten. In der daad, hy verdelgde een groot gedeelte van de zelve: maar de zaak van Savoyen ondertusschen zynde komen voor te vallen, kreeg hy nieuwe orders, en staakte eensslags die schrikkelyke uitvoering, om vier duizend Man naar Monte Delphino te zenden. Ondertusschen voeren de Misnoegden, meer aangemoedigd als verslaagd, met hunne wanorders en verwoestingen voort. Een hunner Detachementen van zeven à acht honderd man in de Vlakte nedergedaald, vertoonde zich voor Aiguevive, een bemuurd Vlek, en stak, op de weigering van leevensmiddelen, de Poort van de Plaats in den brand; viel 'er in; doch beleedigde niemand, vermits de d'Inwoonders Protestanten waren: waar na naar de kant van Grand-Gallargues, tusschen Nimes en Montpellier, getoogen zynde, storten ze op twee gebuurige Dorpjes, en jaagden vier-en-seventig Persoonen, die zy 'er vonden, door de kling. Van hier vervoegden ze zig omtrent Calvisson, daar ze eenige andere ongeregeldheden aanregtten; begeeven de zig wyders naar Bernis, en naar de Molen van Vedel, alwaar ze het zelfde deeden. Zy meenden ook den Bisschop van Castres op te ligten, doch den aanslag mislukte: en de Maarschalk de Montrevel stuurde een Regiment Dragonders tegens hen, 't geen hen noodzaakte de Vlakte te verlaaten. Echter kwamen zy 'er eenige dagen daar na weder, in al-

(a) Ziet pag. 136.

zo

zo grooten getale als d'eerste maal: en hebbende verstaan, dat de Dragonders van Fimarçon verscheidene Hoeven by Serignan in d'assche hadden gelegt, en weder te Sommieres waren gekomen, toogen ze derwaarts, en verbrandden in wederwraak de Voorstad der Cordeliers, de Voorstad van de Brug, de Parochiekerk van S. Amant en het Priestershuis, benevens zeven of acht gebuurige Huizen; mitsgaders omtrent ter zelve tyd zeven of acht Kerken in verscheidene andere Oorden van la Vaunage, en ettelyke Huizen welke aan oude Katholyken toebehoorden. 1703. October.

Uitwisseling van vier considerabele Persoonen.

Men was nu overeengekomen wegens twee zeer considerabele uitwisselingen; zynde d'eene die des Graaven van (a) Wallenstein, hier voormaals Ambassadeur zyner Keizerlyke Majesteit in Portugaal, tegen den Marquis de Barbesierès, Franschen Lieutenant Generaal, welke over eenige maanden in Tirol wierd aangehouden, zo als hy na Beyeren meende te trekken, en d'andere die des Graaven van Vernon, Ambassadeur van Savoyen te Parys, tegen Monsr. de Philipeaux, Ambassadeur van Vrankryk te Turin. Hier (b) voor is gezegt, dat zyne Koninglyke Hoogheid, verstaande d'onwaardige wyze op de welke men zyne Troupen had gehandeld, Wachten aan dien Minister had doen geeven, gelyk ook aan den geenen van Spanjen. De Koning, de tyding hier af hebbende gekreegen, deed tegen den Graave van Vernon zeggen, dat hy hem ook wel zou komen doen arresteeren, om te verantwoorden wegens de handeling welke te Turin aan Monsr. de Philipeaux zou geschieden, dog dat hy zich zou vernoegen met zyn woord, indien hy wilde belooven dat hy zig niet voort zou maaken: 't geen de Graaf zeer gaarne, en met groote dankzeggingen, deed. Men bemerkte, dat, de laatste maal dat de gemelde Minister de Hertoginne van Bourgondien zag, hy van haar afscheidde met de traanen in d'oogen. Die Vorstin ontveinsde ook de droefheid niet, welke alle deze dingen haar veroorzaakten, en was 'er ontroostelyk over. Ondertusschen verzekerde haar de Koning, dat hy niets van zyne genegentheid voor haar zou verminderen; en dat, zo haast als den Hertog van Savoyen weder in d'Alliantie wilde treeden, hy altyd gereed zou weezen om hem met opene armen t'ontfangen.

(a) Zie pag. 52.
(b) Zie pag. 248.

Ein-

1703.
October.

Dood van Capitein Roemer Vlak.
(a) Zie pag. 52.

Eindelyk: op den 17den. der Maand July ('t geen wy daar ter pla[ts] (a) te ver eeten te hebben te melden, en echter den Lezer medegedeeld moet worden) was tot Toulon aan zyne wonde, bekomen in het Gevegt tusschen vyf swaare Fransche Oorlogschepen en het Convoy van de Lisbonsche en S. Ubesche Vloot, komen t'overlyden de Capitein Roemer Vlak, een Man die in verscheidene gelegentheden aan zyn Vaderland zeer gewigtige diensten had gedaan, en met geen [illegible] onder d'oude Hollandsche Zeehelden te boek gesteld mag worden.

SPANJEN. Verwarde staat der zaaken.

DE zaaken van Spanjen begonden geweldig van gedaante te veranderen; en het bleek, dat de hoop wegens op een krachtige wyze van den Koning van Portugaal bygestaan te worden, den nedergeslagenen moed der Oostenryksche Spanjaarden weder ophefte, en hun een stoutheid [illegible] de welke zy van te vooren niet en hadden. Daar ging byna geen dag voorby, of men vond Pasquillen tegens de tegenwoordige Regeering aangeplakt: en het was niet alleen door dit middel dat zich de misnoegdheid der Natie openbaarde; maar ook door de discoursen die men openlyk voerde, en andere diergelyke betuigingen. Het Volk, meer als ooit verbitterd tegens de Franschen en hunnen onverdraagelyken hoogmoed, riep hen dikwils langs de straaten na, en spoog hen uit. De Luiden, boven het Gemeen verheven, welke de zaaken met klaarder oogen beschouwden, en bekwaam waren om bondige betrachtingen over den tegenwoordigen staat van Spanjen te maaken, ontveinsden byna hunne klagten niet. Even eens was het ook gelegen met de voornaamste Heeren der Monarchie. Zy klaagden schier altemaal over de Fransche Bestiering; en zelfs kwam het zo verre, dat 'er ten huize des Hertogs van Medina Cœli Vergaderingen van Grandes en getytelde Persoonen wierden gehouden, in de welke men zich niet bekommerde met de Regeering t'ontzien, en waar over het Hof mede haar misnoegen tegens den gemelden Hertog betuigde. De Kardinaal d'Estrée had ook sedert een [illegible] tot verscheidene maalen aan den Allerchristelykften Koning geschreeven, dat 'er geen staat op den gemelden Hertog te maaken was. De zelve Prelaat klaagde ook geweldig over den Kardinaal de Portocarrero, en betuigde een groote vyandschap tegens den zelven; waarover men zich niet behoefst te verwonderen, dewyl ze Medestreevers van het Ministerschap

wr

waren geweest, en dat de Kardinaal d'Estrée, niettegenstaande zyn groot vermogen op het gemoed van den Koning, en d'ondersteuning van Vrankryk, eindelyk had moeten buigen, uit vrees van zig de gantsche Natie op den hals te haalen. Hebbende dan beloofd uit Spanjen te vertrekken, nam hy in den aanvang der Maand afscheid van den Koning en de Koningin, en liet verbreiden dat hy zig den 12den., zonder langer uitstel, op weg zou begeeven: maar hy toog sedert naar Toledo, onder voorwending van ook afscheid van de Koninginne Douairiere te neemen; en men twyfelde niet, of hy zou op zyne wederkomst nog wel eenige andere bewimpeling vinden om zyn vertrek zo lang te verschuiven als hy immers konde. De Kardinaal de Portocarrero was omtrent dit alles gantsch niet blind. Hy wist wel, dat, zo men zynen Medestreever aan hem opofferde, het maar uit staatkunde geschiedde, en om het volk te verblinden. Aan d'andere kant zag hy ook wel, dat men geen vertrouwen op hem had: dat de voornaamste zaaken zonder zyne kennis beschikt wierden: en eindelyk, dat zyn Ministerschap zich niet verder uitstrekte dan tot het eenige Presidentschap van de Zeezaaken; terwyl de Marquis de Calanes Minister van Staat wegens den Oorlog was gemaakt. Hy had 'er een zeer gevoelige moeijelykheid over, en kon zig niet beletten zulks, zo wel als d'anderen, te laaten blyken. Zelfs verzogt hy ook in het begin der Maand verlof om zig in zyn Aertsbisdom van Toledo te vertrekken, brengende ten dien einde te berde zyne hooge jaaren en swakheden. En om te meer te toonen, dat het hem ernst was, deed hy ter zelve tyd rekenschap van het geld, 't geen hy sedert de dood van Koning Karel den 11den. had gehandeld, en liet een somme van zeven honderd duizend pesos, of ryksdaalders, welke onder zyne handen was gebleeven, in de Schatkist brengen. Men ontfing de rekenschap en 't geld; maar belangende het verlof van zig in zyn Aertsbisdom te vertrekken, het wierd geweigerd, onder d'eerlyke voorwending dat de Koning zyne raaden en diensten niet en kon ontbeeren: en om hem met eenige soort van voldoening te vrede te stellen, gaf men het Ampt van Raadtsheer van Staat aan den Graave van Palma, zynen Neef. De Kardinaal bedankte den Koning 'er voor, en kuste hem de hand. Ondertusschen was de gunst op verre na niet geheel: want men herriep ter zelve tyd den Graaf uit zyn Onderkoningschap van Catalonien, en noemde Don Francisco de Velasco om op hem te volgen.

1702. October.

1703. October.

Komst van den Graave Tserclaas de Tilli in Spanjen, enz.

Terwyl zig alle deze dingen toedroegen, vervoegde de Graaf Tserclaas de Tilly zig op den 1sten. der Maand te Madrid: dog hy verbleef 'er maar zes dagen, en vertrok vervolgens om in Estremadura, daar hy Capitein Generaal afgemaakt was, te gaan commandeeren. Dit schielyk vertrek wierd veroorzaakt door het berigt, 't geen men had gekregen, dat de Koning van Portugaal eenige Krygsbenden naar die kant had doen marcheeren: maar men bekwam sedert weder van die vrees, en vleide zig dat de vyandlykheden nog zo haast geen aanvang zouden nemen. Ondertusschen was de verlooping zeer groot *in het Leger*; en men wist niet, hoe men ze zou beletten. d'Eenen schreeven zulks toe aan de bezolding, die grooter is in Portugaal als in Castilien; en d'anderen aan de genegentheid, die de meesten der geenen, welke onder de Troupen dienden, voor het Huis van Oostenryk hadden. Dog 't zy hier mee zo 't wil, de Spaansche Benden verminderden door dit middel geweldig. Eenige Provincien, gelyk die van Valence en Gallicien, hadden aan den Koning beloofd ieder een nieuw Regiment te leveren; andere in tegendeel het geweigerd: en in Catalonien waren Ingezetenen geweest, welke zig niet en hadden ontzien de wapenen tegens de Koninglyke Troupen op te vatten, ter oorzaak der kwaade krygstugt die zy 'er onderhielden, enz.

PORTUGAAL. Graaf van Châteauneuf komt als Extraordinaris Ambassadeur van Vrankryk in Portugaal, en zyne verrichting, enz.

DE Graaf van Châteauneuf de Castagnieres, voor Extraordinaris Ambassadeur van Vrankryk naar Portugaal afgevaardigd, en den 17den. Augustus van Madrid vertrokken, kwam den 3den. September te Lisbon, en wierd door den Graave van Attougia met drie Karossen des Konings in huisvesting gebragt by Monsr. Rouillé, ouden Ambassadeur. Den volgenden dag verzogt hy audientie: dog men zei hem, dat zyne *Majesteit* te Alcantara was, en dat hy daar ter plaatse nooit gehoor en gaf. Eindelyk verwierf hy, na lang aanhouden, op den 13den. een audientie, *in de welke* hy aan den Koning een compliment maakte vervuld met verzekeringen der goede intentien van den Koning, zynen Meester, en van *deszelfs* vriendschap voor zyne Portugeesche Majesteit. Don Joseph de Faria, Secretaris van Staat, antwoordde daar op in beleefde termen uit den naam des Konings: waar na Monsr. de Châteauneuf inbragt, dat hy een Commissie van groote aangelegenheid had, waar af hy geen opening mogt doen dan aan zyne Majesteit; verzoekende, dat hy de eer mogte hebben

van

van de zelve in 't byzonder te spreeken ; dog men paste hem ten antwoord, dat de Koning hem te Lisbon zou hooren. De Gezant hield weder aan, en betuigde, dat, dewyl de zaak van een al te groot gewigt was, de zelve een spoedige resolutie vereischte : maar hem wierd andermaal door zyne Majesteit zelve gerepliceerd, dat zyne verdere instantien onnoodig zouden weezen, dewyl 'er geen verandering in het eens genomen besluit gemaakt zou worden ; waar na zyne Excellentie zig konde reguleeren. Aldus eindigde d'audientie ; en des anderendaags vaardigde Monsr. de Châteauneuf een Expressen af aan den Koning, zynen Meester, om hem t'informeeren van alles 't geen zich ten dezen opzichte had toegedragen. Den 26sten. daar aan volgende had de President Rouillé, Ambassadeur van Vrankryk, zyne laatste audientie by den Koning, in de welke hy afscheid van zyne Majesteit nam ; vertrekkende wyders den 4den. October, om over Madrid weder naar Vrankryk te keeren. 1709. October.

Omtrent ter zelve tyd kwam den Heer Methwin te Lisbon met de karakter van Extraordinaris Ambassadeur van Engeland ; medebrengende de Ratificatien van het laatst geslooten Tractaat tusschen de Kroon van Portugaal en de Geallieerden, gelyk ook de beloofde Remisen van geld.

Komst van den Engelschen Ambassadeur te Lisbon.

d'ACTE tot de verzekerdheid des Koningryks op zodanig een wyze zynde gepasseerd, als in de verhandeling der zaaken van de (a) voorgaande Maand is gezegt, wierden vervolgens twee Proclamatien afgekondigd; d'eene, om een algemeenen Vastendag door het gantsche Koningryk te doen vieren op den 6den. der Maand September, ten einde den zegen Gods over de wapenen van de Koningin en haare Hooge Geallieerden, zo te water als te land, af te bidden ; en d'andere, om alle de geenen, welke sedert den 27sten. Maart laatstleeden zonder paspoort naar Vrankryk waren gegaan, en van daar gekomen, of in 't gevolg van daar zouden komen, 't geen tegenwoordig een misdaad van Hoog Verraad was, by de kop te vatten.

SCHOTLAND. Vervolg van de verrigtingen des Parlements.

(a) Zie pag. 225.

Den 27sten. raadpleegde men over het ontwerp van een Acte, sedert eenigen tyd ingeleverd, behelzende in substantie, *dat na d'afsterving der Koningin, en der Erfgenamen uit haaren lyve, de Koning of Koningin, welke na haar tot de Kroon zou succedeeren, noch Vro-*

1703. October. *de noch Oorlog zou mogen maaken zonder bewilliging van het Parlement.*

Den 28 en 29sten. wierd deze Bil voor d'eerste en twede maal geleezen; by welke gelegentheid de Kancelier en andere Hovelingen voorstelden, of men de Voorreden, *dat haare Majesteit en de Staaten in het Parlement in hunne ernstige overweginge genomen hebbende het groot nadeel en verlies 't welk deze Natie sedert den Jaare 1660 in den Koophandel, en andersins, had geleeden, als zynde ingewikkeld in verscheiden Oorlogen welke dezelve niet aangingen, en dat men geen byzonder regard had geslaagen ten opzigte der zelfs belangen by 't sluiten van eenige Vrede of Tractaat op die Oorlogen gevolgd*, zoude uitlaaten. De Graaf van Marchmont en anderen spraken het uitlaaten van deze Voorreden tegen: doch de Bil wierd echter zonder de Voorreden geleezen.

Den 30sten. was het Parlement weder bezig over de zelve; en de Marquis van Twedale bracht de volgende Clausule op het tapyt om daar in gevoegd te worden: *Dat de Schotsche Troupen, welke niet uit een Schotsche Fonds betaald wierden, in dezen of eenige navolgende Oorlogen niet in Schotland gebragt zouden mogen worden; maar dat men ze in zulken geval de aanstonds zou cassceren: mitsgaders dat voortaan geene Troupen, ten dienste van eenigen uitheemschen Potentaat zoude mogen werden geworven als op billyke voorwaarden, met toestemminge van den Souverain en het Parlement.*

Den 3den. September passeerde de Bil, zynde voor de derde maal geleezen, met de meerderheid van verscheidene Stemmen in deze termen.

ONZE Souveraine Vrouwe en de Staaten van het Parlement ordonneeren passeeren tot een Acte, en verklaaren, dat na de dood van haare tegenwoordig regeerende Majesteit, en by gebrek van Erfgenaamen uit haaren blyve, niemand, zynde Koning of Koningin van Engeland, de souveraine magt zal hebben van Vrede of Oorlog te maaken met eenigen Vorst, Potentaat, of Republyk zonder de toestemminge des Parlements; en dat geene Verklaaring van Oorlog, zonder de gemelde toestemminge des Parlements, d'Onderzaaten van *dit Koningryk* zal konnen verbinden: Verklaarende, dat deze Acte zich niet, en zal ook strekken om de Souverainen van dit Koningryk te beletten hunne Onderzaatenop de been te brengen of te gebruiken tot het dempen van de beroerten welke in het Koningryk zouden konnen komen t'ontstaan, of tot het weeren van eenige invallen van Vreemde Mogendheden, volgens de voorgaande Wetten: *Verklaarende* ook

ook noch, dat alles, 't welk eenige betrekking zal hebben tot de Tractaaten van Vrede, Alliantie, en Commercie, aan de wysheid van den Souverain werd gelaaten, met de bewilliging der Staaten van het Parlement, die den Oorlog zullen verklaaren. 1703. *October.*

Eenige dagen te vooren hadden d'afgedankte Krygsofficieren van dit Ryk aan het Parlement een Geschrift overgeleverd, en daar in vertoond „ wat zy sedert het sluiten van de Rykswyksche Vrede hadden moeten lyden, door niet verzorgd te worden, en de Schattingen, ten dien einde geheven, het zy door kwaade behandeling, of dat het aan de Fondsen mangelde, nooit te hebben genooten: Dat zy hadden gehoopt, dat ze bezorgd zouden zyn geweest wanneer 'er gelegentheid tot nieuwe Wervingen was; doch dat men, als 'er drie nieuwe Regimenten zouden gelicht worden, de Commissien had uitgedeeld aan Persoonen die nooit in hun Leger hadden gediend: Dat, dewyl zy voor de vervolgingen van hunne Crediteurs bloot stonden, zy hoopten, dat een Parlement, 't geen zo veel yver en belang had betuigd voor de welvaart en eer van het Koningryk te hebben, in hunne rechtmaatige klagten zou voorzien, hunne Schulden afbetaalen, en een redelyk onderhoud aan hen bezorgen, tot dat zich nieuwe gelegentheden opdeeden om proeven van hunne gehoorzaamheid en getrouwheid tot haare Majesteit, en van hunnen yver en genegentheid tot het Vaderland, te geeven: Dat zy altemaal met vyf duizend ponden sterlings jaarlyks te onderhouden zouden weezen: Dat zy baden, dat men hen wilde bevryden van den naam van gebedeld brood te eeten: Dat zy van goeder herte bereid waren om, wanneer men mogt goedvinden het Ryk in staat van tegenweer te stellen, de Manschap in de Landstreeken, alwaar zy woonachtig waren, in de wapenhandel te oeffenen; waar door Bevelhebberen, welke als de ziel van een Leger geacht moesten worden, van leedig gaan bevryd, in oeffening gehouden, en ten allen tyde een genoegsaam getal van bedreevene Manschap tot onderstand der Regeering op de been zou weezen, enz. Ter oorzaak van deze en andere klagten wierden door het Parlement Commissarissen benoemd om de publyke Rekeningen van dit Koningryk op te neemen, en, om de zelve te volmagtigen, het volgende ontworpen.

1703. *October.*

AAngezien sedert den den 21sten. April 1689 groote Sommen ... tot betaling van de Krygsbenden in dit Ryk, als ondersteuning van de Regering, zyn gegeven; en dat het recht en billyk is, dat aan haare Majesteit en het Koningryk deswegen moge vergenoeging en bericht gegeven werden, of alle die Sommen getrouw en oprechtelyk zyn uitgegeeven aan dat geene waar voor dezelve waren toegestaan: Zo heeft haare Majesteit met goedvinden en bewilliging der Staaten in het Parlement benoemd, aangesteld, en bestemd . . . . , of een wettig getal van hen, om op te neemen de Rekeningen van alle Gelden der publyke Inkomsten, welke in handen zyn van d'Inzamelaars der Schattingen, Commissarissen der Krygsbenden, Pachters en Collecteurs van Accysen sedert den 21sten. April 1689 voornoemd geweest, mitsgaders van alle Achterstallen zo daar af als van Hoofd-, Schoorsteen-Gelden, en alle andere Lasten sedert dien tyd door het Parlement ingewilligd; en te zien hoe en op wat wyze, als by wie en wanneer dezelve zyn betaald en daar van is geschikt geweest; als mede het opnemen der Rekeningen van alle Oorlogsbehoeftens, Mondkost en Kleedingen in eenige haarer Majesteits Bezettingen, Magazynen, of anders, den voornoemden 21sten. April 1689 in wezen geweest; aan te tekenen, wat Sommen, Provisien, Ammunitien, of andere dingen, sedert dien tyd zyn bezorgd, betaald of van geschikt, tot betaling en handhaving van de Krygsmagten of andere gemeene *Lasten*; en het koopen, uitrusten en in zee brengen der 3 Oorlogschepen ten dienst van de Natie gebruikt. Dat, om de gezeide Commissarissen, of het wettelyk getal derzelve, bekwaam te maaken tot het opneemen van de voornoemde Rekeningen, dezelve by deze gevolmagtigd werden om voor hen te ontbieden de Klerken van de Tresorie, de algemeene Ontfangers, Pachters en Collecteurs der Tollen en Pachten, de Commissarissen en Betaalmeesters van het Krygsvolk, de Gaarders en Pachters van 't Hoofd-en Haardstede-Geld, mitsgaders alle anderen die eenige behandeling in ontfangst of uitgifte, hoedanig, mogen gehad hebben: Dat gemelde Commissarissen, of het vereischte getal van hen, alle en een yder, die zy goedvinden, voor zich zullen mogen ontbieden, en ter naspeuring van zaaken de Boeken, Papieren, Schriften en Registers, welke zy tot onderrechting oordeelen nodig te hebben, voor zich laaten brengen; verklaring onder Eeden, om de waarheid te ontdekken, van alle en een yder die zy goedvinden, vorderen: Dat alle, die eenige vergrypingen en kwade uitgiften van de publyke Penningen aanwyzen, daar van . . . . . ten honderd van het geene zy openbaaren, zullen genieten: Dat gemelde Commissarissen, of drie van hen, gemagtigd werden na te speuren, of 'er ook eenige omkoopingen en bekruipingen in de handeling, ordonneering, betaling, ontfangst of schikking der gemeene Imkomsten is gepleegd: Dat insgelyks de Commissarissen der Monsteringen voor zich zullen mogen laaten komen, en van hen vorderen een Lyst van de Manschap telkens in de Regimenten gevonden, enz. Dat deze Acte en hunne Commissie tot de naaste zitting van het *Parlement* zal duuren, en dat zy als dan aan het zelve schriftelyk verslag van hunne verrichtingen zullen moeten doen, enz.

Dat

1703. October.

Den 5^den^. der genoemde Maand September koos het Parlement vyftien Commissarissen tot het nazien van de publyke Rekeningen, bestaande uit vyf Pairs, vyf Baronnen, en een gelyk getal uit de Burgten.

Den 7^den^. las het Parlement voor d'eerste maal vyf Acten; d'eerste, in faveur der Indische en Africaansche Compagnie; de twede, ten voordeele der Koninglyke Burgten tot aanmoediging van den Koophandel; de darde, om de Wetten, verbiedende het inkomen van d'Iersche Wollen, Paarden, en Vee ter uitvoering te doen stellen; de vierde, om het inkomen van d'Engelsche Wollen tot aan de naastaanstaande zitting des Parlements te verbieden; en de vyfde, om het inkomen van buitenlandsche Wynen en natte Waaren toe te laten.

Den 12^den^. ging d'Acte ten voordeele der Indische en Africaansche Compagnie, van de welke hier boven is gesproken, door; zynde vervangen in de volgende termen.

ONze Souvereine Vrouwe, der Koninginne Majesteit, overwogen hebbende de veelvuldige beletselen, verliezen, en te leurstellingen, welke de Maatschappy van dit ons oude Koningryk, handelende op Africa ende Indien, van tyd tot tyd ontmoet, in de voortzetting van haare wettige poogingen om het belang van zo Nationaale Zaak van aangelegenheid te bevoorderen; en bereidwillig zynde om aan dezelve haare Koninglyke neiging en bescherming in alle haare rechtmatige oogmerken en onderneemingen toe te voegen, bekrachtigt en bevestigt, met goedvinden der Staaten van het Parlement, als een blyke van haare Koninglyke Gunst, de achtste Acte van de vyfde Zitting in Koning Williams Parlement, nevens de Opene Brieven ingevolge van het zelve verleend, met alle de Hoofdstukken, Invoegselen, Artykelen en Bedingen die zy behelst, als mede de dartiende Acte van de achtste en negende Zitting van het gemelde Parlement, en alle andere reeds ten voordeele van die Maatschappy gepasseerd; gelyk haare Majesteit, insgelyks met goedvinden als vooren, verklaart, dat de gemelde Maatschappy ten vollen is gemachtigd en bevoorrecht, om aan alle, het zy Ingebooren of Vreemden, de vryheid te verleenen en haare Voorrechten mede te deelen; mitsgaders dat alle op Asia, Africa of America, onder het Zegel van de gemelde Maatschappy handel dryvende, en in Schotland, binnen den tyd, in de gemelde Acte van het Parlement en Opene Brieven vermeld, wederkerende, by deze zullen gerechtigd en gevestigd zyn, en met alle de Voorrechten en Vrydommen, daar in begreepen, en even als of beide, Schip en Lading, de gemelde Maatschappy gantsch en al toekwam.

Den

1703. Oclober.

Den 21sten. deed de Lord Hooge Commissaris de volgende Aanspraak.

Mylords en Edellieden,

IK heb gisteren niet zonder groot ongenoegen geswegen, nademaal zo vele haaren ernst lieten blyken, dat ik spreken zoude. Ik heb alle de genegentheid van de wereld, om UL. volkomene satisfactie te geven: doch ik dacht, dat ik niet behoorde zo verhaast te werden om het Koninglyk *Consent te geven*, of myne Instructien, die ik aan zo meenig Edel en waardig *Lid behalven des Koningins Dienaars* bekend gemaakt had, t'openbaren. Nu deze instantien aan een kant gelegt zyn, en GyL. tot andere Zaken overgegaan zyt; zo is't, dat ik, om te doen zien hoe willig dat ik ben om UL. in alles, wat in myne macht is, contentement te geven, UL. openhertig zegge, dat ik haarer Majesteits intentie ontfangen heb, en geheelyk gevolmachtigd ben om het Koninglyk *Consent* tot alle d'Acten, die in deze Sessie voorgesteld zyn, te geven, behalven alleen d'Acte, geintituleerd: *Acte tot de Securiteit van het Koningryk.* Want GL. kunt lichtelyk denken, dat dezelve haarer Majesteits verdere consideratie vereischt. Haare Majesteit verwacht met een, dat GL. uwe eigene behoudenis met het maken van de noodige præparatien tot het bezorgen van het Krygsvolk in deze tegenwoordige conjunctuuren zult indachtig zyn, en den Handel en haarer Majesteits Rechten op zodanigen voet brengen, dat de Civile Lasten gedragen mogen werden. En ik verzoek uwe Lordschappen op het aldereernstigst, dat GL. zo draa als het eenigsints mogelyk is, een einde van deze Zitting gelieft te maken.

Hier op wierd voorgeslagen, een Adres aan haare Majesteit te presenteeren, om tot d'Acte van Securiteit te bewilligen; na eenige debatten goed gevonden tot het Adres, of tot andere zaaken, te treeden; doch eindelyk tot het laatste verstaan.

Den 28sten. verleende de Lord Hooge Commissaris de Koninglyke toestemming, door het aanraaken met den Scepter, tot alle de gepasseerde Actens, zynde I. Die tot vaststelling van de Protestantsche Religie en de Presbyteriaansche Regeering. II. Die tot bevestiging der Acte, by de welke de Vergadering der Staaten in een Parlement wierd veranderd. III. Die tegens het lichtvaardig sweeren en lasteren. IV. Die betreffende het maaken van Vrede en Oorlog. V. Die wegens het opneemen van de publyke Rekeningen. VI. Die raakende de Vleeshouwers. VII. Die aangaande d'Africaansche en Indische Maatschappy

VIII. Die

VIII. Die noopende het inbrengen van Iersche Leevensmiddelen. IX. Die, waar by het invoeren van Engelsche en Iersche Wollen tot aan de naaste zitting des Parlements wierd verbooden. X. Die noopende het maaken van Porceleinen en fyn Aardewerk. XI. Die om Wynen en andere natte Waaren vryelyk in te brengen, enz. Waar na zyne Excellentie d'onderstaande Aanspraak aan de beide Huizen des Parlements deed. 1703. October.

Mylords en Edellieden,

WY hebben nu verscheidene goede Acten voor onze Religie, Vryheid en Koophandel gepasseerd, welke ik hoope dat aan alle haarer Majesteits goede Onderdaanen aangenaam zullen zyn. Ik wenschte, dat Gylieden insgelyks de nodige Onderstanden tot handhaving van haarer Majesteits Krygsbenden en behoudenis der Vrede en Welvaart van dit Koningryk, had ingewilligd: maar sedert dat ik hoope dat zulks ter behoorlyke tyd moge geschieden, en dat eenige voorgevallene verschillen en swarigheden U L. waarschynlyk den tyd niet zouden doen hebben om die te eindigen; en dat het boven al betaamelyk is, dat haare Majesteit tyd hebbe om zich over sommige zaaken, die haar voorgelegt zyn, te beraaden, en men ten opzichte van dezelve haare meening volkomener weete, schynt tegenwoordig een korte scheiding, en dat het tegenwoordig Parlement voor eenigen tyd geadjourneerd werde, noodzaakelyk: en over zulks hebbe ik den Lord Kancelier bevoolen, zulks tot den 25sten. der aanstaande Maand October te doen.

SPAANSCHE NEDERLANDEN. Laatste verrichtingen der wederzydsche Legers.

NA dat de Stad Limburg binnen zo korten tyd, als (a) hier voor is gezegt, veroverd, en het gevangen Garnisoen, bestaande uit twaalf honderd zeven-en-veertig man, zo Officieren als Soldaaten, naar Maastricht was gevoerd, gaf den Hertog van Marlboroug alle de noodzaakelyke orders tot de verzekerdheid van die Vesting; verliet het Campement van Verviers op den 2den. dezer Maand October; en voegde zich met een gedeelte der Troupen, welke het Beleg hadden gedaan, den 4den. weder by het groote Leger te S. Truyen. Het ander gedeelte, bestaande uit zestien Bataillons en vier-en-twintig Esquadrons, benevens zes stukken Kanon en twee Mortieren, wierd onder den Erf-Prince van Hessen-Kassel naar de kant van Luxemburg gedetacheerd, met order om by Malmedi te gaan campeeren, ten einde op de beweegingen van Monsr. de Pracontal, welke met een sterk Detachement in die Quartieren en omtrent de Moeselkant lag te swerven, te passen. Den 10den. geschiedde

(a) Zie pag. 233.

1703. October de d'uitwisseling der wederzydsche Gevangenen, wegens de welke men in d'overgaave van het (b) Kasteel van Huy over een was gekomen. De vereischte orders hier toe beraamd zynde, wierden door den Hertog van Marlboroug en de Gedeputeerden van haare Hoog-Mogenden, daar toe gelastigd de Colonellen Cadogan en Kroonstroom; en door den Maarschalk de Villeroy de Messrs. Puch en d'Artois. Zy ontmoetten malkander den 9den. in het Dorp Wilte, tusschen S. Truyen en Leeuwen: maar dewyl 'er eenige swaarigheden kwamen t'ontstaan, kon d'uitwisseling niet geschieden voor den 10den. Deze swaarigheden bestonden daar in, dat de Franschen, in de plaats der uit Tongeren weggevoerde twee Bataillons welke zy, volgens het verdrag, tegen het Garnisoen van Huy moesten uitwisselen, andere Gevangenen mede hadden gebragt; 't geen met voordacht, en om eenige heimelyke inzichten, geschied scheen te weezen: doch de Fransche Commissarissen verzekerd hebbende, dat het niet geschied en was als om dat de twee Bataillons, in Tongeren gevangen genomen, al te verre van de hand waren, en beloofd de zelve binnen veertien dagen te Borgloon te zullen leveren, om daar insgelyks, indien men het goed vond, tegens andere Fransche Gevangenen uitgewisseld te worden, bewilligden de Commissarissen der Geallieerden daar in, en leverden aan hen over de rest der Gevangenen van het Garnisoen van Huy, bestaande in den Gouverneur, 76 Officieren, en 485 Soldaaten; ontfangende weder van de Fransche Commissarissen 14 Officieren en 680 Soldaaten, waar af de meeste in het Gevecht van Ekeren gevangen waren. En noopende d'uitwisseling der twee Bataillons van Tongeren, die geschiedde op den 17den. daar aan volgende te Borgloon; gelyk de wederzydsche Commissarissen over een waren gekomen.

(b) Zie pag. 230.

Gelder gebombardeerd. De bombardeering van de Stad Gelder, (sedert langen tyd door de Krygsbenden des Konings van Pruissen geblokeerd) waar mede men de zelve nu tot d'overgaave meende te dwingen, wierd eindelyk, na al voor een wyl aan het Hof van den genoemden Vorst beslooten te zyn geweest, ter uitvoering gesteld, en nam aanvang op den 7den. der Maand. Alles ten dien einde gereed zynde gemaakt, liet de Graaf van Lottum, Generaal der Pruissische Volkeren, den Gouverneur sommeeren, tot de Plaats aan hem over te geeven, met aanbieding van een eerlyke Capitulatie; doch kreeg ten antwoord, dat men van voorneemen was zich tot den laatsten man te verdeedigen. Hier op begon men vuur te maaken uit een-en-vyftig stukken grof Kanon, twintig Slangen, en even zo veel

Mortieren, en voer daar mede voort tot des anderendaags na den middag, wanneer de Graaf van Lottum op nieuws den Gouverneur tot d'overgaave deed sommeeren: en hebbende geen ander antwoord gekreegen als d'eerste maal, wierd de bombardeering en kanonneering met een grouwelyk geweld weder aangevangen. De Gouverneur, dit ziende, liet de chamade slaan, en verzocht negen dagen tydts om naar Brussel te stuuren, en te hooren of hy zich mogt overgeeven: maar de Graaf van Lottum sloeg dit verzoek plat af, en verklaarde zelfs, dat de Gouverneur geene andere voorwaarde meer had te verwachten dan zich met zyn Garnisoen als krygsgevangenen over te geeven. Thans deed hy de bombardeering weder aanvangen, en vervolgde ze tot den 13den., wanneer geen bomben noch kogels meer hebbende, hy de zelve weder in een blokade, als voorheen, veranderde. De Stad was byna t'eemaal verwoest, voornamentlyk de Groote Kerk, het Karmeliter Klooster, het Stadhuis, de Brouwery, en de voornaamste Gebouwen. Daar en boven was 'er groot gebrek aan leevensmiddelen; weshalven die van binnen veele oneetbaare spyzen moesten nuttigen. Echter wilde de Gouverneur, die zyn verblyf hield in een Gewelf onder de Wal, zich niet overgeeven: en gelyk hy vreesde, dat d'Ingezetenen tegens hem mogten opstaan, had hy zich van Kanon voor zyne Wooning verzorgd, en een Lyfwacht van vyftig man, altemaal uitgezocht volk, verkoozen.

1703. October.

VAN de schrikkelyke Beroerte, in de Stad Amersfoort ontstaan, welke buiten twyfel zeer rampzalige gevolgen na zich gesleept zou hebben, indien de Staaten der Provincie van Uitrecht niet door een strenge en noodzaakelyke Executie daar in hadden voorzien, en alzo den loop van dat gevaarlyk kwaad, 't welk mogelyk tot een verderfelyk voorbeeld aan anderen zou hebben konnen dienen, gestuit, zal de Leezer d'omstandigheden uit de volgende Sententien konnen verneemen.

VEREENIGDE NEDERLANDEN. Beroerte te Amersfoort.

1703. October.

SENTENTIEN,

Tot Laste van

PIETER van HOUTEN,

EN

RICHARD SAAB,

Geëxecuteerd binnen Amersfoort, *op den* 3den. *October*. 1703.

ALzo *Pieter van Houten*, oud 56 Jaren, geboren tot Barneveld, in Gelderland, ende *Richard Saab*, oud 50 Jaren, gebooren tot Amersfoort, jegenwoordig gevangen op den Huize van Hasenberg, voor den Hove van Uitrecht, buiten pyn ende banden van yzer bekend hebben, ende vorders by suffisante informatie gebleken is, dat zy Gevangens ende andere haare Complicen voorgenomen hebben de Regeering van Amersfoort te renverseren, ende te veranderen, ende verscheide Conferentien ende Byeenkomsten daar over gehouden hebben in de Herberge de *Vergulde Swaam*: Dat op de laatste Comparitie aldaar, geweest zynde den 14den. April 1703 goedgevonden is, dat men die Byeenkomste zoude nemen ten Huize van hem Saab, ende vorders de zaken overleggen: Dat dienvolgende op Zondag den 5den. April 1703. aldaar een Vergaderinge van veele Menschen is gehouden: Dat alsdoen door haar Gevangens is voorgesteld, hoe men zich verders zoude reguleeren, namentlyk op zekere Requeste by haar ende anderen getekend ende van meerder Persoonen te doen tekenen, of naar het exempel van de Gelderische Steden, zonder eenig Requeest ofte Verzoek, de Regeringe te bedanken: Dat het vorder tekenen verworpen zynde, by haarluiden het raadsaamst geoordeeld is, de geheele Magistraat metter daad van haare bedieningen te ontzetten ende te ontslaan: Dat, om het zelve te effectueeren, hy van *Houten* door *Saab* ende de vordere menigte als doen gecommitteerd is, benevens *Gerrit Beesting*, *Dirk Ebbenhorst*, *Rutger Dibbits*, *Johan Stomphius*, ende *Sibert van Steenhoven*: Dat hy van *Houten* als Hoofd ende de eerste Commissie, des anderendaags den 16den. April 1703. met zyne Medegecommitteerdens in den Raad binnen gestaan zynde, door monde van *Stomphius* de geheele Regeeringe hebben bedankt ende gedimitteerd: Dat zy verzogt zynde, omme haar qualificatie te toonen, geantwoord hebben: *Onze last ende ordre bestaat ten deele uit de Borgery, ten huize van Saab vergaderd, ende onze qualificatie staat voor het Stadhuis*: Dat daar op gezegt zynde,

le, *het zyn maar een deel Wyven, Jongens ende gering Volk*, hy van *Houten* het woord 1703.
opvattende geantwoord heeft: *Alle onze Luiden staan op de hoeken van de straten gereed; ende gelieft men ze te hebben, ik zal ze aanstonds vertoonen*: Dat hy daar op October.
van het Stadhuis afstrad, ende zich op de Markt liet zien, als wanneer, volgens het bestemde sein, een groot getal van zes of zeven honderd Persoonen, sommige gewapend, ende andere ongewapend, toegeschooten zyn, omme haare stemmen aan hem Gevangen te geven: Dat die menigte alle beloofden hem te zullen helpen maintineeren, ende met goed en bloed te willen bystaan: Dat hy van *Houten*, benevens zyne Complicen, ten zelven dage de Magistraat metter daad heeft gecasseerd, ende de Stad van Amersfoort in diervoegen den tyd van 24. uuren buiten eenige Regeeringe gelaaten, tot dat zy Gevangens des anderendaags haar zelven als Raden ende Schepenen, benevens anderen van hunne Complicen, door pretense Verkiezers uit de opgeworpene Gemeentsluiden, daar onder zy Gevangens mede zyn geweest, hebben laten aanstellen: Dat zy Gevangens, benevens haare Complicen, die nieuwe aanstellinge van Magistraat, met assistentie van de Borgers, by klokluidinge hebben laaten publiceeren, ende naderhand de Borgerye den Eed doen afleggen, omme van dezelve in haaren aangenomen Staat ende Magistrature te worden gemaintineerd; van welken Eed hy *Saab*, Zittensraad, het Formulier heeft opgesteld: Dat by de Edele Mogende Heeren Staaten dezer Provincie op den 18den. April 1703. ter Beschryvinge was verstaan, dat, ingevolge van het sentiment, [illegible] eenparige toestemminge van de Gecommitteerden der Stad Amersfoort, in allen deelen aldaar zoude werden achtervolgd, de forme van Regeeringe, sedert den Jaare 1651. tot den Jaare 1672. vastgesteld, ende gepractiseerd: Dat zy Gevangens, met haare Complicen, ter contrarie by haare ondernomene veranderinge hebben geperssisteerd ende gecontinueerd, ende de forme van Regeeringe verwerpende, een andere manier van Regeeringe door de Gemeentsluiden hebben geintroduceerd, dezelve van den Jaare 1438. afhaalende; zonder dat zy daar toe met eenige qualiteit of character bekleed waren: Dat haar Edele Mogenden, ziende die confusie en het geweld omtrent de Magistraat gepleegd, goedgevonden hebben, op hoope van rust ende beterschap in regard van het gepasseerde, te vergunnen ende te accorderen een volkomene Amnestie en Abolitie: Dat tot dien einde op den 24sten. July 1703. twee Exploicteurs van den Hove gezonden zyn na Amersfoort, omme volgens de gerecipieerde ordre de Publicatie van dien te doen: Dat die Publicatie van Amnestie, in faveur van de Gemeente verleend, geen voortgang heeft konnen erlangen, ter oorzake van de difficulteiten door haar Gevangens daar omtrent gemoveerd, gelyk daar na de twede aangestelde Publicatie op den 26sten. July 1703. mede niet heeft konnen geschieden, wezende de Exploicteurs daar inne wederom verhinderd, staande verscheide van de Borgery met haare Corporaals voor het Stadhuis in de wapenen: Dat zy Gevangens tot Uitrecht met Rechtsgeleerden hebben wezen adviseeren: Dat die haar geraden hebben, de zaken te laten zakken, ende de Publicatie niet tegens te gaan: Dat haar Edele Mogenden de iterative ende insolente weigeringe van de Publicatie van Amnestie verstaande, volgens Resolutie van den 27sten. July 1703. de Magistraat van Amersfoort hebben aangeschreven,

 dat

1703. October. dat haar Edele Mogenden de *Publicatie* hadden voorgedaan, wezende den hun-den van dien door gedrukte Exemplaren ook alomme bekend gemaakt : Dat zy Gevangens, des ongeacht, hebben helpen resolveren omme *Stomphius*, *Dibbits* ende *Verburg* over deze zake te committeeren, ende naar den Hage te zenden aan de Staaten Generaal, waar toe hy *Saab* eenige poincten heeft opgesteld, omme tot naricht van de Gecommitteerdens te dienen, gelyk hy ook in alle voorvallende occasien de Penne gevoerd heeft : Dat zy Gevangens de aangebodene Amnestie, naar dat die voor gepubliceerd gehouden was, negligeerende, ende voorby gaande, tegens de teneur van dezelve zich noch als Regenten ende in haar voorige qualiteiten hebben gedraagen, ende aan het huis van hem van *Houten*, met *Dibbits*, *Stomphius*, *Verburg*, en andere, Byeenkomsten gehouden : Dat hy van *Houten*, in zyn voornemen volhardende, tegens eenige gewapende Borgers, die hem begonden verdacht te houden, gezegt heeft : *Indien ik manqueere, schiet my dan vry door de kop* : Dat door de conduites van haar Gevangens, ende haare Complicen, occasie gegeeven is, dat op den 28sten. July 1703. ende volgende dagen, verscheide Heeren van de Magistraat uit haare huizen, ende eenige van haare bedden, door gewapende Musquettiers uit de Borgery zyn gehaald geweest, naar het Stadhuis gebracht, ende aldaar in gevankenisse gehouden, staande continueelyk eenige met haare bloote degens voor haarer bovengehaalde Magistraatspersoonen aangezichte, ende t'elker uure die Schildwachten door vers gewapende verwisseld, wordende middelerwyle andere Regenten in haare huizen ende elders gezocht ende vervolgd, die genoodzaakt zyn geweest over de Stadtswallen, ofte andersints, te ontvlugten, ende zich te verbergen : Dat die hooggaande Seditie omtrent den tyd van negen dagen heeft gecontinueerd, wezende de Gemeente geduurig in de wapenen, ende waar uit gevolgd is dat eenige Huizen de glazen zyn ingesmeten, mitsgaders verscheidene Borgers mishandeld, niettegenstaande haar Edele Mogenden tot drie reizen toe d'Amnestie hebben aangeboden, ende laatstelyk door haarer Edele Mogende Gecommitteerdens aan 't *Swarte Bergje*, buiten Amersfoort, als wanneer *Haverloo*, *Barneveld*, ende *Coeq*, met een groot getal gewapende Borgers vergezelschapt, uit de Stad zyn gekomen, ende alle minnelyke voorslagen, mitsgaders de aangebodene Amnestie, met zeer irreverente expressien hebben afgeslagen, zeggende vorders de Regeringe te willen houden volgens d'ordre ende in diervoegen als die nu tegenwoordig was aangesteld : Dat haar Edele Mogenden, omme de Stad van een apparent bloedbad te bevryden, ende tot inteugelinge van de onruste ende woede der Gemeente, genoodzaakt zyn geweest de Militie van den Staat te gebruiken, ende dezelve buiten gehouden wordende, meerder getal zo te Voet als te Paard te laten komen, met behoorlyke Artillery voorzien zynde : Dat de Gemeente door het gedrag van haar Gevangens, als haare principaalste Hoofden, die tot het laatste toe, wanneer de Militie al voor de Stad gekomen was, in bewind zyn geweest, in staat gebracht zyn omme tot zo exorbitante ende uitsporige gedachten ende werken te vervallen, ende zulks in een tyd als het Land in zo swaren ende luctueusen Oorlog is geinvolveerd : Alle het welke zyn zaken van de dangereuste consequentie, strekkende tot ruïne van den Staat, zo in 't particulier, als in 't gemein ; Zo is 't, dat het voorsz. Hof, doende

te recht, de voornoemde Gevangenen gecondemneerd heeft, ende condemneert haar midts dezen, omme gebracht te werden tot Amersfoort, ter plaatse daar men gewoon is Justitie te doen, ende aldaar geëxecuteerd te werden met den Swaarde dat 'er de dood na volgt, anderen ten exempel; condemneerende haar in de Kosten van haarluiden Gevankenisse, mitsgaders in de Misen van Justitie tot tauxatie van den Hove. 1703. October.

SENTENTIE.

ALzo *Willem Teekman*, gewezene Burgemeester der Stad Amersfoort, jegenwoordig gevangen op den Huize van Hazenberg, voor den Hove van Uitregt, buiten pyne ende banden van yzer, bekend heeft, ende den Hove by suffisante informatien gebleken is, dat d'Edele Mogende Heeren Staten dezer Provincie, tot redres van d'ontstane Tumult ende Seditie tot Amersfoort, goedgevonden hebben een Amnestie en Abolitie van het gepasseerde te verleenen: Dat de Publicatie van de Amnestie voor de eerste reis op den 24sten. July 1703. door tusschen gebrachte beletselen zyn voortgang niet heeft konnen erlangen: Dat op den 26sten. dito de Exploiceurs van den Hove tot dien einde wederom tot Amersfoort gekomen zyn: Dat hy Gevangen, benevens andere Regenten, op het Stadhuis tot de Publicatie verschenen zynde, verscheide van de Burgery in de wapenen zyn gekomen: Dat hy Gevangen, na dat geroepen was, *Corporaals boven*, zonder eenige deliberatie met zyne Mederegenten te houden, de Vertrekkamer van het Stadhuis is uitgegaan, de deur achter hem toetrekkende: Dat hy als doen tegen de Corporaals ende Burgery, op de Zaal van het Stadhuis staande, gezegt heeft: *Neen*, *Neen*; zeggende voorders: *Roep maar Neen*, *Neen*: Dat daar op het Volk geroepen heeft, *Neen*, *Neen*, zulks dat de Publicatie is achter gebleven, waar door de Gemeente in haar tumultueuzen handel, tot nadeel van het Gemeen, te meer gevoed ende gestyfd is geworden, wezende vervolgens dezelve tot zo exorbitante en ongehoorde insolentiën vervallen, als de Stad van Amersfoort naderhand over gekomen zyn: 't welk zynde een zake van zeer swaren gevolge, in den tyd van een continueerende Seditie, begaan in een Stad by een Oud-Burgemeester ende Gecommitteerde ter Beschryvinge, dien haarer Edele Mogenden serieuse ende krachtige intentie in zo hoog wichtigen zake ten vollen bekend was, ende aan wien de voltrekkinge van die Publicatie op 't ernstigste was gerecommandeerd; Zo Is 'T: Dat het voorsz. Hof, doende regt, den voornoemden Gevangen gecondemneerd heeft, ende condemneert hem midts dezen gebracht te werden tot Amersfoort, ter plaatse daar men gewoon is Justitie te doen, ende aldaar door den Scherprechter te worden gesteld op zyn knieën in 't zand, zyn borst ende schouderen ontbloot, zyn oogen geblind, ende het Swaard over zyn hoofd geslagen; ende 't zelve gedaan zynde, band hem voorts ten eeuwigen dagen uit de Stad, Steden ende Landen van Uitrecht, zonder ooit daar weder inne te komen, op pœne van swaarder straffe, te ruimen binnen den tyd van drie dagen: Condemnerende hem in de Kosten van zyn Gevangenisse, mitsgaders in de Misen van Justitie, tot tauxatie van den Hove: Ordonneert

hem

1703. hem wederom te gaan in beslooten hegtenisse, ende aldaar te verblyven tot dat de
October. voorsz. Kosten ende Misen van Justitie zyn voldaan.

Gedaan tot Uitrecht in presentie van alle de Heeren Raden in den voorsz. Hove, op den 1sten. October 1703.

Onderstond: In kennisse van my,

Geteekend,

W. PESTERS.

Verder stond,

De bovenstaande Sententien op den 3den. October 1703. voornoemd ten elf uuren geprononticeerd op den Stadhuize binnen Amersfoort, en alleen geëxecuteerd op het Schatvot, daar voor opgerecht, ten overstaan van de Hr. en Mrs. FRANCOIS van BERGEN en CORNELIS van der NYPOORT, Raden Ordinaris in den gemelden Hove, ter præsentie van Mr. *Johan Schagen*, Procureur Generaal in denzelve Hove.

Geteekend,

W. VASTRIK.

Hier op volgde eenige dagen daar na d'onderstaande Publicatie wegens de Staaten der Provincie van Uitrecht.

PUBLICATIE

DE Staten van den Landen van *UTRECHT* doen te weten: Dat zedert eenigen tyd binnen de Stad *Amersfoort* een swaar Tumult ende Seditie zyn ontstaan ende uitgeborsten geweest, strekkende niet alleen tot groot nadeel, maar ook dreigende de geheele ruïne ende ondergang van de voorsz. Stad, waar over de principaalste Hoofden van die Beroerte ook met de Dood, anderen ten exempel, zyn gestraft en geëxecuteerd. Dat Wy vorder bevonden hebben, dat noch veele andere Personen zig mede aan de voorsz. Commotie ende Oproer hebben schuldig gemaakt, daar van zommige by inductie van andere, ende ook verscheide doordreigementen, vreeze en dwang tot het foveren ende aanzetten van die Troubles zyn ingeleid ende vervoerd geworden; *Zo Is 't*: Dat Wy gezien hebbende de menigvuldige Verzoekschriften ende Supplicatien, door de uitgewekene ende gevluchte Borgeren uit de gemelde Stad van *Amesfoort* aan ons gepresenteerd ende gedaan, daar by uitdrukkende zeer groot berouw ende leedwezen te hebben over het gepasseerde, ende met dierbaare beloften van in allen deelen haare gehoorzaamheid en getrouwigheid

heid aan de Regeeringe altoos volgens haaren schuldigen plicht te zullen betonen ende presteren; ende vorder in aanmerkinge van de ernstige instantien van de Heeren Borgemeesteren ende Vroedschap der Stad Amersfoort, voor haare Borgeren ende Ingezetenen intercederende, ende op het verzoek by dezelve aan Ons daaromme gedaan, goegevonden hebben (naar alvorens dien aangaande te hebben ingenomen het advys van Onzen Hove Provinciaal) tot de behoudenisse van de rust ende welstand van de gemelde Stad ende de Borgeren ende Ingezetenen van dien, gratieuselyk aan dezelve te verleenen een Generale *Amnestie*, *Quytscheldinge*, *ende Remisse* van alle het geene, ter occasie van de voorsz. Troubles ende Seditie, by dezelve eenigsints misdaan ofte gepecceerd is, gelyk Wy dezelve *Amnestie*, *Quytscheldinge ende Remisse* verleenen by dezen, niet willende dat daar overeenige recherche of vervolginge tegens iemand aangeheven werde, uitgezondert in het reguard van de Persoonen hier na volgende, Als ze: *Gerard Beefting*, *Dirk Ebbenhorst*, *Rutger Dibbits*, *Johan Stampius*, *Siebert van Straalsent*, *Wernard van der Borch*, *Willem van Bommel*, *Jacob de Coeyn*, *Herman Geurtze*, *Pieter van Haverloo*, . . *Barneveld*, *Evert Cok*, *Gualterus de Bruin*, *ende Hendrik de Leeuw*; Welke persoonen van deze Onze gratieuse concessie by Ons wel expresselyk worden geëximeerd ende uitgesloten, om over haare begaane misdaden naar de Wetten van den Lande in rechten vervolgd te worden. Ende op dat een yegelyk hier van na behooren kennisse moge bekomen, zal deze binnen de voorsz. Stad *Amersfoort* worden gepubliceerd ende geaffigeerd, daar men gewoon is publicatie en affixie te doen.

Gedaan te Uitrecht, dezen 16den. October 1703.

Was Geparapheerd,

A: van ROSSEM, *vt.*

Onder stond:

Ter Ordonnantie van myne voornoemde HEEREN *die* STAATEN.

Was getekend,

P. VOET van WINSSEN.

Hebbende op 't Spatium gedrukt 't Cachet van Hoog-gemelde Heeren Staaten in Rooden Wassche.

Dat zich omtrent ter zelve tyd ook iets diergelyks in de Stad Rhenen had toegedragen, blykt uit de volgende Publicatie, gedateerd ten zelven dagen als de voorgaande.

1703. October.

1703. *October.*

PUBLICATIE.

DE Staten van den Lande van UTRECHT, *doen te weten*: Dat sedert eenigen tyd binnen de Stad *Rhenen* eenige Tumulten ende Oproeren zyn ontstaan, die geschapen waren noch verder te zullen uitbarsten, [illegible] ende tot groot nadeel van de voorsz. Stad ende de gezeetene Ingezetenen van dien: Ende dewyl Wy bevonden hebben, dat veele Persoonen zich aan de voorsz. Beroerten hebben schuldig gemaakt door quade inductie, ende zelfs dreigementen van andere, die haar tot het aanstoken van die Troubles hebben ingeleid ende vervoerd: Dat zich ook eenige van die Persoonen met der zelver ootmoedige Supplicatien aan Ons hebben geaddresseerd, om te hebben Remissie ende Quytscheldinge van haare begaane feiten ende misdaden, daar over met eenen betoonende haar grootlyk leedwezen ende berouw, met belofte van haare gehoorzaamheid ende getrouwigheid aan de Regeeringe altoos volgens haaren schuldigen plicht te zullen betoonen; *Zoo is't*: Dat Wy tot behouden [illegible] van de [illegible] welstand van de gemelde Stad ende de Borgeren ende Ingezetenen van dien, ende voorts in aanmerkinge van de [illegible] van de Heeren Borgermeesteren ende Vroedschap der Stad *Rhenen*, voor haare Borgeren ende Ingezetenen [illegible] op het verzoek by dezelve aan Ons daaromme gedaan, goedgevonden hebben (naar alvoorens dien aangaande ingenomen te hebben het Advis van den Hove Provinciaal) aan dezelve te verleenen een generaale Amnestie, Quytscheldinge ende Remissie van al het geene ter occasie van de voorsz. Troubles ende Oproer by dezelve Ingezetenen gepeccceerd of misdaan is, gelyk Wy dezelve Amnestie, Quytschelding ende Remissie verleenen by dezen, niet willende dat daar over eenige [illegible] of vervolging tegens iemand aangeheven werde, uitgezonderd in het reguard van de Persoonen, hier na volgende, Als ze: Den *Borgermeester* Johan [illegible] *Boonsayer*, *ende den Secretaris Cornelis Clerk*; welke Persoonen van deze onze graticuse concessie *by Ons* wel expresselyk worden geëximeerd ende uitgesloten, om over haare begaane Misdaden naar de Wetten van den Lande in Rechten vervolgd te worden. Ende op dat een ygelyk hier van na behooren kennisse [illegible], zal deze binnen de voorsz. Stad *Rhenen* worden gepubliceerd en geaffigeerd, daar men gewoon is publicatie te doen.

Gedaan ter Vergadering [illegible] *October 1703*.

Was gepargpheerd,

A. van ROSSEM, *vt.*

Onder stond:

Ter Ordinantie van myne voornoemde HEEREN *die* STATEN.

Was

Was geteekend,

P. VOET van WINSSEN.

Hebbende op 't Spatium gedrukt 's Cachet van Hoog-gemelde Heeren Staaten in Roode Wassche.

N O V E M B E R.

MEN voer gestadig met den zelven (a) yver voort, om de Staaten des Hertogs van Savoyen in veiligheid te stellen tegens de wapenen van Vrankryk en Spanjen, en wendde alle de voorzorgen aan welke de voorzichtigheid in een zo dringend gevaar kon inboezemen. Daar wierd op nieuws Volk in Suza gelegt; en men verdeelde de Troupen zyner Koninglyke Hoogheid op zodanig een wyze dat 'er zeven duizend Man geposteerd waren op een Linie rondom Vercelli, ten einde zyne Landen aan de kant van Montferrat te dekken. Den Hertog van Vendôme ondertusschen met zyne Krygsbenden tot aan Gandia, tusschen Mortara en Casal, geavanceerd zynde, deed hy, op wat wyze is ons onbekend, den volgenden Brief van den Koning, zynen Meester, den Hertog ter hand komen.

SAVOYEN. Staat der zaaken hier te lande. (a) Ziet pag. 248.

NAdemaal de Religie, Eer, Alliantie, Tractaaten en Ondertekening niets by Ons hebben mogen helpen, zend Ik mynen Neef den Hertog van Vendôme aan het hoofd van myne Krygsbenden, om U myne meeningen uit te leggen. Hy zal U maar vier-en-twintig uuren tydts geeven om U te verklaaren.

Waar op zyne Koninglyke Hoogheid antwoordde, dat de kwaade handeling gedaan aan zyne Troupen, en de hoogmoedige en versmaadende wyze op de welke men met hem had geleefd, hem het besluit hadde doen neemen van zyne voorzorgen aan te wenden om zich tegens alle be-

1703. Novemb. beleedigingen in veiligheid te stellen: dat wyders de dreigementen hem niet en verbaasden: en dat hy geen andere verklaaring had te geeven, noch na andere propositien te luisteren. Hier op deed den Hertog van Vendôme zyne Troupen over de Tesin trekken, en kwam den 17den. October in twee kolommen te Mortara, van waar hy met een Trompetter aan den Marquis de Bagnasco, Gouverneur van Vercelli, liet weeten, dat, by aldien hy hem die Plaats niet binnen vier-en-twintig uuren overgaf, hy order had om ze aan te tasten: doch de Marquis paste hem ten antwoord, dat hy van zyne kant order had om ze te verdeedigen. Den 10den. November marcheerde den Hertog naar Villa Nova *d'Asti, een klein* Stedetje zonder eenige verweering, doch 't geen maar vyf uuren van Turin afgelegen is. d'Inwoonders, verschrikt, en buiten staat van wederstand te konnen bieden, gingen hem de sleutels te gemoet brengen; zulks dat hy geen moeite had met 'er zich meester af te maaken. Vervolgens liet hy twee honderd Savoysche Dragonders, welke de Po gepasseerd waren over een Brug die men daar nieuwelyks door ordre des Hertogs van Savoyen had geslagen, aantasten; en ging de spraak, dat zyne Koninglyke Hoogheid zelve in deze ontmoeting gevaar van zyn' persoon geloopen zou hebben, indien hy de Brug niet aanstondts had doen afbreeken: doch wat de twee honderd Dragonders belangt, zy wierden byna aleemaal verslagen of gevangen genomen, enz.

VENETIEN. Memorie wegens den Hertog van Savoyen gepresenteerd.

WEGENS de verandering, voorgevallen in de zaaken des Hertogs van Savoyen, wierd door des zelfs Extraordinaris Afgezant op den 29sten. der voorgaande Maand October d'onderstaande Memorie aan den Doge en de Senaat overgeleverd.

Doorluchtige Prince en Uitmuntende Heeren,

DEWYL zyne Koninglyke Hoogheid den Hertog van *Savoyen*, myn goedertierene *Heer*, een hooge en byzondere agting heeft voor Uwe Doorluchtigheid en des zelfs loffelyke Republyk, zo heeft dezelve my belast te vertoonen, dat Vrankryk op een bloot vermoeden, 't welk geen anderen grondslag heeft als een voorwendsel van haare Geweldenaryen, op den 29sten. der voorledene Maand September zyne Troupen heeft laaten ontwapenen, en alle, zo Soldaaten als Officieren, in het Leger van de twee Kroonen zynde, tot krygsgevangens gemaakt: een bedryf, dat een verbreeking van de onschendbaarste wetten insluit, en niet alleen

keerlyk tegens de goede trouwe stryd, maar ook met de veiligheid van een Tractaat. 1703.
En om te beter den beraamden toeleg te bedekken, van de Landen zyner Koninglyke Hoogheid by verrassing magtig te worden, en dezelve te onderdrukken, heeft het aan dien Vorst een wisseling van zyne Landen aan geene zyde van het Gebergte tegens den Staat van Milanen laaten aanbieden, even in den zelven tyd als het aan haare Krygsbenden last gaf om in Piemont te vallen. Een onthaaling van dezen aart heeft zyne Koninglyke Hoogheid gedwongen de wapenen op te neemen, om zich aan dezen gedreigden inval te onttrekken: en niettegenstaande dat Vrankryk zyne Magt heeft verminderd, is hem echter de standvastigheid van zyn gemoed bygebleven, om zodanige beraamingen te maaken als dit uiterste vordert, en zich krachtig tegens des zelfs onderneemingen aan te kanten. Behalven de Krygsbenden, noch onder zyne Koninglyke Hoogheid gebleven, heeft dezelve in Piemont en Savoyen twaalf Regimenten Keurlingen gelicht, de Arrier-Ban of Adel opontboden, en zyne Ruitery Dragonders en Voetvolk vermeerdert, in hoope, dat den Hemel een zo rechtvaardige zaak zal voorstaan, als waar voor zo den Adeldom als Onderdaanen een grooten yver toonen, zo om hunnen Vorst als hun Land te verdedigen; niet twyffelende, of de wereld zal dit gebeurde met een afschrik aanzien, als zy aanmerkt dat een Vorst, aan de belangen van Vrankryk gehegt, onschuldig voor des zelfs woede word bloot gesteld: een voorbeeld, dat de oogen van alle hooge Machten behoorde te openen. En deze trouwloosheid noodigt hen zich altoos in een rechtmatig mistrouwen te houden. En wanneer Vrankryk al een vermoeden had gehad van een verdagt Tractaat met de Geallieerden, zo en had het daar uit geen voldoende beweegredenen konnen opmaaken om tot zulk een geweldadigheid te komen: en wanneer zulks mag geschieden, wat Vorst zal dan voortaan zeker wezen, nademaal de minste argwaan meer als genoeg zou zyn om tot zodanige daadelykheden te komen, en zyne Bondgenooten in een erger staat te stellen als zyne Vyanden? Op alle het welke ik hoope dat Uwe Doorluchtigheid, te samen met de Doorluchtige Republyk, aanmerkingen, haare voorzigtigheid waardig, zullen maaken.

Novemb.

DEN 22sten. der voorgaande Maand kwam den Heer de Mellarede, in qualiteit van Extraordinaris Afgezant van Savoyen, te Zurich, met order van niet alleenlyk aan het Switsersche Ligchaam, en aan ieder Canton in 't byzonder, bekend te maaken de redenen welke zyne Koninglyke Hoogheid noodzaakten met Vrankryk te breeken, maar ook de bystand, beloofd by d'oude Alliantien, van hen te verzoeken, en, 't geen meer is, een enger Unie aan hen voor te stellen. De genoemde Minister wierd den 23sten. ter audientie der Regeering van het Canton van Zurich toegelaaten, en deed d'onderstaande Aanspraak, welke hy vervolgens ook schriftelyk overleverde, in die doorluchtige Vergadering.

SWITSERLAND. Memorien wegens Vrankryk en Savoyen aan de Cantons overgeleverd.

1703. Novemb.

Zeer Voortreffelyke Heeren,

GY Lieden hebt gehoord, hoe de Allerchristelykste Koning, vergetende de banden van Bloedverwantschap, en de trouw der Tractaten, welke eeuwig scheenen te zullen duuren tusschen hem en zyne Koninglyke Hoogheid, *mynen* Meester, op zulk een onbehoorlyke manier des zelfs Troupen, die in Italien in zynen dienst waren, heeft doen ontwapenen, en de Officieren tot gevangens maaken. Gylieden zyt ook geinformeerd, zeer Voortreffelyke Heeren, van het Antwoord, 't welk de Franschen Ambassadeur Mr. de Philippeaux gaf aan den Grave Tarini, toen hy hem quam zeggen, dat, dewyl de Koning de Troupen van zyne Koninglyke Hoogheid, die in zynen dienst waren, had doen ontwapenen, zyne Koninglyke Hoogheid ook recht had om zich van zyn' Persoon te verzekeren. Uwlieder voorzichtigheid, wysheid, en interest heeft U, en de andere Loffelyke Cantons, zodanige reflexien doen nemen, als dit Antwoord, in de volgende termen gedaan, verdiende. *Zyn' Koninglyke Hoogheid*, zeide deze Minister, *heeft zo veel reden niet om zich van myn' Persoon te verzekeren*, als de Koning *gehad heeft om zyne Troupen te ontwapenen. Kan de zelve twyffelen, dat hy onder de soldy van den Koning zynde, die Monarch ook Meester van zyn Persoon*, van zyne *Troupen, en van zyne Staaten was?* Zulk een hoogmoedig Antwoord, gevolgd na zulk een ongehoorde en verfoeielyke Daad, doet genoegsaam den inborst van het Fransche Hof zien, welke is, te tracteeren als Leenmannen, ja zelfs als eigene Onderdanen, zyne Geallieerden, zulke die scheenen hem het allerliefst te moeten zyn, ja zulke welker magten hy te leen neemt om zyne dwingelandy uit te voeren, en zyne Nabuuren te onderdrukken.

Dit is aan gansch Europa meer als te veel bekend, het welk by gevolg de verheffing van deze Kroon tot dien trap, daar zy tegenwoordig is, niet anders kan aanmerken als een weg tot de Universeele Monarchie, en tot verstooringe van de gemeene ruste.

Zyn' Koninglyke Hoogheid zich zo onwaardiglyk gehandeld ziende, heeft niets anders konnen doen, hoewel omcingeld door de wapenen van Vrankryk, als zich tegens deze Magt te verklaaren, dewelke onder een schoone schyn van Vrede en dubbelde Alliantie zyne beste Troupen van hem geëischt heeft om, na zich daar van zo voordeelig, als hy gedaan heeft, bediend te hebben, hem daar af te berooven in dien tyd als dezelve dispositie maakte om de zyne in de Landen van van zyne Koninglyke Hoogheid te doen intrekken. Ik spreek niet, zeer Voortreffelyke Heeren, als van de particuliere motiven die zyne Koninglyke Hoogheid tot deze declaratie bewogen hebben. De Heeren Ministers der Hoogmagtige Geallieerden hebben U L. zo natuurlyk vertoond de beweegredenen, welke alle de Magten van Europa zouden hebben om desgelyks te doen, dat het my niet zoude passen U L. te herhalen het geene zy U daar van gezegt hebben. Ik houd my alleenlyk op met het motif, dat zyne Koninglyke Hoogheid, myn Meester, gehad heeft om my aan het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap te zenden, met ordre om my voor eerst aan Uw Loffelyk Canton te addresseeren, en U L., zeer

Voor-

Voortreffelyke Heeren, van zynen wege te verzekeren van het vertrouwen dat hy heeft op uwe Vriendschap, Alliantie, en Confederatie, en op dat van het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap; als ook om hen te vertoonen, dat Vrankryk, 't geen U Lieden by na van alle kanten omcingelt, U wel haast door zyne Staaten, of door die van Spanjen, welke van zyne ordres afhangen, of door zyne wapenen zal afsnyden van dat gedeelte dat Gy nog vry hebt, by aldien Gylieden niet by tyds zyne voortgangen tegens gaat. Daar is niets als Savoyen voor U over, 't welk UL. en des zelfs waardste Geallieerden noch tot een bolwerk verstrekt. Gy kunt, zeer Voortreffelyke Heeren, de Fransche wapenen van 't zelve afhouden, en U Lieden Frontierplaatsen van die kant bewaren, met dezelve declaratie te doen in faveur van deze Provincie, als die Gylieden gedaan hebt in faveur van de Woudsteden. Het zelfde gevaar, dat UL. voor die Steden geëngageerd heeft, moet U ook engageeren voor Savoyen; dewyl dezelfde precautie zulks vereischt. En om aan het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap zo veel te beter te toonen, wat achting zyne Koninglyke Hoogheid, myn Meester, heeft voor des zelfs alliantie; hoe zeer dezelve de veiligheid van zulk een bloeijende Republyk ter herte neemt; en hoe groot zyn vertrouwen is dat hy op dezelve stelt: zo staat hy toe, dat de Staten van Savoyen ingetrokken en vereenigd werden met dit Loffelyke Eedgenootschap, zodanig dat zy daar van een onafscheidelyk deel zyn; en dat zy in het toekomende als de andere contribueeren tot alles, daar de veiligheid, vrede, en rust van het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap kan aangelegen zyn.

Gylieden kent uw interest al te wel, zeer Voortreffelyke Heeren, als dat Gy zulk een voordeelige propositie voor UL. Genootschap, en voor uwe lieve Geallieerden, niet zoud omhelzen. Zy is geenzins tegens die volkomene neutraliteit, die Gylieden bewaren wilt, en in dewelke Savoyen ter zelver tyd dan mede begrepen zal zyn.

Ik bidde, dat Gyl. de aangelegentheid hier van aan de andere Loffelyke Cantons bekend maakt, als ook het voordeel en de glorie, welke het gantsche Switsersche Lichaam daar uit zal trekken.

Ik ben met een merkelyk genoegen aangedaan, zeer Voortreffelyke Heeren, dat ik met de ordre vereerd ben geweest van aan U Lieden zodanig een voordeelige propositie te doen, welkers uitwerking onafscheidelyk zo wel onze herten als onze Vaderlanden zal vereenigen, zonder echter ons van onzen Souverain af te scheiden; en zal die zo veel te beter de Frontieren van dit Loffelyk Lichaam verzekeren. Waar over ik den Almogende bidde de rust te bewaaren, en dezelve, als ook Uw Loffelyk Canton in 't particulier, te vervullen met alle zegeningen.

Den 4den. November moest d'algemeene Vergadering der Loffelyke Cantons te Baden gehouden worden, en zelfs hadden 'er de Gedeputeerden der Protestantsche zich alreedts vervoegd: maar de kleine Katholyke

Can-

1703. Novemb.

1703. Novemb. Cantons, welke aan Vrankryk zyn gehegt, de hunne daar niet hebbende willen stuuren, wierd die Dagvaart verschooven. 't Was een uitwerking der intrigues van den Marquis de Puisieux; alzo hy wel oordeelde, dat, indien die Vergadering zo haast na het werk van Savoyen wierd gehouden, men 'er ongetwyfeld resolutien zou neemen welke den Koning, zynen Meester, niet gunstig zouden weezen: en hy wilde tyd winnen, om de gelegentheid te hebben van de gemoederen in te neemen, en op zyne zyde te trekken. Men heeft hier voor gezien d'Aanspraak, welke den Heer de Mellarede, Extraordinaris Afgezant van Savoyen, aan het Canton van Zurich deed. Ziet hier nu een Brief van den *Marquis de Puisieux* aan alle de Cantons in 't generaal, waar mede hy op de gemelde Aanspraak antwoordde.

Voortreffelyke Heeren,

HEt is met goede reden dat Monsieur de Mellarede alle zyne krachten inspant om zyns Meesters gedrag te rechtvaardigen. Het zelve is zo weinig over een komende met het character van een Vorst als den Hertog van Savoyen, dat zyn Minister alleenlyk daar toe moet arbeiden om des zelfs uitspoorigheid voor Ulieden te verbergen. Hy zoude noch grooter dienst aan dien Vorst doen, indien hy voor altoos kon doen vergeeten, dat men ten tyde als hy aan de beide Kroonen protesteerde standvastig te zullen volharden in de verbintenisse die hy met dezelve hadde, ontdekt heeft dat hy onder de hand Tractaten met de Vyanden maakte.

Zyt Gylieden, Voortreffelyke Heeren, dan niet zeer verwonderd, te zien dat Monsr. de Mellarede den Koning, mynen Meester, heeft durven aanwryven het zelvige, waar over zyne Majesteit zo te recht klaagt. Ik zoude dien Minister wel vragen, op wat grond en regel van staat hy voorgeeft, dat de Koning zoude hebben konnen te rade worden den Hertog van Savoyen in dezen toestand van zaken zonder reden tot zynen vyand te maken? Het grootste gedeelte der Mogendheden van Europa, te samen tegens Vrankryk en Spanjen verbonden, waren die niet genoeg om haare magt te oeffenen, en om stoffe van overwinningen en zegenpraalingen aan haar te geeven? Hy zal my misschien antwoorden 't geen reeds in zyn discours aan de Heeren van 't Loflyke Canton te Zurich is vervat, namentlyk, dat zyne Majesteit voorgenomen had zich meester te maaken van de Staaten zyns Meesters. Wat is dit voor een redenkaveling, en waar is de waarschynlykheid van dat ingebeeld dessein? Kan hy zich in dier voegen uitten, als hy ziet dat den Hertog van Vendôme, zonder tegenstand in die zelve Staaten konnende indringen met een considerabel Leger van uitgelezenen mannen, den Hertog van Savoyen door ordre des Konings noch te gemoet komt door hem de continuatie der Tractaten

met

met de twee Kroonen aan te bieden, wanneer hy maar flegts aan dezelve verzeterde onderpanden wil geven van zyne trouw. Dit is het noch niet al: op dat deze Vorst tyd zoude hebben om te overleggen wat partye hy zal willen kiezen, zo geeft men hem noch een termyn van acht dagen, niettegenstaande dat het jaargety zo verre verloopen is, dat alle momenten kostelyk zyn. 1703. Novemb.

Ziet daar genoeg, Voortreffelyke Heeren, om te wederleggen zonder replicq de gewaande grondslag van klachten die Monsr. de Mellarede in zyn discours te voorde brengt. Ik wil Ulieden nu doen zien, dat de desseinen des Hertogs van Savoyen alzo min gegrond zyn, als de redenkavelingen van zynen Minister. Moet Gylieden niet bekennen, dat die Vorst bezeten is door een onbepaalde heersfucht, om de rust, welke zyne Landen en Onderdaanen bezaten, te verstooren, en zonder reden af te zien van de voordeelen die hy trok uit zyne Tractaaten met de twee Kroonen, welker Alliantie zyne Landschappen ryk en overvloedig maakte, om die zelve Landschappen bloot te stellen voor alle wanordres en razernyen van den Oorlog. Ik zegge, moet hy niet heel verblind zyn door zyne heerszucht om zich tot diergelyke uitspoorigheden te laaten vervoeren door de hoop van nietige projecten werkstellig te maken, die hem de allerplechtigste Tractaten, en de allernaauwste verbintenissen van Bloed hebben doen vergeeten? Men heeft aan den Hertog van Savoyen doen hoopen, dat de Prins Louis van Baden hem een gedeelte der Troupen, die hy commandeerd, zoude hebben toegezonden: dat dat gedeelte zich zoude hebben gevoegd by zyne Krygsmagt; en dat de Keizerlyke Volkeren, welke in Italien zyn, niet alleen middel zouden vinden om zich een weg te baanen na Piemont, maar zelfs om het geheele Milanees te bemagtigen, waar van die Vorst voor altyd Gouverneur zoude zyn, of waar van hy liever Souverein zoude wezen. Men deede hem gelooven, dat de Rebellen in de Sevennes, door de Vaudoisen geholpen zynde, het vuur en swaard zouden doen doordringen tot in het hert van Vrankryk; terwyl de vyandlyke Vloot haar gebruik makende van de t'zamensweeringen, door de Geallieerden gesmeed, geheele Koningryken zoude 't onderste boven keeren, en naderhand komen tot hulp van den Hertog van Savoyen, en zyne verre uitgestrekte desseinen ondersteunen: maar alle die groote voorslagen zyn tot rook geworden, zo dra als ze beraamd waren. Het is een aangename droom, die den Hertog van Savoyen verheugd heeft, en hem tegenwoordig niets anders overig laat als het misnoegen van zulks te hebben begonnen: want voor eerst, de Prins Louis van Baden verre zynde van een staat om een gedeelte van zyn Leger te konnen missen, vind zich verplicht werender wyze te gaan sedert de Bataille van Hochsted, alwaar de Graaf van Styrum t'eenemaal wierd geslagen. De Rebellen van de Sevennes zyn zo weinig ontsagchelyk en in staat om te konnen schade doen, dat die ellendigen niet waardig zyn dat men eenig gewag van haar maake. De t'zamensweeringen, door de Vyanden der twee Kroonen verwekt, zyn ontdekt en verbroken; en aan de Belhamels van dezelve is niets overgebleven als de schande en het verdriet van de wanordre en oproer te vergeefs te hebben gequeekt: zo dat deze Engelsche en Hollandsche Vlooten, welker magt zulke schrikkelyke uitwerkingen zoude doen,

 de-

1703. Novemb. deze vermogende Zeemagt zich zelfs heeft vernietigd zonder iets te hebben ondernomen, en tot de uiterste nood gebracht is door tegenwinden en stormen.

Na zo veele quade uitkomsten, en zo veele onverwachte tegenspoeden, vind den Hertog van Savoyen geen anderen uitweg als by het Loffelyke Switsersche Eedgenootschap. Zo verward en verslagen, als die Prins is, heeft hy zyne toevlucht, Voortreffelyke Heeren, tot U genomen, om zyn vallend geluk op te beuren. Hy bid Uliedcn zich zyn ongeluk aan te matigen: hy zend Uliedcn een Man van zynen wege, om U L. te verzoeken Savoyen onder uwe bescherming te nemen; daar van, indien Gy het dienstig oordeelt, zelfs een Lid van uw Loffelyk Eedgenootschap te maken; en met een om hem het werven van Krygsvolk voor Piemont in uw Land toe te staan. Den Hertog van Savoyen, die niet minder als na boven gemeene zaken tracht, beeld zich in, dat hy door die aanbieding het Loffelyke Switsersche Eedgenootschap zal bewegen om zich, gelyk als hy gedaan heeft, te stellen in een ongemeene swarigheid, en om zynenthalven te verzaken een neutraliteit die de Loffelyke Cantons sedert 200 jaren een geluk en rust sonder afbreuk heeft doen genieten; geduurende welken tyd, om zo te spreken, geheel Europa in een geduurige beweeging is geweest door zeer bloedige Oorlogen: maar ik hebbe al te veel reden om te gelooven, dat die hoop niet beter gegrondvest zal weezen als de geene welke hem bewoogen heeft zich te vervoegen by de Vyanden der twee Kroonen, om krachtig genoeg te zyn van de minste ongerustheid daar over te kunnen opvatten.

Ik zal, Voortreffelyke Heeren, niet onderneemen U aan te dienen het antwoord 't welk Gy aan Mr. de Mellarede behoort te geven, noch ook UL. aan te wyzen de manieren van doen die Gy moet houden ten opzichte van den Hertog van Savoyen. Gylieden zyt Souvereinen, al te voorzichtig en al te verstandig; en Gylieden oordeelt al te wel welke zyn de waare belangen van uwe Staaten, als dat het zoude nodig wezen of U L. noch te erinneren welke zyn de oudste en getrouwste Geallieerden, of U L. hier te kennen te geven op wat grond uw doen altyd zo wel heeft over een gekomen met dat van uwe roemruchtige Voorzaten. Daar en boven kan men zich verbeelden, dat Gylieden aan het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap, 't welk niet zoekt als de rust en stilheid, wilt voegen een ongestadigen en onrustigen Vorst, welke, zo dra als Gylieden deze stap gedaan had, zoude trachten U L. met uwe Geallieerden in misverstand te brengen, of, indien hy zyn oogmerk niet konde bereiken, ten minsten tweedragt onder U L. zelfs te zaaijen.

My blyft dan niet overig om hier by te voegen, als U Lieden te verzekeren van de goede gesteldheid van den Koning, mynen Meester, jegens het Loffelyk Switsersche Eedgenootschap, ten opzichte van de duurzaamheid van zyne confederale genegentheid voor U L., Voortreffelyke Heeren, en van de begeerte welke hy heeft om de eenigheid die 'er onder U L. is te handhaven, en, in een woord, om te contribueeren tot alle voordeelen die Gylieden zoudt konnen wenschen, &c.

Den

1703. Novemb

Deze Brief was niet zo haast ter kennisse van den Heer de Mellarede gekomen, of ze wierd door den zelven met d'onderstaande wydloopige en kragtige Wederlegging beantwoord.

Zeer Voortreffelyke en zeer Magtige Heeren,

DE Marquis de Puisieux heeft voorzien, dat de representatien, die ik aan U. L. gedaan heb, gegrond op positive daden welke voor het oog van al de wereld geschied zyn, U L. de conduite van het Fransche Hof, ten opzichte van zyne Koninglyke Hoogheid, mynen Meester, alzo ongeregelmatig als verwonderlyk zouden doen aanmerken. Hy heeft door het Antwoord van den 7den. dezer getracht voor te komen de rechtvaardige gevoelens die Gy daar van hebt moeten hebben, en de reflexien die Gy hebt moeten nemen op des zelfs geweldenaryen, en op het Antwoord van Mr. Philipeaux; al het welk hy U L. wel zoude willen doen vergeten, op dat Gy geen gelegentheid mogt hebben om de gevolgen daar van, die het Loffelyke Switsersche Ligchaam zo na raken, uit te trekken: maar, Voortreffelyke Heeren, Gy neemt uw eigen interest al te zeer in acht: en Gy hebt te veel licht en oordeel als dat Gy in den eersten opslag van dit Antwoord niet zoud begrepen hebben, dat het zelve niet anders gegrond is als op vooronstellingen en op ingebeelde zaken, welke de pretentien zyn waar van zich die Mogendheid altyd heeft bediend, om wat schyn te geven aan het geene zy ten opzichte van des zelfs Nabuuren heeft gedaan.

Het is waar, en een yder moet verwonderd staan, dat de Allerchristelykste Koning in deze tegenwoordige conjunctuuren de Vrede gebroken heeft met zyne Koninglyke Hoogheid, mynen Meester, wiens Alliantie en wiens Troupen zo voordeelig aan de twee Kroonen waren. De Marquis de Puisieux schynt zelfs daar over verwonderd te zyn: maar zou zyne Allerchristelykste Majesteit geloofd hebben, dat zyne desseinen qualyk hadden kunnen uitvallen, na de mesures die hy had genomen? Kon hy voorzien, dat, na de Troupen van zyne Koninglyke Hoogheid ontwapend te hebben, en de zyne bevolen in des zelfs Staaten in te trekken, die Vorst, omcingeld door zyne wapenen, zyne desseinen heeft durven wederstaan? Hy kon zich noch niet inbeelden, dat hy een nieuwen Vyand van hem zoude maken. Hy maakte geen anderen staat als hem geenemaal afhangelyk te doen zyn; en hy zoude zyn oogmerk bereikt hebben, indien zyne Koninglyke Hoogheid minder dapperheid en standvastigheid had gehad.

De Marquis de Puisieux zegt U L. niet, Voortreffelyke en zeer Machtige Heeren, dat d'Allerchristelyke Koning niet vergeten heeft, zyne Koninglyke Hoogheid de Staten, die hy aan deze zyde der Bergen heeft, aan hem te doen afstaan, zich te ontblooten van zyn oud Patrimonie, en in verwisseling eenige Landen in Italien, die noch onzeker en in dispuit zyn, daar voor aan te nemen. Hy wagt zich wel van U diergelyke voorneemens te ontdekken. Hy weet, dat Gy

1707. Novemb. zulks zoud aanmerken als banden die Vrankryk gereed maakt tegens uwe vryheid, en als mesures die het neemt om U L. afhangelyk te maaken van zyne wil. Hy zegt Uliedén niet, dat zyne Allerchristelykste Majesteit dit voornemen niet hebbende konnen uitwerken door een Tractaat, zich geflatteerd heeft dat hy zyne Koninglyke Hoogheid zoude dwingen zulks aan te nemen met hem buiten staat te stellen van hem te konnen wederstaan. Hy had Uliedén ook konnen zeggen, indien hy U de waarachtige passen van den Allerchristelyksten Koning had willen ontdekken, dat, zo haast als hy gezien heeft dat de standvastigheid van dien Prins onbeweegelyk was voor de geweldenaryen en dreigementen, alzo wel als voor de aanbiedingen, hy hem door den Hertog van Vendôme aan het hoofd van zyn Leger andermaal voorstellen heeft laten doen, die hem reeds *van zynen wegen in 't particulier* door Monsr. de Philipeaux waren gedaan. De een zo wel *als d'ander* heeft hem aangebooden een nieuw Tractaat te maken, op voorwaarde dat hy aan den Allerchristelyksten Koning eenige van zyne Plaatsen tot verzekerde onderpanden van zyne getrouwheid zoude ter hand stellen. Kan men een Souvereinen Vorst wel met meerder trotsheid bejegenen? Zou men tegens een Leenman wel andere taal konnen voeren? De Bloedverwantschap, en de Troupen die zyne Koninglyke Hoogheid in dienst der twee Kroonen had, waren dat geen *genoegsame* onderpanden van zyn attachement, indien zyne Allerchristelykste Majesteit geen andere inzigten had gehad als het Milanees voor den Katholyken Koning, zynen Zoons-Zoon, te bewaren?

Ziet daar, Voortreffelyke en Magtige Heeren, de beweegredenen van deze ruptuure: ziet daar de heerszucht van zyne Koninglyke Hoogheid, mynen Meester, om zyn oud Patrimonie te bewaren; om Ul. tot Nabuuren te hebben; om Ul. niet van alle kanten te laaten insluiten door Vrankryk; en om niet blindeling toe te staan al dat geene, daar die Mogendheid na verlangt. Dat is een heerszucht, na de Fransche uitlegging, als men zich niet onderwerpt onder de wil van den Allerchristelyksten Koning. Het is een verblindheid, zich daar tegen te stellen. Het is zich zelfs tot het uiterste te brengen, zyne Staaten bloot te stellen, en zyn Volk aan de woede van den Oorlog over te geeven, als men de zelve niet aan Vrankryk overgeeft zo haast als het die maar eischt.

Na dat de Marquis de Puisieux zorg heeft gedragen om aan Ul. de voornemens van den Allerchristelyksten Koning te verbergen, zo wil hy U doen gelooven, dat hy die van andere Mogendheden weet. Hy breid zich wyd uit over de beloften, welke hy vooronderstelt, dat aan zyne Koninglyke Hoogheid, mynen Meester, gedaan waren, om hem van de party der twee Kroonen af te trekken. Hy vleid zich, dat Gy zyne vooronderstellingen zult aannemen, zonder eens te onderzoeken of de daden die Ul. bekend zyn, en de omstandigheden die dezelve vertellen, eenig raport konnen hebben met al het geene hy vooronderstelt; het welk ik met recht inbeeldingen zoude konnen noemen. Ik wil my, zeer Voortreffelyke en Magtige Heeren, nergens anders mede ophouden, als daar hy zegt, dat zyne Koninglyke Hoogheid zich aan het Loffelyke Switsersche Eedgenootschap geaddresseerd heeft na zo veele quaade uitvallen, en na zo veele droevige weder waardig-

ligheden. Gylieden weet, dat, toen zyne Koninglyke Hoogheid my de eer deed van my aan dit Loffelyk Switsersche Ligchaam te zenden, dezelve geen andere uitslagen, noch quade en droevige wederwaardigheden had geproefd, als het ontwapenen en gevangen neemen van zyne Troupen, en de geweldenarye van Vrankryk; zulks dat zyne Koninglyke Hoogheid my twee dagen, na dat hy de tyding hier van gekregen had, deed vertrekken; en Gylieden zyt de eerste daar hy zich aan heeft geaddresseerd na zulk een ongehoorde manier van doen, welke hy niet anders heeft konnen aanneemen als voor een openbaare en verklaarde Vredebreuk. 1703. Novemb

Zyne Koninglyke Hoogheid kon *UL.* geen meer overtuigende blyken van zyn vertrouwen en zyn genegentheid geven, als aan U L de voorstellen, in myne Memorie van den 23sten. October vervat, te laten doen; welke geen andere inzicht hebben, als om de Vrede en de rust van het Loffelyke Switsersche Eedgenootschap te maintineeren, welke afhangt van die uwer Frontieren, en voornamentlyk van de neutraliteit van Savoyen, die U L zo na raakt, en het welk byna de eenigste Oord is, door dewelke Gy niet door de wapenen van Vrankryk omringd zyt. Deze neutraliteit verzekert die geene, welke Gylieden tot nog toe bewaard hebt, en die de Marquis de Puisieux U tracht in te boezemen door het voordeel dat Vrankryk daar in vind, om zo veel te zekerder Europa door de bloedigste Oorlogen in beweeging te houden, gelyk als die Kroon sedert zulk een geruimen tyd heeft gedaan.

Ik houd my niet op, Voortreffelyke en Magtige Heeren, met de andere uitspoorigheden van den Marquis de Puisieux: maar ik kan niet swygen op het geene hy heeft durven zeggen rakende de conduite welke hy vooronderstelt dat zyne Koninglyke Hoogheid, myn Meester, ten opzichte van U L. in agt nam. Die, welke hy in den voorleden tyd heeft gehouden, moet U L. tot een bewys zyn wat hy in het toekomende zal wezen. Heeft deze Prins ooit uwe Onderdaanen tegens U L. aangezet? Is hy ooit getreden in een zaak, die het Loffelyk Switsersche Ligchaam in 't generaal, of de Loffelyke Cantons in 't byzonder, raakt? Heeft hy eenige intrigues onder UL., of by uwe Geallieerden gehad? Heeft hy gewacht eenig mistrouwen, jalousie, of achterdenken onder U te zaaijen? Gy weet, of het zo met Vrankryk gelegen is; of het zelve altyd een oprecht voornemen gehad heeft om de eendragt en vrede onder UL. te maintineeren; of het altyd zich zo veel aan uw interest heeft laaten gelegen zyn, als zyn Meester U wel zoude willen doen gelooven? Gy kunt Ulieden informeeren van de passen die zyne geheime Agenten tot Valais gedaan hebben, om eenige Cantons aan deze Republyk verdagt te maken.

De Fransche Ambassadeur vleid zich t'onrecht. Gylieden zyt Souvereinen, en al te voorzichtig en verstandig om U door een valschen schyn te laten verblinden. Gy weet, Doorluchtige en zeer Magtige Heeren, hoe zeer deze Mogendheid Ulieden heeft ontzien, eer zy 't Graafschap van Bourgogne bezat, en het zelve noch aan de Monarchie van Spanjen behoorde. Gylieden had alstoen het noodlot van een gedeelte der Staaten van die twee Mogendheden in handen, om niet meer te zeggen: en indien Vrankryk heeft durven Hunningen bouwen, en de soldy van die

1703. Novemb van uwe Natie, welke in haaren dienst zyn, besnoeijen, zulks is niet geschied dan na dat de Allerchristelykste Koning uw naaste Gebuur is geworden. Wat had Gy daar niet te vrezen, indien hy 't van alle kanten was? Dit is het, op 't welk Gy lieden uwe gedachten ernstelyk behoort te laaten gaan, als mede op de moeijelyke gevolgen van niet dan een zulken magtigen Gebuur te hebben, die alleen het recht tot uwe Troupen zich zoude aanmatigen, en U berooven van het voordeel 't welk Gy hebt van nuttelyk te zyn voor alle de Mogendheden van Europa. Ik bid den Almagtigen, dat hy de ruste van het Loffelyke Eedgenootschap onderhoude, en met allerlei zegeningen overstorte.

Bern den 14den. November.

P. MELLAREDE.

DUITSLAND. Kufstein door de Keizerschen veroverd, dog zonder het Kasteel, van waar voor zy moeten afwyken. (a) Zie pag. 257.

MEN was eenige dagen in de hoop geweest van de Vesting (a) Kufstein in Tirol wel haast weder in de magt des Keizers gekeerd te zullen zien. De Keizerlyke Troupen hadden de Stad des nachts tusschen den 29 en 30sten. October stormenderhand ingenomen, en het Garnisoen door de kling gejaagd, uitgezonderd honderd en vyftig Man welke krygsgevangenen waren gemaakt; en daar was reden om te gelooven, dat het Kasteel 't nu mede niet lang zou houden: maar men verstond sedert, dat de Graaf van Rechberg, Generaal Majoor van de Troupen des Keurvorsts van Beyeren, middel had gevonden om 'er bystand in te werpen, en dat de Keizerschen genoodzaakt waren geweest af te wyken.

Dood van den Graave Serini.

Men moet hier niet vergeeten te melden de dood van den Graave Serini, welke in den Jaare 1683. de Turken tot in Ents in Opper-Oostenryk ingevoerd hebbende, vervolgens om die misdaad te Lintz wierd gearresteerd, en tot een eenige gevangenis verweezen. Hy stierf te Gratz, alwaar hy ten tyde van den laatsten inval der Beyerschen in Tirol uit het Slot van Rottenberg was overgebracht. Hy was Zoon van den Graave Serini, die in het Jaar 1671 te Nieustad wierd onthoofd.

HONGARYEN. Vervolg van den Opstand onder den Prince Ragozzi. (a) Zie pag. 260. enz.

DE zaaken van Hongaryen, welke sedert een (a) wyl een gedeelte van onze stoffe hebben gemaakt, waren gemengd met goede en kwaade gevolgen. De Graaf van Schlik had het geluk van de Stad Leewentz op den 31sten. October stormenderhand te veroveren. Alle de Rebellen, welke aldaar waren, wierden door de kling gejaagd, of gevangen genomen,

men, behalven den Commandant, welke met groote swaarigheid ontsnapte. Hy sloeg ook een Corps van twee of drie duizend man, 't geen naar de genoemde Plaats geavanceerd was om ze t'ontzetten; en men rekende, dat de Rebellen in deze twee gelegentheden duizend Man, benevens dartien stukken Kanon en een meenigte van Munitien, hadden verlooren. De Lieutenant Colonel Dilke, gedetacheerd door den Generaal de Rabutin, om dartien honderd Rebellen, welke naar de kant van Stoelweissemburg waren getoogen, te verdryven, sloeg de zelve mede, met verlies van zes honderd negen-en-vyftig man, hebbende de rest de vlugt genomen. Eenige andere mindere Partyen wierden insgelyks door de Keizerschen geslagen. Van d'andere kant verstond men, dat de Prins Ragozzi, welke de Vesting Zatmar belegerd hield, met vyftien honderd man storm op de zelve geleverd hebbende, afgeslagen was, en genoodzaakt geweest het beleg op te breeken. Maar in vergelding hadden de Rebellen Erla veroverd, en het beleg geslagen voor Leitschau en Tockay. Hun getal was zodanig aangegroeid, dat, behalven de Troupen gebruikt tot die drie Belegeringen, zy noch twee considerabele Ligchaamen in 't veld hadden, waar af het een gecommandeerd wierd door den Graave Caroli en het ander door den Generaal Berezini. Deze Graaf Caroli was noch maar over drie maanden in den dienst des Keizers; doch zyne Gemalin en Kinderen door de Rebellen gevangen zynde genomen, en niet weetende op wat wyze de zelve te verlossen, liet hy zich beweegen om met hen in de vyandlyke party over te gaan, daar hy tegenwoordig in qualiteit van Generaal commandeerde. Zyn voorbeeld wierd gevolgd door een meenigte van Hussaaren en eenige Hongarische Edellieden, mogelyk (want men wist 'er genoeg, die geen andere redenen zouden hebben konnen te berde brengen) verlokt door den buit die 'er dagelyks gemaakt wierd, en daar de minste Soldaat zo wel zyn deel af had als de Bevelhebbers.

1703. Novemb.

TERWYL het Leger des Prinsen van Baden tusschen Nordorf en Raim gecampeerd lag, gelyk in de (a) voorgaande Maand is gezegt, deed dat van Vrankryk en Beyeren, achtien à twintig duizend man sterk, en gecommandeerd door zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid en den Maarschalk de Villars, den 26sten. September een marsch naar Augsburg, en naderde daar aan tot op twee mylen; 't geen den Prince van Baden verpligtte mede derwaarts te trekken, zo tot de verzekerdheid van die Plaats als tot

DONAU en BEYEREN. Vervolg der wederzydsche Krygsverrichtingen.

(a) Zie pag. 262. en 267.

zyne

1703. Novemb. zyne eigene. Aldus dan, zonder langer te draalen, marcheerde hy den zelven dag, en ging zich posteeren in zyn oude Campement, tusschen de Lech en de Werdach, hebbende de Stad Augsburg achter den rug. De Vyanden stuurden des anderendaags morgens eenige Esquadrons, om d'uiterste Wacht der Keizerschen t'erkennen. Zelfs vielen 'er in deze gelegentheid verscheidene schermutselingen voor, in de welke de Hofmeester van den Prince Alexander van Wirtenberg en d'Adjutant van den jongen Markgraave van Barreith kwamen te sneuvelen. Dit was het ook alles: want de Vyanden, door het gemelde Detachement verstendigd van de voordeelige gelegentheid des Prinsen van Baden, oordeelden niet raadsaam hem aan te tasten, en vernoegden zich met geduurende eenige dagen hem, zo veel als ze immers konden, de Convoyen en Voeragien af te snyden; hoopende, dat hy genoodzaakt zou weezen op te breeken, en dat zy alsdan of hem zouden konnen aantasten, of zich meester van de Stad Augsburg maaken, of ze ten minsten bombardeeren. Zy avanceerden ten dien einde tot aan Gershoffen: maar de Prins van Baden verscheidene Reduiten langs zyne Retrenchementen hebbende doen opwerpen, en eenige Batteryen van het Gebergte van Rosenau af tot aan Siegel en Stradel vervaardigen, zulks dat hy op zyn gemak de Vlakte van alle kanten kon beschieten, zagen de Vyanden wel, dat ze hunnen tyd daar ter plaatse zouden verliezen, en retireerden derhalven den 6den. October, 's morgens, verdeelende hun Leger in twee Ligchaamen, waar af het een den weg naar Donaweert nam, en het ander over de Lech toog om zich naar de kant van Beyeren te begeeven. Men moet aanmerken, dat de Prins van Baden zich genoegsaam had voorzorgd van leeftogt en voerazie, hebbende alles wat hy daar af van het platte land had konnen trekken, en uit het Stedetje Friedberg, 't geen hy in de Maand September had vermeesterd, in Augsburg doen brengen. Ten anderen, alhoewel hy zich moest verschanssen en het gevecht vermyden, bleef hy echter niet leedig in zyn Campement, en behaalde zelfs dikwils kleine voordeelen op den Vyand. Onder anderen schreef men, dat de genoemde Prins, den 4den. October verwittigd dat eenige Fransche en Beyersche Troupen naar de Dorpen Ahnause en Diedort toogen om ze te plonderen, aanstondts eenige Ruitery onder het beleid van den Lieutenant Petrak commandeerde, om hen te verdryven; welke het werk zo wel bestierde, dat 'er van twee honderd Man, meestendeel Franschen, die hy daar vond, maar vier ontkwamen, welke ook zelfs noch krygsgevangenen

gen wierden gemaakt, zynde alle d'anderen op de plaats gesneuveld. De Generaal en Graaf van Mercy, op den 5^{den}. mede met eenige Troupen naar de kant van Lansberg gedetacheerd, deed een party Hussaaren naar die Plaats avanceeren, en lei zich met de rest van zyn Volk in een gebuurig Bosch in hinderlaag. Eenige Cavallery, welke de Vyand aan die kant had, ziende de gemelde Hussaaren naderen, stortte op de zelve, en vervolgde ze tot voorby de hinderlaag: maar alstoen vond ze zich tusschen twee vuuren, en wierd zodanig door de Keizerschen getroffen, dat 'er sestig Man van de Vyanden op de plaats kwamen te sneuvelen, achtien gekwetst, en even zo veel gevangen wierden genomen. Vervolgens liet de Graaf een verschanst Kerkhof, alwaar zich een goed getal van gewapende Boeren bevond, aantasten, welke altemaal door de kling wierden gejaagd; voegende zich wyders tegen den avond met zyne Gevangenen, en een buit van vystien honderd stuks Vee, weder by het Leger. Twee dagen daar na ontweldigde de zelve Graaf met zyn Detachement door een krygslist den Beyerschen het Slot van Hohen-Schwangen, en lei 'er een honderd man in garnisoen. De Vyanden ondertusschen den 6^{den}. October, 's morgens, opgebroken zynde, en zich in twee Ligchaamen verdeeld hebbende, gelyk hier voor is gezegt, ging het geen, 't welk gecommandeerd wierd door den Keurvorst van Beyeren en den Maarschalk de Villars, zich des avondts te Zasalmata, en twee dagen daar na rondom Moskirken en Ulm, nederslaan. Hier op deed de Prins van Baden, welke sedert eenigen tyd alle zyne verrichtingen na die der Vyanden had gereguleerd, de twee duizend man Cavallery en de vier duizend man Infantery, die hy uit Augsburg had getrokken om zyn Leger te vergrooten, daar weder in treeden, en verliet de gebuurschap van die Stad op den 17^{den}. der genoemde Maand October, neemende zynen weg naar de kant van Memmingen. Aan d'andere kant was de Graaf van Styrum den 13^{den}. van Nordlingen opgebroken, en aan Donawoert en Kirkheim genaderd; vervolgens te Seisen gaan campeeren; en had zyne marsch wyders voortgezet naar d'Iller. Nu, gelyk het Garnisoen van Brisak zich met eenige andere Troupen onder het gebied van den Generaal Schwilenburg by hem had gevoegd; dat hy ten anderen versterkt was door die welke het beleg van Rotenberg hadden gedaan; en dat men hem alle d'Artillery, welke tot dit Beleg had gediend, gelyk ook alle de geene welke in de Plaats wierd gevonden, had gestuurd, vond hy zich genoegsaam hersteld van het verlies 't geen hy in 't Gevecht van

1703. Novemb. Schwemmingen had geleeden. Alle deze dingen deeden veele gelooven, dat de twee Legers zich by malkander zouden voegen, en dat het oogmerk des Prinsen van Baden was Memmingen te belegeren, of den Vyanden, terwyl ze zich verdeeld hadden, slag te leveren. In der daad, de Prins van Baden deed zyn Leger, zettende de marsch voort volgens zyne eerste bestiering, over de Wertach trekken, om d'opperooden van d'Ihler te bereiken, en ging den 22sten. October post neemen te Kempten: maar ondertusschen wierden de Vyanden weder versterkt met den Graave van Arco, en naderden aan Memmingen en Erolsheim, omringende die twee Steden met hunne Troupen. In dezen staat bevonden zich de wederzydsche Legers tot den 1sten. dezer Maand, terwyl ondertusschen dagelyks verscheidene byzondere Expeditien kwamen voor te vallen, enz.

BOVEN-RYN. Landau door de Franschen belegerd en verovered.

DE vermoedens, die men had wegens het dessein der Franschen nopende een twede Beleg, wierden maar al te wel gefondeerd gevonden. De Maarschalk de Tallard toog den 28 of 29sten. September met het grootste gedeelte van zyn Leger by de Keilerschans weder over den Ryn, en avanceerde tot aan Hagenau; wordende het ander gedeelte zyner Troupen door hem aan de kant van Kintzig gelaaten, als om de doortogt van dit Dal te overweldigen, en zig by den Maarschalk de Villars te gaan voegen; terwyl hy van zyne kant de Troupen, die de Geallieerden in de Linien van Stolhoven hadden, van naby zou gade slaan: maar 't zy dat dit maar een list was om de Geallieerden te beter te bedriegen, of dat in der daad en waarlyk dit Detachement de passagien van het Kintzigerdal al te wel bewaard vond om te durven onderneemen de zelve t'overweldigen, vernoegden zich de Troupen, welke tot deze Expeditie verordend scheenen, met uit het Prinsdom van Baden alle de graanen weg te voeren die zy daar konden vinden; en trekkende den 4 of 5den. October weder over den Ryn volgden ze den Maarschalk de Tallard, en voegden zich omtrent Hagenau by hem. *De Marquis de Varennes bragt 'er ook eenige Troupen; en alles gezamenerhand avanceerde den 7den. tot aan Barberoth, drie mylen van Landau, met een groote trein van Artillery en omtrent duizend Wagens met kruid, kogels en bomben. Den 9den. viel een groot Detachement van dit Leger in het Dorp Hagenbach, en plonderde het. Den 10den., 's morgens, tastten de Franschen de Brug aan die de Troupen der Geallieerden, welke in de Linien van Bielh en Stolhoven waren, te Dapland over den Ryn hadden leggen: dog ze wierd geluk-

kig-

kiglyk behouden, en naar Philipsburg gevoerd, zonder ander verlies als dat van drie of vier Schepen en zeven Menschen, hoewel de Vyanden een zeer groot vuur uit meer als twintig stukken kanon maakten. De Geallieerden het klein Eilandtje van den Ryn, aan welkers beide zyden zy den zy de gemelde Brug hadden geslagen, verlaaten hebbende, gingen 'er de Franschen zig aanstondts posteeren, en verdubbelden het vuur van hun kanon op Dapland, vaarende daar mede voort tot aan den middag, zulks dat 'er een Schuit met Meel in de grond wierd geschooten. Den 12den. liet de Maarschalk de Tallard een Detachement op den Ryn, zo om de Geallieerden gade te slaan, als om de Linien en Reduiten, die hy tot voorby Gersmersheim had doen opwerpen, te behouden; en hebbende zig met het overige van zyn Leger in optogt naar Landau begeeven; deed hy die Plaats door verscheidene hoopen Cavallery berennen: stuurende ter zelve tyd zyne Partyen aan alle kanten in de Palts om 'er te plonderen, en het platte land, mitsgaders de kleine weerlooze Stedetjes en Dorpen, te verwoesten; waar in hy volmaaktelyk wierd gehoorzaamd. De Graanen wierden overal weg genomen of bedurven, de Wyn ter aarde gestort, en d'Ingezetenen of t'eenemaal geruineerd, of genoodzaakt zich met hunne beste goederen te bergen daar ze konden. Dit ging alzo zyn gang in de meeste kleine Stedetjes en Dorpen gelegen tusschen Landau, den Ryn, en Neustad, te Edigheven, Roth, Heembach, en in verscheidene andere Plaatsen: en gelyk men niet Krygsbenden genoeg daar te lande had om tegens de Franschen te stellen, was het ook niet mogelyk alle de wanorders te beteugelen. De Stad Spiers, met schrik ingenomen, ontfing vier Sauvegardes; doch Neustad het zelfde niet hebbende willen doen, wierd op den 15den., na haare Linien overweldigd te hebben gezien, stormenderhand ingenomen, en het Garnisoen of nedergehouwen of krygsgevangen gemaakt. d'Overste Loos vond gelegentheid om zich te bergen: maar d'Overste Lieutenant Schenkenbeek en veertig andere Officieren wierden gevangen genomen. De Vyanden leiden vervolgens Bezetting in deze Stad, gelyk ook in Spierbach en Gersmersheim. De Maarschalk de Tallard ondertusschen sedert den 13den. aan de Linien van Circumvallatie rondom Landau hebbende doen arbeiden, liet hy weinige dagen daar na de Trenchée openen, en begon de Plaats den 19den. met een Artillery van honderd stukken Kanon en sestig Mortieren te beschieten; formeerende wyders twee Attaques, d'eene tegens de Stad aan de zyde van de Sluis en het Lazarushuis, en d'andere 1703. Novemb

1703. tegens de Citadelle. Ondertusschen vond de Graaf van Frise, Gouverneur der belegerde Plaats, gelegentheid om in het begin der Maand November een Soldaat te stuuren aan den Graave van Nassau-Weilburg, welke met de Paltsische Troupen te Muhlberg gecampeerd lag, om hem bericht te geeven, dat hy 't noch drie weeken zou konnen houden, en zich tot het uiterste verdeedigen; maar dat hy zeer gaarne begeerde te weeten, of en wanneer hy ontzet zou konnen worden. De Graaf liet hem met den zelven Soldaat ten antwoord brengen, dat de Prins van Hessen-Kassel met een kloek Corps in aantogt was; dat hy op zyne komst zich met zyne Palsische Troupen by hem zou voegen; en dat hy hoopte, met de hulp van God, de Plaats voor den aangekondigden tyd t'ontzetten. In der daad, de Prins van *Hessen-Kassel* was met twaalf Esquadrons en negen-en-twintig Bataillons van de *Hollandsche* Troupen, van voor Limburg vertrokken, en moest onderweeg *noch* andere Benden van Lunenburg, Ments, en Hessen-Darmstad, en eindelyk ook die des Keurvorsts van de Palts, gelyk hier voor gezegt *is*, *by* hem krygen. Hy wendde een ongemeene naarstigheid aan om in tyds by de belegerde Vesting te komen; alzo hy wel wist, dat Monsr. de Pracontal, Fransche Generaal, mede met een considerabel Corps Cavallery in aantogt was: maar deze, die geen minder redenen had om zich te haasten, en met geen Infantery belemmerd was, voegde zich een dag na dat de Prins van Hessen-Kassel zich omtrent Spiers by den Graave van Nassau-Weilburg had gevoegd, by den Maarschalk de Tallard voor Landau. Indien men ter deeg wegens de marsch van Monsr. de Pracontal verstendigd had konnen weezen, zouden de Franschen zekerlyk geslagen zyn geworden: want men had ze den 14^{den}, 's morgens, voor de komst van den genoemden Generaal konnen aantasten: maar men meende, dat hy noch verre van de hand was; en op deze onderstelling gaf men rust aan de Troupen, en verwachtte die welke d'andere by het opbreeken van het beleg van Landau geïnteresseerde Vorsten moesten leveren. Dit was d'oorzaak van het verlies der Bataille en der Stad: want Monsr. de Pracontal arriveerende; en de Maarschalk de Tallard terstond zynde opgebroken, kwamen ze alle beiden onverwacht op der Geallieerden Troupen aanvallen, eerstelyk op de linker en daar na op de rechter Vleugel. 't Geen zich by deze gelegentheid toedroeg, zal men uit het onderstaande Relaas konnen afneemen.

Novemb.

Re-

1703. Novemb.

Relaas wegens den Slag van Speyerbach, voorgevallen tusschen de Troupen der Geallieerde Vorsten en die des Konings van Vrankryk, den 15den. November 1703.

DE Generaal de Pracontal eerder met zyn Detachement uit de *Nederlanden*, als d'onzen dagten, by den Maarschalk de Tallard gekomen zynde, trokken de Vyanden met haare meeste Magt van *Landau* na de *Speyerbach*, om de Geallieerden, die het ontzet ondernemen wilden, aan te tasten; en vielen op de linker Vleugel, die onder den Grave van Nassau-Weilburg by *Heiligenstein* stond, zo dapper aan, dat dezelve, na een hard gevegt, in wanordre geraakte, en alle de Artillery en Bagagie, tot die Vleugel behoorende, den Vyand tot buit wierd. De rechter Vleugel, welke by *Dadenboven* lag, kon de linker niet wel te hulpe komen. De Vyanden vertoonden zich eerst 's morgens ten 9 uuren met 14 Esquadrons; en daar na stelde zich haar geheele Leger, bestaande uit 90 Esquadrons en 20 Batail-lons, voor het onze; 't welk 56 Esquadrons en 27 Batallions uitmaakte, in batailje. De Graaf van Velden was een geruimen tyd met de Paltsische en Westphaalsche Kreitstroupen tegens de Fransche Gendarmerie in actie, en deed aan dezelve groote afbreuk; doch wierd door de meenigte der Vyanden genoodzaakt omtrent 600 passen te wyken, alwaar hy zyn Volk weder in ordre stelde, en de Gendarmes andermaal attaqueerde, met zodanige kloekmoedigheid, dat zy over hoop geraakten, en verscheidene Standaarden verlooren: maar de Vyanden zonden toenmaals eenige Batailjons aan een Moeras, die onze Dragonders aantasten, en in confusie brachten. Daar na ging het gevecht aan met onze rechter Vleugel onder den Erf-Prins van Hessen-Cassel, welke in 't eerst voordeel op den Vyand bevogt, en verscheidene Standaarden veroverde: maar de Vyandlyke Ruitery viel met zulken getal en kragt aan, dat ons Voetvolk van de rechter Vleugel ook over hoop geraakte; waar na de Ruitery, niettegenstaande alle mogelyke vlyt der Generaals, retireerde. Omtrent 2000 schreeden van daar deed men dezelve weer staan, en verzamelde 30 Esquadrons: maar nadien het Voetvolk reedts veel geleden hadde, was 't onmogelyk het veld van 't gevegt te herwinnen. De Vyanden pousseerden toenmaals niet verder, maar bleven in slagordre tegens onze Ruitery staan; welke Ruitery tegens den avond in goede ordre na de Rohrhutten retireerde. Van onze Ruitery zouden niet boven 4 of 500 man zyn gebleven: maar het verlies van het Voetvolk is groot. De Vyanden hebben ook veel Volk, en wel het grootste gedeelte van haare Gendarmes, verlooren. Onder de Generaals en Heeren van aanzien, die aan onze zyde zyn gebleven, telt men de Generaals *Hochkirchen* en *Tettau*, den Prins van *Hessen-Homburg*, den Prins *Karel van Nassau-Weilburg*, de Oversten *Au* en *Distelbach*, de Overste Lieutenants *Salmuth* en *Eberts*, en den Capitein *Crandorf*. De Majoor Generaal *Pheuniger* heeft drie wonden bekomen; en de Overste *Loos* is dwers door zyn lyf geschooten. Van de Vyanden is onder andere Persoonen van aanzien gebleven de Generaal *Pracontal*. Sedert het

1703. Novemb. het Gevegt zyn de onzen met 3 Regimenten versterkt; en zy verwagten de Lantburgers, om den Vyand als dan op te zoeken: maar men vreest, dat Landau ondertusschen zal verlooren gaan, hoewel de brave Gouverneur voor 3 dagen, zo men zegt, noch heeft laten weten, dat hy de Plaats noch 8 of 10 dagen konde houden, recommandeerende dat men zich derhalven niet zoude verhaasten, maar goede mesures nemen, enz.

De Franschen maakten een zo grooten ophef van dezen Slag als van dien des Graaven van Styrum; en zo men hunne Relaasen mogt gelooven, zouden 'er de Geallieerden niet minder als vyf duizend Dooden en drie duizend Gevangenen gehad hebben. De Maarschalk de *Tallard* ging zelfs noch veel verder in den Brief dien hy terstond aan den Koning, zynen Meester, schreef: want hy liet zich door de blydschap wegens *zyne overwinning* zo zeer verblinden, dat hy geloofde, dat de Geallieerden *de helft* van hun Leger hadden verlooren, en hy in tegendeel, op eenige Soldaaten na, noch al zyn Volk behouden. Maar sedert kwam hy wel anders te vernemen: want alle de tydingen, die men uit Vrankryk kreeg, *brachten* mede, en bevestigden, dat 'er de Koning over de twee duizend Man had verlooren, zonder de Officiers te rekenen, waar af het getal zo groot was, dat 'er van het Regiment des Konings alleen acht-en-twintig waren gesneeveld, daar men by moet voegen Monsr. de Pracontal, Lieutenant-Generaal, die in d'eerste decharge wierd dood geschooten, den Marquis de Lavardin, den Graave van Calvo, Monsr. d'Annac, en zestien Colonels. Maar het is tyd om aan den Leezer ook den gemelden Brief van den Maarschalk de Tallard mede te deelen.

SIRE,

'T Is noch niet de verovering van Landau welke ik de eer heb van aan Uwe Majesteit bekend te maaken: maar het is een considerabelder Victorie als de verovering van die gewigtige Plaats. De Prins van Hessen-Kassel was met een Leger van dertig duizend man tot aan Spierbach geavanceerd, om my het Beleg te doen opbreken: maar ten tyde als zy staat maakten van my aan te tasten, ben ik uit myne Linien gegaan, daar Monsr. de Pracontal zich by my had gevoegd; en door de wakkerheid en onuitdrukkelyke dapperheid der Troupen van Uwe Majesteit, is het Leger der Vyanden geslagen geworden, en hunne slinker Vleugel t'eenemaal vernield. Nooit heeft men bloediger Veldslag, noch volkomer Overwinning, gezien. Uwe Majesteit zal 'er beter af oordeelen door het hier nevens gevoegd Relaas. Ik zal 'er alleenlyk byvoegen, dat de Vyanden in deze gelegentheid meerder Volk hebben verlooren, als hun overgebleeven is, en zesmaal zo veel als het Beleg tot noch toe heeft gekost.

Be-

behalven d'Artillery, Munitien, Tenten, en Bagagie, daar ze by na niets af hebben geborgen, hebben wy meerder Vaandels en Standaarden veroverd als 'er Uwe Majesteit gemeene Soldaaten heeft verlooren. Ik maak staat overmorgen in Landau te zullen weezen, enz. 1703. Novemb

Drie uuren na dezen ongelukkigen Slag verzocht de Graaf van Frise te capituleeren; en de Maarschalk de Tallard, om hem tekenen van zyne overwinning te geeven, stuurde hem zynen Zoon, die in het Gevecht gevangen was genomen. De Capitulatie wierd vervolgens gemaakt op de zelve voorwaarden als de Roomsch-Koning aan (a) Monsr. de Melac had toegestaan. Aldus dan trok het Garnisoen uit op den 18den. der Maand, met vier stukken Kanon en twee Mortieren, mitsgaders alle d'andere Eertekenen, en wierd geleid naar Philipsburg, sterk omtrent zestien honderd Man, behalven acht honderd Zieken die in de Plaats bleeven. De Ridder de Croissi bragt deze tyding aan den Koning van Vrankryk; en terstond noemde zyne Majesteit Monsr. de Laubanie tot Gouverneur van Landau.

Overgaave van Landau.

(a) Ziet 2. Deel van het Jaar 1702. pag. 179.

Straks na de Bataille vergaderden de Troupen der Geallieerden zich weder by Spiers. Die van den Keurvorst-Paltsgraaf namen vervolgens den weg naar de Linien van Biehl en Stolhoven; vreezende, dat de Maarschalk de Tallard langs dezen oord op nieuws de samenvoeging met de Fransche en Beyersche Troupen van den Donau mogt willen onderneemen. Noopende de Hollandsche, welke de Prins van Hessen-Kassel had medegebragt, zy toogen op den 23sten. der Maand by Ments over den Ryn, en cantonneerden daar om heen tusschen die Rivier en de Mein. Die van Lunenburg kwamen omtrent ter zelve tyd te Kreutsnach op de Nohe, alwaar zy de verdeeling der winterquartieren moesten verwachten. Ondertusschen had de Maarschalk de Tallard een Detachement van dartig Esquadrons gedaan, welke in volle marsch naar de Saar waren, om, gelyk gezegt wierd, vervolgens den Maarschalk de Thessé in Savoyen te gaan versterken, enz.

Scheiding der Krygsbenden.

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

WEGENS de Reize des Konings van Spanjen uit de Keizerlyke Hofstad Weenen herwaarts, en het voornaamste 't geen zich daar omtrent heeft toegedraagen, wierd het onderstaande Relaas gezien.

Reize des Konings van Spanjen naar Holland.

Omstandig

1703. Novemb

Omstandig Relaas wegens de Reize des Konings van Spanjen uit de Keizerlyke Hofstad Weenen naar Holland, opgesteld door een van des zelfs Gevolg.

De grootste Bagagie, Postbedienden, en Reisvoorraad voor af gezonden zynde, volgde zyne Majesteit met de geheele Sleep den 19^{den}. September, houdende zyn eerste nagtleger tot *Boven-Hollobrum*. Het afscheid neemen, en vertrek uit de Stad, geschiedde niet zonder storten van traanen, vermengt met een algemeene gelukwensching, en geroep van *lang leeve de Koning Karel van Spanjen*, inzonderheid wanneer zyne Majesteit van des zelfs Brooder den *Roomsch Koning* wegging. Men bespeurde toen in de twee Prinsen de aldertederste bewegingen en vriendschap, welke men zoude konnen uitdrukken: en de ontsteltenis, waar in het geheele Hof zig bevond, betoonde dat die Vorst buiten gewoon van hen bemind wierd. De uittogt geschiedde met 48 Postchaises en Wagens. De Postiljons en een Officier reeden voor uit: daar na een Hof-kales, waar in vier Heeren van de Bedkamer zaten: vervolgens weder eenige Postiljons, Loopers, en de Stalmeester der Postery: daar na weder een Postiljon en eenige Handpaarden. Hier na volgde de Lyfkoets van zyne Majesteit, waar in de Koning zat beneffens den Opper-Hofmeester den Vorst *Antony van Ligtenstein*, en den Grave van *Baar*, Erf-Hof-Postmeester. Hier na volgden zes Lyftrawanten te paard, beneffens nog zes welke in een Karos zaten: daar na een Hof-Kales, in welke vier Veldoversten, en een andere, in welke twee Paters Jesuiten zaten. Hier op volgde de verdere Stoet van Hofbedienden, Bagagiewagens, eenige Handpaarden en verdere Trein. De Grave van *Mansvelt*, de Prins *Caserta*, en de Marquis *Del Vasto*, als *Grandes van Spanjen*, begeleidden zyne Majesteit tot aan *Hollobrum*; en verhefte aldaar de Vorst *A. van Ligtenstein* mede tot Grande, gelyk ook den Graaf van *Mansvelt*. Zy namen dien avond bezit van haare Waardigheid, dekkende zich in de tegenwoordigheid van zyne Majesteit.

De Reize verder door verscheidene Plaatsen voortgezet hebbende, kwam zyne Majesteit den 22sten., 's avondts tusschen 6 en 7 uuren, onder het luiden van klokken en losbranden van het geschut, binnen *Praag*. De route wierd genomen door de Rospoort, over de Paarde-markt, alwaar de Magistraat van de Nieuwe Stad den Koning verwelkomde; staande de Burgery wederzyds in de wapenen gerangeerd. Verder voor de Munt voortrydende, by de Ringmuur van de Oude Stad, wierd zyne Majesteit door de Regeering en Burgery van de Oude Stad begroet. In de Jesuiten-straat stonden de Hoofden en Opzienders van de Hooge Schoolen tot aan de Brug in een ry, en deeden aan zyne Majesteit een fraaje Aanspraak. In de Kleine Stad ontfing de Koning nogmaals de verwellekoming, en wierd by het Slot van den Heer Stadhouder, in byweezen van een groot getal van den Adel des Ryks, met een korte Reden aangesproken. Van hier begaf zyne Majesteit zig naar de Kerk, alwaar hy door den Aertsbisschop en verdere Geestelyken tot buiten de deur ontmoet wierd; waar na zyne Majesteit

bes

het *Te Deum* hoorde zingen, en vervolgens op het Koninglyk Slot zyn verblyf nam. 1702. *November*

Na een korte toeving in die Stad wierd de reize naar *Leipzig* voortgezet, alwaar zyne Majesteit den 4den. October, 's morgens, aankwam. De Burgery, en Soldatesque stond in 't geweer; en men spaarde geen vreugde-schooten om zyne Majesteit te verwellekomen. De Koning wierd door den Prince *George van Saxen-Weissenfelds* gecomplimenteerd, zynde de eerste van den Bloede van 't Keurvorstelyk Huis; waar na de Gedeputeerden van de Academie en van de Stads Raad deszelfs handen kusten. Zyn' Majesteit, als hy het middagmaal hield, zat alleen aan de tafel; en de Prins van *Ligtenstein* zyn Hofmeester, mitsgaders de Graaf van *Baar* en twee Kamer-Heeren dienden hem gedurende de maaltyd. Hy vertoonde zig verscheidene maalen publyk aan het volk. Den volgenden middag, ten elf uuren, vertrok hy onder een driedubbelde salvo van al het kanon na *Weissenfels*, alwaar zyne Majesteit door dengemelden Hertog prachtig wierd getracteerd. Dien avond zette hy zyne reis agter voort over *Mersburg* na *Quibal*, alwaar zyne Majesteit door eenige Ministers des Konings van *Pruissen* wierd ontfangen. De reize wierd vervolgens over *Halberstad* voortgezet; en de geheele Trein kwam den 9den. tot *Hamelen* aan. Zyn' Majesteit wierd door den Keurvorst van *Hanover*, welke met zyn geheele Hof daar reeds eenige dagen na zyne Majesteit gewagt had, verwellekomd, en prachtig onthaald. Hy at alleen op zyn *Spaansch*, en wierd gediend door zyne eigene Edellieden. Na de maaltyd ging de Keurvorst, verzeld door den Keur-Prins, den Koning bezoeken, welke zyne Keurvorstelyke Doorluchtigheid tot op de vierde trap ontmoette, en naderhand weder dus verre geleidde. Een weinig daar na gaf de Koning de contravisite aan den Keurvorst, die zyne Majesteit aan de deur van zyn logement verwagtte, om de zelve by het uittreden uit zyne karos te verwelkomen; en trad zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid ten dien einde drie of vier treden na de zelve toe. Zyn' Majesteit vertrok nog dien zelfden avond na *Dusseldorp*, en vernagtte tusschen den 9. en 10den. te *Nieuhuis*, Verblyfplaats des Bisschops van *Paderborn*: doch alzo de menigvuldige regen de wegen zeer slordig maakte, veroorzaakte zulks korte dag-reizen. Den 13den. kwam zyne Majesteit tot *Unna*; hield daar zyn nagtleger; trok 's morgens weder voort, en kwam 's avonds tot *Essen*; en, vervolgens voortgereisd, den 16den. 's avonds ten vyf uuren tot *Dusseldorp*. De Vorst was van zyne gewoonlyke Heeren in zyne Chaise verzeld, namelyk den Prins van *Ligtenstein*, welke aan zyne zyde, en den Graave van *Baar*, welke over hem zat. Voor uit reeden 30 Postiljons, op hunne hoorns blazende, en rondsom de ordinaire Lyfwagt. De Keurvorst ontfing zyne Majesteit in 't uittreden van de Chaise, en de Keurvorstinne aan 't bovenste van de trap. Dien zelven avond omtrent 8 uuren had den Hertog van *Marlborough*, uit het Leger naar *Dusseldorp* verreisd, een particuliere Audientie in de Bedkamer by zyne Majesteit. Zyn' Excellentie wierd door den Prince van *Ligtenstein* ingeleid, welke hen beiden alleen in de Kamer liet. Den Hertog vertrok den 19den. weder naar 't Leger.

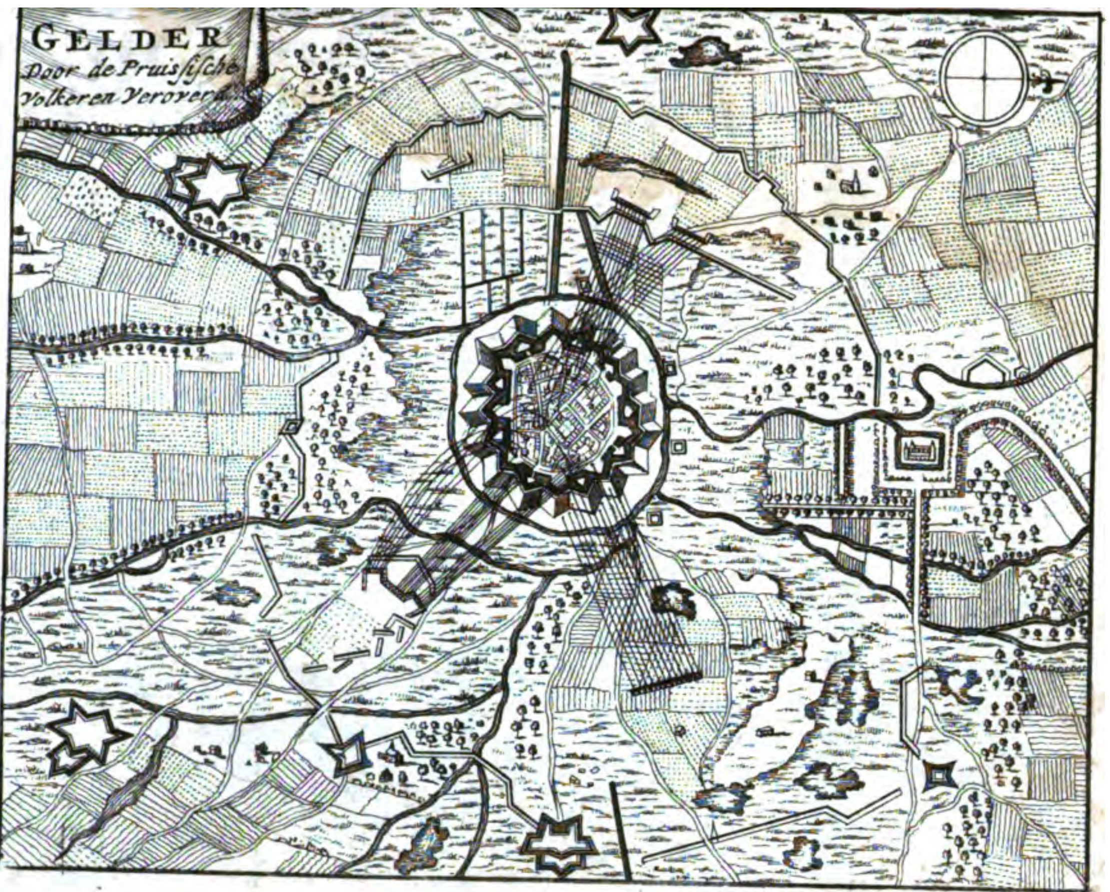
Gedurende zyner Majesteits verblyf in die Stad heeft men alle soorten van divertissementen aangeregt, welke in zodanig een geval aan de Hoven der Vorsten

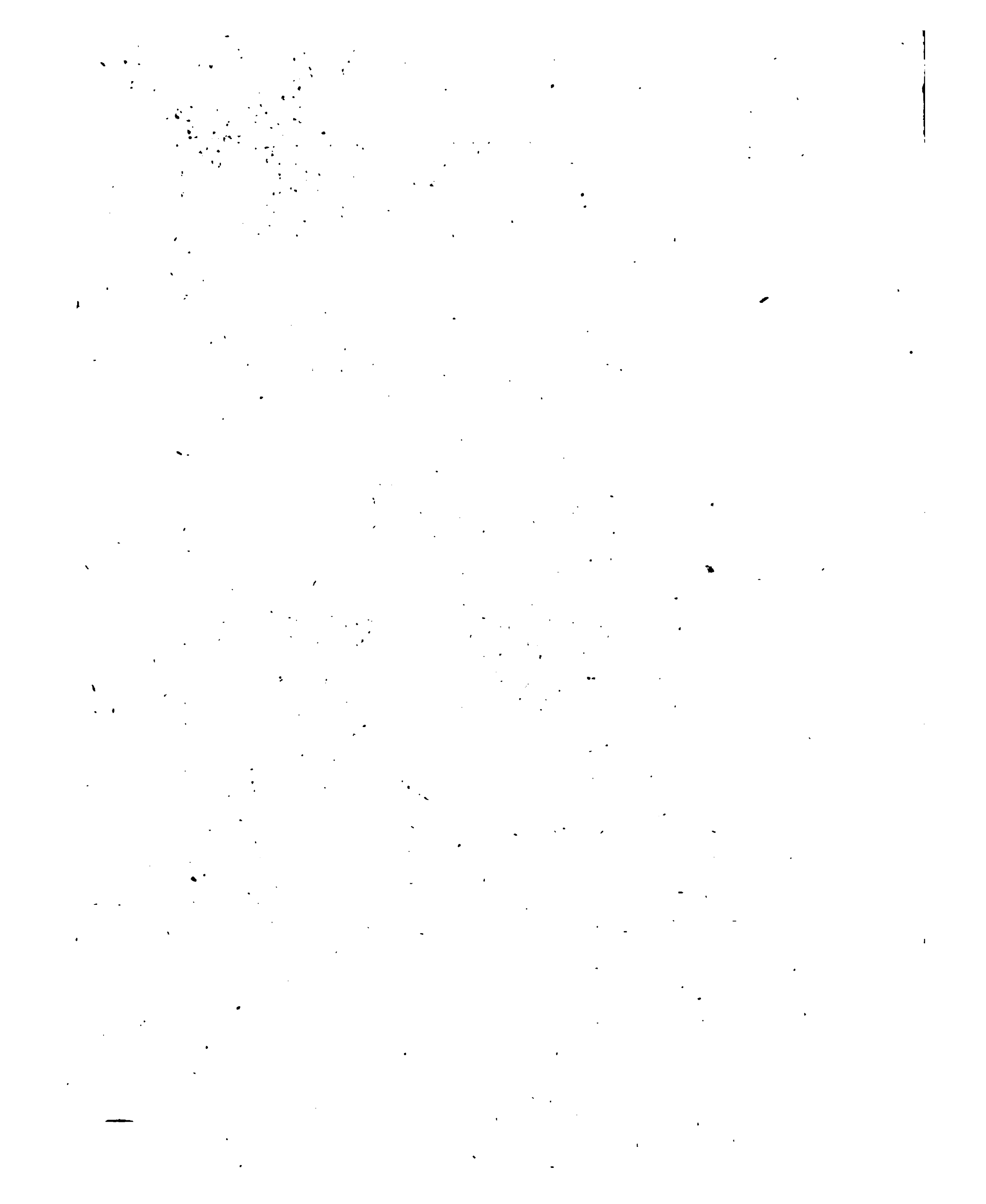
 ge-

1703. *Novemb.* gebruikelyk zyn; namelyk de groote en kleine Jagten, Operaas, Balen, en wat diergelyks meer is. Om alle verschil en moeijelykheid voor te komen, at de Koning, zo lang als hy zich hier onthield, in het Vertrek van de Keurvorstin, en wierd door der zelver Hofdames bediend. Zyn Majesteit liet zig veel maken in 't publyk zien, en wierd van ieder met groot respect geëerd.

Na dat men een gedeelte der Bagagie ingescheept, en afwaarts hadde verzonden, nam zyne Majesteit den 27sten. 's namiddags op het Slot van hare Keurvorstelyke Doorlugtigheden afscheid; 't geen met zo veel tedermoedigheid toeging, dat den meesten, welke daar tegenwoordig waren, de traanen in de oogen kwamen. Hier op begaf zig de Koning, verzeld van den Keurvorst en het geheele Hofgezin, naar den Rynkant, alwaar zyne Majesteit, voor dat hy in 't Jagt trad, den Keurvorst nogmaals omhelsde, en met de aldertederste uitdrukkingen van hem afscheid nam. Hier na stapte zyne Majesteit in 't Jagt, dat met nog twee andere Jagten, agt à negen Schepen, en eenige waar in de Keukengereedschappen, en andere daar de Militie tot Convoy in waren, onder 't lossen van het kanon afvoer, 't welk weder uit het Jagt beantwoord wierd, blyvende de Keurvorst zo lange op den oever staan tot dat hy 't Jagt niet langer konde naoogen. Tot begeleiding had de Koning, buiten zyne eigene Lyfguarde, ook nog eenige van den Keurvorst by zig, benessens het geheele Regiment Infantery van den Oversten *Herbauzen*. Den 28sten. avonds passeerden de Jagten voor by de Stad *Weezel*; werdende door de Burgers en Soldaten, beide langs den Rynkant in de wapenen staande, uit hun schiet-geweer, benessens het kanon van de Stad, met vreugdeschooten begroet. De gansche Trein kwam den volgenden dag voor *Emmerik*, alwaar zyne Majesteit op de zelve wyze als tot *Weezel* ontfangen wierd, en aan den Heer *Rosmeulen*, Pastoor dier Stad, in byzyn van de voornaamste Edelluiden Audientie gaf. Den 30sten. passeerde de Koning voor by *Schenkenschans*, werdende uit het kanon van die Vesting begroet, 't geen weder uit de Jagten wierd beantwoord, welke omtrent een half quartier uurs van daar voor anker bleeven leggen. Een weinig tydts daar na kwamen de Heeren Gedeputeerden van haare Hoog-Mogende, de Heeren Staaten Generaal, namentlyk de Heeren van *Gent*, *Diks*, van *Welland* en *du Tour*, in het Jagt by zyne Majesteit ter Gehoor, welke den Koning uit den naam van de Heeren Staaten verwelkomden en begroetten. De Jagten bleeven 's nagts by *Nimwegen* stil, en vervolgden den 31sten. hunne reize; komende 's namiddags omtrent 4 uuren voor *Gorcum*, en werdende uit het Kasteel van *Loevestein* met driemaal negen schooten begroet. De Gedeputeerden uit de Heeren Staaten van *Holland* en *West-Vriesland*, als de Heeren *Boetzelaar*, *Slingerland*, *Castricum*, en *Oudenstein* kwamen omtrent *Sleidregt* in 't Jagt, en recipieerden den Koning uit den naam der gemelde Heeren Staaten. De Koning vierde den eersten November den Allerheiligendag in zyn Jagt met groote plechtigheid, avanceerde tot voor *Dordregt*, en hield aldaar het nagtverblyf. Den 2den. vertrokken de Jagten 's morgens van voor *Dordregt*, en kwamen 's namiddags omtrent vier uuren voor *Rotterdam*. Men had alle de Schepen van onder de Boompjes en van elders op stroom gehaald, welke door het laaten waayen van hunne vlaggen en wimpels een aangenaam gezigt veroorzaakten. De Burgery, welke aldaar in het geweer

stond,

GELDER
Door de Pruissische
Volkeren Veroverd

stond, deed verscheidene eerschooten; 't welk zo uit de Schepen als uit het geplante Kanon van de Stad t'elkens wierd beantwoord. Een weinig tydts daar na ging de Magistraat der Stad den Koning verwellekomen. Den volgenden dag zeilden de Jagten in de Stad, alwaar de Koning incognito aan land trad, 's Landtswerf en Oorlogschepen bezag, en 's namiddags met het groot Landts-Binnen-Jagt vertrok. Zyn' Majesteit vereerde aan den Commandeur van de Werf een Medaillie, op welkers eene zyde zyn Afbeeldsel met dit Omschrift stond, CAROLUS III. D. G. HISPANIARUM REX, en aan de andere zyde een Arend, welke naar de Zon vliegt, met, PATRUM VIRTUTE. De Jagten passeerden omtrent zeven uuren door *Delft*, en voeren vervolgens op den *Hage*, alwaar zyne Majesteit aan het Ziekenhuis uittrad, en langs de voornaamste straaten naar 't Oude Hof reed, om aldaar geduurende zyn verblyf huisvesting te houden. 1703. *Novemb*

DECEMBER.

SPAANSCHE NEDERLANDEN. Gelder aan den Koning van Pruissen overgegeeven.

DE Gouverneur der Stad Gelder, (a) onlangs zo verwoedelyk gebombardeerd, en daar door in den uiterften staat van elende gebragt, ziende de zaaken dagelyks verargeren, en konnende derhalven de langduurige Blokade, welke de Pruissische Troupen geduurende het grootste gedeelte van de zomer tot nu toe voor die Plaats hadden gehouden, niet meer uitstaan, stuurde hy op het eind der voorgaande Maand Gedeputeerden naar Wesel, om 'er met den Graave van Lottum te capituleeren: ten welken einde hy aanbood zich op de zelve conditien over te geeven als (b) Rynberk, vertoonende, dat hy zo veel te meerder reden had om zulks te pretendeeren, dewyl 'er, toen Rynberk zich overgaf, noch maar voor acht dagen leevensmiddelen in de Plaats waren, daar hy in tegendeel noch voor verscheidene maanden van de zelve was voorzien: maar de Graaf van Lottum wilde daar niet toe verstaan, en kon niet verder gebragt worden als dat hy een Courier naar Berlyn stuurde, om de precisse orders van zyne Pruissische Majesteit hier over t'ontfangen. Deze kwam eenige dagen daar na weder te rug, brengende tot antwoord mede, dat zyne Majesteit aan het Garnisoen van Gelder wel wilde vergunnen met alle de gewoonlyke eertekenen uit te trekken, dog op voorwaarde dat de Maarschalk de Villars een gelyk getal Pruissische Soldaaten, welke in het (a) Gevecht des Graaven van Styrum gevangen waren genomen, zoude wedergeeven; waar op de Gouverneur verlof verzocht om insgelyks een Courier aan den Koning, zynen Meester, af te vaardigen: 't geen hem toegestaan zynde, wierd de Stad eindelyk aan zyne Pruissische Majesteit overgegeeven uit hoofde van een Capitulatie getekend den 17den. December, en van den volgenden inhoud.

(a) Zie pag. 287.
(b) Zie het voorgaande Deel, pag 128.

(a) Zie pag. 263.

Capitulatie der Stad Gelder.

1703. *Novemb*

ARtykel 1, 2, 3, 4, 10, 27, 28, 29, wegens de Religie zyn toegestaan op den voet van de Capitulatie van *Venlo* en *Ruremonde*, (a) en (b)

(a) en (b) Ziet 2 Deel, van het Jaar 1702. Pag. 220 en 262.

5. Toegestaan 2 Stukken Kanon 12 ponders, en 12 schooten buskruid; voorts de noodige Paarden en Wagens.

6. en 11. Het Garnisoen zal door de Straaler Poort met hunne Goederen uittrekken, en naar *Leuven* en *Mechelen* geconvoyeerd worden.

7. De dag van den uittogt zal de zelfde zyn als die van *Kymberg*, of eerder zo het wezen kan.

8. De Zieken en Gequetsten zullen blyven tot dat zy genezen zyn.

9. Men zal geen arrest op 't Garnisoen mogen leggen, om eenigerley zaak.

12. Het Garnisoen zal op eigene kosten in de Stad teeren.

13. Zy zullen 't geene tot hunne togt nodig is uit het Magazyn mogen nemen.

14. Niemand zal in of uit de Plaats mogen gaan terwyl het Garnisoen zig tot den uittogt vervaardigt.

15. en 16. Koeijen en Hooy zal aan d'Inwoonders betaald worden op de Aides en Subsidien, die voor de Blokade vervallen waren; dog het overige met contant geld.

17. Men zal de Gevangenen, geduurende de Blokade gevat, wederom geven, dog die te voren gevangen zyn, zullen uitgewisseld worden tegen die des Grave van Sgravemoer.

18. Na de Tekening zal Mr. de *Tettau* Couriers mogen zenden aan den Marquis de *Bedmar* en de Maarschalken de *Villeroy* en *Boufflers*; en een uur daar na zal men een van de Poorten inruimen.

19. Het Garnisoen zal 's morgens ten 8 uuren uittrekken.

20. De Graaf van *[illegible]* verklaard zig, dat het Garnisoen geen leed gedaan zal worden.

21. De Commissarien zal na *Brussel* mogen gaan en keeren, en de Thresorier in de Stad, blyven tot de betaling toe.

22. De Transportpaarden zullen twee dagen te vooren binnen *Gelder* zyn.

23. Men zal geen Soldaat van 't Garnisoen tot deserteeren noodigen; maar die welke deserteeren, wederom geven.

24. De Bagagie zal geconvoyeerd worden.

25. De Graaf van *[illegible]* en Mons. de *Bavri* zullen de Capitulatie ratificeeren; en gemelde Graaf zal Guaranteur van de Paspoorten wezen. Voorts zal men twee Officieren van aanzien tot Gyzelaars geven.

26. Na de Tekening zal men Mrs. *Bolum* en *Hocquart*, die deze Capitulatie genegotieerd hebben, naar *Wesel* zenden.

Het Garnisoen toog uit de Plaats op den 22sten. daar aan volgende, 's morgens, met wapenen en bagagie, twee stukken kanon, twee gedekte wagen slaande trom, vliegende vaandels, enz. om onder een goed Geleide naar Leu en Mechelen gebragt te worden. Het was nog omtrent twaalf honderd M sterk, zonder daar onder te begrypen de Zieken en Gekwetsten, welke Gelder bleeven om aldaar gecureerd en genezen te worden.

EINDE.

——— der

SWIT-

EINDE.

